

El Sr. Josef de Reina de la comp. de Sena
Compró este libro.

3-3-298

[Handwritten scribbles and a long horizontal line]

Acta Cong^{ae} de His de Granada 1936

DIVI IACOBI *R.R.*
EPISTOLA, CHRIS-
STIANORVM IVSTOS

ac integros mores exprimens oratione.

R.27451

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Salar	<i>P</i>
Estante	<i>17</i>
Tabla	
Numero	<i>34</i>

COMMENTARIIS, ac *variorum locorum communium* diligenti tractatione explicata, & *Christianis concionibus* accommodata. Authore F. FRANC. FEV-ARDENTIO, ordinis fratrum Minorum, Parisiensis Theologo.

Additus est index Scripturarum, quæ obiter exponuntur, locorum communium, & rerum insigniorum.

BIBLIOTECA	UNIVERSITATIS
Salar	<i>A</i>
Estante	<i>33</i>
Numero	<i>559</i>

PARISIIS,

Apud MICHAELEM SONNIUM, via Iacobæ, sub scuto Basiliensi.

M. D. XCIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

2 17829/38

REVERENDISSIMO
IN CHRISTO PATRI,
BONAVENTURÆ A CALATA-
gironè, Siculo, totius ordinis S.
FRANCISCI generali Ministro,
F. FR. FEV-ARDENTIVS, eius-
dem ordinis, ac Parisiensis Theolo-
gus, S.

ET si gratiam referre tantam non possumus quantam debemus Deo præpotenti, Pater Reuerendissime, habenda tamen est quãtam maximam animi nostri capere possunt, quòd non modò sacras Scripturas, (quæ non alio loco quàm Diuinæ voces æstimari debêt) in Ecclesia sua extare voluerit: verùm & fidos sinceròsque semper earundem contulerit interpretes, qui abstrusa sensa, difficiliaque illarum loca nobis paruulis patefacerent & reuelarent. Illis etenim comprehenduntur altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, sempiterna quoque virtus eius & Diuinitas, inuestigabiles

Sacra scripture plurimis in locis sunt obscure.

Rom. I. & II.

EPISTOLA

viæ, & occulta iudicia; quæ nemo capiet, nisi Spiritus sancti clarissima luce collustratus. Si arenâ maris, pluriâ guttas, & dies sæculi, nemo dinumerauit: altitudinem cœli, latitudinē terræ, & profundum abyssi, dimensus est nemo: sapientiam Dei præcedentem omnia, potentiam qua condita seruantur omnia, iustitiam & misericordiam per quam iudicantur omnia, quis perscrutabitur? Prophetarum schemata, phrasēs, ænigmata, dicendi figuras omnes: Apocalypseos mysteria; æternæ præscientiæ, electionis, prædestinationis, & reprobationis consilia; diuinarum personarum emanationes, quis agnouit? quis pro dignitate aperiet? quis enarrabit? An non Apostolorum princeps apertè pronunciat, coapostolū suum Paulum quædam scripsisse intellectu difficilia? Eunuchus quoque studiosissimus vir disertè confitetur, se Isaiæ vaticinia intelligere non posse, nisi aliquis interpretaretur? Quorsum Dominus Apostolis suis aperuisset sensum, vt intelligerent Scripturas, si cunctis essent peruiæ & faciles? Tot certè diuersæ, aduersæ, atque peruersæ Hæresiarcharum ex Hebræo vel Græco nouæ tralationes, annotationes, & commentationes, aduersus propriam ipsorum impudentiam satis euincunt, illas perobscuras, nec cuius expositas esse.

Hoc ipsum summæ pietatis ac eruditionis viri palam confitentur, vt cùm beatus ille Areopagites scribit: *Prophetas obscura quædam ænigmata, Diuinam plenâque mysteriis, ac profanis*

DEDICATORIA.

inaccessam veritatem enunciaſſe. Iterumque: Arcana idcirco velata eſſe, ne profanis fierent peruia, quæ ſacratiffima ſunt, ſolisque Dei amatoribus aperta pate- rent. Diuinus quidam ſenex Iuſtino quoque tunc adhuc Philoſopho, poſtea fortiſſimo Chriſti martyri, ſanctè conſulens, vt ex oraculis Prophetarum doctrinam ſalutis hauriret, adiecit. Tu, ante omnia precare, vt tibi aperiatur lucis ianua. Non ſunt enim hæc cuius perſpicua: ſed ſolis quibus intellectum dat Deus, & Chriſtus ipſius. Irenæus & ipſe Martyr multis contendit, Scripturam ſacram vt à Verbo Dei & Spiritu eius proſectam, tantis mysteriis abundare, vt ad earum intelligentiam, reuelatione ſit opus: in tanta præſertim humana mentis caligine, vt ad ea qua ante pedes ſunt perſepe cacuti- mus. Et Clemens Stromateus indicat, Domini- cas parabolâs neminem intelligere poſſe, niſi ſapiens & qui diligit Dominum; Eximius Antistes Auguſti- nus hoc idem non ſolùm confirmat, ſed & il- lius aſſignat rationem: nimirum, quòd Deus hoc. prouiderit, Ad edomandam labore ſuperbiam & intellectum à ſuſtudio reuocandum, cui facile inueſtigata vileſcunt. Et alibi ſcribit. Tantam in his latere altitudinem ſapientiæ, vt annoſiſſimis, acutiſſimis & flagrantiſſimis cupiditate diſcendi hoc con- tingat, quòd eadem Scriptura dicit: Cum conſum- mauerit homo, tunc incipit. Quibus clarum & cer- tum eſt, plurimas Scripturæ partes perobſcu- ras & difficiles eſſe, nec planè rectèque intelli- gi poſſe, niſi eodem aſſante Spiritu diuino, à quo ſunt reuelatæ.

Quid verò? Non cui libet etiam priuato, &

Ecl. 1.

2. Petr. 3.
Act. 8.

Luc. 24.

Epiſt. 9.

milio dial.
um Tryp.

L. 4. c. 47.

Lib. 6.

L. de doct.
Chriſt. c. 6.Epiſt. 3.
Ecl. 18.

laico, se hunc Spiritum habere, & germanum Scripturæ sensum sese tenere & tradere iactanti credendum & adhæredum est? Hoc quidem contendunt huius sæculi hæresiarchæ: sed sacrorum theatra tota reclamant. Paulus in primis adfirmans, interpretationem sermonū speciale donum esse, non omnibus promiscuè concessum. Hinc Petrus docet, *Scripturam non propria interpretatione*, id est, singulari cuiusque iudicio, fieri. Inde Ioannes admonet, *non omni spiritui credendum esse, sed probandum an ex Deo sint*. Quin & Deus ipse, in rebus fidei ambiguīs ac difficilibus non vult cuiuscunque standum esse priuato iudicio: sed sacerdotum sententiā exquirendam & amplexandam. *Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est*. Et de corruptissimis quibusdam etiam pastoribus Christus statuit, *Quæcumque dixerint vobis seruate & facite, &c.* Ecquænam blasphemiarum mōstra, ac hæreseōn portenta non renascentur ac prodibunt, si Scripturas diuinas cuique turpificato nebuloni pro libito tractare ac interpretari liceat? An non Sacramentariorum, Vbiquistarum, Suentfeldianorum, Anabaptistarum, Trinitariorum, nouorum Arianorum, & Libertinorum, horrenda & deprecanda exempla demonstrant? Quis denique dissidētium de religione sententiarum, vnoquoque interpretationem suam mordicus retinente ac propugnante, finis? quæ & quando speranda concordia? Quid profuerunt tot inter Luthera-

1. Cor. 12.

2. Petr. 1.

1. Io. 4.

Dent. 17.

Exod. 18.

Malach. 2.

Math. 23.

nos & Sacramentarios inita colloquia? Non inde magis irritatis, infestis & hostilibus animis vtrique discesserunt? Ergo cuius iam perspicuum & ratum esse puto, Spiritum sanctum Scripturarum authorem, Ecclesiæ Christianæ continuè prospexisse de fidis ac germanis illarum interpretibus, qui vera earundem sensa eruerent, aliisque patefacerent, atque eo modo conscientis hominum trepidantibus atque hæsitantibus salutariter prouiderent atque consulerent.

Ecquænam isti, vt hos audiamus, & qua decet reuerentia colamus & obseruemus? Summi in primis Ecclesiæ sanctæ Pontifices, & ab his probata Concilia. Illis etenim D. Petro in regenda nauicula Ecclesiastica succedentibus, præceptum est, vt hac in altum educta mare, retia laxent in capturam: hoc est, *in profundum disputationum*, inquit Ambrosius, nimirum, vt has discutiant, soluant, terminent. Item: *quæcumque solueritis super terram, soluta erunt & in cælo*: quæ non solum ad peccata, verum & ad dubia quæque dissoluenda pertinent. Hinc Ecclesiæ non obaudientem instar Ethnicici reputandum Christus statuit: & oues suas pascendas Petro, & successoribus eius commisit: rogauitque ne fides eorū deficeret: quod in hac fede Romana, aliis omnibus Apostolicis miserè prostratis, & conuulsis, in hunc vsque diem (singulari gratia Dei) conspicimus adimpletum & seruatum. Hanc ob rem Ignatius martyr scribit, *istam Ecclesiam in loco regionis Romanorum (aliis nimirum)*

Luc. 5:

Com. in

Luc.

Math. 16.

Math. 18.

Io. 21.

Luc. 22.

Init.

Epist. ad

Rom.

Euseb. l. 3. *Hieron. in Catal.* *Iren. epist. ad Vict.* *Hieron.* *Euseb.* *L. 3. c. 3.* *Epist. 18.*
præsideret. Clemens martyr eiusdem nomine potētissimas literas misit ad dissidētes Corinthios. Polycarpus martyr, toti⁹ Asiæ primas, Anicetū Ro. Pontificē de rebus controuersis præsens consulere voluit. Iustinus martyr præstati doctrina, fortissimōque martyrio istā non parū illustrauit. Irenæus martyr docet, *neceffe esse ad hanc Ecclesiā omnes qui sunt vniuersique fideles conuenire.* Cyprianus martyr adfirmat, *Perfidiū non posse vllū ad illam accessum habere.* An nō locupletissimi & certissimiqua de re agimus, testes? Sed totidem ex sanctissimis Confessoribus, quot è fortissimorum Martyrum numero excitemus.

Hieron. epist. ad Priscilliam. *Epist. ad Marcum.* *Epist. ad Dam.* *L. 1. cont. duas Epi.* *Pelag. c. 1.* *Epist. 190.*
 Paulinus Antiochenus Patriarcha, vnā cum Epiphanio Cypri, vt tumultuantem orientem pacarent, Romanam sedem de dubiis consuluerunt. Cæcilianus *Apostolica cathedra principatum in ea semper viguisse constat.* Occurrit. Athanasius eandem *caput & matrem vniuersam Ecclesiarum palam agnuit.* Hieronymus Pastorem illius Petri successorem, vocemque eius Christi vocem esse confessus est. Augustinus scripta sua eius Rectori examinanda, emendanda, & corrigenda simpliciter obtulit. Bernardus denique præstans virtutis & sapientia gloria, dignum arbitratur *ibi resarciri damna fidei, ubi non potest fides sentire defectum.*

Sanctissimæ Sedi in enodandis Scripturarū difficultatibus, & obscuris sensibus eruendis, omnium antiquorum & sanctorum Patrum vnanimem consensum constanter & liberè subiecerim. Fieri quippe non potest, vt homi-

nes tam diffitarum prouinciarum, ætatum, & linguarum, eadem de eisdem sentiant, credant, restificentur & scribant, nisi suggerente & dictante eo Spiritu sancto qui multitudinis credentium effecit esse cor vnum & animam vnā, & dispersitis linguis vnum dedit ignem: quod vel ex Philosophorum, ac Hæresiarcharum, & secum, & cum aliis & cum veritate pugnantium apertis atque pudendis dissidiis toti mundo perspicuum est. Certè ambigi non potest, quin illis Scripturam explanantibus adfuerit Spiritus Domini, qui posuit illos pastores, vt *regerent Ecclesiam, quam Christus acquisiuit sanguine suo. Dedit pastores & doctores ad consummationem sanctorum, donec omnes occurramus in virum perfectum.* Horum exitum intuentes, Apostolus iubet fidem imitari. Hi pro Apostolis & Discipuli nati sunt filij. Legatione pro Christo functi sunt, Deo exhortante per eos. Et licet homines fuerint, Spiritus tamen Patris Christi loquutus est per eos. Ergo his inconsultis ac cōtemptis, sacras adire literas, non intelligere, sed hallucinari non sapere, sed desipere est. *Omnis sermo ei constabit,* inquit Irenæus martyr, *qui Scripturam legerit apud eos, qui in Ecclesia sunt Presbyteri, apud quos est apostolica doctrina.* Horum sensa Ambrosio sunt *hæreditatis signacula, nulla temeritate violanda: & libri signati à confessoribus, Martyrum autem sanguine consecrati.* Augustinus horum sententiis illos censet assentiri debere, *in quibus aliquis Dei timor, vel hominū pudor superest, cū incorruptos, & ab omni studio partium alienos, eos iudices esse nemo nesciat.*

Act. 1. &

2.

Art. 20.

Eph. 4.

Heb. 13.

Psal. 44.

2. Cor. 5.

Matth. 10.

L. 4. c. 52.

Epist. 21.

l. 1. & 2.

cont. Iul.

Pelag.

L. de m. - Idē alibi affirmat eos esse *Catholicæ fidei strenu-*
 rib. Eccl. os defensores, lumina civitatis Dei, beatos Ecclesiæ filios,
 Catholic. Spiritus sancti templa, sacrarū disputationū cognitores,
 post Apostolos Ecclesiarum plantatores, & iudices ut
 hæreticis terribiles, sic Catholicis exoptabiles, &c.

Sed quorsum tam accurata & altè repetita
 de Scripturæ obscuritate, repudiando priuato
 spiritu, & fidis eius explanatoribus spectat
 oratio? tam tempus est, ut tibi Reuerēdissimo,
 mei autem amantissimo Patri, rationem expo-
 nam. Cùm superioribus annis in contentioso
 dicendi genere versatus, aduersus plusquam
 octingentas Caluinianorum hæreses tam La-
 tinè quàm Gallicè scriptis editis dimicauerim,
 & nullus adhuc ex istis Gigantum fraterculis
 prodeat, qui sua aduersus nostras accusationes
 defendat, exprobrētque agminibus Dei iuuen-
 tis: ad mitiora interim studia, id est, ad Catho-
 licas Apostolorum epistolas commētariis ex-
 ponēdas adieci animum: & quibus fultus præ-
 fidiis, quibūsq; munitus auxiliis id aggredi ac
 perfequi constituerim, tibi in primis, & aliis
 deinceps qui nostra sunt lecturi, patefaciam.
 Nimirum vnus, sanctæ, catholicæ, & apostoli-
 cæ Romanæ Ecclesiæ publica fide, & diuino-
 rum patrum ditissimis & sæcundissimis pro-
 ptuariis.

Has autem vigilias & commentationes no-
 stras tuo nomini dicandas, & offerendas iccir-
 co iudicavi, quòd non modò de Sicilia tua, de
 toto ordine nostro, de Galliarum qua nūc gau-
 demus tranquillitate, verùm & de singulari et-

ga me humanitate ac beneuolentia, id ipsum
 promerueris. Aiunt Platonem gratias quondā
 egisse naturæ, primùm quòd homo, quòd Græ-
 cus, postremò quòd Atheniensis natus esset: *Plutarch.*
 Tu non minus in Deo salutari tuo exultare *in Mario.*
 poteris, quòd Sicilia, omnium insularum opti- *Lact. l. 3. c.*
 ma, inquit Diodorus, & huius illustri genere, *19.*
 sis ortus. Nam quicquid hæc siue soli, siue ho-
 minis ingenio gignit, authore Solino, prox-
 imum est his, quæ optima iudicantur. Tullius
 quoque viros Siculos acutos esse pronuncia-
 uit. Hinc Diodorus, Archimedes, Dion, & in-
 numeri alij viri optimis artibus præstantes.
 Vrbes eius septuaginta duas Plinij ætas nume-
 rauit: nunc duodecim diæcesibus amplissimis
 ornatur: & contra vim Turcarum, occiduis
 partibus fortissimum est propugnaculum.

Hæc, fateor, externa sunt ornamenta, sed
 non aspernanda, maximè cùm propria non
 desunt: Primam iuuentam studiis philoso-
 phicis diligenter excoluisse, & ex Porphyrij,
 Aristotelis, Platonis lectionibus, totius naturæ
 supernæ, mediæ, infernæ rationes didicisse: ac
 de his copiosè & acutè posse docere atque dis-
 ferere, ut sæpius dicentem te celeberrima illa
 Parisiensis schola nostra admirata est, quanta
 nunc tibi cordis oblectatio? quantus animi de-
 cor & ornatus? quàm planum & peruium ad
 maiorem gloriam iter? Est enim Philosophia
 omnium laudandarum artium procreatrix, &
 omnium bene factorum & bene dictorum pa-
 rens: quo bono nullum optabilius, nullum

præstantius datum humano generi.

Huic quàm opportunè iuris canonici atque ciuilib per te cõiuncta fuerunt studia, vt sacram simulque ciuiliũ rerum peritus, quocunq̃ue vocaret Spiritus Domini, magnis rebus gerendis esses idoneus? Oportet enim vtriusque iuriconsultos homines in æqui bonique cognitione versari: & eam postea vtilitati publicæ studiose impendere. Laudantur Adrianus & Seuerus summi Imperatores, quod iuris peritorum opera in rerum administratione vsi, horum consortiis & colloquiis plurimum sint delectari: quandoquidem sine his studiis tantum imperium rectè ac feliciter administrari non posse prudenter existimauerunt. Solem ergo è mundo tollere velle videntur homines feri ac barbari, qui iurisprudentiam è vita sublatam esse cupiunt, vt perturbatio sequatur, & rerum omnium horrenda cõfusio.

Quid tum? Selecto organo suo Spiritus diuinus suggestit, vt mundo longum valere iusso, sub b. P. FRANCISCI vexillo militans, Ecclesiæ cath. vtilitati studia, labores, & operas suas impenderet, ac sacræ præsertim Theologiæ totus incumberet. Equidem credibile non est, quàm sedulam operam Scholasticorũ quæstionibus, speculationibus, finitionibus dederis: Scoti subtilitates, Thomæ solutiones, cum Bonauenturæ solida pietate coniunxeris: adyta eorum acutissimè indagaris, inueneris, è tenebris erueris. Hinc sacræ literæ dies no-

desque peruolutæ, & sacris meditationibus expensæ: ac earum sententiæ (vt de Basilio & Nazanzieno scribit Ruffinus) ex maiorũ scriptis perquisitæ. Inde succedentibus annis, eruditæ conciones habitæ in summis Panormi, Romæ, Florentiæ, ac Italiæ templis. Dicit non potest quot per istas ad Dei sui que notitiam perducti animi: quot salutari pœnitentiâ, velut ex orci faucibus eruti ad vitæ cœlestis semitas reuocati: quot à vitiis ad virtutes, à mutuis odiis ad mutuam caritatem, à desperatione ad spem meliorem rediere. Plantasti, rigasti, opus fecisti euangelistæ, laborasti vt bonus miles Christi IESV: Deus incrementum dedit.

Ac vt ordini quem professus fueras, non solum fores ornamento, sed etiam vtilitati, Reuerendis. P. Francisco à Tholosâ, eiusdem ordinis Generali datus à Secretis, vniuersum sodalirium cum ipso prudentissimè rexisti. Inde totius ordinis consensu, in locum illius electus, Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, Germaniæque singulos ferè conuentus inuisens, quanta fieri potest diligentia fratres tuos verbis & exemplis ad vitæ integritatem, & professionis suæ obseruatiã excitas, hortaris, perducis. Macte noua virtute Pater, sic itur ad astra.

Verùm, quid cunctor potiora in rempublicam Christianam beneficia & merita tua commemorare? Maximis laudibus effertur d. Bernardus, quod schismata Ecclesiastica, & politicos motus magna grauitate & authoritate sedauerit. Inter Episcopum & populum Rhe-

Li. II. hist.

l. i. vite
cius, c. 14. l. 2.
2. c. 7. l. 4.
c. 3. l. 5. c. 1.

menssem transegit. Romæ tumultum, à Petri Leonis consortio excitatum prudenter compescuit. Moguntiam profectus est, vt inter imperatorem Lotharium, & Conradum successorem pacem firmaret. Non multò ante finem vitæ, inter Metenses & vicinos Principes concordiam sarciret, &c. Tu ætatis nostræ planè Bernardus alter, inter Archiepiscopum Panormitanum, & maioris illius ædis Canonicos, de quadam Synodo grauissima orta dissidia summi Pontificis autoritate, & propria sagacitate compescuisti, & Synodi confirmationem impetrasti. Hinc tanta tibi nata fides & autoritas apud omnes, vt morbo decumbente Archiepiscopo, Ecclesia illa aliquanto tempore tibi in spiritualibus & temporalibus regenda sit commissa. Quis autem satis digna commemoratione referer labores, studia, consilia, in pacificandis Galliarum & Hispaniarum, summorum totius Europe, ac populi Christiani monarcharum cruentis dissidiis nuper assumpta? In hanc rem à summo Pontifice missus in Franciam, per annum integrum, tanta prudentia & æquitate rem prudentum huius sæculi iudicio prorsus impossibilem, dissidentes conciliasti, causas expendisti, quater & decies è Francia in Belgium, è Belgio in Franciam per itinera latronibus & sicariis infesta, cum præsentis vitæ discrimine functus legationibus, pacem tandem confecisti: vt tibi Francia, Hispania, Europa, qua nunc fruitur publica tranquillitate, eam secundum Deum

gratis animis acceptam ferat. Sed & ego quem ex Hispania, ex Italia, ex Germania, ex Gallia, datis suauissimis literis frequenter, ac plusquàm paterno animo complexus conuenisti, recreasti, benedixisti, ad scribendum prouocasti, publicis monumentis istis pro virili cōgratulor, Deumque opt. & max. supplex oro, vt te maioribus donis in dies augeat, ac exacto vitæ curriculo ad bona cœlestia perducatur. Vale, tui obseruantissimi FEV-ARDENTII memor. Baiocis, inferioris Normanix ciuitate, sanctis. virginis & martyris Agathæ, qui tuam in Christo illustravit Siciliam, feriis, 1599.

IN AGNOMEN FRAN.
FEV-ARDENTII, FRANCIS-
cani, Doctoris Theologi.

Prima tua genti qui dixit nomina Vates,
Numine diuino concitus ille fuit.
Non veluti tripodes, seu vana oracula Phæbi,
Quæ coluit Delphis prisca superstitio:
Ast vt Idumæi quondam responsa Propheta
Certa dedere suis, & dedit ille tuis:
Ardentem nostris oriturum finibus Ignem,
Lumine qui tenebras pelleret hærescôn,
Lustraret terras, Pharus esset in æquore nautis,
Quos animo dubios naufragus error agit:
Haud secus Emathio Virgo nuptura Tyranno,
Vaticinans cecinit se Iouis igne grauem.
Terrigenas etenim vibrato fulmine terres
Audaces rursus bella ciere Foui.
Christicolas contra languentes erigis, igne
Calitus infuso pectora lenta fouens.
Utque igni natura dedit conscendere sursum,
Suprema statuens in regione locum.
Flammigero. Sidus post fata locabere cælo,
Vnde micans terris lumine clarus eris.

Io. à Cerua, Ebroicus.

P R Æ F A T I O I N
E P I S T O L A M C A T H O -
licam beati I A C O B I
Apostoli.

*C V R. Catholica, simulque Ca-
nonica dicatur.*

ISTAM diuinarum scripturarum
sanctissimam in primis ac fru-
ctuosissimam partem interpre-
tatione explicaturi, ab ipsius co-
gnominis ratione opere precium
duximus sumendum esse exordium. Siquidem
appositè dicitur Catholica, eò quòd non sin-
gulari ciuitati, Ecclesiæ, nationi, aut homini, vt
Epistolæ Pauli ad Romanos, ad Corinthios, ad
Galatas, ad Timotheum, &c. inscribatur: sed
ad vniuersos cùm qui ex Iudæis crediderant in
Christum, tùm qui ex Gentibus fidem, spem,
charitatem, & obeditionem patris nostri Abra-
hæ (quos Israëlitas secundum spiritum vocat *Rom. 9:*
Apostolus) ad imitandum sibi ex animo pro-
posuerant, quocunque terrarum versabantur,
aut Gente & nomine censerentur. Accedit,
quòd à Græcis, quorum lingua primùm scripta
& nobis tradita fuit, *ἰακώβου ἐπιστολὴ καθολικὴ*

Iacobi epistola catholica nuncupetur: eademque nominatione, quoties eius meminerunt, ab eis designetur. Eusebius namque sic de illa loquitur: Iacobi epistola scribitur inter eas, quæ Catholicæ epistolæ appellantur. Athanasius quoque: Catholicæ epistolæ Apostolorum omnes numero septem sunt, vno comprehensæ volumine. Et Cyrillus Ierosol. Suscipe septem Epistolas catholicas, Iacobi, Petri, Ioannis, & Iudæ. Eundem titulum iisdem præfigit Amphilocheus Iconij Episcopus in Carminibus iambicis ad Seleucum, Damascenus libro 4. orth. fidei, c. 8. Oecumenius in commentariis, & Nicephorus. Cum his sentiunt quoque patres Latini Hieronymus in Catalogo, & Beda initio Commentariorum in illas. Vero itaque similitudinem est, quorundam Scribarum inciticia, dehinc Typographorum oscitantia contigisse, vt duarum litterarum è medio dictionis permutatione, hæc quæ est Iacobi, cū reliquis sequentibus, Canonica, pro, Catholica, inscripta sit.

Poterit nihilominus etiam Canonica rectè cenferi, cū ad canonem sacrarum diuinarūque Scripturarum, quibus fides nostra nititur & adferitur, omnino pertineat: & à plurimis, quæ nominibus Petri, Pauli, Thomæ, Matthiæ circumferebantur, scriptis falsis & apocryphis, quàm longissimè discernenda & remouenda sit, vt iam iam copiosius differemus.

DE AVTHORITATE huius epistolæ.
Quandoquidem vniuersum pietatis Christi-

anæ ædificium verbo Dei scripto & tradito nititur, vt illud deturbaret funditusque euerteret Diabolus totius generis nostri hostis nimis ferus & immanis, huic insidiari, ac vt vel falsum, vel dubium, vel fabulosum, & apocryphum reputaretur explodereturque nunquam intermisit. Etenim primo Parenti datum hoc Diuini verbi præscriptum, *De ligno scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunque enim die comederis, morte morieris*, tanquam falsum, aut saltem ex inuidentiis Dei animo profectum palam calumniatus est, incautisque persuasit, vt ab illo deficerent: ac secum meliora consulenti, iungerent amicitias. Animaduertens porro tam bellè sibi, propudiosè verò ac infeliciter nobis illud ipsum successisse cōsiliū, nunquā deinceps ab eodē abstinuit. Assuerus iam ad seductionem hominum, vt martyr loquitur Irenæus, & aduersus Deum mentiri, pseudopphetas & seductores homines dies noctesque suscitauit, quorum linguis & calamis, vt Serpentis quondam corpore ac voce, diuinis sermonibus atque scriptis bellum indiceret. Atque vt Gigantes, Ægyptios magos, Baalitas, qui diuinis præconibus Noë, Moyfi, ac Eliæ sese obiecerunt prætermittam: nec commemorem Sadducæos, Gnosticos, Manichæos, & alios, qui vetus Dei cum hominibus Hebræis testamentum vel totum, vel pro parte repudiarunt: constat certè Alastorem illum noui Testamēti præsertim libris, horūque dignitati & veritati multiplices parasse insidias. Ve-

L. 2. hist. c.

21.

Synops.

Catech. 4.

L. 2. hist. c.

3. 8. 45. 46.

Euseb. 3.

hist. c. 25.

Gen. 2.

L. 5. c. 25
24. 25.

rùm, aliis nunc omiſſis, de huius Epistolæ viti-
 litigatoribus nouiſſimis, id eſt, Eraſmo, Caie-
 tano, & Luteranis, rãtùm dicam. Hi enim non
 modò illam è numero Apoſtolicarum ſcriptu-
 rarum expungendam, ſed & omnibus probris
 maledictiſque vexandam & reprobendam pe-
 tulanter nimis aſſumpſerunt, cum eam *aridam,*
prophanam, ſtramineam, plenam tumoris & confuſio-
nis, Diuini Spiritus omnino expertem, Apoſtolica di-
gnitate vacuam, nomine Iacobi Apoſtoli falſo inſcri-
ptam, & proſus indignam, quæ inter canonicas annu-
meretur, ſola authoritate ſua freti cenſuerunt
 & ſcripſerunt. Antequam ergo illius inter-
 pretationem aggrediamur, commodiſſimum erit
 firmiſſimis argumentis authoritatem eius cõ-
 probare & à beato Iacobo Apoſtolo, ſingulas
 eius ſententias dictante Spiritu ſancto, colle-
 ctas ſcriptoque Eccleſiæ Chriſti traditas & cõ-
 mendatas, apertum certùmque efficere : tum
 demum ad ea quæ ab aduerſariis adferuntur
 contra illam, reſpondere.

Quatuor autem præſertim modis probatur
 hæc Epistoſta eſſe Canonica, quibus & aliorum
 ſanctorum librorum authoritas adfirmatur.
 Primò, quando ab Oecumenicis Conciliis, vel
 prouincialibus ab eiſdem confirmatis, ſuſce-
 pti, & inter Diuinos codices enumerati ſunt.
 His etenim Spiritus ſanctus à Chriſto pro-
 miſſus eſt, qui omnè veritatem doceat & ſug-
 gerat, donumque Diſcretionis in æternum
 ſubminiſtret. Hieronymus idcirco librum Iu-
 dith docet eſſe canonicum, quod à prima

Io. 14. &

16.

Art. 15.

Præfat. in

I. lu. lib.

ſynodo Nicena ſuſceptus probatuſque fue-
 rit. At hæc B. Iacobi Epistoſta inter ſacros noui
 Teſtamenti libros recenſita eſt à concilio La-
 dicens, Mileuitano, tertioque Carthaginenſi,
 quæ à ſexta ſynodo vniuerſali probata ſunt.
 Deinde, patres Florentini, in quibus & Græ-
 corum Patriarcha, vnà cum plurimis Europæ
 Egæi maris, Aſiæque Præſulibus, & Armenio-
 rum, & Iacobinorum toto oriente diſperſo-
 rum Legati : demumque Tridentini eandem
 vt Apoſtolicam ſummæque authoritatis &
 veritatis epistoſtam ſuis calculis probauerunt.

Secundò, hic liber canonicus habetur, cu-
 ius ſententiis veteres uſi ſunt tam ad corro-
 boranda fidei noſtræ dogmata, quàm ad hære-
 ſes refellendas. Hos namque poſuit Spiritus
 ſanctus Episcopos ad regendum Eccleſiam,
 quam Chriſtus acquiſiuit ſanguine ſuo, donec
 omnes occurramus eidem aduentanti vt iudi-
 cet viuos & mortuos. Ac ideo ad illos ſpectat
 diuinam doctrinam ab humana, & canonicam
 ab ea quæ apocrypha dicitur, omnino diſcer-
 nere ne quis prophana pro ſacris, & incerta
 pro veris indubitatiſque ſcriptis amplectetur.
 Id autem præſtiterunt non ſegnius ex hac B.
 Iacobi epistoſta, quàm ex germanis aliorum
 Apoſtolorum ſcriptis. Enimvero his eiſdem
 verbis. *Omne datum optimum, & omne donum per-*
fectum de ſurſum eſt, &c. B. Dionyſius Areop.
 Cæleſtis hierarchiæ primum caput inchoauit.
 Clemens Rom. humilitatem cordis viro Chri-
 ſtiano neceſſariam eſſe docet, ex huius libri

Ca. 59.

Ca. 7.

Ca. 47.

Act. 20.

Eph. 4.

Ipiſt. 2.

Epist. 1. capite 4. Anacletus martyr scribit: Quicumque (ait Iacobus Apostolus) totam legem seruauerit, defecerit autem in vno, factus est omnium reus. Alexander & ipse Pontifex & martyr, ait: Multum valet, vt ait Iacobus Apostolus, deprecatio iusti assidua. Itemque Urbanus Papa & martyr inquit: Quid prodest, ait Iacobus Apostolus, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Ac vt paucis multa contrahamus, libro 5. adu. hæreses, c. 1. Tertullianus libro de oratione, c. 8. & Irenæus libro aduersus Iudæos, c. 2. Cyprianus martyr ep. aduersus Nouatianum hæreticum. Cornelius martyr epist. 2. Marcellus martyr, Epistola ad Episcopos Antiochenæ ecclesiæ: Leo magnus sermone 11. de Quadragesima: Athanasius & ipse magnus Oratione 2. & 4. contra Arianos: Chrysostomus hom. 22. ad populū Antiochenum: Ambrosius, seu Prosper, libro de vocatione gentium: Gelasius cum aliquot Episcoporum concilio: Fulgentius libro 1. ad Monimum, & libro responsonum contra Arianos: Cassianus Collatione 16. & alij plerique omnes veteres Epistolam beato Iacobo Apostolo tribuunt: eiusdemque verbis fidem & pietatem nostrā aduersus hæreses, aliāque mundi corruptelā communiunt. Augustinus commentariis eam explanauit, vt testatur Possidonius in Indiculo: & ille confitetur l. 2. retract. c. 31. sed illa hæcenus latuerunt.

Tertio, Scriptum illud sacrosanctæ auctoritatis est, qui talis patrum Græcorum & Lati-

norum vnanimi consensu pronuntiatur: simulque schismatici ac hæretici iudicantur, qui contrarium peruicaciter sentiunt & loquuntur. At verò, Cyrillus Ieros. Athanasius, Nazianzenus in carminibus, Amphilocheus, & Damascenus authores Græci: vnā cū Augustino, Rufino Aquileiensi, Iunilio Africano, Gelasio summo pōtifice, Innocētio primo, Epistola ad Exuperium, hanc eandē Epistolam diuo Iacobo Apostolo adscripserunt. Quinetiam à Tertulliano ac Epiphania hæreseos damnatur Marcion, quòd inter reliqua sacrilegia, etiā Epistolas catholicas repudiauerit, & contempserit. Denique, Philastrius Brixienfis diuo Ambrosio æqualis, libro de hæresibus, titulo Apocryphi, nihil ambigit illos esse hæreticos, qui septem epistolas catholicas pro canonicis & apostolicis scriptis non admittunt.

Quarto, liber ille pro certo Diuinæ & canonicæ auctoritatis est, quem ita suscipit & veneratur Ecclesia catholica, vt ex eo publicas in Diuinis officiis lectiones depromat: simulque formas, ritus, effectūsque Sacramentorum palam desumat & recenseat. Epistolam autem diuo inscriptam Iacobo publicè legendā proponit Dominica 4. & 5. post Pascha: feria 2. Rogationum, & in martyrum festis diebus. Sacramentum vnctionis infirmorum ex eadē potissimum adseritur esse planè euangelicum, & de numero illorum septem, quæ Christus instituit, Ecclesiæque suæ tradidit & reliquit. Igitur extra omnem ambiguitatem isthæc diui

*Catech. 4.
Synopsi.*

*L. 2. doct.
Christ. c. 8.
In Symbol.*

Iacobi Epistola vt germana & verè Apostolica ab omnibus Christianis habenda est & amplexanda. Nunc aduersariorum argumentis satis faciendum est.

*ADUERSARIORVM
dissoluntur argumenta.*

Vt non nisi cum ratione furere atque desipere hostes huius Epistolæ viderentur, varias rationes cõmenti sunt, & occasiones captarunt, quibus ei omnè dignitatè fidemque detraherent: ac (vt cū Tertulliano loquar) firmos fatigaret, infirmos caperent, medios cū scrupulo dimitterent. Nec mirū, quoniam & Dathan, Core, Abyron, & ducenti & quinquaginta illi Synagoge proceres suas quoque causas tametsi fucosas & falsas prætendebant, quibus Mosi & Aaroni non obtemperarent, & ab Ecclesiæ tēpestatis illius cõcordia pacèque deficerent: nimirum quòd omnis populus sanctus esset, summum sacerdotium, & imperium in illum temerè vsurparent, tyrannicè exercebant, &c. Hos autem in hæresibus & perduellionibus præcursores habuerunt & emissarios, omnes, qui deinceps Ecclesiæ Christianæ pacem labefactare, & sacra dogmata conuellere studuerunt, velut à beatis martyribus Irenæo & Cypriano iam dudum notatum fuit. Sic Marcionistis & Manichæis sua non defuerunt argumenta, quibus se permoueri fingerent, ne libros admitterent veteris Testamēti. Ebionitæ

L. Præscript.

Num. 16.

L. 4. c. 43.
L. de unit. eccles.
Tertull.

se ideo cunctas Pauli epistolas iure procul abiicere causabantur, quòd esset Diuinæ Legis defensor. Sabellianis, Arianis, Nestorianis, Pelagianis, Donatistis, & cunctis aliis hæreticis velamina defuisse putas, quibus impietatum suarum turpitudinem obtegerent? An non & Diabolus Scripturarum fucò Christum ab incæpto nostræ redemptionis opere reuocare nisus est? Nemini ergo mirum esse oportet, si huius Epistolæ authoritatem & veritatem oppugnaturi, nec pauca nec leuia in medium protulerunt argumenta, quibus sanctissimam eius existimationem violarent & perderent. Horum principes sunt, Erasmus Roterod. ad finè Annotat. in eam Epistolam, Caietanus initio Commentariorum, Lutherus præfatione in eandem, Lucas Osiander initio Explicationis eiusdem, & Centuriatores Magdeb. Cent. 1. libro 2. col. 54. & 583.

Matth. 4.

Primum argumentum, quod est Erasmi. *Dubitatum est olim, cuius esset.* Quid tum? An ergo perpetuò dubitandum? De vltimo capite Marci, de historia mulieris deprehensæ in adulterio, de secunda Petri epistola, de Ioannis duabus, & de Apocalypsi, aliquando hæsitatum; omni ergo ætate & tempore de his ambigendum? Libros aliorum, à Moyse, prophetarum in quæstionem reuocarunt Saducæi: alique alias sacrorum Bibliorum partes argumentando dubias fecerunt. ergo in his nihil stabile, nihil fixum, nihil ratū in perpetuum esse debet? Immò verò quia totus orbis Christianus iam

cinctas, breues & longas: breues in verbis, longas in sententiis.

Sextum. *Salutatio eiusdem epistolæ nihil Dei, nihil IESV CHRISTI, nihil gratiæ, nihil pacis format: sed profano more, Salutem.* Quid his magis à vero alienum? Prima enim verba eius sunt *Iacobus Dei, & domini nostri IESV CHRISTI seruus:* quibus nihil magis piū, magis sanctum, magis desiderabile, gratiosumque dici potest. Deinde, *Salutem precari non est profanum, nisi & angelum Gabrielem Aue dicentem, & Christū ipsum Aue te mulieribus pronunciantem, & Apostolos omnes Fratres qui ex Gentibus crediderant, Salutem,* initio epistolarum suam comprecantes, profanos quis appellare non horruerit. Ad hæc, *Salutis* vox in Apostolorum scriptis omnia per Christū comparata & collata beneficia, omnia quæ ad bene recteque viuendum conducunt, omnia quæ ad æternam hominum salutem necessaria sunt facile comprehendit. Sed misso Caietano, Lutheranos verba sua resonantes audiamus.

Septimum. *Eusebius hanc epistolam adulterinam esse ex eo affirmat, quod non multi ex veteribus mentionem eius faciunt.* Faciunt tamen alij, iique Apostolorum auditores & successores, quod prudentibus & cordatis viris satis fecisse necesse est. Faciunt inquam, mentionem eius Græci, Latini, Africani, Asiatici, Europei, iique vt ostendimus, magno numero. Nec vnquam Eusebius dixit, *illam adulterinam esse,* quinimò aperte diserteque testificatur eandem esse d.

Luc. 1.
Matth. 28.

Act. 15.

Iacobi fratris Domini, primam epistolarum *L. 2. hist. c. 23.* catholicarum, receptam denique ab omnibus ecclesiis: licet à quibusdam non ita facile citò-que admitteretur.

Octauum. *Non mediocriter aberrat à doctrina Apostolica, dum hominis iustificationem non soli fidei, sed operibus adscribit.* Sola fide hominem iustificari & seruari non est apostolicum dogma: sed Simonis magi, Basilidis, Eunomij, Iouiniani, Aëtij, pseudoapostolorumque hæresis terribilissima, quam ex inferis nunc conantur reuocare Sectarij. Adfirmat porrò Augustinus Iacobum, Petrum, Ioannem & Iudam, aduersus hunc errorem, ex praua Epistolarum b. Pauli interpretatione iam exortum, Spiritus sancti consilio hæc Epistolas, vt illum refellerent, edidisse.

Nonum. *Pugnat cum doctrina Pauli scribentis, Gal. 4. Legem Moysi, seruitutis esse: vocat verò huius Author, eam perfectæ libertatis.* Reapse, ministratio mortis, & iugum quod patres portare non potuerunt, fuit lex sine fide & spe in Messiam futurum: populo duræ ceruicis, domus exasperantis, & indomabilis cordis, vt Spiritus sanctus loquitur, data ne diffugeret ad cultū idolorum, tantisper dum veniret Christus: quatenus autem illum repromittit, cōprehendit & digito monstrat Mediatorē Dei & hominum, ad eundemque perducit, verè perfectæ, & spiritalis libertatis lex est, vt hic frater Domini cōcionatur.

Decimum. *Bis tantum in quinque capitibus no-*

Iren. l. c. 1.
Ej 20.
Hieron. l. 2.
adu. Ionin.
Aug. l. de
hæres. c. 54.
& l. de fi-
de & oper.
c. 14.

2. Cor. 3.
Act. 15.
Exod. 33.
Ezech. 2.

minis Christi mentionem facit: neque de ipsius beneficiis, passione, & merito quicquam docet. Quid? Num & tertio Christi meminit, dicens: Occidistis iustum, & non restitit vobis? Et quartò, cùm scribit: Patientes estote fratres, usque ad aduentum Domini? Et quinto, cùm ait: Aduentus Domini appropinquabit? Et sexto, inquit: Ecce index ante ianuam affuit? Et septimo, cùm loquitur: Finem Domini vidistis? Et octauo, Quando statuit infirmum unguendum in nomine Domini? An non hæc de ipso Domino nostro IESU CHRISTO Iacobum dixisse & scripsisse, etiam tu Luca Osiander, confiteris in Commentariolis? Qua igitur fronte, quo ore audes ibidem asserere, Iacobum bis tantùm in quinque capitibus Christi mentionem fecisse? Nihil enim refert an Christi, an Domini, an Iusti, an Iudicis vtatur nomine: modo ipsum IESUM intelligat. Pari candore & sinceritate, id est, turpissima fraude, scribis, eundem Authorem de beneficiis, passione, & merito Christi nihil docere. Quasi verò sine illis, his ad quos scribit, Salutem optaret. Aut fidem, patientiam, inuocationem, religionem, opera bona, & cætera quæ vrget tantopere, sine Christi gratia & meritis haberi posse existimasset.

Vndecimum. Ecclesiam Christi vocat Synagogam: quod ab Apostolorum consuetudine valde est alienum. Ah, Osiander, quò te Lutherana dementia rapit? Tantula inter duas voces differentia (si tamen aliquam morosuli constituunt) cùm vtraque cœtum, conuentum, & congregationem significet, adedò te offendit? Et qui paulò supra

Hebraïsmos ab hoc Authore requirebatis, nunc more Hebræorum ad quos scribit, sacrum cœtum appellentem, ferre non potestis? Certè germanum animum non decet tam inutilis & odiosa morositas: præsertim cùm apertum sit & Paulum frequenter, & Christum semper euangelium prædicasse in Synagogis. Quid, quod & Sapientissimus Hebræorum ipsam veterem Synagogam, Ecclesiam nuncupat? Num ideo librum Prouerbiorum eius stramineum censebis, sicut Lutherus tuus hæc Epistolam probrosè nimis appellauit? Sed eadem opera Deuteronomium Moïsi, secundùm Esræ librum, & Threnos Ieremiæ, exploderetis è medio. Apagelis tã absurdas opinationes.

Duodecimum. Ac videntur quædam particule huius Epistolæ, ex Apostolorum scriptis & concionibus (sed non optimo iudicio) decerptæ. Et Christus in Euangelis, & alij Apostoli in Epistolis leguntur plurima ex Prophetarum scriptis & concionibus decerpisse: ergo propterea sunt ex canonicorum librorum albo tabulisque delenda, quæ ab his scripta sunt? Quid absurdius existimari aut colligi potest? Ad hæc, legerat b. Iacobus Petri & Pauli Epistolas, easque suspiciens & commendans, quædam illis suæ coapat congruenter ac fructuosè, ostendens se eiusdem Diuini Spiritus instinctu afflatuque cùm scriberet concitatum fuisse. Quod addis, sed non optimo iudicio, contumelia est in Spiritum sanctum, & Apostolū fratrem Domini petulantius iactata. Et de his hæctenus,

*Act. 13.
14. 15. 17.
18. &c.
16. 18.
Prou. 15.*

*Deut. 23. 2.
Esr. 8.
Thren. 1.*

Q V I B U S , E T Q V A D E
re scripta sit Epistola.

Scribit in primis Apostolus ad Iudæos, iam in Christum I E S U M credentes, per totū orbem dispersos. Superioribus enim Chaldæorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum aduersus Israellem bellis, toto ferè mundo vagè diiecti fuerant: quo factum est, vt non modò Paulus in Asia & Europa, verū & Petrus in Ponto & Cappadocia, & Matthæus in Africa, Æthiopiaque, & alij vbique terrarum Euangelium nunciātes, synagogas inuenerint Iudæorum, aduentus veri Messix incredibili desiderio flagrantēs. Illa etenim imperia velut quatuor cornua quæ ventilabant Iudam, & Israellem, & Ierusalem ostensa fuerant Zachariæ: Danieli verò significata per quatuor belluas, & per quatuor cœli ventos tumultuosissimè pugnantes in mari magno.

Nec ad illos modò, verū & ad vniuersos Christianæ fidei professores, qui verè sunt Israelitæ secundum Spiritum, & filij promissionis, pro certo scribit, cum præcepta eius de moribus communia sint, & ad nos omnes æquè pertineant. Quid si Catholica, id est, vniuersalis, ea de re dicta fuerit? Vt igitur Epistola Pauli ad Romanos, etiam Græcis utilis & commoda est: & hæc quæ ad Timotheum, ad Titum, & ad Philemonem data sunt, cunctis sunt salutis: sic & hæc Iudæis primū dicata, vniuersos

vniuersos ex consequenti Christianos docet, instruit, & suis regulis ac legibus astringit.

Causam scribendi præbuerunt deprauati mores plurimorum, qui aliquid de veteri Pharisæorū retinentes fermèto, multa de Legibus diuinis garriebant & iactabant, sed vitā suam ad earum regulam non dirigebant. Mundabā: quod de foris erat, intus verò pleni erant rapina, immunditia, hypocriſi. Linguis erant Christiani, non moribus. Nouerat Paulum plurima de fide, Ioannem de caritate tradidisse: suum ergo duxit esse in vniuersum locos communes de moribus pertractare. Audierat pseudoapostolos de sola fide iustificante clamitare: hinc patientiam, obeditionem, opera bona, inuocationem, Sacramenta, cætera docet coniungenda, vt viuā sit, & aliquid habeat efficacitatis. Nec satis esse verbis magnificis professionem euangelicam iactare, nisi præclatis factis & affectibus eam exprimamus.

G E N V S .

Præcipuum est exhortatorium. Suadet enim professionem fidei sanctis moribus exornare: ideo vbique ferè de moribus fiunt adhortationes, dantur præcepta vitæ, & consilia quæ sequamur. Accedit dogmaticum, quo suis locis docet, quod sit officium pietatis, quæ fidei natura, quomodo sit orandum, vitanda personarum acceptio, benefaciendum proximis, quidque in conuētibus ecclesiasticis ab omnibus

PRÆFATIO.

præstandum. Denique quod sit pauperum, di-
uicium, tristicium, lætantium, infirmorum offi-
cium. Neque desideratur obiurgatorium, quã-
do hæsitantes in fide, duplices animo, dicaces,
personarum acceptores, diuites pauperum cõ-
temptores, solius fidei prædicatores, contem-
tiosos, auaros, &c. congruis locis redarguit.

PARTES.

Duæ sunt partes principales, nimirum, Ti-
tulus quo Author, ij quibus inscribitur, & sa-
lutatio continentur: & Narratio.

INDEX SCRIPTV.
RARVM, QVÆ HOC
OPERE OBITER EX-
plicantur.

Enit. 19. Non maledices surdo.

pagina 154.

Dent. 8. Ut in deserto affligeret

& tentaret te Deus. pag. 120.

Pf. 2. Apprehendite disciplinã.

&c. 348.

Pf. 5. Sepulchrum patens est guttur eorum. 13.

Pf. 9. Vide humilitatẽ meã de inimicis meis. 85.

*Pf. 11. Labia dolosa in corde & corde loquuti
sunt. 82.*

Pf. 36. Mansueti hæreditabunt terram. 348.

*Pf. 37. Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea.
308.*

Pf. 38. Dixi, custodiam vias meas, &c. 309.

Pf. 51. Sicut nonacula acuta fecisti dolum. 333.

*Pf. 72. Velut somnium surgentium in ciuitate
tua, &c. 95.*

Pf. 135. Fecit celos in intellectu. 147.

Isa. 6. Væ mihi, quia tacui. 309.

Isa. 23. Ululate naues maris. 314.

*3. Reg. 10. Regina Saba venit tentare Salomo-
nem, &c. 114.*

- Amos. 3. Si est malum in ciuitate, &c.* 112.
Matth. 6. Et ne nos inducas in tētionem. 116.
Matth. 11. Pauperes euangelizantur. 227.
Matth. 23. Non respicis personas hominum.
 99.
*Luc. 22. Vos estis qui permanistis mecum in
 tentionibus.* 31.
*Io. 12. Qui perdiderit animam suam in hoc
 mundo.* 86.
Rom. 8. Si secundū carnem vixeritis, &c. 123.
*Rom. Spiritus postulat pro nobis gemitibus,
 &c.* 70.
*1. Cor. 10. Tentatio vos non apprehendat, nisi
 humana.* 121.
1. Cor. 13. Videmus nunc per speculū, &c. 157.
Eph. 5. Vt filij lucis ambulate. 7.
Heb. 1. Qui cum sit splendor gloriæ. 201.
*Heb. 11. Circuierunt in melotis, & pellibus
 caprinis.* 25.
Heb. 12. In disciplina perseuerate. 49.
1. Petri 4. Si quis loquitur, quasi sermones Dei.
 317.
*2. Petr. 2. Nouit Dominus pios de tentatione
 eripere.* 120.

I. IACOBVS DEI ET
 DOMINI NOSTRI IESV
 CHRISTI seruus, duodecim
 tribubus, quæ sunt in disperflo-
 ne, Salutem:

Hic est titulus siue inscriptio
 Epistolæ, qua nomen & offi-
 cium suum Author primo re-
 citat loco: deinde, illos desi-
 gnat ad quos scribit: postremo,
 iis omnē cōmpræcatur salutem.

Quantus porro & quanta dignitate fuerit
 hic IACOBVS, commentariis nostris in Epi-
 stolam diui Iudæ, qui eius fratrem se fuisse glo-
 riatur, aliqua ex parte expediuimus: hoc loco
 tantūm adiiciemus, aliquot antiquorum ac pri-
 mæ notæ Authorum sententiã, tres fuisse Iaco-
 bos viros Apostolicos, ac incertum cui horum
 ascribenda sit hæc Epistola. Primum aiunt fi-
 lium Zebedæi, fratremque Ioannis, quem He-
 rodes occiderit gladio. Secundū volunt Al-
 phæi filium, qui fratres habuerit Simonem &
 Iudam Apostolos. Tertium putant quandam

Pagina 27.
 & 28.

Act. 12.

hodo est primen vasa
 Sapa Sa oja zi. Ducto de Sapa

Constit. l. 2. c. 59. & l. 8. c. 4. lib. 2. hist. c. 1. & 23.
 ex 72. discipulis, & hunc fratrem Domini cognominatum. Atque in hanc sententiam videntur descendere Clemens Ro. ac Eusebius Cæsariensis: qui etiam in huius ad probationem citat Clementē Alex. Iosephum, ac Hegesippum. Eandem etiam amplexantur Epiphanius contra hæresim 78. quæ est Antidicomarianitarum, Dorotheus in Synopsi, Metaphrastes comment. rerum gestarum D. Iacobi, Nicephorus lib. 2. hist. c. 44. Glycas, Oecumenius: quibus consentiunt Ambrosius, & ex Neotericis Follengius, Sasbontius, Bouius, & alij plerique Latini.

Matth. 10. May. 3. Luc. 6. Act. 1.

Verum, his nihil obstantibus, Ecclesiæ Romanæ & Catholicæ constanti sententiæ adhærescendum, quæ duos tantum Iacobos, de numero Apostolorum & discipulorum agnoscit, & ex horum euangelicis enumerationibus comprobatur. Huic consentiunt sanctissimæ Missæ canon, calendaria, dies festi, officia denique sacra, in quibus nunquam tres Iacobi, sed duo solum commemorantur. Hieronymus item libro aduersus Heluidium, & in Catalogo, & venerabilis Beda in c. 1. Actorum. Ad hoc etiam spectat Pauli testimonium, quo Iacobum fratrem Domini Petro & Ioanni summis Apostolis annumerat, & columnam appellat: nunquam id facturum, si extra numerum 12. Apostolorum iste Iacobus censeretur, quod contrariæ sententiæ faciunt assertores.

Hunc Iacobum Alphæi filium, primum authorem faciunt eius Liturgiæ, qua vniuersæ per

Oriente Ecclesiæ in hunc usque diem vtuntur. Nam Proclus Constantinopolitanus, Nicolaus Methonensis, Marcus Ephesinus, Bessarion Cardinalis, & alij 227. Episcopi & patres Græci in 6. synodo vniuersali, circa annum Domini 684. coacta, id vno velut ore testificantur: & probant Ecclesiæ Occidentis, in tertia parte Decret.

De cons. dist. 1. c. Iacobus.

Huic porro conueniunt optimè insignes & pulchri tituli, qui tum in Euangelis, tum in veteram monumentis reperiuntur: non ficticio illi quem ex numero 72. comminiscitur opinio contraria.

Matth. 10. Mar. 2. Luc. 6.

Primo enim vocatur Iacobus Alphæi. Huius enim sanctissimi viri, & Mariæ quæ fuit filia Cleophae, Deiparæ virginis consobrinæ filius fuit, vt aliquot locis obseruat D. Hieronymus. Illorum ergo refellenda est opinio, qui autumant Iosepho Deiparæ sponso, ex alia quadam præcedente vxore, patre ortum & natum esse: quandoquidem etiam certius sit eundem Iosephum castissimum, & continentia voto perpetuo semetipsum Deo dicasse & consecrasse, vt idem tradit Hieronymus.

Com. in c. 1. ad Gal. in c. 12. Matt. & l. 16. adu. Heluid.

Secundò dicitur Iacobus minor, seu vt in positio gradu efferunt Græci, paruus ac exiguus, non quòd pietate vel autoritate coapostolis minor fuerit: sed quòd altero Iacobo, Ioannis fratre, tam corpore minor ac breuior, quàm ad Apostolatam vocatione posterior extiterit.

Ladu. Iouis.

Mar. 15.

Tertiò, vocatur frater Domini, cuius tituli

multi multas adferunt rationes: Græci in primis quòd Iosephi Deiparæ virginis sponſi ex altera vxore filius fuerit. Sed meliùs Latini post D. Hieronymum, quòd ex Maria Cleophæ matris Christi consobrina ortus eſſet: ſicque Christi conſanguineus, ac proinde frater nuncupatus Hebræorum more, proximo ſanguine cretos fratrum nomine compellantium, vt ex Abrahamæ, Loti, & Saræ geſtis cuique manifeſtum eſt. Rurſum, frater Domini nuncupatur, ait idem Hieron. propter egregios mores, incomparabilem fidem, ſapientiamque immodicam, in quibus Christum eſt imitatus. Deinde, primus eidem Eccleſiæ præfuit, quæ ante omnes alias Christum audiuit, credidit, & ſuſcepit. Id demum addi poteſt, quod martyr Ignatius ſcribit, hunc Iacobum homini Christo facie formæque adeo ſimillimum fuiſſe, ac ſi eiſdem parentibus ortus eſſet.

Quartò, Iuſtus paſſim cognominatur ob eximia dona Spiritus ſancti, & præcellentiſſimas virtutes, quæ in eo præfulgebât. Teſtatur enim de illo apud Euſebium Egeſippus, quòd ex vtero matris, ſingulari gratia Dei ſanctus fuerit, vinum & ſiceram, Nazareorum inſtar, nunquam biberit, nouacula ſuper caput eius non aſcenderit, ab oleo & balneis penitus abſtinuerit, nunquam laneam, ſed lineam veſtem induerit, denique orandi aſſiduitate genua illius in camelorum duritiem euaserint. Chryſoſtomus addit, quòd etiam frontis cutis occaluerit, frequentiſſima in terram faciei proſtratione. Hie-

ronymus denique ſcribit: eiſdem ſanctitatis famam tantam in populo fuiſſe, vt vel ſimbriam veſtimenti eius certatim cuperent attingere.

Quintò, pro incredibili continentia & ſumma iuſtitia eius, aut apud Euſebium Egeſippus, paſſim appellatus eſt Oblias, ſeu Ophlias, quod ſonat munimentum ſeu propugnaculum: quaſi iuſtitia & ſanctitate ſua urbem & populum Ieroſolymorum ſeruaret & circuiret, veluti quondam Dauid, de quo dicit Dominus: *Protegam urbem hæc propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Hinc etiam Iosephus à ſacris noſtris alienus, indigniſſimè neci eius tribuit, vt ſexennio poſtquam Phariſæi eundem de templi ſanctiſſimis præcipitem egerunt, Ieroſolyma expugnata euerſaque fuerit à Romanis.

Sextò, primus Ieroſolymæ Epicoſopus ab ipſo Domino, ait Clemens, cœpoſtolorum autem miniſterio, conſtitutus eſt: vbi ſacrorum puro & inculpabili miniſtro (ſcribit Ignatius martyr) vſus eſt Stephano protomartyre. Illi etiam propter eximiam vitæ ſanctimoniam permittebant Iudæi intrare Sancta Sanctorum, portare in capite Petalon, id eſt, Epicoſopi inſigne, vt poſt Egeſippum, Clemétem Alex. ac Euſebium reſert Epiphanius contra hæref. 25. & 78. Præfuit autem ſumma cum laude huic Eccleſiæ annos fermè triginta, vt ex Euſebij, Sophronij ac Nicephori apparet ſupputatione.

Neque ſilentio prætereire liber quod teſtatur Euſebius & Nicephorus, Thronum, ſeu

l. 1. adu.
Iouin.

Epist. 2. ad
Ioan.

l. 2. hist. c. 23.

Hom. 5. in
Matth.

Com. in e. 1.
ad Gal.

Euſeb. l. 2. c.

Niceph. l. 2.
c. 38.

4. Reg. 19. &
20.

l. 20. antiqui.
c. 16.

l. 8. Conſt. c.

41.
Epist. ad
Hieron.

Item ad
Tralliam.

l. 7. hist. c. 15.
l. 6. c. 16.

Cathedram, de qua docebat, ligneam, ad ætatem suam vsque ingenti priorum studio seruata fuisse, & in ueneratione habitam, vel antiquitatis, vel primæ Sacerdotij sanctificationis obtentu. Interfectū verò à furentibus in Christum & Christianos Iudæis, post constantem & præclaram de illo confessionem, anno post ascensionem illius 24. Neronis imperij 7. ætatis autem suæ 96. indicat Epiphanius. Supplicij species fuit de templi pinna præcipitatio, crurium confractio, & fuste fullonis in caput percussio, vt est apud Egessippum, Clemetem Alex. Eusebium, & Nicephorum.

Hæc porrò D. Iacobi elogia non exiguam apud lectores & auditores huius epistolæ conciliant auctoritatem, attentionem, & beneuolentiam. Quis enim tam stupidus & bardus, qui tanto viro non assurgeret? Quis vnum ex præstantissimis Apostolis, id est, æterni filij Dei legatis, non benignè & attentè exaudiret? Aut virum etiam Iudæorum testimonio, sanctissimum, primum primæ Ecclesiæ pastorem & doctorem, à Christo mundi redemptore ac iudice ordinatum, pro concione dicentem, & verba salutis cuique depromentem, non erectis auribus & animis attenderet? Et de D. Iacobi honorificis titulis hæcenus: nūc cur proprium nomen huius epistolæ initio tam studiosè præfigat, inquirendum.

A proprio nomine scriptum suum aggreditur, vt vniuersæ Ecclesiæ notus & certus esset illius Author, nullusq; detrectaret illud ipsum

excipere tanquam Apostolicam diuinamque scripturam. Eadem intentione nomina sua prophetiarum initiis prodiderunt Isaias, Ieremias, Ezechiel, & reliqui propheta. Pari modo epistolas suas inceperunt Petrus & Paulus. Principiis quoque Euangeliorum scriptum est, Euangelium secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioannem: ne quis sibi fucum fieri putet, aut de fide scriptoris vel scripturæ addubitet. Nam & Christus de seipso interrogatus, apertè palamque dixit: *Ego sum. Ego sum IESVS Nazarenus, quem tu persequeris.* Et ab eius Apostolo iubemur ambulare vt filij lucis, non tenebrarum: id est nihil veteratorie aut dolosè cogitare, dicere, facere. Hoc enim est hæreticorum & seductorum, vt incautis imponant, & errores suos callidius spargant, & simplicis vulgi instillent animis. Deinde, cum innumerabilium mendaciorum, calumniarum, seditionum, & blasphemiarum conscij sibi sint, his artificijs vtuntur, ne deprehensi compellantur vel ad turpiculam palinodiam, vel pœnas exoluendas. Hos eleganti epistheto Bestias lucifugas appellant Tertullianus & Athanasius. Quoniam verò inter & super omnes huius æui sectarios, huius fraudis peritissimi artifices sunt Calviniani alique Sacramentarij ministri, præstat vt paulò diligentius & copiosius istud hoc loco pertractemus.

Ioan. 19.

Act. 9.

Eph. 5.

1 de Resur-
rect. carnis.Epist. ad Epi-
scopum.

DE CALVINI ANONYMI SCRIPTIS
anonymis, & pseudepigraphis libellis.

1. **I**oannes Calvinus, vt ab ipso draconis capite ordiamur, Institutionis, quam appellat, Christianæ religionis librum emissurus, venerandæ memoriæ viri, Alcuini, Caroli magni præceptoris nomen, ingenti vſurpâs perfidia, propriumque diffimulans, ipſo initio scripsit: *Institutio Christianæ religionis, nunc verè nominis sui titulo correſpondens, authore Alcuino. Argentorati, apud VVendelinum Rihelium, mense Augusto, M. D. XXXIX.* Et initio præfationis rursus se Alcuinum appellans, ait: *Potentissimo, illustrissimoque Monarchæ, magno Francorum Regi, principi ac domino suo, Alcuinus.*
2. Fraudum huius particeps ac socius Martinus Bucerus, vt nomen diffimularet se Aretiū Felinum nuncupauit, initio commentariorum suorum in Ps. scribens: *Psalmorum libri quinque ad Hebræicam veritatem versi, & familiari explanatione elucidati, per Aretium Felinum Theologum. Lugduni. iij. Idus Iulias, anno xxix.*
3. Huldricus Zuinglius alter Sacramentariorum antesignanus, Ioannem Pomeranum Lutheri discipulum & sectatorem oppugnaturus, libellum suum sub nomine fictitio Conradi Rifs publicari curauit, anno 1525.
4. Huius afflecla Leo Iudæ Tigurinus, sub adulterino nomine Ludouici Leopoldi, scriptis Lutherum petiit anno 1526.
5. Sic Ἰωάννης οὐνομιός quidam contra Lutheri li-

brum, cui titulus est, De vero & gemino sensu verborum Cœnæ, Hoc est corpus meum, pro hæresi sacramentaria, anno 1529.

Ita anno 1557. Ioannes Anastasius libellum quendam impium, sub nomine *Adami Christiani*, Tiguri impressum, ad principes & ordines Augustanæ confessioni addictos, contra veram præsentiam corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, publicauit.

Anno 1566. Calvinistæ fidei suæ confessionem Gallicam, nullo nomine præmissa ediderunt.

Eodem anno Heidelbergenses sacramentiperdæ confessionem suam de cœna Domini, nullius ministri nomine addito, publicis typis euulgarunt.

Zuingliani anno 1569. sub nomine putatio *Elie Palingenij*, Tragœdiam de cœna Domini ediderunt.

Anno 1571. Theodorus Beza sub falso nomine *Christiani Hesiandri*, librum blasphemum de negotio Eucharistico publicandum curauit. Idem artifex anno 1575. excudi fecit duas Homilias; quibus istum titulum præfixit: *Auersus sacramentariorum errorem, pro vera Christi præsentia in cœna Domini*: quibus tamen ex professo, & quidem apertissime & peruicacissime errorem Sacramentarium propugnat, & Christum ab Eucharistia tantum relegat, quantum cœlorum summum fastigium à terra distat. Sed bene habet, quod ementito nomine, illic se appellat *Nathanaëlem Nefekium*: siquidem *Nefek* Hebræis

- Serpens est, omnis fraudis, peccati, & mortis author, quæ in hunc pietatis Christianæ irriforem & proditorem quadrant conuenientissimè.
11. Pergunt hi tenebriones anno 1577. edere *Affertionem Catholicam Testamenti filij Dei*, sub nomine peregrino, *Theophili Alymantij Franci Theologi*: cum nihil minus sit, quàm Catholica vel orthodoxa; & illius nominis author nullibi compareat.
12. Anno 1579. Ioannes Lagus, profugus & clandestinus Dantisci sacramentarius, librum edidit contra Selneccerum Lutheranum, sub nomine *Germani Bauari Hallensis*.
13. Anno 1580. Christophorus Hardefianus, syndicus Norimbergenfis, sub nomine *Ambrosij VVolphij*, duo scripta venenata planè & maledica euulgauit. Appositè sanè, quoniam Germanis *VVolf* Lupus est: hic autem vt Lupus vespertinus sub alieno nomine fraudes suas occultat.
14. Ita Franciscus Hottomannus sub persona *Francisci Aspastis* virulentissimū basilicum contra sanctissimam Eucharistiam extulit.
15. Anno 1581. synodum Ephesinam Caluinisticis erroribus contaminatam, sub specioso nomine *Hermannis Pacifici*, in lucem emisit.
16. Anno 1582. Neostadiani *Epistolam monitoriam* ediderunt sub nomine *Angeli Masarelli*, adfirmantes Romæ excusam, per typographum Apostolicum, tàmetsi nunquam Alpes transierit, nedum Romam viderit, &c.

In immensum pergeret oratio, si omnes falsis nominibus ac titulis per sacramentarios in hunc orbem Neapoli, Heidelbergæ, Geneuæ, Bremæ, Tubingæ, Lugduni, Rupellæ, sequentibus annis euulgatos libellos percensere vellem. Non me latet sacramentarios aliquot fucis, & verborum præstigiis, eiusmodi Neminitica scripta excusare, & laceram ac fœtidam ollam suam sacramentariam cum foraminibus incrustare: sed pij oranes norunt hac ratione laruas istas non posse occultari, vt se in angelos lucis transforment. Honesti & ingenui viri hanc sine nomine disputandi, & scripta spargendi, pasquillorum, & famosorum libellorum instar, semper sunt auersati. Profectò enim Apostoli & Prophetæ nomina sua (vt initio dicebamus) libris & concionibus suis præmiserunt. Iurisperitorum etiam præcepta vetant suppressionem & mutationem nominum, quæ fit in fraudem aliorum: & Spiritus Dei per facrorum Conciliorum decreta, idem seuerissimè prohibet.

Quinetiam Erasmus, quem huiusmodi libellorum præcipui authores Sacramentarij, omnium eruditorum clarissimum in publicis scriptis appellant, de anonymis eorundem libris in hunc modum scripsit: Zuingliani obii-ciunt mihi timiditatem, cum ipsi non audeant suis libellis nomen suum adscribere: & fortes sibi videntur, quòd famosis furiosisque libellis, ac subinde nouis opinionibus miscent orbem diffidiis, &c. Qui tales emittunt libellos sine

C. l. 2. tit. 25.
de mutatione
nominis.

5. q. 1. c. Hiqui
inuenti.
Anno 1526.

loci, typographi, authorisque titulo, etiam apud Ethnicos puniebantur capitis supplicio. Et quod apud illos erat capitale facinus, nunc Zuinglianorum quorundam ludus est. Huic addo Henrici Bullingeri Sacramentarij hæretici contra istiusmodi tenebriones iudicium; *Eiusmodi obscuro scriptores solent libros suos, non vti decebat, propriis nominibus suis præfixis, ad nos mittere, sed ἀναυβμως spargere per Ecclesiam: & rerum atrocissimarum nos accusare, ut licentius ceu ex plausro calumniarum & conuictorum nimbos profundant in innocuos, &c.* Suos proprio iudicio damnans atque iugulans.

Contra Antitrinitarium quendam.

Schlussbur-
gus l. Theol.
cal. art. 7.

Subiicio denique Ioannis VVigandi, etiam hæretici, aduersus istas lucifugas bestias non mala pronuntiata: vt non solum à nostris, sed & à suis comministris impietatis accusentur & damnentur. 1. libri sine authorum nominibus editi, non sunt ex Spiritu sancto, sed ex spiritu impuro instigante homines ad mendacia, excusanda peccata, ac effundenda conuicta. 2. Oriuntur ex corde liuido, exulcerato, sibi malè conscio, ardente cupiditate vindictæ, refutationem extimescète: ideo ex illis velut ex fœtido stagno regurgitant, atque exundant mendacia, calumniæ, maledicta, conuicta, &c. 3. In his omni fræno & pudore carent, modumque non seruant: sed sunt apertæ inuectiua, audèntque ea proferre quæ aliàs nunquam nomine suo adiecto pronuntiarent. Insuper, nulla in iisdem ingenuitas, nulla dexteritas, nulla sinceritas, nullus candor: sed fraudulenter, dolosè, sceleratè

pleraque subuertuntur falsis narrationibus & interpretationibus. 4. Omnibus meritò suspecta sunt, & omni fide carent: quoniam nomina dissimulantur, ne authores de singulis rationem reddere compellantur. 5. Suis calumniis multos lædunt, & vt alij audeant similia, eis pessimo sunt exemplo. Impio etiam huic dicto parent: calumniare audeat, semper aliquid hæret. 6. Æternus filius Dei hos seueriter damnat in Euangelio: *Omnis qui malè agit, edit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim opera eorum mala.* 7. Est in illis aperta species mali, quam iuxta Apostolum omnes boni cauere debent. 8. Mentuntur, calumniantur, melioresque probris & maledictis proscindunt, quod caritati virtutum præstantissimæ, & præcepto de proximi sicut seipsum dilectioni palàm aduersatur. 9. Piis ac nimis credulis imponunt, & tanquam plani improbissimi ad falsa quæquæ de proximis ac infantibus iudicandum inducunt. 10. Has proculdubio fraudes Deus tandem aliquando grauitè iudicabit & puniet: quippe qui *de omni verbo otioso in die iudicij de vnoquoque nostrum rationem reposcet.* Postremò, huiusmodi Neministarum imaginem Dauid execratur, nedum describit. *Sepulchrum patens (ac proinde horrendum exhalans) est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Iudica illos, Deus. Acuerunt linguas suas sicut serpentes. Filij hominum dentes eorum arma & sagitta, & lingua*

10. 3.

Matth. 12.

Psal. 5.

Psal. 13.

Psal. 130.

Psal. 56.

eorum gladius acutus. Acuerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram, &c.

Sed neque his plurimum absumiles sunt nunc multi, quibus à principibus sæculi Episcopatus, Abbatie, opima Sacerdotia committuntur: quippe qui tantum laici, aulici, omnium penè literarum expertes, & quod pudendum magis, aulicę fœminę, in publicis litteris nomina propria cum prodere vereantur, quorundam abiectorum & paupercolorum Sacerdotum titulos vilissimo pretio comparant, quibus summo Pontifici ac Ecclesię illudant. At bene habet, quod *Deus non irridetur*. Illusores istos tandem aliquando pro suo sistet æquissimo tribunali, rationem districtam de singulis reposcet, & istiusmodi latrones cum suis speluncis, id est, fiduciariis, iustissimis suppliciis subiiciet. Et de his hæcenus: ad Apostolum redeo.

Gal. 6.

*IACOBVS DEI ET DOMINI
nostri IESV CHRISTI seruus.*

His officium, conditionem, ac præcipuam publicamque in Ecclesiã functionem suam indicat: nimirum quod æterno Dei filio, eidemque vero Deo IESV CHRISTO, in euangelica procuratione deseruiat. Verum, cur Apostoli aut Euangelistę appellatione prætermissa, *seruum Dei & Domini nostri*, solum se nominat? Respondent quidam se in vetustissimis Latinis, & quibusdam Græcis codicibus Apostoli nomenclaturam comperisse, quam suspicantur

Sixtus Sen.
l. 7. Biblioth.

Pseudapostolorum, (quorum de sola fide iustificante & seruante fœdissimum errorem coarguit) fraudibus sublatam: ut totius Epistolę authoritatem & fidem vel labefactarent, vel saltem eleuarent. Atque inde colligitur, quanta sit Diaboli in cordibus seductorum ac hæresiarcharum efficacia, quando ad in eum modum truncandas & deprauandas diuinas Scripturas eos inducit. *Verbum Dei* (ait Christus) *de cordibus hominum tollit, ne credentes salui fiant.* Testis est Epiphanius Marcionem duo priora Euangelij secundum Lucam capita prorsus resecurisse & abiicisse. Rursum, ex capite vndecimo, omnia quę de Iona, Niniue, regina Saba, & Salomone referuntur. Ex capite 13. quęcumque de Abraham, Isaac, & Iacob dicuntur. Ex 15. parabolam de filio prodigo. Ex 18. Ecce ascendimus Ierosolymam, &c. Ex 19. quicquid refertur de asino, Bethphage, & ingressu Domini, amputauit. Ex 20. de vinea locata colonis. Ex 23. dulcissima Christi ad latronem verba, *Hodie mecum eris in paradiso.* Ex 24. *Quę locuti sunt Prophete.* Grauiissima & plurimę sunt quoque Tertulliani de eodem hæresiarcha quęrelę, quod nullum noui Testamenti prætermiserit librum, quem non mutilarit & corroserit: ac ideo vocat illum Murem Ponticum. Et de cunctis aliis seductoribus ait: hæresis aut non recipit Scripturas: aut si quas recipit, adiectionibus & decurtationibus ad dispositionem instituti sui interuertit, &c. Quis ergo non mirabitur, imò & deprecabitur eandem Satanę

Matth. 13.

Contra hæres.

42.

11.

l. 5. adu.

Marc.

12.

Lib. prescrip.

in Lutheranis & Caluinianis efficaciam, qua septem ex veteris Testamenti corpore libros proteruè separant, & totidem ex Noui serie suspectos reddunt? Sed de his copiosius diximus ad finem Commentariorum in epistolam D. Pauli ad Philemonem.

Com. rerum
gestarum D.
Iacobi.

Altera quoque est Simeonis Metaphrastis ad propositam quæstionem responsio. Nimirum, quòd cum liceret huic sanctissimo viro, se Apostolum, Dei summi legatum, Episcopum, Patriarcham, aut quòd præstantius est, fratrem Domini sese vocitare, consultò huiusmodi magnificis titulis abstinerit, tum quòd rebus humilioribus delectaretur exemplo Christi, qui pro nobis *semetipsum exinanivit*, & humilitatem à se discendam præcepit: tum vt Scribarum & Phariseorum, qui splendidos istiusmodi titulos supra modum ambiebant, factum corrigeret, & arrogantiam coargueret: cunctorum denique animos hac animi moderatione sibi cõciliaret. Modestia etenim, vt ait Tullius, claram & stabilem comparat authoritatem. Et iterum: Si inest in oratione mixta modestiæ grauitas, nihil admirabilius fieri potest. Arrogantes, superbos, insolentes nemo libenter audit: nemo æquo animo illis obtemperat. Hinc Gregorius: Superbia odium generat, humilitas amorem.

l. 7. Moral.
c. 12.

Hinc igitur discendum, quàm humiliter de nobis ipsis sentiendum, simulque moderatè prudentèrque loquendum sit. Enimvero vt ab animis omnis superbia & arrogantia, sic à verbis,

bis, concionibus, ac scriptionibus omnis petulantia ac iactantia procul abesse debet. Damnantur in Euangelio Pharisei, quòd *salutationes amarent in foro, primas cathedras in Synagogis, & vocari ab hominibus Rabbi.* An non quoque parem cum illis censuram nunc merentur, qui potius duces, comites, barones, pares, domini, nuncupari cupiunt, quàm Episcopi, pastores, vel patres? Quique in splendore auri, argenti, vestium, vtensilium, equorum, ac strepitu copiarum famulorum & satellitum, gloriantur, quàm in Domino? Qui furiant, crepant, insanunt, nisi Diuinis propè titulis exornentur? Christus omninò contrà docuit: *Qui vult inter vos esse maior, sit omnium seruus.* Et Paulus gloriatur in infirmitatibus, in plagis, in carcèribus, in vinculis, in stigmatibus, in cruce Christi, propter quem mundus illi crucifixus erat, & ille mundo. De ipsa omnium sceminarum beatissima, se ipsam humilem ancillam Domini nuncupat, felicissimi angeli seruos nostros se se profitentur: & terræ vermiculi diuinos honores ambiunt?

Obseruandum rursum, æquissimum & iustissimum esse nos omnes seruos Christi palàm agnoscere atque fateri, simulque seruili nostræ conditionis officia cum omni fide præstare. Tales etenim reapse sumus iure creationis, quandoquidem *per ipsam omnia facta sunt.* Iure conseruationis, quoniam *in ipso viuimus, mouemur, & sumus.* Iure redemptionis, quando nos emit pretio magno. Iure imperij, cum

Matth. 23.

Matth. 18.

Et 20.

2. Cor. 11.

Gal. 6.

Luc 1.

Apoc. 18.

Io. 1.

Art. 17.

1. Cor. 6.

Matth. 28. data sit ei omnis potestas in cœlo & in terra. Iure denique iudiciariæ potestatis atque finalis retributionis. *Pater namque non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio.*

Matth. 15. vno dicitur: *Inutilem seruum proiicite in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium.* His adde, quod vtilis serui maiori temporis parte dominorum suorum negotia tractant, non sua. Nunc verò toto vitæ curriculo res huius sæculi, nō diuinę, curæ sunt ac sollicitudini. Serui aut nihil aut parum admodum possident: nunc infatiabili cupiditate homines quæcumque possunt, rapiunt, & cumulant, cætera concupiscunt. Serui verberibus affecti ad supplices & precarias voces confugiunt: hoc autem sæculo id aduersus murmurant, contra omnipotentem contumeliosè insurgunt, aliquando blasphemantes desperant. Serui auditis dominorum minis à vertice ad pedes contremiscunt: hac ætate diuinæ comminationes à multis irridentur. Serui cum hostibus dominorum nec verbo nec familiaritate vlla conueniunt: his moribus cum carne, mundo, & diabolo (qui Deo continuè aduersantur,) arctissima est copulatio: & quod propheta detestatur, paciscitur *Isa.* 28. cum morte, & cum inferno fit paruum. Serui propriæ voluntatis non habent potestatem, sed dominorum mandatis sese subiiciunt: hoc

tempore aduersus singula Dei Christi que præcepta frequenter insurgitur, &c. Auari certè *Matth.* 6. non seruiunt Christo: sed Mammonæ. Gulæ ac *Luc* 16. ebrietatibus dediti, non Deo, sed suo ventri deseruiūt. Scortatores & impuri, spiritui immun- *Rom.* 16: do famulantur. Ambitiosi, cadentes cotam Satana, illum venerantur. Turcæ, Iudæi, heretici, *Matt.* 4: scdissimis erroribus & hominum insanis opinionibus obsequuntur. Sed quibus premiis aut stipendiis? Diuus Bernardus exponit. Quatuor *1. sententia-* sunt, inquit, quorum in hac vita obsequiis de- *rum.* seruimus, caro, mundus, diabolus, Deus. Habent singuli principes isti dona propria. Caro, tyronibus suis largitur momentaneam voluptatem: mūdus, transitoria: Diabolus, perpetuam captiuitatem: Deus æternam felicitatem. Quibus ergo potius & impensius seruiendum? Tertio notandum ex D. Dydimo Alexandri- *Com. in* no, quod sicut homines mortalem gloriam app- *hanc ep.* erentes, in suis conscriptionibus, Dignitates quas habere putantur, præponunt: ita sancti viri in Epistolis potissimum se seruos esse domini nostri IESV CHRISTI proferunt, æstimantes hanc appellationem supra regna totius mundi consistere. Maximi ducunt si Regum Secretarij, Cubicularij, Satellites, aut Officiarij dicantur: Sancti verò nihil præstantius, nihil vtilius ducunt, quàm Christo regi suo desertire. Dauid regum & prophetarum maximus ait: *Psal.* 115. *Ego seruus tuus sum, & filius ancille tue. Elegit Da-* *Psal.* 77. *uid seruum suum.* Paulus vbiq̃ inculcat Christum esse Dominum suum: se verò Apostolum

Art. 4. eius & seruum Apostoli omnes vna voce precantur, *Da seruis tuis constantiam, &c.* Qui ampliora desiderarit, consulat. D. Gregorium li. 7. Moral. c. 15. & D. Hieronymum in Psal. 133.

Dei & domini nostri IESU CHRISTI seruus.
Horum verborum duplex est interpretatio, vtraque pia & recta. Prima est, vt Apostolus coniunctim dicat se seruum Christi, qui re ipsa simulque & Deus & Dominus est tam Apostolorum, quàm omnium nostrum. Iam enim insurrexerant Ebionitæ, Cerinthiani, Carpocratiani, & alij hæresiarchæ, vt ex Irenæo & Tertulliano colligitur, qui cum Iudæis Christum solum hominem, & dumtaxat filium Ioseph, non autem naturâ Deum ac Dominum esse dicebant: quorum blasphemias paucis quidem, sed efficacissimis verbis hîc occurrit Apostolus. Quasi dicat, Insurgant quantum voluerint periuicaces Iudæi contra Diuinam Christi maiestatem: omne obsequium illi denegent, vt Mosâicis inseruiant institutis. Insaniant quoque excæcati hæretici, gloriam eius pro viribus imminuant, & consubstantialem Dei Patris filium negent: ego Apostolus & seruus illius ex Prophetarum oraculis, ex mirandis eius prodigiis, ex redemptione generis humani, & innumeris aliis argumentis eum verè scio, ego credo, ego palam profiteor eum verum Deum & Dominum esse. Ille mihi Deus & Dominus, ille verè IESVS & saluator totius generis hu-

mani. Ille quatenus homo, omnibus donis Spiritus sancti plenus, totius mundi potentissimus

1sa. 11.

Io. 1. 3.

Heb. 1.

est monarcha: & quatenus Deus, eiusdem admirabilis opifex & rector sapientissimus, &c.

Ex his autem apparet, Vereres rectè & appositè hanc sententiam quasi murum aheneum opposuissè furoribus Arrianorum dicentium Christum meram esse creaturam, ex non existentibus productam: non autem ex ipsa Dei Patris substantia ab æterno genitum. Enimvero, vt testis est Cyrillus Alex. IESVM CHRISTVM natura Deum & Dominum esse non ignorabat hic prædicator veritatis. Quomodo igitur audent Arriani eum creaturam prædicare? Num fortè Patrem, qui etiam Deus & Dominus est, creaturam esse opinantur? Sed creatura non potest esse is, qui naturâ Deus & Dominus est. Credant igitur filium Dei, qui secundum naturam Deus & Dominus est, creaturam esse non posse.

Et quoniam hunc teterrimum errorem plurimi eheu! nunc ab inferis reuocare conantur noui Ebionitæ, Arriani, Trinitarij, & Anabaptistæ, per Transiluaniam, Hungariam, & Poloniam, non abs re puto esse, si eandem Christi Deitatem aliis rursus testimoniis comprobauero. Stat in primis clarissima Patris è cælo vox: *Hic est filius meus dilectus.* Non adoptiuus, vt Moses, Elias, Petrus, pij omnes: naturâ igitur coequalis & coæternus. Interrogatus vertex Apostolorum, quid cum collegis Christum esse sentiret; apertè & ingenuè confessus est: *Tu es Christus filius Dei viui.* Eadem fuit D. Marthæ, & beati Centurionis confessio. Imò & dæmo-

l. 12. Thef.

c. 13.

Math. 3.

17.

Math. 18.

Io. 11.

Mat. 27.

Luc 4. nes veritatis adacti virtute clamauerint: *scimus te sanctum Dei, te Christum esse.* An non ergo his deteriores noui veteresque Arriani dicentes eum solius Ioseph fabri filium, & non Dei substantialiorem esse? Ne verò per aliquas rimas euadere possint, concedendo quidem filium Dei, sed sola gratia & adoptione, illum & dici & esse: agite, & istud comprobemus. **Ioan. 1.** Ioannes ipso Euangelij sui limine Verbi aeternitatem, à Patre personalem distinctionem, & summam eandemque cum Patre essentiam, & naturam Diuinam prædicans ait: *In principio erat Verbum, Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Potentissimum deinde creatorem eundem proficitur cum illico subiicit: *Omnia per ipsum facta sunt, &c.* Omni ergo aeternitate, omni potestate, omni Diuinitate Patri æqualis est: quod ipse postea confirmat dicens: *Antequam fuerit*

Ioan. 8. *Abraham, ego sum, Ego & Pater unum sumus.* **Ioan. 10.** *Clarifica me Pater, claritate quam habui apud te priusquam mundus feret.* **Ioan. 17.** *Denique in Epistola disertè pronunciat: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, hi tres unum sunt.* Itaque non gratuita adrogatione vel adoptione Christus est filius Dei: sed ipsa aeterna generatione.

Altera huius loci interpretatio est recentiorum, videlicet Oecumenij, Lyrani, D. Thomæ, Hugonis, Rikolij, &c. vt disunctim legatur, *Seruus Dei, & Domini nostri,* duarum personarum diuinarum ratione, quarum seruum sese profiteatur Apostolus. Sed hæc quoque interpretatio Diuinam Christi maiestatem comprobatur.

quandoquidem ex æquo Dei Patris & Filij eius seruus est hic Apostolus, vtrumque Deum & Dominum suum esse proficitur.

Deinde, Noëti, Sabbellij, & Priscilliani refellitur error, quo Patrem miserè cum Filio in vnam confundebant personam. Dicens enim seruum se esse Dei Patris, deinde Filij eius Domini nostri IESV, distinctas docet esse hypostasies, quibus eodem iure famuletur.

Accedit etiam, quòd his personis quædam tribuantur, quæ harum distinctionem arguunt: vt quod Pater tantum Deus & pater sit, Filius autem & Deus, & homo, vniuersus Spiritus sancti donis vnctus, vt idoneus Messias, redemptor & saluator mundi. Atque sic paucis verbis præcipua Christianæ doctrinæ & fidei capita communit, & aduersas hæreses hic refellit Apostolus. Sequitur, quibus salutem exoptet.

Duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.

Hoc loco primò dicendum de variis Iudæorum per orbem distractionibus: secùdò, cur ad illos præsertim scribat: demum, quæ ex hac salutatione sint obseruanda.

Constat porrò vniuersos Israëlitas in duodecim tribus, iuxta numerum filiorum Iacob fuisse distributos, ex quibus velut fontibus emanarunt, sicut arena maris & stellæ cæli innumerabiles. Illi autem cum patre suo Iacob primùm Chanaan, deinde Ægyptum, postea

Arabiā deserta, hinc Palaestinā incoluerunt vbi accepta diuina lege & religione, in vnus regni atque Synagogæ corpus coaluerunt, tandiūque iuncti permanserunt, quādiu Deo vero adhæserunt. Cū verò à Dei summi cultura ad vitulorū, & aliorum ethnicorum idolorum (quæ impura dæmonia erant) adorationem defecissent, *abominatus est Dominus hereditatem suam, tradidit eos in manus Gentium, & dominati sunt eorum qui oderunt eos.* Sic enim quondam comminatus fuerat. *Dispergam vos in omnes gentes, & euaginato post vos gladium meum, erit q̄ terra vestra deserta, & ciuitates desolata.* Et rursum: *Disperdet vos in omnes gentes.* Rursumque: *Dispergeris per omnia regna terra, &c.*

Ne verò quis putaret huiusmodi comminationes vanas esse vel inania verba, conspiciamus quot, quāque horrendis exemplis Deus illas cōfirmauerit. Primò regnante Oziā super decem tribus, Salmanasar rex Assyriorum post triennem obsidionem Samariā (quæ Israëlitici regni metropolis & regia erat) eam tandem expugnauit, regnum vastauit, & vniuersum populum, qui bello supererat, trāstulit in durissimam Assyriorum captiuitatem & seruitutem vsque in præsentem diem.

Secundò, dispersæ sunt duæ aliā tribus, Iuda scilicet & Ben-iamin, captis Ierosolymis cum perfido rege suo Sedechia, vxoribus, liberis, aliisque principibus viris, vaticinante beato Ieremia. Tūcque funditus euersa est sancta ciuitas, templum flammis absumptum: & qui

Psal. 95.

Psal. 105.

Leuit. 26.

Dent. 4. & 28.

4. Reg. 17. Tob. 1.

4. Reg. 25. Ierem. 27. Lament. 1. 2. 3.

gladium, famem, flammam, pestilentiam euaserant, velut pecorū greges in seruitutem Chaldæorum sunt abacti.

Tertiò miserè dissipatæ & oppressæ fuerunt Israëlis reliquiæ, nūc per Syrā, mox per Egyptiorum reges, tum mutuis bellis, tum aduersus eundem Israëlem confligentes. Enimuero misera Iudæa inter vtrōsque constituta, & nūc huic parti, mox alteri addicta, ab vtrisque concubabatur, & omni crudelitate diripiebatur. Hanc carissimæ patriæ atque sacrorum eius profanationem non ferentes pij viri, longè latèque fugiebant & vagabantur, adeo vt etiam deserta peterent, & cum feris tutius quàm cum illiusmodi & sæculi hominibus vitam agerent, quemadmodum ex sacra Machabæorum historia, & ad Hebræos scripta Epistola colligitur. Multi circuibat in melotis, & in pellibus caprinis, cū aliā vestes à prædonibus & militibus raptæ deessent, egentes, angustiati, afflicti. Et propriis ædibus atque sedibus eiekti, in solitudinibus errabant, laterèque studebant in speluncis, in montibus, & in cauernis terræ. Ad hæc etiam spectant, quæ referuntur in Actis, nimirū, temporibus Pentecostes, quibus in Apostolos effusus est Spiritus sanctus, fuisse Ierosolymis Iudæos ex omni natione quæ sub cælo est. Certè Iosippus Compendio histor. de bello Iudaico, decem captiuitates Israëliticarum enumerat, quatuor à Sennacherib, quatuor à Nabuchodonosor, vnam à Vespasiano, & vnam ab Adriano superstitioso: qui Bitter ciuitatem

1. Mach. 4.
2. Mac. c. 4.
Heb. 11.

Act. 2.

munitissimam destruxit, & Iudæos transtulit in Hispaniam. Hæc est captiuitas decima. Accedit Rabbi Benjamin, scribens in Itinerario suo, se Iudæos dispersos inuenisse in Gallia, Hispania, Italia, Germania, Macedonia, Phrygia, Cappadocia, Paphylia, insulis Cycladibus, Bythynia, Galatia, Armenia, vtrâq; Syria, Arabia, Chaldæa, Perside, India, & ad Sinas vsque. Rursus, in Ægypto, Africa, Lybia, Æthiopia, & omnibus finibus terre, quos laboriosè peregrinando peragrauit. Rabbi Aben Esra, & Rabbi Eldad Danius scribunt, innumerabilem Iudæorum multitudinem aliquando è Palæstina fugisse in Æthiopiã, ibidémque sedes ad sua vsque tempora fixisse. Rabbi Elias in Tisbi, & Rabbi Moses quem citat, alios quoque constituunt in Mesopotamia & Media. Iosephus multos etiam collocat inter Arcas & Raphneas regni Agrippæ ciuitates. Orontius Delphinas alios subiicit circulo Arctico vltra pelagus glaciale. Ab aliis dicuntur etiam inhabitare mare Caspium, Seras, & Indos. Nec desunt qui Tartarorum innumerabiles hordas Iudæos existimant, qui lapsu temporum, Legis obliui, ad Mahumetanos ritus facilè declinarunt, &c. Tam miserè fœdèque direptum & per vniuersum orbem dissipatum est Iudæorum miserabile genus.

Quartò deniq; plurimi ex omnibus duodecim tribubus Iudæi qui in Christum crediderunt, obruto lapidibus Stephano, Pharisæicam rabiem fugientes, in varias regiones sese rece-

Com. in
cap. 8.
Cantic.
Hist. de Iudæis clausis.

l. 7. de bello
Iud. c. 24.
In corde
geographico.

Genebr.

perunt. Facta est (ait 6. Lucas) in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt præter Apostolos. Hoc autem modo dispersi nihilominus euangelizabant verbum Dei, & vbique locorum ac gentium nouos tum ex Iudæis tum ex gentibus discipulos Christo acquirebant & consecrabant, &c. Atque hæc de multis dispersionibus duodecim tribuum Israëlitarum, quos beatus Iacobus tam officiosè salutat.

Quoniam verò periculum erat, ne hi noui Christiani & discipuli tam duris exiliis pulsi, tot casibus iactati, tot ærumnis afflicti, tot denique hostibus & mortibus expositi deficerent animis, fidemque & religionem Christi desererent: plurimis exhortationibus & consolationibus fuerunt muniendi ac confirmandi. Itaque Spiritus sanctus Ecclesiæ sanctificator & rector, non solum D. Iacobi, sed & summorum Apostolorum Petri & Ioannis animos ad scribendum ad illos Epistolas impulit: quæ incredibiliter eosdem delectarunt, recrearunt, & sustentarunt. Petrus namque scribit dispersis in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bythynia: & Ioannis prima Catholica (vt Tertullianus obseruat) directa & inscripta est ad Parthos. His enim præsertim Apostolis commissum fuit Euangelium in Circumcisione, sicut Paulo in præputio. Quocirca D. Iacobus hinc inde dispersos duodecim tribuum Iudæos hac sua Epistola studiosè hortatur (ait ven. Beda) ne in tentationibus à fide Christi deficiant: deinde, peccantes

Act. 8.
I. Petr. 1.
Hyginusep.
I. Aug. 9.
39. Euang.

Gal. 1.

castigar: bonos hortatur, vt in virtutibus proficiant: & incredulos admonet, vt pœnitentiam de nece Saluatoris, cæterisque quibus implicabantur sceleribus agant, antequam eos cœlestis vltio percellat. Iacobus (inquit Dydimus Alex.) Circumcisionis Apostolus, his qui ex Circumcisione sunt, suo iure scribit, sicut & Petrus.

Com. in
huc locum.

Omnibus autem salutem plurimam exoptat. Etenim χαίρειν est gaudere, lætari, bono animo esse, vt cunque res externæ huius mundi cadant. Precatur omnem salutem, quæ viatoribus contingere potest tum corporis tum animi. Illis itaque exoptat Fidem veram & constantem, quia Deum agnoscant: Spem inconcussam, qua promissis illius innitantur: & Charitatem, qua diligant eundem ex toto corde suo, ex tota anima, & ex omni mente sua. Exoptat rursus eis Patientiam in aduersis, moderationem in prosperis tebus, &c. deumque salutem sempiternam cum perfecta corporis & animi glorificatione.

Obseruandum porrò Apostolum non illis honores huius sæculi, non plurimas opes, non denique (cuius tamen maximopere egere videbantur) libertatem carnis à Deo precari: sed bona spiritalia, quibus & Deo grati, & tandem in cœlis perpetuò beati & felices esse possent. Primum quarite regnum Dei, ait Christus, & cætera adiucentur vobis. Quid enim prodest homini si mundum vniuersum lucretur, anima verò detrimentum patiatur? Eodem spiritu afflatus Ioannes, Blectæ domina, & natis eius, ante omnia desiderat gra-

Matth. 6.

Matth. 16.

2. Io. 5.

tiam, misericordiam, & pacem à Deo Patre, & à Christo I E S V. Et septem Asiæ Ecclesiis quibus Apocalypsim destinat, precatur gratiam & pacem, ab eo qui est, qui erat, & qui venturus est. Id est, non bona caduca, iustis & iniustis communia, quæque nobiscum intereunt: sed spiritus Sancti dona, quæ nec ab hominibus dari possunt, nec auferri.

Apoc. 1.

Hinc etiam notandum, Apostolos iuxta præscriptum Domini, curam imprimis habuisse de Iudæis vocandis, & docendis. Tametsi enim hostes fuissent secundum carnem, carissimi tamen propter patres. Horum enim erat adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & promissa: ex quorum patribus, Christus secundum carnem. Idcirco præcipiebat, Ite ad oues que perierunt domus Israël. Primum itaque oportebat illis offerre verbum & regnum Dei. Sed quando se vtroque indignos reddiderunt, tum Apostoli conuersi sunt ad Gentes. Excisi sunt à radice oliuæ, id est sanctissimorum patriarcharum, vt nos infereremur. Cæcitas contigit ex parte in Israël, vt Gentium intraret plenitudo.

Rom. 12.

Rom. 9.

Matth. 10.

Ath. 13.

Rom. 11.

Inde considerandum, quanta cura & solitudine primi Ecclesiæ pastores Apostoli, & apostolici viri, officio suo docendi omnes gentes incubuerunt; quando non tantum præsentibus verbis, exemplis, & sacramentis pauerunt: sed & absentes, dispersos, atque futuros ad omnem pietatem scriptis, missisque Epistolis sunt adhortati. Cunctis inuigilabant, tanquam de ani-

Matth. 23.

inabus eorum rationem aliquando reddituri. Nouerant dictum à Domino Ezechieli: *sanguinem pereuntium de manu tua requiram*. Pari studio & labore Paulus adstantes sibi docebat, & absentium Romanorum, Corinthiorum, Galatarum, &c. literis ad eos missis procurabat. Iustinus, Tertullianus, Clemens Alex. Cyprianus suis parænesibus, apologiis, & consolatoriis ad absentes & vêturos libellis; innumeris bene cõsuluerunt. Hodie maior pars eorum qui magnis sacerdotiis præficiuntur, nec præsentibus, nec absentibus prodest ad salutem: quandoquidem illiterati, nobiles, aulici, proiecti fiduciarij, magnos redditus solummodo rapere, & absumere curant. Superi meliora velint.

Præterea, hîc suspicienda proponitur Diuina in exules & dispersos Christianos bonitas & cura: quando illis de piis & sedulis doctoribus prouidet, qui suis adhortationibus fidem eorũ confirmant, & salutem promoueant, Apostolos sua passione dissipatos, nunc per mulieres, mox per seipsum variis apparitionibus & verbis consolatus est. *si mulier potest obliuisci infantem uteri sui*, ait per Prophetam, *ego tamen non obliuiscar tui*. Et Dauid in exiliis, in desertis, in bellis, in grauissimis tentationibus hanc sollicitudinem Diuinam expertus, dicit: *secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tuæ letificauerunt animam meam*. Nemo igitur pius in ærumnis & periculis suis desperet, nemo de cęlesti erga se cura diffidat.

Apostolus denique, suo exemplo docet, offi-

cium salutandi planè euangelicum, apostolicum, & Charitatis opus esse, quo inuicem bene precamur. Illud autem non esse negligendum, vel superbè aspernadum, suis grauissimis exemplis ostenderunt beati Angeli plurimos homines salute impertientes: & rex Angelorum Christus, qui miseros alioqui Discipulos, & mulierculas frequenter salutauit, dicens: *Auete. Luc. 24. Pax vobis, &c.* Et hæc de Titulo seu epigrapha totius huius Epistolæ: sequitur Narratio.

Omne gaudium & consolationem existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis, &c.

Hæc prima exhortatio paradoxon verè Apostolicum ac Euangelicum planè continet, cuius summa est: Afflictiones & calamitates pro Christi nomine toleratas, non esse materiam mœroris, sed gaudij & lætitiæ. Tentationum enim nomine D. Iacobus intelligit improborum hominum odia, minas, calumnias, insectationes; proborum autem, exilia, bonorum temporalium rapinas, vincula, carceres, mortes, & omne calamitatum genus, quod pro fide ac pietate inferri potest. Eodem sensu plagæ Ægypti vocantur magnæ tentationes. Cæcitas quoque oculorum sancti Tobix, appellatur tentatio. Et Dauid persecutionem suam nominat tentationem, *Quoniam in te eripiar à tentatione*. Quinetiam Christus dicens Apostolis, *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis*, id est, peregrinationibus, vigiliis, persecutionibus. Nec ab hac phrasi abhorruit Tullius: Animi valen-

Io. 20. Matth. 27.

Deut. 29.

Tob. 2.

Pf. 17.

Luc. 22.

In Tuscul.

tes morbo tentari non possunt: corpora possunt, &c.

Vult itaque Apostolus; Quandoquidem, Viri Christiani, iudemque longè charissimi, hominis ratio, & quod longè præstantius est, cõmunis fides, & baptismi religio nos fratres efficit; atque inter fratres oportet lætorum, & tristium esse societatem, vehementer discrucietur animum meum vestra calamitas, nisi de vestra pietate & constantia considerem. Non me latet filiis huius sæculi, qui omnem felicitatem suam terrenis bonis ac voluptatibus metiuntur, præter ius fasque pulsari in exilia, esse graue à charissimis diuelli, miserum ab omnibus odio haberi, tristissimum denique propter veritatem & iustitiam omnibus suppliciis subiici, discruciari, enecari. Sed vos qui summæ felicitatis vestræ proram & puppim in Christo collocastis, quique ad bona cælestia tantum suspiratis, animorum immortalitatem, corporum beatam resurrectionem, & vitam venturi sæculi æternam creditis & expectatis, ab illorum sententia quàm longissimè oportet abesse. Etenim si propius expenderitis, quales quantique fructus ex istis tentationibus oriuntur, sentietis profecto plus inesse mellis, quàm fellis. Illæ siquidem non vobis accidunt casu vel fortuna: sed immittuntur à Deo omnium nostrum parente indulgentissimo, & salutis vestræ amantissimo: vt illis soporem vestrum excutiat, patientiam probet, obedientiam exercent, contractas sordes expurget, ad feruentes preces impellat, mundi huius

huius contemptum doceat, & ad cælestis vitæ studium atque desiderium mentes vestras excitet & accendat. Itaque non oportet vos animis consternari, non tabescere mœroribus: sed potius toto pectore gaudere, & pro summo lucro reputare, quãdo aduersum vos pro Christi causa mundus sæuierit. Nam hoc argumentum est, vos Deo caros esse, ac sollicitudini: qui statim vt liberator & consolator aderit.

S. M A X I M V S existimat Christũ, docentem *Centur. 3. aconamie. c. 2.* discipulos suos quomodo sit orãdum, vt absternerent ab vltronea tentationum specie, dicentes: *Et ne nos inducas in tẽtationem, precarentur, ne defererentur ad experiendas oblectãtes tẽtationes.* Magnũ autem Iacobum, qui dicitur, frater Domini, ad speciem tentationũ coactarũ, se retulisse, dũ docet, certãtes pro veritate nõ debere terreri, inquit: *Omne gaudiũ existimate, &c.*

Ex his autem primò notandum, crucem, id est, multiplices persecutiones & miserias semper comites esse veræ fidei & pietatis Christianæ, adeo vt iuxta Apostolum, *Quicumque voluerint piè viuere in Christo, persecutionem patientur. 2. Tim. 3.* Christus quoque ait: *Si me persecuti sunt, & vos Io. 15. persequentur. In mundo pressuram habebitis. Mitto Math. 10. vos sicut oves in medio luporum.* Hinc Paulus non tam conquerens, quàm exultans animo exclamat: *Propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis. Nos qui viuimus, in mortem tradimur propter I E S V M, vt & vita I E S V manifestetur in carne nostra mortali. Rom. 8. 2. Cor. 4.*

Sed quæ qualesque rationes tantarum cala-

mitatum Seruorum Dei? Prima, odia furorésq; Satanæ, & omnium diabolorum eius, & aduersus vniuersum genus humanum, quod euersum & perditum esse cupiunt. Inde horrendas in facris literis nuncupationes illas cōsequuti sunt, quas alibi enumerauimus. Deinde, improborum hominum eiusdem Satanæ prauis desiderii obsequentium malitia, qua de peccatis coargui & damnari ferre nolunt. *Me odit mundus*, inquit Christus; *quoniam testimonium perhibeo*, quod opera eius mala sunt. *Qui malum facit, odit lumen*. Postremò, secretum iudicium Dei, volentis per istiusmodi cruces seruorum suorum patientiam explorare & coronare. *Castigabo te in iudicio*, ait ille, *ne videaris tibi innocens*.

Com. in
xp. b. Iudæ.

Io. 7.

Io. 3.

Ierom. 30.

Tract. de

42. mans.
mans. 18.

2. Cor. 12.

S. AMBROSIVS hinc etiam obseruat, quod quantumuis quis profecerit, eum tamen tentationes non deserunt, Paulus vsq; ad tertium cœlū raptus, audierat arcana ineffabilia: nihilominus prodigiosis adhuc tentationibus urgebatur. *Datus est mihi stimulus carnis*. Tentationes tamen huimofdi laudabiles esse, Iacobus Apostolus testatur, dicens: *Omne gaudium existimate fratres, &c.* Hæ namque velut custodia quædam homini adhibetur. Sicut enim caro quantumuis præcipua sit, nisi sale aspergatur, corrumpitur: ita & anima quantumuis perfecta, nisi assiduus salietur tentationibus, relaxatur. Ad obseruationes redeo.

Secundo itaque loco notandum, has calamitates non nisi Deo volente, & eandem moderante Sanctis accidere. Ait enim Propheta:

Si est malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus? Amos. 3.
Et per Isaiam: *Ego Dominus formans lucem, & Iſa. 45.*
creans tenebras: faciens pacem, & creans malum. Ego Dominus faciens omnia hæc. Beata quoque Anna *1. Reg. 2.*
in canticò dixit: *Dominus mortificat & viuificat: pauperem facit & ditat: humiliat & subleuat.* Si quidem nec ipse princeps inferorum Satanas beati Iobi liberos, corpus, seruos, boues, oues, *Iob. 1. & 2.*
camelos, vnquam ausus fuisset contingere, nisi Dominus permisisset. Neque legio dæmonum in porcos intrare nisi idem annuisset. Nulli ergo sicarij, nulli homicidæ, nulli tyranni, nulli diaboli aduersus Dei seruos grassari poterunt, nisi quantum & quandiu concesserit Omnipotens ille, cuius voluntas occulta esse potest, iniusta non potest. Refert Eusebius, Aurelium *1. 7. hist. s. 26.*
imperatorem tum repentina morte percussum, cum edictis de Christianorum persecutione subscribere vellet: vt ostenderet Deus, quia non cum voluerit tyrannus, cruciamur: sed cum probauerit ipse, corrumpimur.

Tertio, nunquam sub illis est deficiendum animo, aut cōfugiendum ad sortem impiorum, aut in Dei prouidentiam insurgendum vel obmurmurandum: sed potius gaudendum, & tanquam de rebus vtilissimis & saluberrimis exultandum. Etenim filio Dei asserente, *Beati sunt qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Matth. 5.*
Idcirco ibant Apostoli gaudentes à conspectu *Act. 5.*
concilij Iudæorum, quoniam digni habiti essent pro nomine IESU contumeliam pati. Et Paulus de se & comitibus scribit: *Gloriamur in Rom. 5.*

tribulationibus. Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri, &c. Iustus quoque Martyr testificatur, primos martyres ad supplicia damnatos & raptos dixisse Magistratibus: Gratias agimus, quod à molestis dominis liberemur, & ad Patrem regemque cælestē proficiscimur: Et Tertullianis ait: Magis damnati, quam absoluti gaudemus.

Sed quo pacto fragiles, & carne tam imbecilla & sensili circumdati homunciones, sub persecutionum pōdere gaudere poterūt; cū Christus totius constantiæ & virtutis exemplar perfectissimum, crucis & mortis apprehensione, incredibili tristitia & mœrore fuerit affectus? Respondeo, Christus pro peccatis totius mundi patiebatur, & satisfaciebat diuino iudicio: Martyres pro veritate & gloria Dei asserenda passi sunt. Deinde, Paulum duplicem hominem constituere, nouum scilicet atque veterem, cælestem & terrenum, spiritualem & animale. Vetus, terrenus, & animalis certè non potest non tristari, non horrere, non ingemiscere crudelium suppliciorum & diræ mortis contemplatione ac sensu: sed nouus, cælestis, ac spiritalis summopere lætari & exultare potest Diuinæ fruitionis ac cælestis gloriæ, quam sibi præsto conspicit, contemplatione. Accedunt internæ ac spiritalis consolationes Spiritus sancti, quibus suis se adesse Dominus manifestat, vt eos adiuuet, & recreet, atque vel ad vtilitatem vel ad voluntatem citò liberet. *Cum ipso sum in tribulatione*, ait, *eripiam eum, & glorificabo eum. Et rursus. Si transferis per*

Gal 6.
Apol. 1.

L. ad Scapulam.

Matth. 26.

1. Cor. 25.

Ps. 90.

ignem, flamma non nocebit tibi, & odor ignis non erit in te. Hinc Paulus exclamat: Benedictus Deus, 2. Cor. 1. & pater totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

Aurea profectò D. Aurelij Augustini, & huic proposito valdè accommodata verba præmittere nec valeo nec debeo. Ait enim ad Soliloq. Dominum. Tu solus dulcis appareas animæ meæ, qui es dulcedo inæstimabilis, per quam cuncta amara dulcesunt. Tua enim dulcedo, Stephano lapides torrentis dulcorauit. Tua dulcedo craticulam beato Laurentio dulcem fecit. Pro tua dulcedine ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine tuo contumeliam pati. Ibat Andreas securus ad crucem, quoniam ad tuam dulcedinem properabat. Hæc tua dulcedo ipsos Apostolorum principes sic repleuit, vt pro ipsa, crucis patibulum vnus eligeret, alter caput ferienti gladio supponeret. Pro hac emenda, Bartholomæus propriam pellem dedit. Pro hac quoque gustanda, veneni poculum intrepidus Ioannes potauit. Hanc vt gustauit Petrus, omnium inferiorum oblitus, clamauit quasi ebrius: *Domine, bonum est nos hic esse.* Vnam stillam dulcedinis gustauit, & omnem aliam fastidiuit dulcedinem. Quid putas, dixisset, si magnam illam multitudinem dulcedinis Diuinitatis tuæ gustasset, quam abscondisti timentibus te? Hanc illa gustauerat virgo, de qua legimus, quod lætissimè & glorianter ibat ad carcerem, quasi ad epulas inuitata. Hæc

Soliloq.

c. 22.

Act. 7.

Act. 5.

Matth. 17.

Agata.

est illa Domine, beatitudo, quam expectamus daturum te nobis: pro qua tibi continuè militamus, pro qua mortificamur tota die, vè in tua die, vita tibi viuamus, &c. Hæc ille: quibus illa quæ de interna dulcedine, consolationeque spiritualis hominis pro Christo patientis, dicebamus, grauissimis exemplis comprobantur: & ad persecutiones afflictionisque sæculi alacriter perferendas omnes inuitantur.

Notandum quartò, longè diuersum esse gaudium filiorum huius sæculi, id est, hominum improborum & reproborum, à gaudio & consolatione piorum, atque filiorum Dei. Etenim illi (vt ait Iob) *gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Latantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Ergo extrema huius gaudij luctus occupat, & fletus, & stridor dentium, & tenebræ interiores ac exteriores. *Vae vobis*, ait Iudex viuorum & mortuorum, *qui ridetis, quia plorabitis. Vae vobis, qui habetis hinc consolationem vestram, &c.* Piorum autem gaudium est in bonæ conscientie testimonio, & futuræ beatitudinis æternæ expectatione certissima. *Tristitia vestra*, dicebat suis Christus, *vertetur in gaudium. Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*

Postremò noranda est summa huius Apostoli charitas & modestia, qua subditos, exules, afflictos, & meritis suis longè impares, appellat *fratres suos*. Discant igitur maiores, subiectos ac inferiores non aspernari, non instar luti aut

pulueris pedibus conculcare: sed pro fratribus reputare. Habent siquidem eundem Deum factorem & patrem, eundem Christum redemptorem & iudicem, eundem Spiritum sanctificatorem & doctorem, eandem Ecclesiam matrem: eundem spirant aërem, &c. Hinc Syracides: *Rectorem te posuerunt? Noli extolli, esto quasi vnus ex eis.* Et de Rege Israël constituitur: *Non eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos.* Quilibet ergo de se ipso submissè & loquatur, & scribat, & sentiat, si Apostolorum velit esse imitator. Sequitur.

3 *Scientes quòd probatio fidei vestra patientiam operatur.*

Quoniam non ignorabat Apostolus, homini carnali laboriosum esse ac difficile toto animo lætari in persecutionibus & afflictionibus huius sæculi, eleganti gradatione quasdam earum vtilitates & fructus recitat: vt inde colligat probetque propter illas viro Christiano lætandum esse, non inacerore tabescendum. Prima vtilitas est, quòd probant hominum fidem ac religionem in Deum. Secunda, patientiam exercent atque producunt. Tertia, bona Christianorum opera perfecta reddunt. Quarta, pios Dei seruos coram Domino gratos & acceptos efficiunt. Nunc de prima dicamus.

Quia secundum Augustinum, vires fidei tentatione discuntur: eademque inexercitata languescit, Deus persecutionibus tyrannorum & fraudibus hæreticorum illam examinat, exploratque ytrum solida, constansque permaneat:

nec ab illa deficiamus, etiam si de hac vita propter eam exeundum fuerit. Quando itaque sub illarum pondere nobis ingemiscendum, ac instar Iobi, multis annis corpore laborandum pro doctrinæ catholicæ defensione esset, constanter dicendum & profitendum est: *Etiam si occiderit me, sperabo & credam in eum.* Et cum Paulo: *Neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate, quæ est in Christo IESU Domino nostro.* Si totus illabatur orbis, impavidum feriant ruinæ. Et si vniuersus mundus à Christi doctrina deficeret, cum Petro dicendum: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Licet Paulus, licet Petrus, imò licet Angelus de cælo nobis euangelizaret aliud, præterquam quod euangelizatum est nobis, anathema sit, id est, à Deo maledictum, reprobatum, & damnatum. His subscribit beatus martyr Ignatius: *Quisquis dixerit præter ea quæ statuta sunt, etiam si fide dignus sit, etiam si ieiunet, etiam si virginitatem seruet, etiam si signa faciat, etiam si propheteret, lupus tibi censeatur, sub ouis pelle omnium corruptionem molians.* Imminentibus persecutionibus, cum eodem viro planè apostolico, ore & corde dicendum: *Paratus sum ad ignem, ad bestias, ad gladium, ad crucem, dumtaxat vt Christum videam Deum & Saluatorem meum, qui pro me mortuus est.* Eadem ratione Irenæus & Eusebius meritò celebrant hoc ingentis constantiæ

Iob. 13.
Rom. 8.

Io. 6.

Gal. 1.

Epist. ad
Hieronem.

Ep. ad Tar-
senfes.
Epist. ad
Rom.

I. 4. c. 14.
I. 4. hist. c.
17.

Iustini martyris propositum: *Nec ipsi quoque Domino credidissem, alterum Deum annunciantem, præter fabricatorem & nutritorem nostrum, &c.*

Ex his porrò notandum, Deum multifariam multisque modis fidem suorum examinare & probare: non quòd ignoret qualis sit, sed vt imbecillitatis nostræ conscij ad eius opem nunquam non confugiamus, dicentes: *Domine, Luc. 17. adauge nobis fidem.* Tentauit fidem Abrahæ, iu- *Gen. 12. & 22.* bens vt exiret de terra & cognatione sua. Tentauit, præcipiendo illi, vt immolaret Isaac vni- *Deut. 8.* genitum suum. Multis peregrinationibus ac ærumnis per quadraginta annos tentauit Israël in desertis. Rursum, sinendo vt multi pseudo- *Deut. 13.* prophetæ insurgerent, multaque vaticinantur & fingerent, dicerentque pro concionibus populo: *Eamus, sequamur deos alienos quos ignorauerunt patres nostri, & seruiamus eis. Nolite audire (ait Moyses) verba illorum, quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non.* Tentauit Apostolos exquirendo, *Vnde ememus panes vt manducent hi?* Et de omnibus iustis dicitur: *In paucis vexati, in multis bene disponentur, Sap. 3. quoniam Deus tentauit illos, & inuenit eos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit illos, &c.*

Obseruandum secundo, Deum explorare probareque fidem nostram, non vt tum primum innotescat ei quanta sit: nouit enim ille abscondita cordis, scrutatur renes & corda, nouit omnia antequam fiant; sed vt purior & clarior euadat, sicut aurum ex fornace. Deinde, vt

nobismetipsis penitius innotescamus: id est, ut nostram imbecillitatem & inconstantiam, (quippe qui sine cælestis gratiæ adiutorio nihil possumus) apertius contemplemur. Postremò, ut fratribus atque proximis nostris exemplo firmus patientiæ ac constantiæ. Ita Christus Apostolorum suorum, maximè Petri, fidem probavit in mari, in ablutione pedum, in passione, & post resurrectionem suam, dum terriò petiit ab illo, si plus aliis eum diligeret. Paulus quoque affirmat persecutiones, vincula, carceres, & afflictiones, id est, tentationes suas, multum profuisse Euangelij promulgationi: quoniam fratres constantiam eius cernentes, abundantius audebant sine timore loqui verbum Dei.

Matth. 14.
E' 26.
Io. 13. &
21.

Philip. 1.

1. 7. Hypot.
1. 2. hist. c.
9.

Apolog. 1.

Apolog. 1.
c. ult.

Referunt etiã ex Clemente Alex. Eusebius & Nicephorus, Pharisæũ qui Diuo Iacobo causa necis fuit, videntem illius constantiam, conuersum ad Christum, simulque cum illo Herodis gladio cæsum. Et Iustinus martyr contestatur, se ad fidem Christianorum amplexandam perductum esse, cum cerneret illos nulla tormenta pro illius professione horrere. Hinc grauis ista ad Tyrannos & persecutores Christianorum Tertulliani exclamatio: Cruciate, torquete, damnate, atterite nos: probatio innocentiam nostram est iniquitas vestra. Ideo nos hæc pati Deus noster patitur. Et post pauca: Exquisitior quæque crudelitas vestra, illecebra est magis sectæ. Plures efficimur, quoties metimur à vobis. Semen est sanguis Christianorum. Et rursus paulò post, Quis enim non contemplatione

constantiam nostram conuertitur ad requirendum, quid intus in re sit? Quis non ubi requisit, accedit? Vbi accessit, pati exoptat, ut gratiam Dei redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione sanguinis sui expendat: Et D. Hieronymus: Persecutionibus creuit Ecclesia, martyriis coronata est. Et idem alibi: Triumphus Dei est passio martyrum pro Christi nomine cruoris effusio, & inter tormenta lætitia. Cum enim quis viderit tanta perseuerantia stare martyres atque torqueri, & in suis cruciatibus gloriari, odor notitiæ Dei disseminatur in Gentes, & subit tanta cogitatio, quod nisi verum esset Euangelium, nunquam sanguine defenderetur, &c. An non ergo appositè scribitur à D. Iacobo, probationem fidei nostram variis fieri tentationibus & angustiis?

In vita
Malchi.
Ep. ad Hel-
dubiam.

Notandum terriò, vero perfectoque Christiano necessarium esse, non frigidè aut perfuntorie credere: sed constanter, feruidè, & animosè, ut nulla vi, nulla suasionè, nullis artificiiis abduci valeat. Nam fides Christiana est assensus animi firmus & inconcussus, veluti verbis Dei (qui nec fallere, nec mentiri potest) penitus innixus: alioqui fides non est, sed duntaxat incerta opinatio. Hinc rectè verèque à Theologis dicitur, præcipuum obiectum fidei esse primam ac essentialem veritatem, id est, Deum: secundum quod scribit D. Dionysius, Fidem circa simplicem, verèque subsistentem veritatem, & nunquam aberrantem scientiam versari, Et hætenus de prima tentationum Chri-

1. de Div.
nom. c. 7.

Christianarum vtilitate.

Sequitur: *Probatio fidei vestrae patientiam operatur.* Hæc est secunda tentationum, id est, afflictionum Christianarum vtilitas: nimirum, omnium virtutum decus, fundamentum & corona, Patientia. Illa enim, vt scribit Tertullianus, ita proposita Dei rebus est, vt nullum præceptum obire quis, nullum opus Domino complacitum perpetrare, expers patientiæ possit. Sicut è contrario, impatientia est matrix omnium delictorum: & omne peccatum impatientiæ adscribendum. Potissimum autem patientiæ exemplar Deus est, qui quotidie Solem suum oriri facit super iustos & iniustos innumerâque beneficia, ingratis, perduellibus, & blasphemis confert hominibus, *disimulans peccata eorum propter pœnitentiam.* Eiusdem Dei Filius mirabilem etiam patientiam ostendit in conceptione, natiuitate, conuersatione, morte & passione. Ingratos curauit, insidiatoribus cessit, proditoris pedes lauit, eidemque & corpus & osculum porrexit. *Sicut ovis ad occisionem ductus est, & non aperuit os suum. Cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur, &c.* Rursum, Abrahæ fides explorata fuit multis & duris peregrinationibus, domesticis iurgiis, vnici filij immolatione, pace, bello, &c. Iaias ferræ dissecatione; Ieremias carceribus, venenis, luto, captiuitatè, lapidibus; Ionas maris fluctibus, belluis; Michæas colaphis: Elias grauissimis Regum minis, desertis, fame; & vt Pauli verbis concludamus, *hi omnes testimonio fidei pro-*

l. de patientia.

Matt. 6.

Sap. 11.

Isa. 53.

1. Petr. 2.

Heb. 11.

bati inuenti sunt. Quis igitur de tantis Patientiæ commodis non lætaretur? Ad tantas diuitias non aspiraret?

E contrario verò, Impatientiæ suavor & author est diabolus. Nam impatienter ferens Deū *Gen. 3:* omnia subiecisse homini, inuidus primos parentes suæ sortis impatientes decepit, occidit, perdidit. Cain Abelis felicitatem non ferens *Gen. 4:* patienter, eum neci tradidit. Israël per impatientiam semper deliquit. Aduersus Moysem, Aaronem, Prophetas Dei nuncios, ipsum denique Dominum impatientiâ peccauit. Iudæi & Gentes Apostolis & martyribus hanc vitam eripuerunt, quodd eorum prædicationes & correptiones nollent ferre patienter. Ergo vt isthec, & alia innumera impatientis animi pericula & incômoda fugiamus, patientis autem fructibus gaudeamus, hîc prædicat Apostolus, *Probatio-nem fidei nostra patientiam operari.* Quasi diceret, In istis exiliis, dissipationibus, & calamitatibus vestris, fratres carissimi, nolite animos deiicere: sed potius eos in cœlum attolentes ad Deum cœlestem patrem vestrum, cogitate, eum vt hæc pro gloria sua patiamini, sapienter constituisse. His erga se fidem, pietatem, reuerentiam, vestram explorat: his obedientiam & patientiam vestram examinat: his omnibus mortalibus palàm vult facere, quàm sponte, quamque sedatè & moderatè disciplinam suam feratis. fides autem tot probata tentationibus, incredibilem animi tranquillitatem operatur: facitque vt indiuisè adhæreatis promissionib⁹ Christi:

vos eidem paternè tractandos omninò committatis; & sempiternè gloriæ coronam de manibus eius læti & gaudentes expectetis. ●

Ex his autem primò apparet, Patientiam ac tolerantiam aduersorum viro Christiano ad eò necessariam esse, vt si defuerit, perfectus & consummatus Christianus non sit. Nam aduersus ignita diaboli tela, per innumerabiles insidias, per infinitas aggressiones & oppugnationes, in finem vsque nobis transeundum & perdurandum est. Ideò nisi grandi & constanti patientia instructi fuerimus, millies frangemur antequàm ad dimidium spatium cursus nostri veniamus. Ideo scribit alius Apostolus: *Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.* Et iterum. *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei nostræ IESVM: qui pro proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta atque in dextera Dei sedet.*

Deinde, manifestum est Patientiam rectè finiri à sapientibus sæculi: Est honestatis aut utilitatis causa rerum arduarum ac difficilium voluntaria ac diuturna perpeffio. Rectiùs verò à Theologis: Patientia est virtus, qua quis pro pietate, & pro Deo quicquid accidit aduersi fert constanti animo, nec frangitur.

Postea, eandem præclarum esse Spiritus sancti donum, quod continuis ad eundem precibus suis postulandum est. *Ab ipso patientia mea,* inquit. David. Et iterum: *Quomam tu es patientia mea Domine, & spes mea.* Paulus inter fructus

Heb. 10.

Heb. 12.

Psal. 60.

Psal. 70.

Spiritus pacem, patientiam, longanimitatem recenset. Idcirco Augustinus scribit: Patientia donum Dei est. Ab ipso enim verè est patientia vera, patientia sancta, patientia religiosa, patientia recta & Christiana, &c. Lege eundem tom. 4. lib. integro de patientia.

Viginti & sex præterea Patientiæ utilitates tam eleganter & ornate à Tertulliano, deinde à beato martyre Cypriano recensentur, vt si quis eas attentò animo comprehenderit, profectò aduersa omnia imperterrita mente tolerabit, maxime si pro Dei nomine atque cultu fuerint inflicta: Patientia, inquit, nos Deo commendat & seruat, iram temperat, linguam frenat, mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium similitatis extinguit. Coercet potentiam diuitum, inopiam pauperum refouet. Tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in coniunctis indiuiduam caritatem. Facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, contra iniurias & contumelias mites. Docet delinquentibus citò ignoscere, si ipse delinquant diu & multum rogare. Tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria consummat. Ipsa est, quæ fidei nostræ fundamenta firmiter munit, incrementa spei sublimiter prouehit. Ipsa actum dirigit, vt tenere possimus viam Christi, dum per eius tollerantiam gradimur. Ipsa efficit, vt perseueremus filij Dei, dum patientiam Patris imitamur. Habitum de-

Gal. 5.
Ser. in u.
tali Vin-
centij.l. de patien.
l. de bono
patientie.

nique ac effigiem frontis hominis Tertullianus ita describit: Vultus illi tranquillus & placidus, frons pura, nulla mœroris aut iræ rugositate contracta, remissa in lætum modum supercilia, oculis humiliter deiectis, os taciturnitatis honore signatum, color qualis securis & innoxii, &c.

4 *Patentia autem perfectum opus habeat; ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.*

Tertius & quartus tentationum fructus hac sententia comprehenduntur. Ille est, quod homines opus bonum, perfectum, & absolutum velut radices proferunt. Nam opera quantumlibet speciosa & bona coram hominibus videantur, non sunt tamen perfecta & absoluta coram Deo cordium inspectore, nisi ex fide, gratia & patientia prodeant: & in his ad finem vsque perseueremus.

Oecumenius animaduertendum iubet, quod non dicitur per indicandi modum, *opus perfectum habet*: sed per modum imperandi, *habeat*. Non enim prædicat Apostolus eam, quæ præfuit, virtutem, sed quæ accedit: & quomodo fieri oporteat, statuit. Eodem modo legunt Maximus confessor in Centuriis, Metaphrastes, Græci omnes: Beda quoque, & omnes emendati codices Latini. Vult ergo Apostolus: Nolo tolerantiam vestram, Fratres, esse momentaneam & infructuosam. Nolo fidem tanta longanimitate probatam, esse inutilem: sed ex his totum virtutis opus, totam pietatis structuram perficere atque consummari. Sunt qui initio fortitudi-

nens

nem animi planè heroicam ostentant: sed in medio cursu fracti deficiunt. Summus verò agonothes noster Christus hos tantum probat & coronat, qui ad finem vsque fortes permanent & constantes, &c.

Hinc primùm obserua, maximum ac certissimum electionis diuinæ argumentum esse, Perseuerantiam in fide & bonis operibus: ut è contrario, reprobationis euidentis testimonium est à fide & pietate defectio. Iacobum itaque illam merito præcipere & à cunctis Christianis exigere. Ait enim Dominus: *Vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet. Si autem auerterit se, & fecerit iniquitates secundum abominaciones, quas operari solet impius, omnes iustitie quas fecerit non recordabuntur, in ipsis morietur.* Et in Euangelio hi soli censentur germani discipuli, qui permanserint in sermone Christi: illisque solis salutem Christus repromittit, qui perseuerauerint vsque in finem. Apostolus ideo præcipit: *In disciplina (i. correptione Domini) perseuerate.* Et iterum: *Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo corripis.* Episcopo quoque Smyrnenfi dicitur à Spiritu: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*

Præterea, docemur non tantum semel, iterum, iterumque aduersus tentationes nobis oblectandum; sed in finem vsque illis obstitendum esse. Quid enim præclara proderunt initia, si tandem fracti victique Satane manus turpiter dederimus? Salomon multa initio dedit fidei & pietatis argumenta: sed miserè tandem

D

ad idola gentium defecit, vt fœdis frueretur voluptatibus. Iudas proditor, Simon magus, Nicolaus hæresiarcha, Cerinthus, Hymenæus, Alexander, Philetus, Ebion, & multi alij religionem euangelicam aliquando professi sunt: sed animarum suarum, plurimarumque aliarum miserabili iactura, ab eadē defecerunt, &c.

Epist. ad
Iamenses.

Melliflui Bernardi verbis istis sententiam claudo: Sola virtutum coronatur perseverantia, sola meretur iustis gloriam, & coronam virtutibus. Perseuerantia soror est patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Si cautela Samsonis, si Salomonis deuotio perseverantiam retinisset, nec is priuaretur sapientia, nec ille viribus, &c.

Rursum, videmus constantem in fide & bonis operibus perseverantiam, præ cæteris virtutibus, opera bona perfecta & absoluta reddere, eo quod per ipsam omnis philautia, id est, sui ipsius nimius amor, non parum imminuitur: veraque carnis mortificatio, ac totius mundi contemptio & despicientia gignitur & confirmatur. Etenim qui in rebus aduersis impatiens est, propria commoda, honores, & voluptates adhuc amare & quærere conuincitur. Amat animam suam in hoc mundo, ac ideo perdet eam. Nec cum Apostolo dicere potest: *Vt ego, iam non ego: vivit autem in me Christus.* Neque, *Semper mortificationem IESU in corpore nostro circumferi-*

Ioan. 12
Gal. 2.
2. Cor. 1.

mus, ut & vita IESU manifestetur in nobis. Nondum enim abnegavit semetipsum, vt decet crucifixum discipulum.

Matth. 16.

Vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

Iam quartus est tentationum & calamitatum fructus: quem aliqui sic intelligunt: *Vt sitis perfecti in fide, integri in spe, in nullo deficientes* quod ad caritatem pertineat. Alij verò: *Vt sitis perfecti in merito bonorum operum, integri in eorum premio consequendo; in nullo deficientes,* quantum ad animæ & corporis cælestem attinet glorificationem. Vult igitur Apostolus, hominem integrum & perfectum in iudicio extremo coram Christo sistere & representare. Sunt qui fidem habent, sed nulla tentatione exploratam: sunt qui aliquot certaminibus pro fide susceptis, superiores evaserunt: sed tandem prostrati & victi sunt, vt de Origine, & aliis quibusdam referunt veteres historiæ. Alij nec integri, nec perfecti sunt coram Deo, quoniam illis multa defunt. Eos autem qui fortes & stabiles in finem vsque permanferunt, multiplici gloria Dominus coronabit. Nam eorum unicuique dicit; *Euge serue bone & fidelis; quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Locus eis patebit ad cælestes nuptias: & aliis dicitur: *Clausæ est ianua. Nescio vos.* Perfectus & integer Paulus dicere potuit: *Bonũ certamẽ certavi, cyrus sum consummavi, fidem servavi.* Perfectus & integer Petrus cum collegis, quibus dicitur: *Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.* In nullo deficiens Stephanus, vidit

Matth. 25

2. Tim. 4.

Matth. 19.
Act. 7.

Luc. 16. cœlos sibi apertos. In nullo deficiens Lazarus, cuius animam beatissimi angeli in locum solatij portauerunt. Perfectus & integer Hilarion, qui animam agens, eidem dicebat: Egredere anima mea, quid times? Septuaginta propè annis seruiuisti Christo, & mortem times?

Ex his porrò Tolerantiæ fructibus seu affectis, apparet quã perniciosus, ac doctrinæ Apostolicæ contrarius sit error Lutheri & Caluini dicentium, *Iustum in opere bono peccare. Vniuersa sanctorum opera, quantumuis sancta videantur, nihil nisi iram Dei, & supplicia inferorum mereri, &c.* Nam Patientia ἐγρον τήλειον, opus perfectum habet, nimirum constantē vsque in finem perseverantiam, etiam si pro Christi nomine sit moriendū. Vnde D. Thomas: Opus perfectum, id est, priuilegiatum, scilicet, opus martyrij, aureola dignum. Quæ verò perfectio, si peccatum sit? Quale martyrium, si perpetuam perditionem promereatur?

Eorundem & alius error ille perspicuè & solidè refellitur, quo *sanctos sola imputatione iustos dici autumant, cum semper atque reipsa coram Deo impuri & peccatis commaculati permaneant.* Etenim tentationes & probationes à Deo seruis suis immissæ, eisdem perfectos, integros, & in nullo deficientes efficiunt: alioqui nobis per Apostolum istum imposeret Spiritus sãctus, falleret etiam *Christus præcipiens suos esse τήλειος, perfectos & absolutos, sicut Pater celestis perfectus est.* At huiusmodi perfectus stare non potest cum peccatorum ac criminum sordibus. Nulla

enim participatio luci ad tenebras, iustitiæ cum iniquitate, Christo ad Belial.

Sed quomodo *perfecti, integri, & inculpabiles* esse poterimus, in hoc miseriarum luto hærentes? Continuis certaminibus expositi, in quibus rara victoria? Num verè dicitur, Nil ex omni parte beatum? Respondeo. Et si naturã filij iræ, *Eph. 2.* ex gratia tamen filij Dei, & cohæredes Christi.

Dedit potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Sancti lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni: idcirco ambulat in albis cum illo, quoniam digni sunt. Denique, id omne perfectum, integrum, & inculpabile est, quod Deus præcipit, quod operatur in nobis, & quod æterna mercede coronat, &c.

Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluentem, & non improperat: & dabitur ei.

Hæc est secunda exhortatio Apostolica de vera salubri, & Christiana sapientia, à Deo continuis & feruentibus orationibus exquirenda & postulanda. Sunt autem qui huius Sapientiæ nomen restringunt ad doctrinæ de patienter ferenda cruce superiorem mentionem: videlicet quasi præoccupatione vtens Apostolus, eorum excusationibus responderet, qui dicunt, se non habere donum tantæ fortitudinis ac constantiæ, vt cum gaudio varias tentationes ferant, ac ideo carnis infirmitati aliquid concedendum, nec prudentis esse sese periculis exponere. Respondet itaque, si quis

hoc dono destitutum se caufificetur, supplex à Deo petat omnium bonorum largitore. Petat, inquam, quorsum pij in hoc sæculo affligantur, quales quantique sint afflictionum illarum fructus? vt carnis edomitam petulantiam & rebellionem suæ voluntatis subdat beneplacitis, & ad crucem alacriter ferendam vires subministret.

Alij, vt **CYRILLVS**, Alexandrinus & **AVGVSTINVS**, nomine Sapientia, Dei, & eorum omnium quæ ad salutem hominum pertinent eam perfectam cognitionem intelligunt, quæ nixa sit verbo diuino, de quo scriptum est, *Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis*. Deinde, huic sapientia, annexum volunt studium humilitatis, pudicitia, pietatis, timoris, & cultus Dei, secundum id quod scriptum est: *Ecce pietas est sapientia. Initium sapientia timor Domini. Principium sapientia timor Domini*. Augustinus rursus hanc sapientiam ita definit: Sapientia mihi videtur esse rerum humanarum Diuinarumque, quæ ad beatam vitam pertineant, non scientia solùm, sed etiam diligens inquisitio. Et ante hunc appositè Lactantius: Qui vult sapiens esse & beatus, audiat Dei vocem, discat iustitiam, sacramentum suæ natiuitatis norit, humana contempnat, Diuina suscipiat, vt suum bonum ad quod natus est, possit adipisci, &c.

Hæc porrò cum vniuersis necessaria sit, omnibus autem propter congenitam animi cæci-

tatem desit, à Deo assiduis votis est exquirenda & suscipienda, Non à sapientibus huius mundi philosophis qui secundas solummodò causas obseruantes, & naturam duçem sequentes, animos hominum inuoluunt & discruciant tenebricosis quæstionibus illis, quibus scripta eorùm referta sunt. Nò à poetis, quorum impurissimi versus, vel insanos hominum amores, vel fallorum deorum fabulas canunt. Non à claris oratoribus sæculi, qui Diuinis donis abusi, ad lites ferendas & augendas, ad subuertenda iura, ad sectanda turpia luera conuerterunt. Non postremò, petenda est vera Sapientia ex libris hæreticorum, qui nihil nisi seditiones spirant, conuitia, & probra in omnes crepant, veterum hæreticorum blasphemias reuocant ab inferis, nouos aduersus sanctissimam Trinitatem, summa Christi beneficia, Sacramenta, omnes sanctos comminiscuntur. Hi namque omnes quantumlibet sapientes videantur, & inflatis buccis sapientiam suam iactitent coram hominibus, corà Deo tamè verè stulti & insipientes sunt. *Excocauit eos malitia eorum. Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nesciunt*. Hæc sapientia inimica est Deo, &c. Mundus per sapientiam istam non cognouit Deum, &c.

Vera igitur sapientia, per quam ad vnius, trini, & veri Dei agnitionem peruenimus, hunc solum summo cultu veneramus: deinde, Christum mundi seruatorem ac iudicem colimus: Spiritum sanctum Prophetarum, Apostolo-

rum, & Ecclesiæ catholicę doctorem & rectorem perpetuum eadem fide & adoratione prosequimur: qua denique certi sumus Deum fidem nostram variis explorare tentationibus, nosque tandem aliquando beatos fore ac felices, si pro asserenda vera religione vitam istam exuerimus: hæc inquam vera sapientia Spiritus sancti donum est, Christi beneficium est amplissimum & certissimum: quod omnibus qui illud, (quemadmodum decet postulauerint,)

Ecl. 1. pro certo conferetur. Ait enim Syracides: *Omnis*
Dan. 2. sapientia à Domino Deo est. Et Daniel: *Ipsè dat sa-*
Isa. 7. pientiam sapientibus. *Isaias & Paulus sapientiam*
1. Co. 12. istam inter dona Spiritus sancti connumerant.
3. Reg. 2. 3. Et Salomon, summis precibus illam est conse-
Sap. 7. quitus.

1. de diuin. nom. c. 4. Cæterum, huius apostolicę sententię multiplex vsus est apud veteres. Nam B. DIONYSIVS Areop. ex hac probat, peccata quę fiunt ex ignorantia, non esse prorsus excusabilia coram Deo: quoniam ille paratus est sapientiam dare affluenter & copiose omnibus, qui eadem indiguerint, hancque ab illo vt oportet, postulauerint.

1. 1. de compunct. cord. c. 6. EFFREM Syrus inde contendit, Deum plusquam paternè nobiscum agere, quando bona sua affluenter nobis largitur: ac iccirco eius clementiæ, bonitati, & miserationibus, omnè gratiam & laudem nos debere tribuere. Idem alibi, ex eadem sententiã omnes incitat ad assiduas preces, dicens: Exsurge anima, excute omnem

Serm. ad animam negligetem.

materiam, sæculi imitare filium prodigum, qui consumptis omnibus, confidenter venit ad patrem. Pater omni alacritate perrexit obuiam, filium amplexu gemino recepit. Ita qui confidenter accesserat, ingenuè iugressus est: & qui nudus aduenerat, apparuit priore stola vestitus: qui se mercenarium dixerat, in Domini restitutus est ordinem. Et post pauca: Et tu igitur anima, pulsa constanter, necessitatem confitere, persiste ad ianuam, & prorsus accipies. Non te abiicit Dominus, non exprobrat tibi consumptas opes. Sunt enim apud illum thesauri indeficientes, omnibus promptè libenterque largitur, iuxta apostolicam vocem, postulari à Deo iubentem, qui dat omnibus affluenter, &c.

Cathec. 13. CYRILLVS sacrorum Ierosolymorum Archiep. hinc pios omnes, maximè qui aduersus perfidos Iudæos & cõsimiles hostes fidei Christianæ sunt dimicaturi, exhortatur ad diligentem Scripturarum lectionem: deinde, vt ad preces quoque confugiant, vt Christus in omnibus glorificetur. Scriptum est enim: Si cui vestrum deest sapientia, postulet ab eo qui dat Deo, & accipiet.

L. de natura & gratia. c. 16. AVGVSTINVS hinc efficit, non solùm adimplentionem præceptorum Dei pèdere ex gratiã libero cooperante arbitrio, verum etiam eadem nosse & intelligere. Cur enim oratur, vt accipiat, si ab homine est vt habeatur? Huic subscribit Ambrosius lib. de 42. filiorum Israël mansionibus, mans. 27.

L. de adoratione in spiritu & veritate. CYRILLVS Alexandrinus per hanc sen-

tentiam cōfirmat, perfectam & salutarem Dei cognitionem non esse hauriendam è poëtarum ethnicorum lacunis quibus innitebatur Gentilismus: sed ex diuinis scriptis prophetarum & Apostolorum, quæ reip̄a sunt Spiritus sancti vera oracula. Vnde & diuinus Paulus. *Non spiritum huius mundi accepimus: sed spiritum qui ex Deo, &c.* Atque ex sanctissimis Patribus;

Vtlerius porrò notandum, quàm miserabilis & penè incredibilis sit hominum vniuersorum cæcitas, quando suis viribus relictis, nec Deum factorem suum, nec Christum vnicum seruatorem & iudicem, nec Spiritū sanctificatorem; nec lapsum, nec reparationem generis sui, nec infernum, nec paradysum, nec reliqua veræ religionis mysteria, fideique capita possunt cognoscere. Indigent enim omnes ista sapientia: hancque à Deo postulent necessum est. Enimuerò, *nemo nouit Patrem nisi Filius: neque Filium quis nouit nisi Pater, & cui voluerit Filius reuelare.* Petro post confessionem dicitur: *Caro & sanguis non reuelauit tibi: sed Pater meus qui est in cælis.* Rectè igitur scripsit Martyr Irenæus, Deū scire nemo potest, nisi Deo docente: hoc est, sine Deo non cognosci Deum. Et Augustinus non semel: Trinitas beatissima sibi soli nota est.

Obseruandum secundo, vana & inutilia profuisse hominum studia, vigilias, lectiones, nisi Deus sua pietate adfuerit, & laboribus nostris benedixerit: quandoquidem secundum Apostolum, ab eo sapientia postulanda sit. Oleum igitur & operam perdiderunt omnes sapientes

seculi, qui sine Christo, sine fide, sine pietate sine precibus, se aliquid sapere posse crediderunt. Appositè & eruditè Augustinus ad Dominum, Abs te sapere, est desipere: te verò nosse, est perfectè scire. Et idem rursus, Semper cæcus fuisssem, nisi me tu illuminasses. Iterumq; Quid ego sum mihi sine te, nisi dux in præcep̄s? Referens etiam se decem cathogorias Aristotelis per seipsum intellexisse, subdit: Scis tu Domine Deus, quia & celeritas intelligendi, & discernendi acumen domum tuum est, &c. *Ibi c. 16.* Hactenus ille. Sed nec beatissimi patris EFFREM *l. de armatura spiri- tuali, c. 8.* Syri saluberrimum ad studiosos consilium præterisse oportet. Cùm te ad legendum, inquit, siue etiam ad alium legentem audiendum paras, primùm ora Dominum dicens: Domine I E S V Christe, aperi aures atque oculos cordis mei, vt audiam, & intelligam, & faciam voluntatem tuam. Quoniam incola ego sum in terra, non abscondas à me mandata tua: sed reuela oculos meos, & considerabo mirabilia in lege tua. Manifesta mihi incerta, & occulta cordis mei, & sapientiæ tuæ. In te spero Deus meus, vt tu illumines mentem meam, &c. Ergo pietati in primis studendum, & precibus incumbendum est iis, qui seriò litteris operam nauare vtilem & salutarem cupiunt. Nam in maleuolam animam non intrat sapientia, nec in corpore subdito peccatis. Spiritus sanctus, omnis sapientiæ fons vberimus, effugit fictum, & aufferit se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu sapientiæ.

*l. Meditat.**c. 5.**Soliloq.**c. 15.**l. 4. confes.**c. 1.**Ibi c. 16.**l. de arma-**tura spiri-**tuali, c. 8.**Ps. 118.**Ps. 50.**1. Cor. 2.**Matth. II.**Matth. 16.**L. 4. c. 14.*

Notandum tertio, quosdam hinc turpiter aberrare, cum ex eo quod dicitur *sapientia a Deo postulanda*, Sanctorum spirituum qui in cælis degunt, pro nobis apud Deum cõmunem parentem intercessionem procul reiiciendas & aspernandas esse, colligunt. Nam Dominus & per semetipsum aliquoties, & frequentius per media quæ expedire nouit, dona plurima confert hominibus, & beneficia tribuit. Angelorum opera Mosem, Daniele, Eliam, Zachariam; denique Mariam, Iosephum, Magos, Pastores, de summis fidei nostræ capitibus erudiuit. Cornelium Petri ministerio, eunuchum Æthiopem Philippi verbis, vniuersum orbem, Apostolorum, discipulorumque laboribus & concionibus ad sui notitiam perduxit. Quot eorundem ope, ex summis periculis eripuit? Quoties Ierosolymã propter se, & propter Dauid protexit? An non etiam orationibus beatissimæ Deiparæ, cuiusdam virginis integritatem, à magorum, dæmonumque impetu defendit? Sequitur.

Qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

Quibus verbis animos nostros nõ solum allicit, sed velut admotis calcaribus impellit ad preces sedulo fundendas ad Deum, pro sapientia postulanda & accipienda, quatuor propositis omnipotentis Dei nostri perfectionibus. Prima est summa liberalitas & gratia, qua huius sapientiæ beneficium sine præcedentibus meritis largitur plurimis, ac in primis Adamo primo omnium nostrum parenti: qui non nisi cælitus gratisque

infusa scientia & de Christo prophetauit, & nomina rebus imposuit. Mosi sacrorum suorum Pf. 118. notitia, Dauidi super omnes docetes se, & super 3. Reg. 6. senes intelligentiam, Salomoni sapientiam mirabilem, Apostolis denique omnium mundi Luc. 2. 4. linguarum peritiam gratuito impertiuuit. Quibus meritis, quæue præcedente iustitia Paulus 2. Cor. in tertium cælum raptus audiuit arcana verba, Gal. 1. qua non licet homini loqui? *Euangelium* (inquit) Math. 10. non didici ab homine, neque per hominem, sed per reuelationem Iesu Christi. Et in Apocalypsi Spiritus Apoc. 22. inuitans omnes ad hanc sapientiam dicit: *Qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.* Itaque non debent qui plus cæteris sapiunt, his donis insolefcere, sed potius cum omni humilitate de seipsis sentire & cogitare, illud D Gregorij alta mente reponentes: Cum augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Hom. 9. in Euang.

Secunda est summa Dei magnificentia, qua generaliter omnibus, Iudæis, Græcis, & barbaris, præteritis, præsentibus, & futuris, hanc offert sapientiam. *Dat omnibus*, inquit Apostolus. I. de nat. & Vtrique omnibus, ait Aug. qui sic petunt, & tantum petunt, quomodo & quantum res tanta petenda est. Nam qui remedia non quærunt suæ egestati, digni sunt qui in ea tabescant. Qui non esuriunt & sitiunt iustitiam, digni sunt qui eius fame & siti conficiantur. & pereant. Qui cum atheis dicunt Deo, *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus*, digni sunt qui in perpetuis tenebris versentur. Qui cum peruersis Christianis oderunt disciplinam, & proiciunt sermones

Act. 8.
& 10.

Nazianz.
erat. 19.

Gen. 2.

Iob. 21.

Dei retrorsum, & veluti impuri canes & porci sese tam pretiosa margarita reddunt indignos: an non dignissimi sunt, qui in sua pereant cæcitate? Magnum pondus habet vniuersalis oratio, *dat omnibus*, nemini se denegat, fons est omnium bonorū inexhaustus, obuius & expositus cunctis sitientibus. Non est acceptor personarum, non sexuum, non linguarum. Sine exceptione omnes inuitat, dicens: *Qui sitit, veniat ad me, & bibat. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Cunctis confert legem naturæ, rectam rationem, creaturarum admirabile speculum. Solem suum oriri facit super bonos & malos. Pluit super iustos & iniustos. Non longè est ab vnoquoque nostrum: Nemo igitur nisi sua culpa tantis bonis priuatur, &c.

Tertia est summa copia, & beneficentia planè infinita, qua copiosè & affluenter bona sua nobis impertit. Aduerbiū ἀπλω̄ς alij reddūt benignè, alij absolulè, alij simpliciter, alij candido animo: sed malo cum Augustino, Hieronymo & aliis patribus Latinis, *affluenter*, & largiter, velut esset πλεσιώς: vt non tantum dandi promptitudinem, verumetiam effusam liberalitatem dantis Apostolus exponat.

Sensus est. Deus ad dandum non solum promptus & facilis est, nec nis similis, qui vel malignè quasi femi clausa manu & tenuiter erogant, vel aliquid ex eo quod daturi sunt, rescindunt: verum, & tam magnificus atque copiosus vt omnem abūdantiam exuperet. Dat supra

quàm postulare audeamus: sua largitate adicit, quod oratio non præsumit. Merita supplicantium excedit & vota. *Diuus est in omnes qui inuocant illum. Potens est omnia facere superabundanter, quàm petimus aut intelligimus.* Vt natura infinitus est, sic largitate. Illustrissimis exemplis hoc palàm confirmauit, vt pote, cum filium vnicum bonorum suorum hæredem Abraham postularet; semen accepit quod cum stellis & arena maris (quæ numerari nō possunt) comparatum est: & quod omnium præceptum, Christum mundi feruatore, ex eodem semine nasciturum. Iacob rogans panem ad manducandum, vestimentum quo operiretur, & regressum in domum patris, accepit Angelos peregrinationis suæ comites & custodes, felix matrimoniū, numerosam sobolem, greges amplissimos, diuinas visiones, allocutiones, & promissiones. Saul asinas patris quærens, vniuersi Israël accepit gubernacula. Salomon solam postulans sapientiam, cum eadem incredibiles opes, & summam pacem regni atque gloriam summam consequutus est. Nec desunt noui testamenti exempla similia. Samaritana aquam inuestigās, quæ sitim corporis restingueret, aquam viuam, id est, animæ salutem, & totius mundi saluatore. Latio de cruce dumtaxat rogauit, vt sui memor esset Dominus, dum venisset in regnū suum, & in præsentiarum eiusdem regni sumpsit consortium. Adeo vberior est, ait Ambrosius, gratia, quàm precatio: semper enim plus tribuit Dominus, quàm rogatur. Et Augusti-

Rom. 10; Eph. 3.

Gen. 17. 22.

Gen. 28. 29.

1. Reg. 9. 10. 3. Reg. 3.

10. 4.

Luc. 23.

Com. in Luc.

nus: Erubescat humana pigritia, plus paratus est Dominus dare, quàm nos postulare. Sequitur quarta perfectio Diuina;

Et non impropere.

Summa est Dei mansuetudo & humanitas, qua non exprobrat priora beneficia, vt orantes pudefaciat atque repellat. *Non impropere* iis, qui acceptorū beneficiorū memores, gratias quantum possunt maximas reddunt. Homines quantumuis liberales, subinde petentibus superiora beneficia frequenter commemorant, vt seipsos importunis petitionibus expediant. *Stultus acriter improperebit, Exigua dabit, & multa impropere.* Odiosam sane genus hominum officia exprobrantium, quæ meminisse debet is potius in quem collata sunt, non commemorare is qui contulit. Quin & poëta benefactorum gratiam iactantiã inter homines perire docet, his verbis.

*Crede mihi quamuis ingentia Posthume,
dones.*

Martial.

Authoris pereunt garrulitate sui.

At non sic Deus noster, non sic. Non enim exprobrat piẽ ad se confugientibus priora beneficia: sed eadem sine fine nouis augere & cumulare paratus est. Non fatigatur repetitis postulationibus: sed è contrario excandescit, si non assiduẽ rogauerimus. *Petite, inquit, & accipietis: quarite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.* Et rursus: *Semper orate, & nolite deficere.* Verus quippe beneficus est, inquit D. Bernadus, dans affluenter, & non impropere. Non impropereat dona, quia dona sunt: & beneficia sua mihi de-

Luc. 11.

Luc. 118.

dit,

dit, non vendidit. Denique, sine pœnitentia sunt dona eius, &c.

Verum, huic sententiã apostolicã repugnare videtur innumerabiles exprobrationes, quibus Deus benefacta sua impropereat Israëlitis, cum per Moysen, tum per alios veteres prophetas. Per Natã Dauidi superiora dona: & Salomoni, cū ad idolorum cultum defecit. Christus quoque exprobrauit ciuitatibus Corazain, Capernaum, & Bethsãidæ, quas concionibus & miraculis ad fidem & salutem frequenter inuitauerat. Item Ierolymarum ciuibus, quod multoties voluerat eos congregare, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, &c. Sed & beatus Efremer pro concionibus adfirmat, Christum in postremo iudicio palam exprobraturũ esse reprobis: Propter vos incarnatus sum, in terris conuersatus sum, flagellatus, & consputus, irrisus, condemnatus, crucifixus & suspensus sum in ligno, felle & aceto potatus, & mortuus sum, vt vos iustos & cœlestis vitæ participes efficerem. Regni mei consortium obtuli vobis, paradysum parauit vobis, omnes vos fratres vocaui, Patri meo vos obtuli, Spiritum sanctum misi, &c. Quo itaque iure, qua veritate, dicit hic Apostolus, Deum non impropereare? Respondeo, ingratis & contemptoribus iuste impropereat, vt culpam agnoscant, & resipiscant ab ingratitude & malitia sua, veluti Dauid, qui mox sacris pœnitentiã fructibus sese addixit: vel iustissimæ damnationis suæ sententiam, etiam ante vltionum iudicium exaudiant. Non enim exprobrauit Petro nega-

Deut. 32.

Isa. 1.

2 Reg. 12.

3 Reg. 11.

Matth. 11.

Matth. 23.

l. de iudicio.

c. 2.

tionem, non Mathæo turpia lucra, non Magdalenæ lasciuia, non Apostolis defectionem quod eos omnes peccatorum serio pœniteret.

& dabitur ei.

Tam suauis & constanti promissione nos omnes inuitat Apostolus ad perpetuum orationis studium. Quasi dicat, Quicumque sic postulauerit, proculdubio à Deo exaudietur. Is enim qui nec mentiri nec fallere potest, sanctissimè pollicitus est: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dedit vobis. Omnia quacunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis, &c.* Hanc ergo spè obtinendi diligenter alamus & confirmemus assiduis precibus nostris, istud Bernardi sequentes consilium: Rogo vos fratres, vt semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugium, nemo vestrum paruipendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse quem oramus non paruipendit eam. Vnum è duobus indubitanter sperare possumus: quoniam aut dabit quod poscimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius.

Quacunque igitur re indigemus, mox ad Patrem nostrum qui est in cælis, oculos mentisque extollamus, & ab ipso necessaria petamus.

Cùm autem in nos tametsi ingrattissimos terræ vermiculos, tam effusus sit & liberalis, & nos ad beneficiendum proximis ac fratribus promptos & alacres esse oportet.

Quod & si ille non odiosè hominibus beneficia sua in eos collata exprobrat: multo id

Io. 16.
Marc. 11.

Scr. 5. de
quadragesima.

minus nos erga proximos nostros id facere decet.

Denique, nihil mirum esse putemus, si humanis postulationibus Deus non semper abundanter annuat, quoniam horum maior pars ne obolum quidem egenis per nomen & honorem eius obsecrantibus, gratis elargitur, &c.

6 *Postulet autem in fide, nihil hesitans. Qui enim hesitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur.*

Hæc est tertia exhortatio apostolica, de fide constanti & firma necessariò coniungenda precibus nostris si velimus eas Deo in primis gratas esse, & nobis vtilis. Vult autem Apostolus; Si quis à Deo velit impetrare quod petit, postulet nihil diffidens de eius potestate ac liberalitate. Nec aspiciat afflictionum moles, nec vires expendat suas: tantùm cogitet potentissimum ac optimum esse Deum, à quo omnino pendet. Qui totus fidit opi diuinæ, solidus est ac firmus. Cùm lingua igitur orat, cor non dubitet quin quæ vtilia sunt, daturus sit Deus. Orans ergo fide in promissa eius respiciat, & de horum veritate & constantia nihil ambigat, nihil disceptet, possitne Deus, aut nolit curam habere nostri, &c. Græcè est *μὴ δὲν διστακτικὸς*, quod significat & hesitantem & diudicantem, nimirum, de Dei potentia & misericordia. Græca etiam scholia explicant de eo, qui mole peccatorum suorum pressus, minorem putat Dei potentiam & misericordiam, vt donari sibi venia possit.

Hinc ergo manifestum est, nullum vnquam accessum nobis ad Deum patere, nisi fides tanquam lux clarissima animi nostri affulgeat, viamque demonstret, ac veluti manu ad eius thronum conducatur: quod & Paulus non vno tantum loco docet. *Quomodo inuocabunt, inquit, in quem non crediderunt? Sine fide impossibile est placere Deo. Itaque oportet accedentem ad eum, credere quia est, & quia remunerator credentium in se.* Hanc postulans ab orantibus aiebat Christus: *sicut credidisti, fiat tibi.* Ad duos cæcos: *Creditis quia hoc possum facere vobis?* Et ad alium, *Noli timere, tantummodo crede.* Suscitaturus quoque Lazarum, ab eius sorore Martha petiit, *Credis hoc?*

Inde quoque patet, eandem conscientias nostras de quatuor rebus securas reddere, cum orationibus præsertim daturi sumus operam. Primò, quòd vnus & verus Deus sit, qui omnipotentia sua valeat nos ab omni periculo & malo eripere. Secundò, eum tanto amore tantaque benevolentia propter merita Christi pro nobis passi, nos in eum credentes complecti, vt verè sit & dicatur pater noster: iubeatque tanta fiducia nos ad se accedere, quantà liberi ad humanissimum & indulgentissimum parentem accedunt. *Quomodo pater miseretur filiorum, miseretur Dominus timentibus se.* Tertiò, eundem promississe, etiam cum iureiurando se vota nostra è cælis auditurum & exauditurum. Quartò, eundem adeo certum & veracem in seruandis promissis, vt ea nun-

quam facturum sit irrita. Atque hæc præsertim sunt de quibus ambigere & hæsitare orantes prohibet Apostolus.

Postea, perspicuum est, orationes Iudæorum, Turcarum, ethnicorum, hæreticorum, quantumlibet in iis gemant ac suspirent, non esse gratas coram Deo: quandoquidem non precentur cum firma & vera fide in eum. De huiusmodi vno eorum ait Psaltes: *Oratio eius fiat in peccatum.* Sapiens verò: *Victima impiorum abominabiles sunt coram Deo.* Item. *Qui auerit aurem suam ne audiat legem, oratio eius execrabilis est.* Ad Iudæos legis suæ contemptores ait: *Cum multiplicaueritis orationes vestras, non exaudiam vos, quia manus vestrae plena sunt sanguine.* Et Ieremias, nomine miserimi tunc Israëlitis, dolens clamat: *Cum clamaui, & cum rogaui, exclusit orationem meam.* Et iterum. *Nos inique egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es.* Quam verò graue, quamque molestum sit humanis animis Deum inexorabilem inuenire in angustiis suis, puto neminem posse satis explicare.

Quantum verò spectat ad schismaticorum ac hæreticorum, præsertim Sacramentariorum, preces, quantumuis suis sese oblectent cantionibus, ieiuent, & præsumant; non minus tamen sunt execrabiles, quam si more Iudæorum, in faciem Christi expuerent. Siquidem fiunt extra Ecclesiæ vnica eiusdem Christi amicæ & sponsæ vnitatem. Deinde, non tantum

Rom. 10.

Heb. 11.

Matth. 8.

Matth. 9.

Mar. 5.

Io. 11.

Ps. 103.

Ps. 108.

Prov. 15.

Eccl. 28.

Isa. 1.

Thren. 3.

8. 10. 5.

hæsitant, sed etiam summis fidei catholicæ articulis & dogmatibus proteruè contradicunt, veluti sanctissimæ Trinitatis adorationi, inuocationi, & vnitati. Contra Dei infinitam potentiam, bonitatem, prouidentiam, sapientiam, sanctitatem, multa obiiciunt. Aduersus Christi natiuitatem, doctrinam, miracula, orationes, passionem, mortem denique & sanguinem, blasphemant. In Ecclesiam Catholicam, in eius rectores, in sacramenta, in sanctos omnes, incredibiles calumnias & iniurias effundunt; vt in Dialogis nostris aduersus eos luce clariùs euicimus. Quomodo igitur horum preces Deo gratæ essent? Omni eas constantiâ damnat & reprobatur Aug. li. 14. contra Faustum, c. 11. Tractatu 10. in Io. & lib. de hæref. c. 46.

Cæterum, habemus ex sacris istis litteris, diuinisq; verbis non solum orandi præcepta; sed & modum orandi, nimirum cum fide & spe in Dei potentiam & misericordiam. *Nam quid oremus sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Id est, interprete Aug. gementes nos facit infundendo nobis caritatem in Deum & proximum, ac cætera ad verè orandum necessaria. Lib. de Trinitate & vnitatem Dei, cap. 3. Epistola 105. & libro 2. contra Maximinum, cap. 9.

Ex iisdem præterea cernimus, quàm confusi & perturbati sint omnes & affe-

ctus carnis nostræ, cum etiam à rectè orandi studio nos impediatur: oporteatque illud discere aliunde. Ecquid aliud ex lutulento fonte manaret, quàm riuus turbidus? *Caro concupiscit aduersus spiritum: addo, & aduersus Deum.* Sed benedictus sit in sæculum, qui mittit Spiritum suum in corda nostra, clamantem Abba, Pater, &c. De his copiosè disseruimus Com. in librum Estheris.

Habes postremò, veram in Deum fidem, nullam admittere de eius natura, potentia, bonitate, aliisque perfectionibus, verbis, ac promissis eius dubitationem aut hæsitantiam. Nam dubius in fide, dicitur infidelis, quoniam non firmiter ac constanter adheret: igitur dumtaxat vel opinatur, vel suspicit, interea de Dei summa veritate ambigit.

Hinc porrò ab huius æui hæreticis hæreses duæ, sed præposterè & nequiter colliguntur: nunc à nobis refellendæ. Prior est, non dubitandum esse homini Christiano, an sit gratia: posterior, nec hæsitandum an in gratia vsque ad finem sit perseveraturus. Ac primum quidem refellunt innumerabiles Scripturarum loci, quibus à diuinis iudiciis nobis timendum præcipitur. Quorsum enim hæc trepidatio, si est in homine tam constans securitas? Profectò nec Paulus iuberet, Cum timore & tremore salutem nostram operari: nec Petrus, In timore incolatus nostri tempore conuersari, si nullatenus dubitandum esset

Gal. 5.
Gal. 4.l. 5. decre-
tal. tit. 7.
c. 1.
Et 24. q. 1.

Ps. 118.

Philipp. 2.

1. Petr. 1.

Rom. 8.

nos esse in gratia Dei: Apostolus quoque præcipiens, *Noli altum sapere, sed time. Qui stat, videat ne cadat: & se cum timentibus comprehendens: Timeamus ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis nostrum deesse: manifestè tantam hæreticorum iactantiam, temeritatem, & præsumptionem damnat & reprobat.*

Secundæ hæresi aduersantur plurima eademque horrenda exempla eorum, qui à fide Christiana turpiter & palàm defecerunt, veluti Nicolai Antiocheni, Simonis magi, Iudæ proditoris, Ebionis, Cerinthi, Hermogenis, Phileti, Hymenæi, Alexandri, *qui à fide, ait Paulus, naufragauerunt.* Comprobauerunt etenim lapsibus suis, per seuerantiam, in fide ad finem vsque, vnicuique nostrum, quandiu hîc militamus, non tantùm incertam, sed etiam nobis occultam esse. Atque iccirco cum feruore continuò postulandum, *Domine, adauge nobis fidem. Da seruis tuis constantiam. Ne nos inducas in tentationem: sed libera nos à malo, &c.* Cùm etiam Dominus tam sollicitè rogauit pro Petro, vt non deficeret fides illius, ostendit eam & deficere posse: & precibus assiduis opus esse, vt perseuerantiæ donum consequamur.

Quoniam verò non libet his diutius immorari, D. Aurelij Augustini verba duntaxat subiiciam. Magna sunt iudicia tua, Domine Deus, qui iudicas æquitatem, & inscrutabilia facis & profunda. Quæ cùm considero, contremiscunt

omnia ossa mea, quoniam non securatur homo viuens super terram, vt seruiamus tibi in timore, & exultemus cum tremore, & non glorietur accinctus æquè vt discinctus: sed omnis caro pauescat & cõtemiscat à facie tua, cùm ignoret homo vtrùm amore in odio dignus sit: sed in futurum omnia reseruantur incerta. Vidimus enim multos, Domine, & audiuius à patribus nostris, quos vtique sine magno tremore non recolo, ascendisse quodammodo super cœlos, & inter sydera nidum suum collocasse: postmodum autem cecidisse vsque ad abyssos, & animas eorum in malis obstupuisse. Vidimus stellas de cœlo cecidisse ab impetu ferientis caudæ draconis. Vidimus viuos morientes, & mortuos à morte surgentes, & eos qui inter filios Dei ambulabant in medio lapidum ignitorum, quasi lutum ad nihilum defluxisse. Vidimus publicanos & meretrices incolas in regno cœlorum, filios autem regni eiici in tenebras exteriores, &c. An non his omnem hæreticis securitatem adimit? omnem autem de nostra imbecillitate & inconstantia timorè & tremorem persuadet: idque apertis scripturis, grauissimisque exemplis & rationibus confirmat? Quorsum ergo, dicet aliquis, beatus Iacobus omnem hæsitatiã à precibus repellit & damnat? Respondeo, eam illum reiicere quæ Deum spectat: non eam quæ ad nostræ indignitatis & infirmitatis rationem pertinet, vti superius factis disseruimus. Sequitur,

Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, &c.

Rom. 9.
I. Cor. 10.

Heb. 4.

Act. 7.
& 8.

I. Tim. 1.

Luc. 17.
Act. 4.
Math. 6.

Luc. 22.

I. Soliloq.
c. 29.

3. Reg. 30.

Ecc. 9.

Abdia 1.

Psal. 106.
Apo. 13.

Ezech. 14.

Matth. 21.

Eleganti & apposito exemplo demonstrat hæsitantes & dubitantes de Diuina potestate, & in totum genus humanum beneuolentia, indignos esse qui exaudiantur in precibus. Mare siquidem semper est inquietum, semper fluit aut refluit: sed cum vento agitur, intumescit, turbatur, spumat, furit, ac planè insanit, & vniuersis terris horrédum minatur exterminium. Hinc Scripturarum voces: *Mirabiles elationes maris. Qui descendunt mare in nauibus, faciètes operationem in aquis multis, vident opera Domini & mirabilia eius in profundo. Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos. Fecit terribilia in mari rubro.* Contra nauem qua vectabatur Ionas, mare ibat & intumescibat, vt nauis periclitaretur conteri. Huius periculis frequèter iactati Apostoli ad Dominum clamauerunt vt seruarentur. Paulus quoque naufragiis suis expertus est, quàm ferum & tumultuosum sit hoc elementum. Isthæc autem non tam viribus naturæ, aut lunæ incrementis vel decrementis, quàm Diuinæ voluntati ac ordinationi accepto ferenda esse docet Psaltes his ad Deum verbis, *Tu cõurbas profundum maris & sonum fluctuum eius. Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas.* Mari quippe initio dixit: *Hucusque venies, & hic confringes tumentes fluctus tuos:* quod præceptum nunquam præteriuuit.

Talis est animus eius qui in precibus dubitat an Deus possit eum eripere de malis, an velit mortales suis donis ditare, an promissis suis stare, &c. Nam hinc inde cõtrariis cogitationi-

bus, veluti fluctibus impellitur & iactatur: nunc ad hanc, mox ad aliam partem inclinatur; nunc præsumit, mox desperat & frangitur, &c. Ergo cum ad orandum Deum accingeris, spera in misericordia eius, inquit Chrysostomus, spera, ne hæsitaueris. Qui enim hæsitat, similis est vndæ maris, quæ vento & excitatur & agitur. Postquam autem cõsequutus fueris, ne sis immemor accepti, & ingratus in benefactorem, pro gratiarum actione dedica canticum. Non posses fortasse componere, conuoca pauperes, eorum linguas commodato accipe, & tibi eas compara, &c.

Idipsum & de fide credendum & profiterendum, sine qua nullus, vt dictum est, patet nobis ad Deum accessus. Hanc non habebat illa generatio, inquit Augustinus, quæ non direxit cor suum, & non erat cum Deo creditus spiritus eius, cum rogaret: *Nunquid poterit Deus parare nobis mensam in deserto? Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?* Sequitur; *Audiuit Dominus, & distulit, & ignis accensus est in Jacob, & ira Dei ascendit in Israël, quia non crediderunt in Deum, nec sperauerunt in saluari eius.* Huius furfuris sunt tam prisçi quàm noui Sacramentarij, quando vociferant: Quomodo potest hic carnem suam vobis dare ad manducandum?

S. DAMASCENVS in hunc locum ita differit: *Imag.* Fratres, Christianus fide censetur. Quare qui cum fide ad Deum accedit, multa lucratur. Qui autem hæsitat, maris fluctui similis, qui vento iactatur & circumfertur, is nihil accipiet. Omnes enim sancti per fidem placuerunt Deo.

Psal. 92.

Psal. 105.

Ion. 1.

Mar. 4.

Matth. 8.

Et 14.

Act. 27.

Psal. 94.

Psal. 88.

Iob 3.

In Psal. 12.

In Psal. 77.

Orat. 3. de

Proinde in cordis reſtitutione, non autem in multis argumentis Eccleſiæ ſuſcipiamus inſtituta.

Patet etiam ex hoc loco, quàm vanæ, quàm inſtabiles, quamque tumultuoſæ ſint mentes hominum, quando à Spiritu ſancto comparantur cum fluctibus maris, etiam à procella venti commotis. Exemplum habes in Petro, nunc fide magna ſeſe mari committente, & ſuper illud ambulante, illico verò dubitante: & penè ſubmerſo. Iſaias quoque ait: *Cor impij quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt. Non eſt pax impiis dicit Dominus.* Eaſdem etiam David confert cum pulueribus, quos diſpellit ventus ſuper faciem terræ.

Intuere demum errores in Deum & verba illius, inſtabilem præfertim & perpetuè inquietam reddere animam hominis. Inde Petrus adfirmat hæreſiarchas *pellicere animas inſtabiles.* Et paulo poſt appellat eoſdem, indoctos, & inſtabiles Epistoſtarum Pauli deprauatores. Ecquando ſtabiles & ſibi conſtantes eſſe poſſent, quibus Dominus miſcuit ſpiritum vertiginis? Qui inſtar arundinis, diuerſis opinionum flatibus hincinde feruntur? Qui deſertâ veræ fidei ac Eccleſiæ petrà, ſuper arenam ædificant? Exempla in Luthero, Melanthono, Bucero, Caluino & aliis toti orbi notiſſima ſunt.

7 *Non ergo exiſtinet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino.*

Concludit diſputationem ex contraria argumentatione, quaſi dicat. Oppoſitorum &

contrariorum oppoſiti & contrarij ſunt effectus. Conſtantia & inſtantia in precibus ſecum maximè opponuntur & pugnant. Ergo vt conſtantia & perſeuerantia impetrat à Deo: inſtantia & hæſitantia facit vt nihil proſus impetretur. Sicque fortiſſimo argumento impetrandi ſpem omnem præcindit de Deo dubitatibus. Emphaſis quoque eſt in Græca particula $\tau\iota$, vult enim dicere. Ne minima quidem accipiet à Deo, quem dubitando de eius poteſtate, & bona in homines voluntate, graui afficit contumelia.

Hoc autem plurimi ad bona æterna, ſpiritalia, & gratiam gratum facientem reſtringunt. Nam iſtiusmodi margaritæ, porcis, id eſt, immūdis, ac in peccatorū ſuorum luto ſeſe adhuc volutantibus peccatoribus, non exponuntur. Huiusmodi peccatores Deus non exaudit. Coram Herode ne minimum quidem ſignum fecit Chriſtus, ſed neque verbulo eſt dignatus, quòd proſus indignus eſſet cum vniuerſis irriſoribus & aulicis ſuis. Latronem blaſphemum, & Iudæos ſubſannādo dicentes, *ſi tu eſ filius Dei,* *deſcende de cruce, & credemus tibi,* omnino contempſit. Alijs petentibus ſignum de cælo, duriter reſpondit: *Generatio praua & adultera ſignum quaerit, & ſignum non dabitur ei, niſi Ionæ prophetæ.* Deinde, propoſitis duobus exemplis, ſcilicet Naaman Syri, & Sareptanæ viduæ, probat per eorum ſtare infidelitatem & inſtantiam, quòd miraculorum eius non eſſent participes. Tantumdem de Nazaræis ciuibus ſuis conclu-

Matth. 14.

Iſa. 57. & 58.

Pſal. 1.

2. Pet. 2.

2. Petr. 3.

Iſa. 19.

Matth. 7.

Matth. 7.

Io. 9.

Luc. 23.

Matth. 27.

Mar. 14.

Matth. 12.

Luc. 4.

Mat. 9.

ditur. Apostolis denique rogantibus, quare nō potuissent furiosum eicere dæmonium, respondit: *Propter incredulitatem vestram.*

Matth. 17.

Temporalia verò commoda impiis etiam vltro confert non rogatus: quippe qui solem suū oriri vult super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Nembrothum, Gigantes, Pharaonem, Nabuchodonosorem, Sardana-palum, Alexandrum, Cæsarem, amplissimis præfecit imperiis. Nabali ac Epuloni copiosas contulit diuitias: Annæ & Cayphæ opima sacerdotia, &c.

Matth. 5.

Oecumenius hac salubri exhortatione concludit, Aufer à teipso igitur animi hæsitationem: neque cum aliquid à Deo petis, animo vacilles, dicendo apud temetipsum, *Quomodo possum quippiam à Domino petere & accipere, qui toties in ipsum peccauerim? Ne hæc cogites, sed ex toto corde cōuertere ad dominum, & pete ab ipso sine hæsitatione, & cognosce misericordiæ disciplinam, quod nequaquam te deseret, sed petitionem animæ tuæ complebit. Non est enim Deus sicut homines, qui mutuarum iniuriarum meminerunt: sed ipse obliuiscitur iniuriæ, & miseretur creaturæ suæ.*

8 *Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.*

Hanc generalē regulā subiicit superiori conclusioni, eiusdemque velut rationē assignat, dicens; *Is cuius animus bifariam diuisus est, hac parte Deum respiciens, illa mundū: nunc Deum credens omnipotentem & summè bonum,*

mox ambigens de vtroque; inæqualis est ac inconstans non tantum in precibus suis, sed & in aliis omnibus quæ cogitat & facit, aliud habens in ore, aliud in pectore, proque tempore nunc hoc, nunc illo affectus modo. Quid ergo mirum, si nihil à Deo consequatur? An non tam turpis inconstantia iustam meretur repulsam? Dicitur autem ἀνὴρ δι-ψυχος, qui variis cogitationibus de eadem re distrahitur, nec certum habet quid omnino sequatur; quales reuera habet hæsitantes, quasi duos habentes animos. Virum duplicis animi etiam eum reputat venerab. Beda, qui ad præcandum Dominum genua flectit, & se impetraturum diffidit: & qui hic cum sæculo vult gaudere, & illic cum Deo regnare: item, qui in bonis operibus quæ facit, non retributionem interiùs, sed hominum fauorem exteriùs querit.

Hinc igitur apparet, multos esse viros duplices animo, varios, & inconstantes: quos eadem opera diuinus coarguit Apostolus. Primò, sunt omnes hypocritæ & ficti, quos Filius Dei elegenter comparat cum sepulchris dealbatis mortuorum. Foris namque apparent affabrefacta & speciosa: intus autem plena sunt ossibus mortuorum, & odoris intolerabili fœditate omnes à se repellunt. Hi exterminant facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes: & aliam pro laboribus suis non capiunt mercedem. Labiis Deum honorant, cor autem eorum longè abest ab eo. Clemens Alex. similes eosdem dicit templis veterum Ægyptiorum, quæ foris pulcher-

Matth. 23.

Matth. 6.

Isa. 29.

Matth. 15.

1. Strom.

Hom. 23. &
57. in di-
uersos.
Scr. de S.
Benedictio.
Matth. 27.

rima erāt, intus autem plena serpentibus, aliis-
que immundis animalibus. Chrysoſtomus illos
non abſimiles putat meretricibus, quę cum na-
tura turpes ſint ac fœdæ, fucis tamen pulchri-
tudinem affectant atque mentiūtur. Diuus au-
tem Bernardus cenſet eos eſſe vt Simon Cyre-
næus, qui non volens, crucem tamen Chriſti
portauit. Ita hypocritæ ac ficti homines nolen-
tes opera Chriſti portant, exequētes foris quod
intus non amant.

In Prouer.
Salomonis.
Prou. 13.

Secundò, beatus Salonius, ante mille annos
Viennæ in Gallia Præſul, homines pigros &
inertes, animo duplices eſſe iudicauit, de qui-
bus ſcribitur: *Vult, & non vult piger*. Vult regna-
re piger cum Deo, & nō vult laborare pro Deo.
Vult peruenire ad beatitudinem, & tamen non
vult præcepta Chriſti implere, vt beatitudinem
mereatur obtinere. An non hi ſunt abſque nu-
mero?

Orat. quodd
Nicena ſy-
nodus.

Tertiò, Athanaſij magni ſententiã, omnes
hæretici homines ſunt duplices animo, qui nū-
quam in vna eadēque ſententia permanent:
ſed aliam aliãque ſubinde mutant. Aliquan-
do hærefes ſuas abnegant, aliàs verò vt canes ad
vomitum reuerſi eadēque profitentur atque de-
fendunt. Hi ſunt, inquit, tam varij, & verſipelli
animo, quàm chameleontes in mutandis colo-
ribus. Conſentit Iræneus his verbis: Cùm ſint
duo vel tres, de eiſdem non eadem dicunt: ſed
rebus & nominibus contraria reſpondent. Et
Tertullianus ait: A regulis ſuis variant inter ſe,
dum vnusquisque pro ſuo arbitrio accipit quod
modu

l. i. c. 5.
l. præſt.

modulatur. Quoties vnus Berengarius canta-
uit & recitauit: Num & Bertramus nunc affir-
mat, illico negat corpus Domini in Euchariftia
contineri? Hieronymus à Praga publica con-
cione hæreſim Huſſi damnauit, & pro eadem
paulo poſt arſit Conſtantia. Latimerus in An-
glia omnem hæreſim palàm abiurauit: & mox
in Sacramentariam relapſus, animi duplicis
pœnas exſoluit. Hugo Surenſis in Gallia etiam
publicato ſcripto, Caluinianorum blaſphe-
mias deteſtatus eſt, & continuò eadē aſſe-
rens Ecebolium nouum in conſtantia ſua nobis
reſtulit, &c.

Quartò, eos duplices eſſe animo docet D.
Bernardus, qui monaſticam & religioſam vi-
tam ſemel profeſſi, illam propudioſe deſerunt,
vt huius ſæculi libertatem & voluptatam con-
ſectentur. In hoc ſimiles vxori Lot, quæ libera-
ta à Sodomis, retroſpexit, eorum flagrans de-
ſiderio, & in mortuam ſalis ſtatuam conuer-
ſa eſt. Iudæos quoque illos imitantur, qui
ſuper cæleſte manna nauſeantes, poſt Egyp-
tiorum pepones & ollas carniū ſuſpirauerunt.

Quintò, duplicem gerunt animum omnes
adulatores, & proditores, qui vna manu panem
oſtentant, altera lapidem aut gladium parant
ad necem: ore ſuo benedicunt, & corde male-
dicunt. Imitantur Cain qui ſpecie deambula-
tionis fratrem eduxit in agrum, vt crudeliter
eum occideret. Sequuntur viam Ioab, qui ſin-
gēs ſe velle oſculari Abner & Amasam, vtrum-

Epist. 99.
& 109.

Gen. 19.

Exod. 16.

Gen. 4.

2. Reg.
Matth. 26

que confodit gladio, Filij Iudæ proditoris, oculi signo piissimum præceptorem ad necem tradentis. Hoc vitium Spiritus Dei præ aliis multis detestatur, dicens: *Væ duplici corde, labiis scelestis, manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis.* Et iterum; *Abominatio est Domino omnis illusor.* Iterumque: *Vir versutus odibilis est.* Et per beatum Iob, *Simulatores & calidi prouocant iram.* Denique in Psalmis: *Furum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.* Et diuinum aduersus huiusmodi homines implorans iudicium, inquit: *labia dolosa in corde, & corde locuti sunt.* Id est, sermones adulatorij & fallaces ex ore eorum prodeunt, & simulato duplicique corde ad fallendum sunt ficti. Sequitur imprecatio: *Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, &c.*

Postremò, animi ficti ac duplicis habendi sunt hi omnes, qui in fidei negotio, nunc hos, mox alios sequuntur: voluntque Diuinam religionem vnà cum terribilibus hæresibus, Ajunt sese cum lupis vlulare, & cum ouibus balare, Dei leges vt humanas politias suas fingere ac refingere meditantur. At impossibile est duobus dominis seruire, Deo & Mammonæ. Et Christus ait: *Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit.* Imitatores eorum Israëlitarum, quos vir Dei Helias coarctauit, dicens: *Usquequò claudicatis in duas partes?* Fatentur Dominum esse Deum, id est, auitam Catholicamque religionem omnino veram esse: serinterca verò abominandas hæreses ex ore

Eccles. 2.

Prouerb. 1.

Ecc. 12.

Iob 36.

Psal. 5.

Psal. 11.

Matth. 6.

Matth. 9.

Luc. 11.

3. Reg. 18.

reuocatas valere ac vigere volunt, sicque Baali & Astaroth sacrificant. Samaritanos imitantur, qui cum vnus Dei cultu, variorum deorum dearumque adorationē miscebant. Socij sunt miserabilis sophistæ Ecebolij, qui sub imperatoribus Christianis se Christianum autumabat, sub ethnicis ethnicum, & sub hæreticis eorum sese opinionibus adiungebat.

Singuli ergo constantiæ in bono studeamus, ne simus vt paruuli fluctuantes ad omnem flatum doctrinæ. Exempla nobis propõsita sunt Prophetarum, Apostolorum, & innumerabilium vtriusque sexus martyrum. Væ nobis si hæc contempserimus.

9 *Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua: diues autem in humilitate sua, quoniam sicut flos frani transibit.*

Quarta exhortatio apostolica dirigitur ad fratres humiles, id est, abiectos, & afflictos paupertate, morbo exilio, mundi odio, aliõve calamitatum genere. Nam *ὁ ταπεινός*, est is qui affligitur: cui opponitur *ὁ πλούσιος*, diues cui omnia, quæ ad hanc vitam transigendam pertinent, ex animo succedunt. Iubet autem Apostolus humiles gloriari in eo quòd à Domino adoptati sunt in filios, ac proinde gloriæ cælestis hæredes: diuites autem, quòd ostensa mundi ac opum eius vanitate in ordinem cogantur: adeo vt priores sint contenti humili & abiecta sui conditione, posteriores superbire prohibet. q. d. Non oportet electos Dei pro flatu reflatuque fortunæ vertere animum,

Cassiod. 1.

6. scrip. c. 28.

D. 4. 01

VI

I. 10624

I. 10624

I. 10624

I. 10624

quemadmodum vulgus hominum facit. *Qui potius frater, id est, Christianus humilis, ac variis malorum molibus pressus, erigat animum, & hoc nomine gloriatur, quod mundo contemptus, non sit contemptus apud Deum, qui nihil offensus humilitate conditionis aut fortunæ, dignatus sit illum consortio & gloria sanctorum in cœlestibus. Contrà, diues hoc nomine sibi gratuletur, quod qui ob falsa huius sæculi bona magni fiebat apud mundi cultores, nunc ob Christi confessionem spreus sit & contemptus, &c.* τὸ ὕψος, e xaltatio, dicitur glorificatio sanctorum, quam in cœlis Christus confert seruis suis: de quibus dicit, *Vado parare vobis locū, & assumam vos ad meipsum. Volo Pater, ut ubi ego sum, ibi sit & minister meus, &c.*

In his autem primū attende beneuolentiam & caritatem apostolicam, qua vniuersos Christianos quantumuis abiectos, humiles, exules, non alio quàm germanorum fratrum loco ac nomine reputabat. Omnes qui eodem Baptismo renati, eiusdem Ecclesiæ filij, eorumdem sacrorum erant participes, & eandem Christianæ religionis professionē amplexabantur, quàm iisdem secū parētibus nati essent, ab his summi Dei legatis colebantur & amabantur. Hoc profectō Christi erat institutum di-

Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, &c. Lucratu*

Matth. 5. *eris fratrem tuum. Omnis qui irascitur fratri suo. Si*
 Matth. 23. *recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid ad-*
 Matth. 6. *uersum te. Vade reconciliari fratri tuo. Omnes vos fratres estis. Est unus pater vester qui est in cœlis.*

Nec mirum quod Christianos omnes pro fratribus habuerint, cum & ipse æternus Filius Dei nos etiam fratres appellauerit. *Dic fratribus meis. Nunciabo nomen tuum fratribus meis. Qui facit voluntatem Patris, hic meus frater, & soror, & mater est, &c.* Sed valdè miserandum ac dolendum est, quod tam eximia caritas inter Christianos hodie non refriguerit tantū, sed & omnino extincta sit. *Quot rixæ? quot lites? quot odia? quot prodiones? quot cædes huius loco successerunt?*

Hinc perspicue veram humilitatem non tantū consistere in virtute animi, de se omnia cum moderatione sentientis, & iudicantis: sed etiam in misera, abiecta & afflicta hominis conditione. Itaque Apostolorum & Christi fratres sunt humiles omnes Christiani, quorum opes à Tyrannis direptæ, incensæ, euersæ sunt; probris & contumeliis fama læsa; corpora pulsa exiliis, aut carceribus vinculisque constricta, aut denique miserandum in modum pro pietate in cruce & varias mortes abrepta & abducta. Tamen enim mundus, & carnis sensus longè aliter iudicet, id tamen Veritas diuina pronuntiat: testificantur quoque verbis, scriptis, & factis suis beatissimi Apostoli: quod eximiæ piis animis est consolationi ac lætitiæ. Eodem quippe sensu sumitur humilitas in his scripturarum locis. *Respice Psal. 9. humilitatem meam de inimicis meis, id est, afflictionem qua ab inimicis meis afficior.* *Vade huic Psal. 14.*

Psal. 118.

militatem meam & laborem meum. Bonum mihi quia humiliasti me, i. vexasti & afflixisti. Vide humilitatem meam & eripe me. i. miseriam, abiectionem, vtilitatem. Nam hoc vocabulo ταπεινώσεις, sic frequenter vtuntur.

Exaltationis porrò nomen, eam (vt attigimus) primo loco significat cœlestis gloriæ & beatitudinis coronam, qua Christus propter nomen suum abiectos & passos in regno suo secum condecorabit & sublimabit in sempiternum. Huius certissima expectatione seiplos in aduersis, ac etiam media morte, erigere & recreare debent serui Dei: quandoquidem huiusmodi aduersa tantum temporaria & breuissima sint, reposita verò glorificatio & exaltatio perpetua. Ait enim: *Qui perdiderit animam, i. vitam hanc mortalem, suam in hoc mundo propter me, in vitam aeternam custodit eam. Qui se humiliauerit, exaltabitur. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria. Gloriam præcedit humilitas.* Ideo præcipit vertex Apostolorum: *Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in die visitationis.*

Io. 12.

Luc 18.

Iob 12.

Prou. 15.

1. Petr. 5.

Com. in huc locum.

Serm. 34. in Cantic.

Nec putandum hoc duntaxat ad Apostolos aut sanctos martyres pertinere, sed etiam ad nos omnes: quandoquidem (vt obseruat ven. Beda) omnis qui aduersa humiliter pro Domino suffert, sublimia ab illo regni præmia percipiet. Et mellifluus Bernardus scribit: *Quia maxima non obtinentur nisi humilitatis merito, propterea qui prouehendus est, correctione humiliatur, & humilitate meretur. Tu*

ergo cum te humiliari videris, habeto ad signum in bonum: omnino enim arguimentum est gratiæ propinquantis. *Nam sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur.* Subiicit exemplum beati Iob, quem Deus multis aduersis humiliare curauit, antequam tanta gloria exaltaret. Addere potuisset Abelem, Noë, Abraham, David, & reliquos patriarchas atque prophetas; qui non nisi exiliis, persecutionibus, & variis ærumnis exercitati & probati in cœlos euaserunt. Sic reliqui omnes sancti & patres. Transferant ad se singuli in suis afflictionibus, & miram sentient consolationem.

Prou. 16:

Iob 1. 2. 42:

Heb. 11.

Psal. 30.

Isa. 64.

2. Tim. 4:

Potest etiam secundo loco vox Exaltationis accipi pro illa spiritali & interna animi læticia, qua exhilaratur serui Dei, quâdo pro eius gloria ab improbis odio habentur & affliguntur. Nam de hac dictum est: *Fbant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniâ digni habitii sunt pro nomine I E S V contumeliam pati.* Et in Euangelio: *Beati estis cum maledixerint vobis homines, &c. Gaudete & exultate.*

Act. 5:

Matth. 5:

Diues autem in humilitate sua.

Altera pars exhortationis quæ pertinet ad diuites. *πλῆσιον* autem, seu Diuitem hîc caput pro fortunato quouis modo in hoc sæculo: cuius filij sint nouellæ oliuarum, filix compositæ & circumornatæ ad exemplar templi. Omnes eorum foetosa, &c. Hîc iubetur gloriari ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, in humiliatione & abiectione sua, Quemadmodum pauper sub afflictio-

Psal. 143:

num mole debet animum suum erigere, certa expectatione bonorum cælestium: sic opulentus debet se in officio continere, consideratione crucis, id est, calamitatis imminentis, ne nimium fortunę blandienti credat. Ergo ne hunc abripiat inane mundi gaudium, assuescat in suæ carnalis ac mundanæ gloriæ deiectione gloriari. Opes namque illius instabiles sunt, quoniam eas vel ignis absumit, vel tinea corrumpit, vel fur rapit, vel denique illas moriens diues volens nolens aliis relinquit. Horum ergo consideratione, comprimant diuites altos illos spiritus, qui ex rebus prosperis inflari solent.

Constat verò tam ex his, quàm innumeris aliis, diuitiarum possessiones tyrannidis, insolentiæ, arrogantia, & intolerabilis superbia irritamenta subministrare. Scribit namque Aristoteles: Pecunia seditionem efficit & malignitatem. Politia diuites nimisque potentes nec subiiciuntur, nec subiici volunt. Et Plato: Diuites ac bonos simul fieri impossibile est. Accedunt sacri authores, vt Hieronymus scribens: Prouerbum hoc verum est, Omnis diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Et Gregorius: Vbi aurum, ibi & vitium. Ecquid aliud loquuntur, quàm quod à Paulo didicerunt? *Qui volunt diuites fieri, aut, incurrunt in tentationes & laqueos diaboli.* Christus denique infatiabilem opum cupiditatem grauissima exclamatione sic damnat: *Quàm difficile qui pecunias habent intrabunt in regnum cælorum: facilius est camelum, &c.*

l. 3. politic.

l. de legib.

Quest. ad
Hedib.

1. Tim. 5.

Matth. 19.

Matth. 13.

Diuitia spinæ sunt suffocantes bonam patris familias sementem. Matth.

Nec solùm ad eos qui thesauris & pecuniis augendis inhiant pertinet ista exhortatio apostolica, verùm & ad omnes qui vel honore, vel nobilitate, vel sapientia, vel aliis rebus externis excellunt. Hos omnes in humilitate vel paruitate sua gloriari iubet: prohibet autem superbi- re, insolescere, alios præ se despiciere, tyrannicè vexare vel opprimere. Humanæ potius fragilitatis, & rerum mundanarum vicissitudinis memores, mortis ac futuri iudicij recordatione, metuque de se moderatè sentiant. Ad hoc spectat Christi admonitio: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Alioqui sententiam illam verissimam esse experientur, *Omnis qui se exultat, humiliabitur.* Hoc sentiant sibi quod & in Christo IESU, qui cùm in forma Dei esset: semetipsum exinavit: cùm diues esset, pro nobis egenus factus.

Matth. 11.

Matth. 12.

Philipp. 2.

2. Cor. 8.

Animaduerte etiam quàm inanis & præpostera sit fiducia diuitiarum, quæ momento effluunt, nec à morbis, nec à morte seruant, nec iuuare possunt in postremæ articulo necessitatis. Diues cùm morietur non sumet secum omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Grauiissima exempla huius nobis obiecta sunt in duobus diuitibus, quorum vni cùm multa congregasset, dictum est: *Stulte, hac morte repetetur anima tua à te. Quæ congregasti, cuius erunt?* Alteri verò in summis flammarum infernalium ardoribus aque gutta est denegata. His addi po-

Luc. 12.

Luc. 16.

1. Reg. 25.

test Nabal qui post conuiuia planè regia, post denegatos Dauidi panes, subita more raptus est in tartarum, & opes eius cum vxore lectissima fœmina, eidem cesserunt Dauidi. Pharao, Antiöchus, Herodes, post paucos huius vitæ dies, relictis opibus, in puncto ad inferna descenderunt. Sanctissima igitur est hæc Pauli ad Timotheum adhortatio: *Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum; sed in Deo uiuo; bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum in futurum, ut apprehendant veram vitam.*

1. Tim. 6.

Discant igitur viri potentes & clari in sæculo, quæ sût humilitatis, moderationis, ac humanitatis: nec sibi nimium placere in opibus & potentia, sed rationem se tandem ei reddituros ferid cogitent, qui has mundi glorias contulit. Ideo ait per suum præconem: *Non gloriatur sapiens in sapientia sua, non fortis in fortitudine sua, non diues in diuitiis suis; sed scire & nosce me.* Et in Psalmis dicitur: *Diuitiæ si afflant, nolite cor apponere. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt diuitiarum in manibus suis.*

Jerem. 9.

Ps. 60.

Ps. 75.

Discimus postremò ex his, sapientiam totius huius mundi & fallere & falli turpissimè, cum iudicat illos infelices ac miseros, qui pro Christo vel honoribus, vel diuitiis suis priuantur. Contrà etenim, Spiritus Domini illos felices & beatos esse frequenter pronunciat. *si quid patiemini propter iustitiam, beati:* Consideranda sunt sanctorum exempla: in primis Moyfi, im-

1. Petr. 3.

Exod. 2.

Heb. 11.

properium Christi præferentis Ægyptiorum thesauris: deinde, Pauli omnia æstimantis vt stercora, vt Christum lucraretur. Animis quoque reuoluendæ sunt suauissimæ & amplissimæ promissiones istæ: *Qui reliquerit domum, fratres, &c. centuplum accipiet in hoc sæculo, & vitam æternam in futuro.* Nec prætereundum; diuitiis spoliari nihil aliud esse, quàm è spinis cruentissimis liberari: & sarcina exonerari, quæ vitæ æternæ impedit introitum, felices sanè qui hæc alta mente reposuerint. Sequitur;

Philip. 3.

Math. 19.

Mar. 10.

Math. 13.

Math. 19.

quoniam sicut flos fœni transibit.

Hanc superioris exhortationis rationem adfert à natura fortunæ secundæ, inconstantis videlicet atque momentaneæ. Nam successum fortunæ floribus comparat, quibus nihil speciosius dici aut fingi potest: at splendor iste inconstantissimus & fugacissimus est. Ergo peruersa & præpostera est reposita in opibus fiducia. Atque hoc ipsum est quod longè ante Apostolos, per prophetas Spiritus sanctus admonuerat dicens: *Tanquam fœnum velociter (malignantes) ardescunt: tanquam olera herbarum citò decident.* Isaia item dicitur: *Clama, omnis caro fœnum, omnis gloria eius tanquam flos fœni.* Rebus itaq; vanissimis comparatur diues impius: iustus autem vt palma florebit. Erit sicut oliua fructifera in domo Dei.

Ps. 36.

Isa. 40.

Excortus enim est sol cum arbore, & flos eius decidit, & decor eius deperit. Ita & diues in itineribus suis marcescet.

Confirmat simulque explicat superiorem exhortationem de inconstantiâ opum & glo-

riæ huius sæculi, exemplo à natura rerum sumpto. Solis enim ardore euanescunt ac emoriuntur flores, adèd vt flosculum qui natus ad solis exortum, gratissimo colore atque suauissimo odore blandiebatur sensibus hominum, sol occidens videat morientem. Arbores quoniam altis nituntur radicibus, ac solido robore fulciuntur, diu virent, quædam etiam perpetuò, nec ventorum iniuria, nec brumæ rigore virosis gratiam ponentes: ac flos fœni quoniam iisdem rebus nõ fulcitur, mox vbi sol efferbuit, succo suo destituitur, quo momentaneam gratiam suam alebat. Vides modò natum florem? qui decor? quæ species? quæ coloris & odoris gratia? quæ foliorum virentium pompa? qui nitore? quæ iuuentus? At mox ad Austri flatum, ad solis æstum, qui languor? quod senium? qui casus & interitus? Huic assimilis est diuitum felicitas. Qui nunc purpura conspicuus, auro lucens, gemmis refulgens, magnifico satellitio stipatus, supinus vehitur, ac veluti numè quoddam inter homines colitur: si reflauerit fortuna, aut exutus bonis omnibus mendicabit exul, aut plorabit in carcere, aut sublatus in crucem pascet coruos. Quod si nihil horum acciderit, certè mors inopina subitò strepitum omnem aufert.

Non sunt hæc inania verba, sed diuina, eadèmq; grauissimis exemplis corroborata. Hodie videas adolescentem validum, scribit Ambrosius, pubescentis ætatis virtute florentem, gratia, specie, suauicolore: crastina die tibi fa-

l. i. hecnam.
c. 7.

cie & ore mutatus occurret. Pleròsque enim aut labor frangit, aut inopia macerat, aut cruditas vexat, aut vina corrumpunt, aut senectus debilitat, aut deliciæ eneruant, aut luxuria decolorat, aut morbi fatigant & absument, &c. Pharaon manè florens, vespere factus est escapiscium. Balthasar vino & dapibus sese ingurgitans, mox totus horrore trepidans noctu ab hostibus maceratur. Nabuchodonozor nunc exultat in aula, illicò cum lupis ululat. Haman spe deuorat Israëlitas, horumque vniuersas facultates, continuò de infelici pependit arbore. Herodes velut Deus colitur, & in momento absimitur à vermibus, &c. Qui profana sitiunt, ex Plutarcho, Valerio, & libro de casibus virorum illustrium à Bocatio editum; sitim expleant.

Perpende etiam atque etiam quàm vana, quàm inania, quàmque futilia sint coram oculis Dei, vniuersa quæ mundus præsertim miratur & conspiscit: quando ea non nisi cum fœni flore herbisque dignatur Spiritus sanctus comparare. Et ne ad hæc obsurdescas, audi quoties, & quàm grauius ac vehementer has de diuitiarum ac mundi contemptu adhortationes inculcet atque repetat. Isaia loquitur; *Clama* Isa. 14.
Quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo. Vere fœnum est populus. Hoc idem & per D. Petrum loquitur. Et per beatum Iob ait, Homo quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra. Item per 1. Petr. 1. Iob. 14.

Pf. 36.
Pf. 102.
Ecl. 14.
1. 10. 2.
Soliloq.
c. 13.

*Psalmistam: Tanquam fœnum velociter arescent. Homo sicut fœnum dies eius; tanquam flos agri sic efflo-
rebit. Denique per sapientem: Omnis caro sicut
fœnum veterascet, & sicut folium fructificans in arbo-
re viridi. Sic transit mundus, & concupiscentia eius.
Præterit figura huius mundi, &c. Væ itaque so-
cordiæ huius, qui hæc renuit observare, hæc re-
cusat audire. Aures saltem admoneamus his
Augustini verbis: Heu miseria super miseriam,
cùm misera anima mea à te, Domine, refugit,
cum quo semper abundat & gaudet: sequitur
mundum, cum quo semper eget & dolet. Mun-
dus clamat Deficio, tu Domine, clamas Refi-
cio: & miseria mea prava magis sequitur defi-
cientem, quàm reficientem. Planè infirmitas
mea hæc est, &c.*

Sed quo pacto diues semper in itineribus, id
est, cogitatis, factis, & studiis suis marcescit, vt
flos fœni, cùm plurimos videamus vsque ad ca-
nam postremamque senectutem vigere, & deli-
ciis opibusque florere? De hoc grauitè conque-
ritur Iob dicens: *Quare impij viuunt, subleuati sunt,
confortati que diuitiis? Semen eorum permanet coram
eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eo-
rum. Domus eorum secure sunt & pacate, & non est
virga Dei super illos. Bos eorum concepit, & non ab-
ortiuit: vacca peperit & non est priuata fetu suo, &c.*
*Sic Ieremias: Quare via impiorum prosperatur? Et
alius propheta: Quare non respicis iniqua agentes,
& taces deuorante impio iustioremi se? David quoq;
easdem iacit ore querelas: In labore hominum non
sunt, & cum hominibus non flagellabuntur; ideo re-*

*nuit eos superbia, &c. simul indicans se non pa-
rum animo commotum, adeoque sollicitatum,
vt in eorum se sortem conferret, Mei autem penè
moti sunt pedes, &c. Respondeo, Impij ante
mortem & iudiciũ florent, & sunt in honore
quasi eis Deus faueret: manet autem eos in fu-
turum tempus ira, maledictio, perditio, ignis
qui non extinguitur, vermis qui non moritur,
fletus, stridor dētium, puteus abyssi plenus igne
& sulphure: hæcque in perpetuas æternitates.
Ad quas comparata vniuersa huius sæculi feli-
citas & voluptas quantumcũque longa, verè
tamen benignissima & momentanea est. Mille an-
ni ante oculos Domini, tanquam dies hesternæ
quæ præterit, reputantur, &c.*

Accedit, quod nec omnes improbi diuites
sunt longæui, aut florentes ad postremam vsq;
senectam: imò horum plurimi dum res videntur
secundæ, subito rapiuntur de medio, quem-
admodum superius adducta exempla compro-
bant, Et Iob post querimonias suas scribit; *Du-
eunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descen-
dunt. Sunt sicut paleæ ante faciem venti, & si-
cut fauilla, quam turbo dispergit, &c. David
etiam inquirens in nouissima eorum, illos pro-
nunciat planè miserimos & infelicissimos; &
admirandus exclamat, Quomodo facti sunt in de-
solationem? subito defecerunt, perierunt propter iniqui-
tatem suam, Velut somnium surgentium, id est, rem
inanissimam, & celerim euanescentem, imagi-
nem ipsorum ad nihilum rediges, &c. De his alibi
copiosius: hinc satis sit,*

*Iob. 21.**Jerem. 12.*
Ezabac. 1.
*Pf. 72.**Iob. 21.**Pf. 72.**com. in c. 1.*
libri Ruth.

II *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromissit Deus diligentibus se.*

Hanc quintam exhortationem, quæ est de persecutionibus pro pietate, alacri fortiq; animo tolerandis, graui exclamatione auspicatur Apostolus. Suadet autem à magnitudine è certitudine cælestium præmiorum, quæ his proposita sunt, qui constanter permanserint. Illa coronam vitæ nominat, similitudine sumpta à certaminibus, in quibus victores variis coronis donabantur. Certitudinem addit quòd Deus sit qui coronam promittit: non homo, qui fallit & mutatur. Hanc denique coronam non credentibus solummodo, sed etiam diligentibus Deum promissam confirmat. Sensus autem est: Toto cælo aberrarunt huius sæculi sapientes, summum hominis bonum constituentes vel in corporis voluptatibus & indolentia, vel opibus caducis, vel honoribus: vel denique virtutibus moralibus, cæli consideratione. Sed beatus erit vir, si ob pietatis defensionem, spoliatus iis quæ possidebat, suffert vincula, carceres, & duros variòsque cruciatus: si Christi amore in aduersis ad mortem vsque perdurat infracto animo. Ille pro certo felix est & beatus, quoniam palmam immarcessibilem referet, & coronam non querneam aut lauream, sed immortalis vitæ, & sempiterni cælestisque regni, à Domino Deo qui fallere non potest, diadema tadem aliquando recipiet.

Primum autem hinc obseruandū *πείρασμόν*, tenta-

tentationem, hoc loco non assumi pro illis corporum aculeis atque titillationibus, quibus ad peccata sollicitamur: sed pro ærumnis & afflictionibus per quas à Deo examinamur & probamur. Ita & superius dicitur: *Omne gaudium existimate, cū incideritis in varias tentationes, πειρασμοὺς* quod alibi dicunt *δωγμοὺς, ὄνειδομοὺς*, & in *Matth. 5:10.16.* γενεὴ πᾶν ἔθνος πονηρὸν, qualia è synagoga excludi, bonis spoliari, agi in exilium, occidi ob Ecclesiæ & fidei catholicæ defensionem. Hæc autem rectè tentationes dicuntur, tū quia Deus his explorat suorū fidē & patientiam: tum quia per illas Saranas tentat nos de gradu deicere. Qui his strenuè dimicando præualuerint, verè beati erunt, & in cælestibus coronabuntur.

Notandum secundò, Apostolum hoc loco alludere ad illa verè paradoxa euangelica, quæ *Matth. 5:* Christus ore proprio prædicauit in monte. Mundi sapientia dicit, beatos esse diuites: Christus, pauperes. *Væ vobis diuitibus, qui habetis hic consolationem vestram.* Mundi sapientia beatos æstimat, qui vino & vnguentis replentur: Christus, qui esuriunt & sitiunt iustitiam. *Luc. 6.* Mundi sapientia felices iudicat, quibus omnia ex voto succedūt, omnia blandiuntur: Christus, eos qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quibus improbi maledicunt, & quos mundus ad necem querit. *Matth. 5:* Siquidem iam in spe beati sunt, breui in re futuri sunt. Licet videantur oculis insipientium *Sap. 3:* mori, illi tamen sunt in pace.

Tertiò notandum, Theologos ex hoc, & aliis plurimis locis rectè docere, duplicem esse

beatitudinem. Primam huius viæ ac peregrinationis humanæ: quæ consistit in spe, certaque expectatione bonorum cælestium: de qua Paulus, *Spe saluæ facti sumus. Estis ciues sanctorum, & domestici Dei.* Et Psalmista: *Beatus vir qui non abiit in consilium impiorum. Beati omnes qui confidunt in eo. Beati quorum remissa sunt iniquitates, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, &c.* Debet enim hæc spes ad eò firma & certa esse in animis nostris, ac si iam cū Christo resurrexissemus, ascensissemus in cælum, & conregnaremus in dextera Patris. Sic namq; Augustinus loquitur. Est in ipso IESU Christo vniuscuiusq; nostrum portio, caro & sanguis. Vbi ergo portio mea regnat, ibi me regnare credo. Vbi caro mea glorificatur, ibi gloriosum me esse cognosco. Vbi sanguis meus dominatur, ibi dominari me sentio. Quamuis peccator sim, de hac communione gratiæ non diffido. Et si peccata mea me prohibent, substantia mea requirit, &c.

Secundam beatitudinē docent esse patriæ, ac in regni cælestis vera possessione: id est, clara Dei visione atque fruitione, de qua dicitur: *Videbimus eum facie ad faciem, sicuti est. Beatus seruus quem cum venerit Dominus inuenerit eum vigilantem.* Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum. *Intra in gaudium Domini tui. Beati qui habitant in domo tua, Domine: Beati qui in Domino moriuntur. Beati qui ad cenam agni vocati sunt, &c.* Huius eximiam felicitatem animo secum perpendens Augustinus, ait, O anima mea, si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam

Rom. 8.
Eph. 2.
Ps. 1. 2. 31.
E. 40.

Eph. 2.
L. Medit. c.
15.

1. Io. 3.
Luc. 21.
Matth.

Ps. 83.
Apoc. 14.
E. 19.
Manualis,
c. 15.

gehénam longo tempore tolerare, vt Christum in gloria sua videre possemus, & sanctis eius sociari: nonne dignum esset pati omne quod triste est, vt tanti boni & gloriæ essemus participes?

Idem rursus ex superiori sententia docet, nunquam deficiendum esse animis, si à peccatis resipiscentibus, aliquas nequitias, aut infirmitates diabolus immiserit: quia ad probandos nos permittit hoc Deus fieri, vt cognoscat si ex toto corde nos ad eius misericordiam confugiamus, vel si veraciter in eum credamus. Sed vos cuncta patienter sufferte, inquit, & Deum in omnibus benedicite: vt in vobis possit impleri quod scriptum est: *Beatus vir qui suffert tentationem.* 1. Cor. 11. Consoletur vos & hoc quod dicit Apostolus. *Cum tribulamur, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.* Nec non & illud. *Flagellat Pro. 3. Dominus omnem filium quem recipit.* Et illud. *Quos Heb. 11. Deus limat, corrigit, & castigat.*

Nec prætereundum est, Apostolum nomine viri, non sexum propriè comprehendere: sed virtutem animi, fideique vigorem, speique & caritatis virilitatem, quæ tam in viro quam in fœmina viguerit. Nam apud Deum non est masculus, neque fœmina. Sufficit enim vnus Christus Ecclesiæ caput ad sibi copulandos homines tanquam viua membra, marès & fœminas, seruos & dominos, pauperes & diuites. Non enim respicit personas hominum, i. externas istas sæculi condiciones. Qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Ad hanc porro

l. de recli-
tudine ca-
tholica cõ-
uersat.

Gal. 6.

Act. 16.
Matth. 23.

felicitatem peruenerunt non soli Apostoli & martyres, qui ad mortem vsque pro Christi nomine decertarunt: sed & plurimæ virgines ac honestæ matronæ, quæ omni mortis timore, & huius sæculi amore posito, pro Christiana pietate fortiter occubuerunt, atque de diabolo & tyrannis, gloriosè triumpharunt. Harum quædam celebrant Tertullianus, Cyprianus, Augustinus l. 30. contra Faust. c. 4. Epiphanius contra hæref. 78. Eusebius & Nicephorus frequenter. Sed super omnes, patribus est admirationi & venerationi primiceria fœminarum martyrum beata Thecla, quæ à sancto Paulo ad fidem nostram perducta, sub Nerone imperatore, in confessione Christi, ignes ac bestias deuicit, & post plurima alia superata certamina, Seleuciã veniens, ibi requieuit in pace.

Athanasius magnus has tentationes forti peccatore ferendas, etiam extendit ad eas afflictiones & persecutiones, quas Catholici viri ab hæreticis patiuntur. Memores, inquit, quomodo Arriani sese primùm aduersus beatum martyrem Petrum, deinde contra magnum Achillem, postremò contra beatum Alexandrum gesserunt, modò persequendi mei occidendiq; occasiones solertiùs aucupantur: id enim sitiunt, nec quiescere possunt (tanta est auuiditas sanguinis nostri effundendi) verùm eius rei mihi nulla cura. Scio enim & præmium his qui sustinēt retribuendum esse à Salvatore. Dicitum est enim: *Recipietis coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.*

*l. de bapt.
Orat. jub
diem pass.*

*Orat. 1.
cont. Ar-
rianos.*

Beatus, inquit, qui suffert tentationem: ergo maledictus qui hîc suam habet omnem consolationem, voluptatem, & prosperitatem suam. Hinc August. Qui hîc consolantur, Domine I E S V, indigni tua consolatione habentur. Sed qui hîc cruciantur, à te cõsolantur: & qui participant passionibus, participât & consolationibus. Nemo enim potest in vtroque sæculo consolari, nec potest quis hîc, & in futuro gaudere: sed vnum necesse est vt perdat, qui alterum vulerit possidere, &c.

Hinc etiam considera, qualis sit conditio & fors iustorum in hoc sæculo, nimirum qualis ouium in medio luporum, id est, odiis & persecutionibus improborum continuò expositos esse, & variis tentationibus probari & exerceri, & ad percipiendam coronam vitæ parari. Sic voluit Dominus Abelem, Abraham, Iacob, Ioseph, Moysen, Dauidem, &c. huic cruci subiectos esse. Deinde, edixit in Euangelio: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Similiter & Paulus ait, *Omnes qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patientur.*

Quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.

Animaduerte duplicem in verbis Apostoli metaphoram, & vtrâmq; totum hoc caput doctrinæ eleganter exponere. Primam sumpsit à metallis, quæ igne purgantur, eliquântur, & probantur. Argentum igne exanimatum & purgatum septies. Ita Deus seruorum suorum mentem

*Luc. 6.
Soliloq.
c. 22.*

Math. 16.

2. Tim. 3.

Pf. 11.

tentationibus & aduersis à vitiis purgat, fidem & patientiã explorat, & vitæ cælesti illos aptos reddit. Inde Sapientissimus Hebræorum: *Sicut igne probatur argentum, & aurum camino, ita corda hominum probat Dominus. Sicut aurum in fornace probauit electos Dominus.* Et Dauid exclamat: *Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.*

Secundam metaphoram accepit à certaminibus, quibus fortiter peractis, athletæ victores in signum gloriæ & virtutis, coronis donabantur, aut obsidionalibus, aut ciuicis, aut muralibus, aut naualibus, aut castrensibus: iisq; confectis atq; contextis vel ex lauro, vel ex quercu, vel ex argento, &c. Sic Christianis pro summi cælorum imperatoris nomine & causa certatibus, ab eodem seruatür cælestis gloriæ & regni corona pro laborum suorū mercede. Turpissimè etenim fallunt & falluntur hæretici, nolentes agnoscere, vitam æternam esse certaminum iustam cõpensationem. Quorsum enim diceretur corona? Aut quò spectaret huius Apostoli ad certantes comparatio? An non unicuique Christus reddet secundum proprium laborem? Vel Paulus confidenter scriberet: *Bonũ certamem certauì, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex?* Hæc expendens Augustinus scribit: Bonum certamè certauì, opus est: fidem seruauì, opus est: superest mihi corona iustitiæ, merces est. Et idem alibi: Deus donator est indulgentiæ, debitor coronæ. Vnde debitor est: Debitorem ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicit, Redde quod acce-

Prov. 17.
Eccl. 2.
Sap. 3.
Ps. 65.

2. Tim. 4.

1. 50. hom.
ho. 14.

1p. [f. 23].

pisti; sed, Redde quod promissisti.

Verùm, obiiciunt hæretici: Idem Paulus frequenter docet, vitam æternam gratis donari. *Dari ex gratia.* Respondet idem Augustinus, vtrumq; verum esse, videlicet, Gratiã Dei esse, donarique vitam æternam: in super, eandem esse mercedem & compensationem meritorum, quoniam & ipsa merita sunt à gratia præueniente, con-

Ex his etiam conspice, longè aliud esse aut cruciari pro facinoribus propriis, aut occidi pro mudo, & aliud pro Christo. Qui pro delictis suis plectuntur, vt latrones, prædones, sacrilegi, magi, hæretici, iuste tolluntur è medio, & cum dolore serunt ignominiam & infamiam perpetuã. Tunc namq; leges humanæ seruatur, magistratus fungitur officio, publicæ cõsultur tranquillitati, fitq; locus sanctis, Deoque seruitur præcipienti, *Maleficos non patieris viuere. Educ blasphemum extra castra, & lapidibus obruetur. Postestas non sine causa gladium portat, &c.* Qui autem pro mudi Rugibus & principibus pericula subeunt, frequenter in illis pereunt, & tâquam inferiores vincuntur, & cum dedecore superatur, ac miseri vitam istam amittunt. Qui verò pro Christi nomine, pro Ecclesia sponsa eius, pro sacramentorum assertione patiuntur, & hîc viuere desinunt, superiores sunt, glorificatur, triumphant, & coronantur. *Nemo ergo patiatür vt homicida, vt fur, vt maledicus, vt alienorum appetitor: si*

1. Petr. 4. autem vt Christianus, non erubescat, sed glorificet Deũ in isto nomine. Comunicantes Christi passionibus, gau-

Rom. 6.
1. de grat.
& lib. arb.
c. 8. 9. 15.
16. 20. &
21.
Epist. 105.

Exod. 22.
Leuit. 24.
Rom. 13.

1. Petr. 4.
Ibidem.

dece, vt in reuelatione gloria eius gaudetis exultates.
quam repromisit Deus diligentibus se.

A certitudine coronæ promissæ luctatores animat ad subeunda pro Christo certamina. Deus, inquit, qui in promissis verissimus & constantissimus est, hanc palmam coronamque promittit: idque per Prophetas, per Apostolos, per Angelos, denique per Christum cœternum Filium suum. Per Isaiam quippe ait: *Erit Dominus exercituum corona gloria, & sertum exultationis refiduo populi sui.* Per Apostolum: *Sic currite vt comprehendatis coronam incorruptibilem.* Per Angelum: *Nemo accipiat coronam tuam.* Et per Christum: *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Quo igitur modo vos falleret? Nōne subest ei cūm voluerit, posse? An non voluntas, eius opus & velle posse est? Gloria porrò cœlestis, beati Aquinatis iudicio, dicitur Corona vitæ, quoniam est perpetua, nec vnquam finietur: sicut coronæ non inuenitur finis.

Hic diligenter attende, vitam æternam haud quaquam promitti his, qui solummodo crediderint, vt post Simonem magum & Eunomium delirant Lutherani & Caluiniani: sed his qui fidei & spei Caritatem cōiunxerint, quam Deus repromisit (inquit) diligentibus se. Nō enim frustra præceptū est, *Diliges Dominū Deū tuū ex toto corde tuo, ex tota anima tua: & proximum tuum sicut teipsum.*

Exod. 20. *Matth. 19.* Non frustra dictū est. *Si vis ad vitam ingredi, serua mādāta.* Hoc fac, & viues. Nō frustra: *Procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ:* Nō deniq; frustra post enumerata misericordiæ bonā opera,

Io. 19.

diceretur sanctis: *Venite ergo, possidete regnum, &c.* Matth. 25.

Postremò, non simpliciter quibusuis certantibus & luctantibus promittitur hæc corona: sed his qui probati in finem vsque perseuerauerint. *Non coronabitur,* inquit Apostolus, *nisi qui legitime certauerit.* Si autem ex infirmitate carnis pedem quis referat, quandoque cedat & cadat, vt & Petrus negauit, & Thomas pro tēpore fuit incredulus, & Marcellinus thus idolis obtulit: ad cor citò reuertatur, seriò pœnitentiam agat, & pugnam redintegret. Quinetiam maiore quàm antea zelo bellum cum mundo & Satana restauret. Vt autem in illa dimicatione nos omnes fortes præstemus, semper oculis nostris obuersetur æternæ vitæ corona, quam in altera vita dabit nobis Dominus. 12. *Nemo cūm tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.*

Hactenus egit Apostolus de tentationibus externis, quibus fides, patientia, & constantia nostra probatur, earumque vtilitates multis nominibus commendauit. Nunc alteram tentationum speciem aggreditur, videlicet, earum quæ à carne, deprauatæque voluntate, aut demum malis spiritibus oriuntur: & nos ad peccandum sollicitant & incendunt. Nam hic dicitur *πειρασμός* ille, qui ad malè agendum sollicitatur: & tentationis species *ὕποψις* ἐπιθυμίας, à propria cupiditate. Sensus est, Si quem aut propria caro, aut mundi illecebræ, aut afflictionum moles dimouent à recto men-

ris statu, non est quod imputet Deo. Qui vincit, Dei præsidio vincit; qui vincitur propria culpa vincitur. Neque enim Deus præbet hominibus occasionem peccandi: sed quod ille largitur in materiã pietatis, hoc animus noster affectibus corruptus, ac velut inescatus, sibi vertit in occasionem exitij. Nam vt ille natura nullis malis sollicitari potest, ita neminem ad mala sollicitat, &c.

Cæterum, ex præsentis loco plurima, eademque vtilissima veteres obseruarunt. Et primò quidem vir apostolicorum temporum **TERTULLIANVS** inde colligit; Deum rogandum esse, non de remittendis tantum, sed etiam de auertendis in totum delictis, dicendo, *Ne nos inducas in tentationem*, id est, ne nos patiaris induci, ab eo vti que qui tentat. Absit autem vt Dominus tentare videatur, quasi aut ignoret fidem cuiusque, aut deiicere sit consentiens. Diaboli est & infirmitas & malitia.

AVGVSTINVS conciliaturus illud testimonium scripturæ, *Tentat vos Dominus Deus vester, vt sciat si diligatis eum*, cum hoc Iacobi loco, docet aliam esse tentationem seductionis, quæ hîc à Deo longè relegatur; & aliam probationis, de qua Moyses loquitur. Hoc ipsum confirmat quæst. 57. in Genes. Alibi rursus ait, Est tentatio adducens peccatum, qua Deus neminem tentat: & est tentatio probans fidem, qua & Deus tentare dignatur. *Io, 6. Hoc autem dicebat tentans eum.*

1. de orat. c. 8.

Matth. 6.

1. 2. de consensu Eu. c. 30. Deut. 13.

Ser. II. de verbis Domini.

CYRILLVS Alex. ex eodem loco tradit, voluptatem præstigijs suis nostræ menti imponere, eamque ad peccandum impellere, vt nihil opinetur esse, si præuaricaretur legem Dei. Hoc credibile faciet Christi discipulus dicens: *Nullus qui tentatur dicat, quod à Deo tentetur, &c.*

SYMEON Metaphrastes, & post hunc **vener. BEDA**, primùm hîc notant Apostolum ista sententia vt peritissimum medicum eorum morbo mederi, qui vel naturæ, vel Deo iniquitates suas tribuebant. Verbis istis vtitur Beda. Nemo cum tentatur, cum rapinam, furtum, falsum testimonium, homicidium, stuprum, & cætera huiusmodi commiserit, dicat, quoniam Deo cogente necesse habuerit hæc patrare: idèoque nullatenus horum effectum declinare poterit. Deus enim intentator malorum est. Ipse enim neminem tentat, ea videlicet tentatione, quæ decipit miseros vt peccent.

EVCHERIVS Lugdunensis denique, ex eadem sententia demonstrat, tentationem Domini probationem esse; tentationem autem demonis vel carnis, deiectionem. A passionibus ergo & concupiscentiis illa tentatio est, concludit ille, cum humiliati deiicimur: à Domino autem, cum probati gloriamur, & ideo Dominus intentator malorum est, &c. Hucusque ex sanctis patribus.

Obseruandum secundò tam ex libris **b. Ire-** *l. 3. c. 12. & nari aduersus hæreses, quàm potissimùm ex eiusdem scripto aduersus Blastum, cuius meminit Eusebius; hæresim istam, quæ Deum malorum*

1. de ador. in spiritu & veritate.

Encom. D. Iacobi.

l. 4. c. 77.

peccatorumque authorem constituit, iam nam fuisse temporibus Apostolorum, authore videlicet Simone mago, qui omnium hæreticorum parens vocatur ab eodem sancto martyre Irenæo. Propugnatores deinde habuit Valentinianos, Marcionistas, & Manichæos. Eandem præsentī sæculo ab inferis reuocarunt Melanthon & Bucerus: ille scribens, *Adulterium Davidis, seuitiam Manly, & proditorem Iudæ, æque opera Dei esse, atque ipsa conuersio beati Pauli: iste comment. ad Rom. pagin. 71. 72.* Hos sequuti sunt Oecolāpadius in c. 10. Isaie, & Petrus Vermilius in c. 2. libri primi Regum. Caluinius eò dementia peruenit, vt numeratis aliquot hominum & diabolorum atrocissimis sceleribus, de his scriberet: *Satam & scelesti latrones ministri fuerunt, Deus author. Deus hoc opus suum pronunciat. Deus præcipuus est author. Satanas verò tantum minister, &c.* Beza & quotquot in fausto Hugnosticorum nomine comprehenduntur, eadem blasphemiam sunt commaculati.

Ea porò hæresis primò grauissima contumeliâ Dei summam bonitatem, sanctitatem, & innocentiam afficit, imò execrandum serit atheismum. Nam si Deus omnium peccatorum præcipuus author est, non est summè bonus, summè sanctus, & summè innocens, nec fons omnium bonorū. Igitur nec Deus. Quem admodum enim hominis naturam & finitio penitus tollitur, si dicatur incapax rationis, ignis si frigidus; aquæ, si non liquida; terre, si non ponderosa; & solis si expers luminis sit, quoniam

Annot. in
c. 8. ad Ro-
manos.
1524.

Instit. l. 1. c.
18. §. 1. &
2.

hæc illorum naturæ profus aduersantur: ita & iniquitates si Deo vt authori assignantur, eum omnino tollunt, quoniam suapte natura iustus & sanctus est, imò ipse sua iustitia, innocentia, & sanctitas. Enimuerò vt est sine quantitate magnus, & sine tempore sempiternus: ita sine qualitate bonus, iustus, & sanctus. Igitur, qui Deum bonum & sanctum negat, authorem malorum eum comminiscens, Deum omnino esse negat.

Secundò, prædicta hæresis nullum discrimen constituit inter Deum verum & diabolum, inter Christum & Belial. Hic enim ab affectis dicitur mendax, homicida ab initio, & in veritate non stitisse, rex super omnes filios superbiæ, tentator, aduersarius, calumniator, accusator fratrum, serpens antiquus, princeps tenebrarum, spiritus immundus, &c. quibus appellationibus vniuersa peccata illi vt sua fori & authori, tribuuntur. Ergo si Deus eorum præcipuus author esset, Satan solum, minister, vt Caluiniiani blasphemant, non tantum cum ipso Satana confunderetur: verum (horresco referens) & eodem longè deterior appareret, vt est potentior.

Tertiò, eadem hæresis negat Deum æquissimum esse iudicem orbis terrarum, iustissimumque ultorem omnium malorum. Etenim si iniquitas apud Deum, quomodo, ait Paulus, hunc mundum iudicabit? Aut quo iure iniquitates in aliis pleteret, quarum præcipuus fuisset author, iniqui verò tantum ministri?

Aug. l. Me-
dit. c. 12. &
19.
Item Ma-
nualis, c. 2.

Io. 8.

Iob 41.
Matth. 4.
Apo. 12.

Rom. 4.

Quartò, si Deus esset præcipuus author furti, sacrilegij, mendacij, homicidij, adulterij, blasphemiarum: nonne ab his operibus suis iure denominaretur fur, sacrilegus, mendax, homicida, adulter, & blasphemus? Ecquis tam horrenda & nefanda æquis auribus vel animis ferre poterit?

Quintò, si omnium peccatorum Deus est præcipuus author, certè non est is verus Deus, quem annunciauerunt Prophetæ, quem venerati sunt Patriarchæ, quem lex timendum præcipit, quem prædicauerunt Apostoli, & in quem Martyres, Confessores, Virgines, patres nostri toto corde crediderunt & sperauerunt. Ille si quidem grauissimis legibus prohibet peccata, abhorret à sceleribus, nõ vult iniquitatem, damnat omnia crimina, arguit impios, & flammis æternis animaduertit in omnes operatores iniquitatis. Iste contrà, omnium peccatorum præcipuus est author; Satan verò tantum minister, &c. Quia verò in hanc hæresim amplius differuimus in Dialogis, hinc eam non per sequemur ulterius.

Obseruandum tertio, longè salubrius & iustius esse hominibus peccata sua humiliter agnoscere, ingenuè cõfiteri, ac sibi metipsis imputare, supplices denique veniam illorũ postulare, quàm illa proteruè excusare, vel aliis adscribere. Equidem Adam, Eua, Cain grauius & peccauerunt, & puniti sunt, quòd excusationes quaesierunt in peccatis. E contrariò Dauid Manasses, Magdalena, Petrus, latro delicta sua humili-

ter agnoscetes, veniam mox sunt consequuti. Vnde Tertullianus. Tantum confessio releuat delictorum, quantum dissimulatio aggrauat. Confessio enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciæ. Satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur, &c.

Deus enim intentator malorum est:

Ipse enim neminem tentat.

Ratione valida propositionem confirmat, videlicet, Deum neminem tentare, quoniam ipse naturâ bonus est, & nullis malis sollicitari vel maculari potest. Diabolus autem sollicitat, quia & ipse plurimis & maximis scætet peccatis, & infania semper peccandi cupiditate totus inardescit. Deus enim dicitur ἀπειρασος τῶν κακῶν, quod actiue & passiuè potest intelligi. Passiuè sensus est, Deus malis nostris tētari non potest. A quo enim tentaretur, cum lucem habet inaccessibilem? adeoque naturâ bonus & sanctus sit, vt sit ipse sua bonitas & sanctitudo? Deinde purior sit, quàm vt in eo quodcunque malum possit hærere? Quemadmodum ergo lux pura non admittit tenebras, sic neque Dei natura peccatum.

Sed præstat actiue legere, quòd scilicet Deus neminem tentat, neminem impellit, neminem sollicitat ad lapsum: sed prodit euersos iam per propriam malitiam. Atque hæc ratio habet remotionem causæ alienæ & minimè veræ, quam tamen homines reprobi solent ad velanda excusandaque scelera sua proferre.

Verum ne improbi de peccatis conuicti, ideoque iuste multari videantur, ad aliquot sanarum scripturarum testimonia confugiunt.

Isa. 45.
Amos. 3.
l. 4. 77.
In c. 3. la-
mentat.

Ait enim Deus, inquit: *Ego Deus faciens pacem, & creans mala.* Et Amos propheta vehementer hoc ipsum affirmat negatione: *Si est malum in ciuitate quod non fecerit Dominus?* Respondent post Iræneum martyrem & Hieronymum Theologi, illa de malis pœnæ, vt potè fame, peste, bello, aliisque sæculi calamitatibus, intelligenda esse: non autem de malis culpæ, seu de peccatis & iniquitatibus. Aut si cum Tertulliano loqui malueris, de malis suppliciorum, non autem delictorum illa dicuntur à prophetis.

Isa. 6.
Rom. 1.
Io. 13.

Nec sic tamè adhuc sibi factum fati putant homines improbi, quando subiiciunt, Deum indurasse cor Pharaonis: conuertisse cor Ægyptiorum vt odirent populum suum, & dolum facerēt in seruos suos: quosdam excæcare: alios conuertere in reprobum sensum, & passiones ignominia: denique Iudæ proditori dixisse, *quod facis, fac citius*: quibus culparum suarum causas in Deum opt. & max. conantur referre. Ad hæc omnia prior & facilis est responsio, videlicet, Deum dici hæc facere, tollèdo gratiam suam, non immittendo malitiam. Posterior, isthæc simplici permissioni diuinæ adscribenda, non operationi. Cæterum ex hac Apostoli doctrina manifestissimum & certissimum esse, nec peccatum, nec peccati vel minimam suspicionem in Deum cadere posse. Sed præstat de his tentationibus copiosius dicere.

DE

Tentationis etymō Hebraicum est à NISAH, I. quod est signum, siue iudicium. *Nasu* enim quod est tentare, tunc planè fit, quando signo aut indicio aliquo volumus quidpiam agnoscere. Græcum est Πειρασμός, & Πειρασής, tentator: & πειράζω tanto: & πειράζομαι ἀπὸ τῆς πείρας, quo est experientia.

Est autem tentatio, vt quidam definiunt, experimenti sumptio de eo quod têtatur, an sciat, an possit, an velit quod tentatione ab eo exquiritur. Alij dicunt: Tentatio est exploratio, ad eliciendam ignotæ rei notitiam. Causa efficiens est is qui tentat, formalis, actio tentandi: finalis, quod præfertim exquiritur ac intenditur, seu bonum, sit, seu malum; materialis, res subiecta qua de agitur.

Tentant porrò aut Deus, aut homo, aut dia- 30-
bolus. Deus dicitur tentare hominem, id est, probare ac explorare, idque semper bono fine, nimirum, vt homo sibi metipsi & proximis innotescat, atque sic vel præmio vel supplicio dignus appareat. Tentauit Abraham, dicēs. *Tolle filium Gen. 22: tuum unigenitum, & offer illum in holocaustum, &c.* Vt singularis eius fides ac obedientia cunctis mortalibus innotesceret. Promittens manna Israël ait: *Vt tentem eum utrum ambulet in lege Exod. 16: mea, an non.* Et prohibens audire pseudopphetas, inquit per Moysen: *Tentat vos Dominus Deus Deut. 13: vester, vt palam fiat utrum diligatis eum, an non.* Et alibi Dominus: *Ego non delebo gentes, quas dimisit Iosue. 2: Josue: vt in ipsis experiar I Israel, utrum custodiant viam*

H

Domini, an non. Innumera sunt istiusmodi exēpla tum huius vocis ac significationis, tum etiā rei aliis dictionibus significatæ, vt probationis aut explorationis. Hæc enim omnia peritè vult

Epist. 14. 6. AVGVSTINVS, intelligenda esse de tentatione probationis tantum: non de tentatione deceptionis. Abrahā quoque tentavit Deus, inquit, vt pia eius obedientia probaretur, sæculis in notitiam proferenda, non Deo. Et plerunque aliter animus humanus sibipfi innotescere non potest, nisi vires suas sibi experimento & tentatione, quodammodo interrogante respondeat.

Io. 6. Tract. 24. in Io. 4. Christus quoque dixit ad Philippum, *Vnde ememus panes vt manducent hi? tentans eum: ipse enim sciebat quid esset factururus.* In hoc facto, ait August. ignorantiam discipuli voluit interrogando quod sciebat, ostendere. Nam & aliquando interrogamus quod scimus, scire volentes, vtrum & ille sciat quem interrogamus.

3. Reg. 10. 2. Par. 9. 5. Homo frequenter tentat alium hominem, velut dicitur: *Regina Saba venit tentare salomonem in enigmatibus.* i. in rebus obscuris ac difficilibus eximiā illius sapientiā exploravit, ac experta est. Et in Apocalypsi celebratur Episcopus Ephesinus, quod tētasset eos qui dicebāt se Apostolos esse, & inuenisset eos mēdaces. Sic etiā loquitur Tullius. Tēto te, quo animo accipias. Experiar, & tentabo omnia. Homines in prēliis belli fortunā tentare ac periclitari solēt. Nationes, quas nunquā popul⁹ Rom. neque laceffendas bello, neque tētandas putavit. Et in sacris dicitur, Dauid indutus arma Saulis, tentasse, si cum his in-

Apoc. 2.
Tullius.
1. Reg. 17.

cedere valerēt. Adeo tentandi vox etiā ad aliā transferatur, quorum periculum facere placet.

Cum de diabolo dicitur, notat eius impios conatus & impetus, quibus homines abducere studet à vera via & salute, ad errores & perditionē æternā. Ad hoc referēda sunt illius aduersus primos parētes & sanctos Iob, Dauid, Tobia, & alios, praua consilia. In Euangēlio legitur: *Accedens tentator dixit: Si filius Dei es, &c. Tentabatur à diabolo. Cur tentauit Satanus cor tuum, mentiri Spiritui sancto. Ne vos tentet is, qui tentat. Ne tentet vos Satanus, propter incontinentiam vestram.* Sic enim tentare, est ad malum sollicitare, prouocare, & pro viribus impellere.

Hodie autem acriter disputatur inter Catholicos & Calvinianos, an Deus hoc modo & sensu tentet homines; illis negatē, istis affirmantē, partē cunctis viribus defendentibus, imò & cū auctore suo dicentibus, *Deum improborū peccata decernere, consulere, ordinare: eos dem seducere, ad peccandum inclinare, in peccatis indurare, omnia hominum scelera eius voluntate & decreto fieri. Satā & sceleris homines illorū tātū ministros esse, Deū verò principium auctore, &c.* quas omnes sententias vt terrimas in summā Dei bonitatē & sanctitatē blasphemias copiosè retulimus & solidè cōfutuimus Dialogo secundo prioris hebdomadis. Et has sanè hīc Apostolus vt apertissimè sic grauiusimè reprobatur & damnatur, dicens: *Nemo cum tentatur, id est, ad peccandum sollicitatur, dicat, quoniā à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. Ipse neminem tentat.* Nec his tribus de infinita

sanctitate Dei propositis contētunt, fontē peccatorum aperiens, & velut digito indicans, subdit: *Nusquisque tentatur à propria concupiscētia, & c.*

8. In oratione Dominica rogamus quidē, ne Pater ille cœlestis nos inducat in tētationē, vbi de illa maligni tentatione differitur, vt sequēs oratio, *sed libera nos à malo*, seu maligno, satis demonstrat. Non enim per seipsum inducit Deus, inquit Augustinus, sed induci patitur eū, quē suo auxilio deseruerit ordine occultissimo ac meritis. Causis etiam sæpè manifestis dignū iudicat ille quē deferat, & in tētationē induci sinat. Et idem alibi concedit, Satanā diuina permissione transfigurare se in angelū lucis ad tētandū eos, quos ita vel erudiri opus est, vel decipi iustū est. Deū autē vel inducere, vel impellere homines ad peccandū, & perpetuū, & constanter, & vbi que negat. Petimus igitur à Deo, nō, ne ipse nos inducat: sed ne vel à diabolo, vel à carne, vel à mūdo nos induci & abduci patiatur ad malum; sicut quondā permisit Dauidem, Petrum, Thomam, & alios plurimos.

9. Homines verò tentant Deū variis modis. Ac primò quidē summā illius patientiā atque longanimitatem explorāt sua impœnitentia, & in peccando nimia perseuerātia: videlicet, an perpetuū pergat nostrā tolerare malitiā: & nō potius tandem aliquando iniquitatū nostrarū pertæsus, nos grauissimè puniat. Sic Hebræi in deserto multoties murmurādo, patientiā eius tentauerunt. Ab hac tētatione Sapiens sic vnum quēque reuocat: *Ne dixeris: Peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. Et*

*l. 2. de ser.
Dom. in
monte c. 14.*

*l. 19. ciuit. c.
9.*

Ecc. 5.

ne dicas: Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorū miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius. Et Paulus adfirmat huiuscemodi peccatores, qui diuitias Diuinæ bonitatis, patientiæ, & longanimitatis contemnūt, iram sibi thesaurizare in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. *10.*

Secundò tentāt eius infinitā potētiam, de eadem vel dubitando, vel apertè eā denegādo. Primum fecerunt Israëlita in deserto Raphidim, vbi nō erat aqua ad bibedū populo: quib⁹ murmurantibus dixit Moyse: *Quid iurgamini contra me? Cur tentatis Dominū?* Apposuerūt adhuc peccare ei, & tentauerunt eū, & malè locuti sunt de Deo dicentes: *Nūquid poterit parare mensam in deserto? Nunquid & panē poterit dare, aut parare mēsam populo suo?* Eadē malitia & iniquitate perciti Capernaite illorū posterī, de cœterni filij eius imēsa potestate ambigētes dixerūt. *Quomodo potest hic nobis dare carnē suā ad māducādū?* His omnibus ætate quidem inferiores, sed impietate lōgè superiores Calviniani & Bezani, hoc infelici sæculo clamitant: *Doctrinam de potentia Dei absoluta, commentum esse profanum & detestabile. Nec admittendam, nec credendam esse vniuersaliter autumant hanc b. Gabrielis propositionem, Nō est impossibile apud Deum omne verbum.*

Tentant tertio illius Diuinam prouidētiam, quando quærūt, an possit, an velit eos tēpore famis enutrire, ex imminētib⁹ plurimis periculis liberare: & promissis suis fidē facere. Sic Israël quadraginta annis Deum frequēter tentauit in deserto, nunc carnes, nūc panes, mox aquas tan-

II.

Rom. 2.

10.

Exod. 17.

Pf. 77.

10. 6.

Inst. l. 3. c.

23. 9. 2.

*l. 2. aduers.
Heshuff.*

Pf. 94.
Heb. 3.

tis contentionibus existendo, vt graues de his querelas Dominus iaciat: *Nolite inquit, obdurare corda vestra sicut in exacerbatione secundū diē tērationis in deserto, vbi tētauerunt me patres vestri, &c.* His autē Deo sese opponebāt, ac cū eo cōtēdebāt, illius cōtra se ipsos iram prouocantes ac irritātes.

12. Tentant & illius paternā sollicitudinē atque curam qui sponte periculis sese exponunt, quā vel prudenter cauere possunt, vel propriis cōsiliis ac virib⁹ effugere. Scribit enim Augustinus de Abrahamo dicēte vxorē esse sororē suam: Si periculum quantum cauere poterat, non canisset, magis tentasset Deū, quā sperasset in eo. Alibi etiam plurimis contēdit, in persecutionibus vtēdum esse fuga, sicut Paulus, Petrus, Propheta aliquando sunt vsi: tempore famis & necessitatis, laborandū manibus instar Pauli: & industria quam Deus nobis concessit, ne illum tētare videamur. Rursūmq. alibi ex multis colligit. Pertinet ad sanā doctrinā, vt quādo habet quod faciat homo, nō tentet Dominū Deū suū.

Gen. 22.
1. 16. ciuit.
c. 19.
P. de labore
ve nonach.
627.

1. 2. cont.
Eust. 5. 36.

Pf. 72.
Pf. 93.
Iob. 22.

Ecl. 16.

13. Tentant & infinitā Dei sapientiā, qui dicū: *Si est Deus? & si est scientia in Excelsis?* Et in peius proficientes inquirunt: *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Et rursū: *Nubes latibulū eius, nec nostra considerat.* Quæ vt epicureismos & atheismos palā & seuerē Sapiēs prohibet, docēt que omnia prorsus Deo nota esse: nihilque eū latere posse: *Non dicas, inquit, A Deo abscondar: & ex summa quis mei memorabitur: In populo magno non agnoscat: quæ est enim anima mea in tam immensa creatura? &c.*

14. Ad tētationes Dei etiā refertur Phariseorum

conatus ac prauū studiū, quo sæpius Christum tentauerūt, quæretes ab eo, *signū de celo: si licebat tributum dare Cesari, an non: quod esset mandatu magnum in lege, &c.* Malo etenim animo & sine isthæc petebāt, sperātes se reperturos aliquid in eo vnde iustæ reprehensionis, aut certè verisimilis cōfutationis occasione arriperēt: adhæc eos impellēte vel inuidia, vel diffidētia, vel imporrūna curiositate. Quibus omnibus non solum tentatur Deus, sed & ad iracūdiam prouocatur, quasi vellent aduersus illius maiestatem homines decertare, aut iudicio contendere.

Matth. 22.
10. 22.

Sumitur nihilominus locutio *Tentare Deum*, 15. aliquādo in bonā, aut saltem tolerabilē partem: vt Gedeon non sine petitione tamē veniæ, dixit *Iudic. 6.* se tentaturum secūdo, vt cognoscat ex Dei miraculo in rore, an velit per eū liberare Israël: quod ei benignè concessum est. Contra verò Achaz ex hypocrisi & perfidia recusans sibi *Isa. 7.* oblatum vltro signum, dixit se nolle tētare Dominum, atque sic eo indignum se reddidit

Christus quoque dicitur tentatus per omnia 16. nobis similiter, vt affici posset sensu infirmitatū nostrarū. Et rursū, *In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari.* Quibus non tantū illæ tentationes, & diabolicæ ad peccandum externæ sollicitationes significātur: sed & omnis generis afflictiones, angustia, dolores, & passiones, quas pro nobis & viuens & moriens pertulit. Tētatus est Dominus à diabolo, ait Augustinus, desiderio carnis, quādo dictum est ei: *Si filius Dei es, dic lapidibus istis, vt*

Tractat. 2.
in 1. ep. 18.

panes fiant, quando efuriuit post ieiunium. Tentatus est desiderio oculorum, quando tentator dixit, *Mitte te deorsum*, &c. Si enim faceret miraculum, non videretur nisi aut cessisse aut curiositate fecisse. De ambitione sæculi tentatus est, quando eleuauit eum in excelsum, & dixit, *Hæc omnia tibi dabo, si prostrat⁹ adoraueris me*. De elatione regni terreni voluit tentare Regē sæculorū,

17. Adhæc, tentatio frequenter sumitur metonymicè, id est, effectus pro causa: hoc est, pro afflictione, aduersitate, & cruce, qua seruorū suorū Deus fidem, patientiam, & constantiā examinat & probat. Sic ait Moyses ad Israël: *Vt in deserto affligeret & tentaret te Deus*: vbi tentare significat affligi, castigari, & examinari. In eodē libro

Deut. 8. *affligeret & tentaret te Deus*: vbi tentare significat affligi, castigari, & examinari. In eodē libro

Deut. 7. plagæ illæ quibus afflixit Dominus totā Ægyptum, vocātur tētationes magnæ. Cæcitas quæ sancto Tobiaē accidit, dicitur tentatio. Hæc enim afflictione examinata & probata est eximia eius patientia & virtus. Dauid hoc quoque nomine exilia & ærumnas suas comprehendit

Pf. 17. & 25. *Quoniam in te eripiar à tentatione. Proba me Deus, & tenta me*, &c. metaphora sumpta ab argentariis, aurum argentumque examinantibus & probātibus in fornace. Hoc velut exponens & comprobans Sapiens ait: *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis*.

Ecl. 27. Christus denique dicēs Apostolis, *Vos estis qui permanistis mecum in tentationibus meis*, de tribulationibus & ærumnis intelligit. *Qui tēpore tentationis recedunt*, &c. id est, persecutionis & aduersitatis. *Nouit Domin⁹ pios ex tētatione eripere*, id est

ex infirmitatibus, vinculis, carceribus, gladiis,

ignibus, bestiis, æquuleis, patibulis, liberare.

Quinetiā vox *tentationis* pro suo effectu à Paulo vsurpatur, id est, pro peccato, in quod carnis, mundi, & diabolicis suasionibus homines sæpe abducuntur. *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana*. Peccata vestra saltem non nisi leuia & humana sint, non malitiosæ rebelliones, non agnitæ veritatis oppugnationes, non diabolica obstinatio, nō peccata in Spiritum sanctū, &c. 1. Cor. 10.

Quæritur tandem, an fugiendæ, deprecandæque sint omnes prorsus tentationes? Respondetur: Si tentationes sunt res aduersæ, non debemus absolutè orare, vt nullo modo ab his premamur, cum apertè Paulus dicat: *Qui piè volunt viuere in Christo, persecutiones patientur. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum caelorum*. Et Christus iubet baiulare crucem iis, qui volunt venire post se. Sed si dubitemus in iis deficere, aut illis gloriam Dei impediri, possumus orare Deum, vt eas auertat à nobis. Sic Paulus orabat, vt liberaretur ab insidiis Iudæorum. Suppliciter verò deprecandum, vt Deus det vires, id est, fortem & constantem animum sub cruce: aut eam pro sua pietate mitiget, vt ferendo simus. Ad hæc, si carne laborante, & exhorrescente, nimium affligi videamur, piæ & feruentes preces fundamus ad Patrem, vt nos liberet, quomodo, quando, & quātum eius sapientiæ, & nobis salutare visum fuerit: vt suo exemplo Christus in horto nos docuit. 19.

Sin verò, tentationes sint suggestiones ad peccata & scelera, ac incerta victoria, timorq;

2. Tim. 3.
Act. 14.
Luc. 14.

Rom. 15.

Matth. 26.

20.

Matth. 6. de lapsu, abhorrendæ, & toto pectore deprecandæ sunt, vt Christus ostendit: *Spiritus promptus est, caro autem infirma. Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Cum oraueritis, dicite, Ne nos inducas in tentationem.* Et de his hæcenus: ad Apostoli contextum redeamus.

13. *Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.*

Antypophora est, qua fontem omnium peccatorum aperit, & quis eorum progressus sit indicat. Obiiciebant enim homines improbi & & libertini: Si peccatum, Deum non habet authorem, suaforem, & authorem, quo fõte emanat? Qua radice germinat & prõdit? Num Deo inuito, & non volente aut volente prohibere, peccant omnes filij hominum? Respondet, & *propria concupiscentia*, qua vnusquisque abstrahitur & inescatur: hæc est propria & proxima peccatorum causa. *Επιθυμια* verò, id est, concupiscentiam propriam, appellat prauum appetitum, quibusque sensibus hominis naturâ congenitum: qui non potest non mala suadere. Habitat enim in abyssu & fomite peccati originalis, vnde non potest nisi corruptus progredi, Istiusmodi concupiscentiam Paulus appellat, *legem carnis & membrorum, repugnantem legi mentis, & captiuantem hominem in legem peccati*: docetque crucifigendam & mortificandam cum desiderijs atque vitijs suis. *Concupiscit enim aduersus spiritum.* Sensus nãque & cogitationes cordis humani prona sunt ad malũ ab adolescentia sua. Sed quomodo hic appetitus seu concupiscentia vnumquẽque tentat? Respondet, Alli-

Rom. 7.

Gal. 5.

Gen. 6.

ciendo, abstrahendo, & inescando. *Εξέλκειν* enim id dicitur, quod extra viam rapit. Sic mēs & iudicium à praua cupiditate tranſuerſum rapitur extra præceptorum Dei tramitem. *Δελεάζειν* verò, incautum aliquo fucò & blandimento fallere: vt capiuntur incauti pisces, & auiculæ stolidæ proposita aliqua specie alimenti. Sic sensus nostri falluntur, hominẽmq; in plurima abstrahunt & rapiunt scelera, dum ostensam sibi voluptatem, bonũque solũm apparens audiẽ persequuntur.

Hinc autem primũ attende, præcipuam omnium peccatorum causam & originem intra nos esse ac degere, non extra: ideo nec cæli, nec stellæ, nec fata, nec aliquæ aliæ causæ externæ sunt hac ratione accusandæ, vt *excusationes* *quæramus in peccatis*, & fordibus proprijs bonas Dei creaturas cõmaculemus. Nam vnusquisq; ad malum sollicitatur à propria cupiditate sua. Si propria, ergo residet in vnoquoque nostrum. Atque hi sunt fructus carnis, enumerati ab Apostolo, videlicet, *fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, sectæ, inuidiæ, rixæ, dissensiones, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia*: que qui agunt, regnum Dei non consequentur. Idem quoque alibi scribit: *Si secundum carnẽ, id est, inordinatos appetitus corrupræ carnis, vixeritis, moriemini.* Quæ omnia ab his Christi verbis desũpta sunt: *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemia. Et hæc sunt quæ coinquinant hominem.*

Ps. 140.

Gal. 5.

Rom. 8.
Matth. 15.

Contemplare etiam, ex quanta rectitudine ac felicitate, in quantam obliquitatem, miseriam, & deprauationem proprio peccato natura humana ceciderit. Initio nullam ad malum habuit procliuuitatem, imò omnem ad bonum inclinationem & promptitudinem: nunc verò adeo corrupta est, vt ad omnia scelera ex se ipsa prona sit, & in eadem præceps ruat, si non à Deo seruetur & cohibeatur. *Non inuenio in me,* ait Apostolus, *id est, in carne mea bonum.* Terra est maledicta, quæ non nisi spinas & tribulos, id est, damnabiles cupiditates gignit. Non possumus cogitare aliquid boni ex nobis. Nemo potest dicere Dominum IESVM, nisi ex Spiritu sancto. Hanc naturæ nostræ corruptionem probè cognoscens AVGVSTINVS, ait: *Quòd cecidi, fuit ex me: & quòd surrexi, ex te.* Aperuisti mihi oculos, & vidi quoniam tentatio est vita hominis super terram, & quòd gloriari non valet ante te omnis caro, nec iustificatur omnis viuens: quoniam si quid boni est, parui vel magni, donum tuum est, & nostrum non nisi malum est.

P. de gratia & lib. arb. Disce quoque à beato BERNARDO, hanc concupiscentiam quantumuis abstrahat & alliciat, non tamen cogere voluntatem, nec præcipere arbitrij nostri libertatem. Semper enim manet verum, quod Dominus dixit ad Cain: *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Et quod Sapiens scribit: *Deus reliquit hominem in manu consilij sui, adiecit illi mandata & præcepta, bonum & malum, vitam & mortem, ad quodcunque*

Rom 7.

Gen. 3.

1. Cor 3. & 11.

Sololiquiorum c. 15. Job. 7.

P. de gratia & lib. arb.

Gen. 4.

Ecl. 15.

voluerit, apponat manum suam. Hoc ipsum præsentis sæculo diligenter est notandum & inculcandum aduersus Simonis Magi, Marcionis, & Manichæorum, per Lutheranos & Caluianos instauratas impietates: quibus hominem omnino arbitrio libero à se exutum, in belluarum sortem traducere conantur. Quid enim aliud homo est, si arbitrio, eodémque libero penitus careat, quàm canis, quàm equus, quàm asinus, quàm porcus? Ipsa namque experientia euincit actiones hominum præ bestiarum passionibus, omnino contingentes & liberas esse. Deinde, hæc hæresis tollit omnem æquitatem, omnem rationem, omne iudicium, omnem suppliciorum & præmiorum rationem, omnem legem, omnem adhortationem, omnem orationem. Ad quid enim isthæc, si in homine nulla superest libertas? si omni necessitate feratur? Contra verò vniuersa scriptura docet hominis potestati plurima relicta esse. *Si volueritis & audieritis* Isa. 1. *me, inquit Dominus, bona terra comedetis.* Appo- Deut. 30. *sui tibi ignem & aquam, vitam & mortem, & c.* Matth. 23. *Volui vos congregare, & nolulistis. Numquid & vos* Io. 6. *ultis abire?*

Præterea, ex hoc loco docet CYRILLVS Alex. valdè lubricam & periculofam esse vitam humanam, quando nobis incedendum sit inter voluptates peccata præcurrentes, & feruentes concupiscentias, quæ ad varia crimina solent allicere. Idem rursum scribit: Voluptas suis præstigijs menti imponit, eamque impellit, vt nihil opinetur esse, si præuaricetur legem Dei,

Clemens
l. 3. Recog.
Tertull.
l. 1. aduers.
Marc.
Aug. lib.
cõtra Fau-
stum.

Isa. 1.
Deut. 30.
Matth. 23.
Io. 6.

dialogo ad
Palladium.

&c.

14 Deinde cum concupiscentia conceperit, parit peccatum; peccatum cum consummatum, &c.

Eleganti metaphora, simulque gradatione, sententiam declarat. Concupiscentia concipit, quoniam cor hominis instar vteri rapacis & auidi cogitationes prauas, suggerentibus mundo & Satana recipit. Accedunt delectationes & blanditiæ, quibus easdem fouet & nutrit. Denique peccatum, quando voluntatis accedit plenus consensus, adeoque ipsum opus peccati. Atque hæc ab hominis generatione ducta similitudo. Gradationis ordo est à concupiscentia, ad conceptum: à cōceptu, ad partum, id est, ipsum opus peccati, à peccato interno ad internum; denique ad mercedem seu effectum illius, mortem, & primam & secundam. Hic ordo videtur in exemplis primò Adami & Euæ: cernunt fructum visu pulcrum, suaue ad vescendum putant, audiunt tentatorem, creduntque suasionibus serpentis, comedit mulier, viro persuadet vt edat, sicque duplicem mortem incurrunt. Deinde Caini, qui fratri suo inuidet, odio eius contabescit, proditoriè foràs eum educit, rixatur, & crudeliter necat. Præterea Davidis, qui otio torpet, meridie dormit in strato, post somnum sceminam impudicis oculis intuetur, concupiscit eam, adduci iubet, cum ea peccatum consummat: inde mors & grauis ira Dei. Similiter & Iudas proditor, multa furta committit, in Magdalenam frendet, pecuniarum flagrans cupiditate, Dominum vendit,

Gen. 3.

Gen. 4.

2. Reg. II.

E. 12.

Io. II.

Matth. 26.

Luc. 22.

communicat indignè, piissimum præceptorem osculo tradit, laqueo denique se suspendit: atque his gradibus ad Gehennæ mortem sempiternam descendit, &c.

Boatus EFFREM Syrus accepta ex hoc loco occasione, huiusmodi verbis vnumquemque nostrum hortatur, Noli sordidis cogitationibus immorari, ne quando te ducant in actum turpitudinis. Sed eas execrare, & abs te repellè, vt ferena & tranquilla sit anima tua. Ora Dominum intentiùs, vt cordis tui cogitationes illuminet. Idem rursum, Si obscœna cogitatio aditum inuenerit, per quem possit ad animam penetrare, primùm quidem venenata dulcedine oblectat eam, donec captam atque deuictam prosternat, eamque morti tradat perpetuæ. Hęc ergo cogitatio turpis, tanquam laqueus animæ nostræ est, nisi statim orationib⁹, lacrymis, ieiuniis & vigiliis à nostro pectore excludatur. Doet item quibus verbis orandum sit, scribens: Si quis vestrum præoccupatus fuerit cogitationibus sordidis, non negligat: sed effundat cor suum in conspectu Dei, & ingemiscens defleat & dicat, Exurge Domine, & intende iudicio meo, & iudica me secundum iustitiam tuam. Opus manuum tuarum sum, vt quid relinquis me: Quare faciem tuam auertis, obliuisceris humilitatis meæ? Quia persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meā. Suscipiat me gratia tua Domine, vt nō peream. Si ita permanferis, & inuocaueris Deum, confestim amator hominum Deus mittet gratiam

Serm. de moderat. risus.

L. 1. de beatitudine animæ, c. 2.

L. 2. de compunct. cordis c. 3.

Pf. 34.

Iob. 14.

Pf. 12.

Pf. 142.

suam in cor tuum, & consolationem tibi, & requiem à laboribus tuis, & ab impugnatione tua conferet.

l. primo ad Monimum. Diuus FVLGENTIVS Ruspensis Episcopus ex eadem 6. Iacobi sententia docet Deum neminem ad mortem animæ primam, in qua nascuntur paruuli (i. peccatum originis): vel in quam concupiscentiâ sua abstracti & inlecti recidunt criminosi (i. peccatum actuale): sed bene ad mortem secundam, quam necesse patiantur, retribuente iustissimo iudice, impios destinare. Et iterum; Peccati initium nihil aliud esse, quam inordinatarum rerum inordinatam dilectionem, quæ sponte perdendo dilectionis ordinem perdit & salutem: & ad hoc non esse à Deo prædestinatam rationalem creaturam. Iterumque idem scribit: In vincendis propriis cupiditatibus magna esse certaminis difficultatem, quia non extrinsecus ex altero, sed intrinsecus ex seipso certanti homini concupiscentiæ carnalis generetur aduersitas.

l. 50. hom. bo. 4.

AVGVSTINVS, quoque post citatam D. Iacobi sententiam infert, Vel mortem time, si peccatum non times. Noli consentire concupiscentiæ tuæ. Non est vnde concipiat, nisi de te. Consensisti? Quasi concubuisti in corde tuo, surrexit concupiscentia, parit peccatum, peccatum generat mortem. Ergo ne abstraharis à concupiscentia tua, nega te illi. noli eam sequi, illicita est, lasciuia est, turpis est, alienat te à Deo, &c.

Epist. ad Eustoch.

His addo HIERONIMVM exclamantem,
Beatus

Beatus qui cum cœperit cogitare, statim allidit paruulos suos ad petram. Petra autem est Christus. Et rursum, Dū paruulus est hostis, interfice vt illius nequitia elidatur in femine.

DAMASCENVS eundem D. Iacobi locum laudaturus, prius omnium nostrum peccatorum nomine, ita conqueritur: Me miserum, qui ne illud quidem meminerim, Deū mente cernere atque animæ vocem obseruare. Hostis meus ad peccatum me adiuuans, hoc mihi proponit, Deū ad misericordiam propensum esse, meque peccantem toleraturum. Ac minimè statim percussus, non propterea finem peccandi feci, verum potius veniam contempsi, ac Dei lenitatem animique æquitatem contempsi, &c.

Nec prætereundum est Calvinianos hîc turpiter & nequiter hallucinari, cum autumant omnem concupiscentiam, etiam si voluntatis consensus non accedat, peccatum esse coram Deo. Etenim D. Iacobus concupiscentiâ aperte distinguit à peccato; nec illi peccatum affingit, donec peperit. Non parit autem nisi voluntate in opus planè consentiente: non sunt igitur peccata, carnis cupiditates quantumuis fœdæ, sceleratæ, & nefandæ, modò non accedat consensus. Alioquin, cum ipsam concupiscentiam nihil aliud esse dicunt, quam naturam hominis deprauatam, substantias quasdam naturâ malas & prauas cum Manichæis constituerent. AVGVSTINVS de his dissentiens, concludit, Concupiscentiam ipsam quantumlibet ferueat, ebulliat, & tumultue-

l. 1. paral. lelorum, c. 12.

l. 6. contra Iulian. c. 5. § 7. & l. 1. de nuptiis & consensu. c. 23. 25. 26.

l. i. contra
duas epist.
Pelagian.
c. 13.

tur in carne, coram Deo non esse peccatum in regeneratis, donec accesserit plena voluntatis consensio, & approbatio. Vocatur autem peccatum, inquit, quia est affectus peccati originis; sicut scriptura dicitur manus, quod eam manus fecerit: & loquutio appellatur lingua, quod à lingua procedat. Quando verò lege diuina dicitur, *Non concupisces*, voluntatis prauus affectus, & in rem turpem malamque consensus prohibetur.

Exech. 18.
Rom. 1.
Rom. 6.
Apoc. 20.
21.

Obserua quoque Deum sic odio habere ac detestari omne genus peccati mortalis, vt illud æterna gehennæ pœna & morte puniat. Nam sempiterna priuatio visionis ac fruitionis diuinæ, animarum vera mors est, de qua dicitur: *Anima quæ peccauerit, ipsa morietur.* Et Apostolus scribit: *Qui talia agunt, digni sunt morte. Stipendium peccati mors.* Et in Apocalypsi, Infernus & stagnum ignis dicuntur mors secunda. Huic mortis si adiiciantur tenebræ exteriores & interiores, flammæ inextinguibiles, vermes æterni, fletus, stridor dentium, frigora, fames, fumi, fœtores, vlulatus, impropria dæmonum, cæteræque pænæ tam corporeæ quàm spirituales reprobis debitæ, profectò pluiquam stupidi & bruti erimus, nisi ipsa peccata toto corde oderimus atque fugerimus. Iure beatus E F F R E M ait: Beatus qui execratus fuerit peccatum & malitiam; & Deum solùm & benignum, & redemptorem peccatorum dilexerit. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, &c.*

l. de beati-
tud. ani-
mæ. c. 1.

Pf. 31.

Nota postremò, Apostolum non sic peccati nomen ad actus externos peccantium restringere, quasi praua desideria, quæ intus clausa & suppressa manent, non totidem essent peccata. Sed ideo dicit peccatum consummatum generare mortem, ed quòd internum delictum præcedit externum, velut radix fructum, & causa effectum. Deinde, quia in opere exteriori magis apparet deformitas peccati, augetur culpa, scandalum aliis datur, & praua incurritur consuetudo. Cæterùm, in cogitatione mala quantumuis latente, ac desiderio affectuque peccandi etiam culpa committitur, sempiternis flammis vindicanda, tametsi in actum externum minimè prodeat. Ait enim Christus: *De corde Math. 15. exeunt alæ cogitationes, quæ inquinant hominem.* Coarguit & ipse non rarò Iudæorum cogitationes dicens: *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quo docuit & cogitationes Dei oculos non effugere: & de his tandem iudicium futurum esse.* Hinc beatus E F F R E M nihil dubitat, l. i. de com- etiam cogitationes nostras in cœlis scriptas *punctione cordis, c. 7.* esse: & cōscientias nostras, quæ nobiscum operantur, aduersum nos testimonium laturas.

15. *Nolite itaque errare, fratres mei dilectissimi.*

Superiorem disputationem huiusmodi exhortatione concludit. q. d. Hactenus satis probauimus nullius peccati, nulliusque impuritati Deum authorem esse: quinimò scelus esse hoc leuiter suspicari. Nemo ergo in eum delicta sua referat: sed quisque sibi potius proprias iniquitates adscribat, & de his cum Da-

uide, Manasse, & Niniuitis, cum Petro, Magdalena, & latrone grauissimis quondam peccatoribus, pœnitentiam agat, & veniam postulet, quandiu locus datur, & tempus relictum sibi conspiciat: aliàs & multiplici & damnabili errore seipsum inuoluet ad sempiternum exitium.

Vide autem quàm serio, quàmque grauitè & frequenter Apostolus eorum errores coarguat, qui Deum peccatorum impulsorem, confulsorem, & authorem comminiscuntur. Et tamen Caluianos adhuc nec pudet nec piget istud verbis & scriptis affirmare, vt superius, & in Dialogis nostris euicimus atque confutauimus.

16. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum: apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

Encom. D. Iacobi. Hæc est septima huius Epistolæ exhortatio, qua, vt docet Metaphrastes, ostendit Apostolus, Deum esse fontem vberrimum, imò & abyssum omnium bonorum siue corporalium, siue spiritalium: eadem operâ perimens omnem arrogantiam & superbiam, persuadensque Deo potius quàm sibi ipsi adscribere, quod fuerit rectè factum. *Δόσις*, quod priore loco ponitur, idem significat quod *Δόσημα* posteriore collocatum: Est itaque repetitio synonymi, emphasis causa. Non desunt tamen qui *datum* ad naturam, & *donum* ad gratiam referant: quoniam vtrâmq; fecit & confert Deus.

Sensus autem est. Quicquid in nobis est veræ cognitionis, quicquid puri syncerique affectus, id à nobis non oritur; sed è sublimi proficiscitur, ab authore omnium bonorum venit: quicquid verè bonum est, à fonte totius perfectionis obtingit: quicquid legitimum ac perfectum est, quicquid verè lucidum est, id nobis ex sese mittit ille Pater & princeps omnis veræ lucis. Dona sunt veriùs, quàm præmia; liberalitas est, veriùs quàm merces. Fas igitur non est, vt hinc quicquam nobis arrogemus: sed pro nostris malis misericordiam eius interpellemus, pro bonis liberalitati eius gratias agamus. Ille vt incommutabilis est, semperque sui similis, ita nihil est apud eum, quod vlla vicissitudine caliginis offuscetur, &c.

Atiunt porrò Theologi tria esse genera donorum Dei. Primùm naturæ, quo viuimus, mouemur, & sumus. Sub hoc comprehendunt corpus humanum cum omni decore, robore, sanitate, membris, viribus & sensibus, quibus communitum est. Deinde animam rationis participem, naturâ immortalē, liberam, intelligentem, volentem, præteritorum recordantem, gratiæ & gloriæ diuinæ capacem, ad imaginem & similitudinem Dei factam, ipsiusque corporis formam essentialē. Hæc enim duo non minori beneficio Dei nobis donata sunt, quàm olim primis parentibus nostris, tametsi aliter conferantur. David namque fatetur extractum se fuisse à Deo de ventre matris suæ. Et Iob singulas

Act. 17.

Gen. 2.
2. Mach. 7.
Ps. 21.

conceptionis & conformationis suæ partes diuinis manibus assignat dicens, *Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu. Nonne sicut lac multisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, &c.* horum beneficiorum recordatione & contemplatione animum sustentans, ne aduersis penitus frangeretur. Hæc igitur non tam naturæ, parentum, aut secundarum causarum affectus sunt, quam dona Dei præclara & optima, descendencia à Patre luminum: quibus qui ad res nefarias abutuntur, in donatorem non parum sunt contumeliosi.

Secundum genus donorum Dei est, gratiæ suæ gratis datæ, sine (vt in scholis loquimur) gratum facientis. Ad primam speciem pertinent fides, spes, prophetia, miraculorum potestas, scientia linguarum, interpretatio sermonum, Apostolatus, Episcopatus, sacerdotiû, doctoratus: & alia charismata, quæ sine caritate possunt haberi. Ad alteram verò, caritas, remissio peccatorum, iustificatio, &c. Ad has etiam species attinent septem dona Spiritus sancti, quæ ab Isaia connumerantur, videlicet, spiritus sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ, pietatis, & timoris Domini. Præterea, duodecim fructus Spiritus à Paulo recensiti, nimirum caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Spectant etiam ad superius dictas species illæ octo beatitudines Euân-

Isa. II.

Gal. 5.

gelicæ per ipsummet Christum explicatæ in monte. Item & consilia euangelica; virtutes cardinales seu morales; opera misericordiæ tam corporeæ quàm spiritalis: denique vniuersæ virtutes Christianæ, cuiusmodi sunt humilitas, oratio, ieiunium, &c. Ist hæc porò verè defursum sunt, verè dona descendencia à Patre luminum: ne quis de illis gloriatur, vel aduersus alium infletur aut insolescat. Scribit de hoc Augustinus, Qui de bono tuo sibi gloriam quærit, & non tibi quærit, hîc fur est & latro: & similis diabolo qui voluit furari gloriam tuam. Qui laudari vult de tuo dono, & non quærit in illo laudem tuam, sed suam: licèt laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur. Qui autem laudatur ab hominibus vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te.

Tertium genus est donorum cælestium & sempiternorum, cuiusmodi sunt beata corporum resurrectio, immortalitas, claritas, subtilitas, splendor, & aliæ dotes à Deo promissæ, & à beato Apostolo descriptæ. Hinc animarum in gratia confirmatio, æterna Dei visio & fruitio, angelorum & sanctorum beata conlocatio, & cætera omnia quæ ad cælestis beatitudinis plenitudinem spectant. De his Isaïas & Paulus adfirmant, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ preparauit Deus diligentibus se. Hæc & si pro mercede bonorum operum red dantur, nihilominus donationes & data sunt Patris lumi-

Matth. 5.

Matth. 25.

Soliloq.

c. 15.

1. Cor. 15.

Isa. 64.

1. Cor. 2.

num, quoniam & ipsa bona ac merita quibus redduntur, ex gratia procedunt quæ datur à Deo. Sicque verum & certum est quod scribitur: *Gratia Dei vita aeterna. Reliquia per dilectionem gratiæ saluæ facta sunt. Gratiâ salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est.* quoniam & ipsæ virtutes, & bona opera, pro quibus datur, ex ipsa gratia præueniente, cooperante, & coronante omnino pendent. Atque hæc de tribus donorum Dei generibus, quorum primum & perfectum & bonum est: secundum, perfectius & melius: tertium, perfectissimum & optimum: sed omnia desursum sunt descendentiâ à Patre luminum.

Quoniam verò sanctissimi & doctissimi Patres istum beati Iacobi locum copiosè explicant, simulque illius vsum abundanter tradunt, præstat ex eorum scriptis & verbis id colligere. DAMASCENVS in primis ex eo tradit, Dei dona & beneficia iis qui honestè viuunt, mercedis loco à Spiritu sancto repèdi: & quòd venia indigni sunt, qui diuinam gratiam muneribus & pecuniis mercantur. Exemplum profert Simonis magi, ad quem Petrus dixit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, &c.* Iterumque, quòd Deus aliquorum saluti consulens, non statim dona sua ipsis impertit, ne maiori supplicio reddantur obnoxij. Demum, quòd Pater largitur: ministrante Filio, ac suppeditante Spiritu sancto, non ita largitur vt fert Diuinæ maiestatis potestas, sed vt accipientibus con-

Rom. 6.
Rom. 11.
Eph. 2.
Aug. l. de
gratia &
libero arb.
c. 8. 9. 15.
16. 20. &
21.

l. 3. paral-
lelorum.
c. 112.

Act. 8.

FVLGENTIVS inde colligit, nos nec bona posse cogitare, nec facere, nisi Deus largiatur qui operatur in nobis velle & posse, pro sua bona voluntate: ac idcirco prohibemur tam in nostra fide, quàm in nostro opere, tanquàm nostrum nobis aliquid vendicare. Dicit enim Vas electionis, *Quid habes, quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Et in sancto Euangelio Præcurforis Domini vox est, *Non potest homo accipere quicquam, nisi datum ei fuerit de cælo.*

PHILO Carpathiorum Episcopus ex eodem loco docet, tantam esse inter Christum & Ecclesiam sponsam eius benevolentiam, amicitiam, & diuinæ caritatis coniunctionem, vt tam omnia inter sese communia habeant, vt par coniunctissimorum amicorum. In eoque nos salutariter admoneri, omnia bona nostra ex ipsius gratia prouenire, nihilque boni Sponsæ inesse, quod non ab ipsius Sponsi largissimo bonorum omnium fonte emanarit. Id quod ipse testatur, cum ait: *sine me, nihil potestis facere.*

CYRILLVS Alex. ex eadem sententia contendit, Christi Domini, & totius religionis eius notitiam, verè donum Dei esse, iuxta quod alibi scriptum est, *Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* Idem rursum ait: *Quemadmodum ramorum arboris: qualitas & nutrimentum præbetur à radice, sic virtus fructuum spiritualium à Deo nobis conceditur.* Ipse origo, ipse radix omnium est. Christus quasi vitis, nos autem palmites. Et iterum alibi, citato D. Iacobi loco, subiicit, Aduerte diligenter, quòd

l. 1. ad Mo-
minum.

1. Cor. 4.

Io. 1.

Com. in Cæ-
tica cant.

Io. 15.

l. 4. in Io.

Io. 6.

l. 10. in Io.

c. 13.

Io. 15.

l. 4. thesau-

ri c. 5.

ex Patre luminum varia diuinarum gratiarum demittitur copia: quas omnes Paulus per Spiritum sanctum dari asserit, qui diuidit singulis prout vult.

1. Cor. 12.

Conc. 4. in Psal. 118.

AVGVSTINVS inde probat aduersus Pelagianos, solas liberi arbitrij nostri vires non sufficere ad diuina mandata adimplenda: ideoque omni posita præsumptione & superbia, dicendum esse Deo: *Ut iniam dirigantur via mea ad custodiendas iustificationes tuas.* Præcepisti tu quidem Domine; sed vtinam quod præcepisti fiat mihi. Vnde & alibi, non raro, idem pater sic Deum alloquitur: Iube quod vis, & da quod iubes. Eadem reperies etiam apud Fulgentium, Epistola 4. quæ est ad Probam, verè probam mulierem.

I. 12. collat.

c. 10.

Collationis Paphnutij c. 17.

Collat. Cheronensis 3. c. 3.

I de scala claustralium.

IOANNES Cassianus hinc efficit, neminem posse perfectionem virtutum, vel promissam beatitudinem suis tantum viribus obtinere. Postea, ipsam fidem cui tota religio & salus nostra nititur, à Domino concedi. Inde quoque, quod sine adiutorio Dei, non solum perfectio castitatis, sed omnino nihil boni perfici possit.

BERNARDVS denique propter hoc apostolicum testimonium adfirmat, Lectiones & meditationes parum prodesse, nisi orationis auxilio per Dei gratiam conualescant, quia scriptum est, *Omne donum perfectum & optimum desursum esse.* Et hactenus de sanctis patribus.

Vlterius verò notandum, Deum superius enumerata dona sua aliquando immediatè ac per semetipsum hominibus conferre: aliquan-

do autem per ministeria beatorum angelorum, sicut per vnū purgauit labia Isaia, per alterum Danielem edocuit, & per alios sæpissimè cæteros prophetas.

Isa. 6.

Dan. 9. & 11.

Contemplare etiam in homine nihil boni esse, quod ipsi sit proprium aut naturale. Apostolus enim nihil excipit dicens, *Omne datum & c.* Et adiiciens *desursum esse*, docet non ex nostris promptuariis desumi. Aded omnes declinauerunt, inutiles facti sunt, vt non sit qui ex se faciat bonum. Insuper, *Sensus & cogitationes humani cordis prona sunt ad malum ab adolescentia sua.* Rectè igitur contendit Augustinus, nec ipsos etiam paruulos à malis ex se liberos esse. Imbecillitas membrorum infantilium, ait ille, innocens est, non animus infantium. Vidi ego & expertus sum zelantem paruulum: nondum loquebatur, & intruebatur pallidus, amaro aspectu, collactaneum suum, &c.

Psal. 13.

Gen. 6. & 7.

1. confess. c. 7.

Animaduerte denique, superiora dona Dèi esse omnino ad veram iustitiam & salutis æternæ consequitionem necessaria. Garriant ergo Philosophi quantum volent de virtutibus moralibus: iactent Iudæi ceremonias suas: gloriatur Pharisei & hypocritæ in externa sanctitate sua: nunquam tamen coram Deo iusti & salui erunt, nisi his à Patre luminum acceptis donationibus perfectis & optimis. Homo quidem naturà capax est gratiæ, & supernaturalis felicitatis: sed neutram potest solum duce naturà consequi. Donis ergo de celo perfectis & infusus iuuetur & perducatur necesse

Matth. 11.

Luc. 24.

est. Hæc abscondita sunt à sapientibus & prudentibus sæculi : sed Filius Dei per Apostolos suos reuelauit ea paruulis. Quin & ipsis aperuit sensum vt intelligerent scripturas, in quibus hæc mysteria continentur.

Descendens à Patre luminum:

Io. 1.

Io. 8.

Matth. 3.

¶ 17.

¶ Act. 2. ¶

7.
Catecheses.

7.

Hæc possunt bifariam intelligi. Primò vt Pater sumatur pro priua sanctiss. Trinitatis persona, quæ principium effectuum est non solû vniuersæ creaturæ, sed etiam productiuum Filij & Spiritus sancti. Horû vterque est Deus de Deo, lumé de lumine, & Deus verus de Deo vero : non tamen tres dij, aut tria lumina, sed vnus & solus verus Deus in vnitate substantiæ, & trinitate personarum. Ac de Filio quidem dicitur: *ipse est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Et de seipso iustificatur: *Ego sum lux mundi.* Spiritus quoque vtrique est coæternum & consubstantialiale lumen: quandoquidem frequenter seipsum præclaræ cuiusdam lucis manifestauit spectaculo. Atque hæc sententia placuit D. CYRILLO Ierosolymitano, cum scripsit: Et Deus multorum quidem abusuè dictus pater: vnus verò & solius naturæ & veritate vnigeniti Filij Domini nostri IESU CHRISTI. Non in tempore pater esse incipiens, sed semper Vnigeniti pater existens. Hac magis quàm alijs dignitatibus venerandus : & non ex affectione pater factus, non ex coniunctione, non per ignorantiam, nõ deficiens, non diminutus, non alteratus. *Omne enim donum perfectum descendit à Patre luminum.* Pater ergo ap-

positè dicitur pater. i. fons & principium luminum supernaturalium, nimirum Filij quem genuit ab æterno, & Spiritus qui ab eodem procedit.

Paucis itaque verbis, sed magnificis planèque diuinis, hic Apostolus comprehendit sanctissimæ Trinitatis adorandum mysterium & diuinarû emanationum referat secretum. Verisimile est ergo, veteres Theologos hinc occasionem sumpsisse, vt cum de hoc mysterio differerent, illud ipsum, exponendi gratia, compararent cum lumine, in quo spectatur splendor, calor, & ipsum lumen: quæ tria & distincta, & cœua sunt: & tamen vnum quoddam videntur. Insuper, vt lumen sine vello sui detrimento, alterum & tertium lumen faciliè producit: sic & Pater sine vlla Deitatis suæ distractione aut iactura filium gignit, & Spiritum producit, eadem Deitate participes.

Secundò, voce *Patris* potest pro tota Trinitate sumi, sicque D. Iacobus rectè nominat vnû & trinum Deum, patrem luminum tam spiritalium quàm corporeorum. Spiritalia sunt omnes reuelationes, collustrationes & inspirationes, quibus fidelium mentes illuminantur, & inter densissimas huius mundi tenebras dirigunt gressus suos in viam pacis. Corporea lumina sunt sol, luna, cæteræ planetæ, stellæ, astræ: quæ Deus mundi initio creauit, vt diuiderent diem à nocte, essentque nobis in signa, tempora, dies, menses, & annos. Horum itaque consideratione, Deus iure dicitur *pater luminum.*

Dionys.
c. 2. diu.
nom. Iust.
Tertul.
Hilar.
Nazian.

Gen. 1.

Gen. 4.

Nec desunt qui a patre luminum interpretentur, ab eo qui fons est & author omnium bonorum. Sic enim patris nomen interdum generaliter accipiunt pro authore: & luminis appellatione, omnis bonorum species in sacris litteris intelligitur: sicut contra, tenebræ calamitates designant.

Psal. 17.
Psal. 12.
Psal. 30.

Quocunque autem modo istud intelligas, habes semper magnificum Dei veri ornamentum, ac epithetum singulare. Est enina fons omnis boni, recti ac veri, & ab eo omnes haurire necessum est. Rogemus & nos hunc optimum & humanissimum patrem nostrum, *Deus meus, illumina tenebras meas, Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte. Illustra faciem tuam super seruum tuum, &c.*

Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

Hic est insignis locus de Dei perpetua constantia & immutabilitate, quæ opponitur assiduis & variis creatorum luminum mutationibus. Apostolus enim perseverans in metaphora sua, qua Deum appellavit *patrem luminum*: ne quis illum instar Solis nunc splendescere, mox obumbrari: nunc ista mundi parte, mox alia rotari: nunc ad hunc polum, mox ad alterum accedere: sic mutari Deum existimaret; his verbis constanter adfirmat, illum omnis prorsus mutationis expertem esse: nec apud eum vllas esse obumbrationes, vicissitudines, transmutationes, aut cuiuscunque successione obscuritates. Græcè est, *παρ' ὅου ἐνίπαράλαγχι, ἢ τροπῆς*

ἀποσκίασμα. τροπή autem mutationē & conuersionem significat: quā vocē Proclus in sphaera, pro Solis reciprocatione sumit. Ergo τροπῆς ἀποσκίασμα dicitur obūbratio Solis, quæ fit per vices, & à tropico in tropicum assiduas conuersiones. Non sic autem Deus noster, non sic *pater luminum* conuertitur aut mutatur: sed lumen est increatum, constans, & perpetuum omnis gratiæ & bonitatis. *Ille enim lux est, ait Discipulus prædilectus, & tenebra in eo non sunt vlla.* Augustinus legit, nec momenti obumbratio, & ita τροπῆς quod momentum significat, pro τροπῆς legisse videtur: & huiusmodi esset sensus: apud quem nec vlla transmutatio, nec etiam momentanea obumbratio.

Cæterum, in his primū aduerte quàm rectè iurèque Theologi scholastici dixerunt, Deum esse actum purum, summè simplicem, summè necessarium, æternum, & prorsus immutabilem. Hanc veri Dei perfectionem nec impurus magus Balaam ignorauit, quando dixit: *Non est Deus quasi homo ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur.* Quanto magis putas sanctos prophetas, Apostolos, & patres eandem asseruisse? *Tu autem idem ipse es,* ait Psaltes, *& anni tui non mutabuntur.* Solus habet immortalitatem, i. incommutabilitatem. Et de seipso Deus contestatur, *Ego Deus, & non mutor.* Augustinus, Deum sine sui vlla mutatione, cuncta mutabilia facientem: & sine vlllo temporali motu temporalia moderatè describit. Qui & rursus sic Deum alloquitur: *Amas, nec æstuas: zelas, & securus*

1. Io. 1.
1. 11. de cin.
Dei. c. 21.

Num. 23.

Psal. 101.

Tim.
Malach. 3.
1. 1. de Trin.
c. 1.

1. 1. Confess.

c. 4. *U*.
Medit. c.
49. *M*a-
gnalis, c. 1.

es: pœnitet te, & non doles: irasceris, & tranquillus es: opera mutas, & non mutas consiliū. Author quoque Speculi apud eundem, c. 30. & 31. sic Deum alloquitur: Deus trine & vne, Deus omnipotens, apud quem non est transmutatio, & ideo apud te cursus temporis diei noctisque alternatione nequaquam variatur. Deus lux vera, quæ sine accessu ea quæ eligis, illustras: & sine recessu ea quæ respicis deseris: & ideo in te nullus defectus, nulla mutabilitas venit, &c. Qui ampliora his desiderarit, consulat Dionysium Areop. lib. de cœlesti hierar. c. 3. & lib. de Diuinis nom. c. 5. Iustinum mart. q. 36. & 51. ad Orthodoxos: Irenæum lib. 2. c. 28. & 47. & c. Boethij versus tantum subiiciam:

*O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum, cœlique sator, qui tempus ab auro,
Ire inebes, stabiliisque manens, das cuncta moueri,
&c.*

Intuere rursus contrà, omnem prorsus creaturam multis & assiduis mutationibus esse semper obnoxiam. Vnde author de ecclesiasticis dogmatibus apud Augustinum dicit, Cognoscimus nihil esse natura immutabile, nisi solum Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Nam etsi natura angelica contèplationi Creatoris inhærendo, in statu suo immutabilis permanet: eo tamè ipso quo creatura est, in semet ipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. Diuus Petrus de cœlis scribit: *Cœli & elementa calore soluentur, ideo cœlos novos expectamus.* Et de vniuersis Paulus affirmat: *Omnis creatura vanitati subie-*

Cap 58.

Greg. 1. 5.
Mor. x. 22.

Rom. 8.

Et

Et est non volens. Ioannes denique ait: *Præterit figura huius mundi.* Augustinus inconstantiam vitæ vniuscuiusque nostrum in seipso sic exprimens scribit. Nunc gaudeo, statim tristor: nunc vigeo, iam infirmor: nunc viuo, statim morior: nunc felix appareo, semper miser: nunc rideo, iam fleo. Sicque omnia mutabilitati subiacent, vt nihil vna hora in vno statu permaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc sitis, hinc calor, hinc frigus, hinc languor, inde dolor exuberat, subsequitur his importuna mors, quæ mille modis quotidie miseros homines inopinatè rapit, &c.

17. *Voluntariè enim genuit nos verbis veritatis, vsque in finem initium aliquod creatura eius.*

Ista sententia propositis Diuinæ bonitatis operibus atque beneficiis, rursus eorum edarguit blasphemiam, qui Deum authorem peccatorum faciebant: confirmatque esse potius fontem causamque omnium bonorum. Græcè est βελιθης, id est, voluntate, non necessitate: alij, quia voluit: alij, destinata voluntate: alij, volens: alij, gratuita benevolentia. ἀπειροτον, prægenit.

Aduenit primò ad beneficium creationis, quo nos cum nihil omnino essemus, sponte nos condiderit rationis, gratiæ, & gloriæ capaces: idque per Verbum suum, i. consubstantialitè & coætèrnum sibi Filium. Nam per ipsum diuina facta sunt. Ex ipso, & per ipsum, & in ipsa sunt omnia. Creationem verò generationis nomine non rarè significari indicat Moyses scribens:

Soliloquios
rum, c. 2.

10. 1.

10. 1.

10. 1.

10. 1.

Gen. 2. *Hæ sunt generationes cæli & terræ, in die quando creata sunt.*

Respicit Apostolus secundò, ad regenerationem spiritalem quæ fit in Baptismo, in quo
 Matth. 28. accedente verbo, per Christum præscripto, ad aquæ elementum, fit sanamentum primum & maximum totius legis euangelicæ, quo renascimur, & renouamur. Deo in filios adoptionis. Huius necessitatem effectumque mirabilem Christus asseruit d. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest videre regnum Dei.*
 Io. 3. *Paulus quoque prædicauit, & Christum Ecclesiam suam mundare lauacro aquæ in verbo vitæ. Et alibi rursum: Nos saluos fieri per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti.*
 Ephes. 5.
 Tit. 3.

Respons. ad
 tertiam ob-
 iect. Ar-
 rianor.
 Psal. 50.
 102.
 I. Cor. 5.
 147.
 Gal. 6.
 Ephes. 4.

Tertiò, contemplandum nobis obiicit iuge propemodum beneficium iustificationis, quo à peccatis actualibus & lethalibus in dies liberamur, & Deo vitæque cœlesti progignimur verbo veritatis, i. Christi IESU doctrina & aliis per ipsum in hunc finem institutis, & traditis Ecclesiæ suæ sacramentis. Beatus namque Fulgentius ex hoc Iacobi loco & aliquot aliis, rectè contendit homines iustificatos, appellari nouas creaturas, & nouos homines: & verba creandi ac generandi frequenter significare illam sanctificationem, renouationem, & iustificationem, qua in dies per Christi verba & merita renouamur & recreamur.

Quàm magnifica, quàm præclara, pla-

neque diuina putas esse tria hæc beneficia? Ac vt de primo paucis agamus, certè magnum fuit ex impurissimo terræ limbo, Diuinitis manibus in humanam carnem transformari, longè maius anima viuente, ratiocinante, immortali, & imaginem ac similitudinem summi illius Creatoris referente, conditâ donari: maximum autem ad diuinæ gloriæ sempiternam participationem & fruitionem creati. Exurgat igitur vnusquisque nostrum in gratiarum actiones, & cum Augustino dicat: *Potuit quidem manus tua Domine, me lapidem, vel auem, vel serpentem, vel belluam aliquem creare, & sciuit: sed noluit propter suam bonitatem. Quare ergo ego non sum lapis, vel arbor, vel aliqua belua? Quia sic ordinauit bonitas tua; & vt hoc ordinaret, non præcesserunt merita mea.*

Id autem illis opponit, vt scribit Oecumenius, qui mundum, & in eadem hominem, casu productum nugantur, quod dicit, Deum *voluntariè*, id est, destinata voluntate, deliberatione, & graui consilio nos genuisse, id est, creasse. Hinc Psaltes: *Fecit cælos in intellectu*, id est, summa sapientia & mirabili artificio. Præcipuâque mundi partes diuina potestate & sapientia conditas: alibi versibus suis canit, dicens: *Cælos enarrare gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiare firmamentum. Solem in potestatem dierum lunam & stellas in potestatem mortis.* Deinde extendisse cælum sicut pellem: fundasse terram super stabilitatem suam. Ordinatione il-

Gen. 2.

Soliloq. 6.

9.

Job. 21. 1.

50.

Job. 21. 1.

17.

Psal. 135.

Psal. 118.

Psal. 135.

Psal. 103.

Psal. 118.

lius diem perseuerare; Aetatem & ver illum
plasmasse, &c.

Psal. 73.

Et ne quis ignoraret per quem condita sint
omnia: vel suspicaretur Filium Dei simili cum
mundo & homine, ratione conditum fuisse,
subdit. Nos & reliqua omnia progenita esse.
Verbo veritatis, id est, per Verbum illud, de
quo in Psalmis: *Verbo Domini cæli firmati sunt.*
De hoc Athanasius ait: Suum Verbum Deus
ex natura gignens, & non prædeliberat: cum
Pater in Verbo reliqua omnia, quæ voluntate
deçernit, & faciat, & condat, quemadmodum
Iacobus Apostolus docuit, *Volens progeniuit nos*

Psal. 32.

Orat. 4.

cont. Arri.

Verbo veritatis. His consentit Augustinus: Sanctus,
sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens
in principio quod est in te, in Sapiencia
tua quæ nata est de substantia tua fecisti ali-
quid de nihilo. Et idem postea, Tu Pater in
principio, quod est Sapiencia de te nata, æqua-
lis tibi & coeterna, id est, in Filio tuo fecisti cæ-
lum & terram, &c.

1. 12. confess.

c. 7.

1. 13. confess.

c. 5.

Regenerationis quoque beneficium Diui-
na voluntate atque beneuolentia nobis da-
tum esse, vel inde satis apparet, quod nulla
causa alia à seipso inductus fuerit Deus, vt
Baptismum institueret, eidemque tantam vir-
tutem tribueret, vt corpus tangens animam
cunctis sordibus abluat; eandem sanctissimo
charactere sibi consignet: & spiritali adoptio-
ne coniungat. Adamus peccatorum tenebris
obscuratus, genuit nos tenebrarum filios: sed

feliciter nos regenuit Pater cœlestis, vt iā ve-
luti denuo conditi, sanctitate vitæ nouæ ori-
gini respondeamus. Gignunt nos patres cor-
porum naturâ filios iræ, gignit nos conditor
animarum filios gratiæ. Dat potestatem filios
Dei fieri. Si filij, ergo hæredes Dei, cohæredes
autem Christi. Quæ iustitia propria, quæ bona
opera aut merita præcesserunt in paruulis, vt
hæc consequantur? Nulla profus, præter
merita Christi. Ita benedixit nos in omni be-
nedictione spiritali in Christo. Gratificauit nos
in dilecto Filio suo.

Ephes. 2.

Io. 1.

Rom. 8.

Ephes. 1.

Tertium beneficium, quod in iugi à pecca-
tis actualibus iustificatione & sanctificatione
consistit, quis pro dignitate celebrabit? Bene-
ficium, idque magnificum & omnino gratui-
tum iure dixerim, quia scribit Apostolus, *Om-
nes peccauerunt, & egent gratia Dei, iustificati gratis
per sanguinem Christi.* Ne non gratis inferretur
supplicium, inquit Augustinus, ideo gra-
tis præstitum est beneficium. Et idem alibi.
Antequam gratia iustificetur, vt iustus efficiatur,
impus quid est, nisi impus? Quem si meri-
tum sequeretur, quid eius merito, nisi sup-
plicium redderetur? Si ergo gratia, iam non
ex operibus est: alioquin iam gratia non est
gratia, &c. Itaque modis omnibus patet tan-
tum abesse, vt Deus destinet vel impellat, vel
solicitet nos ad peccandum, vt penitus è con-
trario, naturâ sit beneficentissimus, & gratuita
beneuolentia nos gignat, perditos regeneret,

Rom. 3.

Exposit. 2.

in Psal. 18.

Epist. 106.

Rom. 4.

Rom. 11.

& lapsos iustificet folius Verbi sui meritis & gratia.

Medit. c. 15.
Cap. 39.
 Quid porrò retribuemus ei, pro tot tantisque beneficiis? Certè, si omnia membra nostra verterentur in linguas, scribit Augustinus, ad rependendum tibi laudes, nequaquam sufficeret exiguitas nostra. Idemque postea, Scio Domine, quia ex hoc quod me fecisti, debeo tibi meipsum: & quia me redemisti, & pro me homo factus es, deberem tibi plusquam me, si haberem, &c. Sed in quem finem ita Deus nos *voluntariè gemit*? Respondet Apostolus:

Vt simus initium aliquod creaturæ eius.

Id est, superioribus diuinis beneficiis voluit Deus hominem esse caput, principem, & præstantissimam omnium creaturarum aspectabilem. Si enim ἀπαρχὴν, cum quibusdam, pro primitiis accipiamus, sensus erit, vt excellentiores ac præstantiores simus inter omnes creaturas mortales. Alioquin sensus est, ideo nos genuit, & multis beneficiis cumulauit, vt incipiamus esse noua quædam ac spiritalis creatura Dei. Vocem τινὰ, aliquod, dicitur similitudinis nota, ac si dicat Apostolus, nos quodammodo esse primitias. Quod etsi quidem restringant ad eos, qui primi fuerunt ad doctrinam euangelicam vocati: pertinent tamen sine vllò discrimine ad omnes Christianæ religionis professores.

Ex his porrò intueri licet, Hominem esse omnium à Deo creatorum præcellentissimum: imò, vt etiam Philosophos non latuit, quodammodo finis omnium. Superat enim dignitate naturæ cælos omnes, astra omnia, elementa vniuersa, & cuncta animantia: quandoquidem *propter ipsum omnia facta sunt*; eidemque vt Domino ac imperatori suo subiecta. *Dominamini piscibus, &c. Omnia subiecisti sub pedibus eius.* Beneficiis autem regenerationis & iustificationis homo Christianus efficitur Filius Dei, frater & coheres, imò etiam viuum membrum Christi, confors angelorum, cuius sanctorum, & domesticus Dei: cui dignitati nihil penitus valet comparari. Quin imò beatissimi angeli adedò regeneratos & renatos homines suspiciunt & venerantur, posteaquam præsertim hominem Christum in dextera Patris regnantem conspexerunt, vt ab hominibus adorari reculent. Vni enim nostrorum dixerunt: *Vide ne feceris. Deum adora, Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum,* Accedit, quòd sunt omnes administratorij spiritus missi in ministerium eorum qui hæreditatem salutis sunt accepturi. Contemplantes denique æternum Dei Filium non angelos, sed semen Adæ, Abrahamæque secum in vnitatem assumptisse personæ, non audent se nobis hac in re comparare: sed malunt necessitatibus nostris inferuire, & Christum hominem suppliciter adorare.

*Gen. 2.
Psal. 8.*

*Apoc. 19.
& 21.*

Heb. 1.

*Heb. 1.
Psal. 99.*

Heb. 1.

His adde summam & ineffabilem Dei in totum genus humanum dilectionem: quæ non exiguam illi confert dignitatem. Hanc *Medi. c. 13.* animo reuoluens Augustinus extra se rapitur, & clamat. Quomodo nos amasti Pater sancte & bone? Quantum nos dilexisti pie Conditor, qui etiam proprio Filio non pepercisti, sed pro nobis impiis tradidisti illum? Et *Rom. 8.* hoc in mortem crucis? Et alibi, Perieram in peccatis, venundatus eram, venisti pro me vt redimeres me, & in tantum me dilexisti, vt sanguinem tuum in pretium dares pro me. Dilexisti me Domine, plusquam te, quia mori voluisti pro me, &c. Quæ autem dignitas huic potest comparari? *Psal. 147.* *Deut. 4.* *Non fecit taliter omni nationi. Non est natio tam grandis, qua habeat Deum appropinquantem sibi.* Rectè ergo ac iure optimo Iacobus Christianos appellat omnium rerum creatarum præstantissimos atque dignissimos. Et Petrus: genus electum regale sacerdotium, gentem sanctam, populum acquisitionis, &c. Pudeat igitur plusquam belluinæ ingratitude. Pigeat à cætero dæmonibus ac peccatis inferuire, &c.

10. *1. Petri. 2.* *Scitis autem fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.*

Ista octaua exhortatio apostolica tribus constat præceptis moralibus: Primo, de facultate audiendi: secundo, de coercenda linguæ petulantia: tertio, de ira moderanda. Græci recen-

tiores legunt, *ἄσε ἀδελφοί*, itaque fratres. Nec habent τὸ, autem; quod tamen noster interpres legit. Suspecta verò est Græca lectio, tum quòd illatiua particula *ἄσε*, præsupponat aliquid priùs dictum de auditu vel loquela: tum quòd facilis eis fuit lapsus ex *ἴσε*, *scitis*, quod legit vetus interpres, in *ἄσε itaque*: quod est in recèrioribus codicibus. Accedit quod Beda, Augustinus, & alij veteres nobiscum legerunt, *Scitis autem*, &c. videlicet, vera & sancta esse quæ ad vos scribo.

Quantum autem ad primum præceptum atinet, certum est sensum auditus, id est, facultatem percipiendi omnes sonos ac voces, imò etiam aures ipsas quæ sunt organa illius, quin & eiusdem potentiaè vsum, quantumvis naturalia videantur, esse præclara & mera dona Dei. Qui enim condidit totum corpus humanum, animamque viuentem infudit ei, hunc quoque sensum, & ad salutem æternam consequendam valdè commodum, & ad vitæ mortalis vtilitatem necessarium, simul condidit. & contulit. Ait namque ad Moysen. *Quis fecit os hominis? Aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem & cecum? Nò me ego?* Hinc David. *Aures autem perfecisti mihi. Qui plantauit aurem, non audiet?* Et Christus aurem Malchi gladio Petri aulsam loco suo restituit, hoc miraculo confirmans, & aures, & harum vsum à Dei nutu pendere. Ideo etiam in lege, surdorum curam habens, prohibuit ne quis eis malediceret. *Non*

Exod. 4.

Ps. 39.
Ps. 93.

maledices surdo, nec pones coram ceco offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum. Quasi dicat,

Luc. 19.

Licet surdus contumelias & impropria non audiat, Deus tamen qui sic fecit illum, audit & vindicat. In euangelio multos surdos clementer à Filio Dei curatos legimus; quibus ostensum est, eos Deo omnipotenti curæ esse. Lactantius cõcudit plus in auribus, quàm in oculis situm esse, quoniam & doctrina, & sapientia percipi solis auribus potest, oculis solis non potest. Et Apostolus docet, Fidem esse ex auditu. Idem rursus Lactantius docet aurium duplicitatem incredibilem, pulcritudinem præ se ferre, quòd tum pars vtraque capitis similitudine ornata est: tum vt venientes altrinsecus voces facilius colligantur. Sed & forma ipsa aurium mirandum in modum à Deo facta, quòd earum foramina noluit esse nuda & inobsepta, quòd & minus decorum, & minus vtile fuisset, &c.

Matth. 11.
Mar. 7.
l. 3, cap. 9.

Rom. 10.
I. de opific.
Dei, c. 8.

Cùm itaque & aures, & audiendi facultas sint à Deo, opere præteritum est iuxta hanc D. Iacobi adhortationem, vt *omnis homo sit velox ad audiendum* verba diuinorum mandatorum, vt illa discat, meditetur die ac nocte, & operibus adimpleat omnibus diebus vitæ suæ: quantum enim sacrilegium esset, Deum vel per prophetas & Apostolos, vel per Angelos, vel per

Heb. 1.

Matth. 18.

Rom. 10:

fedula auditione Fides nascitur, crescit, & roboratur: Spes, animæ firma anchora confirmatur: Caritas accenditur & augetur: ceteræ omnes virtutes & in animis hominum gignuntur, adolescunt, crescunt, & ad optatum vitæ finem mortales perducunt.

Heb. 6:
Psal. 18.

Quòd dicit, *velox ad audiendum*, non ad inanem & infructuosam auditionem refertur, sed ad diligentem in opere, & eum qui audita studet opere complere, quasi dicat; Quando tam humaniter & benignè vobiscum loquitur Deus, tamque liberaliter semetipsum offert: vos quoque illi beneuolos, attentos, dociles, & obediētes præbete. Idcirco dicitur: *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Et Sapiens dicit, *Si inclinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris audire, sapiens eris.* Ideo multoties recitatur & laudatur diligentia feruorque turbarum, quæ omnibus, adeoque potus & cibi sollicitudine relicta, ex omni parte properabant ad Christum, vt ex illius ore verbum Dei audirent, &c. At nunc, quanta hominum pars à veritate auditum auertunt, & ad fabulas conuertuntur? Periculosas, imò & prorsus damnabiles hæreticorum conciones excipiunt? Auertunt aures, ne percipiant clamores pauperum & oppressorum? &c.

Luc. 11.
Io. 8.
Ecl. 6.

Io. 6.
Matth. 14.

Tardus ad loquendum.

Secundum præceptum est, de coerenda linguæ petulantia & loquacitate. Lingua autem,

& ipsa loquendi facultas est singulare Dei beneficium, soli homini concessum, vt tam ex totius corporis formatione, quàm ex diuinis miraculis & iudiciis in homines mutos luculenter apparet. Cùm rursus, vnicam vniuersorum hominum linguam in multas, id est, vt Clemens Ro. censuit, in septuaginta & duas confudit, dum turris Babel ædificaretur: asinæ quoque Balaam concessit in humanas voces erumpere: Heliodorus sanctissimi tēpli direptor, diuino iudicio mutus iacuit: Zacharias sacerdos in pœnam incredulitatis suæ nouem menses omni sermone caruit: Apostolis denique data est omnium intelligētia & facultas linguarum; nōne palam fecit omnibus tam linguā, quàm vsū humani sermonis, ex ipso & per ipsum esse? Certè Lactātius docet potestatem loquendi tam mirabile ac diuinum opus esse, vt ille solus explicare valeat, qui condidit atque concessit.

Matth. 9.
12. & 15.
Mar. 7.
& 9.

Gen. 11.
Num. 23.
2. Petr. 2.
2. Mach. 3.

Luc. 1.
Act. 2.

17. c. 9.
l. de opific.
c. 18.

l. de opific.
Dei. c. 10.

Idem rursus; quattuor linguæ officia eleganter designat, primum, motibus suis voces articulatas formare: secundum, quasi interpretem animi latentes cogitationes efferre ac exprimere: tertium, contritos & commolitos dentibus cibos colligere, & in ventrem transmittere: quartum, potum iuuare, quando porrecta & cauata illum degustat & colligit. Subiungit autem de eius situ & mirabili dispositione. Hæc palati concauo tanquam testudine tegitur, eamque dentium ordine sapiens Deus, quasi

muro circunuallauit. In auibus autem acuminata & vibrata certis motibus lingua, innumera- biles cantuum flexiones, & sonorum varios modos exprimit, &c.

Hac igitur abutendum districtè verat Apostolus, videlicet, ne temerè, irreuerenter, ac omni decore & timore posito loquamur de Deo, iudiciis, ac operibus eius, aut occultis consiliis eius super filios hominum. Multa potius silentio veneretur & adoret, propriam agnoscendo & confitendo imperitiam, quàm audacter profiteri ac exponere præsumat. Etenim si Paulus audiuit arcana Dei, *quæ non licebat homini lo-* 2. Cor. 12.
qui, sapientiam tantum loquebatur inter perfectos, imperfectis lac potum dabat non solum 1. Cor. 2.
cibum: profectò nimitum præcipites & imprudentes sunt, qui de Diuinis iudiciis temerè loquuntur. Vult enim D. Iacobus hominem Christianum *rardum esse ad loquendum*, tum in priuatis colloquiis, tum maximè in publicis Ecclesiæ conuentibus: id est, non nisi probatus & missus legitimè, docendi munus vsurpet; Prius sit humilis discipulus & auditor, quàm magister aut doctor. Non temerè, non illotis manibus in suggestum prodeat: sed dicturus, circumspectus sit & prudens, ne lingua mentem præcurrat. Non gloriatur in copia, & multitudine verborum, non in volubilitate lingue. Nam si de omni verbo otioso tandem aliquando Matth. 12.
reddenda est ratio, quanto magis de eo sermone qui loco & nōmine Dei in Ecclesia pronuncia-

2. Cor. 12.

1. Cor. 2.

1. Cor. 3.

Matth. 12.

tur? Salomon quoque scribit: *In multiloquio non deerit peccatum.* Et iterum, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est quam illius correptio.* Et alius Sapiens: *Qui multis vitur verbis, laedit animam suam.* Philosophi denique rectè iudicauerunt, naturam duas aures dedisse homini, vnam tantùm linguam: vt multa auscultans, pauca loqueretur. ANTONIVS Melissa post laudatum hunc D. Iacobi locum, refert interrogatum Aristotelem, quamobrem cùm alios doceret loqui, ipse taceret; dixisse: Cos quidem ipsa non scindit, cultros autem acuit. Simonidem quoque dixisse: Nunquam se pœnituisse silentij, sermonis autem sæpiùs. Hoc tātùm ex Bernardo subnectam, Iuge silentium, cogit cœlestia meditari. De linguæ vitiis paulò post copiosius dicemus.

Et tardus ad iram.

Tertium præceptum est de ira moderanda & cõhercenda: Hanc autem duobus definit Aristoteles. Primò, ira est libido non dolore speratæ punctionis, propter apparentem contemptum sui, vel suorum, contra id quod oportebat. Secundò, ira est feruor seu calor sanguinis in corde. Hanc vltimam definitionem probant Plinius, & medici omnes. Vtrâque grata est Damasceno scribenti: Ira est ebullitio sanguinis in corde. Est etiam vlciscendi libido. Consentit Augustinus l. 14. de ciuit. c. 15.

Tres porrò iræ species enumerat Gregorius Papa. Prima, inquit, est biliosa siue fellea, quæ

citò accenditur, & citò quiescit: & hæc habet minus periculi & malitiæ. Est enim instar stupæ, leuiter succendentis & euanescentis. Hanc Tullius nominat, excandescentiam: Logici, passionem. Secunda species iræ, dicitur, propriè, iracundia, cùm videlicet acceptæ iniuriæ memoria in animo diuturniorem moram trahit. Et hæc deterior est quàm prima, quoniam tenacior, & altius infixæ hæret. Tertia est infensior, quia odium seu furor, omnem captans occasionem vlciscendi. Et hæc omnium teterrima est, quoniam incendium animo conceptum occultat, donec peracta vindicta, extinguitur. Atque hæc de iræ finitionibus & speciebus.

Illâ porrò vlciscendi libido, seu ira, in genere ac per seipsam considerata, indifferens est ad vitium atque virtutem: & idcirco nec vniuersaliter, nec absolutè hic omnem iram damnat Apostolus: sed tantùm dicit, vt homo *tardus sit ad iram*, id est, lentus, & prudens in ea moderanda. Nam virtus est, quando rationem ducem sequitur, vt iustitiæ actus magis strenuè & generosè quis exerceat, vindictamque sumat & de improbis secūdum rectæ rationis iudicium, & iustitiæ ordinem. Istiusmodi irâ, seu potius zelo, accensus Christus flagris expulit de templo eos, qui domum Patris sui faciebat speluncam latronum, & domum negotiationis. Iterum, quando infidiatores Pharisæos, cum *ira circumspectans, contristatus est super cecitate cordis*

Prov. 12.
Prov. 22.
Ecc. 20.

Serm. 73.

Epist. ad
Suggerium
Abbatem.

l. 2. rhetor.
c. 20.

l. 5. de animab.
c. 1.
l. 11. natur.
hist. c. 38.
l. 2. de fide
orth. c. 16.

P. 5. Moral.
c. 30.

Io. 2.
Matth. 21.

Mar. 3.

Exod. 11.
Exod. 3. 2.
Num. 16.

illorum: fuit & in sanctis prophetis, ut in Moyse, quando Pharaonis aula eiectus est: quando in cultores vituli, effractis sacrarum legum tabulis, excanduit: & quādo in Datan, Core, & Abyronem diuinam ultionem accersuit. Eadem accensi Phinees, Samuel, Samson, Iephte, Gedeon, Dauid, Helias, Iosias, Mathatias, Iudas Machabæus, de improbis & sceleratis hostibus populi sui vindictam sumpserunt. Iustinus Martyr ex facto Elisæi, qui pueros illusores feris discerpandos tradidit, probat seueritatem aduersus inemendabiles esse vtiliorem, quā patientia. Hilarius quoque scribit, patres piè & misericorditer irasci contra peccata filiorum, & præsentis vindictæ seueritatem adhibere ad salutem spiritus, sicut Paulus Corinthium incæstum tradidit satanæ ad interitū carnis, ut spiritus saluus esset in die iudicij. Cōsentit Augustinus scribens: Non omnis qui irascitur, odit filios. Nam disciplinam non dāmus, nisi aliquantulum irascendo & indignando: nec tamen daremus, nisi amaremus.

Quest. 80.
ad orthod.

In ps. 59.

1. Cor. 5.

Ser. 16. de
ver. Dom.

Ira porrò peccatum est capitale & lethale, quando rectæ rationis non sequitur regulam, sed præuenit, eandēque excæcat, peruertit, & aut ad vindictam propriam sumendam de eo qui non meruit, (ut quando Saul in odium Davidis, Sacerdotes Nobe crudelissimæ inter-
necioni tradidit: Pharaon paruulos Hebræorum demergi præcepit: & Herodes Bethleemiticos infantes in Saluatoris odium perdidit) aut ultra quā meruit: aut non secundum legitimum ordinem

2. Reg. 21.
Exod. 2. 3.
Matth. 2.

ordinem iuris: aut denique non propter debitum finem, qui est conseruatio iustitiæ, ac improborū correptio atque repressio. Hoc autem iræ peccatum coarguitur & districtè prohibetur tum hoc D. Iacobi loco, tum multis aliis Scripturarum diuinarum sententiis. Ait namque Christus: *Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio*, Paulus iubet ab illa penitus abstinendum. *Omnis indignatio & ira tollatur a vobis*. *Sapientis verò ab illius incommodis deterretur: Vir iracundus rixas prouocat: Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum homine furioso, &c.*

19. *Fra enim viri iustitiam Dei non operatur.*

Hæc est ratio præcepti, ducta ab iræ plurimis & grauissimis incommodis. Sensus autem est, Homo ira percitus & inflammatus nullum Diuinæ iustitiæ locum derelinquit: quādoquidem in eo nulla residet humanitas, nulla cōmiseratio, nulla religio, nulla æquitas, nulla iustitia, caritas nulla. *Fra ergo viri iustitiam Dei non operatur*, quoniam Dei timores, amorem & obediētiam tollit ex animo, proximorum dilectionem extinguit, & à cunctis bonis operibus, quibus Deo grati reddimur, homines reuocat. Itaque nullus est iustitiæ Dei locus, quando ira regnum obtinet. Nisi cessat, ferunt cōsentionis, nunquam Deo prestabimus illam silentij moderationem, de qua nuper dictum est. *Ex animis igitur tanquam deterrima bellua excutatur & pereat.*

Sed præstat huius quædam incommoda ex sacris scriptoribus recensere, vt cuncti ab ea velut contagiosa peste, sibi caueant. Per iram (inquit GREGORIUS) iustitia Dei relinquatur, sicut scriptum est: *Ira viri iustitiam Dei non operatur*, quia dum perturbata mens iudicium sibi rationis exasperat, omne quod furor suggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ socialis & humanæ amittitur. Noli ergo esse amicus homini iracundo. Concordia rumpitur, lux veritatis amittitur, & sancti spiritus splendor extinguitur. Iræ stimulis accensum cor palpitatur, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, nequaquam recognoscuntur amici, &c.

EFFREM Syrus tractatu de virtutibus & vitiis, cap. de iracundia, scribit: Homo iracundus audiat Apostolum Iacobum dicentem, *Ira viri iustitiam Dei non operatur*. Verè miser & infelix est, qui hac animi perturbatione vincitur, occidit enim animam suam. Is & animi tranquillitate caret, & commoda corporis valetudine: quia semper & animus eius angitur, & corpus morbo vexatur. Iracundia caro marcescit, pallor inuadit, cogitatio distrahitur, mens turbatur, & ratio confunditur. Iracundus omnibus est inimicus, à patientia & caritate remotus est, vanis ramulculis permouetur, leuicula de causa rixas prouocat, vbi non requiritur eò sese ingerit, & vbiq; relinquit odium sui. Conuitiis oblectatur, ad humanitatem infirmus est, & strenuus ad im-

L. 5. Mor.
c. 30.

Prou. 22.
Prou. 17.
Isa. 66.

probitatem: apud Deum certè & homines despectus est, & nullius pretij. Quod cum ira sit iracundiam fugite, &c.

BASILIVS magnus de eadem ait, Vbi sensuum rationem semel exturbauerit affectus iracundiæ, hominem profus efferat, atque in belluas degenerare cogit, ad eò vt eum esse hominem amplius non sinat. Quod enim venenatis animalibus venenum est, id concitatis est ira. Rabie cõtipiuntur vt canes, assiliunt vt scorpionij, mordent veluti serpentes. Irati seipfos non cognoscunt, sed neque familiares. Propter iram mucro acuitur, atque hominis humana manu audetur mors. Eius causa fratres mutuam cognationem exuunt, parentes naturalis pietatis obliuiscuntur.

CHRYSOSTOMVS iracundos comparat cum hominibus furiosis & vexatis à dæmonibus, imò verò & his peius habere iudicat quòd illi raro à cõcepto furore sanentur, isti frequenter.

IOANNES Cassianus, iram mortiferam virus de recessibus animæ nostræ fundit: eruendum persuadet, eo quòd oculi mentis obæcet, nec iudicium rectæ discretionis acquirat, nec honestæ cõtemplationis intuitum, nec maturitatem consilij possideat, nec vitæ participes, nec iustitiæ tenaces, sed ne spiritalis quidem a veri luminis capaces poterimus existere, quia turbatus est, inquit, præ ira oculus meus. Nec sapientiæ participes effici, nec vitam immortalitatis consequi, nec iustitiæ moderamina valebimus obtinere, quia ira viri iustitiam Dei non operatur.

Hom. de
110.

Hom. 47.
in Io.

L. 8. coll. c. 1.

Ps. 6.

l. 3. paral-
lelorum,
c. 32.

DAMASCENVS post citatum hunc D. Iacobi locum, Basilium iracundiæ mala describentem addit: Ob iram fræni expers lingua est, ianuâ os caret, manus petulantes sunt. Hinc contumeliæ, probra, plagæ. Ob iram ensis acuitur, &c.

l. 1. de ira,
c. 1.

Quid quod etiam huius sæculi sapiētes summis viribus ab ea cunctos deterrent? Nam Seneca teste, vt furentium certa indicia sunt audax & minax vultus, tristis frons, torua facies, citatus gradus, inquieta manus, color versus, crebra suspiria: irascentium eadem signa sunt: flagrant & micant oculi, multus ore toto rubor, æstuans ab imis præcordiis sanguis, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus coactus ac stridēs, gemitus, mugitus, sermo præruptus, complosæ manus, humus pulsata pedibus, & totum concitatum corpus, &c.

l. 7. exēpl.

Plato (authore Baptista Fulgositio) de ira disputans, monebat auditores, vt iratos sese in speculis contemplarentur. Nam cum faciem suam furibundam, & per omnia frenetico similem viderent, eo dedecore in posterum terri, ab iracundia facidē temperabant.

l. 4. Tuscul.
Quæst.

Tullius quoque ait, Ira quandiu perturbat animum, dubitationem insanix non habet: cuius impulsu existit etiam inter fratres tale iurgium: Quis homo te exuperavit: vnquam gentium impudentia? Quis autem malitia te? &c. Alterum porò & Thyestem tragædiis memoratissimos intelligit, se mutuis conuiciis

laceffentes, & alternis versibus contumelias intorquentes. Possent etiam hoc referri ad filios Atrei, qui inter se dissidentes conuientur, paternos mores imitati.

Curtius etiam refert Alexandrum Orientis victorem, subita ira correptum, Clytum nutricis suæ filium (à quo fuerat ad Granicum amnem seruatus) interfecisse: & cum paulò post ad se rediisset, ereptum telum ex Clyti vulnere, in seipsum doloris impatiētiâ vertisse, nisi suorum manibus fuisset prohibitus.

Sextus Aurelius & Plutarchus laudant illud Athenodori Philosophi documentum, quo Augusto Cæsari persuasit, cum ira eum cepisset, nihil prius neque diceret, neque faceret, quàm ipsa viginti quatuor literarum Græcarum elementa secum ipse percurrisset: vt ita concitatio illa, quæ momentosa est, mente aliò traducta, parui temporis interiectu languesceret. His autem admonemur, impetum iræ cohibendum esse, omnēq; occasiones deuitandas, quod ea perturbatio hominem extra se deiiciat, & in belluam transformet. Hanc qui vicerit, hostem se vicisse omnium maximū & perniciosissimum dicere non iniuriā potest. Qui ampliora desiderat, euoluat totum Plutarchi librum De ira cohibenda: & Valerium Max. l. 9. c. 3.

20. Propter quod abicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.

Hæc est nona huius capituli exhortatio, qua eleganti metaphora ab agricolatione petita,

docet Apostolus omnia tum corporis tum animæ vitia extirpanda esse, vt doctrina Christi sincero corde suscipiatur, inferatur; & fructificet: quemadmodum agricolæ semina sua terræ mādaturi, curant in primis lapidibus, tribulis, spinis, & cæteris id genus, agrum expurgare, vt felicius crescant, & vberius maturefiant. Alludit autem Apostolus ad hanc Domini parabolam,

Matth. 13.

Semen est verbum Dei, cuius pars super petras, pars secus viam, pars inter spinas, pars denique in terram bonam cecidit: & ortum fecit fructum, &c. Sensus porro est; Si toto pectore, viri Christiani, cupitis Evangelicam doctrinam in vobis fructum facere, prius noxias cupiditates semē Diuinum suffocantes cohercere, & animos integros, dociles, & mansuetos præstare oportet. Non enim hæret semē verbi in terra senticosa, nō palustri, non arenosa; sed purgatam, solidam, ac egregiè cultam postulat. Repurgate igitur agros cordium vestrorum ab omni ira, maledicentia, gula, ebrietate, scortatione, cæterisque sordibus, quibus coram Deo verè inquinātur & prophanantur hominum animæ. Procul quoque sint à vobis vanæ, impiæ, & malitiosæ cogitationes: cōtrā verò, omni modestiæ & facilitate animum ad audiendum & seruandum verbum Dei componite, sicque non vulgarem aut temporalem fructum, sed celestem ac æternū inde colligetis.

In his primū attende, duo præsertim vitia humana per Apostolum hīc coargui & damnari, immunditia nimirum & malitia: eo quod animos inquinant atque perturbent, ne verbo

Dei attendamus & obtēperemus. Nōmine autem *immunditiæ* cōprehendit omnes impuritates, quæ ex gula, ebrietate, fornicatione, adulterio, incæstu, sacrilegio, mollitiæ, & quibusuis luxuriæ speciebus oriuntur. De his enim Christus ait: *De corde exeunt mala cogitationes, homicidia, adulteria, &c. & hæc sunt quæ inquinant hominem.* Aduersantur quippe his prohibitionibus Diuinis, *Non concupisces uxorem, non ancillam proximi tui.* Paulus quoque volens omnes Christianos mundos & cōtinentes esse, scribit: *Omnis sermo malus, id est, spurcus & turpis, de ore vestro non procedat.* Et rursum: *fornicatio & immunditia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos.* Hinc Augustinus, Castitas cum humilitate, Spiritus sancti meretur habitationem, quem expellit immunditia libidinis, dicente Scriptura, *Corpus peccato subditum spiritus sanctus effugiet: Vbi autem immunditia corporis est, ibi habitatio Diaboli, qui maxime gaudet in iniquitate corporis nostri.* Ideo secūdum Apostoli admonitionem, *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.*

Matth. 18.

Exod. 20.

Ephes. 4.

Ephes. 5.
Ser. 249.
de temp.

Sap. 1.

1. Cor. 1.

Malitia porro secūdum eundem Augustinū, est nocendi amor. Malitia delectatur malo alieno. Ambrosij autem sententia, Nihil aliud est, quàm mentis deprauatio. Tullio verò, est verfuta & fallax ratio nocendi: quæ omnia in eundem sensum recidunt. Hoc autem peccatum Bernardus cōparat cum curru, qui sæuitia, audacia, impatientia, & impudētia, veluti quatuor rotis vehitur & trahitur. Ambrosius illud Pfal-

l. 50. hom.

ho. 20.

In ps. 118.

l. 3. de nat.

Ser. 30. in
Cantica.

mi explicās, *Discedite à me maligni*, scribit: Vbi malignitas est, ibi custodia cælestiū mandatorū esse non potest. In maleuolam enim animā non intrabit sapientia. Simplicem mentem diligit Christus: odit autē & refugit vitiorū cōtagia, dicēs: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Malignos repellit dicēs: *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Malitia enim fons peccati est.

Matth. 11.
Ps. 6.

Hinc quoque meditare, verbum Dei appellari *insitum*, non tantū quod seminetur & spargatur in agris cordium, ministerio concionatorum; sed etiam quod non insit nobis à natura, verū & quod de foris procedat, id est, aliunde ad nos perueniat. Natura namq; omnino agrestes, steriles & infructuosi sumus, ideōque opus est, vt mundemur, colamur, & domestico surculo quasi cicuremur & renouemur, vt fructus dulces, & vitæ æternæ conducibiles proferre valeamus. Simili ratione & Christus resurrectionē; & Paulus, veteris hominis spoliationem nobis summopere necessariam esse docuerunt. Præcipit ergo Iacobus, vt noua in nobis fiat *insitio*, qua veluti cum corde nostro verbum Dei auditum coalēscat.

Io. 3.
Eph. 4.
Coloss. 3.

Isa 66.
Matth. 5.

Conspice etiam, omnem modestiam, mititatem, & docilitatem à doctrinæ euāgelicæ auditoribus requiri: & talem mentis facilitatem ad discendū necessariam esse, qualem Propheta describit, cum dicit: *super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietū.* Et Christus adfirmat mites beatos esse, quoniā ipsi possidebūt

terrá, nimirū, viuentiū. Ferocia Pauli prius edomanda fuit, quā Apostolus fieret. Immanitas & barbaries Pharaonis, Herodis, Pilati, Annæ, Cayphæ, Neronis, Domitiani, &c. effecerunt, vt verbum Dei, ac proinde salutem æternam à se repellerent. Nec mirandum si tam pauci etiam nunc in Dei schola proficiant, quando vix centesimus quisque spiritus sui ferociam deponat, vt se Deo comiter subiiciat, sed omnes ferè elati, arrogantes, & refractarij accedant.

Act. 9.

Perpende item magnificentissimum cælestis doctrinæ encomium, quod certam animarum nostrarum salutem ex ea consequamur. Ergo illam instar thesauri incōparabilis, expectare, amare, & magnificare debemus. Nō quod salus nostra in externo vocis humauæ sonitu propriè inclusa sit: sed quod Deus hoc vtitur medio, vt fidem, spem, caritatem, & alias salutare virtutes cordibus infundat, quibus homines ipse saluare proposuit. Ideo Paulus verbum istud diuinum appellat *Verbum salutis*: & *Virtutem Dei ad salutem omni credenti.* An non ergo acriter castiganda hominum plurimorum ignauia, qua sermonem istum fastidiunt, negligunt, derident, qui salutis æternæ causa est?

Matth. 13.

Ephes. 1.
Rom. 1.

Obseruanda demum ex beato THOMA Aquinate, Verbum Dei octo modis audiendum esse. Primò, attenta aure. Nam *qui ex Deo est, verba Dei audit.* Secundò, corde suscipiendum est, dicente Domino, *ponite verba mea in cordibus vestris.* Tertio, intellectu conseruandum & medi-

Io. 8.

Dent. 4.

Luc 2. tandum instar Virginis, seruantis omnia verba Dei in corde suo. Quarto, affectu gustandum, Apostolo referente, quosdam *gustasse verbum Dei bonum*. Quinto, ore iugiter habendum, quod dictum sit Ieremiæ: *Ecce dedi verba mea in ore tuo*. Sexto, opere faciendum, quoniam *non auditores legis iusti sint apud Deum, sed factores*. Septimo, memoria retinendum & custodiendum; quandoquidem beati dicantur, *qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud*. Octauo, animo reuerendum, imitatione piarum populi turbarum quæ sequebantur Christum, vt illud ex illius ore exaudirent, quemadmodum in Euangelio non semel refertur, &c. Vt ergo huic diuino semini respondeamus, deponamus à nobis omnem immunditiam, quam nobis omnes contraximus à primo parente, & actualibus deinceps vitiis, excutiamus præterea superfluitatem malitiæ, id est, inutiles, imò etiam impios de rebus Diuinis sermones, qui nascuntur ex malitia & ignorantia. Attentè verò ac religiosè quæramus, audiamus, suscipiamus insitum & datum nobis desuper illud verbum Dei, per quod nos regenerat, & ad se pertrahit Pater noster cœlestis.

21. *Estote autem factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.*

Decima, est exhortatio Apostolica, de bonis operibus præstandis, & professione Christiana piis moribus exornanda. Vult autem hic Frater Domini dicere. Pharisei verba legis memoriter tenent, eiusdem præscripta ferunt in membra-

nis, phylacteriis, vestibus, frontibus: sed vita & moribus legem non exprimunt. Philosophi multa garrunt de summo bono, de virtutibus moralibus & politicis: at nihil opere præstant. Pseudo prophetæ ac hæresiarchæ Euangelium iactant, verbum Dei crepât, fidem in Christum crebris sermonibus vsurpant, & id fati sibi esse prædicant. Verùm, turpissimè fallunt & falluntur homines miserissimi, cum non in lingua, sed in vita piæque conuersatione: non in sermone, sed in virtute constitutum sit regnum Dei. Vobis ergo non debet esse fati doctrinam Evangelicam aure percepisse, credidisse, baptizatos fuisse, totius legis Mosaycæ & Christianæ mysteria didicisse. Quod Christi philosophia verbis & scriptis docet, vita & operibus est exprimendum: & quod ille moribus gessit, pro viribus est imitandum. Necessè est discipulos eius ad normam præceptoris totam vitam instituerè. Qui Euangelium solummodò audiunt, qui de Christo disputant egregiè, qui psalmos suauissimè cantillant, qui alios docent eruditè, & corruptissimam vitam viuunt, solo titulo ac nomine Christiani dicuntur: reuera verò sunt hypocritæ, illusores, seductores, hæretici, & pseudochristiani.

Ex his autem in primis rectè colligunt & concludunt doctores orthodoxi aduersus Simonianos, Gnosticos, Eunomianos, Lutheranos & Calvinianos solius fidei prædicatores; bona opera hominibus adultis omnino necessaria esse ad iustitiam & salutem consequendam.

Deut. 6.
Exod. 20.
Matth. 22.
Luc. 10.

Sunt enim ista summi ac æterni Dei de bonis operibus præcepta, lege euangelióque probata, & promulgata, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota mente tua, ex omnibus viribus tuis: & proximum tuum sicut teipsum. Sabbatum sanctifica. Honora patrem & matrem.* Rursum clarissima & certissima hæc Christi verba de bonis moribus, *Beati pauperes spiritu, mites, misericordes, lugentes, pacifici, mudo corde, persecutionem patientes. Luceant bona opera vestra coram hominibus, ut glorificent Patrem vestrum qui in cælis est. Omnis qui audit verba mea & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificat domum suam supra petram. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Paulus quoque hanc pseudoapostolorum hæresim damnans disertè clamat: *Non auditores legis iusti sunt apud Deum: sed factores.* Et Ioannes in Apocalypsi: *Beatus qui audit & seruat verba prophetia huius.* Si quis autem requirat, quænam sint illa bona opera ad iustitiam augendam, & consequutionem salutis necessaria? Breuiter respondetur, primò Christum Dei filium horum catalogum contexuisse, d.

Matth. 5.

Matth. 6.

Matth. 7.

Matth. 19.

Rom. 2.

Apoc. 1.

Matth. 25.

Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiuui, & c. Hinc, ea bona opera esse, quæ in prima & secunda Decalogi tabula comprehenduntur. Inde, fructus sancti Spiritus quos Paulus enumerat in epist. ad Gal. c. 5. Ponant in cælum os suum Calviniani, & hæc vt peccata mortalia post Lutherum & Caluinum damnent & prohibeant, si audent, &c.

Liquidò etiam patet, hos solius fidei prædicantes & ministros, & seiplos, & auditores suos

turpiter fallere, atque damnabiliter seducere. Sunt itaque per apostolicam censuram viri fallaces, mendaces, fraudulentissimi, veteratores, illusores, & animarum proditores atque perditores: quandoquidem secum in æternam mortem pertrahunt eos, quibus persuadent solam auditi verbi fidem homini satis esse ad iustitiam & salutem. Nam ad hoc verbum Dei annuntiatum, vt nos nostraque omnia ad illius normam componamus, quo vni Deo veram præstemus non modo audientiam, sed & obedientiam. Hoc & factis expressit, & parabolis confirmavit coæternus eius Filius, quando infrugiferæ ficui maledixit: & virginibus solam lampadem gerentibus dixit: *Nescio vos.* Ecquid aliud voluit his verbis, *Omnem palmitem non ferentem fructum, Pater in ignem mittet? Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur?*

Matth. 21.
& 25.

Io. 15.

Matth. 7.

Rectè igitur iurèque scribit Gregorius: Vera fides est quæ verbo credit, & moribus non contradicit. Et Chrysostomus: fides recta nihil proficit, si vita praua est. Augustinus quoque in Enchiridio c. 17: frustra credit, qui non amat. Et Ambrosius lib. 2. offic. c. 20. Graue peccatum est sciuisse quid faciās, non sciuisse quod faciendum cognoueris. Idem quæ alibi: *Quomodo illis qui solam Deum patrem prædicant, spes nulla est si non profiteantur in eadem veritate & Filium: ita huius spes frustra est, qui solam fidem habet sine operibus.*

Hom. 29. in
Euang.
Hom. 62. in
Ioan.

Damasceus citatò præsentis D. Iacobi loco, rectè pièque contendit, mandata Dei seruantes

l. 2. paral-
lelorum,
c. 18.

verè seruari: non custodientes autem, in æternum perire.

Irenæus denique scribit, nos per auditum nostrum vocem Domini Dei nostri percipere, vt imitatores quidem operum, factores autem sermonum eius facti, communionem habeamus cum ipso, &c. Sed de operum necessitate & meritis postea copiosius dicitur.

22. *Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum naturitatis sue in speculo.*

23. *Considerauit enim se, & abiit, & oblitus est qualis fuerit.*

Sumpta à speculo eleganti similitudine, clariùs explicat iste sacrorum Ierosolymorum sanctiss. Antistes, quàm sit vanum & inutile audiuisse verbum Dei, & non cogitasse de moribus secundùm illius præscriptum corrigendis. Quasi dicat, Vultis nosse quàm frustrà sacris de verbo Dei lectionibus aut concionibus accommodat aures is qui secundùm eius normam formamque vitam suam non componit? Similis est homini contemplanti vultum suum naturituum ac naturalem in obiecto sibi speculo terribissimo. Hic enim per refractas in vitro faciei suæ species, formam suam intuetur, & si quas habet labe, rugas, aut sordes simul animaduertit. Interea verò nihil curat maculas abstergere, sordèsvè abluere, ideòque non alius à speculo discedit, quàm accessit. Imò atque semel recessit, propter debilem impressionem factam in oculis, nec meminit quidè distinctè ac pro-

priè qualem sese conspexit: Ita qui verbum Dei auribus tantùm percipit, in eo & conscientiæ suæ perspexit latebras, & iudicij sui audiuit sententiam: sed inutiliter, si ad illius amussim viuere negligat.

Græci exponunt, quòd qui auditor tantùm est verbi, videt in sacrarum literarum speculo qualis quantusque sit: nimirum quod ad Dei gloriam conditus est, & ad ipsius effectus similitudinem. Sed quia auditor tantùm, non item factor est Diuini verbi, non est illi curæ ad prototypi effigiem se componere: nõ magis quàm illi qui se in speculo contempletus, statim abiit oblitus qualis fuerit, & vultus sui næuos abstergere non curauit.

Hic autem primùm obseruemus, vniuersam scripturam sacram siue legatur, siue pro concionibus exponatur, purissimũ ac amplissimum esse nostrarũ animarũ speculũ. In eo enim cum primis Deus totũ semetipsum, id est, cũ sua infinita potestate, sapientia, bonitate, misericordia, iustitia, & maiestate animis nostris obiicit contemplantum: vt à nobis sicut decet, noscatur, diligatur, colatur, & inuocetur. De istiusmodi speculo Paulus ait: *Videmus nunc, videlicet faciem Dei, nõ clarè vt Angeli, sed per speculum,* 1. Cor. 13. *scripturarum nimirum quibus sese manifestat: & in enigmate: sic autem, id est, in yta cælesti, uidebimus facie ad faciem.* Eoque tempore implebitur quod idem Apostolus scribit: *Nos omnes reuelati a facie gloriæ Domini speculantes, in eandem transformemur imaginem.* 2. Cor. 3.

Ex eodem speculo etiam quisque notet, qualis sit iuxta corporis conditionem, nempe ex vilissimo terræ limo primum, deinde ex immundo humani se minis conformatus excremento: & tandem in putidum cadaver & puluerem reuerfurus: alioque propterea demittat spiritus. Secundum animam verò, Diuinæ maiestatis flatus, id est, cœlestis, immortalis, & sanctissime Trinitatis vera viuensque imago. Proferenda ergo morum sanctitate, & portanda huius Patris cœlestis imago, sicut peccando imaginem terrestris portauimus ac expressimus. *Exuamus veterem hominem cum actibus suis, & induamus nouum qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius qui creauit illum.*

Idem quoque speculum cunctis ostentat horribilem & miserabilem totius generis humani lapsum, quo per originis delictum omnes concipimur & nascimur filij iræ, mortis & gehennæ. *Nam omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Homo comparatus est iumentis insipientibus. Omnes in Adam peccauerunt. Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, &c.*

Consideranda rursus in eodem occurrunt vniuersorum hominum plurima & grauissima peccata, quibus ad iram concitatus Deus, penituit se hominem fecisse, atque eundem de facie terræ per aquas diluuij delere constituit, & deluit. *Omnis quippe caro corruerat via suam. Quinetiam peccatorum expertes volucres cœli, & innocentia cuncta animantia terræ in delicti humani grauiorem damnationem cum hominibus*

minibus perierunt.

Quid non denique non spectandum mentibus nostris obiicit tam nobile speculum? Non peccata patriarcharum, prophetarum, Iudæorum, Gentium? Non à Deo perpetuò damnatam hominum superbiam, auaritiam, luxuriam, gulam, inuidiam, iram, ingratitude, infidelitatem? Non etiam his aduersa, Diuina præcepta atque mandata? Et vt summatim dicam, in eo Scripturarum speculo intueri licet, quicquid aut fugiendum, aut expetendum sit nobis, vt bene beatèque viuamus.

Nec dissimulandum, huius Diuini speculi contemplationem non solum inutile, sed & damnabilem cunctis fore, nisi agnitas conscientiarum fordes abluerimus, & animorum decori ac pulcritudini studuerimus. Etenim *seruus sciens, voluntatem domini sui, & non facies, vapulabit plagis multas.* Tollerabilius erit Sodomitis legem Dei nescientibus, quam Capernaitis Christum cum Euangelio suo contemnentibus. Hinc Bernardus æquè piè ac iure monet: Euangelicum speculum veritatis nemini blanditur, nullum seducit: talè in eo se quisque reperiet, qualis re ipsa fuerit. Dicit enim Scriptura, *Si quis est auditor verbi, & non factor, &c.* Nos autè fratres, non sic, sed consideremus nosmetipsos in sacri Euangelij lectione, vt proficiamus ex ea, & corrigamus secundum eam, si quæ inuenimus in nobis corrigenda.

Augustinus quoque ait: Mandata Dei siue eum leguntur, siue cum memoriâ recoluntur,

Gen. 2.
Iob. 14.

1. Cor. 15.

Coloss. 3.

Ephes. 2.

Gen. 3.

Psal. 13.

Psal. 48.

Rom. 3, 5, 6.

7.

Gen. 6 &

7.

1. Iob. 9.

1. Iob. 14.

Luc. 12.

Matth. 10.

Ser. 1. de se-

ptem pani-

bus.

Ser. 4. de

Psal. 118.

tanquam speculum intuentia sunt, secundum Apostolum dicentem: *Si quis est auditor verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum suum in speculo.* Dicat ergo quilibet nostrum cum Dauide, *Vt inani dirigantur via mee ad custodiendas iustificationes tuas, &c.*

Psal. 118.

Rom. 31.

Author operis imperfecti in Matth. apud Chrysostomum, ad hæc appositè scribit: *Quæ admodum si pluvia super lapidem cadat, desuper quidam sudat, intus autem siccus est, quia non descendit humor in eum: sic & homini mundano quando loqueris verbum Dei, tantummodo sonus verbi desuper percutit aures eius carnales, in cor autem eius nihil descendit.*

14. *Qui autem perspexerit in lege perfecta libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.*

Iam à fructibus & vtilitatibus bonorum operum Apostolus excitat omnes ad sedulam fructuosamque auditionem verbi Diuini: illos cõsequenter coarguens, qui illud perfunctoriè & contemptim auscultant. Sensus talis est, *Quisquis ad speculum Diuini verbi conscientie sue vultum & cordis intimos recessus contemplatus fuerit, atque infractò animo piis moribus seipsum excoluerit hic verè iustus, verè sanctus, verè Christianus & beatus erit: non quòd solùmòdò illud audierit, sed quòd eidem crediderit, & obedierit. Nemo ergo vestrum deses sedeat, nemo remissus aut otiosus iaceat, nemo ignauus sit. Diuini tempus habemus, operemur bonum. Operari oportet donec dies est: venit enim nox in qua*

Gal. 6.

nemo potest operari. Operum hic locus est, hoc tempus est: præmiorum autem sæculum futurum. Quæ hic seminauerit homo, illic & metet.

Ergo lex Euangelica siue per sese cõsideretur, siue cum Mosayca cõparetur, multis iustisque de causis perfecta lex est, eadèque perfectæ libertatis. Nã eius professione primò liberamur à grauissimis oneribus circumcisionis, sacrificiorum, purificationum, neomeniarum, tabernaculorum, ceremoniarum & umbrarum, quibus vetus ille populus Hebræorum adeo grauatatus fuit, vt Petrus eam legem appellet, *Onus graue quod neque patres neque filij portare potuerunt.* Et Rabbi Moses Ægyptius scribit, Iudæos obligatos fuisse ad obseruanda ducenta decem & octo præcepta affirmatiua secundum numerum membrorum corporis humani: & trecenta sexaginta quinque negatiua, secundum numerum dierum anni. Paulus etiã Paradisi libro 4. cœlestis agriculturæ, ex alijs Cabalisticis recēset, tot affirmantia præcepta huius populi ceruicibus imposita fuisse, quot ossa solida sustentant corpus humanum: videlicet, ducēta quadraginta & octo negantia tot quot neruorum & venarum meatus, nimirum trecenta sexaginta quinque. Contrà verò, vniuersa lex Euangelica hoc vno sermone cõpletur, *DILIGES. Qui enim diligit hæc implet legē.*

Ad hæc, perfectæ libertatis lex est, quòd nihil aliud spiret præter amorē, caritatē, & gratiam: è contrariò, lex Moysis minas intētet, atque terrores. Idcirco Augustinus rectè dixit: Breuis differētia Euāgelij & legis est Amor & Timor,

*difer^a legis
Mosayca & legis
gratiam*

*Act. 15.
l. 3. perple-
xorum, c.
16.*

*Matth. 22.
Rom. 13.*

Nam Mosis lex peccata tantum ostendebat, arguebat, damnabat, non condonabat. Supplicia minabatur, peccatum suis prohibitionibus irritabat & accendebat: gratiam nullam ex sese conferebat. *Maledictus omnis* (inquit Moses) *qui non permanserit in omnibus operibus legis. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Si non seruaueris haec, maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, &c.* Irrita quia faciens legem istam, absque ulla contradictione duobus aut tribus testibus morti adiudicabatur. Ideoque appellatur, *Mimistratio mortis & damnationis deformat in lapidibus.* Comparatur item cum Agar ancilla, filios seruitutis generante. Rursum, cum seueris tutoribus & auctoribus paruulorum. Eadem nihil ad perfectum adduxit, sed umbra tantum fuit futurorum bonorum, &c. Lex autem Euangelica transgressores ad poenitentiam appellat, veniam repromittit, & omnem gratiam Sacramentorum suorum uirtute ac efficientia dispositis elargitur. Haec rursum Dei amorem, pietatem, mititatem, humanitatem erga amicos & inimicos exhibendam suadet: Dei in totum genus humanum effusam misericordiam ubique annunciat: amplissimis propositis praemiis uniuersos ad sui amorem & obseruationem allicit. Quod enim tam ferreum pectus, quod non emollirent haec

Dicitur praeterea lex Euangelica perfecte libera, seu perfectae libertatis, eo quod Christus

Deut. 31.

Deut. 21.

Deut. 27.

28.

Heb. 10.

2. Cor. 3.

Gal. 4.

Heb. 10.

Matth. 11.

Matth. 9.

Luc 19.

Io. 5.

Vide

coditor illi, professores eius a quadruplici seruitute & miseria liberet. Prima peccatorum, quando ea vel per Baptismum, vel per Poenitentiae sacramentum remittit. Secunda daemonum, quos inuocatione nominis sui, exorcismis, crucis con-signatione, aquae lustralis aspersione, ieiunio, salutari corporis sui sacrificio, tam ex domibus quam ex corporibus credentium potenter expellit. Tertia mortis & corruptionis, cum gloriosam corporum resurrectionem promittit, dicens: *Omnes qui in monumentis sunt, audiet uocem Filij Dei & uiuent.* Quarta inferorum, caeleste beatamque uitam cultoribus suis repromittens; *Beati pauperes, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Et reapse confert in-quiens. *Euge serue bone, intra in gaudium Domini tui. Venite benedicti, possidete regnum, &c.*

& perseverauerit in ea.

Requirit Apostolus constantiam & perseuerantiam in legis Euangelicae meditatione ac obseruatione. Nam qui durat in conflictu, victor tandem ex acie discedit. Qui legitime certauerit, coronabitur. Sunt autem plurimi instar arundinum leues & incostantes, quos Christus tandem euomet de ore suo. Sunt qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. *Luc 8.*

hic beatus in facto suo erit.

Haec D. Iacobi oratio huc spectat, ut persuadeat hominem iustiorē, sanctiorē, imo & beatiorē fieri coram Deo per bona opera: quae in fide & caritate perficiuntur. Omnis doctrina Apostolica in hoc est, ut bona opera persuadeat, his incredibile mercedē, imo & uitam aeternam

repromittat, vt omnes ad illorū studiū alliciat.

Qui bona fecerunt (ait Christus) procedent in resurrectione vita. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Illo-

Io. 5. Matth. 19. Matth. 25. tris, possidete regnū paratū vobis à constitutione mūdi.

Io. 13. Ergo regnū cælorū merces est bonorū operum. Beati eritis, si feceritis ea. Beatus seruus quem inuenerit Dominus vigilantem. Beati qui in Domino moriuntur. Opera enim illorum sequuntur illos, &c.

Apoc. 14. Econtrario verò miseri sunt, qui leges diuinās aspernantur, Deum factis negāt, nec professionem Christianam bonis operibus exornant. Thesauros sibi non reponunt in cælo, vt tandem recipiantur in æterna tabernacula, &c.

Miserrimi autem hæretici, qui post Caluinū & Bezam vociferant, *bona opera non esse necessaria ad iustitiam & salutē. Opera quantūlibet iusta, esse eorum Deo peccata: nec aliud mereri quàm aterna supplicia. Quis hæc audiens & animo reponēs, operib⁹ misericordiæ vacabit? Aliena restituet? Proximū vt seipsum diliget? Inimicū esuriētē cibabit? Franget esuriēti panē suū? Nudum operiet? Patrem & matrē honorabit? Deū ex toto corde suo amare studebit? Apagete tam impios, tetros, & satanicos errores. Sed de his aliās.*

25. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænās linguā suā, sed seducens cor suū, huius vana est religio.

Hæc est duodecima, eadēque postrema huius primi capituli Epistolæ adhortatio, quæ duabus partibus absolvitur. Prior est de falsa & hypocritica religione fugienda: posterior, de vera & germana capessēda. Hic porrò sēsus est: Duo

sunt fontes vberissimi vitiorū; Carissimi, cor nimirum, & lingua: quos qui non prudenter custodierit, frustra Christi nomen iactabit, frustra pij ac timētis Deū titulos præ se feret, frustra fide ac Euangelio gloriabitur. *Nam ex abundantia* *Luc. 6.*
cordis os loquitur. De corde exeunt cogitationes malæ, quæ coinquant animam. Præuū est cor hominis, & in- *Matth. 15.*
scrutabile. Sensus & cogitatio humani cordis prona sūt ad malū ab adolescentia sua. Linguae autē vitia quis *Ierem. 17.*
enumeraret? Hac non solum cōiitiis & ob- *Gen. 7.*
trationibus, mēdaciis & falsis testimoniis peccāt homines aduersus proximos: verū & horrendis blasphemis atque hæresibus cōtra Deū omnipotentē insurgunt, eius maiestatem lacerant, veritatē impugnant, de sanctissima Trinitate personarum, de vnitatis essentia, de prouidentia, de prædestinatione, de iustitia, & iudiciis eius, temerē & irreuerenter loquūtur. Hi quantumlibet in Deū se credere iactitent, fallunt tamen & falluntur turpissimè: sunt enim falsi fratres: & ait coapostolus & frater b. Iudas, nubes sine aqua, arbores autumnales bis mortuæ, fluctus feri maris, despumantes suas blasphemias, sidera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in aeternum. Non sunt frumēta, sed zizania in agro Domini. Non sunt oues, sed lupi in vestimentis ouium. Non sunt boni beati que spiritus, sed satanæ ministri transformati in angelos lucis, &c.

Notandum autem in primis, Linguae vitia hinc appositè taxari, cum de Euangelicæ legis obseruatione agatur. Nā qui crassiora vitia exuerunt, vitiis linguæ vt plurimū sunt obnoxij. Qui ne-

que adulter erit, neque fur, neque ebriosus, neque homicida, quin poti⁹ externa sanctimonix specie fulgebit, aliorum famam lacerando, se iactabit: zeli quidem prætextu, sed obtrectandi libidine. Ita Phariseus intra se dicebat: *Hic si esset propheta, sciret quæ & qualis esset mulier quæ tangit eum.* Et alius eiusdem furfuris: *Non sum sicut ceteri hominum, aut hic publicanus.* Proinde hinc veros Dei cultores ac verè religiosos Apostolus discernit ab hypocritis, qui Pharisæico supercilio ita turgent, vt laudem captent ex aliorum omnium fuggillatione.

Apolog. 2. NAZIANZENSUS rectè æstimat pietatem (quæ & religio dicitur) non in multũ, & sæpe de Deo loquendo, positam esse, sed vt plurimũ in tacendo: semperque minus periculum esse audire, quàm loqui consentit. AVGVSTINVS de seipso, cum ab errore Manichæorum ad orthodoxã fidem accedere meditaretur, scribès: Cum te Domine in silentio quærerè, magnæ voces erãt ad misericordiã tuã tacite cogitationes animi mei.

L. 7. Conf. c. 7. Cõtra verò, de Faustis manichæi multiloquio ait: Erat magnus laqueus diaboli, & multi implicabãtur in eo per illecebrã ei⁹ suauiloquetiæ, &c.

Ser. 3. Author quoque sermonũ ad fratres in eremo, apud eundè, loquacitatè sic dãnãt: Sermo vanus vanæ cõsciẽtiæ index est. Qualis es, tales sermones loqueris: & qualis fueris in factis, talis eris in verbis. Verbofitas hominè facit ioculatorè, dignitatè deponit, honores rapit, inimicos infinitos acquirit. Magis est linguã frenare, quã capere ciuitatè: quia illud insultat exteri⁹, istud interiùs. Q lingua, tu periculũ immittis, tu luctum

producis, discordiam spargis, proditionis & detractionis venenum paris, & ad infernum perducis, &c.

CYRILLVS Alex. multiloquium effrenatæ linguæ etiam ex hoc D. Iacobi loco his coarguit. Imperito sermone, taciturnitas præstantior est: vnde sale condire sermonem nostrum à discipulo Christi iubemur, *Sit sermo vester sale semper conditus.* Sed & linguæ loquacitatem damnari à beato Iacobo cognoscamus. Si quis fidelis in vobis videretur, qui non frenat linguam suam, sed decipit cor suum, huius fides inanis est.

BERNARDVS quoque sic à minori ad maius colligit. Si de omni verbo otioso homines sunt reddituri rationem; quando discutiùs de verbo mendaci, mordaci, iniurioso, elato, lasciuo, adulatorio, & detractorio iudicabuntur? Non est igitur maledicendo exercenda lingua: sed studiosè cohibenda & frænanda, si verè pij & dici & esse cupimus.

Nec corde seducamus nosipfos in morem hypocritarum, qui nimio amore sui excæcati, longè se meliores, esse, quàm reipsa sint, sibi persuadent. Atque hic fons omnis intemperantiæ, & hinc obtrectandi morbus, quia non conspicitur à tergo mantica, vt est in *Ælopi* apologo. Quò pertinet illud Christi: *Cur vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo non consideras?* Blanditiæ ergo quibus se fallunt vitiiis suis parcendo, eos tam superciliosos faciunt aliorum censores.

Cum autem subiicit Apostolus, illorum va-

L. 3. in 10. c.

26.

Coloss. 4.

De triplici custodia. Matth. 12.

Matth. 7.

nam esse religionem, significat fidem, spem, Charitatem, iustitiam, temperantiam, & reliquarum virtutum chorum, vnius maledicentiæ veneno intoxicari & corrumpi. Quanta ergo ex vnius peccati contagione, bonorum iactura? Quinetiam, qui linguam suam non cohibet freno, speciem licet sanctitatis in aliis habeat, interea maledicendo sese oblectat: hic conuincitur non verè Deum colere. Nam si ex animo coleret, fratres atque proximos suos ad imaginem Dei factos maledictis suis non laceraret. Ait enim Augustinus: Homines amo non ed quòd animalia, sed ed quòd rationales animas habeant, quas amo etiam in latronibus.

l. x. Soliloq.
c. 2. tom. 1.

26. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est, Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo.*

Ista nunc sententia docet, quæ sit vera religio, quam toto pectore amplecti & tueri oportet, siquidem coram Deo iusti & salui esse cupimus. Non quòd in vniuersum illam describat, sed quòd sine his officiis integra & pura esse nequeat: id est absque misericordia & caritate in proximos, & innocentia sine custodia vitæ propriæ. Sensus autem est, Qui pharisaïsmum respiciunt, religionis summam constituunt in magnis & albis stolis, phylacteriis, lotionibus pedum & manuum, sanguinibus hircorum, nidoribus combustarum in altaribus carniæ, & reliquis legalibus ceremoniis, quæ per se nec bonæ sunt nec malæ, quoniam

per hypocritas & reprobos fieri possunt, etiã in falsorum deorum honorem. At vera & germana Pietas consistit in animi vera caritate, ac vitæ innocentia coram Deo. Quemadmodum igitur misericordiam cælestis ac summi Patris circa nos experimur quotidie, ita vicissim erga proximos, afflictos præsertim, misericordes simus & benefici, si veram & salutarem religionem sectamur. Nam Deus solus mundæ & immaculatæ religionis author, sibi fieri reputat, quicquid in fratrem sui amore collocauerimus. Religiosus & pius est apud Iudæos, qui morticinia non contigerit, carnem suillam non comederit, &c: apud Deum verò is verè pius & religiosus est, qui pupillis & viduis adfuerit, qui oppressum subleuauerit, qui indigentem iuuerit, nudum vestierit, vinctum ac infirmum inuiserit: qui denique animum huius mundi fædis & iniquis voluptatibus vel non inquinauerit, vel inquinatum fructibus penitentiaë diligenter expurgauerit.

Matth. 23,

In his autem primùm inquirendum, vnde sit ortum Religionis nomen: hinc, quare munda & immaculata vocetur: inde, quibus officiis & operibus vacare doceat. Quod ad primùm pertinet, Lactantius vult Religionem dici à religando, quoniam per hoc pietatis vinculum Deo religamur & obstringimur. Et paulò post: Diximus nomen Religionis à vinculo pietatis esse deductum, quòd homines sibi Deus religauerit, & pietate constrinxerit, quia nos seruire ei vt Domino, obsequi vt Pa-

l. 4. c. 28.

Cō.in.c. 7.
Amos.
l. de virgi-
nibus.

tri necesse est. Hieronymus consentit his verbis: Ipsa Religio à religando, & in obsequiis Domini vinciendo nomen accepit. Concordat Ambrosius, vbi virgines Deo nuptas, velut eidem religatas adfirnat. Subscribunt huic sententiæ ac etymo, Augustinus l. i. Retractationum, c. 13. lib. de vera religione, c. 55. & Isidorus lib. 28. etymolog. Si autem ista religatio, quæ dicitur Religio, considerata fuerit penes articulos fidei, & præcepta Decalogi, omnes veri Christiani, verè sunt & dicuntur coram Deo religiosi: adèd vt pius miles, pius agricola, pius artifex, verè sit religiosus. Quibus si addideris vota solennia de obseruadis cōsiliis euangelicis, de Apostolica paupertate, obedientia, & castitate pro viribus sectāda: qui magis propriè Religiosi nuncupentur, plenius intelliges.

Hæc porrò *Religio munda & immaculata coram Deo & Patre*, dicitur, non tantum vt discernatur ab impuris superstitionibus gentilium, idololatrarum, Turcarum, Iudæorum, Hæreticorum: verum etiam quod expers esse debet hypocrisis atque simulationis. Quantis impuritatibus maculatæ & fœdæ fuerint Simonianorum, Nicolaitarum, Carpocratianorum, & veterum Gnosticorum sectæ, ostendimus Annotationibus in D. Irenæum. Quam etiam fordidi & conspurcati sint Lutheranorum, Calvinianorum, Anabaptistarum, & recentium Hugnosticorum cœtus, vel vnus Lutherus omnium eorum parens, satis aperuit, docens: *Si nolit vxor, veniat ancilla. Tam necesse est homini cum femina rem habere,*

quam edere, bibere, dormire, sperare, &c. Quid, quod Beza Calvinianorum hac ætate corypheus, editis vulgatisque per orbem Poëmatibus, de sua cum quodam Audeberto præpostera venere, & variis cum Cådida meretrice adulteriis & scortationibus gloriatur? Non est igitur inter Hugnosticos *Religio munda & immaculata coram Deo & Patre*, quātumuis de ea glorientur, & coram fascinatīs à se miseris triumphent: verum secta ex veterum hæreticorum blasphemis & impuritatis confarcinata & commaculata. Pulcrè additur, *apud Deum & Patrem*, ait Beda, quia sunt qui hominibus religiosi (adde, & omnibus superstitionibus pōtificum defœcati, & reformati) videntur: cū à Deo habeantur prophani. Vnde & Salomon ait: *Est via, qua videtur homini* Prou. 14.
recta, nouissima autem eius deducunt ad mortem.

Veræ Religionis porrò hîc tantum duo attingit officia: cætera passim explicantur alibi. Primum est, misericordiam & beneficentiam exhibere erga proximos, cū in afflictionibus & miseris versantur. Licet enim pupillorum & viduarum dumtaxat expressè meminerit, nō est tamen dubitandum, quin sub his nominibus alios complures, adeoque omnes oppressos & afflictos, quibus succurrere debemus, comprehendit. Illos autem præsertim nominat, quod magis passimque occurrant: quodque & viduarum virorum suorum, & pupilli parentum præsidis sint palam destituti, eoque facilius improborum iniuriis pateant. Opus ergo religionis & pietatis est, illis opem ferre aduersus oppressores,

eisdemq; rebus nostris opitulari dum indiguerint. Hoc alibi Dominus exemplo suo confirmat, cum se horum præcipue & patrem & defensorem declarat, vt omnes ad idem præstandum accendat & prouocet. Addidit & manifesta de his mandata: subiecit etiam comminationes aduersus oppressores illorum. Vidua & pupillo, inquit, non nocebitis. Si laeseritis eos vociferabunt ad me, & ego exaudiam clamores eorum, & indignabitur furor meus, & percutiam vos gladio, & erunt uxores vestrae viduae, & filij vestri pupilli: Et in Psalmis dicitur, Pater orphanorum, & iudex viduarum. Promittit in iisdem: Viduam benedicens benedicam, & pauperes saturo panibus. Denique, Pupillum & viduam suscipiet, &c.

Alterum veræ Religionis officium est, immaculatum se custodire ab hoc seculo, id est, animum non polluere criminibus, corruptissimis moribus, ac fœdissimis voluptatibus: sed purum se custodire à concupiscentia carnis, oculorum, & superbia vitæ, quæ totum mundum occupant. Totum se consecrare Diuinæ voluntati, præclarisque incumbere virtutibus. Piè hîc scribit beatus Aquinas: Qui mundum diligit, immaculatum se nō custodit: vnde solent dici versus:

*Mundus non mundus, quia mundus pollut. Ergo
Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?*

Et alios non minus pios adiciam ex Augustino:

Quisquis amat mundum, tibi prospice quò sit eundum.

Hac via qua vadis, via pessima plenâque claudit

Exod. 12.

Ps. 71.

Ps. 131.

Ps. 145.

1. Jo. 2.

1. Manua
læ, c. 30.

De hoc mundo, id est, mundi amatoribus & sequacibus Scriptura dicit: *Mundus Deum non cognouit. Spiritum Veritatis non potest accipere. Spiritus sanctus arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.* Et Christus de eodem: *Mundus me odit, eo quod arguo opera eius. Pro mundo non rogo. Regnum meum non est de hoc mundo, &c.* Cōcludit itaque Ioannes: *Carissimi, nolite diligere mundum, &c.* Atque hæc de primo capite.

CAPVT SECVNDVM.

Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri IESV Christi gloria.

In hoc secundo capite duo loci tractantur: alter de non contemnendis pauperibus Christianis præ diuitibus, cum fides in IESVM Christum acceptionem personarum non patiatur. Alter de bonis operibus, ex quibus fides erga Deum & proximum ostenditur. Ex his autem duobus locis, tanquam ex spicilio colliguntur tractationes de cœtibus Ecclesiasticis, de pauperibus, de diuitibus, de proximorum dilectione, de impletione Legis, de misericordia. Item de fide totius Christianismi fundamento, de bo-

*1. obra de coger
espigas - l. spigas
collected, que a
bonis, relinquit.
C. ipsa tempus
quo spicis ligantur*

horum operum necessitate ac efficacia, de fide dæmonum, de Abraham patre fidelium, Raab muliere sanctissima, &c. quorum omnium explicatio non minus est utilis, quam necessaria.

Increpans igitur & coarguens D. Iacobus corruptos illorum mores, qui speretis piis pauperibus, tantum diuites in pretio habebant, à quibus vel lucelli vel gloriolæ quippiam sperabant: asserit illos vera & salutari in Christum fide carere, quando sic Caritatis rationem non seruarent. Ac si diceret, Ne putetis vos fratres, habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriosam & illustrem: fallimini opinione vestra cum caritatem non habeatis. Hanc vos non habere id planè arguit, quòd respectum habetis personarum indebitum, cum quo nec fides nec caritas conueniunt. Etenim qui proximum amat propter Deum, & qui Deum amat in proximo, non illum metitur, quòd potens sit, aut diues, aut nobilis: sed quatenus Diuinis bonis abundat. Ad hanc autem æstimationem nihilò potior est rex aut diues, quouis humili aut paupere. Pro omnibus ex æquo mortuus est Christus, & omnes ex æquo vocantur ad immortalitatis hæreditatem. Proinde, si verè fidei promissis Christi, nolite facere discrimen personarum iuxta rerum mundanarum æstimationem. Non opulentis, sed pauperibus pollicitus est regnum cælorum.

DE

DE PERSONARVM
ACCEPTIONE.

ANTE specialem contextus explicationem, i. primò dicendum est, quid sit personarum acceptio: hinc, quando sit peccatum mortale: inde quibus, & quot modis prohibeatur. Est autem προσωποληψία, id est, personarum acceptio, cum res æstimatur ex habitu externo, nihil faciente ad negotium de quo agitur. Vt si eligendus sit Episcopus, tantum ratio habeatur formæ corporis, diuitiarum, nobilitatis, &c. Vel aliter, Acceptio personarum est inæqualitas iustitiæ distributiuæ, qua aliquid confertur alicui præter proportionem, dignitatem, atque meritum; illis prætermisissis ac neglectis, qui meruerunt atque digni sunt. Exeimpli gratia; Reges & Magistratus qui sunt debitores iustitiæ distributiuæ subditis, si hunc constituent iudicem, qui leges non nouit: aut Rectorem prouinciæ, qui nec domum priuatam bene regere potest: vel illum Ducem exercitus, qui nunquam arma tractauit, ea tantum ratione quòd consanguineus sit aut diues, aut pecunias in ærarium publicum retulerit: prætermisissis sapientibus, prudentibus, & fortibus aliis, acceptores sunt personarum. Pontifices ad opima sacerdotia quosdam promouentes, non quia literati, pij, ac Ecclesiæ utiles: sed quia cognati sint aut pecuniosi, procul dubio personarum acceptione peccant, &c.

2. Hæc enim peccatū est mortale, primò, quoniam repugnat bonitati, æquitatīq; Diuine, quā vt filij imitari iubemur, Christo præcipiente: *Estote perfecti, sicut Pater vester celestis perfectus est.* Paulo quoque scribente: *Imitatores Dei estote, sicut filij carissimi.* De illo autem dicitur, *Deus magnus, & potens, & terribilis, personam non accipit, nec munera.* Et alibi. *Non est apud Dominum Deus nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.* Et Sapiens: *Non subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam.* In Actis Apostolorum denique Petrus exclamat: *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.* Omnia namque administrat in numero, pondere & mensura. Est illi cura æqualiter de omnibus. Iudicat orbem terræ in æquitate, & populos in iustitia. Reddet unicuique iuxta opera sua. Recipiet vnusquisq; pro vt gessit in corpore siue bonū siue malum. Tantò igitur acceptores personarum grauius peccant, quantò longius ab eius imitatione, & præscriptis recedunt.

3. Secundò, peccatum est, quoniam aduersatur expressis legibus ac prohibitionibus Diuinis. Magistratibus enim strictè inhihetur, in decernendis iudiciis, ac ferendis sententiis. Ne considerent personam pauperis, nec honorent vultum potentis, sed iustè iudicent. Ita paruum audiant sicut magnum, nec accipiant personas, nec munera: quoniam munera excæcant oculos sapientiū. Et Salomon ait: *Accipere personam impij*

Matth. 6.
Ephes. 5.

Deut. 10.

2. Paralip.
19.

Sap. 6.

Act. 10.

Rom. 2.

Ephes. 6.

Gal. 2.

Sap. 6.

Pf. 9. & 95.

Rom. 2.

2. Cor. 5.

Leuitic.

19.

Prou. 18.

in iudicio non est bonum. Et Siracides: *Iustifica pupillum & magnum similiter.* Grauius coarguitur apud Isaiam principes, quòd essent socij furum, diligenter munera, sequerentur retributiones, pupillis non iudicarent, & causa viduæ non ingrederetur ad illos. Et per Ieremiam ait Dominus: *Causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non dilexerunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus. Aut super gentem huiusmodi non vleiscetur anima mea?*

Tertiò, multo grauius peccatur à sacris hominibus, id est, ecclesiæ Præsulibus, quando personarum fit acceptio in promotionibus ad sacras ecclesiasticasque dignitates. Nam nec Moses, nec Samuel proprios filios post se ad sacerdotium publicum promouerunt: nec Christus consanguineis suis Ioanni & Iacobo, sed Petro, Ecclesiæ suæ clauum commisit. Neque voluit eiusdem Ecclesiæ suæ summum sacerdotium, aut inferiores dignitatum illius gradus esse ex carnis successione, sed libera Cleri electione: vt omnem personarum acceptionem è grege suo excinderet atque propelleret.

Quartò, ab eisdem quoque delinquitur, quando in multis ac punitionibus pro peccatis pœnitentibus imponendis, vnus absque rationali causa, aut præfertur, aut postponitur alteri. Decreuit enim concilium Laodicenum, quod & in decreta publica relatum est: Sacerdos pœnitentiam imploranti, absque personarum acceptione, pœnitentiam secundū leges iniugat. Et pro qualitate peccati, pœnitentiæ tempus at-

Cap. 2.
26. q. 7. c.
Sacerdos.

tribuendum est, propter misericordiam & bonitatem Dei.

6. Quintò etiam peccant, si cum acceptione personarum doctrinam fidemque Christianam annuncient. Hæc enim pietas, quia communis, & omnibus ad iustitiam & salutem est necessaria, vniuersis æqualiterque offerenda & prædicanda est. Apostolis siquidem dictum est: *Uos estis lux mundi, & sal terra.* Item. *Prædicatè Euangelium omni creatura.* Paulus eximius illius præco, profitetur se Græcis & barbaris, sapientibus & insipientibus esse debitorem. Verè à Pharisæis Christo dictum est, *Verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum.*

7. Sextò, delinquant quando in erogandis elemosynis, aut hospitio colligendis peregrinis, cum id præsertim amore Dei petunt, & omnibus ea præstari possunt, externam indebitamque personarum acceptionem seruant. Ait namque Chrysostomus, quod & in Decretis collectum est, Si pro nutrimento postulatus fueris, ne in his examines, cum Abraham hospitalem se circa omnes ostendebat. Si scrutator fuisset refugientium ad se, nunquam Angelos hospitio recepisset. Et Hieronymus: Eleemosyna omnibus indifferenter præbeatur: scriptum quippe est: *Omni petenti te tribue.* Bernardus denique de hoc peccato sic Eugenium olim discipulum, tunc summum Pontificem alloquitur: *Est quod sæpè & noxiè insidiari iudicantibus solet: Acceptio personarum; Non parui te reum*

peccati existimes, si facies peccatorum sumis, & non potius causas iudicas meritorum. Est item vitiù, cuius si te immunem sentis, inter omnes quos noni ex his qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice, solitarius, quia veraciter singulariterque leuasti te super te. Facilitas incredulitatis hæc est, &c.

Accedit, quod etiã ethnici ab illa distributiue iustitiæ corruptela, sola duce Natura, abhorrerint. Refert enim Lucianus, ideo noctu, & in tenebris Areopagitas iudicare solitos fuisse, ne ad dicentes respicere possent: sed ad ea quæ dicerentur. Et Socrati ad æquitatis cumulū apponitur, quod neque vxorē, neque liberos in iudiciū voluit adducere, ad excitandam iudicū erga se cōmiserationē. Aristoteles quoque illam Oratorię partem, quæ ad commouēdos affectus exposita est, condemnat: Areopagum Atheniēsiū hac maximè ratione commédans, quod illam partē à suo iudicio relegatam haberent. Demosthenes quoque ait, Delicta sine discrimine personarum diuitis & pauperis pari seueritate vindicanda. Eandem personarum acceptionem facerè falsèque taxauit Xenocrates, vt est apud Laërtium, quando vidēs quendā latronē ad patibulū duci, subrisit, dicēs: *Quod magni fures, minores morte damnabāt.* Valerius laudat Anacharsin, quod humanas leges telis araneorum cōparasset. Nā vt illis infirmiora animalia retinentur, valētiora perumpunt: ita his humiles & pauperes constringuntur, diuites & præpotētes non alligantur. Tullius denique seridò dolet, quod multo plura

Matth. 5.

Matth. 28.

Rom. 1.

Matth. 22.

Hom. 2.
ad Hebr.Disp. 42.
cap. Que-
sumus.Ep. ad Pau-
linum.

Luc. 6.

8.
Li. 2. de cō-
siderat.
in Hermo-
timo.

Li. 1. Rhet.

Contra
Midium.

Lib. 7.

homines iudicāt odio, aut amore, aut cupiditate aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis: quàm veritatis præscripto, &c.

Sed hæc hæcenus: nūc ad Epistolæ cōtextum redeundum. Apostolus igitur propositionē suā, De personis propter externas larvas & cōditiones non acceptandis, pauperibusque in cœtibus ecclesiasticis ob pauperiē non contemnēdis vel repudiandis, aliquot argumētis exornat & confirmat. Primū later in duabus istis vocibus, *Fratres mei*, quandoquidē omnes Christiani fratres sint: & fratres quandā habeant per se cōditionis æqualitatē, quapropter non debent habere respectum personarū: id est, non oportet eos externis diuitiarum pompis, & pretiosarum vestium splendoribus aliquid tribuere, cum pauperū ignominia. Pauperes nāq; perinde in Christo fratres sunt atque diuites: imò frequēter magis excellunt Christianis virtutibus, quàm opulēti & personati diuites. Scribit autem Nigidius apud Gelliū, fratris vocabulū subtili etymologia interpretatū dici, quasi ferè alter. Ambrosius autē & Augustinus adfirmāt, maiore esse fraternitatem Christi, & religionis, quàm carnis & sāguinis; quoniā hæc similitudinē tantū corporis refert, illa verò vnanimitatē cordis & animæ demonstrat, sicut scriptum est: *Credientiū multitudinis erat cor vnum, & anima vna*: Subiiciūt; illa fraternitas sanguinis interdum sibi inimica est, vt Cain & Abelis, Isaac & Ismaēlis, Esau & Iacob, Amnon, & Absalon, fratrumque Ioseph

Li. 13. Noft.
Astric. c. 10.
Ser. 9. *¶*
29. Ser. 27.
de verbis
Apostoli.

Act. 4.

patriarchiæ docēt exēpla. Christi autē fraternitas sine intermissione pacifica est. Illa inter se cōmunia cū æmulatione diuidit: Hæc cū gratulatione propria cōmunicat. Illa in consortio sæpe despicit germanos: hæc assumit frequēter extraneum, &c. Itaq; vt ad mutuā fraternitatem; benevolentiam Christus & Apostoli eius vniuersos incitent, & omnē tollāt personarū acceptationē, ferè semper nos fratrum gratiosissimo cōpellāt nomine. Paulus denique caritatē, & amorē fraternitatis impensius commendat.

Secūdū argumētū cōtinetur in verbis, *Dominus nostri IESU Christi*. Quoniā si Dominus est omnium, & nos omnes seu diuites seu pauperes, illius serui, atque ita cōserui sumus: ergo pauperes nō debēt abiici aut cōtemni propter diuites. Pater nāq; dedit ei omnia in manu. Data est ei omnis potestas in cœlo & in terra: Constituit eū Pater in cœlestibus super omnē potestatem, principatū, dominationē, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed & in futuro. Ergo cum sub tam generali, & præpotenti dominio pij omnes, seu egeni, seu opulenti, siue honorati, siue inglorij: seu serij, seu Domini contineātur, æqualiterq; subiiciātur, nō debet esse inter illos propter causas indebitas acceptio personarum.

Tertiū notāt nomina *Fidei gloria Christi*: atque huiusmodi potest esse sensus: Christus gloriosæ fidei nostræ author est atq; cōsummator. Hanc autē indiscriminatim, & sine vlla externarum mūdi pōparū acceptione, omni creaturæ prædicandā iussit. Ille rursū ad se se vocat omnes qui

Rom. 10.
1. Theff. 4.
Heb. 13.

Rom. 10.

Ioan. 13.
Matth. 28.

Eph. 1.
Psal. 8.

Heb. 12.

Matc. 16.
Matth. 28.

A. Gl. 1.

Matth. 11.
Matth. 13.
Matth. 22.

laborant, & onerati sunt, vt eosdē subleuet atq; cōsoleatur, absq; vilius laruę in debita ratione. Sarena eius in mari missa congregat omne genus pisciū. Omnes congregare iussit ad regales nuptias, imō & quosdā compellere vt in eas intrarent. &c. Igitur nō debetis hūc hominē a sacrarū rerū cōsortio repellere, quōd pauper sit & pānosus: illū autē cū omni honore excipere, quia diues est atque gloriosus. Grāde etenim peccatū est, hominē æstimare ex fucatis & fallacibus bonis, non ex veris quę sunt in animo. Hoc qui faciunt, non habent gloriosam & magnificā fidē: sed destituuntur iudicio, veritate, & caritate.

Li. 12. thes.
c. 13. & Dia
logo. 6. de
Trinit.

Nec pretereundū, epitheton τῆς δόξης à beato Cyrillo, referri ad Christum, vt cum κυρίου coniūctū sit: & hīc appelletur *Dominus gloriae*. indēque contēdit aduersus Indeos, Ebionitas, Samosatēnianos, & Arrianos, illum nō fuisse purā creaturā: sed natura essentiaque æternū Deū, ac Dominū gloriae. Quomodo autē *omnis gloriae*, Filius erit, si cōsubstantialis Patri non est: Nihil enim potest habere gloriam Dei, nec gloriae Dominus appellari, præter Deum. Non potest mentiri Spiritus veritatis, per quē Pater in sanctis prophetis locutus est dicens: *Gloriam meam non dabo alteri*. Quoniam ergo tantus est splendor Christi, vt omnes mundi splendores & glorias toto cœlo superet, idēo in sacris appellatur *Rex gloriae*, naturā verē Deus est. Hūc autem cum gloria sua parui facimus, si hominum totiūscue mundi gloriam plus æquo miremur.

Isa. 42.

Psal. 23.

His adiicit vener. B E D A, Christum vocari *Dominum gloriae*, primū, quōd secundū Apostolum, *sit splendor gloriae, & figura substantie Patris*, id est, quōd æternam & infinitā Patris gloriam, mūdo priūs ignotā, credētib; manifestauit, tāquā lumē de lumine, & Deus verus procedens de Deo vero. Deinde, quōd sempiterna gloria remuneret quicquid pro eius amore pauperibus datur, iuxta illud; *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi*. Et quōd amatoribus pauperum suorum dicitur sit: *Possidere regnum paratum vobis à constitutione mundi*. *Esurini enim, & dedistis mihi manducare, &c.*

Heb. 11.

Psal. 111.

Matth. 25

Denique, & si in vita ciuili Deus constituerit varios officiorum & dignitatum gradus; tamen in ecclesiasticis administrationibus nec impiis diuitibus oportet adulari, nec pios pauperes contemnere,

2. Etenim si introierit in conuentum vestrum vir annulum aureum habens, in veste candida: introierit autem & pauper in sordido habitu:

3. Et intendatis in eum qui indutus est veste präclara, & dixeritis ei, Tu sede hic bene; pauperi autem dicatis, Tu sta illic, aut, Sede sub scabello pedum meorum:
4. Nonne iudicatis apud vos meris ipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?

Propositionem generalem, *De non accipiendis propter causas in debitas personis*, illustrat hypothesi, id est, casu, seu exemplo eius quod fieri poterat, quasi iam factum esset. Ac primō, per conuentum significatur cœtus seu congregationes publicæ profanæ, in quibus conuenie-

bant Christiani, vt iustis legibus & arbitris, domesticas vel politicas, communésque lites dirimerent. Hinc etiam coitiones sacras & Ecclesiasticas intellige, in quibus sacris operabantur. Priorum conuentuum loci inter Iudæos erant potissimum portæ urbium, vt ex aliquot Scripturarum testimoniis luculenter apparet. Et de mulieris fortis & prudentis merito dicitur: *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus*

Gen. 34. Priorum conuentuum loci inter Iudæos erant potissimum portæ urbium, vt ex aliquot Scripturarum testimoniis luculenter apparet. Et de mulieris fortis & prudentis merito dicitur: *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus*

Deut. 31.

Iob 34.

Ruth. 4.

Prov. 31.

Matth. 27. *terra.* Inter Gentiles autem erant Prætoria, Curia, Tribunalia: quemadmodum dicitur Pilatus exiisse prætorium, sedisse pro tribunali. Paulus à militibus Præsidis deductus fuit in prætorium, & seruatus à furore Iudæorum. Habebant quoque publica & magnifica palatia, sublimes thronos & curias, in quibus cõuentus forenses agebant: atque verisimile est Christianos vtriusque sese accommodasse in his rebus externis, quantum per fidem & pietatem suam eis licuit. De posterioribus, id est, Christianis & sacris conuentibus, ad maiorem huius sententiæ explanationem, commodum simulque iucundum erit hîc paulò latiùs differere; primò, de locis in quibus fiebant; secundò, de ornamentis locorum; tertio, de ordine in his seruato: quarto, de tempore quo fiebant: quinto, de his quæ in locis illis agebantur, &c.

De locis sacrorum conuentuum.

1. Primò itaque, loca in quibus ab initio conueniebant Christiani, vt sacris operarentur, passim vocantur templa, oratoria, synagoga, ecclesiæ, dominica, domus Dei, martyria, basilicæ,

memoriæ & cryptæ martyrum, cæmeteria, &c. Constat enim ex Actis Apost. discipulos Christi in templo Ierosolymitano tandiu orasse, & verbum Dei prædicasse, quandiu à Iudæis eisdem permissum est. Quando verò ab hoc sunt eiecti & prohibiti, denique illud euersum fuit à Romanis, tum aliis locis, id est, honestis fidelium domibus conuenerunt. *Conueniebant per domos*, ait Lucas. Stephanus eiectus à synagoga, priùs in eam ad euangelizandum intrauerat. Petrus & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Petrus cõcionem habuit, baptizauit, & Spiritus dona per manum impositionem contulit in ædibus Cornelij. In domo Mariæ, Ioânis, Marci genitricis, congregata ecclesia, sine intermissione orationem faciebat pro liberatione Petri ex Herodis carcere. Quinetiam describitur in Euangelio *cænaculum magnum stratum*, quod Christus Eucharistiæ cõstitutione, cõcionibus, orationibus, & hymnis dedicauit. In eodem post Christi ascensionem, Apostoli perseuerabant in oratione cum mulieribus, & MARIA matre IESV. Dum in eo aduenit super eos Spiritus sanctus in die Pentecostes: & primas conciones habuerunt de Christi aduentu, passione, & resurrectione ad populum. In ipsomet sacro loco beatissima Deipara fertur cum Ioanne mansisse, vsquè ad tempus migrationis & assumptionis suæ. Illic à Christianis postmodum ædificata fuit præclara ecclesia, quam vocauerunt, *Ecclesiam sanctam montis sion*. Philo Iudæus apud Eusebium, refert 17.

Act. 1. 2. 3.
4 7. 21.

Act. 2.
Act. 7.

Act. 10.

Act. 12.

Mar. 14.
Io. 13 & 18.
Matth. 26.

Act. 1. 13.

Metaphra.
Inuenal.
Damasc.
Niceph.

1. 2. hist. c.

Christianos tunc habuisse domos Deo dicatas, quæ à quibusdam *σεμνείον*, id est, augustum templū, vel *μοναστήρια*, (Latinè, locus solitarius dici potest) in quas ad peragenda sacra conueniebāt. Clemens templorū Christianorū formā his ex translatione Turriani verbis describit: Primū quidem sūt domus oblongæ ad orientem versus, naui similes, ex vtraque parte p̄stophoria, (id est, sacraia, armariola, vel tabernacula, in quibus Eucharistia pro infirmis, vasā sacra, libri, vestēsque sacerdotales seruarentur) habentes, &c. Consentit Tertullianus scribens: Nostra columbæ domus simplex, etiam in editis semper, & apertis, & ad lucem, amat figuram Spiritus sancti, Orientem Christi figuram. Ipsa profectō Imperatorum edicta de euertendis Christianorum Ecclesiis ab Eusebio recitata, luce clariū ostendunt, illas iam antea fuisse erectas, & vt Eusebius habet, pro crescente fidelium numero, in vniuersis vrbibus fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, constructas. Ex quibus apertè & solidè refutatur Centuriatorum magnum & impudens mendaciū, quo scribunt: *Templis ac edificiis publicis operam dare, tūc nō fuisse continuas Christianorū persecutiones.*

De ornamentis sacrorum locorum.

Ornabantur in primis Altaribus erectis & Deo sacratis, quæ mensæ Dominicæ & sacræ, & aræ dicebantur: in quibus offerebant & sacrificabant, vt ex sacris litteris, & omnium veterū historiis ac testimoniis alibi probauimus. Tantūm hijs addo, Paulum de altaribus Chri-

l. 2. const.
c. 56.

l. adu. Val-
entin. c. 2.

l. 8. hist.

Cent. 2. c.
6. col. 117.

l. 1. Appen-
diciū An-
not. in l. 4.
Iren. c. 20.
c. 34.

stianorum apertè scribere 1. Cor. 10. *Non potestis esse participes mensæ Domini, & mensæ demoniorum.* Quæ porò mensa demoniorum, præter altaria in quibus Ethnici suis idolis immolabant? Nonne ergo mensa dominica, sacrum altare: Et idem rursus dicens: *Habemus altare, de quo edere potestatem non habent, qui tabernaculo deseruiunt: Christianorum altaria apertè designat.*

Heb. 13.

Extabant & sacræ imagines tum in tabellis 3. depictæ, tum erectæ; atque in primis Domini *Carm. de pass. Christi.* IESV de cruce pendens & patientis, vt Lactantius ante mille & ducentos annos, lectissimis versibus docuit. Consentit Athanasius magnus libello de passione imaginis Domini nostri. Deinde, sanctorum Apostolorum & martyrum, vt omni fide digni testes sunt Prudētius ac Eusebius. His longè antiquior Tertullianus, palam testatur in sacris calicibus insculptas fuisse Christi, instar pastoris, ouem aberratē in humeris referentis, imagines. Magnus antistes & doctor Augustinus scripsit, Petrum & Paulum vnā cum Christo depictos prostitisse: & Abrahæ filium sponte immolantis nobile factum, tot locis pictum, vt oculos dissimulantium feriret. Insuper Adami & Eue post admissum peccatum, foliis verende contegentium effigies. Idem rursus, suadet infirmis, vt Dominicæ crucis figuram, hominisque inibi patientis affixam imaginem, ad Crucifixi recordationem, & pigritantis fidei excitationem complectantur & venerētur. Ampliore manu hæc collegimus Annot. in lib. 1. Irænei, c. 24.

Carm. de
pass. Chri-
sti.

De passion.
Cassiani l.
7. hist. c. 14.
l. de pudic.
c. 7. & 10.
l. 1. de conf.
Euāg. c. 10.
l. 22. cont.
Faust. c. 73.
l. 5. cont.
Iul. Pelag.

l. 2. de vis.
infr. c. 3.

4. Erāt in illis & ornatissima Baptristeria, in quibus Catecumeni sacris vndis regenerabantur. De illis amplissimè tractāt Athanasius magnus, Epistola ad omnes orthodoxos, dolens vehementer quòd per Arrianorum furores còspurcata fuissent: deinde Ambrosius lib. 5. epistola 33. & libro 4. de sacramentis, c. 1. Socrates lib. 7. historiæ, c. 4. Euagrius l. 2. c. 8. Nicephorus lib. 13. c. 20. l. 16. c. 6. Augustinus denique l. 22. de ciuit. c. 8.
5. Decorata etiam fuerunt priscorum Christianorum templa pretiosis vasis, linteaminibus, velis, & auleis, ex auro argentòque aut serico contextis, vt docet Optatus Mileuitanus: qui grauiter còqueritur, Donatistas hæreticos hæc omnia nefariè diripuissè per Africam, & in vsu profanos conuertissè. Hieronymus laudās Nepotianum, quòd sollicitus esset, si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pauimenta tersa, si vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa luculenta: insuper, quòd basilicas ecclesiæ, & martyrum conciliabula (nos facella nunc appellamus) diuersis floribus & arborum comis, vitiùmque pampinis adumbraret, eleganter probat sacrorum locorum ornatū, eiusdemque studiosos commendat.
6. Nec deerāt luminaria, quibus nocturnarum vigiliarum tenebræ collustrabantur: iamque sole rutilāte ingens gaudium in Spiritu sancto, & doctrinæ fideique splendor significabatur. Etenim Hieronymus compescens Vigilantiū aduersus hos ritus obgannientis latratus, refert

l. 3. & 6.
adu. Parm.

Ep. ad Heliodorum.

l. adu. Vigilant.

varia luminaria per omnes oriētis ecclesias accensa fuisse, cum præsertim sanctum legeretur Euangelium. Ante hunc Eusebius narrat beatum Narcissum sacrorum Ierosolymorum Antistitem, die solemni vigiliarum Paschæ, cum oleum deesset ad lampades, puram aquam orationibus suis in oleum mutasse, vt illæ accenderentur. Idem rursus, imperatorem Constantinum magnis laudibus effert, eo quòd candelas & lampades etiam per seipsum in sacris locis accenderet. At quis negabit Christum cum Apostolis nocte concionantem: aut Paulum vsque ad mediam mortem sermonem protrahentem, candelarum ac lampadarum luce vsos esse: Et hæc de ornamentis sufficiant.

l. 6. hist. c. 7.

l. 4. de vita Const.

Io. 13.

Luc 22.

Act. 19.

De ordine seruato in sacris conuentibus & locis. 7.

Quia cuiuslibet ordinis, gradus, & sexus homines conueniebant, iuxta cuiusque conditionem, sine superstitioso tamen personarum respectu, suis locis à Diaconis & Diaconissis, locus ac sedes designabatur. Ac in synagogis quidem atque templo Iudæorū hic ordo erat, vt Seniores in cathedris sedentes differerent: sequentes in subsellis: nouissimi in pauimento super matas, quemadmodum obseruat Ambrosius. In Christianorum verò templis, Episcopo, id est, supremo ecclesiæ rectori, in medio templi cathedra siue thronus erectus erat, ex quo tanquam ex quadam diuina sede, populum de fide, de sacramentis, & mandatis cœlestibus erudiebat. Ex vtroque autem latere sedebant Presbyteri, astabant quoque Diaconi succincti & ex-

Clem. l. 3.

c. 15. Epi-
phanus
cont. hares.
79.

Com. in 1.
ad Cor. c.

14.

pediti ad obeunda sacra ministeria. Erat & alius editus locus, ex quo Lectores suo ordine sacros legebant libros, vt ex Apostolorum constitutione tradit b. Clemens, Athanasius magnus mentionem facit throni episcopalis in templis, subselliorum, mensæ dominicæ, & tabularij. Eusebius lib. 7. hist. c. 15. scribit, vsque ad sua tēpora, Ierolymis cum veneratione seruata fuisse ligneam cathedram, ex qua hic beatus Iacobus cōciones habere solitus erat. Extat quoque apud eundem Eusebium Epistola concilij Antiocheni, quā inter portentosos Pauli Samosatēni herēsiarchē mores recitatur, quōd nō contentus mediocris sedis, thronum sibi in ecclesia ad morem principum huius sæculi, construxisset. Nazianzenus ait, Iulianum apostatam ad imitationem Christianorū, in delubris idolorum thronos, gradus, & varia subsellia fieri curauisse. Nicephorus quoque scribit, Chrysoptomum à primo exilio suo reuocatum, inuitum ac reluctantem licēt, à populo in sede episcopali collocatum, vt pacem ex superiore loco eidem annunciaret atque precaretur. Rursumque, Proclum Episcopū corpus eiusdem Chrysoptomi ex secundo exilio mortuum Constantinopolim relatum, secum in throno collocasse, vniuersa plebe circumfusā vno ore exclamante, Recipe thronum tuum, ô pater, & ex illo nobis benedic. Augustinus etiam meminit exedræ, quæ quosdam gradus habuerit, vnde ipse de supremo loco, populum alloquebatur.

De aliis porrò superuenientibus constitutum fuisse

l. 2. c. 57.
Epist. ad
solit. vitam
agentes.

l. 7. c. 26.
tral. Rufini

Inuectiua
const. Iul.

l. 13. c. 16.

l. 14. c. 43.

l. 22. de cin.
c. 8.

fuisse ab Apostolis testatur b. Clemēs. Stabant *l. 2. Const.*
Sacerdotes in introitu virorū, & diaconissę mu- *c. 57. tral.*
lierum, & curabant vt suus cuique locus pro *Turr.*
ordine, ætate, & sexu proprius designaretur.
Si presbyter, excipiebatur cum presbyteris;
si diaconus, cum diaconis: si Episcopus,
cum Episcopo fedebat, eodem honore cum illo
acceptus. Cum sufficiens locus erat, & sacer-
dotes seorsim à laicis, & iuuenes à senioribus,
& mulieres nuptæ à virginibus constituebatur.
Constat quoque ex beati Dionysij hierarchia
ecclesiastica, catechumenos, & pœnitentes, &
energumenos separatim collocatos. Ita Paulus *1. Cor. 4.*
præcipit, omnia ordine fieri in nobis. Nā mem-
bra corporis humani alium & alium ordinem
ac situm habēt in corpore: & stella à stellā mul-
tum distat in firmamento. Angeli, & archangē-
li, & omnes cœlestes spiritus suis ordinibus &
hierarchiis distributi sunt in ecclesia: cœlesti ac
triumphante, quam pro sorte sua imitatur ter-
restris & militans.

Distincti etiam fuerunt loci virorum & mu- *Hom. 74. in*
lierum, sacerdotum atque laicorum. Author *Matth.*
enim est Chrysoptomus, interiore pariete viros
à mulieribus seiunctos fuisse. Ambrosius quo-
que noluit imperatorem Theodosium intra
cæcellos sedere sacerdotum, sed extra illos exire
iussit dicens: O imperator, interiora loca tan-
tū sacerdotibus sunt collata, quæ ceteri nec
ingredi, nec contingere permittuntur. Egredere
igitur, & cum ceteris expecta sacrorum my-
steriorum perceptionem. Purpura namque im-

peratores, non sacerdotes facit. Historiam referunt Theodoretus, & post hunc Cassiodorus, l. 9. tripart. c. 30. Haec de ordine.

Act. 2. & De Tempore sacrorum conuentuum.

5. Apostoli cōuētus initio celebrauerunt quotidie in templo Ierosolymitano: deinde, in domibus honestis credentiū. Aliās plerunque diebus sabbatorū, quibus Iudæi in synagogis frequentius cōgregabantur. Quinetiam noctibus sæpe docebant in domibus, vel vt feruori inferirent fidelium, vel vt furorem declinarēt Pharisæorum & persecutorum infidelium. Dicitur enim Paulus protraxisse sermonē vsque ad mediam noctem: scribit quoque se non cessasse die ac nocte monere Ephesios. Plinius iunior Epistola ad Traianū, & post hūc Tertullianus, meminerunt nocturnarum congregationū in quibus Christiani Psalmos Deo Christo concinebant, & sacra percipiebant. De eisdem quoque scripserūt Basilus magnus, Eusebius, & Hieronymus epistola ad Sabinianum, & lib. aduersus Vigilantium. Lactantius duplicē rationē reddit nocturnorum cōuētuum. Prior est, quod Christus nocte resurrexerit: posterior, quod nocte venturus sit ad iudiciū. Athanasius magnus libro de interpretatione Psalmorū, refert Christianos collegisse quinque diebus hebdomadæ, nimirum die Sabbati, die Dominico, secunda sabbati, id est, lunæ, quarta sabbathi, id est Mercurij, & die parasceues, id est Veneris. Eusebius verò ait: Quotidie fermè congregamur, ad percipiendam disciplinā. Clemens autem in Constitut. docet Apostolos præcepisse Episcopis vt

L. 1. præp. c.

3.

l. 2. c. 58.

Ep. ad Neo-

cesar. &

in Psal. 114.

L. 1. præp. c.

3.

l. 7. c. 19.

L. 2. ad uxorem.

Act. 19.

Act. 13. 17.

& 28.

Act. 2. &

populum monerent quotidie frequentare Ecclesiam, manè & vespere, &c.

De his quæ fiebant in sacris conuentibus.

In his primò omnium Diuinas laudes concinebant, gratias agētes pro innumeris beneficiis eius, vt docet Apostolus. Deinde legebāt scripta prophetarum, apostolorum, Euāgelistarum: eadem vel Episcopus, vel Sacerdos, vel Diaconus populo pro concionibus interpretabātur, iuxta Christi Domini exemplum. Paulus & Barnabas in Antiochia Pisidiæ, rogati à principibus synagoge, ea quæ prius lecta fuerant de lege & prophetis, concionādo explicauerūt. Eusebius scribit, Petrum ordinasse vt Euāgelicū D. Marci in ecclesiis publicè legeretur. Clemens enumerat libros canonicos veteris & noui testamenti, quos in ecclesiis publicè legi statuerāt Apostoli. Peractā demū lectione & cōcione, accedebāt vnà cū Episcopo Presbyteri ad sãctū altare, ibiq; cōsecrabāt, offerebāt, suscipiebāt sanctissimā Eucharistiā, dispositisque cōmunicabāt, annūciātes mortē Domini donec veniat. Iussit enim ipse, *Hoc facite in meā cōmemorationē.* Irenæus vir Apostolicorū tēporū ait: Sacerdotes sūt omnes Domini Apóstoli, qui neq. agros neq. domos hereditant hīc: sed semper altari & Deo seruiūt. Et idem postea: Christus suis discipulis dans consiliū primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigēti: sed vt ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint: eum qui ex creatura panis est accepit, & gratias egit, dicēs: *Hoc est corpus meū.* Et calicē similiter suū sanguinē cōfessus est, & noui Te-

1. Cor. 14.

Coloss. 3.

Luc 4.

Act. 13.

L. 2. hist. c. 5.

L. 2. const. c. 6.

56.

Luc 22.

L. 4. c. 28.

L. 4. c. 32.

flamenti nouā docuit oblationem. Quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in vniuerso mūdo offert Deo, &c. Idē rursū paulō post; Per Iesū Christum offert Ecclesia. Rursūque: Offerimus ei quæ sunt eius, cōgruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & spiritus, &c. Nos offerre vultū munus ad altare frequenter sine intermissione, &c. Lector curiosus ea videat, quæ illic annotauimus.

l. 4. c. 33.

l. 4. c. 34.

12. Præterea, in sacris conuentibus eos baptizabant cū religiosissimis plurimisque ritibus, qui recēns ad religionem Christianam accederent, idque Apostolorum exemplo sequuti, vt ex illorum Actis, & sanctissimo Arcopagita discipulo eorum colligi potest.

Act. 2. 4.

20.

Eccles. hier.

c. 5.

13. Fundebant quoque publicas preces, vt Terullianus author est, pro Imperatoribus, pro ministris eorum, & potestatibus sæculi, pro reum quiete, &c.

Apolog.

14. Ibidē etiā fiebāt castigations, & diuinæ censuræ. In arculas quoque pro sua potestate quisque cōferebat, quæ dispensarētur egenis alēdis, humanis que, pro pueris parentibus destitutis, pro senibus, pro naufragis, pro Christianis ad metalla damnatis, exulibus, aliisque calamitos, &c. Et de his hæc tenus: nunc ad Apostoli sententiam redeundum.

Ex enim si introierit in conuentum vestrum vir annulum aureum habens, &c.

Proposito exēplo, primò describitur persona diuitis aut alicuius nobilis huius sæculi, qui ad ostētationē diuitiarū suarū digitos aureis annulis exornauerit: & ad luxū deliciarūq; vestes splē-

didas pretiosasq; induerit, quo huiusmodi pōpuli spectantiū oculos perstringat, mētēsque facinet, vt illi quantūuis impio, primæ sedes offerantur: paupere (licet optimo viro,) cū dedecore & ignominia longè repulso. Notandū verò hīc ab Apostolo tātūm coargui ostētationē, vanitatē, & inanē gloriatiōē eorū, qui in externis istis ornamētis plus equo sibi placēt, adulatione delectantur, & alios quantūuis pios, superbè fastidiūt & aspēnātur: non autē simpliciter & vniuersaliter vel annulorū, vel indumentorū splendentīū vsū legitimū reprobari. Cōficiūtur quippe ex materia cuius Deus optimus & maximus author est, quique omnia ad legitimū hominis vsū condidit: & inter hæc, aurum, argentum, metalla, bombicem, sericum, byssum, limum, lanam, conchilia, & colorum pannorūque genus omne producit. Accedit, quòd legimus pios & sanctos viros sine reprehensione, & annulis aureis, & pretiosis vestibus vsos esse, idque tam in rebus sacris quàm profanis.

Primò ad cōmodiorē Arcæ testamēti de loco *Exod. 27.* in locū deportatiōē, Diuina ordinatione, illa *28 37. &* quatuor annulos aureos habebat in singulis angulis dispositos, quibus à Leuitis ferretur. *38.* Aduerte quoque Rationale seu superhumeralē sūmi pontificis in quo erant duodecim lapides pretiosi, insuper Vrim & Thumim, duobus ante pectus annulis aureis, totidēque in humeris connectebantur.

Secundò, vsi sunt aureis annulis viri ac mulieres ad modestum ornatū, honestū ac iucundū *Gen. 38.*

Judith 10.
1. 2. c. 19.
cū Iudas patriarcha annulū & armillam quā ferebat, dedit Thamari. Sanctissima virago Iudith, & ad Holofernē & castra Assyriorū per rectura, sūpsit annulos & armillas suas. Romanis aliquando mos fuit, vt scribit Alexander ab Ale. in luctu, funerib^o, funestisq. casib^o reipublice, annulos aureos deponere & ferreos assumere

Opat. 5. in Verrem.
Tertid, iisdē vsi sūt ad indicium nobilitatis, virtutis, & rerū pro republica præclare gestarum. Hinc Tullius scribit: Sæpe nostri imperatores superatis hostibus, optimè republica gesta, scribas suos annulis aureis in concione donauerūt.

1. 2. c. 19.
T estatur quoque Alexander ab Alex. Romanos legatis suis ad exteros profecturis, annulū aureū velut insigne munus dedisse. Postea quoque iudicibus equestris ordinis hominib^o: hisque quibus ex agro paterno sestertia quadringēta cēsus fuisset. Scribūt autē quidā decē sestertia valuisse decē millia nummorum. Postea verò vsus annulorū adeò frequēs fuit, vt Romani sine delectu, & demū libertinæ conditionis homines, quin etiam fœminæ, & extrema mancipia annulos aureos haberent. Author est D. Augustinus, Annibalem post prælium Cannensē, tres modios annulorum aureorū ex cæsis militibus Romanis detractos, misisse Carthaginē, ad insignis victoriæ suæ de illis ostentationem.

Gen. 41.
Esther 8.
Quartò, vsurparunt annulos ad potestatem significandam, & leges decretæque sigillanda huius mundi Principes, vt cū Ægyptiorū rex tulit annulum de manu sua, & dedit illum Ioseph patriarchæ. Et rex Assuerus dedit annulū, quo publica decretæ signabantur, viro pro Mardo-

cheo. Et semel iterūque fouea leonū in quā proiect^o fuit Daniel, dicitur sigillata annulo regio. *Dan. 6.* 14.

Quintò, annulos præbuerunt in recōciliationis & amicitia tesseræ: vt quādo pater filij prodigi iussit seruis suis, vt citò proferrēt stolā primā, & annulo filij sui manū decorarēt. Et inter Persas, vt testatur Alexander ab Alex. annulo donari à Rege, ingentis amicitia signum fuit. *Luc. 15.*

Sextò, Tertullianus satis indicat, recens baptizatis datum fuisse annulum in sanctissimi lacuacri, & fidei in illo palam professæ confirmationem, quando eum vocat signaculū lacuacri. *1. de Pudicitia, c. 9.*

Septimò denique, idē scribit, in nuptiis sponsum annulo pronubo sponsā sibi oppignorasse: qui annulus primò ferreus fuit, postea verò aureus. Deinde, in digitū sinistræ manus à minimo proximū inferebatur: & cum eo docet Plinius 1. 37. Gellius Macrobius. Idē etiā eiusdē annuli meminit lib. de habitu muliebri c. 5. & Plinius *1. etymol. lib. 33. c. 2.* De eodē quoque scribit Isidorus. Fœminæ non vtūtur annulis, nisi quos virginibus sponsi miserunt, nec amplius quàm binos aureos in digitis habere solebant. Et 1. 2. Diuin. offic. c. 19. Annulus à sponso sponsæ datur, vel propter mutuæ fidei signum, vel propter id magis, vt eodē pignore eorū corda coniugantur. Vnde & quarto digito inferitur, quòd per eum vena quædā sanguinis ad cor vsque conueniat. Quoniam verò de his copiosius egimus. Com. in c. 2. & 3. libri Estheris, isthæc nunc sufficiant.

in veste candida,

Græcè ἐν εσθῆτι λαμπρῆ, in veste splendida &

fulgente. Sunt autem qui annulum illum aureum, de quo supra, nō referunt ad ornatum digiti: sed ad vestem splendētem, quæ illo vt fibula aurea perstringeretur: eoque referendum putat quod alibi dicitur: *Stringatur rationale annulis suis*. Adeo vt eius generis ornamentum fuerit, quale apud Romanos clarissimos Latus clauus: ideoque hīc virum regium, cui huiusmodi ornamentum in veste splendida gestare liceret, Apostolus describere videatur.

Ac certē idem iudicium debet esse de veste splendēte ac de annulis, siue instar fibularum vestes astringant, siue manus exornēt: quandoquidem horum omnium non reproberetur vsus legitimus, sed abusus. Id est, in personis nullius authoritatis aut dignitatis publicæ præstātibus vsurpatio: aut etiam in aliis luxus, superfluitas, curiositas, iactantia, cum præsertim contemptus piorum pauperum & egenorū his accesserit. Profectō omnium mundi pomparum magnus contemptor & censor D. HIERONYMVS, Pelagium scribentem, *Gloriam uestium & ornamentorum Deo esse contrariam*, his verbis reprehendit, & damnat. *Quæ sunt, rogo, inimicitia contra Deum, si tunicam habuero mundiorē? Si Episcopus, Presbyter, Diaconus, & reliquus ordo Ecclesiasticus, in administratione fatigiorū, cum cādida veste processerint? Quibus & sacrificium Christianorū, & hoc in vestibus splendidis & sacris, nō vulgarib⁹ & profanis celebrādū, aduersus huius æui hæreticos & pretiosarū vestitū vsū debiti⁹ aduers⁹ Pelagianorum*

Dialogo I.
cōtr. Pelag.

morositatem comprobat. In his moderatiōnem requirens alibi scribit: Vestis nec satis munda, nec sordida, & nulla diuersitate notabilis sit. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conueniunt Christiano. Alibi rursum laudat Nepotianum, quod vili tunica, & operimento pari, quo tecto tantū corpore, frigus excluderet, nihil sibi ampli⁹ reseruasset, Cultus ipse prouinciæ morem sequens, nec munditiis, nec sordibus notabilis esset. Illos autem grauiter iurēque reprehendit, qui vestes non ad vsus tantū, sed ad delicias conquirunt, Rursumque alibi Christianorum luxum in vestibus damnans, scribit: Vos in tunicis aurum textitis, sed vos auratos gehenna suscipiet. Vos vestiti fericis, indumentum Christi perdidistis. Vos operosa saxi sepulchra premunt, cum vestris opibus arufuros, &c. E F F R E M, quoque Syrus nimiam ornatus curam his paucis, sed grauib⁹ coarguit: *Quid lucrabimur de cultu vestimentorum, & ornato elationis amictu, nisi ignem inextinguibilem? BERNARDVS, denique rectē iudicat, difformitatem vestium, deformitatis mentium, & morum indicium esse.*

Epist. ad
Eustoch.

Epist. ad
Heliod.

Epist. ad
Marcell.

In vita
Pauli ere-
mitæ.

Li. de iust.
spirit. c. 2.

Li. 3. de cō-
sider.

*Introierit autem & pauper in sordido habitu,
&c.*

His verbis per antithesin pauper describitur, nimirum, qui rerum sæculi penuria non tam pressus, quàm oppressus, nō habeat vnde vestes splendidas & amplas sibi compareret, ideoque pannosus, vili atque lacera veste indutus sit:

cæterum magna fide, caritate, & pietate in Deū præditus. Talisque cum opposito sibi regio, ac vestibus splendente viro, ingrediatur conuentum Christianorum religionis ergò: profectò si cum ignominia repellatur, aut verbis acerbioribus in locum vilissimum abigatur, in ea re læditur iustitia distributiuæ, quæ pium pauperem iubet præferri impio diuiti, in cætibus præferim ecclesiasticis.

In his autem primùm obserua, duas esse paupertatis species. Prima est coacta, vel à turpibus causis accersita: secunda, paupertas spiritus, id est, vel sponte assumpta, qualis fuit sanctissimorum Apostolorum & quorundam patrum, aut voluntariè & alacriter tollerata, qualis fuit Iobi & Tobix. Qui priore laborant, & interea animo sunt superbi, elati, ganeones, inuidi, detractores, decoctores, alienorum raptores, quique malis artificiis ditari conantur, eos D. A.

In Ios. 51.

VGVSTINVS, verè pauperes non cenfer. Nam quid tibi prodest, scribit ille, si eges facultate, & ardes cupiditate: Damnantur cupiditates, non facultates: avaritia, non pecunia. Et idem alibi docet, Lazarum vlcerosum non meruisse portari ab Angelis in sinum Abrahæ propter inopiam: sed propter pietatem, patientiam, & iustitiam. Subscribit D. AMBROSIVS, his verbis: Non omnes pauperes beati, sed pauperes spiritu. Paupertas enim media est: possunt, & boni esse pauperes, & mali esse pauperes. Idem

In Luc. c. 6.

rursum: Neque omnis sancta paupertas, aut diuitiæ criminosa: sed vt luxuria infamat diuitias,

In Luc. c. 16

ita paupertatem commendat sanctitas. S. BERNARDVS denique scribit: Pauperes plebeios necessitate mirabili, non laudabili voluntate, nequaquam beatos esse dictos à Domino: sed eos qui dicere possunt cum Propheta, *Voluntariè sacrificabo tibi, &c.*

Secunda ergo paupertatis species sola laudabilis & honoranda, solaque homini salutaris, quandoquidem cum illa nulla possit esse malitia, sed vera simplicitas: nulla luxuria, sed vera puritas mentis & corporis: nulla avaritia, sed mundi ac sui ipsius propter bonorum cælestium amorem, generosus atque laudabilis contemptus. Christus huiusmodi pauperes beatos esse prædicat, & sine dubio verum prædicat: siquidem & veritas summa est quæ istud asserit, & omnipotens qui promittit. Hanc paupertatis speciem suis persuasit Discipulis, si perfecti velent esse. Illos pauperes testamento suo impensius commendauit: & veluti viua corporis sui membra, imò sicut semetipsum reputauit. Petrus, Ioannes, Iacobus præcipuè Ecclesiæ Christi columnæ, Paulo ac Barnabæ inter opulentas gentes profecturis, istiusmodi pauperes commendauerunt: quippe qui rapinas bonorum suorum propter Christianam pietatem cum alacritate susceperant. Meritò igitur & iste Frater Domini illos increpat, qui pauperes viros probos contumeliis afficiebāt, propterea quòd facultatibus vi ablatis, pannoſi essent: superbis autem vestibus circumdatos adulatione venerabantur, idque in conuentibus ecclesiasticis,

ser. de omn. sanctis.

Math. 5. Ps. 118.

Math. 5. Luc. 6.

Luc. 14.

Math. 26.

Math. 25.

Gal. 2.

Heb. 13.

in quibus summa caritas & sola pietas relucere debebat. Addit enim:

*Et intendatis in eum qui indutus est veste
praclara, & dicatis ei: Tu sede hic bene,
&c.*

Quibus factum narrat, quod inter Iudæos solebat ex hac fortunæ diuersitate nasci, scilicet vt moti diuitis persona, darent illi (& id etiam cum ignominia pauperis) primatum in conuentibus; quod omnino vitiosum est. Hinc sequitur *μίμησις*: imitatione enim exprimit adulatorias voces, ac indecoros gestus eorum, qui pietatem æstimant ex splendore vestium non autem ex pietate ac virtute. Molliter ac blandè alloquuntur diuitem: Tu magnifice ac splendide Domine, sede hic, loco nimirum primario, *καλῶς*, bene ac molliter. Contrà, pauperem licèt probum, alloquuntur, duriter: Tu, pannose, ac sordide homuncio, sta illic longè ab honorificentissimo Domino, &c.

In his autem multiplex peccatum. Primò enim attonitis animis & attētis oculis pompas diuitum nimium mirabantur, & pro solo vestiũ splendore omni honore dignissimos arbitrabantur, tametsi scelerati essent. Deinde latentem in animis respectum personarum verbis & factis etiam palam manifestabant, blandè inuitantes eos ac manibus propemodum vim inferentes, vt honestiorem locum in synagogis acciperent, ac velut in puluinari molliter sederent. Præterea, pauperem tametsi probum ac honestum fidelẽmque virum, vix aspiciebant,

vel etiam à longè venientem alloquebantur, eò tantum permoti, quòd contemptibili ac lacera veste indutus esset. Eum non aduocabant comiter, sed inhumaniter iuebant stare procul, aut vilissimo loco sedere: atque hoc peccatum erat, acceptionis personarum, iustitiæ distributiæ contrarium.

Hac in re grauitè deliquerunt Iudæi, Christum vniuersorum verè Deum ac Dominum contemntes, eo quòd illum & fabri filium, & fabrum esse iudicarent, velut dudum obseruauit Cyrillus Alex. Deliquit & Achab rex Israël, quando spretis & afflictis Michæa & Elia sanctissimis seruis Dei, solos Baalis ministros fouebat & audiebat. Deliquit & Sedechias rex Iudæorum, qui aliquot pseudopphetas libenter admittebat & honorabat, Ieremiam verò summi Dei legatum, vinctum in loco cænofo, detinebat. Hoc idem peccatum Psaltes frequenter damnat dicens, *Ne timueris cum diues factus fuerit homo, &c.* Et dum diuites superbos atque gloriosos sic alloquitur: *Vos autem sicut homines moriemini, &c.*

S. A V G V S T I N V S huius peccati grauitatem explicat dicens: Putadum non est, leuè esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini nostri IESV Christi, si illam distantiam sedendi ac standi ad honores ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi diuitem ad sedem honoris ecclesiæ, contempto paupere instructiore atque sanctiore? Si autem de quotidianis concessibus loquitur Apostolus, quis

Matth. 13.

Mar. 6.

Li. 4. in Io.

6. 4.

3. Reg. 19.

22.

Ierem. 38.

Ios. 16.

Psal. 71.

Epist. 29.

non hinc peccat, si tamen peccat; nisi cum apud semetipsum intus ita iudicat, ut ei tanto melior, quanto ditior illo esse videatur? Cōsentit Oecumenius cum ait, Cum nos hominem à Deo cognitum, & virtutibus rutilantem ex arrogantia parui facimus, quomodo Regi omnium contrarij non erimus? Quomodo acerbæ pœnas non dabimus, sublimia quantum in nobis est, deprimentes, & lucem tenebras, & dulce amarum nominantes?

Sed quomodo peccatum erit, si officium humanum sit, eos qui excellunt in mundo honore afficere? Si serui à potestate & obedientia Dominorum suorum non sunt eximendi? Si Regè iure Petrus præcipiat honorare? Si Paulus vult omnem animam potestatibus sublimioribus esse subiectam? Et cui honor debetur, reddatur honos? Cui tributum, tributum? Respondeo; Hinc non esse separanda, quæ frater Domini cōiungit. Non autem simpliciter improbat, quod honore claros viros efficiamus, sed quod faciamus cum piorum pauperum ignominia & contemptur. Damnatur ergo illa personarum acceptio siue in vulgaribus siue in sacris cōuētibus, qua sic honoratur & sublimatur diues, ut iniuria fiat pauperi. Etenim in Psalmis promittitur illi Diuini tabernaculi consortium, qui pro nihilo ducit malignum, timentes autem Dominum glorificat & honorat.

Nōne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?

Iam propriis verbis declarat Acceptores per-

sonarum quales descripsimus, grauiter in Deum & proximum delinquere; Ac si dicat, Non pudet vos tam peruersi corruptique iudicij? Nonne vos coarguit, & surdo verberare flagellat propria conscientia: quod plus moueant vos externæ vestimentorum pompæ, quàm virtutes? An non vos peccati reos & conuictos sic tenet proprius animus, ut alio iudice non sit opus?

Ex quibus apparet, etiam in internis animi cogitationibus de honorandis præferendisque improbis diuitibus, & aspernandis pauperibus, coram Deo peccatum consistere. Parum itaque proderit mundum esse vestibus, manibus, ac externis operibus coram hominibus, nisi à prauis cogitationibus & iudiciis cor purum sit coram Deo. Nam soli mundo corde Deum videbunt. Docet quoque Apostolus, Cogitationes nostras in iudicio Dei se inuicem accusaturas & defensas. Itaque quicquid pudet dicere, & facere pudeat & cogitare. Etenim cogitationes malæ coinquinant hominem.

Manifestum est quoque illos ita grauiter atque frequenter peccare, qui fastu vtuntur in templis, vbi in conspectu Dei & angelorum eius agimus, qui modestia & humilitate summo opere delectantur; omnem autem fastum, ambitum, & arrogantiam oderunt. Pharisei damnantur, quod primos recubitus in cenis amarent, & primas cathedras in synagogis. Quale igitur iudicium manet illos, qui pro sedibus prioribus acerbè litigant, odia fouent, turbant omnes, sæpeque digladiantur? Commoda sibi

Isa. 5.

Eph. 6.

Rom. 13.

Psal. 14.

Matth. 5.

Rom. 2.

Matth. 23.

Luc. 1.

Iac. 4.

1. Petr. 5.

Matth. 23.

loca feris claudunt, raro interim ad sacra conueniunt?

5. *Audite fratres mei dilectissimi; Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & coheredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?*

¶ Hac sententia probat Apostolus pauperes non esse habendos contemptui in gratiam diuitum, eò tantum quod hi in hoc seculo diuites sint, illi verò pannosi ac egentes. Argumenta sumit à celestibus & maximis beneficiis, quibus Deus pauperes, diuitibus prætermisissis, frequenter exornat. Sensus porro est; Iniquum est vos contemnere illos, quos Deus honorat; deicere, quos extollit: probroscè tractare, quos diuinis ornamentis afficit. At verò Deus vt superbiam arrogantiamque diuitum retundat, pauperes huius mundi in suos prophetas, apostolos, euangelistas amicos, & fratres elegit: Illos pauperes dum hinc abiecti & inopes vixerunt, ditauit Deus constantissima & amplissima fide: illis reuelauit regni cælorum mysteria, abscondens ea à sapientibus & prudentibus: eosdem legatos & præcones suos toto destinauit orbe terrarum. Illos denique pauperes mundi (præteritis cum suis gazis, vestibus, annulis, fibulis, & gemmis diuitibus) in consortes gloriæ atque regni sui coheredes elegit, adoptauit, coronauit. Non Regibus, non principibus, non opulentis huius sæculi filiis, sed piscatoribus ac despiciatis à mudo viris sanctè repromisit: *Cum sederit filius hominis in maiestate sua, sedebitis & vos super sedes duode-*

Matth. 11.
Matth. 13.
Matth. 28.
Act. 1.

cim.

cim. Et rursus: Qui reliquerit domum, aut patrem, &c. centuplum accipet in hoc seculo, & vitam æternam in futuro. In peccatum ergo grauissimum incurritis, cum illos ad infima pedum vestrorum scabella relegatis & detruditis, quos Deus ad summum fastigium euehit honoris & gloriæ: istos autem qui opibus, fraudibus & rapinis comparatis, se se venditant, velut quosdam semideos colitis & honoratis.

In his autem primùm aduerte, quam prudenter & piè suos lectores & auditores Apostolos excitet, vt attentos sese præbeant, quoniã de re cælesti, diuina, & quæ ad salutem eorum æternam pertineat, est dicturus. Et reuera mirabile Dei iudicium est, summæque diligentiam meditando, quod is coram Deo non sit melior, qui coram mundo est ditior. Item quod Deus tantopere diligit & honoret eos, quos mundus despicit & abhorret. Deponat potentes de sedibus, exaltet humiles. Esurientes repleat bonis, & diuites dimittat inanes. Suscitet de terra inopem, & de stercore erigat pauperem, vt sedeat cum principibus populi sui. Non enim viæ illius viæ nostræ, neque cogitationes eius cogitationes nostræ. Sic terribilis & admirabilis est in cõsiliis suis super filios hominũ. Ex primis nouissimos, & ex nouissimis primos facit.

Cogita etiam electiones Dei longè contrarias esse electionibus hominum. Homines siquidè aliquid grande & arduum aggressuri, prudentiores, ditiores, fortiores, vel iuxta carnem nobiliores tanquam magis idoneos conquirunt,

Luc. 1.

Ps. 112.

Isa. 55.

Ps. 85

Matth. 20.

eligunt, mittunt: Christus verò vt totum mundum doceret, conuerteret, suis legibus subiiceret, paucis piscatoribus vsus est, ad eò delectatur rebus secundum mundum infirmis, humilibus & stultis. In patriarchas & Prophetas aduocauit opiliones, agricolas, & bubulcos: in Reges & Imperatores coopratuū agalones & rusticanos. Hinc Paulus exclamat, *Videte vocationē vestrā fratres, quia non multi sapientes secundum carnē, nō multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, &c.* Augustinus de hac re præclare scribit: Ipse modus quo mūdus credidit, si consideretur incredibilis est. Ineruditos liberalibus disciplinis, impolitos grammatica, non armatos dialectica, non rhetorica inflatos, piscatores paucissimos Christus cum retibus Euangelij misit ad mare huius sæculi, & ex omni genere plurimos & rarissimos pisces cepit. Et idē rursū: Noluit eligere senatores, sed piscatores. Sciebat enim si eligeret senatorē, diceret senator, dignitas mea electa est. Si diuitē, diceret, sapientia mea electa est. Si oratorem, diceret, opulētia mea electa est. Si Philosophū, diceret, eloquētia mea electa est. Differūt ergo isti superbi: dicit autē Christus: Veni tu pauper, sequere me. Tu nihil habes, nihil nosti, sequere me. Dimisit retia piscator, & factus diuinus orator: leguntur verba piscatorum, & colla subdūtur oratorū. Idēque iterū: Quare Nathanael legisperitus, & optimus vir, non fuit assumptus in Apostolum? Respondet Christus

Gen. 41.
Exod. 3.
3. Reg. 19.
1. Reg. 9. &
10.

1. Cor. 1.

Li. 22. de
ciuit. c. 5.

Ser. 59. de
verb. Dom.

Tractat. 7.
in Io.

volens superbiorum frangere ceruices, non quæsiuit per oratorem, piscatorem sed de piscatore lucratus est imperatorem. Cyprianus magnus orator, sed prius piscator Petrus, &c.

Hinc quoque intellige, Deum fidei ac religionis suæ sacra mysteria piis huius mundi pauperibus frequentius & abundantius conferre ac reuelare, quàm superbis & inflatis diuitibus. Nam inter aduentus Messię signa cōnumeratur, quòd pauperes Euangelizarentur: id est, libenter & attentē audirent & crederent Euangelio. Ideoque Tertullianus ait: Maior credentium pars, simplices, imprudentes, & idiotæ. Oecumenius hanc rationem reddit. Cū pauperes non distraherentur circa res mundi, vbi accesserint ad fidem, magis strenui redduntur, ac operi magis insistentes quàm diuites. Pontifices, magistratus, & seniores huius sæculi, Christo aduersabantur, turbæ sequebantur.

Considera etiā, regnum Dei non credentibus tantum, vt volunt hæretici, sed simul diligentibus esse re promissum. Sola caritas (ait Augustinus) diuidit inter filios regni & perditionis. Et rursū: Sola caritas, quæ finis est præcepti, lucem Domini videt. Et iterum ponderibus suis feruntur omnia. Pondus meum, amor meus: illò feror, quocumque feror. Et Bernardus l. de diligendo Deum. Qui caritatem habet, dānari non potest: & qui non habet, saluari non potest.

Nec omittendum, ne quis abutatur nomine pauperis, Apostolū addidisse, huius mundi, hoc est, cuius aut tenuis aut nulla est fortuna in mundo.

Matth. 11.

Li. contra
Præx.

Li. 7. conf.

Li. 13. conf.

Et quoniã ex his aliquot sunt nebulones, fures, gancones, proditores; fures, quos meritò contempseris, iterũ addit, *diuites in fide*: id est, qui tamen inopes sint & egeni, prædiuites tamẽ sunt in fide & virtutibus, ideòque hæredes æternæ gloriæ. In ecclesiasticis historiis refertur, quosdam mendicos illudere voluisse beato Epiphano, alios beato Martino, vt nummos ab eis acciperent: sed diuino iudicio illico morte correptos fuisse. Aded non omnis paupertas sancta. Impostores, id est, qui morborũ species herbarũ succis ac foliis sibi asciscunt, magistratus grauius plectere debet. Robustus ac valentibus dicẽdũ, *In sudore vultus tui vescere pane tuo.*

Gen. 3.

Matth. 25.
Li. 3. c. 37.

Grauißimum autem scelus est, veros ac pios pauperes Christianos ignominia vel iniuriis afficere. Nã in his, tanquam in electis, fratribus, & membris suis contemnitur Christus filius Dei. Chrysostomus in Parallelis Damasceni exclamat: O quanta paupertatis dignitas est! Dei velut larua efficitur. delitescit enim sub paupertate Deus. Ac pauper quidem est qui supplicem manum præterdit: Deus autem est qui accipit.

Pauperes hinc quoque dicuntur, Bedæ sententia, qui per contemptum rerum visibilibus, fide autem diuitiarum inuisibilibus, huic mũdo despicabiles apparent, sicut hi quibus dictum est, *Nolite timere pusillus grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum.* In horum numerum Moysen referto, qui negauit se esse filium filiæ Pharaonis, ac Ægyptiorum contempnit diuitias, &c. Et Paulum, qui omnia arbitratus

Luc. 12.

Heb. 11.
Philip. 3.

est vt stercora, vt Christo diligentius inferiret.

6. *Vos autem exhonorastis pauperem.*

Nonne diuites per potentiam, opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?

7. *Nonne ipsi blasphemant nomen bonum, quod inuocatum est super vos?*

Colligit ex superioribus, eos peccare grauius in Deum & proximum, qui pietatem æstimant ex larua extenarum pomparum huius sæculi, cum pauperum ignominia. Deinde, duplici interrogatione, & vtraque vehementi, deprauatos diuitum mores atque tyrannidem reprehendit & damnat: vt hinc concludat, nullam subesse causam propter quam debeant illis præferri.

Primò itaque sic argumentatur: Quicquid coniunctum est cum piorum pauperum ignominia, id lethale peccatum est, ferrique non debet in ecclesiasticis congregationibus: sed illa vestra *προσωποληΐα* talis est: ergo est peccatũ: & velut in Deum & proximum contumeliosa, est à conuentibus & moribus Christianorum repellenda, nunquã ferenda. Nam qui pium pauperem subsannat vel opprimit, in magnum illud præceptum deliquit: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Item in Deum omnipotentem cuius ad imaginem factus, quique pauperes afficere ignominia toties prohibuit. Chrysostomus pauperi exprobrantem miseriam suam his verbis alloquitur, Dare misericorditer non vis? quid igitur criminaris? quid tribulas calamitosam atque miseram animam? Refugit ille ad manus tuas ceu in tranquillum

Exod. 16.
Deut. 5.Hom. 36. in
Matth.

portum. Cur tu omnem fluctuum vim in illum concitas, & maioris Hyemis sibi reddis procellas? Impudentiam ei obiicis, qui maioribus in rebus impudentissimus sæpè fuisti, &c. Alibi rursum idem furorem & manifestam dementiam esse pronunciat, vestibus quidem arcas parare, & hominem ad Dei imaginem factum, nudum & trementem præ gelu, vixque stantem rectum negligere, &c.

Consequenter verò exponit quales, quosque diuites coarguat, nimirum improbos, crudeles, inhumanos, tyrannos, qui nec Deum timent, nec homines reuerentur. Sunt enim diuites quidam viri boni: neque enim statim impius est, qui diues est. Nam qui diuitiis affluentibus cor non apponunt, non seruiunt mammonæ, non sperant in incerto diuitiarum, qui quasi non habeant vtuntur diuitiis, eas possidentes non possidentur ab eis, has egentibus administrant vt dispensatores, sunt Domino gratissimi. Tales fuerunt Abraham, Isaac, Iacob, Iob, David & plerique alij, qui in vero Deo non in diuitiis suam fiduciam collocarunt. Hi non arguuntur, sed laudantur: non pereunt, sed legitimo diuitiarum vsu cælum petunt, quo thesauros suos repofuerunt.

Argumentum autè desumit ab eo quod frequentius accidit, id est, à maiore diuitum parte. Isti enim vt plurimum, sunt pauperib⁹ molesti, eosque crudeliter tractant & vexant in facultatibus temporalibus, quâdo vicinas domos, finitimos hortulos & agros vi suis coniungunt: ra-

Hom. 37 ad
pop. Ant.

Pf. 61.
Matth. 9.
1. Tim. 5.
1. Cor. 7.

Matth. 6.

pinis, vsuris, tributis opprimunt: vinculis tradunt, cædibus vulnerant, carceribus pro rebus leuissimis mancipant, & fame perire compellunt. *Pf. 13.* Alios ad exilia, ad metalla fodienda, ad cruces damnant, & tanquam morti destinatos in dies iugulant, & deuorant sicut escam panis. In facris, diues habens centum oues, his parcit, vt *2. Reg. 12.* pauperis vicini sui vnicam rapiat, iugulet, & cõuiuis edendam apponat. Achab rex præpotens *3. Reg. 12.* vineam Naboth incredibili malitia & tyrannide sibi rapit & vendicat, omni crudelitate pio viro lapidibus oppresso. Pharisei & principes Iudæorum Petrum & Ioannem vinctos, flagellis cædunt, & diram necem minitantur, si de Christo conciones habuerint. Sauli immanitate Stephanus eiectus extra synagogam faxis obruitur. Nicodemus, Ioseph, Lazarus, direptis prius bonis, proprio expelluntur solo. De his *Heb. 11.* Paulus: *Rapinã bonorũ vestrorũ cũ gaudio suscepistis. Circumierunt in melotũ, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, &c.* Quenam ergo suberat causa, vt horum tyrannidi fauerent? hos carnifices suos colerent? Satanæ mancipia honorarent? In horum gratiam, Christi membra pedibus conculcarent?

Sed quid? Iustæ diuitum dominationis commemoratione, pauperes Apostolus instigat ad vindictam? Malè ab illis excepti par pari referent: Atqui vbique iubemur inimicos nostros diligere, benefacere his qui oderunt nos, & orare pro persecutibus & calumniantibus nos. Itaque absit illud *M. Matth. 5. Luc. 6.*

ab Apostolico dogmate, & pauperum Christianorum moribus. Tantum ergo vult docere, illos ratione carere atque iudicio, qui istiusmodi tyrannos ambitiose colunt, ac interea iniurij sunt piis ac pauperibus Christi seruis. Caueant igitur sibi diuites & potentes in hoc seculo, ne quid ex hac contagione, qua passim grafatur in eorum ordine, contrahant. Attendant sibi sacrorum praesules, ne illis seruiliter blandiantur: & Basilium, Ambrosium, Chrysostomum tyrannis infestos, potius sibi ad imitandum proponant, quam impuros gnathones. Duris nodis duos exhibeant cuneos.

Docet praeterea hic locus Apostoli, doctrinam Christianam ut plurimum contemptui haberi, imo & ipsum Christum irrideri & blasphemari ab huius mundi potentioribus atque ditioribus. Hinc orta est haec Iudaeorum exclamatio. *Nunquid ex principibus aliquis credidit, aut ex Phariseis?* Herodes rex Iudaeorum, Christum infantem omni crudelitate persecutus est. Secundus Herodes eundem in aula sua cum aulicis irrisit, & pro stolido habuit. Tertius Herodes in Christiani nominis odium, occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio: & Petrum in carcere vinxit cathenis duabus, tantumdem de illo facturus, nisi Dominus illum miraculo liberasset. Pilatus pro Romano imperio Praeses, vna cum praetorianis militibus eundem Christum multis modis irrisit, flagellauit, & morti omnium ignominiosissime adiudicauit.

*Gnatho, p. 502
impure, & ni
Sili, usurpat
a Cic. 2. M.
lego. —*

Io. 7.
Matth. 2.
Luc. 23.
Act. 12.
Matth. 26
& 27.

Acriores hostes ecclesiae Christianae fuerunt Nero, Domitianus, Decius, Valerianus, Traianus, Aurelianus, Seuerus, Diocletianus, Iulianus, Valens, maximi & nobilissimi huius orbis imperatores. Quot Christianos traxerunt ad tribunalia? ad bestias? ad cruces? ad ignes? Quoties ab illis, horumque vicariis & satellitibus blasphematum, & damnatum est bonum IESU nomen? Bona Christianorum fama infanticidiis, promiscuis concubitibus, ac caenis Thiestaeis infamata, vexata, & concisa?

D. SALVIANVS Massiliensis Episc. capta ex hoc loco D. Iacobi occasione, tempestatis suae Nobilium varia & graua scelera iusto zelo coarguens scribit: Grande hoc testimonium Apostoli est, nisi forte immunes se ab eo Nobiles putent, quia sunt soli Diuites nominati. Sed aut iidem sunt Nobiles qui & Diuites: aut si sunt diuites praeter nobiles, sunt tamen & ipsi quasi nobiles. Quis autem est vel nobilium vel diuitum horrens crimina? Quis est aut innocentiam seruans, aut a cunctis sceleribus manus abstinens? An ullus immunis est, vel ab homicidio? vel a stupro? Quis est aut humano sanguine non cruentus, aut caenosa impuritate non sordidus? Quotus quisque iuxta diuitem pauper aut intactus, aut tutus est? Vt pauci illustrentur, mundus evertitur. Vnius honor, orbis excidium est, &c.

Obseruandum denique, praecclarum Domini nomen duobus modis super nos inuocari. Primum ratione appellationis & nuncupationis, vt

*Dial. Tert.
Apolo. Ar.
nob. Euseb.
l. 3. & 4. de
iudicio &
promi. Dei.*

quando à Christo denominamur Christiani : & cum ab eodem magistro primùm denominati fuerunt doctrinæ illius professores, Discipuli.

Act. 13.
Apolog. c. 3.
lib. 4. c. 7. Hinc Tertullianus & Lactantius docet nomen Christianorum duci ab vnctione, suauitate, benignitate, bonitate, commoditate. Augustinus quoque scribit : Omnes Christiani dicimur, propter mysticum chrisma, quo vngimur. Hic enim Hebraicus loquendi modus, Inuocationis nomen alicuius super alios, frequenter significat eos nuncupari & appellari illorum nominibus. Sic Iacob de filiis Ioseph dixit: *Inuocetur nomen meum super eos*, id est, vocentur & nomenclentur filij mei. Rursum quãdo septem mulieres vni viro dixerunt: *Inuocetur nomen tuum super nos*: id est, dicamur vxores tuæ, & tu appelleris maritus noster. Et Nehemiæ 15. *Inuocatum est nomen tuum super me*. Hoc est, tuus propheta & seruus appellor, &c.

Secundo modo nomen bonum Domini Iesu inuocatur super nos, quando à nobis tanquam omnipotentis Dei omnipotens Filius ac consubstantialis suppliciter inuocatur: vel per eius merita, veluti per aduocatum & mediatorem nostrum Deum Patrem interpellamus. Constat equidem sacris historiis ac testimoniis non ad solum Patrem, (vt cum Arrianis impiè contendunt Calviniani) sed etiam ad Filium preces fundendas & dirigendas esse. Nam de eo Isaias dixit: *Ipsam gentes deprecabuntur. In ipsum gentes sperabunt*. Sub Euangelio, quotquot cæci, leprosi, infirmi, afflicti ipsum precati sunt, quot desi-

*Act. 13.**Apolog. c. 3.**lib. 4. c. 7.**1. 20. ciuit.**c. 10.**Gen. 48.**Isa. 4.**Isa. 11.*

derauerunt sunt consequuti. Centurio, Chananaea, Samaritana, Magdalena, Apostoli omnes, cum magna vtilitate eundem in auxilium & præsidium vocauerunt. Latroni penitenti ac de cruce inuocanti, respondit: *Hodie mecum eris* *Luc 23.*
in paradiso. Stephanus moriens, & commendans illi spiritum suum, vidit cælos apertos, vidit & introiuit. Sed de hoc alibi copiosissimè disseruimus.

8. *Si tamen legem perficitis regalem secundum Scripturas: Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis.*

9. *Si autem personam accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores.*

Præoccupatione vitur Apostolus, dissoluens quod illi obiici poterat: eadem opera institutum suum de non accipiendis ex causa indebita personis confirmans, sumpto argumento ab autoritate & grauitate præcepti Diuini, de proximi dilectione. Dicere namque potuissent aliqui, Quid? An non diuitem simul & pauperem fecit Dominus? Et bono sine licet eum habere in honore & pretio, quem Deus bonis suis honorat? Nonne diuites ad imaginem Dei factos, gratiæ & gloriæ cælestis capaces, propter Deum villo afficere honore prohibes? An non & ipsi & carne & religione nobis sunt proximi? Et quomodo huic præcepto, *Diliges proximum sicut teipsum* faciemus satis, si nullum prorsus liceat diuitibus impendere honorem? His respondet Apostolus, Si diuites honore præuenitis eò quòd imaginem Dei referant, vel pro-

*Luc 23.**Act. 7.*

pterea quòd Legi diuinæ atque regiæ de proximi dilectione studetis obedire, vehemèter probo & laudo. Sin verò (quod magis crediderim) eos reueremini eo quòd opibus abundant, & splendore vestium ornatiores incedant, procul dubio grauitèr delinquitis in eandem legem diuinam, quam obtenditis. Nam regia caritatis lex commendat proximum vt teipsum. At pauper ipse quoque proximus est, non solus diues. Igitur pauper perinde amandus & suspiciendus est vobis atque diues: quod cum negligitis, præuaricatores estis huius legis.

Primò in his notandum legem regalem hîc à quibusdam accipi, pro lege Regum ac Principum, de Magistratu à se ordinato ab vniuersis audiendo & honorando: quod etiam Apostolica doctrina fieri iubet. Christus namque Evangelio suo prophanos magistratus confirmauit & honorauit, iubens reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris. Soluens didrachma tributi, factò probauit vectigalia soluenda esse Regibus & præfectis eorum. Centurionis quoque ac Reguli cuiusdam precibus annuês, statum & officium eorum in republica cõfirmavit. Quod & Apostoli postea scriptis suis comprobarunt. Rom. 13. 1. Tim. 2. & 1. Petri 2.

Ab aliis Regalis Lex dicitur lex diuina, *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, in veteri & nouo Dei testamèto multoties lata & cõfirmata. *Regalis* autè dicitur, quoniã Charitatis præceptum est primum summum, & vltimum, imò & finis omnium aliorum. Caritas enim inter & super cun-

Matth. 22.
Matth. 17.
Matth. 8.
Io. 4.

Deut. 5.
Leu. 19.
Exod. 20.
Matth. 19.
Mar. 12.
Luc 10.

tas alias virtutes, velut Regina incedit, eisque & formam & vitam impertit. Christus aliquando rogatus, quod esset primum mandatum in lege? Respondit, *Diliges Dõmonum Deum tuum*, Matth. 19. &c. hoc est primum & maximum mandatum. Secundum autem simile est huic, *Diliges proximum tuum sicut teipsum*. Et Apostolus scribit: *Nemini quicquã Rom. 13. debeat, nisi vt inuicem diligatis. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Plenitudo ergo legis est dilectio.* Totus est in eadem caritate extollenda & inculcanda D. Ioannes in prima epistola.

Postremò, vocatur *Regalis* (inquit D. Thomas) ab effectu, quia Christianos omnes spiritaliter reges facit & sacerdotes: quod & in Apoc. Apoc. 5. comprobatur: *fecisti nos reges & sacerdotes Deo nostro.* Et vertex Apostolorum: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, &c.* 1. Petri 2. Tamen si non desint, qui Regalem dictam putent, quòd sine vllis diuerticulis, & quasi viæ Regiæ instar, omnibus pateat, sit plana, recta, æquabilis, vt sunt plurimum viæ, quæ dicuntur regiæ.

Considerandum etiam non tantum hîc confirmari & prædicari magnum illud præceptum de proximi dilectione, verum etiam indicari modum ipsum diligendi, videlicet, vt eodè animo, quo nobis ipsis percipimus bona diuinæ gratiæ in præsentis sæculo, & gloriæ in futuro, hæc eadem proximis exoptemus, & illos ad horum consequutionem pro viribus adiuuemus. Deinde, opera misericordiæ tam corporalia quam spiritalia impendamus, cum his indigerint, & nos eisdem poterimus optulari. Hinc

Theologi particulam sicut teipsum, interpretantur, ad id, & propter id, atque eodem fine & animo, quo teipsum diligis. Sed quantum eheu, nunc contra hoc præceptum, & variè, & grauius, & ab omnibus ferè peccatur? Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ IESV Christi, & salutis proximorum. Multi de proximis interrogati cum Caino respondent, *Nescio, non est mihi cura* quid agant proximi. Alij non tantùm ad eorum peccata conuiuent, sed ad eadem prauis exemplis, vel prauis consiliis accendunt, &c. Veniet autem, veniet profectò dies illa, in qua Deus de illis seueriter inquiret.

Attende præterea, Apostolum cum adfirmat eos qui proximum diligunt & honore præueniunt, *bene facere*, aperte & solidè refellere impiissimum Hugnosticorum errorem, quo post Lutherum prædicant, *Iustum in omni bono opere peccare mortaliter*. Hoc enim Calvinus defendere nititur, in Antidoto contra conc. Tridentinum: & Com. in Epist. ad Rom. Quomodo autem peccaret iustus, si diligendo proximum *benefacit*? An non malè facere, & benè facere se cum omnino pugnant? At si peccaret, igitur & Deus ipse, & Apostoli toties peccare iuberent, quoribus præcipiunt Deum amare ex toto corde: proximum sicut seipsum: sanctificare sabbatum: honorare patrem & matrem, quæ tam impia & absurda sunt, vt etiam dæmonibus horrorem incutiant. Rursum, si iustus in omni bono opere peccat, peccauit Abel opimos gregis agnos sacrificando, peccauit Enoch inuo-

Philip. 2.

Gen. 4.

Artic. 32.

34. & 36.

damnat. à

Leone 10.

Exod. 20.

Deut. 5.

cando nomen Domini. Peccauit Noe arcam construendo & ingrediendo, peccauit Abraham offerendo filium, peccauit Moyfes legem accipiendo & promulgando, Dauid psallendo, Niniuitæ ieiunando, Daniel orando, Susanna impuris iudicibus reluctando, Deipara credendo Gabrieli, Præcurfor baptizando in pœnitentiam; peccauerunt denique Apostoli docendo, & martyres pro Diuino nomine patiendo, &c. quæ omnia vel tantùm cogitasse, planè Satanicum est.

Docet quoque Apostolus, Diuinæ legis opus esse, nos coarguere, conuincere, & damnare de peccatis tam cõtra Deum, quàm aduersus proximum admissis; vt horum sensu atque horrore tacti citò citiùs ad Christum mediatorem & redemptorem nostrum confugiamus: Hinc Paulus post plurima de his coaceruata testimonia subinfert, *Causati sumus*, id est, manifestè probauimus, *Iudeos & Gentes omnes sub peccato esse, sicut scriptum est, Quia non est iustus quisquam*. Et iterum: *Conclusit scriptura omnes sub peccato esse*. Iterumque. *Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei*. Caueant igitur à personarum acceptione Christiani, ne à lege Dei arguantur tanquam rei & transgressores.

Rom. 3.

Gal. 3.

Rom. 1.

10. *Quicumque autem totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.*

11. *Qui enim dixit, Non mæchaberis: dixit & Non occides. Quod si non mæchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.*

Apostolus rationem reddit præcedētis pro-

positi, sumpto argumento à connexionione totius legis Diuinæ, quæ tum Authoris, tum finis sui ratione sic vnita sibi cohæret, vt qui aliquam eius partem violauerit, omnium reliquarum præuaricator censeatur coram Deo, eiusdem authore & vindice. Docet insuper, quàm periculosa sit personarum acceptio, diuitem admiratio, pauperum contemptus, quinetiam quodlibet peccatum veniale: ac idcirco summo opere cauendum. Ait ergo, Nemo putet leue peccatum esse acceptionem personarum cum pauperum contumelia. Nemo huius sceleris conscius, sibi tanquam sanctulus gloriatur, quasi non esset totius legis diuinæ transgressor. Nam lex Euangelica caritatis est lex, & quicquid aduersus hanc committitur, peccatum est. Quisquis ab ea deflectit, Diuinæ regulæ transgressor est, & authoris eius contemptor. Cum verò eiusdem legis summa & finis sit Caritas *de corde puro & fide non ficta*, quisquis à Caritate, à toto scopo illius aberrat, atque ideo totius legis violator habetur. Veluti quisquis aberrat à recta via, nihil refert in dextrum aut in sinistrum, cuiuslibet errori expositus est. Et quisquis excidit à lumine, in perpetuis tenebris versatur. Et qui scopum non attingit, honore & præmio iuste priuatur: ita qui per acceptionem personarum pauperi promerenti prætulit immerentem diuitem, affinis est omnibus peccatis, quæ aduersus iustitiam distributiuiam, & Caritatem perpetrari possunt, licet vnã tantum partem legis violasse videatur, &c.

1. Tim. 1.

In

In primis autem notandum, præsentis sententiæ difficultatem & obscuritatem multas interpretationes peperisse. Prima est D. AYGUSTINI quam venerabilis sacerdos Beda iisdem verbis effert & probat. Comment. in hunc locum. Quod qui offendit in præceptum Caritatis & fraternæ dilectionis, dicitur omnium reus, quia cõtra Caritatem facit, ex qua tota lex pendet & prophetæ. Reus itaque fit omnium, faciendo contra eam in qua comprehenduntur omnia alia præcepta. Alibi eandem interpretationem suam confirmat ex eo quod scribit Apostolus: *Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, & si habuerò omnem fidem, & nouero omnia mysteria, Caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Item ex eo quod dicit Dominus, *Si non dimiseritis peccata eorum, nec Pater vester cœlestis dimittet vobis, &c.*

Epist. 19.

Ser. 62. de Reip.

1. Cor. 13.

Matth. 6.

Secunda interpretatio est eiusdem AYGUSTINI, quod offendens in vnum præceptum fit omnium reus, propter ingratitudinem, sicut parabola Euangelica docet, *Omne debitum* alias etiam dimissum & condonatum, repetitum fuisse à seruo nequam, qui beneficii accepti ingratus, non luerat parcere & misereri conferuio suo rogati. Tertia est D. HIERONYMI, quod is dicitur reus omnium, eo quod in Deum peccet, qui totius legis author est, & omnium peccatorum vindex acerrimus. Hoc scholastici suis vocabulis uicerent, *factus est omnium reus* obiectiue, nõ formaliter.

Iacob. 1. de peccatis & falsa penit. c. 14. Matth. 18.

Dialogo 1. contr. Pelag.

21. 01

Quarta est Domini LYRANI, quod offendens in vno sit omnium reus, quantum ad poenã damni (que

Q

est priuatio uisionis, fruitionis, ac glorie diuine) quam æqualiter incurrit, qui unicum præceptum diuinum transgreditur, ac si omnia uiolasset. Nō autem quantum ad pœnā sensus: quæ inæqualis est secundum inæqualitatē delictorū.

Quinta est THOMAE, Carrensis, & Carthusiani, quod offendens in uno, sit omnium reus, non absolute & simpliciter: sed quodā pacto, quoniam deperdit omnia charismata gratiæ gratum facientis: atque omnium bonorum operum præcedentium meritis priuetur, iuxta illud. *Si auerterit se à iustitiis suis, & fecerit iniquitatem, omnes iustitias quas fecerat, non recordabuntur. In prauaricatione sua morietur.* Item. *Qui in uno peccauerit, multa bona perdet.*

Notant porro Augustinus & Hieronymus, neminem ex his posse rectè colligere, Omnia peccata equalia vel paria esse, quod fuit Stoicorum paradoxon, & postea hæresis Iouiniani, proscripta & damnata ab eodem Augustino. Christus namque disertè confirmat, quædam peccata aliis esse grauiora cum dicit, *Qui irascitur fratri, reus erit iudicio. Qui dixerit Raka, reus erit consilio. Qui autem Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Si quidem ex inæqualibus suppliciis, ostendit delicta esse inæqualia. Affirmat rursus alia esse peccata in Patrem, alia in Filium, alia in Spiritum sanctum, & hæc longè diuersa. Rursus dicens Pilato, *Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet,* clarissimè docet quædam crimina sua grauitate alia superare.

Hic præterea indicat Apostolus, Deum nolle

legē suā à nobis lacerari, sic ut hoc præceptum teneamus, alia verò reliqua contemnamus. Neque enim de aliqua legis parte dictum est, *Maledictus omnis qui nō impleuerit omnia quæ dicta sunt in lege.* Item. *Hæc est uia, ambulate in ea, &c.* Etenim ut in unius præcepti obseruatione, obediitione nostram Deus uult experiri, ita in singulis. Atque huius sententiæ est D. SALVIANVS Massiliensis Episcopus, scribens: Neque iusta causa ratio est, cur præferantur aliqua, ubi faciēda sunt omnia. Sicut enim dominorum carnalium seruis eligere omnino non licet, quæ ex præceptis faciant, aut non faciant: sic nos illicitum omnino existimare debemus, ut vel illa quæ placent sumamus: vel illa quæ displicent pro superbiæ abusione calcemus. Nam *quicumque totam legem seruauerit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Ergo transgressor est totius legis, quisquis in uno mandato delinquit.

Notandum postremò, Apostolum repetere, & Christianis inculcare antiquas Dei omnipotentis prohibitiones de mæchia, id est, omnī specie luxuriæ non admittenda, quocumque modo fiat, nimirum, cogitatione, delectatione, consensu, aut opere. Item, homicidij nō comitendi aut consilio, aut uolūtate, auxilio, actione, &c. De quibus duobus præceptis negantibus uidentur est Decalogus, & consulescendi huius expositores.

12. *Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari.*

Tribus argumentis totam hæc primam cor-

Dent. 17.
Ija. 30.

l. 3. de uero
iudicio &
provident.
Dei.

Exech. 18.
Eccl. 19.

l. de hæres.
Epist. 29.

Matth. 5.

Matth. 12.

Io. 19.

cionem claudit. Primū est ab autoritate legis diuine, iuxta quam sumus iudicandi: secundū & tertium à pœnis & præmiis post istā vitā, & postremum iudiciū, omnibus apud Deū repositis, sequenti verseculo. Primū argumētū tale est; Non solū æquū ac vtile, sed & omnino necessariū est, Euangelicæ legis professores, eam tanta sermōnū ac bonorum operum sinceritate & integritate exprimere, atque si mox essent à Deo iustissimo iudice examinandi & diiudicandi. Lex autem districtè prohibet, temnere pauperes, blandiri diuitibus, vllūque personarū respectū habere, in sacris præsertim conuētibus. Ille igitur omnino tollendus & profligandus est.

Hinc attende, Christianorum verba & facta ita ad normā Diuinæ legis iugiter cōposita esse debere, atque si illico, omnique momento ante tribunal Christi sistendi essent, & de vniuersis quæ cogitauerūt, dixerūt, fecerunt, rationē redditori. *Sic loquimini* (inquit) *& sic facite, sicut per legem mox iudicandi.* Sic enim fiet, vt nec pauperes propter solam egestatem despiciatis, nec diuites propter caducas & mox perituras opes adoretis. Reuera nihil tam efficax est ad retinēdos homines in officio, quàm vltimi iudicij attempta cōtēplatio. Idcirco ait Siracides. *Memorare nouissimā tuā, & in aeternum non peccabis.* Nouissima verò hominis sunt hæc quatuor, mors, iudiciū, infernus, & paradisus. Et vir secundū cor Dei exclamat, *Dixi iniquis, nolite iniquè agere: & delinquentibus, nolite exaltare cornu, quoniā Deus iudex est.* Hinc Basilius, *Quādo peccādi tibi libido*

Eccles 7.

Psal. 74.

Hom. in

incessit, veniat quæso, in mentem horrēdi iudicij Christi recordatio, vbi excelso sublimique folio ille iudex præsidet, omnis verò creatura adstat tremebūda, singuli vt in vitā prius actam inquiratur, producemur. Aderunt terrifici demones, videbitur profundū barathrum, præstō erunt ignes æterni, & vermes immortales, tenebrę exteriores & interiores, exprobrationes scelerum, &c. Et D. Hieronymus de seipso ait: *Diebus ac noctibus operior cum tremore nouissimū reddere quadrantem, & tempus quo mihi dicitur, Hieronyme, veni foras. Et Augustinus cū adhuc Manichæus esset: Nihil me reuocabat à profundiore voluptatū carnaliū gurgite, nisi metus mortis, & futuri iudicij. Et idem alibi, Nobis magna est indita necessitas iuste rectęque viuendi, qui cuncta facimus ante oculos iudicis omnia cernentis.*

Inde etiam considera, religionē Christianā ab omnibus exigere, vt præclaris & religiosis verbis de S. Trinitate, de incarnatione, de passione, de redemptione, de sacramētis, aliisque pietatis nostræ capitibus loquātur & verbis bona opera cōsentiant. *Sic loquimini*, inquit Apostolus, *& sic facite.* Nā Christus caput omnium nostrū, *cepit facere & docere. Fuit vir potens in opere, & sermone. Itē dixit: Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui fecerit voluntatem Patris mei.* Conuentionem fecit de denario cum operariis, non cum otiosis.

Demum expende, legē libertatis hoc loco to-

martyrem
Iulianā: &
in Psal.
32.

Epist. ad
Florent.

1.6 Cor.
fess. c. 16.

1. solil. c. 14.

Act. 1.
Luc. 24.
Matth. 5.
Matth. 7.
Matth. 20.

tū Euangeliū appellari, quandoquidē per ipsum liberamur à seruitute legis Mosaicę. Deinde, totū est gratiæ, amoris, & caritatis. Dicit enim cōditor illius: *Hoc est præceptū meū vt diligatis inuicē, &c.* Et Apostolus: *Non accepistis spiritū timoris, sed spiritū adoptionis filiorū.* Est denique lex libertatis, quādo per eam liberamur à dæmonū tyrānide, nec id fātū, verū & in infestissimos hostes illos potestātē à Christo accipimus, dicente: *Dæmones euicite. In nomine meo dæmonia euicent.* Eripimur à peccatorū omnium cōtage, per sanguinē illius cui dicit: *Hic est sanguis meus qui effūdetur in remissionem peccatorum. Lauit enim nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Demum, & ab æterna perditione; eodem promittente, *Si quis sermonem meum serauerit, mortem non gustabit in æternum. Si manseritis in sermone meo, verē liberi eritis, &c.*

13. *Iudicium enim sine misericordiā, illi qui non facit misericordiā. Superexaltat autē misericordiā iudicium.*

Secundum conclusionis argumentū est istiusmodi. Quisquis legē fraternę dilectionis neglexerit, seuero Dei iudicio condēnabitur. Sed diuītū adultores, pauperū contēptores, & personarū acceptores illā negligūt. Ergo indicabūtur & dānabuntur sine misericordiā. Maior propositio ex his confirmatur. *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Quamensura mensi fueritis, remetietur vobis. Nisi dimiseritis fratribus vestris, nec Pater meus cælestis dimittet vobis peccata vestra.* Sola autē misericordiā Dei vinimus, monemur, sumus, & saluamur. Igitur qui fratribus nullam misericordiā præstiterit, nullam à Deo iudicę libera-

tricem misericordiā consequetur.

Tertium subiicit argumentum. *Superexaltat autē, &c.* Nulla alia re nititur nostræ salutis causa corā Deo, quā misericordiā, qua vna cōtra illius seuerū iudiciū possumus gloriari & exultare. Ergo exēplo Dei, eadem est pauperi exhibēda. Vis namque huius argumenti nititur exemplo Dei, qui solet grauitatem pœnarum ingenti ἐπιεικείᾳ mitigare.

Notandum primò ex his cū b. AVGVSTINO, misericordiā Dei nō sine iudicio ac æquitate in postremo iudicio futurā esse. Eius enim non in quemlibet, sed in eū erit misericordiā, qui prærogauit misericordiā: misericordiā iusta erit, quia confusa non erit. Misericordiā est certē vt dimittantur peccata, misericordiā est vt tribuatur vita æterna. Vide ibi iudiciū: *Dimitte, & Dimittetur vobis: Date, & Dabitur vobis, &c.* Itaque misericordiā patet in gratia & præmio, iustitia verò in laborum & bonorū operū ratione. Hoc idem cōfirmat Conc. 29. in Psal. 118. Addit verò *Enarrat. in Psal. 143.* alibi, Sine misericordiā iudicabitur, qui misericordiā nō fecit antequā iudicaretur. Nec misericordiā tollit iustitiam, nec iustitia misericordiā. Dicit enim: *Dimitte, & dimitto: Da, & do: Ignosce, & ignosco.*

D. IOANNES Cassianus coarguens prauos mores quorundam, qui cū oratio Dominica ab vniuersa plebe concineretur, hunc locum eius, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus,* taciti prætermittēbant, ne semetipfos obligare potius quā excusare viderētur, cōtinuò subii-

Gal. 4.
Io. 15.
Rom. 8.

Luc. 10.
Mar. 16.

Matth. 26.
Apo. 1.
Io. 8.
Io. 5.

Matth. 7.
Matth. 18.
Act. 17.

In Psal. 32

Matth. 6.

Enarrat. in
Psal. 143.

Collat. 9. c.
c. 22.

cit: Frustra cavillationes has Iudici omnium præ-
tendere moliuntur, qui quemadmodum iudicatu-
rus sit, supplicibus suis voluit demonstrare. Dum
enim erga eos non vult immitis atque inexora-
bilis inueniri, formam sui iudicij designauit, ut
quemadmodum nos ab illo iudicari cupimus, ita
nostros fratres, si quid in nobis deliquerint, iu-
dicemus. *Quia iudicium sine misericordia fiet ei, qui
non fecerit misericordiam.*

Aduertendum deinde, Scholasticos duplicem
in Deo contèplari misericordiam. Vnã mitiga-
tẽ, quam etiam reprobis atque dånatis imper-
tit, illos puniens citra condignum. De qua dicitur:

*Psal. 144. Vniuersa via Domini misericordia & veritas. Mi-
serationes eius super omnia opera eius.* Alteram libe-
rantem, saluantem, & glorificantem de qua hoc
loco scribit b. Iacobus: *Iudicium sine misericordia,*

*Dialog. de
Virginit.*

&c. ERFREM Syrus in hac rem scribit: In flamma
qua peccatores sunt puniendi, nullum dabitur
refrigerium, nullus patebit exitus, nullã ad-
erunt facies, nullus splendor, nullus adiutor, nul-
lus consolator quamuis magnis clamoribus
auxilium imploretur. Scriptum est enim: *Iudi-
cium sine misericordia, &c.* Idem rursus: Reprobi
angustiabuntur quærentes adiutorium, & nul-
lus erit adiutor. Neque enim diuitiã illa hora
patebunt, nec amici aderunt, nec assentatores
assistent, qui illorum latera stipare solebant. Et
quia miserti non sunt, nullam inuenient mis-
ericordiam.

Attende etiam, quomodo sola Dei misera-

tionem stat vniuersæ salutis nostræ pro præ & pup-
pis: quando, si exacto iudicio suo nobiscum agat,
de nobis penitus actum sit. Merito igitur suppli-
cat etiam propheta: *Non intres in iudicium cum
seruo tuo, Domine, quia non iustificabitur in conspectu
tuo omnis viuens.* Et alius: *Misericordiam Domini,
quia non sumus consumpti.* Hinc Augustini piæ
exclamationes istæ: Taceat laudes tuas, qui mi-
serationes tuas non considerat. Item vix etiam
laudabili vitæ hominum, si remota misericor-
dia, discutias eam. Itemque, *Tota spes mea, non
nisi in magna valde misericordia tua, &c.*

Suspice quoque diuinam humanitatem at-
que benevolentiam, qua Deus se fore erga nos
misericordem promittit, si proximis tales fue-
rimus. *Beati misericordes, inquit, quoniam miseri-
cordiam consequentur. Si vos remisistis hominibus
peccata sua, remittet vobis Pater celestis peccata ves-
tra.* Qua ergo fronte ab illo misericordiam po-
stulabit, qui seruus in conseruum se præbuit in-
humanum & crudelem? Proinde qui vult iudi-
cium sustinere misericordia mitigatum, præ-
beat se erga proximum vel peccatorem vel egen-
tem propitium ac exorabilem. Si enim Patris
caelestis in terra gestabit imaginem, dicente
Christo eius filio: *Esote misericordes, sicut pater
vester misericors est.*

Conspice ex aduerso, quod nihil durius, ac
magis horrendum Dei iudicio, potest denun-
ciari hominibus audacter peccantibus: vnde se-
quitur, ter quaterque miseros esse ac perditos,
quicumque ad asylum misericordie non consu-

Psal. 142.

Lament. 3.

*Li. 6. conf.
c. 6. l. 6. c. 13*

Li. 9. c. 29.

Matth. 5.

Matth. 7.

*Matth. 5.
Luc. 6.*

Manh. 3.

Matth. 10.

Heb. 10.

giunt. Præcurfor vt horum & similibum ferociam tunderet, vociferabatur in deserto ad turbas: *Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Jam securis ad radicem arboris posita est, &c.* Et seruator omnium: *Time te eum qui potest & animam & corporis perdere in gehennam.* Apostolus denique disertè prædicat, *Horrendum esse incidere in manus Dei viuentis*, quas nec viui nec mortui possumus effugere.

Neque dissimulandum est, multos veteres codices Latinos habere in tertio argumento, *Misericordiam superexultat iudicio*, id est, gloriatur aduersus iudicium: quod & Græci legunt & significant, *μηδ κατακαυχᾶται ἐλεως κρισεως*. Vnde & alij interpretantur, *Et gloriatur misericordia aduersus damnationem.* Alij, *Misericordia non reformidat iudicium.* Quidam per Enallagem dici putant misericordiam pro misericorde: rem videlicet pro persona, hoc sensu; *Qui misericors fuerit, securo & confidenti animo erit in iudicio: nec est quod damnatione pro peccatis suis metuat.* Deus enim misericordiam pollicitus est illis se præstiturum, qui misericordiam exercuerint in proximos. Hæc tamen expositio non placet, quod dura & coacta sit: deinde, foueat eorum errorem, qui putant grauissimos peccatores etiam in delictis suis perseverantes & morientes, tandem fore saluos, si benefici fuerint in pauperes: quod Augustinus apertè damnat & solidè refellit.

Li. 21. de ciuit. cap. 27.

At verò Bernardus, Beda, Augustinus, cum veteri interprete constanter legunt *superexultat,*

vt sit manifesta commendatio diuinæ misericordiae, cui præfertim omnis nostra spes innititur, & qua sola possumus in iudicio Dei tuti consistere. Nam si summo iure nobiscum agat, causa omnino cademus, solaque supererit nobis extrema damnatio. Itaque cum frequentius & copiosius nobiscum vtatur misericordia, quàm iudicio, de illa gloriari & exultari possumus, eandemque iudicij terroribus opponere. Ait namque cum sancto & magno iureiurando: *No- lo mortem peccatoris, Misericordiam volo, non sacrificium. Filius hominis venit querere & saluum facere quod perierat.* Augustinus denique istis piis verbis Deum alloquitur: *Tu factor omnium Deus, licet in cunctis operibus tuis sis mirabilis, mirabilior tamen crederis esse in operibus, pietatis.* Vnde de temetipso per quendam seruum tuum dixisti, *Miserationes eius super omnia opera eius.* Et quasi de singulis loquentem, de vniuerso populo tuo te dixisse confidimus: *Misericordiam meam non dispergam ab eo.* Nullum enim spernis, neminem abiicis, neminem perhorrescis: nisi fortè, qui amens te exhoruerit.

L. 2. de pecc. merit. & remiss. c. 3.

Exech. 18.
Matth. 9.
Luc. 19.
L. Meditat. c. 2.

Pf. 144.

2. Reg. 7.

Pf. 88.

Damascenus denique post aliquot alios Scripturarum locos, & hunc D. Iacobi producit, vt eleemosynas & beneficentiam erga pauperes exhibere suadeat. Additque & istud Nazianzeni testimonium; Nulla omnino re, perinde vt misericordia, Deus conciliatur: quandoquidem nec aliud quicquam Deo magis proprium est: quippe quam misericordia

L. 2. parallelorum, c. 16.

& veritas præcedant, & cui misericordia ante iudicium offerri debet. Neque enim vlli alij rei, æquè atque misericordiæ, misericordia ab eo rependitur, qui iustè atque in pondere & mensura misericordiam remetitur, &c. Atque hæc de priore huius capitis concione & parte:

14. *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habent? Nunquid poterit fides saluare eum?*

HÆC Secunda pars huius secūdi capitis continet grauissimam verèque Apostolicam concionem de aliquot summis Christianæ religionis capitibus, nimirum, de fide, de bonis operibus, de iustificatione, & salutis æternæ consequitione. Status autem Concionis est, fidem bonis operibus destitutam, non solum non sufficere ad veram iustitiam & salutem: sed etiam inutilem esse atque inanem. Istud confirmat euidentissimis & valentissimis argumentis, quæ sigillatim explicabuntur.

Omni porrò diligentia in primis notandum est, D. A. V. G. docere, quosdam fuisse homines impuros ac Epicureos, etiam ab initio nascentis Ecclesiæ, qui vt liberius cunctis sceleribus sese contaminarent, & indulgerent voluptatibus, finxerunt, & in conuenticulis suis diuulgauerunt, ad obtinendam iustitiam & salutem æternam, *Solam fidem sufficere: Deum nihil à nobis exigere, nisi vt credamus: bene autè viuere neglexerunt.* Id autem probare conabantur ex obscuris, & perperam intellectis ac interpretatis quibusdam beati Pauli sententiis:

quod ante Augustinum beatus Petrus satis indicauit, scribens: *Sunt in Epistolis fratris nostri Pauli quedam intellectu difficilia, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipsorū perditionem.* Hæc autem præsertim erant: *Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis, &c.* Quoniam ergo hæc opinio fuerat exorta (inquit D. August.) aliæ Apostolicæ epistolæ Petri, Ioannis, Iacobi, & Iudæ, contra eam maximè dirigunt, intentionem, vt vehementer astruant, fidem sine operibus nihil prodesse. De præsentem loco & sententia D. Iacobi idem Augustinus subiicit, Iacobus vehementer infestus est eis, qui sapiunt fidem sine operibus valere ad salutem, aded etiam vt illos dæmonibus compareret dicens, *Dæmones credunt, & contremiscunt.* Quid verius? Quid breuius? Quid vehementius dici potuit: &c.

Rom. 5. *Sui Epist. intentio*

Cæterum, quoniam iuxta Tertullianum & Hieronymum, sententias hæreticorū aperuisse, & origines prodidisse, hæreses eorum superasse & confutasse est, huius hæresis authores sunt inuestigandi. Hi fuerunt in primis illi pseudo-Christi & pseudoprophetæ, quos Christus prædixit esse venturos. Eisdem Paulus appellat *Pseudoapostolos, & angelos tenebrarum in angelos lucis transfiguratos.* Petrus, *magistros mendaces, sectarios, perditos, Dei negatores, blasphemos, fictos, audaces, sibi placentes, irrationabilia pecora, oculos habentes plenos adulterij, & incessabilis delicti, auaros, maledictionis filios, &c.* Iudas verò, *homines impios, luxuriosos, Christi abnegatores, blasphemos, Carnitas,*

Li. præf. Epist. ad Ctesiphonem.

Matth. 24. Mar. 13.

2. Cor. 11. 2. Pet. 2.

Li. i. c. i. &
20.

Balaamitas, Corytus, maculas, nubes sine aqua, arbores autumnales, bis mortuas, infructuosas, eradicatas, fluctus feri maris, &c. Inter hos B. Irenæus martyr connumerat Simonem magum, in conuenticulis suis prædicantem, *Homines non saluari per operas iustas, sed per solam fidem & agnitionem:* ac eidem in erroribus successisse Valentinianos idem contestatur Hieronymus, & post hunc Theodorus lib. i. hæreticarum fabularum tradunt Basilidem fuisse in eadem hæresi. Augustinus refert, Eunomium eiusdem erroris fuisse participem: & eundem hoc impium dogma ab Actio didicisse, author est Theodoretus l. 4. hæret. fab. &c.

Li. 2. adu.
Ioan.
Li. de her.
c. 54.

Superiorum Gnosticorum impiam sententiam sibi hoc æuo instaurandam & propugnandam sumpserunt sectarij omnes, qui in fausto nomine Hugnosticorum comprehenduntur, clamitantes in concionibus, in legibus, in decretis, in compitis, in officinis, in libellis: *solam fidem iustificare: hominem damnari non posse, modo tantum credat: Deum nihil aliud à nobis postulare, nisi ut credamus. Opera bona non esse ad iustitiam & salutem necessaria, &c.* Atque hæc de primis huius hæresis ministris & authoribus, quæ profectò illius nouissimos prædicantes pudificare deberent, & resipere.

Attende porrò Apostolum duplici, & vtraque vehementi interrogatione, concionem aspicientem, vt maiore efficacitate probet, fidem sine operibus inanem esse; latenter verò auditorum & lectorum animos sibi conciliat, quando

*illos fratres suos appellat. Quis enim fratrem fraternè monentem non libenter audiat? Deinde, quando insinuat se dicturum esse de fide, de operibus, & iustificatione coram Deo omnipotente, dociles eos reddit. Confirmat autem Statum rei hoc primo argumento: Fieri non potest vt vera innocentia, iustitia, & salus æternâ prodeat à re inani & vana. Certum est enim tantum bonum causam meliorem & solidiorè habere. Sed fides sine operibus est res inanis & vana. Igitur impossibile est hominem sola fide iustum & saluum esse. Quinimò tantum abest, vt illa sola fides aliquam vtilitatem adferat, vt potius grauiorem efficiat hominis damnationem. Ait enim summus viuorum & mortuorum Iudex: *Seruus sciens voluntatem Domini, & non faciens, vapulabit plagis multis.* Et princeps Apostolorum: *Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem, retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato,**

Perpende etiam ex his euidenter apparere, fidem posse à caritate separari: contra id quod autumant Hugnostici. Iacobus enim de his, vt rebus distinctis apertè loquitur, quando rogat, quid illa sine caritatis effectibus prodesse valeat. Paulus quoque sine vlla circuitione loquitur de illis, vt donis Spiritus sancti diuersis, quæque non sibi necessariò coherent: *Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, Caritatem autem non habuero, nihil sum.*

Hinc etiam patet distinctionem Scholasticorum de fide informi, id est, caritate destituta:

1. Cor. 13.
Gal. 5.
Matth. 7.

& fide formata, hoc est, exornata munitaque Dei & proximi dilectione, rectè constitutam esse, atque expresso Dei verbo niti: quicquid in contrarium Hugnostici garriant & cauillentur. Nec enim solus Iacobus, sed & Paulus, immò & Christus, tradunt fidem formatam, i. quæ cū dilectione & per dilectionem operatur, vim habere iustificandi & saluandi hominem: quādo verò caritatis expers est, informis, inanis, mortua, & inefficax censetur.

Inde quoque manifestum est, eosdem Hugnosticos, apertè concedentes, *fidem qua iustificari dicimur, operari caritatem, perseverantiam, innocentiam, &c.* secum & cum veritate repugnare: quandoquidem huiusmodi fides non sit sola: alibi verò frequentissimè scribant & prædicent; *solam fidem iustificare atque seruare: nihilque aliud Deum à nobis requirere, quam ut credamus.* Nam si sola fides iustum faciat hominem, iam sine spe, sine charitate, sine infusa gratia gratum faciente, sine Dei & proximi dilectione, sine operibus iustus est: quæ extra modum absona & absurda sunt. Sin verò cum illis coniuncta est, iam sola dici non potest: atque ita sub ipsis aduersantur, funditusque euertunt præceptum hæreseos suorum fundamentum.

19. *Si autem fratres aut fratres mundi sunt, & indigeant victu quotidiano.*

20. *Dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini, saturamini: non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit?*

Hoc est secundam præpositionis apostolicæ

licæ argumentum, quæ ab exemplo rerum præsentium quæ tunc fiebant, Apostolus confirmat, fidem sine caritatis operibus nec iustos, nec saluos homines facere: imò rem esse inanè & mortuam: atque hoc modo rationatur. Liberalitas quæ in solis verbis consistit, nō est virtus, sed potiùs inane ac mortuum virtutis simulacrum. Par iudicium ferendum est de fide bonorū operū experte; igitur hæc prorsus est ad salutem inutilis & vana. Hoc clarius facio, à rebus, quæ vt plurimum contingunt. Si quis egeno cuiuscumque sexus fuerit, secundum speciem humanæ naturæ, & propter religionem Christianam quam profitetur, fratri charissimo, cui victus desit, aut victus quotidianus, diues aliquis blandis verbis vultuque placito dicat, *Abite cum pace, calefacimini & saturamini, atque hæc locutus neque vestem neque panis micam, neque obolum dederit: Nonne huius blâdiloquentia egentibus inutilis erit? Nōne interea pauperes algebunt, ac esurie conficientur? Nonne vt delusi, pudore, doloreque confecti continuo recedent? Verbis enim non reficitur famelicus venter. Sic fidei professio quæ solis verbis constat, torpet velut inanis & vacua: nec magis viua dicenda est, quàm putre cadauer meretur hominis appellationem: Nec enim Deo gratus est, imò Deum irridere videtur, qui fidem iactat, fidem crepat, nihil præter fidem habet in ore, qui quotidie canit, Credo in Deum, cum nulla præbeat argumenta fidei.*

Ex hoc autem primùm collige, cunctos

pauperes, quamtumuis afflictos & pannosos, pro fratribus & sororibus reputandos esse, ac eisdem veluti fratribus miseresendum atque subueniendum. Sunt enim eisdem patribus Adamo & Noé cum diuitibus nati, eiusdem formæ & naturæ, eadem conceptionis & Natiuitatis lege procreati, eundem spirant aërem, iisdem vtuntur elementis, eadem mortis conditione extinguntur. Hinc Rex idemque sapiens ait de seipso. *Ego natus accepi communem aërem, in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans, Nemo enim ex Regibus aliud habuit natiuitatis initium. Vnus omnibus introitus est ad vitam, &c. similis exitus.* Ad diuites similiter & pauperes pertinet, quod Iob exclamat: *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* Et quod Apostolus ait, *Nihil tulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus.*

Perſpice ſecundò, ad veram integràmque pietatem non ſufficere bona blandàque verba, deſideria, intentiones egenis ſuccurrèdi, niſi idipſum opere præſtiteris, quando facultas adefſt, ideo diſcipulus quem diligebat IESVS, ait, *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauserit viſcera caritatis ab eo, quomodo caritas Dei manet in eoſ filioſi, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate.* Cùm verò facultas non eſt, tum piis affectibus ac deſideriis compatiatur, & verbis conſolatoriis ad pietatè & patientiam cohorte-
mur: & hæc ſua apud Deū mercede nõ carebūt.

Sap. 2.

Iob. 1.

1. Tim. 6.

1. Io. 3.

Hinc Syracides: *Congregationi pauperum affabilem Eccl. 4. & te facito. Et rursus: Nonne ardorem refrigerabit ros? 18.* sic Verbum melius, quàm datum. Paupertas quippè reddit frequenter homines impatientes, querulosos, timidos, fures, &c. ideo adhortationibus & conſolationibus indigent, vt paupertatis onus ferant modèſtè & patienter.

Hinc quoque animaduerte corruptiſſimos omnium ſæculorum mores, quando etiam huius Apoſtoli ætate fuerint pauperum deluſores. Verbis enim multi diuites ſunt magnifici, & ficta liberalitate vaniſque pollicitationibus famelicos ſe paſcere ſimulât, montes aureos pollicentur: ſed vix obolum, aut panis fruſtulum eis largiuntur. Ore ſunt liberales, re autem tenaces, inhumani & crudeles. Non ſic Abraham, non ſic: ſed pauperes quærebat, inuitabat in domum ſuam, eisdem cum pia coniuge libenter inferuiebat. Et beatus Iob de ſeipſo ſcribit: *ſi deſpexi prætereuntem, eò quod non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem: ſi non benedixerunt mihi latera eius: & de velleribus ouium mearum calefactus eſt: humerus meus à iunctura ſua cadat, & brachium meum confringatur.*

Inde quoque obſerua huius Apoſtolicæ loci vſum multiplicem eſſe apud D. BERNARDVM. *Ser. 2. de Primò enim ex illo docet, Otioſitatem homini Purific. Chriſtiano exitioſam eſſe: cùm etiam otioſis nõ conductis ad opus ſaluator ſuccenſuerit, dicès: Matth. 20. Quid hic ſtatis tota die otioſi? Et Apoſtolus eius hic doceat, Eideſt ſine operibus vanam & mor- Serm. 31. in nam eſſe. Deinde ſcribit, Nec ſine flore, Cant.*

fructus : nec sine fide opus bonum potest esse. Sicut inutiliter flos apparet, vbi non sequitur fructus, ita fides sine operibus mortua est. Præterea, contendit ex hoc loco triplicem esse fidem, nimirum, mortuam, fictam, & viuam. Mortuam (inquit) definit Apostolus, esse, quæ non operatur ex dilectione. Fictam arbitror eam vocari, quæ suscepta ex caritate vitâ, mouet ad bene operandum: sed non perseverans deficit, moriturque tanquam abortiua. Viuam autem, quæ per caritatem operatur. De hac enim dicitur à Propheta & Apostolo: *Iustus ex fide viuit.*

Disce etiam ex hoc D. Iacobi loco, egenis parum prodesse bella & amica verba, nisi simul & operibus illos adiuues. Nam venter non habet aures, Deus quoque non solum illis bene precari, sed & benefacere iubet, *Frangere esurienti panem tuum, egenos vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, &c.*

Collige denique, quod si non profit amicis verbis dimittere pauperes, nisi & rebus tuis eos subleues; grauissimam pro certo damnationem illos manere, qui eodem oderunt, conuitiis proscindunt, canibus suis lacerandos obiciunt, tuguriis & casulis suis expellunt, & hortulis priuant, vt sua dilatent pomæria. Expendant velim quid regi Achabo, & filiis propter vi & fraude occupatam Nabothi vineam acciderit.

17. *Sic & fides si non habeat opera, mortua est in semetipsâ.*

Ad rem præsentem applicat argumentum nimirum, ad nudam illam fidei possessionem, quam præ se ferebant hypocritæ, Quod humano corpori est anima, hoc fidei est caritas. Corpus sine anima nec viuit, nec mouetur, nec prodest: imò fit putidum, & sensibus non ferendum cadauer. Subducta ergo à fide, caritate, illa mortua, inefficax, & vana quædam res est, indignaque veræ & viuæ fidei nomine.

Ergo non datur hinc fides in genere: sed præpostera coarguitur multorum hypocritarum gloria, qua bellè sibi de fide Christiana, de puro Dei verbo, de reuelata veritate, de ecclesia defæcata, de euangelio, placent: cum interea viuant latrones, sacrilegi, mœchi, superbi, elati, turridi, perduelles, &c. Non enim reipsa fidem habent, sed simulant: non vera tenentur religione, sed tetris merguntur erroribus; tandemque in atheismum miserè prolabantur. De his Psalmista, *Pf. 13. Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis, &c.* Et Apostolus: *Verbis fatentur se nosse Deum, factis Tit. 1. autem negant.* Huiusmodi facinorosis hominibus, hodie abundant eheu, principum aulae, militum castra, hereticorum conuenticula, &c.

Sed neque inficiatur, eam esse veram, vt Hugnostici comminiscuntur, sed negat tantum eam efficacem esse ad iustitiam & salutem. Nam vt corpus mortuum, tamen mortuum, corpus tamen verum est, vitamque

recipere potest, tandemque per resurrectionem rediuuium erit: sic & fides sine caritate, vera certè fides est, & vera certaque sunt quæ de Deo suadet: sed inefficax ad salutem vitamque sempiternam. Sic & opus morale, vt cultus parentum, promissum seruatum, eleemosyna porrecta, collectus domo peregrinus, inductus nudus etiam à Turcis, Iudæis, Ethnicis præstitum sine vlla fide re ipsa opus est, officiumque moralis virtutis: ita & fides est vera fides, non falsa, licet bonis operibus exuta, sicque & hinc à D. Iacobo, & à B. Paulo frequenter nominatur, 1. Cor. 13.

18. *Sed dicit quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. Ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam.*

Hoc est tertium argumentum, quo refellit Apostolus iactantiam hæreticorum de sola fide iustificante & seruante, confirmat verò bonorum operum necessitatem. Ratiocinatur autem ex hypothesi ac prosopopeia duorum hominum valdè dissimilium, quales fuerunt (verbi gratia) D. Petrus, & Simon magus: siue, Paulus, & Elimas magus: Stephanus, & Nicolaus: Ignatius ac Ebion: Irenæus, & Valentinus: Augustinus, & Lutherus: Hieronymus, & Calvinus. Vnus gloriatur de sola fide, qua munitus, inflatis buccis clamat se omnino iustum, & de propria salute se penitus certum esse. Alter accedit ad illum non solum ingenti fide præditus, sed & omnium bonorum fructibus abundans, atque virtutum co-

rona redimitus. Promptum erit huic inflatum illum iactatorem hoc pacto refutare & conuincere. Tu, quemadmodum iudicas & gloriaris, fidem habes, sed bonis operibus omnino destitutam. At quomodo mihi & aliis verum esse persuadebis? Fides enim res est spiritalis, inuisibilis, & sensibus hominum haudquaquam exposita. Oportet autem & Solem suo splendore, & ignem ardore, & arborem ex fructu iudicari. Qua igitur ratione fidem tuam probabis & manifestabis, quando sola fuerit? Nonne potius euinco te vera fide carere, quantumcumque illam iactes ac prædicas? Ego autem per Dei gratiam, & fidem habeo, & bonis operibus abundo, quandoquidem Deum diligam ex toto corde, benefaciam his qui oderunt me, orem pro persequentibus & calumniantibus. Ego veluti *Math. 25.*
prudens virgo oleum & ignem in lampade gestans, à cælesti sponso excipior: tu sicut fatua, cum solius fidei lampade vacua, è cubili regio excluderis. Ego tanquam lignum *Pf. 1.*
plantatum secus decursus aquarum, fructum *Math. 21.*
profero in tempore; tu quasi ficulnea sterilis *Pf. 51.*
maledictus arefcis. Ego sicut oliua fructifera in *Ierem. 17.*
domo Dei: tu sicut mirix in deserto, aut infelix *Ioan. 12.*
lolium, tribulus, lappa, inter pestes agrorum *Mat. 15.*
numeraberis. Ego sicut granum frumenti cadens in terram, fructum multum adfero: tu sicut impura zizania eradicaberis, & in ignem mitteris, &c.

In his primò notadū, duplex esse bonorū ope-

rū genus; Primum internorum ac purē spiritua-
liū, vt sunt boni motus, affectus animi, pię medi-
tationes, cogitationes, eleuationes mentis in
Deum, & quodlibet spiritale exercitium fidei,
spei, & caritatis. Hoc genus adedō necessariū est,
vt sine illo extēna opera quātumlibet speciosa
videantur hominibus, nec Deo grata sint, nec
profint ad verā iustitiam & salutē. Reiciuntur
enim Iudæorum holocausta, sabbata, festiuita-
tes, orationes, & ieiunia, eo quōd manus, id est,
affectus illorum immundi essent. Alterū genus
est operū extēnorū, quæ à superioribus, veluti
fructus à radice prodeunt. Vtrūque autem pro
tempore & facultate requirit Apostolus, vt viuā
verāque sit fides Christiana. Subscribit vertex

2. Petr. 1.

Matth. 7.

Apostolorum dicēs: *Vatagite ut per bona opera, cer-
tam vestrā vocatione & electionē faciatis.* Et Christus
dicit: *Vnaquaque arbor ex fructu suo cognoscitur.*
Notandū secūdō, exēplo D. Iacobi hæreticos
& hypocritas refellēdos esse exprobrationibus,
nimirū, quōd bonis operibus careāt: cōtrā verō
in finitis propemodum auaritię, superbię, luxu-
rię, homicidij, seditionis, periurij, blasphemię,
apostasięque sceleribus sint vt plurimum com-
maculati: quæ manifesta signa sunt impię reli-
gionis. Sic enim Christus nos ratiocinari & col-
ligere docet, in quib: *Attendite vobis à falsis pro-
phetis, qui veniunt ad vos in vestimētis ovium, intrin-
secus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum co-
gnoscetis eos.* Quinetiam Pharisæorum hypo-
crisim fortiter reprimit ac confundit, ap-
pellans eos, filios diaboli, generationem

Matth. 7.

Io. 7. & 8.

prauam & adulteram, sepulcra dealbata, filios *Matth. 12.*
gehennæ. Præcurfor eisdem vocat genimina *& 23.*
viperarum. Petrus iubet Simonē magum cum *Matth. 3.*
sua pecunia ire in perditionem. Paulus Elimam *Act. 8. &*
nominat *filium diaboli, & inimicum omnis iustitiæ.*
Pari zelo Irenæus Gnosticos, Tertullian^o Mar-
cionistas, Cyprianus Nouatianos, & Hierony-
mus Vigilantianos & Iouinianos. confutat &
proterit. Pudefiant igitur, qui cum similibus
Christi ac Ecclesię sponsæ illius hostibus col-
ludunt, eisdem blandiuntur, & tanquam fratri-
bus dextras societatis iungunt, simulque pro
catholicis volunt haberi. Certē Athanasius
Arianis, & Optatus, Augustinus quoque Do-
natistis plurima & grauissima exprobrātes sce-
lera, haudquaquam fratrum loco illos habē-
dos esse censuerunt: quorum exempla vtinam
sibi imitanda proposuissent superioribus die-
bus Galliarum nostrarum quidam Episcopi, &
viri politici.

19. *Tu credis quoniam vnus est Deus? Bene facis. Et
dæmones credunt, & contremiscunt.*

Hoc est quartum contra solius fidei asserto-
res argumētum: cuius potest esse duplex locus.
Prior, ab insufficienti definitione fidei: poste-
rior, à metu pœnarum infernaliū. Quo ad prio-
rem, interrogati hæretici, quid esset fides? Re-
spondebant, Credere Deum esse, atque fidei
symbolum Apostolicum confiteri. Turpissimē
autem fallebant & fallebantur, quando quidem
iuxta hanc finitionem, vera & salutaris fides es-
set in cacodæmonibus. Quantum verō ad po-

steriorem pertinet, omnia quæ de Deo traduntur in symbolo dæmones credunt, & adiurati palam fatentur vera esse. Interim autem nec propterea iustificantur nec saluantur, imò ad diuina iudicia toti perhorrescunt. Ergo pseudoapostolis ac hæresiarchis solam fidem prædicantibus illa multo magis timenda essent. Vel sic conficitur ratiocinatio: Tu tibi mirabiliter places, quòd vnicum esse Deum tibi persuaseris, & multitudinem deastrorù (quam sibi confinxerunt ethnici) aspernaris & detestaris. Et id sanè rectè. Sed interea nec dæmonibus quidem ob id præferendus eris: quoniam & ipsi persuasissimum habent vnum esse Deum omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Cõfitentur etiam IESVM filium Dei, natum ex Maria virgine, ac reliquos Christianæ fidei articulos. Hæc porro credulitas illis non prodest ad iustitiam vel salutem, sed potius ad terrorem & supplicium: eò quòd nullam sperent salutem, non diligant eum, non obediãt neque seruiant illi ex amore filiali. Igitur nec tibi proderit fides similis.

Ex his autem primùm considera, præcipuum & maximum totius veræ religionis caput esse, Credere vnicum Deum esse in natura, essentia, deitate, & cunctis perfectionibus essentialibus: pluralitatem verò diabolicum figmentum, atque adeo impossibile esse, vt etiam cacodæmones hoc ipsum velut euidentissimum & certissimum habeant. Princeps namque dæmonum
 Gen. 3. quærens ab Eua, *Cur præcepit vobis Deus, ne comederetis ex omni ligno paradisi?* apertè fatetur vnum

esse Deum, qui posset leges hominibus ferre. Pluralitatem verò inducere têtans, ad eam subiecit: *Eritis sicut dii scientes bonum & malum*, ex quo (vt rectè colligunt Clemens, Theophilus, & Iustinus) multorum deorum error, postea in orbem longè lateque prouectus, primum habuit exordium. Magi Pharaonis pacta cum dæmonibus habentes, cum in tertio signo deficerent, vni & soli Deo gloriam dare coacti, dixerunt: *Digitus Dei est hic*. Quinetiam immundorum spirituum legio coram Christo trepidans exclamauit, *Quid tibi & nobis IESV fili Dei altissimi?* *mi? Venisti ante tempus perdere nos? Ne nos mittas in abyssum:* quibus euincitur dæmones non solum credere & contremiscere vnum Deum: verùm & Christum filium eius consubstantialẽ & coæternum, cum omnem potestatem etiam in inferis haberet. Quod iterum confirmant ad Christum vociferantes, cum ex corporibus humanis eos expelleret, *Quia tu es Filius Dei*. Hæc autem dæmonum fides neque est donum Spiritus sancti, neque virtus Theologica, neque spontanea confessio: sed quædam credulitas vi tormentorum coacta iræ diuinæ, quam experiuntur, confessio. Ex quibus rursus considera, Atheos qui Deum negant, Libertinos qui illius derident iudicia, ac hæreticos infinitam eius potestatem & bonitatem blasphemantes, hac in parte dæmonibus deteriores esse, quia eadem tremere & horrescere dicantur.

Præterea, ex his clarum est, duplicem esse Dei timorem. Primũ filialem, qui ex fide, amo-

re, reuerentiæque diuinæ maiestatis oritur: atque hunc in sanctis præsertim vigere, quibus dicitur: *Timete Dominum omnes sancti eius.* Alterum feruilem, qui ex suppliciorum & minarum illius terrore concipitur, de quo Christus ait: *Timete eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam.* De utroque Poëta canit, Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Oderunt peccare boni virtutis amore.

Intuere rursus, ad iustificantem & saluantem fidem necessarium esse adnectere spem promissorum Diuinorum, simulque caritatem, obedientiam, humilitatem, cæterarumque virtutum chorum. Illos enim qui dicebant, Credidi, sufficit mihi, AVGVSTINVS sic alloquitur: Sed quid dicit Iacobus? *Et dæmones credunt & contremiscunt.* Magna est fides, sed nihil potest si non habeat caritatem. Confitebantur & dæmones Christum credendo, sed non diligendo. Fidem habebant, caritatem non habebant, ideo dæmones erant. Noli de fide gloriari, adhuc dæmonibus comparandus, &c.

Et idem alibi, Quid pertinet ad fidem? Crede. Sed ait Apostolus Iacobus, *Et dæmones credunt, & contremiscunt.* Si tantum credis, & sine spe viuis, vel dilectionem non habes; & dæmones credunt & contremiscunt. Dicis Christum esse filium Dei: hoc dixit Petrus, & audiuit, *Beatus es Simôn Bar-Iona;* hoc dixerunt dæmones, & audierunt: *Obmutescite,* & repelluntur. Dæmones hoc dixerunt timendo, Petrus amando. Addo ergo fidei spem. Et quæ spes est nisi de aliqua

Psal. 32.

Matth. 12.

Tract. 6. in Io.

Ser. 16 de verb. Apo.

Matth. 16.
Mar. 1.
Luc 4.

conscientiæ bonitate? Speique ipsi adde caritatem. Rursumque alibi, Cōfessio Petro fructuosa fuit, dæmonibus perniciofa: in vtrisque ratione non falsa, sed vera: non neganda, sed agnoscenda: non detestanda, sed approbanda est, &c. *20. Vis autem scire, ô homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est.*

Aditum sibi parat ad quintum argumentum, & quasi hæreticorum aures hac interrogatione vellicat, & excitat ad illa, quæ postea dicturus est. Sensus est; Si adeo pertinax & præfractus es, ô hæretice, vt adhuc sola ista fide iustificari & saluari te posthac confidas, agedum sacris exemplis te nunc nunc vrgebo & conuincam. Atque in primis sanctissimi & celeberrimi patris omnium credentium Abrahamæ notissimum exemplum proferam, quo te doceam, mortuam & inutilem esse eam fidem, quæ per caritatem non operatur.

Inanes autem aptissimo epitheto vocat hæreticorum ministros quos hic refellit, vt qui thrasonica tantum verba resonarēt, re ipsa verò viua fide, caritate, & bonis operibus destituerentur. Sumpta est autem metaphora à vasis vacuis, quæ eò magis sonant & crepitant, quo plus vacua sunt. Sic & illi in hypocrisis loquentes mendacium, quo magis fidem perstrepebāt verbis, eò omnibus bonis operibus & virtutibus erant vacui. Similiter & beatus Iudas commodissimis titulis eosdem exornat & vocat *arbores autumnales, infructuosas, bus mortuas, eradicatas: fluctus feri maris,* &c. Paulus quoque testificatur

l de unico
Baptismo
c. 10.

1. *Tim. 3.* eos speciem quidem pietatis habere, sed virtutem abnegare: & quod verbis quidem fatentur se nosse Deum, factis verò negare, cum reapse abominati sint & reprobi. Iob denique fictos amicos suos (qui iuxta D. Gregorium, typum hæreticorum referebant) appellat verbosos & loquaces. Huiusmodi garrulitatis ac impudentiæ Manichæos notans Augustinus, ait, Incidi in homines superbè delirantes, in quorum ore laquei diaboli, & viscum confectum commixtione syllabarum nomini Dei, & Domini IESU Christi. Hæc enim omnia non recedebant de ore eorum: sed sono tenus, & strepitu linguæ, cor autem inane veri. Et dicebant, Veritas, & veritas, & nusquam erat in eis. Itaque inter hæreticorum notas, hæc quoque connumeretur, quòd sint verbosi, clamosi, inanes, & pugnis verborum dediti.

Ho 2. in Genes.

S. CHRYSOSTOMVS expendens hunc Apostolici locum auditores excitat ad bonorum operum studium, dicens, Ut alacriores nos reddatis, cum rectæ fidei dogmatibus, vitam vestram diligenter curate. Fulgeat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est: ut & vita consonet fidei, & dogmata prædicent vitam. Fides enim sine operibus mortua est, & opera sine fide mortua sunt, &c. Idemque alibi, Non satis fuerit, inquit, vulgariter & simpliciter Christianos homines dici nos. Adhibeo dignum fidei testem, fratrem Dei Iacobum dicentem: *fides sine operibus mortua est.* Ergo vbiq̃

Tom. 3. Ser. de Euch. in Encenis.

opus est mandatorum operatione. Nam illa absente, neque Christiani hominis appellatio nobis prodesse poterit, &c.

21. *Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?*

Subiicit nunc ipsum quantum argumentum, quo beatissimi patris Abraham clarissimo exemplo probat omnes homines coram Deo iustos fieri non sola nudaque fide, sed piis simul obedientiæ & caritatis operibus. Talis porrò est ratiocinatio: Quod patri omnium fidelium ex Diuina ordinatione cõtigat, omnes fidei & pietatis eius imitatores & posterì, illud ipsum sibi pro exemplo positum reputare debent. Sed ille non sola fide iustus & sanctus euasit: verum fidei coniunxit mirabilem obedientiam, ardentissimam caritatem, spem inconcussam, filium immolando, simulque credèdo quòd Deus posset eum suscitare à mortuis. Et quid non facturus erat tantus Patriarcha de diuitiis & opibus suis, qui tam pròpto & alacri animo proprium filium, & eum vnicum hæredem, in senecta genitum ad aram duxit, ligauit, & gladio extracto iugulare, immolare, flammis voracibus absumere pro Dei reuerentia & amore disposuit? Igitur nec illi sola fide iusti possunt esse, nisi bona opera eidem coniunxerint.

Gen. 22. Heb. 11.

In primis autem hîc omni diligentia notandum est, ad conciliandum hûc D. Iacobi locum cum multis beati Pauli sententiis, secundum speciem pugnantibus, duplicem iustificationis speciem ex sacris literis constituendam esse.

Prior sic à Theologis describitur: Est mutatio quædam spiritualis & supernaturalis, qua Deo authore, aliquis de iniusto fit iustus. Id est, ex homine inuiso, ingrato, inimico, peccatore, impio, filio iræ atque gehennæ, fit reipsa coram Deo secundum animam & conscientiam verè iustus, gratus, carus, vas gratiæ & misericordiæ, filius ac hæres Dei, cohæres autem Christi. Hæc vocant iustificationem primam, quam D. Paulus in omnibus epistolis præfertim ad Rom. & ad Galat. omni contentione ac studio probat, nemini contingere propter merita præcedentia, sed sola Dei gratia & miseratione. Scribit enim luculentissimè: *Ex operibus legi non iustificatur omnis caro coram Deo. iustificati gratis per gratiam ipsius. Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis.* Et iterum, *si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriã, sed non apud Deum, &c.* Iterumque alibi. *Scientes quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem IESU Christi. In Christo credimus, ut iustificemur, &c.* Atque hæc de prima iustificatione ex Apostolo: quibus cum vniuersa Catholicorum virorum corona, his verbis subscribit Augustinus. Quod est meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam, cum omne meritum nostrum non in nobis faciat nisi gratia? Et cum Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet quàm munera sua? Rursum quoque alibi idem magnis viribus contendit, imò euicit, ideo gratiam Dei vocari gratiam, quòd omnino gratis, gratuito beneficio, & sine vllis præcedentibus mer-

Rom. 8.

Rom. 3.

Rom. 4.

Gal. 2.

Epist. 105.

Epist. 105.
& expositio-
tione 2. in
Psal. 18.

itis nostris donetur ac infundatur: quia gratis (ait) ideo gratia. Non est enim gratia, nisi gratuita, quia nihil boni ante feceramus, vnde talia bona mereremur. Ne inferretur supplicium, gratis præstitum est beneficium. Alibi rursus pro exemplis gratiæ iustificationis proponit Adæ, Lot, Dauidis, Ionæ, Manassis, Petri, Pauli, Magdalenes, Samaritanæ, Matthæi, Zachæi, latronis, Thomæ, &c. ad iustitiam reditum & vocationem.

Clarum autem ac certum est beatum Iacobum hîc non disputare de hac priore iustificationis specie, vt exemplum Abraham docet euidentissimè, quia iam tum sanctissimus & Deo gratissimus erat quando filium suum immolare voluit: quandoquidem antea cū eo & frequenter & familiariter Dominus locutus fuerat, eius ordinatione terra natalis sui relicta, peregrinatus fuerat in Ægyptū & Chanaan, Diuina ope Gen. 12, 13, 14, 15, 18, 19. quatuor reges fuderat, quater eidem promissum fuerat semen cum stellis comparandum, & in ipso benedicendas omnes gantes. Circumcisus, pactum Dei secum, & cum tota posteritate iam receperat: Deus ipsius protectore, & mercedem magnam nimis fore se promiserat. Melchisedec summus Dei sacerdos, & Christi typus, eidem benedixerat. Ad eundem tres Angeli diuinitus missi, filium ex sterili & senectute cōfecta vxore Sara promiserat: & in eius gratiam Loth fratruëlem de Sodomorum interitu liberauerant. Quinetiam de illo Scriptura adfirmat, *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad*

iustitiam. Ex quibus cunctis manifestū est, Abraham antea iustum, piū, sanctūque fuisse quān filium offerret: sicque D. Iacobum nō de prima iustificationis specie hoc loco differere, adfirmarēque Abraham iustificatum esse ex operibus offerendo filium suum Isaac super altare: sed de altera, de qua nunc dicendum.

Secundā ergo iustificationis species est Mutatio spiritualis & supernaturalis, qua aliquis de iusto & sancto fit iustior atque sanctior. Id est, ex homine per gratiam recto, mundo & accepto ad vitam æternam, per augmentum nouę gratiæ fit rector, mundior, & acceptior ad maiorem gratiam & gloriam. De hac scriptū est:

Apoc. 22.
Eccles. 18.
Psal. 83.

Qui iustus est, iustificetur adhuc: & qui sanctus est, sanctificetur adhuc. Item. *Ne verearis vsque ad mortem iustificari.* Hoc Dauid appellat, *ire de virtute in virtutem, donec videatur. Deus deorum in Sion.*

2. Cor. 4.
& 9.
Ephes. 2.
Coloss. 3.

Paulus autem, *Renouationem hominis interioris die in diem. Augmentum frugum iustitia nostra.*

Eandem iustitiæ & pietatis progressionem sibi dari petunt filij Ecclesiæ, quando cum matre orant: *Da nobis Domine, fidei, spei, & caritatis augmentum, &c.* Ex quibus euidenter patet, præcedentem in homine iustitiam & gratiam conseruari, perfici, & adaugeri succedentibus bonorum operum meritis. Item, non solam esse iustificationem quandam incipientem à fide & gratia, quam Paulus impensē commendat: sed & alteram ex bonorum operum meritis, per quā illā prior adaugetur, perficitur, & consummatur, de qua præsens est beati Iacobi tracta-

tio. De vtraque differentem D. Augustinum videat lector diligens, l. 3. hypognosticom: l. de fide & operib⁹: & Epist. cētesima sexta. Hæreticorum aduersus hanc Iustificationis sectionem & confirmationem argumenta satis copiosē & solidē refellunt Alphonsus à Castro, Andreas Vega, & Thomas Stapleton viri doctissimi.

l. 7. cōi. hæreticorum de fide. l. 10. de iustif. l. 5. de iustif.

Cæterū, Apostolus patris omnium crēditium Abrahæ exemplum adferens, satis indicat veterum atque maiorum nostrorū fidem, pietatem, pios mores, & præclara vitę exempla posteris prædicanda, & ad imitandum esse proponenda: iisdemque vtendum in concionibus & disputationibus sacris. Eo fine Moyses in Genesi Abelis pietatem, Noé patientiam, Abrahę fidem, Isaac mansuetudinem, Iacob tolerantiam. Ioseph castimoniam magnificē celebrat, commendatque nepotibus. Christus Iudæos ad Abrahæ patris mores relegat, d. *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Et Paulus postquā benelongum catalogum sanctorum patrum contexit, subiicit tandem: *Mementote præpositorum veterum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorū exitum conuersationis intuentes, imitamini fidem.* Etenim si valet argumentū ab vnus Abrahæ exemplo, multo magis valere debent à tot patribus, tot martyribus, tot discipulis & Apostolicis viris desumptæ probationes ad posteros excitandos, mouendos, & in fide bonisque operibus confirmandos.

Io. 8.

Heb. 11.
& 13.

In producto etiam Abrahæ exemplo nobis

Gen. 22.
Rom. 4.
Heb. 11.

ad imitationem proponitur in primis maxima & constantissima fides eius, qua non *hesitauit dissidentia* (inquit Paulus) *non est infirmatus in fide: sed dedit gloriam Deo, quia quacunque promisit, potens est & facere. In spem contra spem credidit, &c.* Deinde, nunquam satis miranda obedientia, qua proprium filium, vnicum Diuinarum promissionum ad se factarum hæredem, nihil dubitauit è matris abducere gremio, in montem perducere, ligare, & super struem lignorum in ara positorum constituere, vt Deo in holocaustum offerret. Præterea, beati Isaac summam erga patrem reuerentiam, demissionem & reuerentiam, qua non derreclauit in tanto facinore obaudire parenti, quis satis dignè celebraret? Demum, tantæ fidei, spei caritatis, & obedientionis gloriosissima merces apud Deum est mirabilis: Ait enim. *Per memetipsum iuravi, quia fecisti hanc rem, & non peperisti Isaac filio tuo propter me, multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & in semine tuo benedicentur omnes gentes, &c.*

Gen. 22.

Hinc etiam cernimus, non tantùm bona opera cum fide esse iungenda: verum etiam quomodo ex illis homines iustitiam & salutem consequantur. *Abraham* (inquit Apostolus) *nonne ex operibus iustificatus est?* hac interrogatione longè vehementius affirmans ita esse, quàm si oratione simplici id ipsum asseruisset. Ergo non solùm hallucinantur Hugnostici, sed & doctrinæ apostolicæ palam aduersantur, bellumque Spiritui sancto per eosdem loquenti ac scribenti indi-

cunt, quando id pertinaciter & proteruè negant.

Attende quoque sanctissimum Abraham vocari *patrem nostrum* in communi, id est, non Iudæorum tantùm, sed & gentium. Licet enim nox ex gentibus nati simus, non ex Abraham iuxta carnem femine: nihilominus veri ac germani illius posterii censemur, si eius fidem, obedientionem & pietatem imitamur. Est enim pater *non his tantum* (ait Paulus) *qui sunt ex circumcisione, sed & his qui sequuntur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abraham.* *Scriptum est enim: Quia patrem multarum gentium constitui te.* Hinc Augustinus, Si gratiam Dei firmo corde retinemus, sumus Israël, & semen Abraham. Non enim carnaliter circumcise genti, tantummodò factus est pater, cui dictum est, *Patrem multarum gentium constitui te.* Multarum autem, non quarundam, sed omnium. Nullus itaque Christianorum se à nomine Israël arbitretur extraneum. Illis enim qui crediderunt ex Iudæis, vt Apostolis, in angulari lapide copulamur. Hinc Dominus. *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, quas oportet me adducere.*

Sed quopacto dicitur hîc, Abraham iustificatus ex operibus, cum è contrario b. Paulus multis contendat eundem iustificatum fuisse ex fide, & non ex operibus? Nū Iacobus Paulo aduersatur? Minimè gentium. Nam Paulus, secundum Augustinum, loquitur de operibus, quæ fidem præcedunt: Iacobus de his quæ se-

quuntur. Nam qui putant (infit ille) istam Iacobi Apostoli sententiam contrariam esse illi Pauli sententiæ, possunt arbitrari etiam ipsum Paulum sibi esse contrarium, quia dicit alio loco: *Non audiores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* Et in alio loco: *Sed fides quæ per dilectionem operatur, &c.*

Rom. 2.
Gal. 5.

Nec desunt qui respondeant, Paulum loqui de operibus, id est ritibus & ceremoniis legis Mosaicæ, quibus omnes Theologi virtutem iustificandi rectè detrahunt, quandoquidem lex nihil ad perfectum perduxit: Iacobum autem de operibus Euangelicæ pietatis & caritatis, quibus non parua incrementa præcedenti accedunt gratiæ & iustitiæ, hoc loco differere.

22. *Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est?*

His applicat argumentum, id est, iustificacionem Abrahamæ, ad rem à se intentam, videlicet quòd sola fides non proffit ad iustitiam & salutem sine bonis operibus. Fides inquit, & opus in Abraham mutuo sibi fuerunt auxilio. Fides addebat animum, vt non trepidaret immolare filium, quem non dubitabat mox Diuina virtute reuicturum: sed factum insigne veluti colophonem imposuit, etiam apud omnes generationes hominum declarans fiduciam Abrahamæ nec vulgarem, nec mortuam esse. Neque enim fingit, neque dubitat, qui non cunctatur in vnico filio vnice caro periculum facere. An grauatus fuisset pro Deo pecuniam negli-

Heb. 11.

gere, qui filium, patri cariorem quàm ipse sibi sit, promptus duxit ad mortem?

Hinc autem apparet nec fidem sine operibus, nec opera sine fide quicquam ad iustitiam & salutem prodesse: sed necessum esse vtrunque sic copulare, vt fides bona opera facere doceat & persuadeat, voluntati que his incumbenti cooperetur: ipsa quoque opera ex fide prodeant, in fide perficiantur, fidem augeant, confirment, & patefaciant. Idem quippe Apostolus qui scribit, *Impossibile est sine fide hominem placere Deo:* scribit quoque, *Quod non est ex fide, peccatum est.*

Heb. 11.

Rom. 14.

Pater quoque, fidem suos gradus habere, quibus nascitur, crescit, roboratur, perficitur, & consummatur. Quod & illi produnt euidentissimè, qui ad Christum vociferantur: *Domine, adauge nobis fidem.* Similiter & Paulus cum scribit se spem habere crescentis fidei Corinthiorum: simulque gratias agit, quod verbum fidei in vniuerso mundo fructificaret atque cresceret: & quòd crescerent Colossenses in scientia Dei. Fidem itaque nostram lectionibus sacris foueamus, & iustis operibus perficiamus atque consummemus.

Luc 17.

2. Cor. 10.

Coloss. 1.

Docemur rursus exemplo patris Abrahamæ, fidei habitum spiritalem, & in animis latentem confirmari ac manifestari bonorum exteriorumque operum exercitio, ne tepescat: simulque proximis exemplo simus, vt glorificent patrem qui in cælis est. Corde quidem credi-

Matth. 5.

Rom. 10.

mus ad iustitiam, ore autem confitemur ad salutem cum propriam, tum alienam.

1.4. c. 13.

B. IRENÆVS martyr ex hoc D. Iacobi loco, & aliis consimilibus, colligit, eandem fuisse fidem Abraham cum nostra: quandoquidem idem verbum Dei incunctanter sequutus est, sicuti postmodum Apostoli Christum: idem pronominum filium obtulit, significans Christum pro redemptione mundi offerendum: & cum esset propheta, vidit in Spiritu diem aduentus, & passionis Domini, & exultavit vehementer. Credit enim Domino, & Patri eius: & deputatum est ei ad iustitiam, &c. Hoc idem post Irenæum diffusius pertractant. Euseb. l. 1. hist. c. 1 Epiphanius initio l. adu. hæretes, Augustinus Tract. 45. in 10. lib. 2. contra lit. Petilianus c. 37. & libro 19. contra Faustum, cap. 13. 16. 17. &c.

Io. 8.

1. de incarn.

c. 20.

Heb. 12.

D. FVLGENTIVS ex eadem sententia probat, Christum in quem credidit & speravit Abraham, fidem in corde vniuscuiusque nostrum immittere, formare & consummare. Propterea in Epistola ad Hebræos, admonemur, aspiciere in authorem fidei, & consummatorem IESVM: qui sic est author fidei nostræ, vt ipse fidem non habentibus donet, sicut est eiusdem fidei consummator, cum eam in habentibus augendo multiplicat, & sancta operatione consummat. Dicit enim b. Apostolus Iacobus: *quia fides Abraham patris nostri ex operibus consummata est.*

23. *Et impleta est Scriptura dicens: Creditit Abraham Deo, & reputandum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.*

Deducit argumentum ad ipsum proximum fontem, id est, ad sacram historiam de Abrahamæ fide, operibus, & præmiis eorum: quæ omnia diligenter à Moyse sunt tradita, & postea per Apostolos confirmata & exposita. Etenim ingens illa fides, quæ perduxit eum ad opera planè magnificentissima, manifestat satis verissimam esse Scripturam illam, in qua toties recensetur Abraham seruum & amicum Deo carissimum eundemque virum fuisse iustissimū. Nam credidit Deo per angelum nūciantem quod ex Sara hæredem haberet, & obediuit iubenti vt eundem immolaret: ac ex hoc tam insigni documento fidei perfectum esse constat, quod Scriptura dixit: *Credidit Abraham Deo, & imputatum est ad iustitiam, & amicus Dei vocatus est, & ipsa fuit.*

Gen. 15.

v. 22.

Rom. 4.

Galat. 3.

Gen. 15.

v. 45.

Primò autem hîc refellendus occurrit error Lutheri qui contradicendi studio abreptus scripsit, *Hanc Iacobi doctrinam Pauli sententia contrariam esse.* At longè melius sensit & pronunciauit Augustinus, scribens: De ipso Abraham inuenimus in epistola alterius Apostoli, qui volebat corrigere homines, qui malè intellexerunt ipsum Apostolum Paulum. Iacobus enim in epistola sua contra eos, qui nolebant benè operari de sola fide presumentes, ipsius opera commendauit, cuius Paulus fidem: & non sibi aduersi Apostoli. Cum enim Abraham secundum

Vide Iacobum

v. Pauli, &c.

Præfat. Iacobi

in Ps. 31.

Paulum, iustificatus sit ex fide tanquam ex radice, & fundamento secundum Iacobum, iustificatus est ex operibus tanquam ex fructu & superædificatione. Atque hoc modo intellecti hi duo Apostoli, sunt inter se omnino concordēs.

Cum autem dicit, *Et impleta est Scriptura*, satis innuit nihil falsum, nihil vanum, nihil omnino in ea contineri, quod non suo tempore & ordine perfectè compleatur. Siquidem illa verum & viuum est verbum omnipotentis Dei, qui nec fallere, nec mentiri, nec in consiliis suis à quocumque præpediri potest. Hinc Christus, *Non potest solui scriptura. Non præteribit à lege iota vnum, aut vnus apex, donec omnia fiant. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.*

Constantissimè autem Abraham credidit Deo, quia contra omnem spei apparentiam. In Isaac enim promissiones acceperat, & tamen illum iugulare & comburere nihil detrectat: nihilominus ratas fore promissiones non ambigit. Præcipit ei Deus de cælo: *Accipe filium tuum quem diligis Isaac, & offer mihi illum in holocaustum.* Non frangitur, non turbatur hac iussione, sed pergit in domum, asinum sternit, ligna cõcidit, gladium & ignem sumit, puerum ducit, pergit ad locum, & filium in ara dispositum mactare parat. Credit autem quòd à mortuis suscitare, & per rediuiuum promissiones suas Deus adimplere possit & velit. Quæ fides huic valet comparari? Hanc imitemur, si velimus esse filij Abrahamæ.

Credit Deo, quoniam & seipsum, & filium

prædilectum, & posteritatis suæ omnem spem commisit Diuinæ voluntati atque dispositioni: atque ideo eximium fidei fructum, & maximam iustitiæ laudem coram Deo, angelis, & omnibus sanctis consequutus est. Ergo è contrario, non proderit ei sua fides, qui iubente Deo, grauatur impartire vestem algèti proximo, qui detrectat porrigere panem esurienti, porum sitienti, quasi eum Deus passurus sit perire frigore aut fame, qui de suis facultatibus aliquid erogarit in fratris sui necessitatem?

Quid porrò Abraham tanta in Deum fiducia, piis operibus comprobata, & cõiuncta profuit? *Deputatum est ei, inquit, ad iustitiam, idcirco coram Deo verè iustus & sanctus comprobatus est: & amicus Dei appellatus est.* Sancti videbantur Pharisei ob crebra ieiunia, largas eleemosynas, longas orationes, & stolas albas, sed tantum coram hominibus: quando intus ac coram Deo pleni essent hypocrisis ambitu, inuidencia, dolis & rapinis. Abraham verò & iustus, & amicus Dei verè dictus est, & reipsa fuit. Quid huic dignitati conferri vel præferri potest? Amicos, inquit **AUGUSTINVS**, coniunctio animorum facit. Vnde quidam sapiens huius mundi ait, Idem velle atque idem nolle, ea demum vera amicitia est. Quomodo iste sanctus animum cõiunxerit Deo vultis nosse? Sicut Deus Pater vnico filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: ita & iste vnico filio non pepercit, sed iubente vt immolaretur ei, qui deterat eum, deuoto corde obtulit eum. Vnde per

Isa. 45.
Gen. 15.

Io. 10.
Matth. 5.
Luc. 21.

Rom. 4.

Gen. 22.

Heb. 11.

Rom. 9.

Matth. 23.
Luc. 18.

Tom. 9. tra
statu de 4.
virtutibus
caritatis.

Isa. 47.

prophetam ait Dominus. *Tu Israël seruus meus, Jacob quem elegi, semen Abraham amici mei.* Itaque si Abraham filij & cohæredes vultis esse, opera Abraham facite.

Io. 8.

24. *Uidetis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.*

Gal. 5.

Concludit ex præmissis rem propositam: nimirum, hominem iustificari & sanctificari coram Deo, non ex sola fide, nec ex solis operibus: sed ex fide simul & bonis iustisque operibus. Nam utrunque ad veram iustitiam requiritur: quandoquidem fides quæ per dilectionem non operatur, mortua sit; & opera sine fide non sint Deo grata & accepta: quod omni luce clarius cernitis in producto patris Abraham exemplo.

Hic autem fœdissimè impingunt & labuntur huius ætatis Hugnostici. Primò, cum autumant Iacobum hic nõ loqui de vera iustitia coram Deo: sed tantum de illa, quæ apparet & iudicatur ab hominibus. Nam exemplum Abraham, qui ob fidem & opera bona iustificatus est, & amicus Dei vocatus, commentum istud manifestè & solidè refellit. Deinde, cum hæc iustitia longè sit ab hypocritica & Pharisæica, quæ in hominum æstimatione consistit, certum est hic de vera & solida disputari: non de inani & fallaci.

Secundò, iidem turpissimè fallunt & falluntur, quando non aliam constituunt iustificationem, quam putatiuam. Verbum enim græcum *δικαιῶται*, iustificatur, non imaginariam

& fictitiam illam iustitiam quam architectantur, sed veram, solidam, animosque immutantem & exornantem significat, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum. Rom. 5.

25. *Similiter & Raab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via euiciens?*

Hoc argumento sexto desumpto ex libro Iosue, pergit Apostolus confirmare propositionem: videlicet, solam fidei professionem esse infructuosam, ideòque studium bonorum operum ei connectendum esse, ut proficit ad iustitiã & salutem. Vult autem dicere; Si Abraham omnium patriarcharum præcellentissimi exemplum vos non satis commouet ad opera bona præstanda, moueat vos saltem studium alienigenæ & probrosæ mulierculæ Iudæorum profectò esset, filios ac hæredes diuinarum promissionũ, ab ethnica & mali nominis fœmina pietate superari. Raab nec Iudæa fuit, nec Abraham filia, sed gentilis. Nullas conciones de lege Dei, de testamẽto aut fœdere illius cum hominibus, de hominis lapsu vel reparatione, de Messia promisso aut venturo, vnquam audierat. Nullum vnquam Deo vero sacrificium offerre conspexerat: quinimò inter cultores dæmonum nata, educataque adoleuerat: & diuersõrio meritorio præfecta, impuro infamique corporis quæstu ac lenocinio miseram vitam sustentabat. Et tamen hæc tandem aliquando meruit sanctorum patrum & prophetarum adscribi catalogo, atque inter filij Dei saluatoris totius mundi ma-

Iosue. 2.
Heb. 11.

tres & parentes connumerari. Quibus amabò, artibus & mediis? Solàne fide, vt pseudopropheta & seductores garriunt? Minimè gentiù. Frustra namque etiam Deum Hebræorum credidisset vnicum, verum, immortalem & omnipotentem esse, nisi obiecta sibi benefaciendi occasione, bonis operibus manum admouisset. Verùm, quæ & quanta fuerunt illius bona opera?

Primum, hospitalitas, qua homines ignotos, alienigenas, exploratores, gentis suæ hostes, tanquam à Deo missos humaniter domo suscepit: quod non sine ingenti fide fieri potuit.

Secundum, eosdem domi fouit gratis, abscondit in penetralibus, & à præsentī morte, nõ sine propriæ vitæ discrimine seruauit: quod ab insigni caritate, beneuolentia & misericordia processit. Siquidem ante euāgelium promulgatum, hoc euangelij præceptum seruauit: *Benefacite uis qui oderunt uos, cum hostibus ciuitatis suæ benefecit.*

Tertium, ne in manus hostium persequentium inciderent, illos non tantùm per fenestram propriæ domus funiculo demisit: sed & monuit vt aliquandiu in montibus laterent, donec manus eos ad necem querentium euassent.

Quartum, abnegata gentiliùm superstitione, veram populi Diuini religionem professã est; actaque prioris vitæ penitentiã delens, melioris regulam toto animo arripuit, pacto cum Hebræorum legatis fœdere de sua suorùmque salute.

Quintum, hæc omnia cum summo capitis, suorùmque discrimine, incredibili constantia & fortitudine peregit. Nam si horum vel minimam partem rescuisset ciuitatis princeps, protinus, & cum omni crudelitate in eam animaduertisset, tanquam in patriæ proditricem. Plurimis igitur & præclaris istis operibus iustificationem consequuta est, & non sola fide.

Ex his primo loco notandum, Apostolum maluisse Raab mulieris ethnicæ, idololatræ, ac meretricis exemplũ, sanctissimi patris Abrahamæ exemplo, quàm vel Saræ, vel Rebeccæ, vel Iudith, vel Annæ, vel cuiuscumque alterius sanctarum fœminarum subiungere: idque nõ sine Spiritus sancti impulsu atque consilio. Primò, vt euidentius monstraret, Nullũ vnquam cuiuscunque conditionis, gentis, sexus, vel ordinis iustificatum ac seruatum fuisse (de adultis loquimur) absque bonis operibus, quantacunque fide polleret. Deinde, ne tam Iudæis quàm Gëtibus remaneret ansa peccandi: neue aliquam peccatorum excusationem haberent. Potuissent enim obiicere ac causificari, se non posse tam sancti & excellentis Patriarchæ heroicis virtutes assequi: ideo & mulierculæ, & profanæ, & prostitutæ exẽplum proposuit, vt omnino sint in conspectu Dei inexcusabiles, quoniam hæc propria fide ac bonis operibus in tantum sanctitatis & iustitiæ culmen euasit.

Obseruandum secundò, recentiores Iudæorum Rabinos acrius quàm decet contendere, Raab cauponariam, seu hospitalariam tantum

fuisse, non meretricem: quia in probis esset, si populi sui exploratores ad meretricis diuersorium confugisse dicerentur. Sed quàm vanè & inaniter, ipsi viderint: cùm & Loth, & Iudas, & Dauid, summi inter Hebræos viri; Thamar, Bethsabæa, & aliæ claræ eiusdem populi fœminæ, simili, aut grauiore fortasse delicto sese contaminauerint. Hebræis quidem dicitur, *Zonach*, quàm vocem Syrus quoque retinuit, signatque & scortum, & hospitam. Sed Spiritus sanctus in aliis linguis non ambiguè *πόρνῆν* nominat, & à Septuagintâ interpretibus, & à Paulo, & hîc à Iacobo *πόρνῆ*, id est, meretrix ac prostituta disertè appellatur. Quæ etiam veteres Thalmudici tradiderunt eam, totis illis quadraginta annis, quos Hebræi consumpserunt in desertis, quæstum fecisse corporis, & quidem ex quo decem annis nata fuerat: quinquagenariam verò resipuisse. Verùm, isthæc & similia veterum peccata non ideo referuntur, vt eis exprobramus, insultemus, aut eadem imitemur: sed vt totius humanæ naturæ nostræ corruptionem, deprauationem, & miseriam agnoscentes ingemiscamus, & per salutaris pœnitentiæ fructus ad diuinam misericordiam citò citiùs confugiamus. Si sanctos sequuti fuerimus errantes, sequamur & pœnitentes. De hoc copiosius egimus Com. in cap. 3. libri Ruth, versu quarto.

Discendum etiam ab huius beatæ peccatricis exemplo, impiis perire volentibus, & insanire pergentibus, cuiusmodi fuerunt Hiericuntini, nobis

Heb. 11.

nobis seridò consulendum esse. *Recedite*, inquit Moyses ad populares suos, à *tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum*. Loth cunctantem egressi de Sodomis coegerunt Angeli, dicentes: *Surge, egredere, ne percas in scelere ciuitatis*. Et Petrus ad turbam credentium Ierosolymitanorum pro concione clamat: *Saluamini à generatione ista praua*.

Hinc etiam patet, sanctæ hospitalitatis officium nunquam sua mercede defraudari, sed à Deo multis & præclaris beneficiis compensari, quando Raab domi excipiens nuncios amplissimam mercedem de hospitio suo suscepit. Paulus: *Hospitalitatem nolite obliuisci: per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hospitio receptis*. Et Petrus: *Hospitales inuicem (estote) sine murmuratione*.

Inde quoque colligimus, proximos nostros, præsertim innocentes, ac Dei seruos, pro viribus nostris seruandos esse cõtra impiorum violentiam & persecutionem: ne isti grauissimis sceleribus seipso alligent, illi verò in Dei cultu, & aliorum ædificatione diutiùs perseuerent, Quanta quæso, totius Ecclesiæ vtilitate, Paulus seruatus est à pijs, qui Damascum incolebât: Davidem quoque Michol à crudeli nece seruauit: Certè voces istæ sunt Spiritus sancti, *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses*.

Cæterum, prudentiâ Raab persecutores nunciorum deludentis, Augustinus comparat cum

T

L. uno con. Mendar. 6.

15.

1. Reg. 19.

Act. 9.

Prou. 24.

Heb. 13.

Gen. 18.

19.

1. Petr. 4.

Act. 28.

Gen. 19.

Num. 16.

Exod. 1.

artificio Ægyptiarum obstetricum, quibus Deus benefecisse dicitur: docetq; non ideo factum esse, quia mentitæ sunt, sed quia in homines Dei misericordes fuerunt. Non est itaque in eis remunerata fallacia, sed beneuolentia: benignitas mentis, non iniquitas mentientis.

In Ps. 86.

Idem rursus explicans illud Psalmi, *Memoro Raab & Babilonis scientiæ me*, tradit eam Ecclesiam Christi significasse quæ rubro funiculo, id est Christi sanguine seruatur, quæ prius tamen ex gentibus, qui per Raab & Babylonem sunt adumbrati, collecta fuerat. Et in ea quoque adimpletum esse quod in alio Psalmo dicitur:

Ps. 78.

Matth. 21.

Præfende misericordiam tuam sciētibz te. Item quod in Euangelio: *Publicani & meretrices præcedunt vos in regnum calorū.*

In hoc denique speculo contemlemur nos, qui de fide orthodoxa & Ecclesiæ Christi communionem gloriamur: & clarè intuebimur, quàm ab illius beatæ fœminæ virtutibus distamus, illa sese suaque omnia Deo dicauit: *nunc omnes auaritiæ student à minimo vsque ad maximum.* Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ I E S V Christi. Illa veræ religionis expers, prorsusque ignara, verū Deum ex operibus aduersus Ægyptios, in Hebræorum gratiam edictis cognouit, timuit, coluit: Christiani populi magna pars etiam ipsum fidei suæ symbolum ignorat, Diuina mysteria contemnit & blasphematur. Illa relicto paganismo Synagogæ diuinæ membrum fieri percipiuit, & assequuta est: pars Christianorum, ad tetras hæreses & schisma-

Ierem. 6.
Phil. 2.

tica conuenticula properat. Negligitur diuini verbi studium. Caritatis & hospitalitatis officia contemnuntur. Stabit igitur in iudicio contra istam prauam generationem, & condemnabit eam, &c.

Matth. 12.

26. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.*

Hac septima & vltima ratiocinatione, quæ est à comparatis, seu à proportione, totum capit atque propositam de fide & operibus disputationem claudit hoc modo; Quemadmodum spiritus vitæ nostræ fons & causa, se habet ad corpus quod informat & vegetat, sic caritas viuax & operatrix ad fidem: sed dum spiritus à corpore separatus est, ipsum cadauer putidum sine motu, aut aliquo vitæ officio derelinquit: ergo fides sine caritatis operibus, nihil iustitiæ, nihil salutis confert hominibus.

Hinc ergo euidentissimum est, hoc axioma Theologorum, Caritas est forma vitæque reliquarum virtutum; verè Apostolicum & diuinum esse; quantumuis illud irrideant nouissimi hæretici. Nam sine caritate nec fides miraculorum operatrix, nec spes firma animarum author, nec prophetia, nec discretio spirituum, nec interpretatio sermonum, nec linguis loqui angelorum, nec martyrium, nec elemosyna, nec oratio, &c. profunt ad iustitiam & salutem. Sicut corporis vitam, ait D. BERNARDVS, ex motu dignoscimus, ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis est anima, vita verò fidei est caritas, quæ per

1. Cor. 13.

Ser. 2. de
resur. Do.

Gal. 5.

illam operatur. Vnde sequitur hæreseôn ministros turpiter hallucinari, quando fidei prætextu, carnis licentiam prædicant: nihil præter fidem Deum à nobis postulare, clamitant: quin etiam, opera quantumuis bona, peccata esse mortalia, quæ nihil nisi gehennam merentur, non timent effutire.

DIDYMVS Alexandrinus Com. in hunc locum ait, Sicut spiritus cohærens corpori viuificat illud, & opera fidei coaptata viuam eam esse procurant. Cogitandum est, vt fides habeatur cum operibus virtute dignis, vt nõ mortua, sed viuua consistat. Nam & qui habet corpus animale non mortuum, sed viuuum, illud per societatem spiritus vult habere.

L. de vita
spirituali.

B. EFFREM Syrus: Cùm de fide disputas, considera, inquit, vtrum habeas opera fidei congruentia. Nam si dicendi tantùm & audiendi studiosus es, illud in te iacietur: *Fides sine operibus mortua est.* Profectò mortui sunt omnes, qui Deũ se nosse profitentur, factis autẽ negant, cum sint, vt ait Apostolus, *abominati & increduli, & ad omne opus bonum reprobi.*

Tit. 1.

Obseruat denique **B. THOMAS**, decem conditiones requisitas esse ad fidem vt ad salutem sufficiat. Prima, vt sit vera, sincera, & non ficta. Secunda, vt sit omnino certa, & non dubia. Tertia, vt sit vna, sicut est Deus vnus, & non diuisa. Quarta, vt sit viuua per caritatem operantem, & non mortua. Quinta vt sit magna, vt fides Chanaanæ & Centurionis, non exigua vt Reguli. Sexta, sit feruida, & non tepida. Septima,

sit operosa, non otiosa. Octaua, sit firma & constans, non variabilis. Nona, sit animosa, non timida. Decima, sit perpetua, & non ad tempus. Atque hæc de secundo capite.

CAPVT TERTIVM

1. *Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis.*

VIVS tertij capitis sunt quatuor partes. Prima docet Apostolus sacras præfecturas, id est, primas sedes parresque publicè docendi in Ecclesia non esse ambitiosè quærendas vel captandas. Secunda, de variis linguæ commodis longè latèque differit, concludens eam magno studio frænandam & cohibendam esse. Tertia, ab omnibus contentionibus, litibus, ac æmulationibus summopere cauendum. Quarta, varios longèque diuersos effectus veræ ac cælestis, falsæque atque terrenæ sapientiæ connumerans, tandem colligit hanc fugiendam, illam verò omni diligentia & amore complectendam esse.

Primùm autem Apost. Iacobus suo more à propositione generali exordium sumit, quam subinde duplici rarione confirmat. Propositio est, Non esse ab omnibus indiscriminatim, temerè, ac sine delectu, vsurpandum officium docendi in Ecclesia: ne dum malè docuerint, ipsi seducti ac deprauati, alios quoque seducant,

diuisio huius
cap. 3.

1^a pars. cap.

294 *in Epistol. Cathol.*
Math. 13. depravent, atque velut duces cæci in eandem
perditionis foueam pertrahant atque præcipi-
tent. Sensus est, Præclarum ac gloriosum Pa-
storis & doctoris ecclesiastici munus esse fa-
teor, sed eidem quoque laboriosum, difficile,
periculosum. Requirit enim hominem in-
signiter eruditum in omnibus his, quæ sunt pro-
phetica & apostolica doctrinæ. Deinde, syn-
ceris & incorruptis moribus præditum, virtu-
tibus clarum, & bonis operibus instructum: vt
exemplis confirmet, quod verbis prædicauerit.
Heb. 13. Postremo, purgatissimis affectibus, qui que non
aliò spectet, quam ad Christi (qui exactam ratio-
nem de omnibus requiret) gloriam, & proxi-
morum salutem. Nam vt tales plurimum ædi-
fican & profunt, ita è contrario, quorum do-
ctrina aut nulla, aut falsa est; aut qui animi odio,
ira, auaritia, ambitu, libidine, gula, ebrietate, &
aliis cupiditatibus corrupti sunt, magno & sui
ipsorum & auditorum exitio pastorum locos
& sedes occupant. Proinde, fratres mei, ne pas-
sim ambiatis esse Episcopi, Pastores, & Docto-
res, Nolite procaciter istud Apostolicum, an-
gelis verendum, ac planè diuinum officium, ma-
lis artibus arripere. Nolite velut porci ad pro-
terendas & conculcandas Diuini verbi & Sacta-
mentorum Margaritas properare. Tutius est
audire, quam loqui: doceri, quam docere: & fa-
cilius subesse, quam præesse.
In primis autem hinc obseruandum est, Apo-
stolum non vniuersaliter & absolute prohibere,
multiplicandos esse in Ecclesia pios doctores,

B. Iacobi Apost. Cap. 3. 295
sacerdotes, aliòsque verbi sacri & sacramento-
rum ministros: quandoquidem Christus præ-
cepit, *Rogandum Dominum messis, vt mittat opararios* *Luc. 10.*
in messem suam: messis multa, operarij autem pauci.
Apostolus quoque scribit, Dominum posuisse, *Eph. 4.*
in Ecclesia sua prophetas, apostolos, pastores, doctores,
&c. Erantque pridem in ecclesia Antio- *Act. 13.*
chena multi propheta & doctores. Idemque A- *1. Tim. 2.*
postolus seipsum vocat doctorem Ecclesiæ &
Gentium. Constat etiam in primitiua Ecclesia *de Collegiis Eccl.*
in qualibet diocesi ac ciuitate amplissima fuisse *primitiua*
collegia Presbyterorum, qui operas suas Epi- *1. Tim 4.*
scopis commodabāt: Paulusque presbyterij me-
minit.

Prohibet ergo ambitiosam appetentiam, &
indebitam vsurpationem, qua plurimi, hique
indocti, inepti, superbi, auari, simoniaci, pro-
phani, præter omne ius & fas in hoc sacrum
munus seipfos importunè ingerebant atque in-
tendebant. Tales hodie proh dolor! multos cer-
nere & sustinere cogimur, qui plures præfetur-
as ambiunt, cum ipsi vix vni tantum suffi-
cere possint. Contra hos per Ieremiam fulmi-
nat de cælis Dominus: *Va pastoribus, qui differ-* *Ier 3.*
dunt & dilacerant gregem pascua mee. Et paulò
post, *Et propheta, & sacerdos polluti sunt, & in*
domo mea inueni scelera eorum. Et rursus, *Non mit-*
tebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad
eos, & ipsi prophetabant. Tales fuerunt D. Iacobi
sæculo, qui vel inanis gloriæ, vel temporalis *Luc. 1.*
còmodi gratia, non tantum euangelium prædi-
care, sed & scribere conati sunt. Hos sunt imi-
T iij

tati illi de quibus sic conqueritur Paulus: *Quidā aberrantes conuersi sunt ad vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmat.* Illos sequuti sunt Ebion, Cerinthus, Carpocras, Nicolaus, Simon: atque illi septem Iudæi, qui egregiè vapularunt à Dæmonè quem in nomine IESV tentauerunt expellere. Eiusdem farinae sunt hodie omnes hæreticorū ministri, qui cūm ex magna parte sint vel cerdones, vel futores, vel rabulæ, omnes autem profani, apostatæ, ac excommunicati, sine docendi legitima vocatione, id tamè munus usurpant. Hos & hîc D. Iacobus coarguit, & Paulus constanter damnat & reprobatur dicens: *Quomodo predicabunt, nisi mittantur? Nec quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Immo nec Christus semetipsum clarificauit ut Pontifex fieret, sed Pater qui locutus est ad eum, solenni inauuratione constituens eum summum sacerdotem & Episcopū animarū, dicēs: Tu es sacerdos in æternū secundū ordinē Melchisedec. Hūc audite.* Illos autē iudicauit & declarauit esse fures, & latrones, qui non intrant per ostiū in ouile ouiu, sed ascendūt aliundè vt furētur, mactent, & perdāt.

Secundò, notat Avg. etiā tūc plures magistros fieri, cūm diuersa, & aduersa inter se sentiūt: quādo verò idipsum dicunt omnes, & verum dicūt, ab vnius veri magistri magisterio non recedūt. Offēdūt autē cūm ex multiloquio incidūt in faliloquiū. Hoc autē omniū maximè pertinet ad hui⁹ æui hæresiarchas, de quibus iure dici potest quod de Gnosticis dixit quōdā D. IRBN. martyr.

Cūm sint duo vel tres, de eisdem non eadem dicunt: sed & nominibus & rebus cōtraria respondent. Et TERTULLIANVS, Mentior si non etiam à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque pro arbitrio suo modulatur quæ accipit. Et IUSTINVS Martyr: Cūm damnant hæretici alij alios ob dissentiones opinionum, perspicuum est causam hæreseōn esse ex ambitione, & mutua inuidia hæresiarcharū, & ob eam rem lupi graues ab Apostolo nominantur. Quod si aliquando eos esse concordēs contigerit, id est instar Herodis & Pilati, qui tantummodo consenserunt vt Christum irriderent & crucifigerent, sicut obseruat Athanasius.

Tertiò, etiam hac sententia prohibet Apostolus populum Christianum scindi in diuersas sectas per se cum dissidentes pugnantēsque plurium magistrorum sententias: cuiusmodi tempore illo fuerunt Corinthij, quorum alij dicebant, *Ego sum Pauli: alij, ego Cepha: alij, ego Apollo;* alij, *ego sum Christi.* Vult autem omnes sub vno & summo animarum pastore & doctore Christo, in vna fide cōstanter perseuerare. *Vnus Deus* (inquit Apostolus), *vna fides, vnū baptisma.* Item, *Solliciti sitis seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.* Itemque, *Obsecro vos fratres, per nomen Domini nostri IESV Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Ter ergo quaterque miserimi sunt, qui sanctissimam & pulcherrimam Ecclesie Catholice vnitatem tam miserè damnabiliterque discernunt.

Quartò, etiam illorum ambitum ac hypocri-

1. Cor. 4.

Act. 19.

Rom. 10.
Heb. 5.Ps. 109.
Heb. 9.
Matth. 3. et
17.
Io. 17.Prologo in
li. 1. Re-
tract.

Li. 1. c. 8.

Quest. 4.
ad Orthod.

Act. 20.

Orat. 2. cō-
tra Arian.

1. Cor. 1.

Ephes. 4.

1. Cor. 1.

Vide

sim damnat Apostolus, qui ex aliorum reprehensione famam sibi captare student; cuiusmodi Phariseus ille, qui ex delictorum mulieris peccatricis cōsideratione sese iustissimum existimans, etiam ipsum mundi Seruatorē in corde suo aspernabatur dicens: *Hic si esset propheta, sciret quæ esset hæc mulier, quia peccatrix est.* Et alter qui proprias laudes prædicans, sibi que nimium placens pro ieiuniis, decimis, & propria iustitia, publicanum pœnitentem damnabat, quem Deus iustificabat.

Nec tamen putandum est, Apostolum nos reuocare à fraterna proximorum aberrantium correptione & admonitione, quam toties in scripturis vrget Spiritus sanctus inquitens: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Et iterum. *Adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* Christus denique non solum Petro, sed & cuilibet nostrum dixit, *Si peccauerit in te frater tuus, vade, corripue eum inter te & ipsum solum, &c.* Sed immodicam illam damnat detrahendi cupiditatem, qua se vnusquisque aduersus proximos effert, dum obloquitur, carpit, mōrdet, & malignè inquit, quod in sinistram partem capiat. Ab hac igitur infectatione proximorum, propriæque & innata omnibus philautia cunctos reuocare studet Apostolus: quod vtinam, iterum autem vtinam, à nobis obtineat.

B. DAMASCENVS ex hac D. Iacobi sententia,

& aliquot similibus, docet, statim mediocrem l. 3. parall. homini longè tranquiliorem ac vtiliorem esse, c. 57. qualibet maiori aut minori sorte. Addit hæc Salomonis verba, *Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi: ne forte satiatus euomas illud.* Et hæc Siracidis, *Noli esse iustus multum, neque plus sapias quam necesse est.* Item & hæc D. Nazianzeni, *Nemo sapientior sit, quam conueniat, nec lege æquior, nec luce splendidior, nec regula rector, nec diuino mandato sublimior.*

Scientes quod maius iudicium sumitis.

Propositionem confirmat ratione sumpta à metu Diuini iudicij, ac æternorum suppliciorum quæ manent ambitiosos & pastores laruatos, comminatione. *Maius enim iudicium accipient,* id est, acerbius & grauius omnibus aliis reprobis & damnatis iudicabuntur & plectentur. Ac primò quidem propter peccata sua propria, nimirum ambitionem, præsumptionem, impudentiam, simoniam, auaritiam, negle etiam salutem commissarum ouium, & diuinorum mandatorum contemptionem. Secundò, quia peccatis publicis & Deum, & Ecclesiã spōsam eius contumeliis affecerunt: multisque aliis similiter peccandi exemplo fuerunt, quorum peccata ipsis imputabuntur, Domino minitante, *Sanguinem pereuntium de manibus eorum requiram.* Paulo quoque docente, illos *rationem reddituros de animabus,* prauis eorum exemplis aut socordia pereuntibus. Tertiò, propter hæreses & blasphemias, quæ ex illorum scādalis & negligētia nascuntur, & plurimis causas adferunt ruina-

Luc 7.

Luc 18.

Gal. 6.

Hab. 3.

Matth. 18.

Prou. 25.

Eccles. 7.

d. 2. c.

San- Exech. 3.

Heb. 13.

Matth. 18. rum. *Ua autem hominibus, per quos scandala veniunt, &c.*

Epist. 148. Rectè ergo obseruat D. AVGVSTINVS, nihil in hac vita facilius, lætius, & hominibus acceptabilius Episcopi, Presbyteri, aut Diaconi munere, si perfunctoriè vel adulatoriè res agatur: sed nihil apud Deum miserius & damnabilius. Nihil autem in hac vita difficilius laboriosius, periculosius, sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster imperator iubet. Subscribit venerabilis Beda his verbis, Sicut pastores qui bene ministrant, bonum gradum sibi acquirunt: & Presbyteri qui bene præsent, duplici honore digni habentur: ita ex opposito, qui officium docendi sibi indoctus & ineptus vsurpare tentauerit, vel Christi doctrinam non syncerè annunciauerit, maius iudicium damnationis meretur, quàm si solus in suo scelere periret. Præfatis minatur Spiritus sanctus: *Horrendè cito apparebit vobis, (Christus viuorum & mortuorum iudex) quoniam iudicium diuissimum his qui præsent fiet. Exiguo enim (id est) homini plebeio & priuato, conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta sustinebunt: fortioribus fortior instat cruciatio.* Hæc seriò recogitent, qui potiora sacerdotia tanto ardore ambiunt atque persequuntur.

Hom. 2. in Numer.

His & multis aliis de causis permoti aliquot sanctissimi viri Episcoporum munus quantum potuerunt, pro viribus fugerunt. Nam Origenes explicans quomodo duodecim principes tribuum fuerunt suspensi in patibulis, scribit,

Vides quæ sit conditio principum populi. Non solum pro suis arguentur delictis, sed & pro populi peccatis cogentur reddere rationem. Et post pauca, Et si cogitarent homines, nunquam ambirent populi principatum. Sufficit mihi pro meis propriis argui delictis, & pro metipso reddere rationem. Beatus Paulinus in vita D. Ambrosij, testatur eum fugisse & latuisse quantum potuit, cum assumendus esset in Antistitem Mediolanensium. Augustinus refert Epist. 148. lacrymas, suspiria & gemitus suos, quando inuitus Episcopus Hipponensis ordinaretur. Apud Hieronymum quidam recitat se accepisse à To. 9. Re- magnæ fidei viro, aliquem iuuenem electum gule mo- ad episcopatum, prius patruum suum consu- nach. c. 15. luisse, quàm in electionem consentiret: & ab eo non solum verbis, sed & quibusdam exemplis ab hoc munere deterritum. Cum autem paulò post iuuenis ille vitam hanc cum altera commutasset, apparuit patruo dicens: Gratias tibi ago ex dissuasione Episcopatus. Nam scio quia nunc essem de numero damnatorum, si fuisset de numero Episcoporum. Synesius Episcopus Ep. 17. Ptolonmaidis scribit, se flexis genibus supplicè à Deo potius mortem, quàm Episcopatum postulasse. Nicephorus testatur b. Ephré stultum l. 9. hist. c. se ac insensatum simulasse, donec Episcopus in 16. vrbe Edeffena creatus fuisset. Idem refert Ammonium aurem sibi amputasse: deinde & linguam sibi ipsi dentibus præcisurum dixisse, nisi liber dimitteretur ab his, qui nitebantur eum abducere ad officium Episcopi, &c. Nunc au-

l. 11. c. 37.

Ep. ad Hæric. Episc. Senon. tē, ait D. BERNARDVS, curritur passim ab omni ætate, & ordine, à doctis pariter & indoctis ad ecclesiasticas curas, tanquam sine curis iam quisque victurus sit, cūm ad curas peruenerit, &c.

Expēde etiā ex hoc D. Iacobi loco apud inferos reposita reprobis tormēta, pro culpārū inæqualitate diuersa & inæqualia futura esse: quod & Christus euidenter testatus est dicens Iudæis: *Tyro & Sidoni remissus erit in die iudicij, quam vobis, Terra Sodomorum remissus erit in die iudicij, quam tibi.* Et Phariseis: *Gravius iudicium accipietis.* Item, *Seruus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens, vapulabit plagis multis. Nesciens, paucis.* De Babylone quoque (id est, pūdefacta impiorum turba) dicitur: *Quantum se glorificauit, & in delictis fuit, tantum date illi tormentum & luctum:* quibus satis cōficitur, Leues lapsus leuiorem castigationem manere, grauiore verò acerbos. Quod & D. Gregorius effert istis verbis, Vnus quidem est omnibus gehennæ ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vnusquisque etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur pœna. Et Cēsarius Arelatensis, Quanto maiora commiserunt, tantò feruentius sæuit in illos ignis æternus.

Ex his denique sequitur, illos longissimè à scopo propriæ salutis aberrare, qui quemcunque primatum affectāt. Nec enim vsquam alibi maior est Deum proximósque offendendi occasio. Et alios negligere est facillimum, cūm nosmetipfos parum curemus: quod vtinā tam

magistratus quàm subditi vniuersi pro dignitate curaremus, &c.

2. *In multis offendimus omnes.*

Hæc est secunda ratio, qua propositionem confirmat, nimirum, publicum docendi munus non esse temerè & ambitiosè quærendū. Sumpta est autem ab illa imbecillitate, fragilitate, ac deprauatione humanæ naturæ, qua omnes in quæuis peccata facilè prolābimur. Quasi dicat: Eò miseræ delapsa est natura hominum, vt *pro na sit ad malum etiam ab adolescentia sua.* Ergo in docendi munere & pascendi officio, quod arduum est atque difficile, multo facilior est lapsus. Cūm autè in cæteris peccatum sit turpe, in pastore & doctore qui reliquorum lux esse debet turpissimū erit. Et quo altiore gradu est constitutus, eo grauior & periculosior est lapsus. Superiorum enim vitia facilè in subditos pēntrant: cūm sibi licere putant quicquid illos facere conspexerint. Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Obseruat hīc primūm vener. BEDA, Apostolum dixisse *offendimus*, non offenditis, seipsum in his cōnumerans. Deinde etiam, *in multis*, non in paucis: & subiunxisse *omnes*, non tantūm isti, vel illi. Primò, ne plus illos offenderet, & auerteret à fide, duriore increpatione. Secundò, vt ostenderet nec perfectos homines hanc vitam absque omni peccato transigere, iuxta quod scriptum est, *Cæli non sunt mundi in conspectu eius, quātomagis abominabilis creatura?* Et Salomon ait *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non*

ex hoc loco sumet' aq' b' officij 3 de' lagian' 7, asseve tes Saer' Capli' 2' n' n' p' pecc' ne - Gen. 7.

Matth. 5.

Iob 25. Eccl. 7.

l. de eccl.
dogmat. c.
35. Et 36.

peccet. Consentit AVGVSTINVS his verbis, Quod ait sanctus Ioannes, *Si dixerimus quoniam peccatum nō habemus, nos ipsos seducimus, quisquis accipiendum sic putauerit, vt propter humilitatem dictum sit, non propter veritatem, anathema est. Et paulò post, Quicumque dixerit, sanctos dicere, Dimitte nobis debita nostra, pro aliis quàm pro seipsis, anathema sit. Sanctus enim erat & iustus Apostolus Iacobus cùm dixit, In multis offendimus omnes. Nam quare additum est omnes, nisi vt ista sententia conueniret cum Psalmo vbi legitur, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens? Vnde & sanctus Daniel in oratione pluraliter dixit: Peccauimus, iniquitatem fecimus, &c.*

Psal. 142.
Dan. 9.

Dialogo 2.
cont. Pela.

HIERONYMVS, denique ex his fortissimè contendit aduersus Pelagianos, hominem baptizatum, prædestinatum, & iustificatum, frequenter peccare posse, nisi speciali & continuo Spiritus sancti auxilio adiutus & confirmatus fuerit: quod Apostolis à die Pentecostes & deinceps contigisse credimus.

Certissima namque est Ecclesiæ catholicæ persuasio, quòd Apostoli in solenni illo Spiritus sancti aduentu fuerunt sic in gratia confirmati, vt inde non potuerint peccatis mortalibus à gratia cœlesti recedere, licet peccatis venialibus fuerint adhuc obnoxij. Christus enim promiserat illis Spiritum sanctum, qui eos vbique & in omnibus comitaretur, vt nunquam abscederet ab illis, *Manebit in aeternum vobiscum Spiritus veritatis.* Cum illo autem peccatum lethale non magis stare potest, quàm Christus cum

Io. 14.

cum Belial, iustitia cum iniquitate, aut lux 1. Cor. 5. cum tenebris. Item dictum fuerat ad illos: *Manere in ciuitate, donec induamini virtute ex alio.* Hoc autem completum est, quando repleti sunt omnes Spiritu sancto. Hinc Paulus non tantum de seipso, sed & coapostolis confidenter scribit, *Quis poterit nos separare à caritate Christi? Ego scio & certus sum, quod neque mors, neque vita, neque angeli, &c.* De hoc copiosius egimus aduersus impias criminationes Calvinianorū, tam in Appendice quàm in priore Dialogorum hebdomade.

Luc. 24.
Act. 2.

Rom. 8.

Rursum, *si in multis offendimus omnes, nemo certè in propria iustitia confidere, aut de propriis meritis tanquam suis superbire debet: quandoquidem nihil iusti, recti, aut boni sit in nobis, quod non à Deo acceperimus. Quid ergo gloriamur, quasi non accepissemus? Hinc Augustinus æquè piè ac eruditè scribit. Quod cecidi, fuit ex me: & quod surrexi, fuit ex te Domine. Qui de bono tuo gloriam sibi quærit, & non tibi, hic fur est & latro: atque similis diabolo, qui voluit furari gloriam tuam.*

Soliloque 6.
15.

PHYLO, ab Epiphanio constitutus Carpathiorum Episcopus, inuestigās, qua veritate à Sponso dicatur Sponsæ, *Tota pulchra es, & macula nō est in te, cùm nemo sine peccato uiuat, nec infans vnus dièi: Scriptumque legatur, In multis offendimus omnes, tandem respondet. Est ita profusus. Sed dum fidelis anima à peccatis quotidianis se per pœnitentiam mundat, dum quotidie minora peccata cum lacrymis lauat, & à maioribus*

In Cantic.

libi cauet, quantumvis frequenter peccet, per assiduam tamen pœnitentiam, munditiam suam perpetuò seruat.

His denique nos hortatur D. Iacobus ad māsuetudinem, quia sumus ipsi quoque multis infirmitatibus circūdati. Hac enim etiam ratione Paulus lapsos corrigi iubet in spiritu lenitatis, adiiciens, *Considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* Et alibi, *Qui stat, videat ne cadat.* Multū enim ad tēperandum nimiam seueritatem valet propria infirmitatis agnitio. Enimuero Christus Petro dixit, *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Siquidem nullum est peccatū (ait Augustinus) quod vnquam fecerit homo, quòd nō possit facere alter homo, si Creator desit à quo fact⁹ est homo. Quid ergo in cōsortes adeo feri sum⁹ & immanes? Atque hæc de prima hui⁹ capitis propositione & parte, dupliciq. illius cōfirmatione.

3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Potest etiam freno circumducere totum corpus.*

Hæc est secunda pars huius capitis, qua latissimè disseritur de commodis & incommodis linguæ, eadēque omni studio ac diligentia continenda & moderanda. Vult autem Apostolus dicere: Magna est, fateor, linguæ humanæ vtilitas, si quis illa rectè vtatur, docendo ea quæ ad veram pietatem attinent, & à peccatis homines reuocant. Sed eiusdem incommoditas longè maxima est, imò & ipsa contagiosissima pestis erit, nisi Diuini timoris freno coercetur. Aliquid est imperare ventri: non nihil est temperare auribus & oculis: magnum carnis

voluptates spernere: continere manus: sed omnium difficile, perfectè moderari linguam. Si quis huius particulæ omnes lapsus declinauerit, hic magna virtute & singulari perfectione præditus est. Ille, ille profectò idoneus erit, qui possit etiam totum corpus, & singulas eius alias partes freno rationis moderari, postea quàm membrorum illud maximè lubricum, & volubile cohibere potuit. Lingua quidem pusilla est, sed ab ea pendet vniuersum corpus. Efficax & præpotens est quæ à lingua proficiscitur oratio siue ad vtilitatem siue ad perniciem. Penetrat quippe in animos auditorum, & in his inferit aut salutare aut pestilentes cunctis de rebus opiniones. Excitat aut sedat odia: commouet ad cædes, seditiones, & bella: animos componit ad pacem: & auditores huc aut illuc impellit, &c.

In his autem primū attende, duobus modis homines posse in verbo offendere. Primò in verbo doctrinæ atque fidei, falsa, impia, & hæretica docendo. Et hoc peccatum sanè grauissimum est, quoniam opponitur Diuinæ veritati. Atque hoc modo offenderunt ante Christum natum ex Virgine, magi Pharaonis, Baaliftæ, & Sadducæi. Postea, Simon magus, Elimas, Nicolaus, Ebion, Cerinthus, Gnostici, hæresiarchæ omnes, horumque gregarij, ministri, & satellites. Secundò, offenditur in verbo bonorum morum & conuersationis Christianæ: idque & variis modis, & ferè ab omnibus. Primò blasphemis & contumeliosis verbis in Deum, &

Gal. 6.

1. Cor. 10.

Luc 22.

Solidog. c.

15.

2a pars. cap.
de moderat. lin.
que & eius di.
finitio

Math. 12. quibus dicitur: *Verbum blasphemiam non remittetur*
Exod. 20. neque in hoc seculo, neque in futuro. Non assumes no-
 men Dei tui in vanum: nec enim habebit in sortem Do-
 minus eum, qui assumpsit nomen Domini Dei sui in
 vanum. Secundò, verbis contumeliosis in pro-
 ximum, quæ Christus prohibet atque damnat,
Math. 5. dicens: *Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit consilio,*
&c. Tertio, detractoriis verbis bonum nomen
 traducendo, famamque lacerando confictis cri-
 minibus: de quibus *Psal. Detrahentem secretò pro-*
Psal. 100. ximo suo, hunc persequer. Quartò, quocunque
 modo mentiendo: quoniam omne prorsus mē-
 daciū peccatum est, Sapiente dicente: *Ob quod*
Sap. 1: *mentitur occidit animam. Odisti omnes qui loquuntur*
Psal. 5. *mendacium.* Quintò, verbis dolosis, & proditori-
 is: velut Ioab dicens Amasæ, *Salue mi frater,* &
 pugione eundem cōfodiens. Aut Iudas cūm di-
 cens, *Aue Rabbi,* tradidit Dominum. Sextò, im-
 prudentibus, otiosis, & scurrilibus verbis, de
 quibus etiam reddenda est ratio in die iudicij,
 &c. De quibus vniuersis hīc dicitur ab Aposto-
 lo Christi, eum esse virum perfectum & absolu-
 tum, postēque aliis tum animi tum corporis fa-
 cultatibus iure imperare, qui linguam modera-
 ri didicerit.

Expende etiam vel paucos, vel nullos ferè
 reperiri Sanctos, qui non aliquando lingua sint
 lapsi: quorum peccata non ideo scripta referun-
 tur, vt imitemur, sed vt horum exemplo cautio-
 res discamus esse, ne cadamus: & pœnitentiæ re-
 media quærere, postquam ceciderimus. Dauid
 in primis de seipso dicit: *Quoniam tacui inuetera-*
Psal. 37.

uerunt ossa mea. Vbi Augustinus: Peccauit tacen-
 do peccata, & iactādo merita sua. Hinc rursus
 dicit, *Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in* *Psal. 38.*
lingua mea. Credas (ait ibidem Augustinus) quòd
 legendo, differendo, prædicando, monendo, ob-
 iurgando, hortando, homo agens inter homi-
 nes Dauid aliqua pœnitenda dixerat: & lapsa
 erant ex ore eius quæ vellet reuocare, nec pos-
 set. Lingua in vdo est, quia facile labitur. Sāctif-
 icimus etiam Iob labiis se tandem peccasse con-
 fitetur cūm dicit: *Leuiter locutus sum, manū meam* *Iob 39.*
ponam super os meum. Vnum locutus sum, quod vti-
nam non dixissem. Vbi b. Gregorius ex his, & b. Ia-
 cobi verbis probat, Nec sanctos viros omnino
 coram Deo excusari posse de verbis otiosis.
 Quinetiam Euangelicus propheta de se ait, *Ve* *Isa. 6.*
mibi, quia tacui. Peccauerat namque populum in
 peccata præcipitem, & Oziam regem impium
 non satis audacter & seueriter corripiendo.
 Quis ergo mūdum, ac purum se à peccatis lin-
 guæ confidenter ac verè iactabit?

Quoniam verò tam difficile est linguam mo-
 derari, & nihilominus ad iustitiam & salutem
 summopere necessaria est recta & discreta il-
 lius moderatio, ne in hunc scopulum impin-
 gamus, quædam diuini Spiritus oracula quæ
 ad hanc rem faciunt adiiciemus. Air ergo per
 Salomonem, *Qui custodit os suum, custodit animam* *Prou. 13.*
suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sen-
tiet mala. Et postea, *Qui custodit os suum, & linguam* *Prou. 22.*
suam, custodit ab angustiis animam suam. Ex quibus
 conficitur, linguæ moderationem valere, & ad

animarum fugienda pericula, & ad varia huius vitæ incommoda declinanda. Quod & pro-

Psal. 33. pheta regius comprobat scribens: *Quis est homo qui vult vitam, & dies videre bonos? Prohibe linguam a malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Quocirca

suppliciter & assidue precemur: *Pone v. omine, custodiam ori meo, & osium circumstantia labiis meis, &c.* Enimvero hominis est præparare animam, & Domini gubernare linguam.

Quorundam etiam leuissimorum hominum loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Prou. 25. loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Prou. 10. loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Prou. 29. loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Psal. 5. loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Psal. 5. loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Psal. 5. loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Psal. 5. loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Psal. 5. loquacitatem castigans, ait, *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* Et rursum. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur linguam suam, prudentissimus est.* Rursumque, *Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est, quam illius correctio.* Hinc David. *Sepulcrum patens (quod non nisi horrendum exhalat) est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus hos implorans, inquit, *Iudica illos, Deus. Decidant à cogitationibus suis, &c.*

Serm. de triplici custodia.

leuiter trāsit, sed grauius vrit. Leuiter penetrat animam, sed non leuiter exit. Profertur leuiter, sed non leuiter reuocatur. Facile volat, atque ideo facile caritatem violat. Post multa tandem concludit, Vigilemus itaque super verba nostra, Fratres, ne in eis vel offēdere Deum, vel proximo nocere contingat.

4. *Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, omne corpus illorum circumferimus.*

Primum est argumentum, desumptum à comparatis seu similibus, quo demonstrat linguam humanam diligentissimè continendam esse, hoc modo, Quod frænum est equis, hoc est hominibus lingua: sed fræno reguntur, diriguntur, & circumflectuntur equi ad fessoris arbitrium: igitur & lingua Dei timoris & amoris proximi legibus coercita & temperata, omnes facultates & actiones humanas in suum finem moderabitur. Vel sic, Equos quantumuis fortes, magnos, & feroces fræno regimus, eosque obsequentes facimus adeo, vt in circuitum facile flectantur: ergo sic quoque moderanda est lingua petulans, vt nihil contra rationem effutiat. Aut sic, Sicut equus sine fræno fertur in præceps, si eius omnem curam fessor abiecerit, ita nisi linguam coercueritis, actum est de salute cum corporis tum animi vestri. Ideo rectè hîc scribit vener. Beda: Post superiora b. Iacobi verba subiiciendum esse; Quanto amplius decet, vt nobis ipsis frænum continentia: in ora mittamus ad consentiendum Creatori nostro: quantum per linguæ custodiam, operum quoque

rectitudinem obtinere queamus?

In his autem primùm obseruo, vniuersam humanam naturam propter sibi congenitam deprauationem, & ad peccandum proclinitatem, cum equis lasciuientibus & ferocientibus iure comparari: linguam verò nostrã cum fræno: Diuinam autem gratiam cum fessore, rectore, atque domitore: Ac certè lingua petulans rectè dicitur ἀκάλινον ζόμα, os impudens & sine fræno, quandoquidem in quoslibet quæuis effundit, non minus quàm equus lasciuens. Lingua facilitatem habet motus (inquit A V G V S T I N V S, in vdo posita est, facilè in lubrico labitur. Quando illa citiùs & faciliùs mouetur, tacitò tu aduersus illam fixus esto. Domabis, si vigilabis: vigilabis, si timebis: timebis, si Christianum te esse cogitaueris. Author sermonum ad fratres in eremo, apud eundem, istis paucis linguæ petulantis tradit incommoda. Verbo sitas hominem conducit in ioculatorem, humanæ naturæ dignitatem deponit, honores sibi rapit, inimicos infinitos acquirit, inflammat adolescentiam ad iocosa, in virili ætate ad fraudulenta, & in senili ad detractoria: O lingua, tu periculum immittis, tu luctum producis, discordiam spargis, proditiõnis venenum seminas, & ad infernum qui tibi credunt perducis. Restinguenda est igitur hæc parua fauilla, ne in magnam vertatur flammam: surculus, ne crescat in tyliam: gutta, ne tumescat in fontem. Maius est denique fratres, linguam refrenare, quàm capere ciuitatem, quia illud impetit exterius, sed istud interiùs.

Ser. 28. de
verbis Do-
mini.

Ser. 3.

Attende etiam in quantam miseriam & calamitatem peccatis nostris incidamus, vt qui facti quondam ad imaginem & similitudinem Dei omnipotentis, nunc vitiiis nostris equorum, iumentorum, canum, porcorum, asinorum vitam formamque referamus. Qua de re Psaltes grauitè conqueritur: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Nam lasciuus & impudicus non semel comparatur cum equis, ad omne iumentum *hinnientibus*. Peccata eadem sepè repetentes, cum canibus redeuntibus ad vomitum: & suis ad volutabrum luti. Ingrati, cū asinis & bobus, omnium brutorum stupidissimis: fraudulenti, cum vulpibus: erroribus alios commulantes & perdentes, cum lupis rapacibus. &c.

Hæc porro non eò spectant, vt sublata libertate humani arbitrij, nobis aliquando de peccandi meressitate, aut fati cuiusdam violentia blandiètes, excusationes in peccatis quæramus, sed duntaxat vt commendetur, ostendatur, & asseratur Diuinæ gratiæ nos præuenientis, subsequenti, & cooperantis necessitas. Hac enim sicut fræno, vt hîc docet Apostolus, humanus animus illustratur, moderatur, dirigitur, vt per viam salutis incedat, & ad summum finem ac bonum suum tandem feliciter perueniat. Nam, vt ait quidam, *Gratia se habet ad liberum arbitrium, vt fessor ad equum: ac idcirco Psaltes ait. Vt iumentum factus sum apud te, & equus semper tecum.* Item, *Gratia tua præueniet me, & subsequetur me omnibus diebus vite mee.*

Pf. 48.

Ierem. 5.
Tob. 6.

Prou. 26.
2. Pct. 2.

Isa. 1.

Luc. 13.

Matth. 7.

Pf. 72.

Pf. 38.

4. Et ecce naues cum magna sint, & à ventis validis mimentur, circumferuntur autem à modico gubernaculo, ubi imperus dirigentis voluerit.

Secundum argumentum, à re nautica petitur, quod hoc pacto potest disponi: Quod in magnæ molis & amplissimis nauibus est temo & gubernaculū, hoc in corpore & humana vita est lingua: sed naues onerariæ contra quasuis vectorum procellas & turbines in recto cursu tenentur, & ad optatos portus perueniunt, si quis peritè gubernacula earum rexerit. Igitur & vita humana rectè habebit, modò quisque nostrum linguam suam diligenter continuerit. Vel sic, si tantula ligni parte amplissima nauium corpora, cum nautis, mercibus, militibus, ponderosis oneribus, ducuntur quocunque voluerit Nauarchus; multo magis lingua prudenter & piè directa nos ad omnem virtutem, iustitiam, salutemque perducet. Ergo vt exigua illa pars ligni in naui non est aspernanda, neque in corpore lingua, si nobis rectè consultum velimus esse.

Ergo mentes humanæ cum nauibus conferuntur; mundus in quo peregrinantur & iactantur, cum mari: tentationes mundi carnis, & diaboli, cum procellis & flatibus ventorum: lingua cum temone atque gubernaculo. Huiusmodi comparationes sunt familiares Spiritui sancto, & frequenter occurrunt in scriptis Prophetarū & Apostolorum eius. Isaïas namque ait, *Plululæte naues marii*, id est, homines qui nauibus maria fulcatis. Vbi Hieronymus. Arguuntur quos marinarum cogitationum turba circundat. Vt enim

Isa. 23.

nauibus, sic mentibus portantur mercedis bonorum & malorum operum. Ecclesia quoque dicitur, *Nauis insitoris de longè portans panem suum*. *Pf. 103.* David confert mundum cum mari procelloso & fluctuoso, in quo sunt reptilia quorum non est numerus. Et alibi, *Mirabiles elationes maris*, *Praf. in 2.* &c. Nauigamus per quoddam stagnum, ait Augustinus, & ventus, & procellæ non defunt: tentationibus huius sæculi propè completur nostrum nauigium. Si non dormiret in te *I E S V S*, *Math. 8.* tempestates istas non patereris: sed tranquillitatem in te habes in te interius, conuigilante tecū *I E S V*. Quid est autem dormire *I E S V M*? Fides tua quæ est de *I E S V*, obdormiuit. *Vide.*

Quantas verò & quales nostrarum animarū nauiculis tētationum procellas excitet, quantis laqueis nobis insidietur huius maris archipirata diabolus, ille idem sanctissimus Antistes his verbis explicat, de iisdemque conqueritur, *Ecce tetendit ante pedes nostros laqueos infinitos, & omnes vias nostras variis replenit decipulis ad capiendas animas nostras. Et quis effugiet? Laqueos posuit in diuitiis, laqueos in paupertate, laqueos tetendit in cibo, in potu, in voluptate, in somno, & in vigilia, in verbo, in opere, & in omni vita nostra. Sed tu Domine, libera nos de laqueo venantium, & à verbo aspero, vt confiteamur tibi dicentes: Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captione dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, &c.* *Soliloq. 2. 16.* *Pf. 90.* *Pf. 123.*

Modico ligni gubernaculo, seu clauo, nauis seruetur, dū declinat in scopulis in portum diri-

gitur: sic lingua debet esse quiddam προφυλάκτικον, & conseruatorium hominis ad cælum velificantis: non autem φθαρτικόν, vt profligat, mergat & perdat in interitum.

5. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exultat.

Accommodat duas præcedentes similitudines ad institutam de linguæ moderatione disputationem. Græcis autem μεγαλαυχέιν est iactare se, atque venditare: vnde quidam vertunt, magna iactat. Alij, magna exultat. Vetus interpres, magna exultat, non malè: quoniam etiam latinæ linguæ proceribus, exultare significat, immoderatè iactare. Nam, Tullius habet, omni crudelitate exultare: quod Nonius interpretatur, sæuire. Dicitur quoque ab eodem, Annibalem iuueniliter exultasse. Voluntque scribendum exulto, exultare, vt à saltendo, & intemperantiùs gestiendo etiam trahat originem. Dicitur autem hic magna exultat, eadem phrasi, qua Cyprianus dicit, Non tam loquimur, quàm viuimus fortia. Ergo sensus est, Sicut neglectum frænum, ac contemptū gubernaculum, tam fessor equi, quàm vecti nauibus periclitantur: ita nisi linguam prudenter direxerimus, magnum incurremus & animi discrimen. Licet enim ea inter reliquas corporis partes minima videatur, magna tamen iactat, gloriatur, magnificè se venditat, proiicit ampullas & sesquipedalìa verba. Pusillum est membrū, sed turgidum, iactabūdum, latèque miscens exitium, & ingentes excitans tumultus; ni fræno cohibeatur. Hęc toros populos, tota regna inter

L. 4. de rep.

In Catone.

se committit. Non est igitur negligenda linguæ moderatio.

Horum autem scopus est, vt homo Christianus ea verborum vtatur moderatione, vt non nisi ad honorem Dei, proximorum ædificationem, & vitæ atque salutis propriæ necessitatem os ad loquendum aperiat. Si quis loquitur, inquit Apostolus, quasi sermones Dei. Id est, velut Deo præsentem, audiente, & diiudicante. Iucundam simul & vtilem hac de re Cassiodorus & Nicephorus referunt historiam. Nimirum quendam doctum virum ad Pambonem Abbatem sanctissimum quidem, sed literarum imperitum accessisse, eidemque persuasisse, vt ad vitæ pietatem literarum studia coniungeret. Assentienti patri prælegit Ps. 38. Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in vita mea. Sat est, inquit pater: audiã reliqua, cum istud opere impleuero. Multo post tempore reuersus Doctor, interrogauit, cur alteram lectionem non quæsiuisset? Respondit, necdum se priorem opere perfecisse: Apostolum autem præcipere, Estote factores verbi, & non auditores tantum. Alteram non minus fructuosam addit M. Marulus, videlicet, Agathonem Abbatem lapillo ori suo tribus annis imposito, adeo silere didicisse, vt etiam postea vix fari valeret, cum esset necesse. Quod legerat in Prouerbijs, Qui custodit os suum, custodit animam suam, opere complere studebat. Subiiciamus & tertiam ex Palladio. Leo in Thebaide Monachus, supra quàm credi potest, rarissimè loquebatur, solis nutibus etiam necessaria significans.

1. Petri .4

L. 3. hist. trip. c. 12

Vide

Ps. 38.

1. Cor. Rom. 2.

L. 4. c. 6.

Prou. 13.

Lausaca hist.

Theo item monachus, in cellula clausus, triginta annis sermonibus cum hominibus abstinuit, sicque coram Deo profecit meritis, ut neminem infirmorum ad se venientium, non sanum dimiserit. Alia permulta religiosi silentij exempla refert Io. Cassianus libro 2. institutionum monasticarum, cap. 10. & 15.

Pf. 49. Utamur ergo lingua, id est, hoc insigni & præclaro dono Dei, laudes illius concinendo: hoc enim suo iure postulat à nobis, & præcipit. *Im-mola Deo sacrificium laudis. sacrificium laudis honorificabit me, &c.* Hinc David: *Immolabo in tabernaculo eius hostiam vociferationis. Semper laus eius in ore meo.* Imò & angelus Raphael, non tam vtrique Tobia, quam vniuersis mortalibus præcipit, *Benedicite Deum, celi, & coram omnibus viventibus confitemini illi, &c.*

Tob. 12. Utamur & in fidei nostræ erga Deum publicam, constantemque professionem, ab ea non recessuri, etiam si omnia nobis obiicerentur tormenta, & vitæ discrimina, ne & nos tunc abneget Christus filius eius coram omnibus angelis & electis, suis, cum iudicaturus orbem adueniet. Ait enim. *Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum coram Patre meo.* E contrario verò, *Qui me confessus fuerit, & ego confitebor eum coram Patre & angelis eius.* Paulus quoque scribit, confessionem fieri ad salutem. Moueant nos innumera clarissimæque Apostolorum, discipulorum, virorum, virginum, & foeminarum martyrum exempla propofita, &c.

Utamur & ad preces animo conceptas, etiã

vocibus cum oportuerit exprimendas, ut cor nostrum & caro nostra exultent in Deum viuũ: eidemque etiam linguã supplicemus, qui linguã *Pf. 83.* & donum sermonis contulit. Christus quippe lucidũ omnis pietatis exemplar, articulatis vocibus frequẽter orauit in mote, in cœna in cruce: Apostolisque eodẽ modo orandũ præscripsit, *Cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in celis. &c.*

Utamur & ad confitenda coram Ecclesiæ pastoribus peccata nostra, ut beneficio clauium horum absolutionem consequamur. Non enim frustra scriptum est, veniẽtes ad Ioannis baptismum confessos esse peccata sua. Non frustra B. Paulo multi confitebantur actus suos. Non denique frustra beatis Apostolis, hisque succedentibus sacerdotibus dictum est, *Quacunque solueritis super terram, soluta erunt & in celis.* Non denique frustra eisdem Christus dixit, *Quorum remisseritis peccata, remissa erunt, &c.* *Matth. 3.* *Act. 19.* *Matth. 18.* *Io. 20.*

Utamur demum lingua nostra, ut piis exhortationibus & consiliis proximos ad Dei cognitionem, timorem denique & amorem perducamus: ne illa gladius fiat, & laqueus perditionis: Quot hominum myriadibus veræ iustitiæ & salutis fuerunt linguæ Prophetarum, Apostolorum, Discipulorum, Doctorum & Patrum sanctorum? *Lingua placabilis (ait Sapiens), Lignum vitæ: quæ autem moderata est, conteret spiritũ.* *Prou. 15.* Item. *Lingua sapientum ornat scientiam, &c.* *Ibidem.*

Quanta ergo est hominum corruptio, quam damnabilis & execranda malitia, qui tam nobili dono Dei abutuntur ad euomendas blasphemias

mias; ad ferendos errores, ad turpiloquia, ad excitandas lites & bella? Adseminandas inter fratres discordias? Huiusmodi linguis dolosis apponantur carbonēs iuniperorum, &c.

6. *Ecce quantus ignis quam magnam sylvam incendit. Et lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis.*

Hoc est tertium argumentum pro lingua temperanda, illudque ductum ab ignis exemplo domestico. Nam vt frequens, vtilis & varius est ignis vsus in rebus mortalium, si rectè adhibeatur; summam verò adfert perniciem, si quis illo abutatur: ita etiam linguæ humanæ plurima vtilitas, & ex eadem extrema oriuntur pericula. Si modesta & bene composita, totius vitæ nostræ frænū est: si petulans & improba, quasi vno incendio omnia incēdet, inflammabit vastabit. An non videbis naturæ Opificem hoc ipsum significasse, qui linguam hominum & specie, & colore, & agilitate, ignem referre voluerit? Nec tamen in hoc simplex est malum, velut in aliis membris Nam lingua petulās, lasciuia, indomita, non solū mare, sed & mundus est atque congeries horrenda omnium vitiorum. Et quæ admodum ignis scintillula quæ initio nullo labore extingui potest, si neglecta fuerit, vndique vires concipit, flammis incendit vicina, & in suum robur commutat, tum demum vastat magnam syluæ materiam, & nulla vi potest opprimi: sic & linguæ hominum nihil obstat sua paruitas, nihil obsunt dentium & labiorum repagula, quo minus tam infirmæ carunculæ portio tam longè lateque pateat ad nocendum, sitque inter

inter homines omnium vitiorum fecundissimum seminarium.

In his obseruandum primò, rectè congruenterque linguam cum igne ab Apostolo comparari, tum propter formam, speciem, velocitatē, & ardorem loquendi, tum propter efficacissimam alios inflammandi & concitandi, siue ad bonum siue ad malum, virtutem. Habet enim (authore HIERON:) latentem energiā maximam vna vox, & in aures discipulorum de auctoris ore transfusa, fortius sonat. Finxerunt Ethnici Amphionem, Arionem, & Orpheum suauitate cantus pisces inescasse, feras cicurasse, quin & arbores & saxa suis locis mouisse, vt his vrbes construerent. Non quòd re ipsa hæc effecerint, sed vt significarent illos tanta dicendi vi ac efficacitate fuisse præditos, vt hominum saxeos, & barbaros animos ad humanitatem & virtutis amorem pertraxerint. Ferunt quoque Periclem Atheniensium ducem non simpliciter pro suggestu declamasse: sed potiùs tonasse atque fulgurasse. Demosthenes suis ad Athenienses orationibus, illos nunc ad bellum, mox ad pacem impellebat pro voluntate. Hercules Gallicus admirabili eloquentia populares suos verbis, velut catenulis astrictos quocunque voluit, facillè pertraxit. Ex lingua Nestoris mella fluxisse cōmēti sunt. Vlyses eloquentiæ suæ vi Achillis obtinuit arma. Quid facundia posset, tunc paruit fortisque viri tulit arma disertus. Plura alia efficacis eloquentiæ exempla recitat Valerius Max. l. 8. c. 8. & 9.

de vi Efficacis
eloquentiæ

1. ad Paulinum.

Clem.
Alex. in
protrepti

Num. 16

Sacra quædam exempla subiicienda sunt. Dathan, Coré, Abiron, Mosi aliquantisper obrectando, mox ducentos & quinquaginta Synagogæ proceres in eandem secum schismatis sententiam, æternamque mortem pertraxerunt. Secundò Decem Hebræorū exploratores, quos Moyses inter Chananæos miserat, suis detractationibus & maledictis ad eò totum populum commouerunt, vt de reditu in Ægyptum cogitarent. Vnus Iudas contra Magdalenam obmurmurans, cæteros Apostolos ad eò concitauit, vt & dentibus in ipsam frenderent, & verbis exclamarent: *Ut quid perditio hæc?* Rectè Hieronymus scribit: Arius in Alexàdria parua scintilla fuit, sed quia non statim oppressus est, totū orbem flamma eius est populata. Idem iudiciū de cūctis hæresiarchis. Augustinus linguas Manichæorum ministrorum appellat, laqueos diaboli, & viscum confectum commixtione syllabarum nominis Dei. Et de Fausti eorundè episcopi eloquentia scribit, Magnus erat laqueus diaboli, & multi implicabantur in eo per illecebrā suauiloquentiæ. Idem de multis aliis quis sanæ mentis negabit?

Li. 3. conf. c. 6.

Li. 5. conf. c. 3.

Obseruandum secundò, linguam improbam iure vocari vniuersitatem, id est, mundum, abyssum, immensam voraginem iniquitatis, quādoquidem est omnium vitiorum turpitudinūque tum corporalium tum spiritualium parens & officina. Nā lingua hæretica Deū blasphemat, sanctos omnes probis afficit, verbum Domini corrumpit, auditorū mentes excæcat, volūtates

ad quiduis tentandū & audendū accendit, fidem exterminat, spem in præsumptionē vertit, caritatem extinguit, humanitatem tollit, & seditionum bellorūque faces accedit, corpora eommaculat, & animas in tartarum demergit. Per linguā indisciplinatā (ait ven. Beda) cuncta facinora aut cōcinnantur, vt latrocinia & stupra: aut patrātur, vt periuria, falsa testimonia, blasphemie aut defendūtur, &c. Per linguā detractationes, susurrationses, maledicta, conuitia, contumeliæ, & cætera id genus vitia aduersus Deum & proximum designantur, quibus totius corporis & animæ facultates commaculantur. An non ergo mundus est iniquitatis?

6. *Lingua constituitur in membris nostris, que maculat totum corpus, & inflamat rotam nauitatis nostre, inflammata à gehenna.*

Quartū argumentū hīc constituo, illūdque à tribus incōmodis, quæ petulantē linguā sequūtur, desumptū. Primū est, quòd totū corpus multorum vitiorum sordibus contaminet. Secundū, quòd ad multa scelera totius vitæ nostræ curriculum inflammet. Tertiū, quòd accendatur ab ipso diabolo gehennæ principe. Vult autem Apostolus, Sicut materiarum aceruo mixtus paruus ignis paulatim totam congeriem incendio corripit: ita & lingua admixta membris corporis, nī cohæreantur, inficit & sua luce inquinat vniuersum corpus, totamque hominis vitam, ab incunabulis ad extremam vsque ætatem inflammat omni vitiorum incendio. Vitiū autem huius mali non indidit illi natura, sed afflata est ex igni

gehennæ, vnde primum per impios spiritus inficitur animus, & animi lues per organum linguæ prorumpit in peius, & hominē à malo reddit pessimum.

Hic primum considera pulcherrimam & lectissimam fabricam corporis humani, vtpote à sapientissimo & omnipotente Deo cōstructam, præsertim verò linguæ inter tot partes membræque illius dispositionem. *Lingua*, inquit Apostolus, *inter membra corporis humani constituitur*, nimirum ab humani corporis primo conditore. *Lingua*, id est illud frustulum carnis & membrū quod in ore mouetur, cū animi fensa verbis efferimus. Ergo qualisqualis sit Deū habet conditorem, qui eam suo loco & ordine collocauit: eiisdē vsū quibus vult impertit; cū placet, mutat: & cū expedit, à multis tollit. Sancti septem Machabæi linguas postulari, citò eisdem proferentes, dicebant: *E cælis ista posidemus, &c.* Mosis tarditatem linguæ causificanti, dicit Deus *Quis fecit os hominis? Aut quis fabricatus est mutum & surdum? Nonne ego?* An non & ipse adeo cōfudit olim linguas hominum ad turrim Babel, vt vnusquisque non intelligeret proximum suum? Zachariam exitio suo loquacem, mutū effecit: & credentē post nouē mēses, & linguæ & prophetiæ beneficio donauit? Alterius muti soluit vinculum linguæ, vt rectè loqueretur, & Deum laudaret? Apostolis miraculo concessit, vt variis linguis loquerentur magnalia Dei? Non dicant ergo impii cum Diuinæ prouidentię contumelia, *Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à no-*

2. Mach. 7.

Exod. 4.

Gen. 11.

Luc. 1.

Mar. 7. 1

Mar. 16.

Act. 2.

Ps. 111.

bis sunt, &c. quando velint nolint etiam ingrattissimi filii hominum, isthæc, horūque vsū singulari Dei viuētis & omnipotentis beneficio acceperunt & possident: quique de his exactam olim exiget rationem. *Disperdet vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam.* Nicanoris impia lingua in partes frustulatim dissecta, auibus præda fuit. Immitis epulo de linguæ suæ ardentissima siti, in flāmīs inferorum frustra cōqueritur.

2. Mac. 13.

Luc. 16.

Huius porrò multiplicē vsū Tullius Christianorum, paucis, sed lectissimis verbis exponit. Primus est vocem motibus suis in verba discernere, esse que interpretem animi. Nec tamē sola potest per se eloquēdi munus implere, nisi acumen suum palato illiserit, nisi adiuta vel offensione dentium, vel cōpressione labiorum. Subscribit Augustinus, quid velit cor, inquiens, lingua testatur. Philosophi quoque docent, Voces esse earum quæ sunt in anima passionum notas.

Li. de opif. Dei, c. 10.

Præfat. in Ps. 93.

Habet præterea & illud officium, quo non in omnibus, sed tamen solo in mutis vtitur, quod contritos & commolitos dentibus cibos colligit, & conglobatos vi sua deprimit, & trāsmitit ad ventrem. Itaque Varro à ligando cibo putat linguæ nomen impositum.

Bestias etiam in potu adiuuat. Protentā enim cauatāque hauriunt aquam, eamque comprehensam linguæ sinu, ne tarditate ac mora defluat, ad palatum celeri necessitate complodunt.

Lingua etiā sapores sentiuntur, nec tamē totā: nā partes eius quæ sunt ab vtroque latere tenuiores saporē subtilissimis sensibus trahunt. Et

cùm neque ex cibo quicquã, neque ex portione minuatur, tamẽ inenarrabili modo penetrat ad sensum sapor eadẽ ratione, qua nihil de quacunque materia odoris decerpit.

Li. 6. c. 18.

Et confutans illud Luciliani, Homini amico, ac familiari non mentiri meum: addit; Sed etiã inimico, arque ignoto existimabit (homo Christianus) non esse mentiri suum: nec aliquando cõmittet, vt lingua interpres animi, à sensu, & cogitatione discordet. Atque hæc de linguæ constitutione ac officiiis.

Dicitur autem *maculare totum corpus*, quando blasphemiiis in Deum, periuriis verò & falsis testimoniis in proximos peccando, totum hominem multorũ criminũ reũ facit. Nã hæc peccata etiã in cætera mēbra, facultatẽsque corporis & animæ redundant. Deinde, loquaces & petulantes vt plurimũ aliis quoque vitiis laborant, videlicet, mendaciis, imposturis & detractionibus, quę totũ cõmaculãt hominẽ. *Nam in multiloquio non deest peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.*

Prov. 10.

Præterea, totius vitæ humanæ curriculũ iure magno cũ rota cõparatur. Perpetuò enim ingenta sibi volubilitate & inconstantia rotatur atque mouetur: & nunquam in eodem statu permanet. Avg. huiusmodi mutabilitatem nostram in seipso delineans scribit, Nunc gaudeo, statim tristior: nunc vigeo, iam infirmior: nunc viuo, statim morior: nunc felix appareo, semper miser: nunc rideo, iam fleo: sicque omnia mutabilitati subiacent, vt nihil vna hora in vno statu per-

Rom. 8.

maneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc sitis, hinc calor, hinc frigus, hinc langor, inde dolor exuberat: subsequitur his importuna mors, quæ mille modis quotidie miseros homines inopinatè rapit.

Nec humanos auctores latuit huiusmodi vitæ nostræ inconstantia. Scribit namque Diogenes Pythagoram dixisse, vitam humanam similem esse foro & nundinis, ad quas dum alii veniunt, alij reuertuntur: alii vendituri, alii empturi, alij spectaturi. Idem rursus refert Pyrrhonem philosophum existimasse, tale esse genus hominũ, quale est foliorum, quòd aliis defluentibus, alij succedant. Stobæus quoque testatur, Aristotelem interrogatum, *Quidnam esset homo?* respondisse, Imbecillitatis exemplum, tẽporis spoliũ, fortunæ lusus, inconstantia imago, & calamitatis trutina. Theodorus Prisci medicus, apud Nicephorum recitat, quendam regem Sesostris regis iunctum currui, rotarum eius cõtinuas volutiones spectantẽ, & his vitã nostrã cõparantẽ, se suosque coniugales in libertatẽ asseruisse, &c. Hanc porrò *rotam naturitatis nostræ*, *τροχὸν γενέσεως*, id est toti⁹ humanæ vitæ cursũ lingua petulans litigando, detrahendo, blasphemando miserabilem in modũ inflãmat & cõtaminat, quousq; ad mortẽ, vel currẽte rota perueniamus. Et certè prodigio simile est, quòd cũ alia hominũ vitia vel ætate deficient, vel tẽporis successu corriganantur, vel saltẽ non occupent totum hominẽ, vitia tamẽ linguæ per omnes vitæ partes spargãtur atq; grassentur. Mature igitur

Li. 8. de vit. Philosoph.

Li. 9.

Serm. 9. 6.

Li. 18. hist. c. 29.

& diligenter illam coercere studeamus.

Dicitur autē inflammari à gehenna, id est, concitari ab ipso diabolo, & prouocari ab ipso diabolo, cuius domus, sedes, & perpetuus incolatus est ipsa flamma gehennæ. Hic enim salutē nostrę inuidens, peccata suggerit; deinde, per linguā aperit, tandēque per cætera membra diffundens, illa ad effectum perducit. Ad hæc appositè scribit Irenæus martyr, diabolum etiā nunc, per linguas hæreticorum mentiri aduersus Deū, & homines ad mortē seducere, sicut olim per serpentē primos parētes nostros mentiēdo seduxit & perdidit. Nemo enim negabit linguā Lutheri inflamatā fuisse à Satana, cum ipsemet scriptis editis profiteatur ipsum Satanā noctu sibi apparuisse, & argumenta subministrasse, quibus sanctissimum Missæ sacrificium impeteret. De cunctis aliis hæresiarchis, quantumuis dissimulent, idē est iudiciū: vt nos etiā ex illorū publicis scriptis nō vno tantū loco alibi euicim⁹. Intēperās ergo lingua est velut ignis inferni flāma, quā timoris Diuini aquis extinguere necessum est.

Cū deniq; hui⁹ vitia horūq; omnē suspicionē Apostolus & à Deo, & à prima naturæ humanę cōditione tā studiosè remoueat, vt diabolū accuset, profectō nunquā satis refellēda & execrāda impietate tenentur Caluiniani, quando omnīū peccatorū causam Deo optimo & maximo tribuunt. Sed de hac re copiosius in Dialogorū nostrorum priore hebdomada.

7. Omnis enim natura bestiarū, & volacrū, & serpētū, & ceterorū domatur, & domita sūt à natura humana.

8. Linguā autem nullis hominum domare potest: in-

quietum malum, plena veneno mortifero.

Quintum est argumentum, quo facta collatione ad alia animalia quantumuis ferocia & truculenta, Apostolus probat humanæ linguæ petulantiam & improbitatem omnium maximā esse, eò quòd semper indomita permaneat: etiam si feræ, serpentes, belluæ tam marinæ quàm terrestres, hominis industria māfuescant. Est igitur illa omni vulpe nequior, omni lupo tristior, omni leone crudelior, omni tygride truculentior, omni vulture rapacior, & omni bellua immanior. Scribit ad hæc vener. Beda. Legimus apud Plinium immanissimam serpentum aspidem in Ægypto domitam à patrefamilias, & quotidie de cauerna sua egressam, ad mensam eius annonam percipere solitam. Legimus etiam mansuefactam tygridem, ab India, Anastasio imperatori missam. Huius meminit Plinius l. 8. hist. c. 17. Marcus Paulus Venetus in libris de regionibus oriētalibus, refert magnum Cham imperatorem Tartarorū habere cicuratos leones, leopardos, tygrides, linceos, vrsos, & reliquas id genus feras, domesticas, quibus ad capiendas eiusdem speciei feras efferatas in venationibus vtitur. Plinius rursum l. 8. c. 16. & scribit, Facile esse domare leones: deinde, tygrides mansueferi: ac elephantes brutorum maximos ad eò dociles esse, vt & Regem agnoscant inter cæteros omnes, & adorent. Idem quoque l. 8. c. 17. refert plurimos homines ac pueros à draconibus & serpentibus seruatos fuisse à periculis, vel directos per inuia & deserta loca. Subiungitur etiam ab hominibus crocodili, mitescunt

Prefat. in l.
4. & lib. 5.
c. 23.

Annot. in
l. 1. Irenæi.
c. 9. & lib.
2. c. 56. &
57.

Plin. lib. 9.
c. 8.

aspides, aquilæ & vultures familiares redduntur, picæ & graculi humanas voces sonare discunt. Accipitres & falcones ad dominorum suorum manus sæpe reuolare cernuntur, ad amicitiam hominum alliciuntur delphini: & omne genus animantium industria artèque humana domatur. Unguibus & dentibus sæuiunt leones: at, veneno carent. Venenum habent viperæ & aspides: sed nec vngues, nec cornua, &c. Lingua verò improba, innumeris modis nocere potest, nimirum, & feritate insuperabili, & veneno tam animæ quàm corpori mortifero. Serpentes solos præsentés sibi lædunt, lingua improba etiam absentes procul. Quinimo & vita functos aliquando lacerat atque proscindit, &c.

Ser. 4. de
verbis Do-
mini.
l. de nat.
& grat. c.
15.

Hæc porrò non ideo dixit Apostolus (vt AVGVSTINVS obseruat) vt illius improbitatem nostra negligentia perpetuò dominari permittramus: sed vt cunctis viribus contendamus eam cohibere ac moderari. Demùmque ad eam domadã diuinum postulemus auxilium, vt non nos ipsi, sed Spiritus Patris nostri loquatur in nobis. Igitur cum Dauide toto pectore rogemus: *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Vbi rectè CHRYSOSTOMVS: Postulationem incipit Dauid ab eo, quod omnium malorum causa est, si negligatur: quemadmodum bonorum, si in eo cura ac studium ponatur. Addit, Quemadmodum nihil iuuant domus, vrbes, mœnia, nisi sint qui portas custodiant, claudant, & aperiant cum opus fuerit: ita nulla est hominis vtilitas, nisi ratione os suum

Psal 38.

claudere & aperire didicerit. Scriptum namque est, *Non tor gladio, quot lingua ceciderunt.* Et Christus ait, *Quæ ex ore exeunt, coinquinant hominem.* Quoniam Phariseus ori suo fores nõ apposuit, paucis verbis, quæ intus erant, perdidit: quemadmodum qui thesaurum posuisset in domo, in qua nullæ fores fuissent. Nisi enim Eua locuta esset cum serpente, & verba dixisset quæ non conueniebant, tantum damnum non intulisset. Hactenus Chrysostomus.

Ecc. 28.

Matth. 15.

Luc 18.

Gen. 3.

Illos autem qui linguas suas domare negligunt,

AVGVSTINVS his verbis coarguit & pudefacit: Homo domat feram, nõ domat linguã. Domat leonem, non refrenat sermonẽ. Domat ipse, & non domat seipsum. Domat quod timebat, & vt se domet non timet quod timere debebat, &c. Et paulò post, *si linguam hominum nullus domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram.* Equus nõ se domat, nec camelus, nec elephãtus, nec aspis, nec leo: sic & homo non se domat: ergo Deus queratur vt dometur homo. Ergo Domine, *refugium factus es nobis, &c.* Et author sermonum ad fratres in eremo, Non debemus (inquit) tantum oculos clausos seruare, sed & linguas intra dentes seruare illæsas: sermo enim vanus, vanæ conscientiæ index est. Qualis es, tales sermones loqueris, talis & mens comprobatur: & qualis fueris in factis, talis comprobaris in verbis. Qualis est homo in mente, talem verbositas depingit in ore, &c. Summa tamen verecundia est, & depressa deiectio, non posse linguam re-

Serm. 4. de
verb. Do-
mini.

Psal. 82.

Serm. 3.

frēnare, & tam vile non posse ligare membrum, &c.

Serm. 29.

Idem rursus explicans intemperantis linguæ varia incommoda, scribit: Non solum est lingua dolosa, quæ seminat inter fratres discordias, quæ suscitatur lites, quæ incitat furores, quæ etiam conuentus conturbat: sed etiam illam linguam dolosam dicimus, quæ te laudare aduando procurat. Nam tales aduatores sunt, mendacia diligunt & faciunt, quia falsitatis sunt inuētores, diaboli fratres, veritatis destructores, puritatis deuiatores, odiorum inuētores, Satanæ mediatores, Dei persecutores, & omnium malorum inuētores. Mel in ore portant, & venenum aspidum insanabile in corda hominum conspuunt, &c. Nos verò fratres si verberamini à lingua dolosa, humili & tranquillo animo dicite: *Domine libera animam meam a labiis iniquis, & à lingua dolosa, &c.*

Psal. 119.

Dauid & in aula Saulis, & toto exilij sui tempore, adulatorum & detractorum linguis flagellatus & traductus, de his & frequenter & grauiter apud Deum conqueritur: mirisque comparationibus illarum improbitates describit in psalmis. Ac in primis cum sepulcris mortuorum patentibus, ex quibus fœtores oriuntur intollerabiles, eas conferens dicit, *Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant.* Et diuinam iustitiam aduersus illas implorans, subdit: *Iudica illos Deus. Decidant à cogitationibus suis, expelle eos, &c.* Deinde, aduersus Doeg Idumæi maledicam linguam insurgens, simulque cælestem

Psal. 5.

ultionem in eum prædicans, ait: *Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua: sicut nouacula acuta (qua nihil acutius, & ad discindendum aptius) fecisti dolum.* Nam eius delationibus Sacerdotes Domini de Nobe, occisione delati fuerant. *Propterea Deus destruet te in finem, euellet te de tabernaculo tuo, &c.* Et de auilicorum improbis apud Saullem detractionibus hanc querimoniam contexit. *Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Quid autem ferreis & calybeis armis fortius? quid sagittis ocyus? aut gladio acuto terribilius? His itaque ora & linguas impiorum, potius quàm manus armatas fuisse dicit. *Et postea, Exacuerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum.* Tandemque linguis serpentum acutissimis, & venenis aspidum eadem assimilians ait: *Acuerunt linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labiis eorum.* An non ergo impudens, blasphemæque lingua, inquietum malum est, & plena veneno mortifero?

9. *In ipsa benedicimus Deum & Patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.*

Sextum argumentum de lingua moderanda, sumptum à collatione frequentis vsus & abusus linguæ. Vfus autem legitimus eius est, cum Deum Patrem laudamus in operibus suis, virtutem prædicamus in miraculis, benedicimus in donis ac beneficiis acceptis ab eodem: hisque proximos nostros ad eum nobiscum timendum, amandum, & inuocandum excitamus &

prouocamus. Ad hunc quippe finem & vsum, linguam sermonis effectricem initio Deus homini contulit. His addit CHRYSOSTOMVS, Lingua membrum est per quod cum Deo colloquimur: & summa veneratione dignum (adorationem S. Eucharistiæ attende) sacrificium

In Ps. 104. suscipimus. Idem rursus, Linguam nostram vocat manum, qua pedes Dei in oratione attingimus. Denique etiam linguam Christi, cum ea loquimur, quæ præcepit Christus. Rursumque,

Hom. 79. in Matth. Vnius beati Pauli linguam, omni sole splendidiùs per totum orbem splenduisse scribit. De-

Proëmio in Epist. ad Rom. mum concludit, linguam magis quàm pupilam oculi custodiendam esse. Nam dictum est impossibile, quàm debeamus sacris linguis Prophetarum, Apostolorum, discipulorum, Martyrum & Confessorum, propter fidei & pietatis doctrinam ab illis orbe toto annunciatam & promulgatam.

Ho. 52. in Matth.

Vide autem in primis, Deum id suo iure ab hominibus reposcere, vt eum benedicamus & laudemus, tum virtutes ipsius celebrando, tum præceptis obaudiendo. Nam vt is nobis benedicere dicitur, cum sanctificat, liberat, seruat, & donis tam spiritalibus quàm corporeis pauperiem nostram exornat: ita & nos eidem benedicimus, quando gratam mente illius potestatem, misericordiam, benevolentiam, sapientiam, bonitatem in nos effusam, & priuatim & palam commemoramus, ei gratias agimus, miranda eiusdem opera prædicamus, atque in cunctis periculis & necessitatibus nostris auxiliù eius

suppliciter & confidenter imploramus. Ad hæc benedicendi speciem pertinet istud veteris Tobia ad iuniorem filium suum præceptum, *Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, vt vias tuas custodiat.* Et Raphaëlis archangeli ad vtrumque: *Benedicite Deum cali, & coram omnibus videntibus Tob. 12. confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.*

Hoc idem resonant omnes ferè psalmi Davidis, vt potè: *Benedicam Dominum; qui tribuit mihi intellectum. In ecclesiis benedicam te, Domine. Benedicam Dominum in omni tempore. Benedicam te in vita mea, labia mea laudabunt te. Benedicite Gentes Deum nostrum.* Et plurima eiusdem beneficia commemorans, & animam suam & cunctas eius facultates ad benedicendum excitans, ait: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, &c.* Huic porro benedictionis diuinæ speciei aduersantur, & Deo maledicere perhibentur, qui contumeliosè in eum, perfectiones, opera, atque iudicia eius iaciunt. Huiusmodi fuit Agyptiorum rex dicens, *Quis est Dominus vt audiam vocem eius? Nescio Dominum, & Israel non dimittam.* Et superbissimus thrafo Holofernes dicens ad Achior: *Ostendam tibi quoniam Deus non est, nisi Nabuchodonosor.* Et Babylonicus tyrannus ad tres pueros: *Et quis est Deus qui eripiet vos de manibus meis?* Nicanor denique, interrogans, *Si est potens in caelo, qui imperauit agi die sabbathorum?* Sic enim isti, & alij gigantum fraterculi, & ipsam Diui-

Psalm. 15.

Psalm. 25.

Psalm. 33.

Psalm. 62.

Psalm. 65.

Psalm. 101.

Exod. 5.

Judith. 6.

Dan. 3.

1. Mach. 15.

nitatem, & summas perfectiones eius, quas vereri & benedicere debent, superbissimè aspernantur atque blasphemant.

Ad alteram autem speciem benedicendi Deum pertinent hæc Augustini verba. Hoc est benedicere Deum in ecclesiis, Fratres, sic vivere ut per mores cuiusque benedicatur Deus. Nam qui benedicit Domino linguâ, & factis maledicit, non in ecclesiis benedicit Domino. Linguâ propè omnes benedicunt, sed non omnes factis. Quidam voce benedicunt, quidam moribus, &c.

Abusus autem linguæ est, quòd eadem *exercamur homines, qui ad imaginem Dei conditi sunt*. Respicit autem Apostolus ad historiam creationis, in qua scribitur, Deum condidisse hominem ad imaginem & similitudinem suâ. Ergo violatur Conditor hominis, quando viua veraque imago eius in homine probris maledictisque vexatur. Nam in Deum pius esse nõ potest, qui crudelis & maledictus est aduersus proximum. Enimuerò si benedicendus est Deus in operibus suis, id præsertim in hominibus valere debet, in quibus relucet imago eius & gloria. Et tamen hoc organo laudamus Deum, patrem illum appellantes, & cum eodem vituperamus & infamamus proximi, ad Dei similitudinem conditum. Linguâ canimus Deum omnium bonorum authorem, & eadem, summis malis affligimus hominem, quasi in hunc iactæ contumeliæ non pertinerent ad Deum eius conditorem. Hanc peruerforam hominum hypo-

crisum

crisum auersatur Deus, cum Propheta de his conqueritur, *Ore suo benedicebant, & corde maledicebant*. Et impio dicit, *Quare tu enarras iniurias meas, & assumis nomen meum per os tuum? Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, &c.*

Eâdem rursus sceleratissimè ac perniciosissimè abutuntur, qui veritatem agnitam impugnant, sanctis iam cum Christo in cælis regnantibus bellum denunciant, sanctissimis Ecclesiæ sacramentis atque ritibus eorum obloquuntur, fidem catholicam impugnant, suis hæresibus animas Christianas inficiunt & perduunt, &c. Nam hi linguis quidem suis fingunt se benedicere Deum: iisdem verò rebus sanctissimis obtreant.

Abutuntur iterum & hominibus maledicunt, qui fictis criminationibus eos onerant, falsisque testimoniis & delationibus apud tyrannos opprimunt. Impingunt enim in illud præceptum diuinum: *Non dices contra proximum tuum falsum testimonium*. Imitantur verò sceleratos Israëlitas, qui Achabo & Iezabeli ministri fuerunt, ut sanctum virum Naboth neci traderent. Sequuntur & sceleratorum duorum Iudicum impietatem, qua Susannæ castissimæ feminæ maximum crearunt periculum. Denique verè sunt germina, imò & genimina viperarum illarum, Iudæorum, qui Christum de multis tam falsè quàm impiè coram Carpha, & Pilato, & Herode accusauerunt.

Abutuntur quoque linguis suis obscenis ac

Y

impudicis verbis delectantur, fornicationes & adulteria sua nefariè iactant, & velut ad mortis flabellis fœdæ concupiscentiæ carbones in aliis excitant & accendunt. Hos enim ad reproborum cœtum pertinere Spiritus apertè pronunciat, dicens: *Gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus passionis, quorum via peruersa sunt, & infames gressus eorum.* Et Paulus adfirmat, colloquia praua bonos mores corrumpere: simulque docet, nec fornicatione, nec aliquam immudiam nominandam esse inter Christianos, &c.

10. *Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei, hac ita fieri.*

Ex superiori argumento duo colligit. Primum, vnicam hominis linguam longè distitorum & contrariorum effectricem esse, quod monstro prodigioque simile est. Nam aduersatur ordini naturæ, quòd ab vno principio procedant effecta contraria: quandoquidem contrariorum contrariè debeant esse causæ. Secundum consequens est, ergo longè longius fugiendum est hoc malum, & lingua sedulo custodienda. Apologus Satyri hospitem suum fugientis, quòd ex eodem ore calidum efflaret ac frigidum, huc pertinet, Spiritus autem diuinus eos auersatur, qui nec calidi sunt nec frigidi: sed tepidi. Discamus nos hinc lingua Deum colere & laudare: proximos nostros in bonum edificare, & sale prudentiæ nostros condire sermones.

S. MAXIMVS Abbas, & martyr, ex hac D. Iacobi sententia, aliisque aliquot similibus, docet

cauendum ab adulatoribus, quoniam frequenter qui in faciem laudant, clam detrahunt. Ad ditque ista ex Chrystomo: *Qui improbitatem laudat, eam poenitentia remedio fraudat.* Item, hæc b. Ignatij. Vt sanus sim in his quæ ad Deum pertinent, vehementius tamen verendum mihi est, & cauendum ab his, qui me temerè inflant, laudantes enim me flagellant. Denique & istud Socratis: Fidos eos existimato, non qui dicta & facta tua omnia laudant: sed qui quæ peccaueris reprehendunt.

11. *Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amarant aquam?*

Septimum argumentum à similitudine fontis desumptum sic potest formari. Pugnat cum experientia, ratione, & natura, vnicum fontem eadem scaturigine, ac eodem canali & foramine, aquâ proferre dulcè & amarant, potabilem & non potabilem. Igitur lingue, quæ tantummodo ad Deum celebrandum, & proximum ædificandum condita est, nunquam permitti debet, vt Deum benedicendo, proximo suo maledicat. Prodigosus est igitur ille, qui eadè linguâ benedicit & maledicit, mortem & vitam prædicat, virtutem & vitium persequitur, vituperium & laudè depromit. Monstrosus est qui lingua orat, *Pater noster, qui es in cælis, &c.* Dimitte nobis debita nostra, &c. Eadem verò crudeliter sedit in fratres suos qui sunt in terris, pro quibus Filius Dei mortuus est. Portentum est, qui linguâ prædicat Dei bonitatem, clementiã, & misericordiã in homines: eandè verò exacuit in con-

fortes & proximos suos. Indignus est hominis titulo, qui pacem habet in ore, opere autē ferit lites & bella. Qui semen cælestis doctrinæ pollicetur, & merū seminat aconitum. Sunt equidem fontes scaturientes aquis saluberrimis: & sunt fontes quos gustasse saluberrimū est. Sunt qui suffundant aquam dulcem & potabilem: & sunt qui amaram & fæsam. Neque id mirum, cum per diuersas terræ venas fluens aqua, sulphuris, ferri, aluminis, calcis saporē refert. Igitur ex eodem hominis corde, ex eodem ore, & per eadē linguam effundere inter homines benedictiones & maledictiones omnino indecēs & absurdum est. Qui sunt istiusmodi, repugnant naturæ, eiusque ordinem præstitutum à Deo subuertunt: quandoquidem & fontes, & arbores, ab huiusmodi hypocrisis cernimus abhorre, &c.

Hic porro attende, multa planeque diuina miracula etiam in rebus inanimis, id est, super fluminum & fontium aquis, in hominum fauorem, & Diuinæ potestatis, sapientiæ, & prouidentię manifestationem fieri: quæ à Plinio tametsi viro planè impio & atheo, magna ex parte describuntur. Nam potæ variis morborum generibus medētur, & afflictis hominum rebus subueniunt. Sunt quæ neruis, pedibus, tibis & coxendicibus fractis vel luxatis non mediocriter profiunt. Aliæ leniunt & inaniunt aluos, aliæ sanant vulnera, aliæ capiti, aliæ auribus, aliæ oculis medentur. Sunt quæ sterilitatem vel fæcunditatem fœminarum procurant,

Plin. l. 2.
c. 106 &
l. 31. c. 2.

& homines ab infania liberant. Sunt quæ calculosos, podagricos, febricitantes sanant: aliæ lymphaticos & hebetes reddunt. In Bœotia insula duo sunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem adfert. Sunt quæ voces canoras, sensus subtiliores & pilos albos, mox nigros reddunt. Sunt quæ inebriant, & quæ vini odium tædiūque generant. Sunt quæ in lucernis & lampadibus velut oleum ardeant. Sunt in quibus ligna, folia, & quæcunque alia lapidescunt. Est amnis in Bithynia, cuius gurgite notantur periuri pati velut flammam vrentem, &c.

Horum etiam meminit Tertullianus libro de anima c. 50. & libro aduersus Valentinianos, c. 15. Sed idem toto libro de Baptismo, superioribus adiicit mirabilia facta in aquis diluuij maris rubri, petræ deserti, Iordanis atque Bethesda, quæ in sacris libris referuntur: atque hæc omnia ad, illustrandam Dei virtutem in sacramento Baptismatis pertinere copiosè & eleganter docet.

ANTON. MELISSA ex hoc D. Iacobi loco, & consimilibus, docet laudem ex rebus pessimis non esse captandam, nec adulatoribus cedendum: veram autem ac solidam gloriam nasci ex virtutum officiis. Subdit hæc Nazianzeni verba: Præcipuum beneficium est, in rebus honestis laudari. Laus enim parit æmulationem, æmulatio virtutem, virtus felicitatem, quæ supremum & finis est omnium, quæ desi-

Scrm. 51.

derantur. Deinde & hæc Chrysoſtomi, *Qui laudant improbòs, erunt participes eorum ſuplicij: & qui bonos laudant, confortes erunt coronarum, quæ illis deſtinatæ ſunt. Exemplum in Scriptura habemus, Dixit enim Dominus ad Abraham. Benedicentes tibi benedicam, & execrantes te, execrabor.*

12. *Nunquid poteſt, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficum? Sic neque falſa dulcem poteſt facere aquam.*

Oſtauum pro moderanda lingua argumentum iſtud ſumitur à comparatione linguæ cum arboribus. Senſus autem eſt: Singulæ arbores ſeſe aded in propria ſpecie continent, vt nunquam alterius fructum ſibi edendum aſſumant. Igitur & lingua, quæ ad officia virtutum conſtituta fuit, vitiorum fructus nunquam proferre debet. Nunquam enim ficus, quæ naturâ dulcis eſt, amaras oliuarum baccas producit: Nunquam vitis uvas proferens ficus edit. Nunquam quercus pro glandibus, pira: velut pirus, pro fructibus ſuis glandes: ſed cuique arbori fructus reſponder, & radicis ſuccum ſapore reſert. An non ergo monſtrum immaniffimum iure cenſetur homo, qui eodem peſtore, eiſdemque buccis & labiis, pietatem & impietatem, veritatem & mendacium, ſalutem & exitium eſſat? An non qui eiufmodi eſt, cum natura, eiufque authore & ordinatore Deo conſigit? Summa ergo cura atque diligentia cohercenda eſt lingua, ne tam nefarios ſecumque pugnantès fœtes edat. Enimuerò vt improba

linguâ nihil eſt pernicioſius, ita bonâ & etudatâ nihil ſalubrius.

In his autem primo loco perpende, quàm humile dicendi genus, & ad captum vulgi accomodatam vſurpauerunt beati Apoſtoli, qui lingua angelorum alioquin vti potuiſſent: aſſumptis etiam ad illud ruſticis & domeſticis exemplis, aded omnis oſtentationis expertes, & inanis priuatæque gloriæ fuerunt contemptores. Sic Diuinæ gloriæ ſtudioſos, & vtilitatis proximorum amantes nos omnes eſſe decet: & ad hunc ſcopum omnia ſtudia noſtra, omnes adhortationes & cõciones dirigere. Iiſdem namque ſimilitudinibus Chriſtus ſummus Dominus & magiſter noſter in concionibus utebatur, vt ex plerisque euangeliorum locis aper- tum & certum eſt, *Non poteſt arbor bona malos fru-* Math. 7.
ctus facere, &c. Facite arborem bonam, &c. A fru- Luc 6.
ctibus eorum cognoſcetis eos. Nunquid colligunt de ſpi-
nis uvas? &c. Ex fructibus arbor dignoſcitur, &c.

Præterea obſeruandum, Apoſtolum tota ſu- Math. 12.
periori diſputatione tantummodo detractores, blaſphemos, & maledicos damnare: non autem verbi diuini præcones, qui zelo iuſti- tiæ & correctionis feueras increpationes. & redargutiones, in ſuis ad populum concionibus aliquoties vſurpant, immò & Diuinas iras, vltiones gehennas, inferos, & diabolos peccantibus denunciant ac obiiciunt, vt horum ſaltem terrore peccare deſinant, & pœnitentiæ fructus dignos faciant. Debet autem abeſſe

animis omnis liuor, omnis appetentia vindictæ, & criminandi libido: adesse verò Diuini timor, proximorum amor, & omnis Euangelicæ modestia. Eo enim animo Præcurfor increpans Pharifæos dicebat: *Progenies viperarum, qui docebit vos, &c.* Et princeps Apostolorum Simon mago dixit, *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Et Paulus Elimæ: *O plene omni dolo & fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, &c.* Quinimò Christus perfectissimum omnis moderationis exemplar, horrenda maledictionum tonitrua postremis concionibus in Pharifæorum pertinacem infidelitatem contorsit, vt horum saltem terrore, vel illos ad pœnitentiam compelleret, vel inexcusabiles redderet, vel quasi iudex vltimam sententiam reis, conuictis, perditisque hominibus proferret. Quàm duriter à patribus excipiantur hæretici, videat qui volet, in Annotat. nostris super Irenæum, l. 1. c. 5. 8. 12. & 29.

Obseruat postremò D. Thomas, octo species improbarum linguarum hîc ab Apostolo damnari. Prima, detractorum: 2. adulatorum: 3. superborum, de quibus dicitur: *Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam,* 4. viperinas linguas, de quibus scribitur: *Ferenum aspidum sub labus eorum,* 5. blasphemorum & maledicorû: 6. proditorum & hypocritarû: de quibus Psaltes cœqueritur, *Quid detur, aut apponetur ad linguam dolosam* 7. luxuriosorum ac spurcorum: 8. aduocatorum corruptorum.

Matth. 3.
Act. 8.

Act. 13.

Matth. 23.

Psal. 11.

Psal. 13. &
1:9.

Psal. 119.

Ac de his omnibus cum Dauide exclamandum est iugiter ad Deum: *Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa, &c.* Atque hæc de secunda huius capituli parte.

13. *Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostandat ex bona cõuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ.*

Hæc est tertia pars huius capituli, in qua post vehementem interrogationem, quæ & negandi & increpandi vim habet, describit quibus virtutibus præditus esse, & quibus è contrario vitiis carere debet verus pastor & Doctor ecclesiasticus. Eadem quoque operâ vniuersos Christianos absterret ab omni crudelitate, insolentia, inuidia, & contentione: suadet verò omnem mansuetudinem, & moderationem quandiu inter homines vitam egerimus. Rogat igitur, Estne aliquis inter vos, qui aded sibi in rebus Diuinis & humanis sapere videtur, vt statim audeat aspirare ad Doctoris cathedram, summique pastoris gradum & officium? Prodeat in publicum quisquis ille sit. Sed viderit ille, si præcedentis vitæ mores ita composuerit, vt mansueti ac hominis Christiani nomine satis dignè clareat. Non iactet arrogatè & fastuosis verbis suam sapientiam, non inflatis buccis suas laudes crepet, non se cunctis mortalibus præferat. Huiusmodi enim superbos & arrogantes nec amat, nec eligit Spiritus sanctus Ecclesiæ sempiternus rector: sed qui piis, integris, & mansuetis moribus ac bonis operibus, potius quàm verbis

3ª part. c. 3.

offenderit qualis sit. Hæreses professores amant contentiosos, feroces, arrogantes: Catholica verò & apostolica doctrina omnem mansuetudinem, modestiam, pudorem, patientiam, & animos à contentionibus alienos omnino requirit.

In primis ergo certum & apertum est, homines arrogantes & contentiosos, quales sunt omnes schismatici ac hæretici, nec verè sapientes, nec vera scientia præditos esse. Gloriosè quidem sapientiã iactant: sed non quod quisque loquatur, verùm qualè sese gerat, spectadum est. Non sunt autem mansueti ac mites: sed elati, superbi, sanctorum patrum & Doctorum contemptores, seditionibus & bellis omnia miscent, piorum sitiunt sanguinem, &c. Apostolus describens hæreticum, *superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnis verborum.* Et ne de vno tantum & altero id affirmasse videatur, de omnibus ait, *Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. sed ultra non proficiunt. Insipientia enim eorum manifesta erit in omnibus.* Irenæus martyr vanissimas Gnosticorũ glorias refellèss scribit: Vani sunt omnes, & indocti, & insuper audaces, qui frustrantur speciem Euãgelij. De eisdem quoque Tertullianus: Omnes tument, omnes scientiam pollicentur. Ante sunt perfecti catechumeni, quàm edocti. Epiphanius denique: Sese cognominant Gnosticos, id est peritos, scientes, & rerum diuinarum humanarumque cognitores. Sed ista no-

1. Tim. 6.

2. Tim. 3.

Li. 3. c. 40.

1. præscrip. c. 41.

Contra Val. lenti.

mine tenus: nam reuera nihil est imperitius, &c.

Patet deinde, Apostolum quatuor præsertim conditiones atque perfectiones in vero ac legitimo Ecclesiæ pastore & doctore requirere. Prima est, vt sit σοφός, sapiens, id est, rerum diuinarum & humanarum cognitione præditus. Ita enim Sapientem definit Tullius: probatque Augustinus lib. 1. contra Academicos, c. 8. Assentit Lactantius his verbis: Omnis sapientia hominis in hoc vno est, vt Deum cognoscat & colat. Et paulò post. Qui vult sapiens ac beatus esse, audiat Dei vocem, discat iustitiam, sacramentũ natiuitatis suæ noscat, humana contemnat, Diuina suspiciat, vt summum bonum ad quod natus est possit adipisci, &c. Enimuero huiusmodi sapientia omnibus quidem Christianis, sed pastoribus ac doctoribus præsertim est necessaria, vt suæ professioni respondeant. Propterea enim à Christo appellantur *sal terra, lux mundi, pastores, rectores, agricola, viticola, dispensatores, legati, cooperatores, magistri, &c.* Quid autem reipublicæ ac ciuitati magis exitiosum, quàm speculator cæcus, cursor, claudus, aut præco mutus? Viderint ambitiosuli nundinatores sacerdotiorum, qui vix legere didicerunt, & tamen ad Episcopatus officia nihil dubitant aspirare, & paræcorum inuadere locos & munera.

Secunda conditio est, vt sit ἐπισήμων, sciens ac peritus: quod Theologi intelligunt, versatum esse tam in praxi virtutum moralium & Theologicarum, quàm in illarum speculatione. Hoc

Vide

Tuscul. 4.

Li. 3. c. 30.

Matth. 5.
Io. 10. et 25.
Luc. 9.
Eph. 4.1. Cor. 3. et 4.
2. Tim. 5.Legendi puto
Pava. 503

Pf. 118. quondam à Domino Rex simul & propheta postulauit dicens, *Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me.* Hinc author libri de duodecim abusuum gradibus apud Cyprianum, explicans hunc versum *Apprehendite disciplinam, &c.* ait. Disciplina est morum ordinata correctio, & maiorum precedentium regularum obseruatio, de qua Apostolus monet: *In disciplina perseuerate, fratres.*

Tertia veri pastoris conditio est, vt sit animo lenis, facilis, & mansuetus. Est autem mansuetudo (vt ait Aristoteles) depressa sedatio, & studiosa mediocritas, circa iræ passionem. Cassiodorus autem in hunc Psalmi versum, *Mansueti hereditabunt terram,* scribit, Mansuetos appellamus patientes & mites, qui alienas improbitates tolerant, cuiusmodi fuit Christus, qui *cum malediceretur non maledicebat: & quasi agnus mansuetus portabatur ad victimam.* Dauid eximia mansuetudine noluit Semei conuitia iactantem occidi: & Sauli hosti infestissimo sæpius indulgit. Vnde Salomó precatur, *Memento Domine, Dauid, & omnis mansuetudinis eius.* Beatus Areopagita ferociam cuiusdam Demophili castigans, adfirmat, Iosephum, Mosem, & Dauidem, maximam apud Deum gratiam inuenisse, quoniam mansueti fuerunt. Hinc Christus ait: *Discite à me, quoniam mitis sum, & humilis corde.* Et Paulus docet, *Seruum Dei debere esse mansuetum ad omnes.* Episcopum quoque vult esse modestum, non litigiosum, &c.

Quarta conditio est, vt per exercitium bo-

norum operum priorem conuersationem suam comprobauerit. Ideò enim & Paulus scribit. *1. Tim. 3. Oportet episcopum esse irreprehensibilem, ornatum, prudentem, hospitalem.* Et D. Bernardus censet longè efficaciorum esse vocè operis, quàm sermonis.

Dabis, inquit, voci tuæ vocem virtutis, si quod suades, prius tibi illud videris persuasisse. Et alibi, Illius libenter doctoris audio vocem, quæ non sibi plausum, sed mihi plactum moueat.

14. *Quod si zelum habetis amarum, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem.*

Nunc docet quibus vitiis carere debet Christiani omnes, præcipuè autem Ecclesiarum pastores & Doctores. Si habetis, inquit, animos amarulenta inter vos emulatione vitiatos, si cor habetis contentionibus, & peruicaci studio, inuidiæque corruptum, cedite potius docèdi munus, quàm vt gloriæ vestræ contentioni que seruientes, mentiamini aduersus euangelicam veritatem. Hanc enim nemo syncerè tradere potest, nisi cuius animus liber fuerit ab omnibus humanis affectibus. Proinde, quisquis ad hanc professionem accedit, si fenserit animum suum infectum amore, aut odio humano, si liuore, si studio gloriæ, si cupiditate pecuniæ, si voluptatum dulcedine, prius diligèter expurget intima pectoris, vt ad purissimam doctrinam purus accedat. Ne illotis manibus & pedibus sanctissimam istam functionem capeffat.

Primum ergo à zelo amaro, id est, omni amarulenta inuidia felicitatis proximorum, verus

Ser. 19. in Vide. Cantic.

Ser. 58. in Cantic.

Si inuidos

Pastor & Doctor debet purus ac immunis esse. Amarum autem zelum vocat inuidentiam, quia nutritrix est indignationis, quæ multam habet animi perturbationem, tristitiam, amaritudinem & anxietatem. Notat autem D. Thomas quadruplicem esse zelum. Primum, cæcum quandam affectum id defendendi, quod non planè

Ro. 7. et 10. intelligis. De hoc dicit Apostolus: *Zelum quidem legis habent* (Iudæi Euangelium persequentes:) *sed non secundum scientiam.* Seipsum quoque proficitur fuisse æmulatorem paternarum traditionum: sed ignorantia id fecisse. Secundum zelum planè malignum, quando quis alienum sibi præferri ad eò graui fert animo, vt inde multa offendicula excitet in perniciem multorum. Hac inuidia laborauerunt Cain, fratres Ioseph, Esau, Ismael, Dathan, Iudæi, Iudas, Valentinus, Simo magus, Marcion, Florinus, Blastus, Arius, No-uatus, heresiarchæ omnes. Tertium zelū amarū, de quo præfenti loco disserit D. Iacobus. Quartum esse bonum atque laudabilè, de quo Christus post Palmistam dixit, *Zelus domus tuæ comedit me.* Helias quoque ait, *Zelo zelatus sum pro domo Domini exercituum.* Pari zelo succensū fuere Phinées, Mathatias, Iudas, Ionathas, Simon, bellantes bella Domini.

10.2.

3. Reg. 19.

Secundum vitium quo sinceri pastores vacare debent, est contentio, vt nullas foueant in cordibus simultates: sed neque verbis, factis, vel consiliis exercent & doceant, præsertim victoriæ aut gloriolæ humanæ appetentia. Huiusmodi quondam fuerunt multi philosophi ac so-

Simultates

philtæ, qui varias inter auditores suos factiones & sectas pepererunt, vt alij dicerentur Platonici Pythagorici, Stoici, Peripatetici, Epicuræi, &c. Simili morbo laborauerunt omnes sectæ hæreticorum, quando alij Simoniani, alij Nicolaitæ, alij Valentiniani, alij Ebionitæ, alij Arriani, alij Donatistæ, &c. à sectarum auctoribus sunt denominati. Christiani esse desierunt, ait LACTANTIUS, qui Christi nomine amisso, humana & externa vocabula induerunt. Athanasius quoque scribit de Arianis, Nomen ab Ario obtinuerunt. Cuius si pudore non tenentur, ne querant eludere: sin pudori est, aut præ confusione abdant sese, aut resiliat à suis impietatibus. Nūquam autem populus Catholicus ab Episcopis suis, sed neque ab Apostolis Domini: sed à Domino in quem creditum fuit, nomen accepit, cum à Christo Christiani & simus & dicamur. Et AVGVSTINVS, Sumus enim Christiani, non Petriani. Apostoli siquidem non sibimet ipsis, sed Christo nos genuerunt. Nec sanguine Petri aut Pauli redempti sumus; aut in nominibus eorum baptizati: sed solius Christi, ac sanctissimæ Trinitatis inuocatione renati sumus. Iure ergo à Paulo reprehenduntur, qui dicebāt, *Ego sum Pauli, ego Cephæ, ego Apollo, quasi diuisus esset Christus.*

L. 4. c. 30

Orat. 2. cōtra Arian.

In Ps. 44.

1. Cor. 1.

Tertium est, quod omni diligentia cauere debent, ne mentiantur contra veritatem, vel agnitam impugnando; vel externis ceremoniis pietatem simulando, quam re ipsa in animis non habeat. Istiusmodi quippe homines velut fictos,

Sipocuriz

Pf 49.
Math. 7.

& hypocritas Christus veritatis summus asser-
tor reprobabit, dicens: *Quare tu assumis nomen*
meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, &c.
Non omnis qui dicit mihi, Domine, &c. Non noui vos:
Discedite à me operari iniquitatis. De iisdem Pau-
lus quoque scribit. *Verbis quidem fatentur se nosse*
Deum, factis autem negant. Et graui obiurgatione

Rom. 2.

vnumquemque illorum conueniens ait, *Qui a-*
lium doces, teipsum non doces? Qui prædicas non mæ-
chandum, mæcharis? Non furandum furaris? Qui
in lege gloriaris, per præuarcationem legis Deum in-
honoras? Per vos nomen Domini blasphematur inter
Gentes. Atque hæc de tertia parte huius capituli:
15. *Non est enim ista sapientia desursum descendens*
à Patre luminum: sed terrena, animalis, diabolica.

1sa. 52.
Ezech. 36.

Hæc est quarta & postrema pars huius ca-
pituli, in qua Apostolus ex diuersis affectis sapi-
entiaæ cælestis, atque terrenæ, colligit illam am-
plexandam esse, hanc verò respuendam & fu-
giendam. Sapientiam porrò vocat, *terrenam, fal-*
sam, diabolicam, qua quis, prætermiſſis iis, quæ ad
pietatem & salutem æternam faciunt, tantum-
modò studet elationi, ostentationi, vanæ gloriæ,
lucris, ventri, voluptatibus, contentiõibus, &
similibus, quæ huius mundi sunt. Ait autem,
Quisquis vestrum propria opinione scientiæ
inflatus, primos Ecclesiarum thronos, ac docen-
di publicum munus vsurpat, interea animo est
elato, cor habet inuidia corruptum, propriam
gloriam quærit, ardet pecuniæ cupiditate, volu-
ptatibus carnis indulget, ambitione Satanam
refert, diffidiis gaudet, & seipsum potius quàm
Christum

Christum prædicat huius sapientia non est de
cælis, sed de inferis: non à Deo, sed à diabolo: nõ
à Patre luminum, sed à principe tenebrarum: nõ
à Spiritu sancto, qui locutus est per Prophetas,
& illuminauit Apostolos: sed à Satana, qui &
angelos de cælis, & primos parètes de paradiso
suis tentationibus & fraudibus expulit. Non
est cælestis, sed potius *terrena*; quia terram sa-
pit: non spiritualis, sed *animalis*: quia potius
spectat quæ sunt corporis, & huius vitæ, quàm
quæ ad animã & vitam æternam pertinent. Nõ
est Diuina, sed *diabolica*, quia instinctu dæmonũ
habetur, illa suggerentium, quæ nos à cælestis
æternæque vitæ studio reuocant atque distra-
hunt. Istiusmodi sapientia turgent in synagogis
Iudæorũ Pharisei & Sadducei, in scholis phi-
losophorum Epicuræi, infames gentiliam pon-
tifices idolorũ, & sub nomine Christiano multi
apostata, seductores, hæresiarchæ, & impiarum
sententiarum ministri, &c.

Quatuor autem falsæ sapientiæ notas hic
tradit Apostolus. Prima est, quòd Deum au-
thorem & inspiratorem non habet: quod di-
ligenter obseruandum est aduersus prodigio-
sas planèque diabolicas Buceri, Caluini, &
Theodori Bezae blasphemias, quibus *Volunt*
Deum auctorem esse omnium errorum; & falsas
opinionum illarum; quibus pseudopropheta
prius fascinati; alios postea excæcant & demontant.
Verum, impossibile est Deum fontem luminis,
veritatis, & iustitiæ, causam esse tenebrarum,
maleficarum, & impiarum opinionum, qui-

Com. in 1.
ad Rom. l. 1.
Instit. c. 18.
sect. 1. 2. 4.
Li. adu. Ca
italonem.

40 postrema c.
pars

bus aut veritas fidei oppugnatur, aut integri mores corrumpuntur. Sed neque animarum seductores ab eo mittuntur, vt eas seducant & perdant, quas pretio magno redemit: sed propria temeritate & impudentia veniunt, idque suafore diabolo, permittente autem in vltionem peccatorum huius mundi Deo. Sic enim & Satanas à seipso accessit ad Euam, Iobum affligere poposcit, Christum tentauit in deserto, Petrumque cribrare percipiuit. Falsi prophetæ sponte currebant, & non mittebat eos Dominus; Hæretici à se veniunt in vestimentis ouium: fures non accersuntur, sed propria audacia ascēdunt in ouile, vt furentur, mactent & perdant. Deus autem paterfamilias est, qui non nisi bonum semen seminat in agro suo: non zizania. Sed aduersus has hæreses copiosè egimus in prima Dialogorum nostrorum hebdomada, Dialog. 2.

Secunda falsæ sapientiæ nota est, quòd sit ἐπίγειος, *terrena*, non cælestis: videlicet, quòd opes, pecunias, prædia, possessiones, & temporaria terræ lucra sectetur auarissimè, his noctes diésque incumbit, eadem præ cunctis meditatur & ambit. Talis erat eorum sapientia de quibus conqueritur Dominus, *Principes in muneribus iudicabant, sacerdotes in mercede docebant, & propheta in pecunia diuinabant.* Et per Ieremiam: *A minimo vsque ad maximum omnes auaritiæ student. Et à propheta vsque ad sacerdotem omnes faciunt dolum.* Pharisæorum auaritiā, Christus & grauius & frequenter coar-

Ierem. 14.
23. 26. 29.
Matth. 7.
Io. 10.
Matth. 13.

Micha. 3.

Ier. 6 & 8.

Luc. 12. &
16.

Matth. 23.

quit: & Paulus decernit *Episcopum non debere esse turpis lucri cupidum.* Pseudoprophetas & hæresiarchas semper fuisse rapaces, & lucri sectatores demonstrant Balaami, Iudæ proditoris, & Simonis magi exempla. Ignatiū ap-^{Ep. 3.}pellat ætatis suæ hæreticos, alienorum appetitores, pecuniarum rapaces, & quasi vortices. L. 1. c. 1. et 9. Irenæus martyr scribit de Valentinianis; Solos illos docent, qui grandes mercedes præstare possunt. Et postea, Maximè circa mulieres vacant, præsertim eas quæ sunt purpuratæ & ditissimæ. Augustinus li. 1. Contra literas Petiliani, c. 24. & l. 3. contra Crescouium, cap. 42. grauius conqueritur de inuasionibus, rapinis, furtis, sacrilegiis, & deprædationibus Donatistarum, eis omnino similibus, quibus Lutherani Germaniam, & Hugnostici Scotiam, Angliam, Franciam, Flandriam nostrò sæculo funestissimè deformauerunt. Tantundem de Arrianis per Africam refert Victor Vticæ Episcopus, tribus libris de persecutione Vvandalica.

Tertia falsæ sapientiæ nota est, quòd sit *Luxuriam animalis*: id est, illius professores carnis voluptatibus, quibus sensus corporis more animalium delectantur, indulgent. Animalis enim hoc loco spiritus opponitur, sicuti cum Paulus dicit, *Animalem hominem non capere quæ Dei sunt.* Corpus seminatur animale, resurget spirituale. Huiusmodi autem fœdis ac belluinis voluptatibus addictos fuisse omnium ætatum ac hæresæon autores & patronos, satis indicant

I. Cor. 2.
Et 15.

Simon magus, Helenam scortum secum assumens: & Nicolaus Antiochenus promiscuus concubitus more ferarum suis verbo & exemplo permittens. De Gnosticis scribit martyr Irenæus. Carnis voluptatibus insatiabiliter inferuiunt & carnalia carnalibus, spiritalia spiritalibus sese reddere dicunt. Quidam eas mulieres quæ discunt ab eis doctrinam, clam corrumpunt. Alij verò & manifestè, quascunque adamauerint, has à viris suis abstrahentes, suas nuptas faciunt. Alij valdè modestè initio, quasi cum sororibus fingentes habitare, procedente tempore manifestati sunt, grauida sorore, à fratre facta, &c. Eadem persequitur postea cap. 8. 9. 20. & 23. Clemens Alex. testatur Carpocratianos ad cœnas conuenientes viros simul & fœminas, lumine amoto, solitos commisceri: quomodo, & cum quibus vellent. Tertullianus scribit, Marcionem propter stuprum virgini illatû, Ecclesia motum fuisse. Appellè vocat desertorem continentia, & carne lapsum. Hermogeni exprobrat, quòd assiduè nuberet, & totus adulter esset prædicatione & carne. Apollonius apud Eusebium, adfirmat Montanum eas quas circûducebat mulierculas velut prophetissas, à viris propriis ad explendam libidinem suam abstraxisse. Cyprianus sæculi sui hæresiarchas nominat, Virginum stupratores & matrimoniorum corruptores ac depopulatores. Ervt huic narrationi finem imponam, tam lasciuos ac impudicos D. Hieronymus censuit esse omnes hæreticos, vt scripserit, Difficile esse inuenire hæ-

Li. i. c. i.

L. 3. Strom.

L. præf.

Li. 5. hist. c. 18.

Epist. 18.

Com. in c. 9. Ofc.

reticum, qui diligit castitatem. Notissimum est orbi quàm salaces & impuri fuerint Hugnosticorum antesignagni Lutherus, Bucerus, Calvinus, & Beza qui etiam publicatis poematibus, adulteria, scortationes, & pæderastias suas celebrare non erubuit.

Quarta falsæ scientiæ nota est, quòd sit *δαίμωνιάδης*; *Dæmoniaca*, nò tantum quòd cum Dæmonum ingenio, quòd est mentiri ac seducere, conueniat: sed etiam quòd professores suos instar Satanæ, reddat ambitiosos, superbos, contumaces, impacatos, perduelles, homicidas, &c. Plato in Cratylo, & post hunc Lactantius, volunt *δαίμονες*, quasi *δαίμονες*, id est *θεοφύλακτες*, scientes, & sapientes, astutos appellatos esse. Sed Augustinus scientiam illorum talem esse docet, qualis ea est de qua dicit Paulus: *scientia inflat.* Dæmon igitur mendax, superbus, fallax, seductor, & homicida ab initio, hanc artem & sapientiam suam instillauit primis parentibus, Caino, Gigantibus, idololatriis, magis, Baalisticis, pseudopphetis & cunctis deinceps hæresiarchis. Inde vocatur à Christo, *inimicus homo, qui superfeminauit Izaxania.* *Misit in cor Iudæ Simonis Iscariotis, vt proderet Christum.* Tentauit cor Ananias, vt mentiretur Spiritui sancto. Elimas à Paulo vocatur *filium diaboli*: & hæreseôn auctores, *Ministri Satana transfigurati in angelos lucis.* Nouissimorum temporum seductores prædixit, *feminaturos esse Doctrinam Dæmoniorum.* Antichristum omnium hæreticorum principè, dixit venturum esse *secundum operationem Satana:* 2. Thess. 2.

10. 8.

Gen. 3.

L. 2. c. 15.

L. 9. de cin.

c. 2.

Matt. 13.

Io. 13.

Act. 5.

Act. 13.

2. Cor. 11.

1. Tim. 4.

2. Thess. 2.

Apoc. 2.

L. 1. c. 9.

Ioannes hæreticorum cõuenticula profert esse, sedes & synagogas Satanae. Marcionem beatus Polycarpus appellauit Primogenitum Satanæ: Irenæus verò eundẽ vocauit, Os diaboli.

De huius æui hæresiarcho Hugnosticis quid dicam? Planè quod Irenæus martyr quondam de Gnosticis adfirmavit: nimirum, illos spiritus paredros, i. assessores habere, per quos prophettare & prædicare videntur. Istud inficiari audebitis, viri Lutherani & Caluiniani? At ego ipsiusmet Lutheri, prophetæ vestri apertis testimoniis confirmo. *Crede mihi*, inquit ille, *valde bene*

Tom. 2.

Germ. Iena

fol. 77.

Colloq. german. fol.

275. & 281.

novi diabolum, Mecum in dormitorio nonnunquam deambulat. Quando cum hominibus sum, non nocet mihi: cum verò me solum deprehendit, tunc docet me mores. Et rursum addit hæc magis horrenda, *Diabolus frequentius & propius mihi condormit, quam mea Catharina.* Et non parum in dæmonum schola se profecisse indicans subiicit. *Habeo unum & alterum mirabilem diabolum, à quibus diligenter, & admodum intentè obseruor. sunt enim non vulgares: sed magni dæmones, imò inter diabolos magni doctores in Theologia.* Et litteris ad electorem Saxonie scribit, *Diabolus interdum per meum cerebrum ita*

L. de Missa

privata. to.

7. fol. 228.

commecat, ut nec scribere possim, nec legere. Placet etiã ex ipsomet audire quæ noctu à Satana præceptore didicit? *Contigit me semel, ait, sub mediam noctem experge fieri: Ibi Satan mecum cepit huiusmodi disputationem. Audi, Luthere doctor perdocte, nosti etiam te quindecim annis Missas privatas penè quotidie celebrasse, & c.* Tum ordine pro-

lixèque recitat quinque Satanæ argumenta, quæ ex eius ore audiuit, his succubuit, & vera esse credidit, quæ pater ille mendacij differuit. *Qua igitur fronte, quo ore negabitis huius hæresiarcho vestri sapiẽtiam verè fuisse dæmoniacam? Non vos pudebit deinceps adeò maledicti, reprobi, & damnati præceptoris? Non pigebit impiarum opinionum, quas Satan ex infernali pectore suo in Lutheri vestri aures animũq; insuffuravit ac euomuit? De Carolstadij, Zuinglij, Caluini, Anabaptistarum, aliorumque Sacramentariorum cum diabolo commercio, communicisque consiliis, aliàs egimus.*

Annot. in L. 4. c. 32. B. Irenæi.

16. *Ubi zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus prauum.*

Sententiã superiorem, quòd illa sapiẽtia sit dæmoniacã, nunc confirmat argumento desumpto à fructibus illius mortiferis, hoc pacto; Malorum fructuum ac effectuum oportet arborem causamque malam esse. At verò æmulationes, contentiones, sectæ, opiniones blasphemæ & inconstantissimæ, & innumera scelerum portenta nascuntur ex falsa sapiẽtia, Igitur & ipsa conscelerata & damnabilis est. Vel sic dirigitur ratiocinatio; Inter mundanæ sapiẽtiæ professores philosophos, poetas, hæresiarcho, videtis quanta sit æmulatio, qualis invidentia, quæ pugnæ, quæ dissidia, quod yncendi studiũ, quanta dogmatum inconstantia, quanta bonorum morum deprauatio, & vita omni vitiorum genere contaminata. Nihil ergo am-

2. A. cu. II
2. B. 3
en. 2. 2
2. 1
2. 1

bigendum quin illorum sapientia sit terrena, & planè diabolica.

Conspicimus ergo quàm amari & pestilètes sint falsæ sapientiæ ac doctrinæ fructus, nimirù *zelus*, id est inuidia. Nam *ζηλος*, id est, *φθόνος*, inuidientia. *Contentio*, *ἐπιθεία*, id est, irritatio. *Inconstantia*, *ἀναταραχία*, perturbatio, seditio, siue tumultus: & omne malignum opus atque consilium. Hæc etiam Paulus enumerat inter opera carnis, videlicet, inimicitias, æmulationes, contentiones, seditiones, sectas, cædes, & his similia. An non duo magi Pharaonis ipsum ac vniuersos Ægyptios suos aduersus Deum, & populum eius, denique ad cædes, & postremam perniciem concitauerunt? Ecqui præter Baaliticæ hæreseos professores, Achabum & Iezabelem in prophetas Dei, ipsumque virum diuinum Eliam irritauerunt? Quantum negotij Michææ, Ieremiæ, aliisque veris prophetis, fecerunt falsi prophetæ & doctores? Christi euangelio in primis sese obiecerant Pharisei ac legisperiti: sicut Apostolis, huius mundi sapientes & Philosophi. Aded verè de his dicit Tertullianus: Plus læsere rempublicam togæ, quàm galeæ. Siquidem plus incommodi nostræ fidei attulerunt Sabellius, Arius, & alij hæresiarchæ, sapientiam humanam iactantes, quàm Nero, Diocletianus, aliisque tyranni & cruenti persecutores. Nam persecutio martyres fecit, hæresis verò apostatas. Sed singulos fructus istos perstringamus.

Gal. 5.

Exo. 4. 5.
6 & c.3. Reg. 18.
& 19.

L. de pall.

Primus falsæ doctrinæ fructus dicitur *zelus*, seu æmulatio & inuidientia: qua aduersus pios incitantur hypocritæ, illorumque prosperis aduruntur, macrescunt, disrumpuntur, enecantur. Et hoc à principe huius mundi accipiunt, qui (vt docet Cyprianus) ex zelo & liuore inter initia statim mundi, & periit primus, & alios perdidit. Nam postquàm hominem ad imaginem Dei factum conspexit, in zelum malo liuore prorupit. Quinetiam, videns Diuinam essentiam, ait Anselmus, multo se præstatiorem, contra conscientiam suam cœpit Deo inuidere, & voluit se ei parem facere. Primogenitus eius fuit Cain (inquit Basilus,) qui felicitati germani sui inuidens, ipsum crudelissimæ neci tradidit. Valentinus in hæresim terribissimam lapsus est, ait Tertullianus, quòd alius in Episcopatus electione prælatus ei fuisset. Arius, Nestorium, Macedonium, hæresiarchas ferè omnes in perditionis barathrum eadem machina Satan præcipitauit.

Secundus fœtus prauæ sapientiæ est *Contentio*, irritatio, tumultus. Nam vt vera sapientia gignit statum mentis bene compositum, sic contentio eum petrarbat, secum ipsa tumultuatur, & sine modo in alios efferuescit. Phariseis cum Sadducæis multæ & magnæ contentiones fuerunt de scriptis prophetarum, de angelis, de animarum immortalitate, de resurrectione mortuorum. Philosophorum dimicationes philosophiam ipsam inuisam multis reddiderunt. Cæsaris & Pompeij, Tulij & Catilinæ summo-

l. de zelo & liuore.

In c. 12.
Matth.

Hom. de inuidia.

l. adn. Valent.

Matth. 23.
Act. 17.

Ep. ad Ale.
apud Nice.

rum virorum inimicitia & certamina Romanum imperium ferè perdidit. Magnus Constantinus grauitè conqueritur, quòd ab Ario & gregalibus eius excitata de religione dissidia, totius orientis pacem inturbarent & labefactarent. An non eadem hæresis, vnà cum Nestorianismo Africam & Asiam impurissimis Mahometanis subiecit? Exemplo miserabilis Græciæ & Hungariæ, discant Germani & Galli perturbatores suos, hæreseôn ministros & satellites de medio sui rescindere: ne serò nimis sapiant.

Tertius falsæ sapientiæ fructus est ἀναστασία, quod vetus interpres *inconstantiam* conuertit: alij verò *seditionem, tumultum, & perturbationem* reddunt. Non enim solam animi leuitatem & mobilitatem voluit significare Apostolus: sed & perturbati animi malignitatem, quæ omnia seditionibus miscet atque tumultibus. Quàm verò inconstantes, & secum & cum veritate pugnantes fuerint veteres hæretici, superius attigimus. Noui certè, id est, Lutherus, Melanthon, Carolstadius, primi hæreseôn præsentium architecti, singulis annis, singulisque libellis doctrinæ suæ capita sic mutabant, vt illustri. Saxoniæ dux Georgius dicere solitus sit, Se bene scire quid hoc anno & mense crederent vicini sui Lutherani: sed omnino dubitare, quid proximo anno & mense essent credituri. Inconstantiam doctrinæ Caluinianæ & Bezanæ satis luculenter patefecimus Dialogis nostris: quando plus sexcentis locis eiusdem au-

thores sibi ipsis aduersos & cõtrarios esse probauimus. Quantos tumultus, quãta ciuilia bella, quàm multiplices horrendaque hominum cædes excitauerint hæreseôn Ministri singulæ propemodum Europæ deformate, suisque ornamentis spoliatæ regiones & ciuitates docent.

Quartus, qui plurima cõprehendit, est, *omne opus prauum*. Nullum namque peccatum, nullum scelus nullum facinus designari potest, quod non à seductoris falsæque doctrinæ prædicantis officina prodeat. An non à prauis idolatriæ doctoribus prophetas occidere, & altaria Dei viuētis subuertere didicerunt Achab & Iezabel? Manasses, filium suum traducere per ignem Moloch? Israëlitarū apostatæ filios suos & filias immolare dæmoniis? De fructibus cõcionum & scriptionum suarum idoneus testis sit Lutherus de auditoribus suis dicens: *Adeo Tom. 1. collo effrenes facti sunt, vt quicquid illis libeat, liceat. Non quos fol. terrentur inferno: non obaudiunt Deo, floccifaciunt*³⁴. *Euangelium, &c.* Et postea. *Sub Papa mansit nomen* Fol. 49. *Christi, sed nostrā ingratitude merebitur quòd Christus* Fol. 94. *non nominabitur.* Et rursus. *In paroecia Uitebergensi tantum vnus habetur rusticus, qui sincere suam familiam ad verbum Dei hortetur: Ceteri omnes ad diabolum ire pergunt.* Dux Saxonie Georgius accedat. Is enim literis blandissimis inuitatus à Luthero, vt vnà cum subditis in suæ partes trãfret, constat ad eum scripsit: *Dedimus operam vt pro virili caueremus, ne à nostris Euangelium tuum reciperetur. In causa sunt mali fructus inde profecti, nimirum, blasphemie in*

sacrosanctam Eucharistiam, in sanctissimā Dei genitricem, in sanctos omnes. Ex tua doctrina omnes iam olim damnatæ hereses renascuntur; omnis Dei cultus aboletur. Quando vnquam tot facta sunt sacrilegia Deo dicatorum hominum, quot sub tuo Euangelio? Quādo crebriores in Magistratus exitere rebelliones? Quando tot sacrarū ædium expilationes, tot furta & rapinæ visæ sunt? Quando maritis ablatae sunt vxores, aliisque traditæ? Quando tot numerosa perpetrata sunt adulteria, quā posteaquam tu scribere non dubitasti, *Si mulier è viro suo concipere nequeat, ad alium se transferat, à quo post & fecundari, eisdemque vir faciat?* &c. Hi pestilentissimi & amarissimi fructus, hi prauī & reprobī fœtus huius noui Euangelij, atque terrenæ & diabolicæ sapientiæ.

l. 3. parall.
c. 101.

B. DAMASCENVS citata superiore b. Iacobi sententia contra inuidiam ac æmulationem, subiicit istas ex D. Basilio: Inuidiā nullus exitiosior affectus in hominum animis. innasci potest. Vt enim ferrum rubigo, ita inuidia animā, quam obsederit, consumit; imò quemadmodum viperā exeso materno ventre, in lucernedi: videmus eodē modo inuidia quoque hāc naturam habet, vt parturientem se animam laceret atque cōficiat. Addit & ista Chrysofostomi, Quid hominibus inuidis miserius excogitari potest? Cū gaudere ipsis liceat, malunt tamē ob aliorum gloriam, nominisque splendorem mortificati affici, atque vnā cruciatum quoque à Deo poenāque intolerandam sibi accersere. Deni-

que & hos subdit Gregorij Naz. versus:

Pulchrum inuideri: turpis inuidentia.

Incede celsus, inuidos linquens humi.

Præterea, sanctus pater MAXIMVS, laudatis eiusdem Apostoli verbis, hæc subtexit ex Gregorio Nysseno: Narrant, vultures cadaueribus delectari, vnguento necari: ad maleolentia corrupta aduolare: Ita qui morbo inuidiæ tenetur, amicorum prosperitate quasi vnguento admotus, emoritur: sin autem in calamitatem incidisse animaduertit, aduolat, & os infigit aduncum, occultam miseriam extrahens. Hæc denique Socratis philosophi, Multi mortuos sepulchris remunerantur, quos viuos antea per inuidiam dolore effecerant.

Leconomus
com. c. 54.

Sed & ANT. MELLISSA, post eadem Apostoli verba, addit ex Chrysofostomo, Inuidet quidem Dæmon, sed hominibus, nulli verò dæmoni. Tu verò cū sis homo, hominibus inuides. Et quomodo consequeris veniam? &c.

Serm. 62.

17. *Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, honesta: deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordiæ, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione.*

Pulcherrima antithesi nunc describit Apostolus alteram sapientiæ speciem, eiusdemque conditiones & fructus alteri contrarios enumerat simulque docet, qualem oporteat esse verum Ecclesiæ pastorem & doctorem. Dicitur autem esse *desursum*, id est, cælestis atque diuina sapientia ista, quia verè est donum Dei, descendēs à Patre luminum. Nam apud Isaiam *Isa. 11.*

inter Spiritus sancti charismata connumerantur *Spiritus sapientia & intellectus*. Et Sapiens proficitur se Deum inuocasse, datumque sibi spiritum sapientiae, quam praeponit regnis & sedibus, diuitiasque nihil duxisse in comparatione illius. Ergo non est inuentum humanum, qualis philosophia est, sed diuinum caelesteque beneficium. Gentilium oracula vel ab impuris daemionibus, vel è terrae cauernis & tripodibus oriebantur: hæc autem sapientia è supernis infunditur. Illa afflati sancti Dei homines, ex ouiu pastoribus, agricolis, bubulcis, agasonibus, continuo sanctae Synagogae rectores, prophetae, populique sacri rectores sapientissimi euaserunt, vt Moses, Dauid, Helisæus, Amos, &c.

Mat. 5. &
28.

Luc 21.

Io. 14.

Act. 6.

Gal. 2.

Eadem illustrati Apostoli & Discipuli, sine præcedenti laborioso longoque litterarum studio, facti sunt totius orbis doctores & lumina. Promiserat illis Dei Filius, *Dabo vobis os & sapientiam, cui resistere non poterunt omnes aduersarij vestri. Paraclitus docebit vos omnem veritatem. Ille vobis suggeret omnia quaecumque dixi vobis*. Stephani hac sapientia muniti Antagonistae, non potuerunt resistere sapientiae & spiritui, qui in eo & per eum loquebatur. Paulus denique doctrinam Euangelicam, quæ hanc præsertim sapientiam continet, non accepit ab homine, neque didicit: sed per reuelationem IESV CHR ISTI.

Sed quid? Discipulis atque successoribus Apostolorum, patribus, doctoribus, nobis demum non est litteris incumbendum, vt istius supernae sapientiae fimus aliquando participes? Iteru de caelis spectadus Paraclitus, qui nos sine

studiorum vigiliis & laboribus illustret? Minime gentium. Imò post feruentes ad Deum preces, die noctuque vigilandum, legendum, scribendum, meditandum est: Spirituque Diuino nostris laboribus benedicete & aspirante, tantum eiusdem sapientiae consequemur, quantum forti nostrae decuerit & oportuerit. Nam & Christus ipse ad sacrorum librorum lectionem nos remisit dicens, *Scrutamini scripturas, &c.* ^{Io. 8.} ^{Act. 8.} Æthiops eunuchus incumbabat scriptis Isaia, quando ad eum missus est Philippus interpret. Ergo vnicuique nostrum dictu putemus, quod Timotheo suo dixit Paulus: *Attende lectioni, exhortationi, & doctrine*. Nam beatus est vir, qui in lege Domini meditatur die ac nocte. Penetralia cordis nostri peruat hæc D. Hieronymi verba: Diuinas scripturas sapius lege, immo nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce psalmos ad verbum. Disce quod doceas. Et rursum, Nunquam de manibus tuis recedat liber. Ama scientiam scripturarum, & vitia carnis non amabis, &c.

Io. 8.
Act. 8.

1. Tim. 4.
Psal. 1.

Ep. ad Nepot.
Epist. ad Rustic.

Sed eiusdem sapientiae caelestis octo fructus enumerantem Apostolum nostrum audiamus. Primum inquit, *αγνη εσις*, est *casta, pura, pudica*: quoniam docet professores suos vitae innocentiam colere ac tueri, corpore & animo castos esse: nihil cogitare, nihil loqui, nihil facere, quo vel propria, vel aliena castitas violari possit. Itè, non est ficta, sed pura & sincera: nihil hypocriticum admittit, nullis prauis affectibus indulget. Non dubitat de diuini verbi veritate: ideo

que nihil huic cōtrarium admittit, omnē peccati turpitudinem & fœditatem detestatur. Primi illius assertores Prophetæ, Apostoli, Patres, vel à fœminarum complexibus penitus abstinerunt: vel ab antea ductarū vsu fruitionēque omnino cessauerunt. Nam princeps eorum

Matth. 19.

constatē clamat: *Ecce nos reliquimus omnia.* Nam inter omnia, inquit Hieronymus, vsus fœminæ comprehensus est. Iosue, Melchisedec, Elias, Helisæus, Ieremias, Ioannes Baptista, Ioannes

Ep ad Philadelph.

1. Cor. 16.

Euangelista, Timotheus, Titus, Marcus, Lucas, Euodius, Clemens, b. Ignatij sententia, in castitate de vita exierunt. Enimvero qui sine vxore est, cogitat, quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo, &c. Apostatē verò terrenæ sapiētiae ministri, etiam oculos habent plenos adulterij, & incessabilis delicti.

2. Petr. 2.

1. ad. v. 4.

Gratiam Domini nostri transferunt in luxuriam. Effractis enim & monasteriis, & votis suis, primum semetipsos, deinde alios omni libidine contaminant, & cum Luthero Caluinoque vociferantur, Continentiam esse omnino impossibilem. Copulam carnalem adeo necessariam, ut edere, bibere, sequare, dormire, &c.

Deinde, est ἐπιεικὴς, pacifica, pacis amans & studiosa, nec contentionibus delectatur. Etenim non tantum facit cultores suos eximiâ conscientiae pace gaudere: verum ut & alios ad idem incitent, hortentur, atque perducant. Pacem docet seruare cum maioribus, illis obaudiendo: cum æqualibus, eos diligendo: & cum inferioribus, illos seruando & dirigendo. Ideo

Matth. 5.

Matth. 10.

Christus adfirmat, beatos pacificos: & Aposto-

lis

lis iubet, ut intrantes in domos hominum pacem eis precentur & offerant. Apostolus vniuersis ad quos scribit, misericordiam & pacem à Deo Patre & Domino nostro IESU CHRISTO comprecatur: eandemque pacem præcipit habendam & seruandam non solum cum amicis: sed etiam quantum fieri potest, cum omnibus hominibus. Christum denique vocat pacem nostram: ac ipsummet Deum, Deum pacis & dilectionis esse confirmat, &c.

Ephes. 2.

At verò, de falsæ diabolicæque sapiētiae professoribus ac prædicantibus proprio ore dicit Deus: *Non est pax impiis. Cor impiorum quasi mare*

Isa. 48. &

feruens. Viam pacis nescierunt. Dicunt pax, pax: &

59.

non est pax. Hinc Augustinus explicans hunc

Ierem. 2. &

psalmi versum, *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus, &c.* admodum appositè scribit. Omnes

8.

hæretici oderunt pacem, quia consciderunt vnitatem. Si enim pacem non odissent, in vnitatem ecclesiae mansissent. Furunt, sæuiunt, quærunt nos mortificare cum loquimur illis de pace, impugnant nos gratis. Pacis oscula fingunt aliquando, sed instar Iudæ Iscariothis. Omnia suspicionibus, insidiis, proditionibus, bellis, & rebellionibus replent, &c.

In Ps. 119:

Tertiò dicitur ἐπιεικὴς, moderata, æquabilis, humana, quoniam qui hac præditi sunt, nunquam morosi, difficiles aut intractabiles: sed cōtrario humanissimi & facillimi. Procul distant ab illa austeritate ac barbarie, quæ nihil in fratribus tolerat. Insuper cum maledicuntur, benedicunt: cum persecutionem patiuntur susti-

Matth. 5.

neant: orant pro persequentibus, & calumniantibus: omnia potius sufferunt quàm pugnas excitent, vel schismata faciât. Modestissimus sanè fuit Dauid, qui tam dura dirâque à Saule sustinens, nunquam in illum insurrexit. Modestissimus Stephanus, qui pro lapidantibus se orauit. Modestissimus Paulus cupiens anathema esse à Christo pro fratribus suis, Iudæis vbique ei insidiâ-tibus, &c. Viderint huius æui hæretici, viuos & mortuos cõtumeliis lacerâtes, & pro prauis opinionibus suis omnia miscentes & perturbâtes.

Quartò, *ἐυπειθής, tractabilis*, multum abhorrès à superbia & malitia. Illos quos semel afflauerit, reddit studiosos & amatores veritatis: huic facilè acquiescunt, hanc præ cunctis rebus diligunt & amplexantur. Huius largitor Christus Apostolis facilè persuasit naues, retia, telonia, lucra, parentes, vxores, imò & semetipfos relinquere & abnegare. Saulus hac sapientia victus exclamat, *Quid me vis facere?* Ad omnia illius obsequia paratus, & Christo non grauatè cedens, &c. Hæretici contrà, vt alij Pharaones corda sua indurant, & continent aures suas, more illorum quos Stephanus conuincebat. Sicut aspides surdæ obturant eas, ne audiant voces incantantium sapienter.

Quintò, est *bonis consentiens*, quando qui eam seriò profitentur, propriis iudiciis non tantum tribuunt, quin melioribus cedere sint parati. His verbis Sapientis obaudiunt: *Ne sis nimium sapiens apud te metipsum.* Et Apostolo obsequuntur dicenti: *Nolite esse prudentes apud vos metipfos.* Atten-

dunt Paulum cū Petro, & Iacobo conferentem de Euangelio, quod prædicabat in gentibus, ne forè in vanum curreret. Lutherus contrà, scribit *se omnium patrum, omnium conciliorum, omnium- L. adu. Re- que angelorum dicta nihili facere. Nihil curare si mille gē Angliæ. Augustini, mille Cypriani, mille Ecclesiæ contra se starent, &c.*

Et vt toti mundo manifestior sit istius omnium huius sæculi hæreseôn, & ministrorum eius, parentis summa impudentia, contumacia, & insignis improbitas, hîc addere libet, quæ Ioannes Aurifaber discipulus & commensalis illius de lutheri præceptoris sui Colloquiis mensalibus per Germaniam scriptis publicis euulgauit. *Deponite, aiebat ad Catholicos, quicquid armaturæ suppeditant Orthodoxi veteres, Theologorum schola, authoritas Conciliorum, & Pontificum, Consensus tot seculorum ac totius populi Christiani. Nihil recipimus nisi Scripturas, sed sic vt penes nos solos sit authoritas interpretandi. Quod nòs interpretamur hoc sensit spiritus sanctus. Quod adferunt alij, quamuis magni, quamuis multi, à spiritu Satana, & alienata mente profectum est. Quis hominum tam patiens & lentus, qui ad tantam improbitatem non miraretur & stomacharetur? Quis omnium retrò hæresiarcharum, hunc profligatissimum & perditissimum fuisse non censebit? Omnes veteres orthodoxos, omnes Theologorum scholas, omnes Pontifices, omnia concilia, omnia sæcula, omnem populum Christianum, insanis opinionibus suis aduersari percipit: nec tamen his vult cedere. Manus profani huius Esau, cõ-*

Gal. 1.

L. adu. Re- que Angliæ. Augustini, mille Cypriani, mille Ecclesiæ contra se starent, &c.

l. Colloq. Mensalium Lutheri.

Gen. 26.

1. Reg. Ait. 7.

Rom. 9.

Ait. 9.

Ait. 7.

Psal. 54.

Prou. 3. Rom. 12.

tra omnes, & manus omnium contra eum. Sed neque diuinas Scripturas admittit, obstupefcet cœlum, nisi penes furentem animi sui rabiem sit harū interpretatio. Quod libido ei suggesserit, hæc erit mens Spiritus sancti. Quæcunque verò diuinus Paraclitus sanctissimis patribus organis suis reuelauerit & dictauerit, erunt diaboli cogitationes & sensa. O detestabilem hominem! Compescat Dominus gloriosissimo aduentu suo tantam audaciam & improbitatem. Sapientiæ cœlestis condiciones persequamur.

Sextò, est *plena misericordia, & fructibus bonis*. Docet enim studiosos & cupidos sui aliis beneficos esse, nemini nocere, pauperes iuuare, peregrinos hospitio suscipere, nudos vestire, ægrotos visitare, & omnibus afflictis opẽ ferre pro viribus. Itẽ modestos esse in prosperis, fortes in aduersis, & in ipsa morte constantes. Huiusmodi fuerunt Apostoli, martyres, patres, virgines, &c. Ac terrena sapientia inflati hæretici, bonis operibus sic aduersantur, vt ea clamitent peccata esse, nihilque conferre aut ad iustitiam aut ad salutem.

Septimò, est ἀδικήριτος, absque diiudicatione, nimirum, temeraria proximorum. Nunquam in malam partem rapit omnia, sicut quondam Pharisei Magdalenæ lacrymas, publicani preces, Christique in peccatores facilitatem & humanitatem. Ait enim Dominus: *Nolite iudicare, vt non iudicemini*. Et Paulus, *Nolite ante tempus iudicare, &c.*

Octauò, est ἀνυπόκριτος, sine simulatione: nihil fuci aut simulationis admittit. Non vult professores suos aliud stantes, aliud sedentes: aliud publicè, aliud clam: aliud corde, aliud ore statuere: sed omnia candidè syncerèque peragere. Non curant hominibus videri doctiores aut sanctiores, quàm reapse sint: hoc vno contenti, quòd Deo placeant. Huius sapientiæ supremus magister Christus Phariseorum hypocritis frequenter damnauit: & doctor gentium profiteretur: *si hominibus placerem, Christi seruus non essem.*

18. *Fructus autem iustitiæ in pace seminatur, facientibus pacem.*

Eleganti grauique epiphonemate totam huius capituli disputationem claudit: docetque homines pacis studiosos ingentem suæ virtutis mercedem tandem aliquando recepturos esse. Quod & Paulus his verbis etiam tradit, *Qui seminauerit homo, hæc & metet. Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam*. Habet & mundana sapientia suum fructum, sed aut inanem, aut mortiferum, vt poetarum, Philosophorum, Iudæorum, hæreticorum exempla docent. Cælestis autem sapientia & hîc vitæ innocentiam, & postea æternam in cælis gloriam largitur. *Qui biberit ex hac aqua, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*. Hauriamus itaque in gaudio de fontibus Saluatoris, &c. Hactenus de sacris præfecturis non ambiendis, humanæ linguæ commodis & incommodis, litibus fugiendis,

Matth. 6.
23.

Gal. 1.

i. clausula
arguta, que
in fine posita
aure ferit -
i. rei narra-
1. Cor. 9) te
babe summa
acclamatione -

10. 7.

1. Sa. 12.

ac terrenæ cælestique sapientiæ discrimini-
bus.

CAPVT QVARTVM.

I. *Vnde bella & lites in vobis? Nonne ex
concupiscentiis vestris, quæ militant in mem-
bris vestris?*

Orum hoc caput obiurgatorium est. Posteaquàm enim superioribus mansuetudinem, caritatem, pacem, linguæ moderationem, bona opera, & omnium virtutum studium commendauit: nunc totam orationem conuertit ad increpan-
da aliquot genera vitiorum, quibus tunc pluri-
mi laborabant: atque ideo tot esse possunt hu-
iusce capitis partes, quot vitia damnantur. Coar-
guit autem præsertim bella & lites, concupif-
centias inordinatas, cædes, æmulationes, per-
uerfas preces, adulteria, amorem huius sæculi,
superbiam, risum immoderatum, Dei contemp-
tum, duplicitatem animi, temeraria iudicia, &
longiorem viuendi fiduciam. Intermiscentur
quoque variæ & commodæ exhortationes, vi-
tiis, quæ coarguuntur, oppositæ, vt suis locis
indicabitur. Et quoniam hac etiam ætate supe-
rioribus peccatis non minus quàm illa, pleri-
que Christiani laborant, huic quoque sæculo
valde commoda, imò & necessaria est huius

capitis diligens explicatio.

Primo itaque loco apostolica planè maie-
state & vehementia inuehitur in pacis & tran-
quillitatis humanæ perturbatores, dicens, *Vnde
bella & lites inter vos? Nam homines, & quod
pluris est, Christiani estis. Qui sit igitur, vt ab-
iecta humanitate, inò & neglecta religione
sanctissima, non solum maledicis verbis con-
téditis: sed & pugnis, & verberibus, & ferro, &
igni, plusquam ferino ac belluino more inter
vos sæuiatis? An non & Christi & Mosis le-
ges præscribunt, vt concordibus animis vitam
istam viuatis? Tot tantæque de proximi dile-
ctione, deque mutua caritate fouenda & reti-
nenda præcepta facitis nauci? Ecquid magis
repugnans & contrarium illis, quàm armis in
proximorum facultates & vitas grassari? Vel
linguis contumeliosis famam eorum lacera-
re? Imagini sanctissimæ Trinitatis manus ad-
ferre violentas? Rixis & altercationibus odio-
rum & conuitorum plenis, cum illis noctes
diésque certare? Quid magis indignum ac fla-
gitiosum, quàm fratres litigare, & coram per-
fidis iudicibus conflictari? Ab his itaque sce-
leribus rogo & obsecro vos fratres, abstinete,
& caritati paci que studete, si diuinam vltio-
nem timetis, & ad cælestem gloriam aspira-
tis.*

Hoc autem D. Iacobi exemplo disce, Pasto-
rum munus esse gliscentia passim vitia & voce
& scripto castigare, insectari, & omni con-

Isa. 58.

stantia damnare: vt ab his homines deterreant,
& ad meliorem vitæ frugem eos reuocent.

2. Tim. 4.

Ideo enim ad Isaiam dictum est, *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.*

Matth. 23.

Apostolus quoque horrendis per Christi aduentum, iudicium, & regnum adiurationibus, sub vnus Timothei nomine omnibus pastoribus & doctoribus præcipit: *Argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina.* Samuel, Nathan, Gad, Elias, Elifæus, Michæas, Ionas, Ieremias, Daniel, prophetæ omnes toti sunt in increpandis & Pontificum, & Regum, & popularium suorum sceleribus. Christus memorabili concione Phariseorum hypocrisim, ambitum, crudelitatem, rapacitatem seueriter est infectatus. Quis vnquam Romanorum, Corinthiorum, Galatharum varia crimina, imò & vniuersorum hominum peccata liberius & acerbius improbavit, quàm vnus Paulus? &c. Carpenda igitur sunt omnium vitia in scriptis, in concionibus, in colloquiis, etiam si cum Paulo, & sanctis patribus & martyribus, immò & si cum Christo totius mundi odia, iras, minasque in capita nostra prouocemus: vel vt mundus respiciens Deo seruiat, vel inexcusabilis in iudicio appareat, quinimò etiam ante iudicium postremum damnationis suæ inuitus sententiam suam audiat & accipiat, &c. De palponibus & timidis Dominus conqueritur, *Propheta tui viderunt tibi falsa &*

Io. 3.

stulta, nec aperiebant tibi iniquitatem tuam; vt te ad pœnitentiam prouocarent. Succenset quoque illis, qui dissimulando & adulando dicunt, *Pax, pax, & non est pax: liniunt parietem ruinofum,* id est, corruptissimam hominum conuersationem, *luto absque paleis:* Idem horribile atque sempiternum vix, id est gehennam, comminatur illis, *qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capitibus vniuersa ætatis, violantque diuinas leges propter pugillum hordei, & fragmen panis.*

Thren. 2.

Ezech. 13.

Ibidem.

Eodem rursus exemplo collige, aliud quoque Pastoris munus esse, omnes Christianos à bellis tum exteris tum maximè ciuilibus, seditionibus, duellis, armis; imò etiam verborum contentionibus, quantum potuerit, dissuadere atque reuocare: & ad contraria caritatis & pacis studia prouocare & accendere. Bellis enim nihil infelicius, nihil perniciosius rebus humanis vnquam contingere posse, satis manifestauit Dauid Rex & propheta, quando maluit sæuissima pestilentia, quàm bello castigari. Accedit, quòd inter diuinæ iræ flagella, vt durissimum & sæuissimum frequentius recenseretur. Insuper, omni dubitatione caret, Diabolum homicidam ab initio, belloque cælis in inferos victum & detrusum, omnium litium, dissidiorum atque bellorum suaforem & authorem esse. Bellis, inquit Augustinus, regna conteruntur, nobiles & amplæ vrbes delentur, perduntur ciuitates, regiones longè lateque vastantur, ab-

107 211

2. Reg. 12.

Deut. 32.

Ierem. 5.

Io. 8.

Apo. 12.

L. 3. ciuit. c.

18.

Epitaphio
Neposiani.

sumuntur homines, nec sacris nec profanis par-
citur. Hieronymus sæculi sui bellorum hæc in-
commoda recitat: Horret animus nostrorum
temporum ruinas. Viginti & eò ampliùs anni
sunt, quòd Romanus sanguis quotidie funditur.
Multi hostes prouincias vastant, trahunt, rapi-
unt. Quot matronæ, quot virgines, quot inge-
nua corpora his belluis (Gothis, Hunnis Vvan-
dalis) fuerunt ludibrio? Capti Episcopi, inter-
fecti Presbyteri, & diuersa officia clericorum.
Subuersæ ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati e-
qui, martyrum effossæ reliquæ: vbique luctus,
vbique gemitus, & plurima mortis imago. Iure
ergo Augustinus Bonifacium Africæ Procon-
sulem hortatur, vt à rebus bellicis, & cædibus
hominum abstineat quantum poterit, salua pa-
ce publica: potiùsque studeat expugnare princi-
pes tenebrarum, & spiritalia nequitæ, id est,
vitia, cupiditates, spiritus immundos.

Epist. 70.

Ipsium autem bellorum & contentionum
fontem Apostolus indicans velut digito, subdit,
*Nónne oriuntur ex concupiscentiis vestris, quæ militant
in membris vestris?* Sunt autem concupiscentiæ
istæ, desideria sensuum humanorum, cum le-
gibus diuinis, rectæque ratione pugnantes: vt
cum quis illicita videre, prohibita tangere, au-
dire nefaria, vetita gustare delectatur: & quæ-
cunque Diuinis mandatis aduersa, aut affectu
aut effectum concupiscit, aut committit. De his
scribit Moyses, *sensus & cogitatio humani cordis
prona sunt ad malum ab adolescentia sua.* Sunt ete-
nim reliquæ peccati originalis relictæ in car-

Gen. 6. et 7.

ne nostra ad virtutis exercitium, & superbiæ hu-
manæ dilectionem.

Dicuntur porò *militare in membris nostris*, sum-
pta à re militari metaphora; quandoquidem si-
cut sæuus aliquis tyrannus abutitur armis ope-
ribusque militum, ad alios vexandos & oppri-
mendos, sic concupiscentia abutitur oculorum,
aurium, linguæ, pedum, manuum, aliorumque
membrorum industria ministerioque, tanquam
corruptis prauisque satellitibus, ad quælibet
perpetranda scelera, & totum hominem in pec-
cati, mortis, & inferi seruitutem redigendum.
Quot igitur in nobis praua desideria nascuntur,
tot sunt milites armati & prompti ad pugnas &
rebelliones concitandas aduersus Deum & pro-
ximum. Hinc & Petrus ait, *Obsecro vos abstinere à
carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.*
Quàm verò latè pateat hæc concupiscentiarum
tyrannis, his verbis describit D. Bernardus; Ab
intus manat concupiscentia, de corde exit pesti-
ferum virus, ac deinceps corpus occupat vni-
uersum, mentem desideriis afficit, membra ille-
cebris inficit. Inde pruritus aurium, oculorù pe-
tulantia, olfaciendi voluptas, in faucibus tam
inordinata delectatio, in vniuerso corpore mol-
lities sensus, & libido perniciofa tangendi. In
anima ebrietas illa prauorum desideriorum, &
fornax quædam ambitionis, auaritiæ, inuidiæ,
contumeliæ, & omnium deniquè vitiorum
affectibus accensa vehementer, &c.

I. Pet. 2.

Ser. de sex.
tribulat.

De his autem concupiscentiæ prauis desi-

deriis frangendis, adeoque tota naturæ nostræ vitiositate edomanda & comprimenda, varia sunt in sacris litteris præcepta, & præclara in scriptis sanctorum patrum exempla. Ait enim Paulus, *spiritu ambulat, & desideria carnis ne perficiatis.* Et alibi, *Deponite veterem hominē qui corrumpitur secundum desideria erroris.* Et rursus, *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram.* Et ad Timotheum, *Juuenilia desideria fuge.* Et ad Titum, *Adiucentes omnem impietatem, & secularia desideria, sobriè, & iuste & piè viuamus in hoc sæculo, &c.*

Quantò autem labore ac studio carnis suæ concupiscentias idem ipse fregerit, satis indicat cum scribit, *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Et alios ad idem præstandum adhortans, simulque aliquot castigationum species exponēs scribit, *Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, &c.* Et postea, *In labore & arumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, In frigore & nuditate, &c.* Ex innumeris sanctorum patrum exemplis, vnius tantum Hieronymi, ac eiusdem quoque verbis facta, dictaque proponam. Cum enim adolefcentem ardentissimis facibus libidinis Satanas vexaret, ieiuniis, verberibus, lacrymis, humicationibus, vigiliis, frequentissimis precibus, rebellantem carnem aded & affligere, & cum vitiis ac concupiscentiis suis crucifigere decreuit, vt in vastissimam Syriæ eremum con-

Rom. 6.
Eph. 4.

Coloss. 3.
2. Tim. 2.
Tit.

1. Cor. 9.

2. Cor. 6.

2. Cor. 11.

Gal. 5.

fugeret. O quoties, inquit, ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta Solis ardoribus, horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse deliciis. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra, & squalida cutis situm Æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ, quotidie gemitus: & si quando repugnantem somnus oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam, &c. Ille igitur ego, qui ob Gehénæ metum tali me carcere ipse damnaueram, scorpionum tantum focus & ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiuniis, & mens desideriis æstuebat in frigido corpore: & ante hominem sua iam carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad I E S V iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Memini me clamantē diem crebro iunxisse cum nocte: nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam rediret, Domino increpante, tranquillitas. Sicubi concaua vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus: ibi illud miserimæ carnis ergastulum: & post multas lacrymas, post cælo inherentes oculos, nonnunquam videbar mihi interessē agminibus angelorum: & lætus gaudensque cantabam: *Post te in odorem unguentorum tuorum curremus, &c.* Hæc sanctissimi doctoris lectissima verba, sanctissima exercitia, & saluberrima exempla, nobis

Epist. 22.
quæ est ad
Eustoch.

Cant. 1.

Spiritus sancti consilio ad imitandum proposita putemus. His armis Satanam vicit, his remediis carnis concupiscentias domuit, corporis & animi castitatem seruauit, atque his virtutibus regna cælorum petiuit.

Ter ergo quaterq; miseri Lutherani & Caluini, quicarnis lasciuia solis amplexibus cœdificque concubitibus fœminarum compescendam autumant: cum tamen illis ad breuissimum solummodò tempus lassetur quidem: sed non sarietur libido, &c. Impuritatis eorum certa apertaque testimonia postulas? Principem eorum Lutherum audi de semetipso loquentem in Colloquiis, quæ ex illius ore discipuli collegerunt, & typis per orbem euulgauerunt. Sic enim de suis incestis desertor monachus gloriatur: *Anno 1523. deposui habitum. Nisi cucullam exuisssem, carnem (in quadragesima) manducaissem, & uxorem duxissem, Papista doctrinam calumniati essent.* Et de spuris à Monacha sua susceptis, sine vllò pudore sic exultat, *Habeo uxorem, & sex liberos. Anno 25. in seditione rusticorum, 12. Junij uxorem monialem duxi: anno 26. Ioannes procreatus est: 27. Elizabetha: 29. Magdalena: 31. Martinus: 33. Paulus: 34. Margareta.* Et cunctis audientibus clandestinas scortationes & sacrilegia sua iactat, nec erubescit ora omnium, dicens: *Nisi ergo clam celebrassem nuptias, omnes impedissent, quia omnes clamabant: Non hanc, sed aliam.* Quam verò impudico esset vòto & animo, istis significat, *Cœlebs olim hoc apud me concluderam, ut si mihi insperatò moriendum fuisset, vel etiam in lecto mortu, mihi puella desponsanda ad-*

Colloq. 10.
2. fol. 14. 18
& 118.

fol. 118.

fol. 160.

hiberetur, cui in testimonium duos scyphos dicere voluisssem. Egregia sanè præparatio ad mortem: secundam, nimirum, quæ est in stagno ardenti igne & sulphure. Et vt aliis, omnis lasciuia & impudicitia author esset, aiebat, *Quisquis satanicas cogitationes, aliis cogitationibus, vt de puella pulchra, &c. pellere potest, huic suadeo.* An nõ diabolica planè suasio? Quis enim vnquã Prophetarũ, Apostolorũ, Sãctorum, tã impuri cõsilij author fuit? Quis petulãtis & lasciuia carnis imperus sic fouere & adaugere suasit? Quis Epicurus, Sardapalus, Heliogabalus, aut lenonum omnium impurissimus impuriora & deteriora suasit? Sed turpissimum ac inhonestissimum hominem, omnium huius sæculi ministrorum prædicantium antistitem, & spurcissimum parentẽ iãiam missum faciamus. Ex hoc tantum vno, disce omnes.

Ex his quoque B. Iacobi verbis obseruandum illos omnes turpiter hallucinari, quantumlibet aliàs se perspicaces esse iudicent, qui turbas, diffidia, pugnasque in hoc sæculo orientes, acceptas ferunt piis ecclesiæ & fidei Catholicæ prædicatoribus & propugnatoribus, dum constanter in hæreses insurgunt, & hæreticorum artibus, maleficiisque seipos pro viribus opponunt: falsum est enim quòd hi bellorũ sint buccinatores vel authores, vel quòd diffidia foueãt & dissensiones, qui vnicam Ecclesiam, vnicam fidem catholicam sartam tectam percipiunt, qui sanctissimam vnitatem procurant, qui cõmunionem sanctorum docent, qui vni summo

Apoc. 22.

fol. 125.

omnium Christianorum pastori firmiter adherendum profitentur, & legitimis principibus subiandum prædicant. Verum, ex superbis & ambitiosis principum & aulicorum concupiscentiis, ex foedissimarum voluptatum amoribus, ex insatiabili regnandi libidine, ex infana mutæ vltionis cupiditate, contentionū grana feruntur, germinant, adolefcunt. Regionum lateronum & stipatorum alius concupiscit gloriam, alius inhiat lucro, hic studet regno, ille voluptatem venatur, vnus inuidet commilitoni, alter hunc sibi prælatum dolet, & sublatum iri procurat. Hic insolentiùs exultat quòd auctus sit honoribus: ille discruciat & propè desperat quòd vilescat. Iste cunctis aliis detrahit, ille plusquàm seruiliter adulari, &c. Hinc pugne, hinc lites, & omnium dissidiorum ac bellorum tumultus. *Inter superbos namque semper fuerunt, & erunt iurgia.* Prauis ergo cupiditatibus suis bellorum causas tribuant, non piis doctrinæ Christianæ & catholicæ assertoribus.

Prou. 13.

1e. 8.

Accedunt ministri & satellites hæreseôn, qui à patre mendaciorum ad hoc subornantur, mittuntur, & impelluntur, vt omnem pietatem labefactent, cunctaque repleant dissidiis, tumultibus, erroribus. Magi Pharaonis miserum regem regnumque ad exitiosum sibi bellum incitauerunt. Sedechias, alique quadringenti pseudo-prophetæ, infelicè Achabum ad pugnam eam animauerunt, vnde sanus redire non potuit. Ariani & Donatistæ orbem cædibus repleuerunt. Zuinglius fortissimos Helueticos suos inter

fe

se commisit. Lutherus rusticorum accendit bellum, quo supra centum hominum millia perierunt. Notius est, quid Calvinus, Beza, similesque ardeliones in Scotia, Belgio, & Gallia patrarint, quàm vt hoc loco recitare necesse sit, &c. His ergo Reges & aulici eorum & ciuiles & exteras dissensiones suas imputent: non auitæ & catholicæ religionis defensoribus, ni malint blasphemiam malitiæ & perfidiæ suæ coniungere, Deo tribuentes, quod est diaboli & angelorum eius. Compescant ergo principes prauas cupiditates suas, Regi Regum Christo fasces suas subiiciant, doctrinæ illius obtemperent, sponsæ illius adheræant, temeratores illius plectant, hæreditatem denique illius non opprimant aut diripiât: & desideratissima pacè fruuntur, &c.

DE BELLO.

Quia verò omnem bellandi & litigandi rationē hîc reprobare & prohibere videtur Apostolus, & nos quantum ad Concionatorem Christianum spectat, satis locum explanasse putamus: non erit tamen inutile nec iniucundum, in gratiam eorum qui locorum communium fuliori tractatione delectantur, paulò copiosius & diligentius in vtrumque inquirere. Ac primo loco de Bello, altero de litibus dicemus.

1. Bellum Hebræis dicitur *Milchamah*, à *Lacham*, quod primò significat comedere, manducare: Prou. 4. Ps. 141. & Iob 20. vbi nos habemus *bellum*. Inde *Lehem*, panis & omnis cibus. Se-

Bb

cundò, *Lacham* significat pugnare, belligerari, præliari: quòd in bello gladius comedat homines, eòque modo dicatur, *Gladius deuorabit vos.*
Isa 1.
Leuit. 17. *Cadetis in ore gladij.* Est autem plerunque passiuæ vocis, sed actiuæ significationis. Iosue 10. Pl. 26. & Iudic. 5. &c. Πόλεμος, bellum, pugna. Cuius vocis etiam multiplex sit apud Grammaticos etymon, nunc tamen malût à Πόλειω deduci, quòd bellum omnia vertat, inuertat, euertat. Priscianus vult Latinis, *Bellu* per antiphrasim dici quòd minimè bellum sit. Festus à belluis, quòd belluarum sit mutuo se laniatu conficere. Colligût autem ex Linio, quòd Bellum sit tû ipsa pugna, tum totum tempus quo bellum conficitur: Prelium, ipsum tantummodò armorum certamen: Pugnam & Certamen, etiam citra arma fieri, vt potè verbis & scriptis: quæ voces sæpe tamen confunduntur.

2. Illud secernunt in iustum, & in iniustum: tamen si iniustum, non sit propriè dicendum bellum: sed Augustini sententiâ, publicum latrocinium. Iusti autem belli hanc assignant finitionem: Est hostilis dissentio, qua edicto Principis, vi & armis vel iniuste capta repetuntur, vel scelera reprimuntur, vt homines iuste & tranquille, ex iustitia & pietate possint viuere. Plato quidem scribit: Homines mouere bellum, cum aut decipiuntur, aut coguntur, aut spoliuntur: sed hæc comprehenduntur in illis verbis, *propria repetuntur vel scelera reprimuntur.* Generis locum tenet Dissensio: differentia, hostilis, Edictum

principis, est causa efficiens: dissensio hostilis, formalis: res iniuste ablatæ, & scelera, materialis: iuste & piè viuere, finalis: sic omnibus partibus suis finitio constat. Et Augustinus quidem, ac post eum ipsa iura pontificia; Bella iusta definiunt, quæ vlciscuntur acceptas iniurias, vt David violatorum legatorum suorum ab Ammonitis: vel quæ repetunt quod per iniurias ablatum est, vt fecerunt Machabæi Ierosolymam, templumque suum à tyrannide Antiochi: vel quæ Deus imperat, vt Amalec delendum, & Chananæos expugnandos. Isidorus quoque scribit: Bellis rectè suscipi vel de rebus repetendis; vel de propulsandis iniuriis.

3. His addunt authoritatem principis supremi, iustam bellandi causam, & rectam bellantium intentionem. Equidem certum est, Principem portare gladium & illum quibus velit committere: priuatis autem & subditis dictum esse: *Qui gladio percusserit, gladio peribit,* Legesque canunt, Vt armorum officia, nisi iussu Principis, sint interdicta. Qui bellum gerunt, aut delictum habent, aut exercitum comparant iniussu Principis, tenentur lege Maiestatis. Et Valentinianus edixit; Nulli nobis inconsultis, vsus armorum tribuatur. Et id iure optimo. Nam si priuatus aut subditus pro suo arbitratu velit arma tractare, violabit Principis maiestatem, imò etiâ in castris, qui contra edictum imperatoris pugnat, etiam si res cesserit prosperè, capite plectitur: quod Valerius exemplo confirmat: & Ionathas inde subiit vitæ periculum.

4 Iustæ causæ bellandi in Definitione comprehensæ sunt & in ius Pontificium relatæ, 23. q. 2. c. Dominus noster, & quæst. 8. Intentio autem recta est, quando non suscipitur ex odio, inuidia, ambitu, appetitu vindictæ: sed zelo iustitiæ, videlicet, vt malum tollatur, & promoueatur bonum. Deficientibus his, vel vno ex his tribus, bellum prorsus iniustum est.

5. Nullum etiam bellum iustum putauerunt, nisi quod ante denunciatum, aut per Fæcialem, aliquot ritibus indictum fuisset. Liuius & Festella de forma belli per fæcialē seu caduceatorem indicendi tradunt quòd fiebat verbis cōceptis, immisso in hostes telo, vel hasta sanguine infecta: quibus assentiūt Gellius Dionysius, Hallicar. & Plutarchus. Erant & ante pugnæ congressum publicæ quædam & inuiolatæ seruandæ ceremoniæ: vt ante vsū tubarum, vates præcederet, lauro coronatus, ac facem gestans: atque ab hoc vtrique abstinebant. Talem vocabant *Πυροφόρον*: vnde & prouerbum: Nec signifer quidem reliquus factus. Huius meminit post Euripidem, A. Gellius: insuper, & precum militarium ad deos paulò ante pugnam. Plurimas ad animos militum ciendos, pugnamque ferociter & alacriter capessendam Ducum orationes referunt Thucidides ac Liuius. Panormitanus bellum indici etiam solitum per ferream chirotecam tradit. Alias variorum populorum multiplices variâsque cæremonias refert. Alexander ab Alexandro.

In Phœniss.
l. 3. c. 3.

L. 5. c. 3.

6. Hebræi expugnaturi ciuitatem, pacem primum ciuibus offerre iussi sunt: si portas aperuissent, populus seruabatur, vt seruiret sub tributo. Sin autem, omne quod erat in ea generis masculini debebatur. Qui recēs domū extruxissent, plātaissent vineam, despōdissent vxorem, & formidolosi, bello remouebantur. Inituri bellum, prius Dominum per Sacerdotes vel prophetas de illius euentu consulebant: & cūm liceret, sacrificiis & orationibus faciem eius placabant. Sic Dauid pugnaturus contra Philistæos & Amalechitas, cōsulit Dominū, dicēs, *Num vadam & percitiam Philistæos istos? Larrunculos istos?* Consulit Saul Dominum, dicens, *Num persequar Philistum?*

7. Dispositis quoque per turmas suas militum cuneis, hostemque vel aggressuris, vel irruentem suscepturis, vt omnem ponerent timorem, Sacerdotes sacris tubis ære ciebat viros, & martem accendebant cantu. Et vt alius ait: Tuba terribilem sonitum procul ære sonoro,

Alius quoque, Concaua raucisonoque minuantur cornua cantu. Præceperat namque Dominus: *si exieritis ad bellum, clangentis videntibus tubis: & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum vestrorū.* Ad illarum clangorē ceciderunt muri Hiericho. Gedeon milites suos tubis & facibus tantum muniuit. Abia rex Iuda pugnaturus contra Ieroboam & desertores, obiecit eis: *In exercitu nostro dux Deus est, & sacerdotes eius qui clangunt tubis, & resonat terra contra vos, &c.* Cūmque pugnam

Deut. 20.

Ibidem.

Iudic. 7.

1. Num. 24

31.

1. Reg. 14.

Virgil.

Lucret.

Num. 10.

1. Iosue. 6.

Iudic.

2. Paral. 13.

inirent, Sacerdotes tubis canere cœperunt, omnesque viri Iuda vociferati sunt, & corruerunt ex Israel quingenta millia virorum fortium. Bethulieses cæso per Iudith Holoferne, persecuti sunt fugientes Assyrios, post illos tubis canentes & vlulâtes. In Machabæorû præliis frequens est tubarû & vociferationum bellicarum commemoratio. Paulus ex hoc more omnium gentium bellantium, istud assumit argumentum, *si vocem incertam dederit tuba, quis parabit se ad bellum?* 8. Quoniam verò in bellis horrendæ fiunt hominum cædes, urbium euersiones & vastationes, Manichæi pridem, & nunc Anabaptistæ, omne bellandi consilium & negotium, vt Christianis penitus illicitum reprobant, & re ipsa vt plurimum in his fiût multa, quæ Christianus animus probare nec debet nec potest. Etenim, doctore Augustino, nocendi cupiditas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & multa similia, in bellis iure culpantur: vt etiam iure puniantur. Longèque sanè salubrius esset cunctis hominibus, bellare aduersus Dæmonum suggestiones, aduersus principes tenebrarum, aduersus malas consuetudines, concupiscentias prauas, fœdas voluptates, desideria carnis, frenando auaritiam, elidendo superbiam, suffocando ambitionem, trucidando libidinem, iram comprimendo, gulam moderando, iram mitigando, & cætera domando peccata, quàm in homines suæ naturæ confortès stringere ferrum. Nunquam verò deerit Christi militibus in hoc

Iudith. 15.

2. Cor. 14.

L. 22. cõtra
Faust. c. 7 +Idem in Ps.
75. & L. de
decẽ chor-
dis, c. 9.

vires suas exercendi materia: quandoquidem, vt ait beatus martyr Cyprianus, si depresseris auaritiam, exurget libido; quod & si hâc superaueris, succedet ambitio: & si ambitio à te fuerit victa, ira, zelus, æmulatio, inuidencia, superbia, ebriositas cum cæteris suis pestiferis sociis, in vnum contra se dimicantia constituent castra &c. In hoc bello (scribit Aug.) est tota vita sanctorum. Hæc est pugna eorum. In hoc bello semper homo periclitatur, quousque moritur. 9. Ne verò inermes in hoc spiritale prælium descendamus, sollicitè prouidit per Apostolum Spiritus sanctus, *Accipite armaturam Dei*, inquit, *vt possitis resistere in die malo, state succincti lumbos in veritate, & indui lorica[m] iustitia, & calceati pedes in preparatione Euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, &c.* Hæc Effrem vir sanctissimus integro explanat libro: nos paucis constringemus. Accipe (inquit) pro thorace, fidem, credens in consubstantialem atque indiuiduam Trinitatem: pro galea, futurorum bonorum spem: balthei vice, accingere perfecta caritate in Deum atque in proximum. Pro calceamento, sume tibi humilitatem: scuti loco, crucis signo te ipsum muni, signans ex eo omnia membra, & cor tuum, & ingressum & exitum tuum in omni tempore, sessionem tuam, resurrectione[m] tuâ, lectu[m] tuum, &c. Pro arcu, extende manus tuas ad orationem, & erunt vt arcus æreus brachia tua. Pro gladio, sume timorem Dei, concidentem omnem concupiscentiã malã. Tubæ vice, sint tibi Scripturæ diuinæ: pos-

Ser. 45.
de temp.

Eph. 6.

L. de arma-
tura spiri-
tuali.

fide filētij quietem, veluti murum munitū, &c.
 10. Ad hæc, manifestum & certū est externa bella
 iræ ac deuotionis Diuinæ flagella esse, qui hoc
 supplicio in hominum animaduertit peccata; &
 regna transfert de gente in gentem propter in-
 iustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos
 dolos. Deus namque legis suæ præuaricatoribus
 minatur; *Ponam faciem meam contra vos, & corrueris coram hostibus vestris, & subiiciemini his qui oderunt vos. Fugietis, nemine persequente. Inducam super vos gladium, ultorē fœderis mei. Euaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, & ciuitates vestra diruta. Foris vastabit eos gladius, &c. Immittā gladiū, famem, pestē & bestias pessimas, &c.* Dauidi datur optio belli trium mensium, &c. Et per Oseam minatur Dominus: *Cadent per gladium principes eorum, &c.*

11. His autem nihil obstantibus, non est dubium licitum & aliquando expediens esse Principibus atque Magistratibus Christianis bellum hostibus indicere, & fortiter administrare, ac perficere, vt tranquillitati cōsularur humanæ, & eius perturbatores debitas pœnas exsoluāt. Nam de hoc Deus aliquot apertas leges tulit, cū iussit ab exercitibus eximi formidolosos: pacem pri^o offerre, quàm oppugnare ciuitates hostiles, prohibuit incidere frugiferas arbores: suisq; victorias promisit. Per Moysē præcepit Iosue pugnare cū Amalechitis: eidēq; apparuit instar viri armati, strictū vibrātis gladiū, & promittētis se fore principē & ducē ei^o belli. Dauid nō nisi Diuinis auspiciis plurima & fortissima bella confecit,

Ecll. 10.

Leuit. 26.

Deut. 28.

32.

2. Reg. 24.

Ose. 7.

Deut. 20.

Deut. 28 &

31.

Exod. 17.

Iosue.

2. Reg.

Ps. 143.

Deo gratias habens, quòd docuisset manus suas ad prælium, & digitos suos ad bellum. Machabei, Deo iuuāte, Græcorū potentissimos exercitus fuderunt. Sapiens scribit esse tempus belli, & tempus pacis.

12. Insuper, docuit quomodo & quādo educendus esset ad bellum exercitus, Num. 10. & Deut. 20. Externa præsidia & auxilia non accerferent, 4. Reg. 26. In præliis fidem in Deum reponerēt, 2. Reg. 11. & 1. Paral. 19. Pacta inita seruarēt, Iosue, 9. Post victorias cum magna lætitia Deo gratias reddentes, simul congauderent, Exod. 15. 1. Reg. 18. Iudith 15. 2. Paralip. 20. Hostium castra diriperent, & caesorum hostium spolia sibi colligerent. Gen. 14. 4. Reg. 7. 2. Paralip. 20. Prædam inter omnes diuiderent, & partem amicis communicarent, Deut. 20. & 1. Reg. 10. Ciuitates bello partas sibi retinerent. Numer. 21. Iosue 8. 4. Reg. 13. Anathematizatas non instaurarent. Iosue 6. Fortiter pugnarent pro sanctis legibus, templo, aris, & ciuitatibus Dei, pro vxoribus & liberis, pro fratribus & popularibus suis, 1. Reg. 10. 1. Paralip. 19. In libris Machabæorum vbique. An non hæc sunt administrati & confecti per Deum immortalem belli luculentissima & firmissima argumenta?

13. Exploratorū quoque, ad res aduersariorum cognoscendas, præcauendas insidias eorum, illosque facilius vincendos & opprimēdos opera vti ac industria, longo vsu probatum apparet ex his Iosephi ad fratres suos verbis, *Exploratores estis, vt videatis infirmiora terra uenistis.* Moses

Ecll. 3.

Gen. 45.

Num. 13.

Deo iubente, duodecim misit, singulos de singulis tribubus, qui considerarent terram Chanaan, qualis esset, quales habitatores eius, fortes an infirmi, pauci an multi, &c. Et Iosue duos misit, qui terram, urbemque Iericho considerarent, &c. Familia quoque Ioseph duce quodam exploratore, urbem Luzam facili labore percusserunt in ore gladii. Homerus Vlysssem ac Diomedem heroas insignes, exploratores fecit. Hieronymus rectè iudicat horum opus medium esse, quo bene in iusto bello, tum malè in iniusto principes vtantur. Et cum parum admodum à proditoribus & transfugis distent, horum si deprehensi fuerint, pœnæ sunt æquales: nimirum, aut viui exurantur, aut furca suspendantur, ait Paulus Iurisc. cui consentit Vlpianus. Capitibus solùm eos damnant Arrianus & Martianus. Lögobardi scameram, id est, exploratorem aut è viuis tollebant, aut certè nõgentis solidis multabant. Ægyptij hos lingua priuabant, vt est apud Diodorum, lib. 2. Biblioth. c. 3. Cum verò tam periculosum & anceps sit horum munus, nihilominus principum aulæ, exercitus, vrbes promptissimis exploratoribus & proditoribus abundant.

14. Addubitant, vtrum in bellis liceat hostes insidiis circunuenire ac opprimere. Modò ne pacta & fœdera violentur, licet. Nam hostibus consilia, studia, vires, & artes nostras celare, ad iustitiam & prudentiam spectat. Abraham cum 318. militibus, copiosum & victorem quinque Regum exercitum ex insidiis adortus, fudit ac

*l. si quis aliquid.
l. aut dam⁹
l. omne delictum.
l. Proditores.
l. 4. de malefic.
l. 1. leg. Lægobardos.*

Gen. 24.

cæcidit. Iosue in insidiis collocata parte exercitus, cœpit & incendit urbem Haj. Israëlita ex insidiis erumpentes in Beniamitas eos cum Gabaa ciuitate propemodum deleuerunt. Saul insidiis vsus cæcidit Amalecitas. Iudas Machabæus iisdem artificiis hostes populi sui non semel oppressit, &c. Itaque insidiarum vsus bonus est in bello iusto: in iniusto malus. Dolus enim an virtus, quis in hoste requirat?

15. Responsitant aduersarij, probationes superiores sũptas esse ex lege Moïsis, quæ per Christum est antiquata. Imò verò sunt magna ex parte ex lege iureque naturæ: quod æternum & inuiolabile oportet esse. Dicitur autem, vt iuentur & liberentur boni, mali reprimantur. Insuper, vt quisque corpus, vitamque tueatur: & vim sibi illatam, vi repellat. Ad hæc, nullo expresso verbo Christus vel Apostoli eius bellandi artem reprobauerunt, quin potius comprobauerunt, præcipientes tributa reddere Cæsari: & vectigal exsoluendum ei, cui debitum est, vt propter bella necessario militi stipedium præbeatur. Centurionis etiam dicentis, *habeo sub me milites, & dico huic, Vade, & vadit*, Dominus fidem laudauit, militiæ desertionem non imperauit. Et cum milites venientes ad baptismum Ioannis peterent ab illo, *Et nos quid faciemus?* Non respondit: Arma abiicite, militiam istam deserite, neminem percutite, prosternite neminem. Sed quia sciebat eos, cum hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis: & non vltiores iniuriarum suarum,

Iosue 8.

Iudic 20.

1. Reg. 10.

1. Machab.

9. 10. 11.

Matth. 22.

Aug. l. 22.

adv. Faust.

c. 74.

Matth. 8.

Luc 3.

sed salutis publicæ defensores: Respondit eis, *Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficit vobis stipendium vestrum*: quibus militiã probauit, non damnauit. Docuit equidem Christus bella esse peccatorum pœnas, & opiniones præliorũ signa consummationis sæculi: sed iustum bellum nunquam prohibuit: Apostolus quoque non reuocauit Principes à bello: sed contra docuit eos esse munitos gladio ad terrorem & vindictam malorum, laudem verò bonorum. Et Princeps Apostolorum præcepit obedientiam & honorem deferre, siue Regi, quasi præcellenti, siue Ducibus tãquam ab eo missis, &c. Quid ergo culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, vt dominantur in pace victuri?

16. Querunt alij, an sacris hominibus cuiusmodi sunt Episcopi, Sacerdotes, Monachi, liceat bellis interesse? Respondeo, Vt pugnent ipsi & sanguinem humanũ effundant, non licet. Nam cum horum munus sit, continuo orare, & sacrificare pro populo, eundem docere, corripere, & sacramentis communire: nequeunt profectò isthæc cum arte pugnandi bene conuenire. Dicit enim Apostolus: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat cui se probauit & dicauit*. Et alibi: *Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, &c.* Enimuero caligæ, ocreæ, sagi, loriciæ, thoraces, gladij, lanceæ, hastæ, bombardæ, sclopi, puluis sulphureus, scorpiones, balistæ, minæ, furones, cædes, &c. minus bene conueniunt cum precibus hora-

riis, breuiariis, & missilibus. Caput opertum linteo, galeam recusat: mollem otio manum, durus exasperat capulus. Fortior autem miles ex confragoso venit. Hæc sunt arma iusti, ait Amb. vt cedendo taceat. Et alibi. Non pila quarunt ferrea, non arma, Christi milites: sed dolor, sterus, orationes, lacrymæ fuerunt mihi arma. Talia sunt munimenta sacerdotis, &c.

17. Si tamen hostis repentinus obsideat ciuitatem, & iam mœnia subierit, homines sacri vim & debent & possunt repellere, idẽmque præstare quod bonos ciues deceat. Vbi verò accesserint alij milites, ad munus proprium redire. Præterea vbi de Religionis agitur periculo, hostesque velut Turcæ, Saraceni, Heretici, catholicorum partes, vrbes, Ecclesias euastare conantur, non dubito summum Ecclesiæ Pontificem eis concedere posse, imò & iniungere, vt cum piis ciuibus illos repellant, & armis impetum repellant. Nam & Moyse & Leuitæ, cæderunt viginti tria millia apostatarum Israëlitarum. Phinees zelo Dei accensus, scortatorem cum scorto suo perfodit. Elias auxiliante pio populo, ministros Baalitiæ perfidiæ occisione occidit. Ioiada pontifex Athaliam interemit, & Samuel Leuites impium Agag de medio sustulit. Machabæi sacerdotes multis infidelibus prostratis, clara de his trophæa reportauerunt. Petrus Ananiam & Saphiram morte multauit. Paulus excæcauit Elymam: & aliquot alios tradidit Satanae, omnium tortorum sæuissimo.

18. Et vt digressioni finem imponamus, quidam

Luc. 19.
Mat. 13.
Luc. 23.
Matt. 24.
Rom. 13.

1. Petr. 2.

2. Tim. 2.

2. Cor. 10.

Hieron.

l. i. offic. e.
5. Epist. cõtra Auxen-
tium.

Exod. 32.

eorum in castris & possunt & debent esse, non tamen vt pugnent, sed vt doceant & instituant de officio suo tam imperatores quam milites, ad eos de pietate & fortitudine conciones habeant, & Sacramenta cum opus fuerit, eis administrent. Sic enim Deus iussit, vt in castris essent Sacerdotes, qui clangerent tubis, &c. Et Dauid in castris suis semper habuit Abiatharem sacerdotem, qui solus cædem Nobe effugerat, &c. Itaque bellum iustum, nec Christus prohibet, nec hoc loco verat diuus Iacobus: sed damnant iniusta, quibus & pij vi magna opprimuntur, & leges omnes calcantur, & non pacis bonum quæritur, &c. Nunc de litibus est differendum.

Num. 10.

DE LITIBVS.

1. **L**Is seu controuersia Hebræis dicitur, *Rib*. & *Matstfab*, à *Rab*, & *Hustfab*, discepto, contendo, siue id in foro sit, siue extra forum. Græcis, *Δίκη*, iudicium, causa, actio: à *Δικάζω*, ius dico; iudico, discepto controuersiam: & *Δικάζομαι*, in ius voco, litigo, iudicio contendo. Hic est *μάχη* conflictus, prælia, A verbis *μαχάω*, pugnare cupio: & *μάχομαι* pugno, contendo, rixor, altercor, quod etiam verbis & scriptis contingit. Latinis, lis dicta est à limitibus, quod primæ inter homines lites de limitibus fuerint. Volūt etiam sic Litem differre à Iurgio, vt hoc inter beneuolos sit: illud autem vt grauior disceptatio, inter inimicos. Hinc Tullius: Si iur-

gant, beneuolorum concertatio est: nam lis inimicorum, non iurgium dicitur.

2. Hic autem disceptatur, an liceat viro Christiano, aut de rebus capitalibus, aut ciuilibus aduersus alium iudicio foroque publico contendere: & qua forma & ratione id fieri permittatur? Primo autem videtur id piis hominibus omnino interdictum esse: quâdoquidem Christus dixerit: *Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente: Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, &c.* His enim videtur non solum Christianos ab omni forensi litigio reuocare: sed etiâ ne iniuria affecti in vestimentis & corporibus, vllam vltionem requirant, prohibere. Apostolus quoque mentis Dominicæ interpret 1. Cor. 6. optimus scribit, *iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis: quare non magis fraudem patimini?* Omnis ergo accepta iniuria est condonanda, & omne damnum illatum patienter ferendum: non pro his litigandum.
3. Accedit, quod idem Apostolus, mētis Diuinæ conscius, docet Seruos Dei non debere esse Tit. 2. contradicentes, sicut nec fraudantes: in super, fugere eas quæstiones, quæ generant lites. Ser. 2. Tim. 2. *num Domini, inquit, non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes.* Vult quoque Episcopum non 2. Tim. 3. esse litigiosum. Timet etiam ne contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones inue- 2. Cor. 12.

niat inter Corinthios: quibus apparet Spiritum sanctum à cunctis litibus abhorrere, atque sic vniuersis Christianæ pietatis professoribus illicitas esse.

4. Si quis autem putet illas veteris Testamenti auctoritate confirmatas fuisse, longè fallitur opinione, quandoquidem nihil ferè frequentius ibidem damnatur & prohibetur. Ait namque Salomon: *Ne contendas cum pessimis, nec amuleris impios.* Et alius Sapiens, *Non contendas cum homine locuplete, ne forte contra te consti: tuat litem tibi.*

Prouer. 24.

Eccles. 8.

Isa. 58.

Gen. 13.

Et priscorum Iudæorum Deus vota & ieiunia tamquàm infesta sibi repellens, conqueritur: *Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, &c.* Abraham pacis & concordiæ amantissimus maluit à nepote suo Loth procul recedere, quam cū ipso iurgari, vel litium causas pro pascuis vtriusque pastoribus relinquere: adeo pacem familiæ suæ cunctis opibus suis prætulit. *Nam honor est homini, qui separat se à contentionibus.*

Prou. 20.

5. His adde, quòd vel minima litigatio, non potest stare cum beata illa tranquillitate animorum, quæ tantoperè piis viris commendatur: sed eos diuersis desideriis angit, solitudinibus fatigat, hinc inde volentes nolentes distrahit pacemque pectoris perturbat. Militat etiam aduersus præcipuam virtutum caritatem, quæ secundùm Apostolum, *patiens est, benigna est, non emulatur, non agit perperam, non querit quæ sua sunt, non irritatur, &c.* Hinc proterbium Gallicum: Centum ac etiam mille litium libræ, nec vnicam vnciam continent veri amoris. Litigantium

1. Cor. 13.

tium conscientias testor, si vera patientia, vel moderatione gaudeant, quandiu vel litem capitis in aliquem inferût; aut bona sua repetunt, ac persequuntur lite atque iudicio. Eisdem rursum appello; si non etiam litigando, vim, iniuriam, & id omnino quòd sibi obfuturum est, defendere & à se propulsare conetur. At hoc Vindicatio illa est, quæ Diuinis prohibitionibus aduersatur. Præterea, vnū mihi proferant Apostolum, Discipulum, Martyrem, Confessorem, aut priscorum sanctorum virorum, qui de caducis rebus istis cum proximis litigauerit, aut iudiciis turpibus conflictatus sit: & ego sexcentos obiciam, qui penitus abstinuerunt. Constantinus profectò optimus & maximus orbis Imperator, libellos litigiosos sibi ab aliquot Episcopis oblatos, nec quidè legere voluit: sed flammis absumentos tradidit, aded ab huiusmodi litigiis fuit alienus.

Niceph.

Attendant etiam viri litigiosi, qualem iuris sui tutelam ac defensionem capient ab his Iudicibus, qui contra omnes phas & ius, pecunia numerata, iura cuique dicendi ab huius sæculi Sarrapis potestatem coemerunt? Qui paternas facultates in hunc finem vel distraxerunt, vel ære alieno oppignerarunt, ut sacra tribunalia non tam inuaderent quam sua iniquitate ambitione, & rapacitate conspurcarent? Qui omnino posito Dei timore, omni iure possidendi in hoc tantum suat, ut omnium rerum affluentibus copiis ditentur? Qui uniuscuique omnia vendunt

6. magis

8.

7. Accedit & hoc malū, quod cuique ius suum simpliciter & breuiter exponere in Senatibus nunc minimè datur: sed magna mercede Causidici linguam & industriam redimas oportet, qui leges quascunque pro libidine fingat & refingat, iniquis diuerticulis illas aut refugiat, aut fraudulentam litem proroger. In foro altum vociferet, litigando sit audax, linguæ volubilitate nihil non clamādo possit. Quāuis iniquam causam defendendam suscipiat, & iudiciorum præstigiis altera iustaque præferat: vera, dubia & iniqua dicendo faciat, ipsamque æquitatem & iustitiam suis met armis peruertat, profliget, prosternat. Hoc enim nūc est artificium plurimorum, apud quos Iustitia nihil est, nisi publica merces. Et Iudex in causa qui sedet, empta probat. Quinetiam silentia sua precio exponūt. Nam vt nullus eorum loquitur nisi ad mercedem, ita nec tacet nisi ad præmium. Exemplum sequūtur Demosthenis, qui cū Aristodemum fabularum authorem interrogasset, quantum mercedis, vt ageret, accepisset; & responderet ei, Talentum: at ego, inquit Demosthenes, plus accepi, vt tacerem.

Diogenes
Laërt.

8. Necdūm miseriarum quibus infelices litigatores sese inuoluunt, finis. Litiū initiis, oportet eos Cognitores causarum, seu Procuratores, nec sine pecūnis ac muneribus, adire: arcana rerum suarum eis referare, vt illa causidico renuncient; insistent, vt eant; causas curent, & institotiam operam suam miseris contentiosis nauent. Hos nisi tam bene nummatis, quam

capillatos & barbatos reddideris, aut causa tua neglecta iacebit, aut certè aduersario tuo proderet. Adfint quoque Perscriptores (Notarios appellant) necessum est, qui pacta decretaque chartis consignent. Sed qua fide id persæpe faciant, illud satis indicat, quod nullum ferè instrumentū edat; quin rursū litem contestari necesse sit, si quis insurgat aduersarius. Nam aliquid omissum dicit, aut falsum, aut fraudem subesse: aut aliam exceptionem opponet, qua instrumenti, aut Notarij fidem oppugnet. Quid demum? Non iuxta sacrarum legum præscripta: sed Principum placita, & cum pecuniæ iam defecerint, talem qualem litis finem conserueris, si tamen ante finem videndi conserueris.

Quid ergo? Non prorsus litigandum? Non susque deque ferenda omnia? Non legitimi Magistratus aut negligenda, aut tollenda officia? Absit: nam leges, & Iudices, Deus opt. & max. in bonū humani generis instituit, vt omnia ordine fierent, suumque ius cuique redderetur. Nec impunita voluit esse publica scelera, quibus humana turbatur tranquillitas: sed per æquos Iudices vindicari: quinetiam quales eligendi & constituendi sunt, palam edixit: atque inter eos se futurum & iudicaturum esse pronunciauit. Moses primò per semetipsum Israelitarum lites diremit: deinde Septuaginta viros pietate insignes in partem sollicitudinis ascituit. Salomon Diuina scientia collustratus; etiam duas meretrices diu coram se litigantes patienter tulit. Reges ideo constituuntur, vt tam per

Exod. 18.
Deut. 1.
Ps. 81.

3. Reg. 3.

Math. 17. Ne ipsos, quàm per vicarios faciant iudiciùm & iustitiam. Christus leges Cæsareas & politicas potius confirmauit, quàm infirmauit. Paulus docuit Potestatibus sublimioribus obediendum non tantùm propter iram euitandam, sed etiam propter conscientiam. Vt suam vitam seruaret, à Præside corrupto, prouocauit ad Cæsarem. Plurimi & sancti viri sub Regibus etiam impiis, Magistratum cum laude gesserunt. Sergius, Paulus, Cypri Procòsul, ad Christum conuersus, non illico sese Magistratu abdicauit. Elisæus ad agendum cum magistratu, pro rebus viduæ hospitis suæ, sponte se obtulit. Fierique potest, vt pauperem, pupillum, peregrinum, & viduam, non possis ab opprimentibus eripere, nisi publica iudicia imploraueris. Ergo cum proximus non potest adduci, vt ab inferendis cesset iniuriis, vel aliena restituat, non impium fuerit, vt ad officium Magistratus autoritate cogatur.

Pf. 145.
Pf. 115.
Ierem. 17.
10. Sed quas adhibeas in litibus cautiones attende: primùm, ne mimum confidas in Principibus, & filiis hominum, in quibus non est salus. *Omnis homo mendax & fallax. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit brachium suum caruem.* Hinc, Caritatis Christianæ iura seruato, vt non hostis loco eum ducas cum quo litigandum est. Inde, prius animi tui vires & consilia diligenter expende, ne odio, inuidia, maleuolentia, ambitu, aut alio iniquo affectu ad id commouearis. Præterea, ne ad tribunalia properes, vt vel census tuos augeas, vel patrimonium tuum

dilates, vel denique proximum tuum domo, facultatibusque cunctis exutum, procul à sinibus tuis expellas: sicque agrum agro coniungas, & domum ad domum copules, quasi solus habitaturus esses super terram. Hanc enim feralem immanitatem vlcisitur Deus omnipotens, qui eripit pauperem à potente, & hunc pauperem, cui non est adiutor: & humiliat calumniatorem, &c.

11. Omnia ergo prius tentes pacifica & honesta remedia, quàm iudicio Magistratus rem experiaris: studeasque vt per arbitros & communes amicos controuersiam componas. Istud enim piis Magistratibus non erit ingratum: quandoquidem illos magnis curis & difficultatibus liberaueris. Poteris etiam per amicos internuncios aduersarium hortari, ne caritatem violet; ne magis sua quærat, quàm ea quæ Dei sunt; ne magnis impensis vtrique premanatur: ne fallaci, incertoque hominum corruptorum iudicio summam rerum suarum committat. Nam fortassis, harum & similibus commemoratione, illius franges duritiam, & ad pacem animum reuocabis.

12. In animum denique velim inducas, Litibus carere, beatæ vitæ mortalis maximam partem esse, vel Poëta iudice: Vitam quæ faciunt beatiorum, hæc sunt: Lis nunquam, toga rara, mens quieta, &c. Quoniam verò non erit difficile viris eruditis, argumentis initio in lites adductis respondere, ad inter missum Apostoli contextum redeo.

2. *Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis, & non potestis adipisci. Litigatis & belligeratis: non habetis propterea quod non postulatis.*

Iam quatuor genera peccatorum hic damnantur, nimirum, concupiscentiarum vanitates, homicidia, æmulationes, lites perniciosæ: quæ tunc, ac etiam nunc cordibus animisque mortabilium damnabiliter nimium adhærent. Sensus est: Magnifica quidem conamini & tentatis in mundo efficere, vt ipsi & magnifici & gloriosi videamini: sed mirificè vestro proposito frustramini: ex quo cecitas & vanitas vestra cunctis innotescit, & meritò ab omnibus traducitur. Interea tamen non respicitis ab infania vestra: sed adhuc in grauiora impingitis scelera, qualia sunt odia fraterna, homicidia, inuidiæ planè diabolicæ, lites capitales, & pro rebus leuissimis crudelissima certamina. Dum non assequimini quod appetitis, exardescitis iracundia & stomacho, protruditis competitorum, inuidetis assecuto, cum eo litigatis, eundem lethali odio persequimini. Cupiditates tumultuantur in pectore, lingua detrahit, in eum spumant ora, ardent oculi, sæuit animus, manus ad vindictam armantur, eandemque cum possunt, inferunt. Ita nec cuique secum pax est, neque cum alio: atque sic nec insatiabilibus desideriis suis faciunt satis, & cælestia sempiternaque bona penitus amittunt.

Primò autem ex his obseruandum, impios

iusto Dei iudicio, prauis desideriis suis tandem frustrari: quod si ad tempus iis aliquando gaudeant, lætitia ea breuissima est, tristissimoque sine clauditur. *Concupiscitis*, ait Apostolus terrena, caduca, prohibita: & tamen non habetis ea, vel iis diutius non datur frui. Hoc etiam Psaltes canit: *Desiderium impiorum peribit. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Saul & Haman percuperunt perdere Dauidem & Mardocheum, omnemque mouerunt lapidem vt desiderio suis potirentur: sed omnino frustra. Perulantes peruersique iudices Israël pudori Susannæ vim inferre cupientes fraudati sunt à desideriis suis. Diues cupiens gaudere bonis repositis in plurimos annos, illico raptus est ad diuinum tribunal. De quolibet auaro dicitur: *Theaurizat, & ignorat cui congerat ea, &c.* De iustis autem qui diuini amoris & timoris fræno desideria sua coercerent, scriptum est: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus. Qui replet in bonis desiderium tuum.* Orandum igitur cum Siracide: *Domine pater, & dux vite mee, omne desiderium prauum longè fac à me, &c.*

His quoque significat Apostolus, inexplabilem esse hominis animum, vbi improbis cupiditatibus indulget. Nam qui suos appetitus licenter grassari sinit, nullum vnquam habebit concupiscendi modum. Quinetiam si mundus illi daretur, cuperet nouos sibi creati mundos in quos inuaderet, vt de magno fer-

tur Alexandro. Hanc insatiabilem hominum cupiditatem plurimis coarguit Sapiens, cum ait, *Consideravi & aliam vanitatem sub Sole. Unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec faciuntur oculi eius diuitiis.* Et rursum, *Anarus non impletur pecunia, & qui amat diuitias, fructum non capit ex eis. Et hoc ergo vanitas.* Et antea. *Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.* Scitè Augustinus, Domine, fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Et alibi non semel, Omnis copia quæ non est Deus meus, mihi egestas est.

Pergit Apostolus, *Occiditis & Zelatis.* Græca exemplaria nunc habent, *φονεύετε καὶ ζηλοῦτε*, inuidetis, & studiosè affectatis. Græca tamen scholia locum exponunt de cædibus & bellis spiritualibus, quibus necantur animæ. Inuidetis aliis lautiorē fortunam, eosque hoc nomine illos odistis, & cum datur, occiditis voto & opere: insuper, iugi æmulatione torquemini: neque tamen inde quicquam vestris facultatibus accedit. Omne igitur coarguitur homicidium, siue spiritale sit, (veluti est odiū proximorum. *Nam qui odit fratrem suum homicida est*) siue corporale. Item, siue affectu, siue effectū, siue gladio, siue veneno, præcipitio, laqueo, consilio, seu quouis alio modo procuretur. Est enim grauissimum scelus, primū eò quod aduersus hanc naturæ legem pugnet, *Non facias alii, quod tibi fieri non vis.* Eaque ratione Deus quondam prohibuerit sanguinis esum & vsum, vt

Ecl. 4.

Ecl. 5.

Ecl. 1.

L. 1. cōf. c. 1.

L. soliloq. c.

13. Medita.

c. 8.

1. Io. 3.

hominem à sanguine consortis sui effundendo reuocaret. *Dixeritque, Qui fuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis eius.* Deinde, huic primo & maximo præcepto legis ac Euangelij repugnet, *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Præterea, expressa sit in diuinis legibus ista prohibitio, *Non occides.* Hæc quoque terribilis sit aduersus homicidas comminatio: *Qui gladio percussit, gladio peribit.* Denique, *Homicidæ, & beneficus,* ait Ioannes, *pars erit in stagno ignis.*

Zelus quoque malus, id est, inuidia, quæ tristitia de bono alterius, in quantum æstimatur diminuere gloriam propriam, damnatur, districtèque prohibetur, non solum vt capitale vitium, verum etiam tanquam fons plurimorum aliorum criminum. Ex inuidia etenim oritur Surratio, qua quis studet minuere gloriā alterius in occulto. Hinc detractio, qua quis alterius famæ apertis verbis detrahit. Inde, Exultatio in aduersis proximorum, & Afflictio in prosperis illorum. Præterea, Odium, quo quis alteri exoptat mala. Inde lites, bella, cædes, & omne genus malorum. Hanc & Paulus prohibet, *D. Non efficiamini inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.* Inuidia vitium est diabolicum, inquit Augustinus, quo solo diabolus est reus, & inexpiabiliter reus. Non enim diabolo dicitur, vt damnetur, adulterium commisit, furtum fecisti, villam alienam rapuisti: sed, homini inuidisti, &c. Superemus itaque hoc vitium, dum adhuc viuimus, scribit Bernardus, *si post mortem volumus ministrum tantæ re-*

Gen. 9

Exod. 20.

Deut. 5.

Math. 5.

Math. 26.

Apo. 21.

de viis inu-
diæ

Gal. 5.

L. de doct.

christiana

Ser. 13. in

Ps. 90.

quitiæ non timere.

Damnat quoque Apostolus perniciosas lites illas, quibus acerbioribus animis & verbis inter se homines superbi ac contentiosi, tanquã exertis gladiis confligunt & pugnant, dum quisque aliis oppressis, emergere studet. Has Paulus vocat *λογωμαχίας, pugnas verborum*, adfirmatque ex his nasci invidiam, maledicentiam, suspiciones malas, &c. quæ homini pio penitus sunt fugienda. Nam seruum Dei non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, &c. Et rursus. *Noli contendere verbis, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium.* Præcipit etiam Tito quoslibet Christianos admonere, neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos. Vult denique pastorem & doctorem ecclesiasticum, non esse litigiosum. Tertullianus plurimis & grauissimis docet, non esse verbis contendendum & litigandum cum hæreticis: ac in eis, quod in ipso congressu firmos fatigant, infirmos capiunt, medios cum scrupulo dimittunt.

Quæ igitur cupimus, secundum Deum cupimus, atque diuinæ voluntati eius omnia vota & desideria nostra subiiciamus. Nō illicitis mediis, veluti fraudibus, imposturis, rapinis, cædibus, violentiis, quæramus, sed à Deo cunctorum bonorum fonte vberissimo postulemus quæ ad bene beateque viuendum putabimus esse necessaria. Ipse enim pauperem facit & ditat: humiliat, & subleuat: mortificat, & viuificat: deducit ad inferos, & reducit.

Deut. 32.

1. Reg. 2.

Pf. 112.

1. Tim. 6.

2. Tim. 2.

Ibidem.

Tit. 3.

1. Tim. 3.

L. præscript.

3. *Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis: ut in concupiscentiis vestris insumatis.*

Præoccupatio est, quæ diluit illa quæ aduersus superius membrum poterant obicere. Non postulamus? Imò studiose & assidue precamur omnes. Attenuati sunt oculi nostri suspicientes in excelsis. At, nihil prodest, si rogauerimus. Respondet; Hoc quidem vobis in genere concedo: sed non oratis quod oportet, & quomodo oportet. Siquidem aut noxia petitis pro salubribus, aut petitis de potestate & bonitate Dei diffidentes, aut in usum impium petitis: nimirum ut quod ex benignitate contigit ad subleuandum necessitatem, aut egestatem proximi refocillandam, id explendis voluptatibus vestris insumatis. Nam avarus Deum rogat, ut suas fortunet opes ac vsuras: fur & prædo, ut pretiosum quiddam obiiciat quod rapiat: scortator, ut elegantioribus mulierculis potiatur: Ambitiosus, ut maiores dignitates & honores conferat: gulosus, ut copiosas messes & vini abundantiam largiatur: aliique conscelerati flagitiorum suorum materiam Deo commendant, ac si illorum patronus & fautor esset. Hæc postulantes non solum digni estis seuera repudiatione, verum & grauissimis suppliciis: propterea quod Deum vestrarum libidinum & voluptatum administrum facere cupitis. Non sic, miseri, non sic decet homines abuti diuinis auribus: nec tam improbè sanctum orandi donum Dei profanare. Non enim ad scædas libidines explendas, nō ad luxum, non ad dissolutiones, non ad fastus, aut

2. Vi orationis
molo orationis

similes impios vsus bona terrena Deus creauit: ideo nec ad illicitos vsus illa sunt postulanda.

Est itaque ab omnibus Christianis diligenter obseruanda regula, quàm Christus præscripsit, & Apostoli tradiderunt, videlicet, vt prius quæ ad salutem animorum & vitam æternam faciunt postulemus, quàm quæ ad corporum aut caducam vitam istam pertinet. *Primum*, ait Christus, *querite regnum Dei, & cetera adiicientur vobis. Cum oraueritis, Dicite, Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum, Adueniat regnum tuum, Fiat voluntas tua, &c.* Paulus his ad quos scribit, primum omnium precatur Gratiâ, pacem, & misericordiam à Deo, &c.

Matth. 6.
Luc. 11.

Matth. 26.]

Deinde, nihil secundum corruptæ carnis affectus postulemus: sed omnia vota nostra Diuinæ submittamus voluntati & prouidentia, cum capite nostro dicentes: *Pater, non mea, sed tua voluntas fiat.* Postulandum est autem à Patre, sed in nomine Filij nostri saluatoris: quod non obseruatur (authore Augustino) cum aliquid petimus contra rationem salutis. Scribit quoque beatus Euangelista, *Quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos.* De improborum autem orationibus ait Salomon, *Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.* Petierunt filij Zebedæi ignem de cælo descendere in quandam ciuitatem, vt suæ vltioni & indignationi satisfacerent: sed non fuerunt exauditi. Rogauerunt sedere à dextris & à sinistris in regno Christi: sed nesciebant quid peterent.

Io. 16

Tract. 102.
in Io.

1. Io. 2.

Prou. 28.

Luc. 9.

Matth. 10

Matth. 17.

Postulauit Petrus facere in monte tria tabernacula: nesciens quid diceret. Nos omnes quid & quomodo decet orare nescimus: ac idcirco *Rom. 8.* necessè est Spiritum filij Dei inuocare qui in cordibus clamet, qui mentes nostras illuminet, & orationes dirigat. *Gal. 4 5.*

Obseruat D. BERNARDVS illos contra hunc B. Iacobi locum peccare, qui à Deo aut postulant non postulanda; aut tepidè quæruunt, quæ toto affectu, & omni tempore sunt quærenda. Item, qui terrena vltra necessitatem petunt: qui mundi gloriam sectantur, ac voluptatem: qui que inimicorum mortes postulant. Denique, & qui illa spiritualia dona sine quibus salus constare potest, vt potè, genera linguarum, gratiam curationum, donum prophetiæ requirunt. *Serm. de 4. modis orandi*

Notat & B. Augustinus ex eodem D. Iacobi loco, etiam pios ac fideles viros plerunque petere, & non accipere, Deo illorum miserante, ne donis suis in damnationem propriam abutantur. Quod Deus videt peti, ait ille, contra salutem, non concedendo, exhibet se saluatorem, veluti medicus nouit quid pro sua, & quid contra suam salutem poscat ægrotus. Apostolus ter rogauit, vt liberaretur stimulo carnis, & à se discederet angelus Satanæ, nec tamen obtinere potuit. Sic namque illum expediebat exerceri, ne magnitudine reuelationum extolleretur. *Tract. 73. in Io.*

Signat rursus idem AVGVSTINVS, Deum etiam impiorum vota nonnunquam exaudire: *2. Cor. 12.*

Num. 11.

Ps. 77.

Iob. 1. et 2.

Math. 7.
Luc. 11.

sed iratum, & ad grauioris damnationis cummulum; electorum verò suorum exercitium. Israelitæ carnes malo suo impetrauerunt, quas culpabili conscientia petierunt. Siquidem adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos. Aspernabantur manna è cælis descendens, & inhiabant ei quod appetebat concupiscentia carnis. Satanus expetiuit Iobi facultates diripere, filios ac seruos eius delere, iustiq; corpus omni diritate vexare & affligere: quod ad perpetuam eius ignominiam; sancti autem æternam gloriam concessum est.

DIDYMVS Alexandrinus, quo præceptore D. Hieronymus gloriatur, Com. in hunc locum quærit; Cùm vera sit expositio Saluatoris: *Petite, & dabitur vobis*; item: *Omnis qui petit, accipit*: quomodo aliqui orantes non audiuntur, vt accipiât quæ habere postulauerunt per suam petitionem. Respondet Ad hæc dicendum est; quoniam qui via congrua ad postulandum venit, nihil relinquens eorum quæ pertinent ad impetranda quæ cupit omnia, percipit quod sibi dari rogauit. Si quis autem extra intensionem traditæ petitionis pōscere videatur, iste neque petere modo debito creditur: & ideo non percipit quod petit, &c.

S. DIONYSIVS Areop. ostendens Sanctorum virorum preces apud Deum, non esse à nobis aspernandas, sed potius ex animo ambiendas, velut vtilissimas: insuper differens cur Diuini duces sui, id est, Apostoli, tradiderint orandum esse pro piis & fidelibus defun-

ctis; non autem Prophanis ac Ethnicis vita functis bona cælestia precamur; hanc inter alias assignat ex hoc loco D. Iacobi rationem, quòd indignè orantes non exaudiremur, ad nosque non immeritò diceretur eloquium, iustitiæ plenum: *Petitis, & non accipitis, quia malè petitis. L. Ecles. hier. capitis septimi, parte 3.*

Habes igitur aliquot causas, cur non semper exaudiamur in precibus. Non quòd Deus inconstans vel fallax sit in promissis: sed quòd non rectè peramus. Primò, sine sufficienti fide Iac. 1. Secundò sine perseverantia. Luc. 18. Tertio, labiis tantum, non toto corde. Isa. 29. Matth. 15. Quarto, cum fastu & superbia. Luc. 18. Quintò sine contritione & correctione superiorum delictorum. Isa. 1. Sextò, scopus orationum nostrarum non est pius, sed carnis cupiditates sectamur, Isa. 1. Jerem. 7. Ergo adhibitis cunctis conditionibus & circumstantiis, preces nostras ad Deum nostrum fundamus, & ille proculdubio tandem illas exaudiet vel ad voluntatem, vel ad vtilitatem nostram.

4. *Adulteri & adultera, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur.*

His grauissimè coarguit vtriusque sexus adulteros; tam mentis, quam corporis: & in hos Apostolica planè autoritate inuehitur, vt istorum scelerum indicet grauitatè. Deinde sic argumētatur à contrariis; Amicitia mundi non potest consistere cum amicitia Dei: Igitur aut vobis est deserendus Deus, vt mundum diligatis: aut mū-

do valedicendum, vt Deo adhæreatis. Dicit ergo, Semel, carissimi, addicti estis Christo animarum vnico sponso, semel in eius verba iurastis, semel corpora & animos ei dicastis. Ille vos proprio sanguine purgauit à cunctis peccatis, Patri suo ac vitæ æternæ regenerauit, sibi que sacramento despondit. Quomodo igitur vestræ professionis immemores, obliti beneuolentiæ tanti Sponsi, fidei coniugalis, in adulterinos amores huius mundi relabimini? Quomodo & corpora & animos tam scædis voluptatibus Satanæ prostituitis? An non cogitatis, quòd sicut sponsa si se iunxerit adultero, protinus à mariti decidit amore? ita Christianus si denud tentet amicitiam coniungere cum carne, mundo, & diabolo, protinus bellum cum Deo suscipit.

In primis autem hîc animaduertendum, scripturas duplicem adulteriorum speciem constituit, corpoream & spiritalem: vtrâq; verò hoc loco ab Apostolo reprobari. Constat enim Iudæos ad primam valdè procliuēs & addictos fuisse, quoniam de his Dominus cõqueritur: *Vnusquisque post uxorem proximi sui. hincuebat*: ab equorum intemperie, belluinam illorum lasciuam coarguens & damnans. Et postea, *Omnes adulteri sunt, & cæterus præuaricationum.* Denique *Sponse vestræ adultera erunt.* Constat etiã ex sacris historiis, Iudam, à quo Iudæa gens appellata est, & Dauidem Regē quo tãto opere gloriatur, duos senes iudices eisdem populi adulteriis infames aliquando fuisse. Pharisei mulierem in adulterio deprehensam ad Christum adduxerunt, &c.

Hoc

Hoc igitur peccatum tam in viris quàm in feminis execratur & damnat Apostolus, docens omnem alienæ carnis amorem esse illicitum, Deo iniusum, cunctamque extra legitimum concubium, sexuum coniunctionem esse à Deo maledictam & reprobam. Est enim huiusmodi adulteriũ, alieni thori violatio: quæ plurimis legibus prohibetur. Aiunt etenim: *Non mæchaberis.* *Exod. 20.* *Non desiderabis uxorem proximi tui.* Istius sceleris authores adiudicat morti, dicentes. *Si mæchatus quis fuerit cum uxore alterius, morte moriatur mæchus & adultera.* *Deut. 5.* Et rursus. *Maledictus qui dormierit cum uxore proximi sui.* *Leuit. 20.* Et dicit omnis populus, Amen. Quinetiam ex liberis ex adulterio natis, quantumuis peccati adulterantium parentum expertibus, vitam progeniemque breuissimam comminatur Deus dicens. *Filij adulterorum in condemnatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur.* *Sap. 3.* Et iterum. *Spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.* *Sap. 4.* Filium ex Dauidis & Bersabeæ adulterio natum, mox percussit Dominus: sed & plebis 70. millia virorum: vt non putent Principes adulteria sua peccata esse leuia, vel impunita semper mansura. Paulus denique scribit. *Adulteri regnũ Dei non possidebunt, fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* *1. Cor. 6.* *Heb. 13.*

Adulterium spiritale committitur quolibet peccato mortali, quo anima deficit ab vnico & vero sponso suo Christo: maxime autem, cum à vera fide & religione, per quam ei desponsatur, ad hæresim & infidelitatem turpiter desicit:

D d

Jerem. c. 5.
& 9.

Os. 4.
Gen.

2. Reg.
Dan. 13.
Io. 8.

Exod. 20.

Deut. 5.

Leuit. 20.

Deut. 22.

& 27.

Sap. 3.

Sap. 4.

1. Reg.

1. Cor. 6.

Heb. 13.

Sic que adulteri sunt auari, ambitiosi, gulosi; quippe qui mundi opes, honores, cibos Diuino timori, amori, & cultui præferunt: quo sensu Iudæos Christus *generationem prauam & adulteram* appellauit: Paulus quoque dixit Pseudoapostolos, *Adulterare verbum Dei*, i. deprauare, corrumpere, in alienum sensum trahere. Transferitur & ad alia: vt adulteria naturæ dicuntur, opera non verè naturalia; adulteria mercis, pro fraude: adulteria arborum, pro insitionibus, apud Pliniū: adulterare iudicium, adulterare tabulas, adulterare monetam, &c. Veteres prophetæ adulterij & fornicationis nomine, frequenter intellexerunt omnem hæresim, & à vera Dei religione apostasiam, Deut. 30. Iudicum 2. Isa. 23. & 57. Ieremiæ 3. & 9. & Ezechiel. 16. & 23. Oseæ 4. & 7. Et hanc adulterij speciem abominatur, fugiendamque docet Apostolus: quandoquidem hi qui se illa commaculauerint, tanquam à Deo recedunt, inimici eius constituuntur, & in aduersarij eius, id est, Satanæ castra, vt transfugæ se recipiunt.

Attende autem quibus titulis ac nominibus prauos & flagitiosos Christianos compellet. Iā non carissimos, nō fratres, non amicos appellat, vt antea: sed neque Christianorum nomine dignatur illos: facta quippe reclamabant. Titulus quidem Christianorum audiebatur; cæterum adulterorum, adulterarum, perfidorum, apostatarum opera videbantur. A quanto honoris & dignitatis culmine, peccatis suis decidit homo; vt pro Dei filio, & Christi filij eius cohærede,

Matth. 12.
2. Cor. 2.
¶ 4.

amico, & fratre, perfidus apostata, & turpissimus adulter sit, ac nominetur? Comparetur iumentis insipientibus? Fiat sicut equus & mulus, quibus non est intellectus? Immunditiâ, sit canis: fœditate, sus in volutabro luti: fraudibus, vulpes: rapacitate, lupus: stupiditate, asinus: feritate, vrsus: ferocia, leo rapiens: apostasia & malitia, diabolus? Quis à tam infamibus nomē claturis non abhorrebit? A vitiis & peccatis ergo toto corde abhorreamus.

Ob hanc Apostoli sententiam vnumquemque nostrum his hortatur **AUGUSTINVS**, Nolite fratres, mundū diligere, quē tanta cernitis cum velocitate transire. Nolite in eius amore ancoram cordis iam figere, quem sic ad finē conspicitis declinare: præsertim cū Apostolus Iacobus clamet, *quod amicitia huius mundi inimica sit Deo*. Si enim ipse mundus nos diligeret, diligendus tamen non esset. Quanto magis nūc dum ipse nos odio habere probatur, quos tantis malis insequitur, à nobis omnino spernendū atque fugiendus est?

DAMASCEN, eidem laudatæ **D. Iacobi** sententiæ, hanc Ioannis ad mundi contemptum adhortationem connectit, *Nolite diligere mundum; neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est caritas Dei in eo: quia omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ*. Addit & istam ex **D. Chrysofomo**, mūdi assiduam mutabilitatem & inconstantiam. Vide, carissime, an non res humanæ mare imitentur: an non in terra magis quān

Pf. 48.
Ps. 31.

L. de vanitate seculi,
c. 11.

L. 1. parad.
c. 17.
1. Io. 2.

mare, iactemur: an non quouis vento vehemē-
tius in nos mutuo occuramus. Hic illius agrū
rapuit, ille alterius terram abstulit: alius proxi-
mi sui vxorem cōcupiuit: alius cuiusdam famu-
los abripuit. Hic de aqua cum vicino litigat, ille
de aëre digladiatur. Hi de terræ mensura cōfli-
ctantur, illi ob ædium constructionem se se in-
uicem opprimūt. Qui eget, probro afficitur: qui
opibus affluit, infidiis appetitur. Qui imperio
potitur, conspirationibus obnoxius est: qui ma-
gistratus gerit, inuidia flagrat: qui potentia pol-
let, odio est. Bella continua sunt, cædes assiduæ,
insatiabilis cupiditas tyrannidem exercet, au-
ritia principatum tenet, mendacium artolitur,
Mutua fides fugam cepit, veritas terram dese-
ruit, amicitia mēsis circumscribitur, salutationes
suspicionē plenæ sunt. Ad hunc igitur mo-
dum cum omnes in vitiis volutemur, Prophe-
ta vitam humanam aspernans, in hæc verba
clamat: *Verumtamen vniuersa vanitas omnis homo
uiuens, &c.*

Psf. 38.

Obseruandum præterea omni studio atque
diligentia à nobis seruandum esse pactum illud,
quo nos Christus sibi per regenerationis sacra-
mentum coniunxit, de quo scribitur, *Sponsabo te
mibi in sempiternum, & sponsabo te mibi in iustitia
& iudicio, & in misericordia & miserationibus. Et
sponsabo te mibi in fide: & scies quia ego Dominus.*
Et in Euangelio, *Qui habet sponsam, sponsus est.*
*Nunquid possunt filij sponsi lugere quandiu cum illis
est sponsus? Et Paulus, Despondi vos vni viro virgi-
nem castam exhibere Christo.* Nam verè adulteri

Ose. 2.

Math. 9.

2. Cor. 11.

& adulteræ sumus, quicumque illa quæ tum
sanctè promissimus, non seruamus.

Meditandum postremò, tale esse mundi cum
Deo dissidium, vt conuenire non possint: sed
quantum quisque in mundum inclinat, tantun-
dem à Deo alienetur. Christus namque ait, *Non potestis duobus Dominis seruire, Deo, & Mam-* *Matth. 6.*
monæ. Et Paulus: *Quæ participatio iustitiæ cum ini-* *2. Cor. 6.*
quitate? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ con-
uentio Christi ad Belial? Hinc Augustinus. *Nimis* *L. soliloq.*
te amat, Domine, qui tecum aliquid amat, quod *c. 19.*
propter te amat.

5. *An putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad
inuidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?*

Vehemēti interrogatione confirmat, & sacra
Scripturæ autoritate perurget, & sacra
Scripturæ autoritate perurget, premitque
vniuersorū hominum cōscientias fateri, Ami-
citiā huius mūdi aduersari Deo, ac idcirco fu-
giendam esse. Rogat igitur, *Quis tam cæcus &
vecors est, qui non videat & sentiat hoc verum
esse? Quis non ipsa experientia victus istud non
concedet? An putatis sine causa scriptum esse
in sacris voluminibus, quod spiritus qui habitat
in nobis, cōcupiscit ad inuidiam?*

Quoniam autem vox, *spiritus*, potest vel de
Spiritu sancto, vel spiritu humano intelligi, du-
plex est huius loci interpretatio. Prioris sensus
est; Docui vos quàm turpe sit, & quàm graui dā-
natione dignum, animam cum Christo despōsa-
tam, eodem derelicto, cum iniquo Mammona
cōmercium habere, cum mūdo fornicari & lu-

xurari, cum Satana principe huius mudi lenocinari. Hoc nec fabulosum est, nec inane terculamentum. Non fallit vos Scriptura dicens, Spiritu Dei in vobis per gratiam inhabitatem, esse animarum vestrarum nimio zelo ardentem. Amulatur vos Dei amulatione. Ad inuidiam, id est, per zelotypiam concupiscit vos seculum non amare, sed Christum: fidem illi datam iniolatam seruare, non seculi amoribus violare aut frangere, Alludit vero ad has Scripturas: *Deus tuus, fortis, zelotes, Dominus, zelotes nomen eius. Deus est amulator. Zelatus est Dominus terram suam. zelatus sum Ierusalem & Sion zelo magno.* Quibus indicat Deus se pro suo in nos amore flagrantissimo, non parum commoueri ac succensere, si cum mundo, carne, vel diabolo hostibus suis nuptiarum foedera sanxerimus. Hos sibi corruales adiici nunquam patienter feret. Summa potestas eius impatiens est consortis, Ait enim, *Ego Dominus, gloriam meam alteri non dabo.* &c. Huic itaque soli animarum nostrarum legitimo sposo, toto pectore adhaereamus: ipsumque diligamus ex toto corde, ex tota anima, ex omni mente, & ex omnibus viribus nostris.

Sin vero, *spiritus*, pro humano, eodemque propter corruptae carnis intimum commercium ad omne malum nimis facili atque propenso sumatur, sensus erit: Non frustra viri Iudaei, non frustra Scriptura diuina corruptionem carnis humanae, & deprauationem humanorum affectuum toties arguit & damnat. Ait enim Bibli-

Exod. 20.
Exod. 34.
Ioel. 2.
Zach. 1.

orum libro primo, *Omnis caro corrumpit viam suam. Omnis sensus & cogitatio humani cordis prona sunt ad malum ab adolescentia sua. Et iterum. Non est qui faciat bonum. Omnes declinauerunt, & inutiles facti sunt. Omnis homo mendax.* Huic accedunt varij, & maligni spiritus vertiginis, erroris, soporis, medacij, fornicationis, superbiae, auaritiae, immunditiae, feruitutis: quibus ad ad vitiorum procliuitates accenduntur & multiplicantur. In primis autem ad inuidiam & malevolentiam, innumerabilium malorum fontes, homines inuitant, rapiunt, impellunt. Sunt igitur magno & iugi studio cauendi.

Ex his primò notandum, in Scripturis sacris nihil prorsus inaniter, nihil nisi magna hominum vtilitate dictum esse. Ait namque Apostolus, *Quaecunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus.* Iterumque, *Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad redarguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, & ad omne opus bonum instructus.* Enimuero magnis contumeliis afficeretur Spiritus sanctus, illarum praecipuus auctor, si diceretur aliquid vanum & inutile sanctis hominibus inspirasse.

Videmus secundò, causam cur inter Deum & hunc mundum, id est, homines mundi voluptatibus deditos, minimè conueniat. Nimirum, quod Deus velut solus pater & spon-

Gen. 6. et 8.
Ps. 13.
& 115.
Isa. 19.
& 28.
Ezech. 16.
3. Reg. 22.
Ose. 4. & 5.
Gal. 4.

Rom. 15.
2. Tim. 3.

P. 13.

L. 4. cōf. c. 1

L. Soliloq.
c. 15.

Gal. 5.

1. Cor. 2.

2. Cor. 3.

Philip.

L. 1. confess.

c. 1.

sus, solus velit amari & coli: homines è contra ad quæque scelera, inuidiam maximè, præcipites ferantur. Hanc illorum miseriam describens Psaltes ait, *Omnes declinauerunt, &c. Sepulchrum patens est cor eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, &c.* Hinc Augustinus communem hominum prauitatem in seipsum transferens, ait: *Quid ego sum mihi sine te, Domine, nisi dux in præceps? Aut quid sum cum mihi bene est, nisi suggens lac tuum? Et alibi nostrum omnium nomine profitetur; Quod cecidi, fuit ex me: & quod surrexi, ex te. Si quando steti, per te steti: sed quando cecidi, per me cecidi: & semper in luto iacuissem, nisi tu me excirasles. Sic semper gratia tua præuenit me, liberans me ab omnibus malis, saluans à præteritis, suscitans à præsentibus, & muniens à futuris, &c.*

Perspicimus quoque, vnde sit in nobis studium rerum spiritualium ac diuinarum. Non vtrique ex corrupta carne nostra, quæ concupiscit aduersus spiritum: non ex solo animo, qui huiusce carnis desideriis rapitur in malum: sed à Deo, qui hanc per Spiritum sanctum gratiam largitur. Etenim *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est, qui dat velle & perficere.* Tu enim, Domine, scribit Augustinus, excitas, vt laudare te delectet, &c.

Discimus etiam in illa carnis & spiritus lu-

cta perpetua, nobis cunctis viribus enitendum esse, vt gloriosam victoriam spiritus consequatur. Nam si secundum carnem vixerimus, moriemur: si autem spiritu facta carnis mortificauerimus, viuemus. Agar ancilla superbiens aduersus dominam, id est, caro nostra, egregiè vapulet: vel cum filio suo, id est, prauis desideriis, eiiciatur foràs: & Sara, recta voluntas in animæ regno principatum teneat.

Intueamur rursus, amorem Dei erga nos longè maximum, & suprâ quàm dici potest, flagrantem esse oportere, quando amori zelotyporum (qui omnium ardentissimus & vehementissimus est) in sacris litteris comparatur. Ideo Christus illum simul admirans & nobis exponens dicit, *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum unigenitum daret, &c.* Et de propria sua in nos dilectione, inquit, *Maiorem hac dilectione nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Meritò igitur ad tantum amorem obstupescens Christiana Ecclesia, post pontificem suum Gregorium ad Deum exclamat, *O mira circa nos tuæ pietatis dignatio! Vt seruum redimeres, Filium tradidisti.* Et Augustinus velut extra se raptus sic loquitur: *Quomodo nos amasti, Pater sancte: quantum nos dilexisti, pic conditor qui etiam proprio Filio non pepercisti? Et alibi, Dilexisti me, Domine, plusquàm te, quia mori voluisti propter me. Ad quid verò tantus amor, nisi vt à nobis redameretur? Nam amat Deus, scribit idem sanctissimus Antistes, 20.*

Rom. 8.
Gen. 16.

10. 3.

10. 15.

1. Meditat.
c. 13.

Rom. 8.

Soliloq. c.

13.

Manual. c.

20.

ut ametur. Cum amat, nihil aliud vult quam amari, sciens amore esse beatos, qui se amaerint, &c.

6. *Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Præoccupatio est, qua soluit quod obicere potuissent, nimirum, Arduum esse, aut etiam impossibile videri, omnem mundi huius amicitiam extinguere, ut vni & soli Deo amore inhæreamus. Vult ergo dicere, Quod à vobis requiro, Fratres, nemo, fateor, corruptæ naturæ viribus præstare potest: sed Deus, modò sibi ipsi non desint homines, potentissimæ gratiæ suæ donis aderit. Causas ergo peccandi fugiant, de peccatis præteritis seriam pœnitentiam agant: ieiuniis, lacrymis, precibus inuigilent: è cælis postulent quod in terris non inuenerint, vberima illis gratia conferetur. Dabitur illis velle

Philipp. 1. 2.

4.

1. Cor. 10.

& perficere. *Qui cepit in eis bonum opus perficiet.* Omnia poterunt in eo, qui eos confortabit. Non patietur illos tentari supra id quod possunt. Magna sunt quæ exigit, sed maiora sunt quæ promittit. Destituit eos, qui suis viribus & opibus superbiunt; opitulatur iis, qui sibi nil tribuunt, sed fidunt bonitati diuinæ, &c.

Vide autem bonitatem & seueritatem Dei. Suis viribus diffidentibus, & ad se suppliciter confugientibus gratiæ suæ donis & viribus auxiliatur: ferocientes & superbos nec dignatur attendere. Nimirum hoc est quod olim per Salomonem dixit Dominus: *Deus elatis & arrogantibus resistit: sed humilibus & abiectis impertit suum*

Prover. 3.

Psal. 17.

favorem. De his & antea David, Populum humilem saluum facies, & oculos superbiorum humiliabis. Animaduertit & hoc Dei opus sanctissimæ Iudith, cum ait, *Nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.* De ipsa quoque cecinit, *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.* Itaque Dei gratia non improbis moribus, sed vera pietate, potissimum autem humilitate acquiritur, possidetur, auge- tur.

Non dixit, ait CHRYSOSTOMVS, Deus superbos dimittit, & in peccatis deserit, suoque nudat auxilio: sed auersatur. Non quòd instructa acie aut pugna Deo sit opus aduersus superbū. Quid enim esse possit superbo infirmius? Quod si etiam validus ac potēs esset superbus, nil opus esset Deo exercitu aduersus illum: quandoquidem & voluntas illi sufficit ad inuertenda omnia. Cur igitur resistit? Quo vehemens odium declaret erga superbum. Ibidem superbiæ grauitatem explicans, tradit, hanc de cælesti virtute fecisse diabolus: & è sublimi eam detraxisse vsque ad inferos. Adamum insuper è paradiso terrestri, in durissimum & miserabile detrusisse exilium.

Hom. 3. de verbis

Isaya, tom.

1.

Isa. 14.

Luc 10.

Gen. 3.

CLEMENS Alexandrinus citato D. Iacobi præsentis loco, clarissimis exemplis ostendit, verè humilibus copiosam dari gratiã. Primò Abrahæ, qui cum Dei amicus vocatus esset, non fuit gloria elatus, sed magna vtens modestia, dixit: *Ego sum terra & cinis.* Hinc beati Iob, qui cum esset iustus, reprehensionem non obnoxius, Deum

l. 4. Strom.

Gen. 18.

Iob 1. & 15.

ritè colens, abstinens ab omni malo, & à Deo habens testimonium: humilitatem tamen amplexus, dixit, *Nullus est mundus à sordè.* Inde beati Mosis, fidelis serui in tota domo Domini, dicentis ei qui ex rubo dabat respòsa, *Quid sum ego, quòd me mittis?* Postremò Dauidis, de quo Dominus ait, *Inueni hominem secundum cor meum.* Verùm tantus rex simul & propheta magna animi demissione dicit, *Miserere mei Deus, &c.* An non hi, & eis similes eximiis cælestis gratiæ donis aucti & honorati sunt?

BASILIVS magnus ex eadem Apostoli sententia vniuersos homines, quantumuis claros & sanctos, ad amplectendam humilitatem hortatur, additis nobilissimis exemplis beatissimorum virorù Pauli, Petri, Publicani, imò & Christi Domini nostri, qui propter eximiam singularèque animi demissionem, mirum in modum à Deo sublimati fuerunt. Concluditque, In promptu semper habe illud dictum Domini, *Quisquis seipsum humiliauerit, exaltabitur.* Superbos autem à Deo continuò abiectos fuisse docet exemplis Satanæ, Adæ, Gigantum, Goliathis, Absalonis, Adoniæ, Pharaonis, Abimelechi, populi denique Israëlitarum, qui elati aduersus Gentes immundas, ipsi verè facti sunt immundi & reprobi.

Et ne Latinorum patrum doctrina hîc nobis deesse putetur, addamus magnum Antistitem AVGVSTINVM ita de humilitate, ac eius præmiis differentem: Si Dominus Deus noster qui in altis habitat, cuius excellentiæ & magnitudinis

Exod. 3.

Act. 7.

Psal. 50.

Hom. 22.
que est de
humilitate.Ser. 213.
de temp.

non est finis, in angelis & hominibus humilitatem considerat & probat: quantum necesse est nobis humilitati semper studere, ipsamque in omnibus conseruare, vt sic placeamus conditori nostro? Humilitatis quippe passibus ad cæli culmina conscenditur: quia Deus, excelsus non superbia, sed humilitate attingitur, de quo dictum est, *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Discamus igitur humilitatè, per quam Deo propinquare poterimus: sicut ipse in Euàngelio ait, *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Et Sapiens ait, *Quanto maioris, tanto humiliate in omnibus, & coram Deo inuenies gratiã.* Et Deus per prophetam ait, *Ad quem respiciam, nisi ad humilem & quietum?*

Deinde, idem ostendit superbiam peccatum esse planè diabolicum, ac ideo penitus fugiendum. Subdit autem, Superbus quanto gloriosior apparet inter homines, tanto deiectior erit apud Deum. Per superbiam mirabilis angelorum creatura cecidit de cælo: per humilitatem fragilitas humanæ naturæ ascendit in cælum. Salomon ait, *Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia.* Deus humilis factus est nostræ salutis causa, erubescat homo superbus esse. Noli igitur, ô homo, in virtutibus gloriari tuis, quia alterum habiturus es iudicem, non teipsum. *Quid Eccles. 10. superbis terrã & cinis?*

Accedat suauissimus BERNARDVS. Sola quæ non solet gloriari (scribit ille,) non nouit præsumere, contendere non confuevit, in extremo iudicio gratiam inuentura est in oculis Domini

Iac. 4.

Matth. 11.

Ecd. 3.

Isa. 66.

Ibidem.

Prou. 11.

Epist. 42.

ni humilitas, Deus namque superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Non contendit iudicio, nec prætendit iustitiam, qui verè humilis est: sed dicit, *Non intres in iudicium cum seruo tuo, Domine.* Non despicit illa maiestas cor contritum & humiliatum, quæ corpus humilitatis nostræ assumere non dedignata est, &c.

Claudit verò hunc de humilitate aduersus superbiam tractatum D. IOANNES Cassianus. Manifestissimè comprobatur, inquit, omnium peccatorum & criminum superbiam esse principium: nec sicut cætera vitia, solummodo contrariam sibi virtutem, id est, humilitatem tantum extinguere: verum etiam cunctarum simul interempticem esse virtutum. Dauid audenter proclamat, *Domine, non est exaltatum cor meum,* &c. Et iterum, *Non habitabit in medio domus meæ faciens superbiam.* Et Domini implorat auxilium dicens, *Non veniat mihi pes superbiæ,* pauens ne in illud incidat, quod dicitur de superbis, *Deus superbis aduersatur,* &c.

7. *Subditi ergo estote Deo; resistite autem diabolo, & fugiet à vobis.*

Superioribus obiurgationibus nunc adiicit quædam prædulces & planè Euangelicas exhortationes. Prima est, de humili spontaneaque submissione & obediitione Deo præstada. Nam quia dixerat humilibus Spiritum sanctum copiosiora conferre beneficia, ex eo infert, debere nos omni ferocia animorum posita, Diuinis mandatis & imperiis subiici. Quasi dicat, Deus vult nos sibi coniunctissimos esse, ac omnino ab amore mun-

di, carnisque cara & seruitute alienos. Igitur præbere vos illi morigeros. Rex regum est & Dominus dominantium, vos autem illius serui. Summus pastor est, vos autem oues pascuæ eius: caput est, vos membra corporis eius: parens est beneficentissimus, vos liberi: sponsus est, animæ vestræ illius sponsæ sunt. Omni ergo humilitate & submissione oportet vos illi subesse.

Peccant autem aduersus hanc apostolicam adhortationem in primis omnes superbi & arrogantes, nec minus aduersus diuinam eius maiestatem insurgunt, quàm diabolus, volens *super* *Isra. 14.* *astra exaltare solum suum, & similis esse altissimo.* Eo peccato corruerunt primi parentes, cum appetierunt esse dii scientes bonum & malum. Peccauerunt Gigantes, Pharaos, Nabuchodonosor, Holofernes, Antiochus, Herodes, & tyranni omnes, qui sibi diuinis arrogauerunt honores. Contrà verò, vnumquemque nostrum admo- *Psal. 36.* *Psal. 61.* *Iob 9.* *Matth. 11.* *ner* Dauid, *Subditus esto Domino, & ora eum.* *Nonne Deo subiecta erit anima mea?* Et Iob ait: *Quis resistit ei, & habuit pacem?* Et Christus dicit, *Tolle iugum meum super vos, &c.* Nam vera subiectio ista obedientiam requirens & patientiam, officium est viri Christiani.

Peccamus, eheu! & nos omnes, quoties aliquid contra eius præcepta committimus aut cogitatione, aut verbo, aut opere. Quemadmodum enim quicquid habemus & sumus, à Deo accepimus: sic omni ex parte decet nos obtemperare illi. Qui contrà facit, contra Dei voluntatè insurgit, & imperio eius subesse detrectat.

Psal. 142.

Psal. 50.

I. 12. de cœnobiorum instit. c. 6.

Psal. 130.

Psal. 100.

Psal. 35.

Iac. 4.

2. Mach. 9. *Iustum quippe est mortalem subditum esse Deo.* Hinc
Deut. 10. Moyses. *Nunc Israel, quid Dominus Deus tuus perit
à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum & ambules
in vis eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo
tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua?*

Resistite autem diabolo, &c.

Secunda est exhortatio, qua nos omnes Apo-
stolus acuit, docetque totis viribus resistendum
esse diabolo, & cunctis tentationibus eius, siue
à carne, siue à mundo ortum habeant. Sensus
exhortationis talis est: Hostem habetis, Carissi-
mi, infestissimum & acerrimum, qui à calum-
niis quibus homines cōtinuò vexat, Diabolus,
id est calumniator appellatur. Quo quisque illi
fortiùs repugnat, eo acriùs urget, & contra il-
lum quicquid habet roboris explicat. Spiritus
est, qui nunquam non vigilat, nūquam pugnan-
do fatigatur: sed vno praelio victus, aliud subin-
de renouat. Angelos in cælo, Adamum in para-
diso, Moysem in deserto, Dauidem in regno,
Salomonem in palatio, Iudam, Petrum, Tho-
mam in schola Christi, quinimò ipsummet Do-
minum & iudicem suum semel, secundò, tertio
denique grauius impugnavit? Est igitur vobis
quandiu vixeritis, luctandum aduersus *princi-
pes, potestates, & rectores tenebrarum harum, contra
spiritualia nequitia in caelestibus.* Ideo induite vos *ar-
maturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias diabo-
li.* Ille aduersarius vester tanquam leo rugiens circuit,
quærens quem deuoret: sed fortes in fide resistite. Vbi
autem sentiet vos constanter stare in acie, ama-
re & inuocare Dominum, exhorrescere illius
leno

1. Matt. 4.

Ephes. 6.

1. Petr. 5.

lenocinia, artibusque repugnare, timebit vos,
nec tantum timebit, sed & victus fugiet à vo-
bis.

Ergo hæc miserabilis vita nostra humana
rectè comparatur cum iugi & periculosa mili-
tia, cum dicitur in libro Iob: *Militia est vita homi-
nis super terram.* Et Paulus huius militiæ formam
& speciem exponens ait, *Non secundum carnem* 2. Cor. 10.
*militamus: & arma militiæ nostræ non carnalia sunt,
sed potentia Deo ad destructionem munitio, &c.*
Et vnumquemque nostrum sub Timothei no-
mine hortatur: *Milita bonam militiam. Nemo mi-
litans Deo, &c. Labora sicut bonus miles Christi* 1. Tim. 1.
ESV, &c. In his autem periculosis & duris laboribus
maxima consolatio est, quòd hostis noster de-
bilis est. Non vincit (ait Hieronymus) nisi vo-
lentem: facilèque superatur ab his qui in fide
constantes sunt & fortes. Hæc est victoria quæ
vincit mundum, fides nostra. Christus iubens
suos bono animo esse, ait, *Confidite, ego vici mun-
dum. Princeps huius mundi eicietur foras. Vincenti
dabo manna absconditum, &c.* 1. Io.
o. 10.
Io. 12.
Apo. 2.

De cacodæmonum horrendis appellationi-
bus, viribus, fraudibus, consiliis, & malignis ad-
uersus genus humanum operibus, copiosè dis-
seruimus ad versum nonum Epistolæ b. Iudæ,
pagina 213. & 13. Grauißimas tantum D. Augu-
stini de illorum dolis querelas; subiiciam; vt
ab his qui tam frequenter nobis imposuerunt,
diligentiùs caueamus. Deus meus, ad te cla-
mamus, libera nos ab aduersario nostro quo-
tidiano, qui siue dormiamus, siue vigilemus,

siue comedamus, siue bibamus, siue quodcunque opus operemur, omnibus modis instat die ac nocte, fraudibus & artibus, nunc palam, nunc occultè sagittas venenatas contra nos dirigens, vt interficiat animas nostras. Ecce tendit ante pedes nostros laqueos infinitos, & omnes vias nostras variis repleuit decipulis. Laqueos posuit in diuitiis, in paupertate, in cibo, in potu, in voluptate, in somno, in vigilia, in verbo, in opere, & in omni vita nostra. Sed tu Domine, libera nos de laqueo venantium, vt confiteamur tibi dicentes: *Benedictus Deus, qui non dedit nos in captiorem dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepra est de laqueo venantium, &c.*

Psal. 90.
Psal. 123.

l. de relict.
catholica
conuersat.

Iob 1.

Obseruat rursus ex hoc loco, b. AVGVSTINVS, hunc, tamen si infestissimum hostem, nihil nos posse lædere, nisi quātum permiserit Deus. Permittit autem (inquit ille) quando peccata hominum hoc exigunt, duabus de causis, aut vt probe, si boni estis: aut castiget, si peccatores. Qui perdens aliquid, dicit: *Dominus dedit, Dominus abstulit*, pro ista patientia coronam recipiet si iustus est: aut indulgentiam, si peccator. Quod si murmurauerit, vel desperet, re- rum pariter & animæ damnum incurret.

Rursusque idem notat, diabolum quidem sollicitare & suadere posse, cogere omnino non posse: ideo per Dei adiutorium in nostra potestate situm esse, consentire diabolo, aut obtemperare Deo. Est à dextris præcipiens Deus, à sinistris seducens Sathanas, homo in medio con-

l. 50. Hom.
hom. 12.

Sibz arbitrijs
Soy Sinc pbr

stitutus. Cor quare inclinatur ad diabolum? Quare non potius erigitur ad Deum? Idem quoque alibi. Ananiæ dicitur: *Cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri spiritui sancto?* Quod vtique Apostolus ei non imputaret, si absque ipsius voluntate Sathanas fecisset. Eua etiam condemnatur à Domino, quia ab eo quem poterat superare, superata est. Consentit his verbis b. HIERONYMVS; Nostra contra nos vititur voluntate. De consensu nostro aduersarius vires accipit, nostròque nos iugulat gladio. Subscribit denique BERNARDVS, cum ait, Stantes in paradiso impulsit inuidus & euertit: sed consentientes, & non resistentes, &c. Ex quibus, & aliquot aliis locis atque rationibus, D. IOANNES Cassianus manifestè clarèque colligit, quandam superesse homini peccatori libertatem arbitrij, vimque voluntatis humanæ, quæ non possit etiam ab ipsomet diabolo ad peccandum compelli. Sicut est illi (inquit) instigationis copia; ita & in nobis virtus respuendi, siue acquiescendi libertas est attributa. Ergo manifestum est, huic vnūquēque delinquere, quod ingruentibus cogitationibus prauis non confestim repulsam contradictionis obiiciat, *Resistite ei*, ait, & *fugiet à vobis*. Hæc noteht, quæso, hostes liberi arbitrij.

DAMASCENVS, hoc Apostoli testimoniis aliquot aliis cōiungens, his addit ex Basilio, Quoniam diabolus apostata extitit, seque & Dei, & hominum ad imaginem Dei conditorum hostem professus est, ob eam causam hominum

Epist. 143.
Act. 5.

Ep. ad Demetriad.

Serm. 85. in Cantic.

l. 7. Collat. c. 8.

l. 2. Paral. c. 3.

odio flagrat, quia Dei quoque hostis est: ac nos vt Dei creaturas, & ipsius similitudinem gerentes, odio infectatur. Deus autem ipsius improbitate abusus est, vt medicus viperæ veneno ad salutarium medicamentorum confectionem abuti solet, &c.

8. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.*
 Hæc est tertia exhortatio de accessu ad Deū, & eius maxima vtilitate. Huius summa est; Monui vos, Carissimi, huius mundi amicitiam, carnis impuritates, & laqueos diaboli fugere pro viribus: nunc ad quem confugere debeatis accipite. Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ: accedite igitur ad eum, vt illuminemini. Summum bonum hominis est, supremaque omnium electorum requies: venite ergo ad eum omnes qui laboratis, & onerati estis, & reficiam vos. In eo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi: vos in omni egestate versamini. Ardentissima siti iustitiæ arefcitis: *apud eum est fons vitæ.* Ille est via, vos peregrini: *omnis homo mendax,* ille est veritas: *vos sicut homines marimini,* ille vita est. Piis igitur desideriiis & votis applicate vos Deo, & ille vicissim applicabit se vobis. Si cordium affectus rapiunt vos ad honesta, ad virtutes, ad cælestia, Deo appropinquatis. Sin ad carnis illecebras, ad diabolium properatis. Appropinquate Deo per pœnitentiam, si peccatores estis, & ille appropinquabit vobis per gratiam iustificantem. Accedite ad illum per virtutum incrementa si iusti & sancti, & ille per gratiarum & donorum augmen-

Coloss. 1. 2.
 Psal. 35.
 10. 14.

ta ad vos accedet. Adeste illi omnes filij hominum, humilitatis, patientiæ, fidei, spei, & caritatis gressibus, ille prorsus aderit suis miserationibus. Nunquam deerit vobis eius auxilium, modò fuerit vestrum refugium. Et si Deus pro vobis, quis contra vos? *Quid vobis nocere poterit, si boni emulatores fueritis?*

Ex his manifestè apparet, homines suis malis & peccatis Deum fugere, eidem valedicere, & quodammodo abrenunciare: sicut è contrario, bonorum operum & virtutum studio ad illum accedunt, *Dicunt Deo (ait Iob) recede à nobis, scientiam vicarum tuarum nolumus.* Item quod est in Ieremia: *Recessimus, nec ultra veniemus ad te.* Quod quàm sit miserum & exitiosum, idem verbis istis exprimit. *Maledictus homo qui confidit in homine, & à Domino recedit cor eius.* Conqueritur & Moyse de quorundam Israëlitarum suarum defectione, dicens: *Incrassatus est dilectus, & recessit à Deo salutari suo.* Adam & Eua abscondentes se à facie Domini, in graues arumnas inciderunt. Amasias Rex Iuda occisus est, postquam (ait Scriptura) *recessit à Domino.* In quantas calamitates & angustias cecidit Ionas, quando cogitauit fugere à facie Domini? Hinc scitè & acutè Augustinus ad Dominum. Te nemo dimittit, nisi qui dimittit. Et qui dimittit, quò fugit, nisi à te placato, ad te iratum? Et idem rursum, Qui te non habet placatum, non eua- det iratum. Rectè igitur Propheta, *Scito & vidè quia malum & amarum est, dereliquisse te Dominum Deum tuum: Ierem. 2.*

Rom. 8.

1. Petr. 3.

Iob 21.

Ierem. 2.

Ierem. 17.

Dent. 32.

Gen. 3.

2. Paralip.

25.

1. 4. cõf. c. 9.

Meditat. c.

30. & Ma-

nual. c. 2.

l. 2. paral. c.
39.

Leuit. 10.
Psal. 9. &
33.
Psal. 34.
Isa. 55.
Heb. 11.

DAMASCENVS probans, quòd Deum quære-
re oporteat, ipsique obsequi, atque in ipsius no-
mine omnia facere, hanc laudat b. Iacobi sen-
tentiam: cui & has non abfimiles connectit, *In
his qui appropinquant mihi, sanctificabor. Non dere-
liquisti quærentes te, Domine. Exquisiui Dominum, &
exaudiuit me. Inquirentes Dominum non minuen-
tur omni bono. Quarite Deum, & uiuet anima uestra.
Quarite me in toto corde uestro, & apparebo uobis. Re-
quirentibus Deum ipse remunerator est, &c.*

Ex quibus, supra id etiam quod conficit Da-
mascenus, certum & manifestum euadit, ali-
quid virtutis situm esse in viribus humani ar-
bitrij, quod cum præueniente gratia Diuina, ad
conuersionem nostram ad Deum cooperetur
& collaboret: & illud non esse tam seruum, im-
becillum, & conuulsium, vt noui Simoniani,
Marcionistæ, & Manichæi, id est, miseri Hu-
gnostici cauillantur. Quomodo enim appro-
pinquaremus, quæreremus, inquireremus, re-
quireremus, exquireremus Dominum, vt Spi-
ritus sanctus loquitur, si nihil prorsus agere-
mus? Si otiosa tantum & passiuæ, non etiam
actiuæ esset voluntas nostra: Rectè id colligens
Augustinus ex eo quod Deum in adiutorium
nostrum inuocamus: dicimurque cooperari
Deo, hæc memorabilia decernit: Nemo adiu-
uatur, si ab illo nihil agatur. Si non esses opera-
tor, ille (Deus) non esset cooperator. Et postea,
Qui fecit te sine te, non te iustificat sine te.
Ergo fecit nescientem, iustificat volentem.

Impudenter autem & nequiter hîc calum-

Psal. 26.
Rom. 8.

Serm. 13. de
verbis Ap.
Serm. 15. de
verb. Apo.

niatur Calvinus, quòd priores in nobis partes esse,
Dei uero gratiam sequi dicamus. Deinde, quòd se-
cundariam & quasi pedissequam esse Dei gratiam
nostræ preparationi doceamus: quandoquidem
nemo Catholicorum id vnquam sensit aut do-
cuit. Censemus quidem, cum Augustino, Non
omnia opera quæ ante iustificationem fiunt
vel ab infidelibus, vel ab aliis peccatoribus, esse
verè peccata, quæ odium Dei promereantur: vt
de eleemosinis, & precibus Cornelij adhuc
ethnici, Scriptura testificatur: & ciuiles Roma-
norum sine vera religione virtutes eximio im-
perio compensatæ, palam faciunt. Sed quid illis
prima partes debeantur, gratia uero Dei tantum se-
cundæ: aut meritoria opera præcedant, gratia uero sit
eorum pedissequa, vt improbissimus planus impo-
nit, nunquam Ecclesia Catholica iudicauit,
nunquam pronunciauit: sed contrà, in Pelagia-
nis coarguit & damnauit. Atque hoc non tam
mirabile, quàm miserabile, quòd ferè nunquam
nisi ex imposturis & calumniis aduersus fidem
catholicam, argumenta sua conficiunt isti Hu-
gnostici. Impositum mendacium tolle, & plus-
quam puerile & inane videbis eorum argu-
mentum.

Cæterum, Dei gratiam libero arbitrio neces-
sariam esse cum Augustino prædicamus, vt nisi
præueniat & adiuuet, nihil pietatis atque iusti-
tiæ, siue in opere, siue etiam in ipsa voluntate
habere possumus. Deus quippe operatur in no-
bis uelle & operari pro sua voluntate. Item,
quòd Deus, vt uelimus operatur incipiens, qui

l. 4. de bap.
c. 23.

l. 1. de bap.
c. 8.

Act. 10.
Aug. Epist.
5 & lib. 5.
de ciuit.

Epist. 106

Philip. 2.
l. de grat.
& lib. arb.

c. 17.

volentibus cooperatur perficiēs. Propter quod ait Apostolus: *Certus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi IESV,* Sed liberum voluntatis humanæ arbitrium nequaquam destruímus, quando Dei gratiam, qua iuuatur, grata pietate prædicamus. Nostrum enim est, velle, scribit idem eximius Antistes, sed voluntas ipsa etiam mouetur vt furgat, & sanatur vt valeat, & dilatatur vt capiat, & impletur vt habeat, &c.

Disputationem istam longiùs & prosequi non est huius loci: tantummodo vnus Beza & symmistarum pro arbitrij nostri gratia cooperantis viribus, vt Bezanos propriis armis conficiam, testimonium adferam, *Gratia prima nos σωεργεῖν,* (scribit ille, id est, cooperari) *qui negat, prima gratia efficacitatem negat. Sed quod de prima σωεργεῖα dixi, de consequentibus dico, &c.* Crucigerus, Peucerus, Pezelius, Videbrádus, Mollerus, Tossanus, Vittembergici ministri, discretè profitentur, *In conuersione hominis peccatoris tria semper concurrere, nimirum verbum Dei, Spiritum sanctum, & voluntatem hominis assentientem, & non repugnantem, verbo Dei, &c.* At verò, iste consensus, vt illa cooperatio, est opus seu actio voluntatis. Ergo tam ex scripturis, quàm ex sanctis patribus, hæresiarcharum denique concessionibus apertum & firmum est, liberum nostrum arbitrium aliquid agere in nostra ad Deum acceptione.

Emundate manus vestras, peccatores.

Quarta exhortatio ista non vulgares tantum,

sed & consceleratos, profligatosque peccatores ad pœnitentiam, remissionem peccatorum, gratiam, & vitam æternam inuitat. Hoc enim sensu intelliguntur peccatores, cum dicitur in Euangelio, *Deus peccatores non exaudivit. Mulier erat in ciuitate peccatrix.* Et Christo probri loco datur à Iudæis, quòd cum publicanis & peccatoribus ederet & biberet, &c. Vult itaque Apostolus: Vos iam appollo, ô peccatores, qui à Deo longè recessistis, & plurimorum vitiorum cœno obliniti estis. Emundate manus vestras abstinendo à præteritis sceleribus, & cauendo à futuris; & præsto vobis aderit gratia cælestis. *Lauamini, mundi estote, auferte, malum de cordibus vestris, quiescite agere peruersè, discite bene facere. Querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, sicut nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.*

Notandum, manuum nomine in hoc loco, vt alibi sæpe, non solum peccata quæ manibus committuntur, vt furta, homicidia, incendia & alia externa peccata significari: sed etiam fraudes, prodiones, & vniuersi affectus peruersi seu in Deum, seu in proximum. De his dicitur, *Manus vestra plena sunt sanguine, i. ad vltiones aspiciatis. Si manus tua scandalizat te, abscinde eam ab te. Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus: quod de puris affectibus rectè intelligitur. Sic & illud, Innocens manibus, & mundo corde accipiet Ps. 23. benedictionem à Domino.*

Io. 9.

Luc. 7:

Luc. 5.

Matth. 9.

Isa. 1.

Ma- Isa. 1.

Matth. 18.

1. Tim. 2.

Epist. 7.

FVLGENTIVS hinc colligit huius mundi risum atque gaudium verè pœnitentibus mutandum esse in luctum & mœrorem. Deinde non putandum esse, tristitiam humilium & lætitiã superbiorum, luctum piorum & gaudiũ impiorum futura posse retributione priuari. Manet enim vtriusque condigna merces, diuino reddenda iudicio.

Et purificate corda vestra, duplices animo.

Math. 15.
& 23.

Hęc quinta exhortatio est ad fictos & hypocritas, qui magna superstitione manus, vestes, calices, & paropsides quidem lauabant: sed cordium & animorum sordes eluere negligebant. Apostolus autem docens, qualem munditiem & puritatem Deus à nobis requirat, manuum emundationi mox subiungit cordium purificationem. Hortatur quoque viros inconstantes, qui in vtramque partem claudicabant, nunc cum Iudæis, mox cum Christianis; nunc cum Catholicis, mox cum hæreticis sentientes, vt abiecta omni duplicitate cordis, veræ pietati firmiter adhæreant.

Math. 15.

Igitur cùm humanum cor officina sit omnium bonorum & malorum, adeoque sedes, radix, & fons virtutum & vitiorum, dicente Christo, *De corde exeunt mala cogitationes, furta, adulteria, &c.* Omni studio atque diligentia laborandũ, vt sincerũ purũque feruetur. Hinc Sapiens: *Omni custodia serua cor tuũ, quia ex ipso vitaprocedit.* Hoc enim sibi dicari & consecrari suo iure postulari Deus, dicẽs: *Præbe fili mi, cor tuũ mihi.* David simplex rogat, *Cor mundum crea in me, Deus.* Chri-

Prov. 4.

Prov. 23.

stus denique beatissimam Dei visionem iis tantũ repromittit qui fuerint mundo corde. *Mat. 5.*

9. *Miseri estote, & lugete, & plorate, risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.*

Sexta est exhortatio ad varia veraque verè pœnitentiæ exercitia. Sensus est, Nolite hęc fratres mei, nolite securam æternamque felicitatem querere, quæ tantũ in cælis repromissa est. Nolite huius sæculi fœdis inseruire voluptatibus, & gaudiis æternis excidere. Serenitas ista summa tempestas est. Delicias expectantes huius mundi, cohæredes Christi non poteritis esse. Non potestis duobus Dominis seruire. Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Itaque si vultis Dei filij & hæredes esse, hęc pro peccatis vestris estote deiecti, & contriti, afflicti, veroque cordis dolore pœnitentes & tristes. Deus nãque cor contritum & humiliatum nunquam despicit. Si vultis gaudio sempiterno perfrui, hęc propter diuinam maiestatem & bonitatem quam peccando ad iracundiam prouocastis, serio lugete. Beati etenim sunt qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Si coram Deo & omnibus electis eius perpetuò letari cupitis, hęc vestram miseriam, exiliũque vberioribus deflete lacrymis, cum Dauide dicentes, *Hæc mihi quia incolatus meus prolongatus est! Lauabo par singulas noctes lectum meum, &c.* Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. Facite, vt gaudeant Angeli de vobis pœnitentibus. Stultus iste ac perniciosus risus, quo diuinorum iudiciorum obliti, infatuatque scelerum dulcedine, malefacientes lætamini &

Ps. 119.

Ps. 6.

Ps. 118.

Luc. 15.

exultatis in rebus pessimis, vertatur in luctus & gemitus spirituales. Exitiale gaudium voluptatū conuertite in salutiferum mœrorem, &c.

Ex his autem primò apparet, quàm vana & incerta sint gaudia huius mundi, id est, quæ sumuntur de rebus caducis, vt de potu, esu, lasciuia, pecunia, honoribus, præfecturis, &c. quæ & breuissima sunt, & homines præcipitant ad æternos planctus & gemitus. Ait enim Iudex uiuorum & mortuorum, *Va vobis qui ridetis, quia plorabitis. Va vobis qui saturati estis, quoniam esurietis.* Nec vanæ sunt minæ, quoniam horrendis exemplis comprobata. Paulo ante diluuium *Homines comedebant, bibebant, nubebant,* omnes gaudiis exultabant, omnes voluptate bacchantur, quando superuenerunt vltrices aquæ, & vniuersum mundum submerserunt. De impiis ac epicureis dicitur, *Tenent tympanum & cytharam, gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Ibi autem sempiternus fletus & stridor dentium: Atque sic extrema gaudij luctus occupat.

Conspicimus deinde, maximam & prope incredibile esse vtilitatem lacrymarum, quæ de peccatorum contritione, & Dei nostri amore ab hominibus effunduntur: quando quidem perpetuam lætitiā pariant. Harum varios fructus B. EFFRFM expertus scribit, *Quis non admiretur, quia per lacrymas huius breuissimi temporis, Deus peccata dimittit? Et ipsa vndecimà hora (i. etiam ad vitæ finem) millium nos vulnerum labe fauciatos per lacrymas*

sanat: Et rursum, cum sanauerit, mercedem conferet lacrymarum. Et idem alibi, *Accede ad Deum, peccator, & facillè sanaberis. Proiice abs te onera peccatorum, offer munera obsecrationum, suppone lacrymas in putredine vulnerum.* In tantum enim cælestis medicus bonus est, vt lacrymis & gemitibus donet vulneribus sanitatem. Accede peccator, & procidens huic benignissimo medico, offer lacrymas quæ ad huiusmodi medicamentum proficiunt. Sic enim vult cælestis medicus sanare vnumquemque, medicamentum diligens lacrymarum. Nihil est enim quod non cedat & sanetur medicamento pœnitentiæ. CHRYSOSTOMVS aliquot in locis docet, nihil tam arduum, aut etiam hominum iudicio impossibile esse, quod non facillè obtineant pœnitentes à Deo virtute sanctarum lacrymarum: Agaris, Annæ, Petri, Magdalensæ memorabilibus exemplis id ipsum confirmat.

Attende quoque, veræ pœnitentiæ rationem non esse aded leuè & facilem, vt miseri Hugnotici post seductorem suum Caluinum comminiscuntur; Nimirum, *idem esse Baptismi & Pœnitentiæ sacramentum: & Baptismi solam recordationem sufficere ad delendos novos lapsus, in quos à Baptismate recidimus.* Primò enim Dauidis, Ezechie, & Manassis exempla Deum à se multis peccatis offensum, non sola Circumcisionis (cui Baptismus successit) memoria, sed ieiuniis, sacco, cinere, lacrymis, aliisque duris laboribus, placantium, euincunt manifestè longè maiora Pœni-

L. de pœnitentiâ, c. 1.

Instit. l. 4. c. 15. & 19.

de Vitiis, & m
ceteris pœnitentiis
Suis, & Mundi

Luc. 6.

Luc. 17.
Math. 24.

Iob. 21.

Prov. 14.

de Vi Lacrymarum
—

L. 2. de cō-
punctione
cordis, c. 3.

Matth. 20

rentiam à nobis exigere. Hinc Christi, Præcur-
 foris, aliorum Prophetarum, & Apostolorum
 primæ de pœnitentiæ fructibus conciones, non
 sunt de Circumcisionis aut Baptismi recorda-
 tione: sed de ieiunio, fletu, planctu, cordium
 contritione, precibus, restitutione alienorum
 bonorum elemosinis in pauperes, &c. aliisque
 piis operibus. Inde, vtriusque sacramenti ma-
 teria, forma, minister, institutionis tempus, &
 finis, euentissimè illa discernunt. Christus de-
 nique adfirmat Tyri & Sidonis incolas, in cine-
 re & cilicio facturos pœnitentiam, si prædicatū
 illis fuisset euangelium; sic exitiosas damnabi-
 lésque Caluimianorum opinationes refellunt,
 vt ampliore non sit opus confutatione.

Nec tamen putandum, quòd moderata ho-
 nestaque gaudia, quæ vel de accessu & felicitate
 amicorum, vel de victoriis, rebúsque prosperis
 ac donis Dei procedunt, damnet Apostolus: sed
 quòd luxum, petulantiam, & nimiam in risu &
 gaudia effusionem, velit omnino abesse à mori-
 bus Christianorum. Populo namque Hebræo-
 rum præcipit Dominus, vt collectis terræ fru-
 ctibus, sabbathum agerent, & acceptis arbo-
 rum ramis, lætarentur coram Domino Deo suo.
 Plurimum gauisi sunt omnes Israelitæ, Pharao-
 ne, Holoferne, Hamã, Gorgia, similibúsque ho-
 stibus suis diuino beneficio de medio sublatis.
 Magi videntes stellam rectà illos ad Christum
 ducentem, gauisi sunt gaudio magno valdè. In
 natiuitate Præcurforis multi gauisi sunt. Ange-
 lus cælestis gaudium magnum Pastoribus an-

Ioel. 1. & 2.
 Isa. 58.
 Matth. 3.
 Luc. 19.
 Act. 3. et 8.
 Matth. 11.

Leuit. 23.

Matth. 2.

Luc. 1.

Luc. 2.

nunciauit. Apostoli post resurrectionem gauisi ^{Luc. 24.}
 sunt viso Domino, &c. Hinc BERNARDVS
 docet, sanctorum virorum triplex esse gaudium, ^{Ser. 2. et 3.}
 videlicet, ante mortem de bonæ conscientie testi- ^{de omnibus}
 monio: in morte, qua eripiuntur de præsentis ^{sanctis. 1. et 2.}
 sæculo nequam, venitque dies illa qua implebit ^{agit de triplici}
 eos Dominus lætitia cum vultu suo: & post mor- ^{gaudio}
 tem, quando intrant in gaudium Domini sui,
 quod nemo à cætero tollet ab eis.

AVGVSTINVS denique, ex hoc D. Iacobi ^{In. Ps. 85.}
 exemplo docet, verbi diuini præcones nunquã
 debere peccatoribus adulari: sed iis obiecta fu-
 tura miserã, & grauitate peccatorum, eosdem
 ad compunctionem cordis & amaras lacrymas
 perducere. Ait enim Dominus per Isaiam ad-
 uersus palpones: *Qui vos felices dicunt, in errorem* ^{Isa. 3.}
vos mittunt. Minatur pseudopropheta per Ie-
 remiam, eò quòd Israelitis non aperuissent ini-
 quitates suas, vt eos ad pœnitentiam prouoca-
 rent. Et Paulus gaudet, quòd ad tristitiam salu-
 tarem, & pœnitentiam secundum Deum, Co-
 rinthios suis obiurgationibus prouocasset. ^{Thren. 3.}
 10. *Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit*
vos. ^{2. Co. 9.}

Septima exhortatio ista est ad veram coram
 Deo animorum & corporum summisionem.
 Quasi dicat, Inanem celsitudinem, & appeten-
 tiam honorum atque dignitatum conuertite
 in humilitatem. Nemo semet erigat in altum,
 quin potius deiicite vos ipsos in conspectu Dei:
 ipse vos illustres, gloriosos, ac verè sublimes re-
 det. Quanto minus vobis arrogaueritis, tanto

de affectu.
 Sumiliter

Math. 23. Luc. 18. maiora largietur ille, Dixit enim, *Omnia qui se humiliaverit, exaltabitur.*

Ber. ser. 89. in Cantica. Humilitatem definiunt Theologi, esse virtutē, qua verissima sui cognitione, sibi ipsi quilibet vilescit. Huius autem gradus, seu potius fructus & effectus assignant duodecim, quorum enumeratio & consideratio cuique patefiet, quantum ab illa virtute recedat, vel ad eam accedat. *Benedict. in reg. Ansel. l. similitud.* Primus, corde & corpore semper humilitatem ostendere, defixis in terram aspectibus. 2. Ut nō sit facilis aut promptus ad risum. 3. Ut pauca verba etiam rationabilia loquatur, eaque demissa voce. 4. Taciturnitas vsque ad interrogationem. 5. Tenere communem cum cæteris regulam. 6. Credere & pronunciare se omnibus abiectiorē. 7. Ad omnia indignum se & inutilem confiteri & credere. 8. Cōfessio ingenua peccatorum suorum. 9. Cum obedientia subdere se maiori. 10. Cum obedientia in duris asperisq̄ue patientiam amplecti. 11. Voluntatem propriam non delectetur impleri. 12. Deum timeat, & memor sit omnium quæ præcepit. Hic iam conscientia suæ latebras quisque peruadat, & quicquid de his sibi deesse compererit, studeat acquirere, ut verē humilis sit, & à Domino tandem exaltetur.

Contra Hippolyt. Adiciens porrò, *in conspectu Domini*, subindicat quosdam quidem coram hominibus humilitatem ostentare, attamē coram Deo superbissimi sunt & arrogantes. De his Sapiens scribit, *Eccl. 9. Epist. ad Gelantiam.* *Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo.* Fictam ergo humilitatē fugiēs, ait Hieronymus,

rononymus, illam sectare quæ vera est, quam Christus docuit, in qua nō sit superbia inclusa. Multi enim huius speciem virtutis habent, veritatem pauci sequuntur. Et rursus idem, Humilitatem sequere, non quæ simulatur gestu corporis, aut fracta voce verborum: sed quæ puro affectu cordis exprimitur. Aliud est enim virtutem habere, aliud virtutis similitudinem, &c.

Multis porrò ac eximis gratiæ suæ donis humiles hic Dominus cumulat: multò verò maximis in regno cælorum exaltabit. Ac primò quidem humilium orationes Deus & libenter attendit, & gratiosè exaudit, quemadmodum Psaltes profiteretur, *Respexit Dominus in orationem humilium, & non spreuit preces eorum.* Et Sapiens ait, *Oratio humiliantis se, nubes penetrabit.* *Ps. 101. Eccl. 35.*

Secundò, præcedentis gratiæ diuinę beneficia mirum in modum adauget, docente Sapiente, *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Ut enim aquæ copiosiores in concaua descendunt yallium, sic dona Dei veriora conferuntur humilibus. *Eccl. 3.*

Tertiò hæc præ cæteris virtutibus, hominem Deo gratum & acceptum reddit. Scribit namque beatus E F F R E M, Vide quantum Deus diligit humilitatem, qui sic appropinquat possidenti illā, semperque in illam aspicit, sicut scriptum est: *Qui in alio habitat, humilia respicit.* Et rursus: *Oculi eius in pauperem, & humilem respiciunt:* de quo scriptum est, *Beati pauperes spiritu.* *Ps. 112. Ps. 10. Matth. 5.*

Verum, ne in his simus effusiores, hac D. **▲ V E V S T.** exclamatione concludamus. **O san-**

Et a & venerabilis humilitas, tu Dei filium descendere fecisti in vterum virginis. Tu eum fecisti inuolui vilibus pannis, vt nos indueret virtutum ornamentis. Tu eum circumcidisti in carne, vt nos circumcideret in mente. Tu eum corporaliter flagellasti, vt nos à flagello peccati liberaret. Tu eum coronasti spinis, vt nos coronaret suis æternis rosis, &c.

II. *Nolite detrabere alterutrum, Fratres, Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem; non es factor legis, sed index.*

Absolutis exhortationibus, Apostolus orationem suam reducit ad intermissas obiurgationes & reprehensiones vitiorum, quibus & tunc & nunc plerique hominum corrupti sunt & deprauati. Præsenti autem loco duo simul coarguit & damnat, nimirum, detractionem, & temerarium de proximo iudicium: eaque peccata esse grauissima & nocentissima aliquot argumentis ostendit.

L. 2. parall. c. 68. Est autem Detractio, secundum DAMASCENVM, sermo falsus aduersus aliquem prolarus: Hanc definitionem velut latius explicans D. Thomas scribit, Detractio, quæ est occulta maledictio ad denigrationem famæ per impositionem falsi, per adductionem mali, per reuelationem mali occulti, & per deprauationem intentionis: de se est peccatum mortale. Docet autem BASILIVS, duo esse tempora, in quibus liceat sine peccato, secus aliquid de aliquo dicere. Primò, quando necesse habet aliquis con-

In regulis breuioribus interr. 25.

sultare vnà etiam cum aliis qui ad hoc idonei iudicati sint, quo pacto corrigendus sit, qui peccatum commisit. Secundò, quando necessitas poscit, vt periculo consulatur aliquorum: qui sæpenumero ex ignorantia commisceri possent cum malo, tanquam cum bono. Hoc Apostolus fecit scribens, *Alexander ararius multa mala mihi ostendit, quem & tu deuota.* Extra autem huiusmodi necessitatem (subdit ille) qui aliquid secus de aliquo loquitur, illius insimulandi, vel vituperandi causa, detractor est; esto verum sit quod loquatur.

Idem probat detractores, & eos qui ipsis aut- *Interr. 26; & 27.* res accommodant, & tolerant illos, à piorum virorum societate exterminandos esse, quia scriptum est, *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequerbar.* Et alibi, *Detrahentem nolito libenter audire, ne suffollaris.* Item ex Maria Mosis sorore, quam Dominus lepra percussit, & extra Hebræorum castra extrudi iussit, quòd ipsi Mosis detraxisset.

Iudicium autem temerarium seu suspiciosum dicit esse D. Thomas, cum aliquis iudicat de his quæ sunt dubia vel occulta, propter aliquas leues coniecturas. Adfirmat autem D. Basilius esse peccatum lethale, quoniam expressis prohibitionibus Christi ille se opponit, quisquis sic de proximo iudicat. Ait enim: *Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Nolite iudicare secundum faciem, sed rectum iudicium iudicate.* Citat & quæ scribit Apostolus, *Is qui manducat (idolothyta) non manducantem* *Moralium. regula 54.* *Matt. 7.* *Io. 7.* *Rom. 14.*

non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit. Christus sanè hoc peccati genus in Iudæis frequenter damnauit, utpotè cum hos increpauit, *Ut quid cogitatis mala in cordibus uestris? Et iterum, Venit Iohannes nec manducans, nec bibens; & dicunt, demonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini.* Sic per leuissimas coniecturas, & confictas occasiones de utroque & temerè & nequiter iudicabant. Atque hæc de ratione Detractionis, & temerarij iudicij argumenta, quibus utrumque reprehendit Apostolus, iam expendamus.

Primùm est à fraterna vnione, caritate, & amabili concordia quæ detractionibus violatur & tollitur. Nam hic καταλαλεῖν ἀλλήλων, loqui aduersus alios, nihil aliud est, quàm διαβολεῖν, ἢ καὶ καταλογεῖν, calumniari, & obloqui, alterius famam & innocentiam lædere. Ita ergo differit Apostolus; Fratres, ac eiusdem religionis professores decet omnis candor, sinceritas, atque beneuolentia. Hanc de medio detractionis penitus tollit. Est igitur velut terribissima pestis fugienda. Aut sic ratiocinatur: Sceleratissimum superbæ genus est, fratris famæ detrudere, quo tu videaris honestior: perinde quasi quis alienam faciem luto conspergat, quo ipse videatur formosior: alienam vestem fordibus contamine, quo ipse videatur cultior. Longè autem turpius & sceleratius est, fratrem fratri detrudere, inter quos oportet omnia

Matth. 9.

Matth. 12.

esse communia: & non aliter quàm si dextra manus sinistram mutilet, quasi futura felicior, si peius habeat socium membrum. Hoc vitium in primis fugiendum præcipit Spiritus Dei, cum ait, *Remove à te os prauum, & detrahentia labia procul sint à te:* Et rursus, *Cum obrectatoribus ne commiscearis:* Rursumque, *Custodite à murmuratione, & à detractone parcite lingua: quoniam sermo obscurus non ibit in vacuum.*

Secundum Apostoli argumentum est à Diuinæ legis reuerentia & obseruatione, quàm scèdè violant ac imminuunt homines detractores, & iudices temerarij, seipsos velut eius loco sese constituentes forma argumenti hæc poreff esse: Qui proximo detrahit, eadem operâ; detrahit legi Diuinæ, istud prohibenti, & contrarium præcipienti, quasi vel nulla, vel iniusta esset. Sed ita de lege diuina sentire sacrilegum & nefarium est. Leges porrò Diuinæ detractoribus oppositæ sunt omnes illæ, quæ de proximorum dilectione præscribuntur, *Diliges proximum tuum sicut teipsum. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non facias alis, quod tibi fieri non vis, &c.* At istud vitium sanè maximum est, quandoquidem qui calumniantur & iudicant proximum, se loco Dei constituentes, imò verò Deum ipsum quantum in ipsis est; de throno suo deturbantes, eius legem accusant, calumniantur, & damnant. Igitur à detractio- nibus, & temerariis proximorum iudiciis omnino cauendum & abstinendum est.

D. IOANNES Cassianus ex hoc loco docet, c. 16.

Prou. 4.

Prou. 24.

Sap. 1.

Exod. 20.

Deut. 5.

Matth. 7.

Collat. 16.

Math. 5.

munera orationum nostrarum Deum respuere, quandiu aliquid simultatis inter nos & fratres nostros fuerit. Sic enim ratiocinatur: Si euangelicus sermo, *Vade prius reconciliari fratri tuo, &c.* etiam pro præterita & minima simultate, satisfacere nos irascentibus iubet, quid de nobis miseris fiet, qui recentes & maximas causas, nostròque errore commissas pertinaci dissimulatione contemnimus, inflati amore diabolico, dum humiliari erubescimus, auctores nos fraternæ tristitiæ denegamus, ac rebeli spiritu subitici præceptis Domini dedignâtes, nequaquam ea vel obseruari debere, vel impleri posse contendimus? Eoque fit vt iudicantes, eum impossibilia vel incongrua præcepisse, efficiamur secundum Apostolum, non factores legis, sed iudices legis.

1. Cor. 4.

Tertium argumentum est à sacrilegio, quod detractores & temerarij iudices committunt, sibi ipsis vsurpantes quod est solius viuientis ac æterni Dei. Quasi dicat, Solius Dei est, qui nouit abscondita cordis, & qua mente quisque operetur, de hominum cogitationibus dictis, & factis iudicare. Hoc autem sibi tribuunt temerarij iudices & detractores proximorum. Igitur grauissimo sese crimine contaminant. Habet namque is qui operatur proximum suum iudicem æquissimum profectò & supremum: cur tu partes eius tibi arrogas? Domino suo stat aut cadit: In quo alium iudicas, te ipsum condemnas. Nolite ergo ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illumina-

bit abscondita tenebrarum & manifestabit cõfilia cordium.

Quartum argumentum est à nostra sorte & conditione humana. Non sumus constituti à Deo iudices legis suæ, sed obseruatores ac effectores. Ergo nobis magis incumbendum est in praxim eius, quàm in accusationes & diiudicationes proximorum. Eodem sensu superius dixerat: *Estote factores verbi, &c.* Paulus quoque ait, *Non auditores (multo minus iudices eius) legis iusti sunt apud Deum, sed factores.* Et D. Areopagites, Totus Christianismus consistit in praxi.

1. Cor. 1.

Rom. 2.

In his autem animaduertendum, Apostolum iure optimo tantum operæ insumere in coerenda detrahendi & de aliis iudicandi libidine, siquidem hoc peccatum etiam sanctos alioquin viros frequenter detineat. Sunt enim qui vitant adulteria, qui à periurijs abstinent, qui ventri & gulæ non sint dediti, qui superbiam, ambitum, & arrogantiam omnem subiiciunt pedibus, avaritiam, vsuras, rapinas oderunt: detractionem tamen non horreant, quasi vel nullum, vel saltem leue crimen esset: cum hoc sit perniciosius, quo se magis tegit specie religionis. Et vt paucis eiusdem sceleris multiplicem grauitatem exponamus, Detractor peccat contra caritatem debitam proximo, iustitiæ legem præuaricatur, alterius famam lædit, eum cui detrahit aliis reddit contemptibilem, auditores veneno suo inficit, pacem turbat, amicitia dissoluit, malas suspiciones generat, odia fouet, inimicitias accendit, animam suam occidit, &c. An non igitur

Chrysof.
in Ps. 100.

merito damnatur tot tantorūque vitiorū origo?

B. ANTI OCHVS, ex hoc **D. Iacobi** testimonio docet, detractionem & murmurationem germana quadam propinquitate confines esse: & utrāque ramos esse inconsiderationis & stultitiæ. Item, detractorem, & seipsum perdere, & audientes, quos & conturbat, & suæ stultitiæ adsciscit & parat complices. **Qui** enim fidem adhibet detractioni, aduersus fratrem suum iniquiore afficitur animo: & reus efficitur peccati cum detractore. Non decet nos populo illi inueniri similes, qui in eremo aduersus Deum & murmurauit & detraxit. **Aaron** & **Maria** detraxerunt **Moyſi**, & proinde in illos ira Dei exarsit: & **Maria** lepra percussa est.

Ps. 77.

Num. 12.

Ser. 24.
in Cant.

D. BERNARDI hæc de detractoribus censura succedat. Omnis qui detrahit, primū quidem prodit seipsum vacuum caritate. Deinde, detrahendo intendit, vt is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipsis apud quos detrahit. Et quantum in se est, auditores necat & extinguit, &c.

Et ne quis per imprudētiam in hoc scelus impingat, quot modis committatur, paucis exponendum. Primò, cū falsum alteri imponitur. Secundò, quando peccatum alterius exaggeratur. Tertio peccatum proximi oculum, inordinatè prodendo. **Quartò**, dum bonum dicit quis mala intentione esse peractum. **Quintò**, dum bona alterius negat, & malitiosè reticet, quando exigit ratio vt ea manifestentur, &c. Nunc igitur nobis réperemus à detractione, ait

99 modis
in hinc peccat
Detractionis,
In hinc tenemur
xii

Chrysoſtomus, ne efficiamur iniqui iudices veritatis, & deprehendamur falsi testes esse. Ait enim, *Qui detrahit fratri, detrahit legi, & iudicat legem.* Imò qui cupiunt detrahere, persequamur, & longissimè à nobis depellamus, ne alienis malis consentientes, nobis ipsis conciliemus perditionem, & ne nos impleamus diaboli inuentis. Detractio enim solet diabolica nominari, quippe quæ natiuam à suo genitore sortita est hanc nuncupationem, &c.

In Ps. 100.

Iac. 4.

Gen. 3.

Io. 8.

12. *Unus est legislator, & iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum?*

Iam quinto argumento, quod desumitur à legislatoris Dei iustitia & potestate, detractionem & iudicium de aliis temerarium improbat, dicens, Legis authorem, & omnium iudicem latere non potest quòd quisque nostrum peccauerit. Tolerat autem ille nonnunquam sua longanimitate peccantes, vt resipiscant. Dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam. Bonitas eius ad penitentiam nos adducit. Vel tolerat, vt suo tempore grauius puniat. **Quis** enim cognouit sensum Domini? Cur igitur ante tempus ipse pronuncias? Cur tibi arrogas, quod eius est? Ne timeas quòd quicquā sinat inultum. Nouit, nouit ille, quid, quatenus, & quando sit puniendum, qui solus sine peccato est. Solius eius est impios pro sceleribus acerbis gehennæ flammis adiudicare: pios autem gloria & honore coronare: quòd tandem aliquando pro certo facturus est. Venit quippe hora, & nunc est, quando omnes qui in monu-

Sap. 11.

Rom. 2.

10.5. mentis sunt, audient vocem Filij Dei, & uiuent. Et procedent, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala, &c. Dicit his qui à dextris erunt, Venite benedicti, &c.

Matth. 25.

Sextum argumentum est à communi omnium hominum miseria, hoc modo, Quisquis es, ò tu, qui de proximo detrahis & iudicas, æqualibus perinde censuris & tribunalibus subiici potes: quando quidem vt illi, sic & tu infelix, miser, deprauati corporis & animi homo es. Noli ergo aliena dicta, facta, cogitata, nimis sollicitè explorare, proximi peccata diiudicare, & tua dissimulare. Simili argumento vtitur

Rom. 14.

Paulus. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Turpe & iniquum est censuram facere de seruis alienis. Ergo quicumque noluerit iudicari & damnari à summo iudice, ne ipse quemquem temerè iudicet. Trabem de oculo suo eruat, antequam de festuca alterum moneat.

Matth. 7.

In his porro in primis obseruandum est, Apostolum hinc non agere de externis legibus & politicis iudiciis. Habent enim Magistratus tum Ecclesiastici, tum ciuiles, sua fora, suas leges, & inquirendi, absoluendi, damnandique rationes, quibus non contradicit. Deus enim illas reuelauit & probauit, quando & Aaronem Synagogæ, & Petrum Ecclesiæ suæ præfecit: & Iosue, Iudices, Reges, adeoque Cæsares ipsos constituit, daréque eis tributa haudquaquam prohibuit. *Omnis anima*, inquit, *per Apostolum, potestati- bus sublimioribus subdita sit, &c.* Ergo leges politicas & ciuiles, maximè quæ manifestam nõ con-

Matth. 17.

& 22.

Rom. 13.

tinent impietatem, & Diuinis mandatis non repugnant, nemo pius contemnat vel reprobet.

Inde ergo patet Chemnitij, Caluini, & regalium ipsorum mentes tetrīs imbutas fuisse prauitatis erroribus, quando ex hoc D. Iacobi testimonio tentauerunt efficere, *Neminem legibus Ecclesiasticis stringi: Neminem leges condere posse, quibus obligentur conscientia hominum baptizatorum: Neminem peccare, etiam si data opera leges humanas, politicas, Ecclesiasticas ve contemnat atque prauaricetur.* Nam tamen vnus & solus sit Legislator, qui cunctas leges inspiret atque confirmet: cunctos sibi sic deuinciat & subiiciat, vt nullius legibus aut iudiciis subiectus sit: & quoscumque tandem secundum leges suas iudicaturus sit in iustitia & æquitate, quod hinc Apostolus docet: non vult tamen negare Pontifices, Reges, & Magistratus ab ipso tãquam vicarios inter homines cõstitutos esse qui suo nomine quasdam leges ferant, quibus ceteri sub pœna peccati & mortis obtemperare debeant. Nouerat enim Deum proprio ore statuisse: *Qui superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, morietur homo ille.* Dathã, Coré, Abyron cum reliquis perduellibus, viuentes descendisse ad inferos. Denique, Apostolis & successoribus eorum dictum à Domino: *Qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit eum qui me misit.* Subditis autem: *Omnia quacumque dixerint vobis, seruate & facite, &c.* Politicas autem leges & ipsas Deum primum auctorem habere, ipsemet palã affirmat, dicēs. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me*

In examine concil.

In Antido.

Dent. 17.

Num. 16.

Luc 10.

Prou. 8.

Principes imperant, & potentes decernunt iustitiam.
 Paulus denique iustis Principum legibus resistentes adfirmat Dei ordinationi resistere: & sibi damnationem acquirere, *sed deo necessitati subditi estote, subinfertille, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, &c.* Viderint itaque Patres, Magistratus, Principes, Reges, Imperatores, quomodo iura sua in subditos, aduersus hanc pestiferam & seditiosam Ministrorum doctrinam tueantur: & tam perniciosos Prædicantes è finibus suis procul repellant, si eis bene consultum velint.

l. i. paral. tollor. c. 66. Cæterum, b. DAMASCENVS, ex superioribus D. Iacobi verbis probat, vnumquemque studere debere, vt seipsum noscat, hoc est, sibi ipsi attendar, & quemque sua circumspicere, ac non aliena curiosè inquirere oporteat. His addit quod in Deuteronomio scriptum est, *Custodi te met- ipsum, & animam tuam sollicitè.* Subiicit & hæc D. Basilij verba, Desine aliorum mala inquirere. Ne committas, vt cogitationibus tuis alienum morbum examinare vacet. Verùm tibi ipsi attende, hoc est, ad tuæ ipsius vitæ perscrutationem animi tui oculum conuerte, nec vnquam excutere desine. Istud quoque Nazianzeni. Ne aliis mederi tentemus, cum ipsi vlceribus scateamus, &c.

Deut. 4.

In tetrastr.

Aliarum omnium obseruationū loco, vnius b. HIERONYMI verba subnecto: Nulli vnquam omnino detrahas, nec aliorum vituperatione te laudabilem ostendere velis: magisque vitam tuā ordinare disce, quàm alienā carpere. Sem-

Epist. ad Celasianam.

per scripturæ memor esto, dicentis: *Noli diligere* *Prou. 20.*
detrahere, ne eradiceris. Et alibi, *Sepe aures tuas spiritibus,* *Ecl. 28.*
& noli audire linguam nequam. Est sanè hoc vitium, quod omnino extingui debeat. Nihil enim tam inquietat animum, nihil ita mobilem ac leuem mentem facit, quàm facile credere, & obrectatorum verba temerario mentis assensu sequi. Hinc crebræ dissensiones, hinc odia iniusta nascuntur. Hoc sæpe de amicissimis etiam inimicos facit. Si passim obrectatoribus non crederemus, iam omnes detrahere timerent.

Idem alibi, Caue ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, vt aliis detrahas, aut alios detrahentes audias. Detractor dum te videt, non libenter audire, non facilè audet detrahère. Et in Epistola ad Rusticum ait, Sicut sagitta emissa contra duram materiam, nonnunquam in mitentem reuertitur, ita detractor cum tristem faciem viderit audientis, illicò conticescet. *Epist. ad Nepotianum.*

POSSIDONIVS primùm D. Augustini discipulus, postea Calamensis Episcopus, lib. de vita & morte eiusdem b. Aug. refert illum contra pestilentiam humanæ consuetudinis, in mensa sua descriptum habuisse hoc disticon, *Cap. 22.*

*Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
 Hanc mensam vititam nouerit esse sibi.*

13. *Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:*

14. *Qui ignoratis quid erit in crastino.*

His acriter & vehementer insectatur quo-

rundam Chrtiſtianorum temeritatem & præſumptionem, qui negociaturi, contempta Dei prouidentia, ex qua omnia pendent, audacter ſtatuunt de rebus futuris: oblitri fragilitatis humanæ, longam ſibi multorum annorū ſeriem pollicētes. Horum prius faſtuofa & ſtulta conſilia quadam mimeſi recitat: deinde aliquot ſubiectis argumentis damnat & reprobat. Dicit itaque, Vos conuenio, improbi & auari negociatores, atque diuites omnes qui inſatiabili cupiditate lucri circuitis mare & aridam: quæ coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis uſque ad terminos terræ, tanquam vos ſoli habitare deberetis in medio terræ. E uisceribus terræ effoditis metalla, argentum, aurum, opes, irritamenta malorum. Vos appello, quotquot eſtis ſerui Mammonæ: agitedum, qua fronte dicitis: Hodie, aut cras proficiſcemur in hanc aut illam ciuitatem, pergemus ad illas nundinas, illa petemus emporia: Illic tot menſes, iſthic tot annos morabimur: hiſ & illis artibus ſaccos pecuniis, curruſ & naues mercibus pretioſis implebimus, &c. cū omnino ſitis incerti, quid die poſtēro futurum ſit: Interea, rara eſt uirtutum, rarior mortis, rariſſima Dei, ac iudicij eius commemoratio, &c. Nunc argumenta apoſtolica expendamus.

Primum eſt ab incertitudine craſtini temporis, hoc modo, Stultum eſt de hiſ pro certo conſtituere, quæ omnem noſtram notitiam & poteſtatem ſubterfugiunt. Dicitur enim recta ratio de hiſ ſolū conſulendum eſſe, quæ in

poteſtate noſtra ſunt conſtituta: de aliis, delirantium eſt conſultare. At, non ſolū ancipis menſis, ſed & craſtini temporis ratio non eſt in hominum poteſtate. Igitur ſtoliditatis & inſanitiæ eſt de illis ſtatuere.

Atque hīc habes locum communem, uiliſſimum ſanè & lectiſſimum, de rerum humanarum maxima inconstantia: qui nos & de modetiſtia commonefacere, & ab omni fiducia noſtri, atque præſumptione reuocare debet. Clamat Spiritus ſanctus per Sapientem, *Ne gloriaris in craſtino, ignorans quid ſuperuentura pariat dies.* *Item. Hodie rex eſt, & cras morietur.* Hoc in Saule primo Hebræorum Rege completum docet Samuel, dicens illi, *Cras tu, & filij tui, eritis mecum.* Graui proſopopeia etiam defunctos ſic nobiſcum loquentes inducit Sirach, *Memor eſto iudicij mei, ſic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.* Frequentes idcirco & graues, & uiles, occurrunt in Euangelio iſtæ admonitiones, *Vigilate, quia nescitis diem neque horam. Vigilate, quia nescitis quando tempus ſit: an ſerò, au media nocte, &c. Videte, uigilate, & orate, &c.*

Mirabiliter etiam cum hiſ ſacris adhortationibus, conueniunt humanæ ſapientiæ profefſores, philoſophi, & poëtæ, quorum ſunt hæc non contemnenda prouerbia, Nescis quid ſerus ueſper uehat. Ludit in humanis diuina potentia rebus. Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo. Er ſubito caſu quæ ualûere, ruunt. Irus eſt ſubitò, qui modò Cræſus erat, &c.

Semper igitur à Diuina bonitate depen-

mimeſis eſt figura
cognata ſit
aliter, ſua ſua
geſtu imitatur
ſua ſua
impianci ſua
cimus

Prou. 17.

Eccl. 10.

1. Reg. 19.

Eccl. 38.

Matth. 24.

& 25.

Mar. 13.

Luc. 12. &

21.

Io. 15.
Act. 17.
Ierem. 10.

deamus illi, nostraque omnia fidenter committentes, & eius opem implorantes. Ait enim, *Sine me nihil potest fieri. In eo uiuimus, mouemur, & sumus.* Et Ieremias inquit, *Scio Domine, quia non est hominis uia eius: nec uert est ut ambulet, & dirigat gressus suos: id est, sine Dei ope & iugi prouidentia, nec peregrinationes, nec actiones eius felices erunt.* In uniuersis ergo peregrinationibus & negotiis oremus, *Vias tuas Domine, demonstra mihi. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum. Dirige pedes nostros in uiam pacis, &c.*

Psal. 24.
Psal. 118.

Interim, habes in Apostolica mimesi graphice descriptas mercatorum præsumptiones, factus, iactationes inanes, vanitates, ventosa uerba, & operosa tumultuosaque negotia. Quid si in emptionibus & venditionibus illorum fallacias, fraudes, circumuentiones, mendacia & periuria sibi sigillatim enumeranda & insectanda fumpfisset? Secunda certè Biblia componenda fuissent adèd in dies noua fabricantur & augentur, *Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cum recesserit, tunc gloriabitur*: fontem mendaciorum & fraudium inter venditorem & emptorem indicans Augustinus ait, *Omnes uolunt uili emere, & carè vendere, i. auaritia, & citò ditescendi insana cupiditas. Ideo scribit sapiens Siracides, Difficile exiit negotiarius à negligentia: (alij, à deceptione: græcè, ἀπὸ πλῆμμελείας, à delicto:)* & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum. Et postea, *Inter medium emptionis & venditionis angustabitur peccans. Quorsum autem iussisset Deus in lege sua, ut stateræ essent iustæ, & pondera*

Prou. 20.

L. 13. ciuit. c.

2.

Eecl. 26.
Eecl. 27.

pondera æqualia: abominaretur pondus & pondus, mensuram & mensuram, nimirum, aliam ad uendendum, & aliam ad emendum: si non prænouisset huiusmodi fraudibus vsuros esse mercatores? Chrysofostomus, contendens Mercatores Deo uix placere posse, factū Christi, uendentes & ementes de templo eiicientis, adducit in medium: cui & hoc Dauidis adiicit, *Quoniam non cognoui negotiationes, introibo in potentias Domini: in qua sententia uidetur fuisse Casiodorus, com. in hūc Psalmi locum: adèd ut omnem videatur damnare negotiationem & mercaturam.*

Leuit. 19.
Prou. 20.
Author operis imp. apud. Hom. 38. in Matt. 10. 2. Matth. 21. Psal. 70.

Et reuera tot tantaque in huius sæculi negotiationem irrepserunt vitia, ut qui de his secum diligenter cogitauerit, non possit ab illis non toto pectore abhorre. Tametsi enim mercatorum exercitia necessaria sint, illa tamen illiberales, sordidi, & improbi quæstus uocantur. Nam illorum fraudes, non artes uenduntur, emunturque: quod non iusti, non boni uiri, sed uersuti, fallacis & callidi officium est. Hic autem emunt, ut alibi carius & supra sortem uendant. His peculiare est passim mentiri, peierare, fraudare, & imponere: nec uilla illis lucrandi ratio turpis. Pauci sine fraudibus ditescunt: & (ut ait August.) *Lucrum habere non poterit, nisi fraudem fecerit.* Dolos quos committunt in lana, in lino, in panno, in serico, in gemmis, in aromatibus, in pharmacis, in ceta, in oleo, in pane, in uino, in coriis, in calceis, in equis, in bobus, in omni denique mercium genere, quis

percurrendo recenseret? Atqui hæc mala minora sunt, supersunt maiora.

Mercatores inuectis damnosis mercibus, & quæ ad nullam faciunt vitæ necessitatem, sed tantum ad luxum, ad voluptatem, ad fucum, ad ludum, ad molliciem, ab ipsis terræ finibus, veluti laqueos important: Prouincias immensa spoliant pecunia, vt hæc mulierculis ac effœminatis comparent: corrumpunt bonos mores, introductis peregrinis vitis: & sublato patrio ritu, & nouis & externis rebus studentes, eas perditissimis implicant consuetudinibus.

Illi contra ius & fas iniris sodalitiis, monopola exercent, omnia excogitant, quibus multitudinis opes ad se contrahant, ac foli emunt omnia, quæ deinceps pro suo libito vendant permaximi. Illi chirographis implicant ciues, debitorumque radices eò profundas & inuitabiles plantant, vt euelli nequeant. Sed in gyrum pullulantes, & ex debitis debita germinantes; & sænoribus sænora, vsurisque vsuras superimponentes, miseræ plebeculæ totam substantiam deuorant, & domos, liberosque subuertunt ad interitum.

Illorum confluxu vrbes plerunque redduntur deterrimæ, omniq; fornicationum, scortationum, adulteriorum, & libidinum genere inquinatissimæ, vt famatissima hodie emporia, de se exempla præbent. Hinc Carthaginenses mercatoribus distincta statuerunt diuersoria à ciuibus. Vituperat mercatores Plato, quod optimos patrios inquinent mores. Aristoteles cen-

set illos non esse in ciuium numero recipiendos. Apud quasdam resp. antiqua lex erat, Ne quis mercator magistratum gereret, nec in cõsiliium admitteretur: quia periurata suo postponit Numina, lucro, &c.

Quæ omnia dicta sint de improbis, & prauis illorum artificis: non simpliciter de Negociatione. Nam lege Diuina probantur serui enaptitij: quanto magis alia pretio vedita, vel comparata? In Euægelio dicuntur Apostoli abiisse in Samariæ urbem, vt cibos emerent. Matronæ etiam emerunt aromata, vt venientes vngerent IESVM. Et Ioseph ab Arimathia mercatus est syndonem, vt corpus Domini sepeliret, &c. Ad Apostolica redeundum est argumenta.

15. *Que est enim vita vestra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit. Et: Si vixerimus, faciemus hoc; aut illud.*

Secundum est aduersus iactationes mercatorum argumentum, sumptum ab incertitudine & breuitate vitæ omnium nostrum, q. d. Non solum non capimus finem dierum nostrorum: sed naturâ quoque ipsi tales sumus, vt nullo modo vanitati subiiciamur. Vita ista nihil aliud est, quam fumus inconsistentissimus, & vapor tenuissimus. Quis ergo tibi vitam in crastinum pollicitus est? Faciesne mortuus, quod tam audacter confidetur que statuis? Vitam per se breuissimam tot casus, tot morbi reddunt etiam incertissimam; & tu velut pactus cum morte, per maria volitas & terras, quo viaticum pares

Exo. 12. 21.

Leuit. 25.

Deut. 2. c.

4 & 28.

Io. 4.

Mar. 16.

Math. 27.

124. 13

101

27 del

75 del

101

101

senectuti, fortassis nunquam venturæ: Quid ita huic vitæ fidentis, quasi rei firmæ stabilique, &c.

Serid igitur meditandum, quàm euanida, leuis, & momentanea sit hæc vita nostra, cui vni tam contentiosè prospicimus, cui vni laboramus & molimur. Vapor est, inquit vir Dei Apostolus. Et Sapiens illam comparat cum umbra, cum sagitta ex arcu emissa, cum aui volante, cum nauis à ventis impulsæ, & nuntio velociter transeunte. Isaïas vociferat: *Omnis caro fenum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni.* Mira sunt quæ Moyses, quæ Iob; quæ Dauid, quæ reliqui prophetæ, de illius inconstantia & breuitate tradiderunt: & tamen ab eius nimio amore nullos ferè reuocare possunt. Sic stultæ sunt hominum mentes, & pectora cæca.

DAMASCENVS ex hac D. Iacobi sententia, & aliquot similibus, euincit instabilem esse rerum humanarum statum, cum homo sit somnus, & fumus, vana præsentia, & umbra imbecilliora. *Homo quasi flos egreditur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Homo putredo, & filius hominis vermis. Recordatus est quia puluis sumus, homo sicut fenum. Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut umbra prætereunt.* Quibus subiungit hoc magni Basilij, Quemadmodum qui in nauibus dormiunt, à vento ad portum sponte trahuntur, etiam si ipsi minimè id sentiant: eodem modo nos quoque effluente vitæ nostræ tempore, quasi perpetuo motu ad suum quisque finem, occulto cursu, irgemur.

Beatus EFFREM hinc vnumquemque nostrum sic hortatur, Linque paucissimos annos, vt æternum tempus acquiras. Non te perturbet sæculi huius vita prolixior: nam breuis omnino, & ferè nulla est. Ab Adam vsque in præsens tempus, omne interpositum seuum quasi umbra pertransiit. Paratus esto, atque ad iter expeditus. Noli te onerare superfluis. Hyems prope est: occupare festina tectum illud, quod nos quoque persequimur per gratiam Christi.

AVGVSTINVS accedit his verbis, Tædet me. *Meditat. valdè, Domine, vitæ huius. Vita est misera, vita caduca, vita incerta, vita laboriosa, vita ærumnosa, vita domina malorum, regina superborum, plena miseriis & erroribus, quæ non est vita dicenda, sed mors, in qua singulis momentis morimur, per varios mutabilitatis defectus, diuersis generibus mortium. Nunquid ergo quod viuimus dicere possumus vitam, quam humores tumidant, dolores extenuant, ardores exsiccant, ærea morbidat, escæ inflant, ieiunia macerant, &c. Et his malis omnibus mors furibunda succedit, simulque sic cunctis miseræ huius vitæ gaudiis finem imponit, vt cum esse desierit, non fuisse putetur, &c.*

Sic claudit locum D. BERNARDVS, Verè breue est omnino tempus nostrum. Infelix perinde, qui in huius vitæ lubrico fidens, perituram infumit operam: nec aduertit quoniam vapor est, & ad modicum parens, & Vanitas Vanitatum. Vera omnino sententia: Quoniam tentatio

Iob.

est vita hominum super terram, &c. Et rursum, Nil aliud est homo, quam sperma fœtidum, fæccus stercoreum, & cibus vermium. Post hominem, vermis, post vermem fretor & horror. Sic in non hominem, vertetur omnis homo.

l. Meditat.

Nec istud, certè admiratione dignum, silentio prætereundum est, quodd Ethnici solius naturæ lucem ducem sequentes, easdem vitæ nostræ vanitates prædicauerunt. Nam Pindarus vocat nos, Vnius diei homines. Homines somnium. Et in Olympiis: Genus morti veloci obnoxium. Aristophanes, figmenta luti: Vmbrailes cœtus. Miseros homines, viros somniis similes. Et Sophocles scribit, Homo ventus est, & umbra tantum. Hinc tritum proverbium, Homo bulla tantum. Hominis miseriam eleganter & grauius depingit Plinius in præmio libri 7. & eiusdem libri, c. 7. Hęc ferè meditemur, & omnem carnis arrogantiam, omnem auaritiam, omnem dignitatum ambitum, omnem crudelitatem facili labore suppressimus.

Pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit.

Et: Si vixerimus, &c.

Hoc est tertium argumentum, petitum à Diuina voluntate & prouidentia, sine cuius auspicii nihil sumus, nihil loquimur, nihil operamur. Ergo stuporem excitat eorum, qui posthabito Diuinæ prouidentie respectu, totum anni curriculum sibi subiiciunt: cum mo-

mentum in potestate non habeant. Lucrum, quod adhuc procul abest, ac incertum, pro certo sibi promittunt: cum minimè teneant, quod ante pedes est. Vult autem Apostolus vt duplicem addamus conditionem: nimirum, Si Dominus concedet: &, Si tandiu superstites erimus: quoniam multa interuenire possunt, quæ euertunt quicquid apud nos statutum erat. Siquidem non nisi sub iis conditionibus viuere, cogitare, loqui, & omnes operas suas facere decet viros Christianos. Sic orat Filius hominis: *Pater, si vis, transeat à me calix iste.* Sic loquitur Paulus: *Reuertar ad vos, si Dominus voluerit. Si mihi prosperū iter contingat ad vos veniē per voluntatem Dei. Veniam ad vos, si Dominus voluerit.* *Confido autem in Domino, quoniam veniam ad vos cito.* Quibus docet, bonum esse his formulis dicendi assuescere vt pietatem Christianam & ora nostra redoleant, & linguæ de Deo quæ vera sunt fateantur.

16. *Nunc autem exultatis in superbis vestris.*

Omnis exultatio talis, maligna est.

Coarguit & obiurgat improbitatem quorundam profanorum ac epicureorum: quorum alij toti rebus externis addicti, non nisi captandis, & sine fine augendis lucris incumbabant, alij, opum fiducia turgidi, quicquid de lege Dei, de morte, de iudicio, de reddenda semel dictorum & factorum ratione docebatur, subsannantes: tantum de vsuris, rapinis, circumventionibus, aliisque sceleribus suis gloriabantur.

Illa in viis, in compitis, in foro, in conuiuuiis iactabant. De his quasi de rebus præclare gestis plusquam iuueniliter exultabant. Omnem ergo istam exultationem qua sibi placebant de bonis primùm falsis, hinc malè partis, inde mox auferendis, damnat Apostolus tanquam stultam & impiam.

Inde igitur patet, omnium peccatorum grauißimum, imò æternæ reprobationis & futuræ damnationis signum certissimum esse, gloriari de peccatis suis, de quibus omnino erubescendum & pudendum esset. Ideo conqueritur de Isrælitarum quorundam impudentia Dominus: *Peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Va anima eorum, quoniam reddita sunt eis mala.* Siquidem omnis verecundiæ fines transeuntes Sodomitæ, de beatis Angelis palam vociferabantur ad Lot, *Educ viros, ut cognoscamus eos:* sine vllò Dei timore, aut hominum reuerentia, nefarium scelus profitentes. Parem impudentiam exprobrat quòque Ieremias, *frons meretricis facta est tibi, noluit erubescere.* Salomon autem piè docet, penitus fugienda esse illorum consortia, qui relinquunt iter rectum, lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum viæ peruerfæ, & infames gressus eorum, &c.

Contrà, exhortatur cum Psalmista, D. BASILIUS, pios omnes exultare in Domino, non quoniam rem prosperam domi habeant,

Isa. 3.

Gen. 19.

Ierem. 3.
Egion. 2.

In Ps. 32.

non quoniam corporibus bene sit, non quoniã ager omnigenis fructibus refertus est: sed quòd Dominum habeant tali insignem potestate, tali præditum bonitate, tali sapientia præcellentem. Id Psalmi vbique personant, *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Latamini in Domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde, &c.*

17. *Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.*

Admonitio est ad cunctos Christianæ fidei professores, vt id præstet factis, quod verbis promittebãt. Erant enim quidã simulati & ficti, qui magnifica de doctrina Christianorũ iactabãt, & sese Christianissimos esse inflatis buccis crepabant: sed mores factæque verbis non respondebant; *Verbis (vt ait alter Apost.) facebantur se nosse Deum: factis negabant, cum essent abominati, increduli, & ad omne bonum opus reprobi.* Dominus autem vult nos esse verborum suorum factores, non tantum lectores aut cognitores.

Sequitur ergo illos longè grauius peccare, & idcirco in altero sæculo acrius plectendos esse, qui studiis suis nouerunt quæ agenda, vel fugienda sunt, & non faciunt aut fugiunt: quàm qui laborant ignorantia. Ideo ait Christus, *Seruus sciens voluntatem Domini, & non faciens, vapulabit plagis multis: qui autem non cognouit, vapulabit paucis.* De his B. Petrus. *Melius erat illis non cognoscere diuinam Iustitiam, quàm post agnitionem, retrorsum conuerteri ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.*

Ps. 2.

Ps. 32.

Tit. 1.

Luc. 12.

2. Petr. 2.

Hæc attendens D. Gregorius ait, Vbi est maius donum scientiæ, ibi transgressor maiori subiacet culpæ. Id ipsum D. Bernardus hac similitudine confirmat. Sumentibus cibum, & non digerenti, periculosum est ei: Ita & multa scientia ingesta stomacho, si per mores & actus digesta non fuerit, in maximum peccatum reputabitur. An non mali humores, pravi mores? Et beatus Ephrem, Tractatu quo seipsum reprehendit, & peccata sua confitetur; Hoc ipsum quod loquor, non emundans vitam meam, mihi vertitur crimini. Nam, ut Scriptura testatur, *Scienti facere bonum, & non facienti, peccatum, est illi.* Atque hæc de quarto capite.

CAPVT QVINTVM.

I. *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseris vestris, quæ aduenient vobis.*

Pergit Apostolus etiam præsentis capituli initio in diuitum luxum, cæcitatem, immanitatem, lasciuiam, & reliqua vitia pro zelo euangelico acerbius inuehi & insectari vehementius: deinde aliis exhortationibus verè euangelicis, ad officia vitæ Christianæ præstanda pios omnes alligere & compellere. Partes eius sunt septem præcipuæ. Prima, diuitibus improbis facta sua ca-

nit. Secunda, pauperes & afflictos hortatur ad patientiam. Tertia, à iuramentis Christianos abstineri docet. Quarta, tristibus orare, latis psallere consulit. Quinta, de infirmorum visitatione & vñctione differit. Sexta, errantibus in viâ se reducere; postrema, pro omnium hominum salute orare suadet.

Primò itaque totam orationis virtutem & dicendi vim in Auaros, qui huius mundi opes possident & retinent, nescientes quo fine à Deo creatæ sibi que traditæ sunt, sermonem conuertens dicit, *Agite nunc diuites, iam vos conuenio, qui totius huius sæculi opes, thesaurósque colligitis, qui voluptatibus immersi, & inflati superbia, nihil nisi hunc mundum, hanc vitam, huiusque delicias cogitatis. Vos coram Diuino tribunali appello, homines auari, qui tanquam inexplebiles gurgites deuoratis omnia: vos citò immisericordes, qui tyrannicè inferiores & pauperulos diuexatis & opprimitis: vobis diem nunc nūc dico, qui hætenus securi in voluptatibus exultastis, & cælestes diuitias contempstis. Si mentis & conscientiæ adhuc aliquid habetis, seridè cogitate Deum omnipotentem scelerum vestrorum esse acerrimum ultorem, & repositas vobis apud eum pœnas iam iam ceruicibus vestris imminere. Reputate animis districti iudicij eius tempus adesse, quo, ablatis quibus impiè confiditis, facultatibus, exactam rationem de omnibus à vobis reposcet. Ergo dum adhuc tempus est, omittite insana gaudia, ponite cantus, finem facite peccati, priusquam viuendi,*

Matth. 3.
Ioel. 2.
Psf. 118.

instaurate salubri pœnitentia, quod culpis destruxistis. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Pœnitentiam agite, & regnum Dei intra vos est. Scindite corda vestra, & non vestimenta. Viua verâque cordium contritione exitus aquarum deducant oculi vestri. Lauate per singulas noctes lectulum vestrum pœnitentiæ lacrymis. Antequam comedatis, suspirate: & tanquam inundantes aquæ, sic rugitus vester appareat: vt quem sequuti estis peccantem Regem, eundem sequamini pœnitentem, & dicentem: *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.* Præ doloris magnitudine ululate, vt supernos cruciatus vobis repositos effugiatis.

Psf. 6.

Job. 3.

Psf. 37.

Ex his autem primùm disce, pastorum & doctorum verbi diuini munus esse, in scelera improborum acriter inuehi, atque constanti publicâque futurarum miseriarum denunciatione illos perterrefacere, & vt seruili saltem timore peccare desinant, pro virili satagere. Hic enim timor filialêm demùm timorem inducet, vt acus suauissimè coniungens filium introducit, vt docent Philo Iudæus & Basilius magnus. Nathan & Gad prophetæ peccatorum horrores & supplicia obiicientes Dauidi, eum ad hos amarissimos gemitus planctusque perduxerunt; *Domine, ne in furore tuo arguas me, &c. Quoniam sagitta tua infixæ sunt mihi. Non est pax osibus meis à facie peccatorum meorum. Miser factus sum, & curuatus sum. Circudederunt me dolores mortis, &c.* Ad hunc finem Præcursor Domini minitabatur & voci-

2. Reg. 12.

Psf. 6.

Psf. 37.

Matth. 3.

ferabat palam ad Iudæos: *Genimina viperarum, quis vos docebit fugere à ventura ira? Iam securis ad radicem posita est.* Et Christus hunc timorem incutit dicens, *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Et iterum, *Timete eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam.* Hieronymus ob gehennæ meritum Romæ valedicens in vastissimam eremi solitudinem secessit. Augustinus de se adhuc erroribus Manichæorum implicito scribit: *Nec me reuocabat à profundiore voluptatum carnalium gurgite, nisi metus mortis, & futuri iudicij, qui nunquã recessit de pectore meo.*

Attende secundò, veram perfectâque pœnitentiam non consistere in sola fiducia de gratia Dei, vt ait Lutherus: nec in sola Baptismi recollectione constitutam esse, vt garrit Calvinus: sed maximùm in primis de præteritis peccatis cordis & animi dolorem exigere: deinde, sui ipsius ingenuam accusationem & confessionem oris: postremò, laboriosam satisfactionem per pœnas aut sponte assumptas, aut voluntariè toleratas: quæ omnia comprehendit D. Iacobus *ploratus & ululatus* nominibus. Dauid, Ezechias, Achab, Manasses pœnitentiæ operibus incumbentes, non sola fiducia, vel circumcissionis memoria cõtenti fuerunt: sed lacrymis, suspiriis, gemitibus cor contritum testificantibus; deinde, ieiuniis, in sacco & cinere, humicubationibus, aliisque carni molestis & operosis exercitiis sedulam operam dederunt. Niniuitæ haud dubiè consilio prophetæ Ionæ, induti ciliciis, ieiunantes, oran-

Matth.

Ep. ad Eustobium.

L. 6. conf. c. 16.

Ionæ. 3.

L. de pœni-
tent. c. 9.

tes, & clamantes ad Dominum in fortitudine, iram illius à seipsis auerterunt. Tertullianus vir apostolicorum temporum, Pœnitentiam appellat, prosternēdi & humiliificandi hominis disciplinam. De ipso quoque habitu, subiicit ille, atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deiicere, illa quæ peccauit tristi tractatione mutare, pastū & potum pura nosse, ieiuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, mugire dies noctesque ad Dominū, presbyteris aduolui, charis Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere, &c. quæ omnia certè longè aliud sonant, quàm Baptismi recordationem, aut fiduciam in Deum.

Hinc etiam aduerte, impossibile esse hominem simul in hoc sæculo & altero beatum fore: cum Apostolus doceat magnas miseras improbis diuitibus repositas esse, & infelicem exitum eos manere. Hoc apertè confirmat pater fidei nostræ Abraham, dicens Epuloni, Post huius mundi delicias in flammis gehennæ ardenti; *Recepisti bona in vita tua, & Lazarus mala: nunc autem consolatur, tu vero cruciaris.* Habēt quidem & illi quasdam aliquando ærumnas: sed quàm exiguæ ac propè nihil sunt, si cum futuris ac æternis comparentur? Sanctè ergo ac iure scribit Hieronymus, Hæreditatem expectans sæculi, cohæres Christi esse nō poteris. Et Augustinus, Nemo potest in vtroque sæculo consolari; nec potest quis hic & in futuro gaudere: sed vnū necesse est, vt perdat qui alterū voluerit possidere.

Luc. 16.

Epist. ad
Heliōd.Soliloq. c.
22.

D. CÆSARIVS Arelatenfis, superiora D. Iacobi Apostoli verba attento animo considerans, seipsum arguit & reprehendit, quia fortè aliquoties euenit, vt per negligentiam, vestimēta quæ debuerunt accipere pauperes, deuorata sint à tineis: timētque ne sibi ipsi panni ad testimonium proferantur in die iudicij. Quanto maiore timore percelli deberent qui quinquaginta, centum, ducenta millia nummorum ex plurimis sacerdotiis recipiunt: & vix obolum largiuntur pauperibus?

D. MARGVS eremita ex iisdem verbis docet, Diuites facultates sæculi accipere à Deo, vt communicent non habentibus. Qui verò nulla misericordia ducuntur erga proximum, consequuntur ipsum Vē diuitibus comminatum, quo recipiunt consolationem suam. Dum autem beatus Iacobus Apostolus huiusmodi diuitibus inquit, Plorate ululantes; adhortatur eos ad pœnitentiam.

D. FVLGENTIVS ex his quoque deducit, illis qui in bonis præsentium rerum volunt habere lætitiā, Psalmistam dicere: *filij hominum, usquequò grāui corde? ut quid diligitis vanitatem? & queritis mendacium?* Et alio loco: *Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere, &c.* Tales etiam B. Iacobus increpare non cessat, dicens, *Agite nunc diuites, plorate, &c.*

D. DAMASCENVS iisdem Apostoli verbis, vt & multis aliis similibus, vtitur ad increpandum illos, qui elemosynam minimè faciunt; sed auaritia & tenacitate laborant, pœni-

Hom. 2.

L. de pœni-
tentia.

Luc. 6.

Epist. 7.

Ps. 4.

Ps. 61.

Tit. 2. paral.

sc. 17.

Homil. in
illud, De-
struam
horrea mea

niæque desiderio flagrant. Subiicit isthæc magni Basilij verba; Audi, quæso, Salomonem: Ne dicas, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi. Nescis enim quid paritura sit superuentura dies. O quæ præcepta contemnis! Tristis es atque huiusmodi, quem vix quisquam conuenire possit, vt qui occursum hominum fugias, ne vel rätulum quippiam de manibus eiicere cogaris. Vnam hanc vocem nosti: Non habeo, nec dabo, pauper enim sum. Ac sanè pauper es, atq; omnis boni expertus, vacuus caritate, vacu^o humanitate, vacuus fide in Deum, vacuus spe æterna, &c.

Obseruat postremo B. THOMAS, per aduerbiū Nunc significari quoddam certum ac breue tempus datū esse improbis diuitibus ad pœnitendum, nimirum, spatium vitæ præsentis. Quod si inutiliter consumperint, & diuinam patientiam longanimitatemque contempserint: frustra postea seroque nimis illos pœnitebit. Clamabunt enim, & non exaudientur: *Venit nox* (ait Christus) *in qua nemo potest operari*, Ideo Paulus hortatur: *Dimittite tempus habemus, operemur bonum ad omnes*. Et Augustinus, *Morum corrigendorum nullus alius, quàm in hac vita datur locus*. Gregorius autem, *Post iudicium non patet precum aut meritorum locus*. Cyprianus denique, *Horratur dum facultas, adest, Deo satisfacere: quando isthinc excessum fuerit, nullus iam pœnitentiæ locus est, null^o iâ satisfactionis effectus, &c.* Quod de reprobis atque iam in inferos dånatis intelligendū est, ne quis cum Hugonisticis, isthæc aduersus ignem Purgatorium malignè

Ioan 9.
Gal. 6.

Epist. 54.

Tractatu
ad Demetr.

gnè detorqueat.

2. *Diuitia vestra putresacta sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt:*

3. *Aurum, & argentum vestrum æruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis.*

Iam aliquot diuitiarum species Apostolus enumerat, quas omnes euincit esse caducas, incertas, & vanas: atque ideo concludit, insanum esse illarum ratione inolescere ac superbire, atque magnam impietatem coram Deo in illis confidere. Hoc autem modo argumentatur; Debèt viri sapientes & prudentes nō nisi rebus solidis ac firmis confidere. Nam maledicitur à *Ierem. 17.* Deo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Prohibemur quoque confidere in principibus, & filiis hominum, in quibus non est salus. Coarguuntur etiam qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. Sed omnes diuitiæ siue naturâ, siue arte compactæ & comparatæ, sunt inconstantes & vanæ, vt patet de frugibus, vestimentis, auro, & argento, quæ vel putredine, vel igne absumuntur: vel à blattis, tineis, ærugine corrumpuntur & pereunt. Igitur vanum & impium est in illis animum, studium, spemque collocare. Verùm, fingite nec vitam humanam instar cuiusdam torrentis effluere, nec vos vnquam morituros. Quid? Nonne opes in putredinem interim conuerterentur? Mauultis ipsas computrescere, vel à vermibus consumi, quam gen is impertiri? Heu socordiam vestram!

Væ tantæ crudelitati & impietati ! Vultis præcipuarum specierum enumeratione probem inconstantiam & vanitatem diuitiarum ? Abundantia in primis frumenti, vini & olei, quibus completis horrea, & refertis promptuaria vestra, vbi nunc est ? An non putredine & situ perierunt ? Ecquid illorum diuturna & auara retentio profuit ? Ipsi interea tempore congruo non communicastis egenis : sed immani crudelitate siuistis illos in ianuis vestris mala fame perire, &c.

Obseruandum porrò Apostolum non damnare absolutè & simpliciter omnem frugum collectionem & conseruationem in horreis, aut olei vinique in promptuariis, pro futuris necessitatibus suis, familiæ, pauperumque repositam : cum prudentiæ prouidentiaque pars sit non minima : nec Deus singulis mensibus aut messem, aut vindemiam concedat. Ideo per Sapientem dicit : *Qui congregat, filius sapiens est* : Et iterum. *Piger, vade ad formicam, & considera vias eius, & discite sapientiam : quæ cum non habeat ducem, parat in aestate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Est enim, vt idem docet, tempus seminandi, & tempus congregandi in horrea. Laudatur Ioseph quòd ingentem frumenti vim in multos annos in horrea Pharaonis condiderit. Christi discipulus oculos habebat, quibus in articulo necessitatis sibi suisque prouideret.

Damnat ergo Iacobus in primis stultitiam diuitum, qua fiduciam suam constituebant in rebus pluquam caducis, & quæ vno Dei nu-

Prou. 10.

Prou. 6.

Eccl. 3.

Io. 13.

tu in nihilum redigi possunt : imò suapte natura corrumpuntur. Deinde ; inexplabilem illorum auaritiam, quòd in hoc tantum opes congregent, vt sine legitimo vsu perirent : *Theaurizat*, inquit Psaltes, *& ignorat cui congregabit ea*, quia cum diues moritur, non sumit secum omnia, &c. Nabal certè nunquam animò suo cogitauit, substantiam suam Dauidi cessuram. Improbo diuiti dicitur in euangelio : *Stulte, hac nocte repetam animam tuam à te : quæ congregasti cuius erunt ?* Adhæc, prouèrbia ista experientiâ quotidianâ vera esse comprobantur. Malè parta, malè dilabuntur. De malè acquisitis, non gaudet tertius hæres. Habent, enim connexam sibi maledictionem Dei, qua omnia absumuntur.

Quid ergo, inquit, facturi sumus de diuitiis ? Respondet cum Apostolo D. Augustinus ; Diuites sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent ; & non illas perdituri sunt. Audi quid sequitur, *Theaurizant sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.* Sic dabunt precium animæ suæ. Et Dominus hoc monet, *Facite vobis sacculos non veterascetes, thesaurum non deficientem in calis, quò fur non accedet, neque tinea corrumpit. Theaurizate vobis thesauros in calo, &c.* Noluit Deus vt perdas diuitias tuas, sed vt locum eis mutes. Audires amicum suggerentem, vt frumenta leuares de inferioribus locis vbi putresceret, ad superiora vbi seruarentur : & non audis

Hh ij

Ps. 38.

1. Reg. 25.

Luc. 12.

1. Tim. 6.

Com. in Ps.

48.

Luc. 12.

Matth. 6.

Christum monentem, vt thesaurum tuum leues de terra ad cælum?

Vestimenta vestra à tineis comesta sunt.

Accedit ad secūdā opū speciē, quæ in vestibus lineis, laneis, yndulātis, holosericatis, inauratis cōsistit: in quibus olim, (vt etiā nūc) multi gloriabantur, ad eō vt plus in vestitū quàm in victū infumerent. Malunt enim multi lautius vestiri, quàm cibari. Hanc autem vanam & stolidam gloriam esse confirmat. Siquidem lanæ, fila pretiosa, stamina delicata, vestes quantumuis pretiosæ & caræ, depascuntur à tineis, roduntur à vermibus, perforantur à blattis, quando vsu non teruntur. Huiusmodi est igitur obiurgatio Apostoli. Quis vestram socordiam non miraretur? Imò, non toto corde execraretur? Paucæ & vulgares vestes vestræ naturæ contegendæ sufficerent: vos binas, ternas quaternasve, & pretiosas cumulatis: quæ interim nec vobis, nec aliis profunt. Sed quid interim accidit? Vestibus parcitis, non parcunt autem tineæ & vermes. Pauperes nudos finitis, vt pascatis vermes, tineas, & blattas. O excæcatos homines, qui malunt istas bestiolas fouere in arcis suis, quàm harum rerum impendio vitam æternam in cælis comparare! Iuuat ergo velut in aliqua sublimi specula constitutum, vnde vniuersi diuites exaudire possint, proclamare:

O curas hominum! O quantum est in rebus inane!

O curas in terris animas, & cælestium inanes!

Lactant.

Nec simpliciter, nec absolutè damnat Apostolus vestes pretiosas, vel mutatorias, aut multiplicem vsum secundum cuiusque conditionem, & regionis obseruantiam legitimam: sed nimiam superfluamque curiositatem, superbiam, insolentiam, indeque nascentem pauperum neglectum. Ait enim Dominus, *Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris.* Et in euangelio) *Qui habet duas tunicas, det vnā non habenti.* Exprobrabit quoque in nouissimo die diuitibus ingratis: *Nudus fui, & non operuistis me. Ite maledicti, &c.*

Vestium autem vsum legitimum ipsemet docuit Dominus, faciens & exhibens Adæ & Eux tunicas pelliceas, quibus & verenda contegerent, & acris inclementiam à corporibus suis arcerent. Eliezer seruus beati patris Abrahamæ dedit Rebecca, Isaac futuræ coniugi, egregias vestes. Hæc primogeniti sui Elau vestes valde bonas, & suauiter spirantes, in cista domi seruabat. Vestes sacerdotales reuelante & præcipiente Domino, omni cultu, artificio, purpura, auro, argento, gemmis splendebant. Salomonis gloriosa vestimenta Scriptura commemorat, non damnat. Et hic describens Mulierem fortem, asserit byssum & purpuram indumentum eius: domesticos autem illius, vestitos fuisse duplicibus. Ioseph exceptam à patre tunicam polymitam ferebat. Daniel torquem aureum, & purpuram à Balthasare Babyloniorum imp. delatam non re-

Esther. 8.

cusavit, Mardocheus, ait Scriptura, de palatio & conspectu Assueri regis Persarum egrediens, fulgebat vestibus regis, hyacinthinis aerinis, coronam auream gestans in capite, & amictus pallio serico atque purpureo: Esther quoque ad Assuerum pro liberatione populi sui profectura, depositis lactus indumentis, circumdata est gloria sua, regioque fulgebat habitu, &c. His ergo manifestum est, externum vestimentorum splendorem Regibus, Reginis, principibus viris ac fœminis, pro cuiusque sorte atque patria, permixtum esse, tum ad status sui gradum honorémque coram subditis conseruandum, tum ad potestatis suæ à Deo acceptæ symbolum exhibendum. Absit autem omnis fastus arrogantia, contemptus inferiorum &c.

Ser. de 2.
adu. Dom.
Isa. 66.
Luc. 16.

Nam his qui abusi fuerint, quid confereat ornatus vestium (scribit B. E F F R E M,) nisi inextinguibile ignem? An non diues bysso & purpura olim indutus inflatusque, in inferis ardet perpetuè? Meritò igitur D. BERNARDVS eos omnes coarguit, qui in vestibus non tam calorem, quàm colorem requirunt: magisque cultui vestium, quàm virtutum insistent: & pretium affectant, non necessitatem. Insuper, qui ad induendum non quærunt quod vtilius, sed quod subtilius: non quod frigus repellat, sed quod superbire compellat: non denique quod vilius potest comparari, sed quod venustius, imò vanius ostentari. Ista exterior, superfluitas, interioris

vanitatis iudicium est. Mollia indumenta, animi molliem indicant, &c.

Aurum & argentum vestrum æruginavit, & ærugo eorum, &c.

Hæc est tertia species diuitiarum, in quibus nimis confidentes & exultantes diuites insectatur Apostolus, videlicet in pretiosis auri & argenti metallis, quæ superioribus opum speciebus firmiora & magis durabilia videntur. Hanc porrò confidentiam vanam & impiam esse demonstrat, vel ex eo saltem, quòd hæc æruginè & scoria tandem vitiantur: vel (vt est in Euangelio) à latronibus effodiantur & furentur. q. d. O bis miseros auaros, qui tantis laboribus congregant pecunias; easdem grauioribus tormentis amissuros! Quid ergo ex illis, præter anxietates & molestias consequuntur in hoc sæculo, & perpetuos ignes vermesque in futuro? Ærugo namque illa, quæ vestros thesauros vitiat, vos coram Deo accusabit impietatis & crudelitatis, qui maluistis illas situ perire: quàm in vñs egenorum depromere. Vos reos aget execrandus abusus donorum Dei, qui aurum non creauit ærugini; nec vt de terra erutum, in terram recondatis: sed vt in vitæ vestræ, deinde proximorum subsidia infumatis. Insuper, ærugo illa non solum prodet tenacitatem & auaritiam vestram: sed & occasio erit, vt carnes vestras ignis æterni & sulphurei flamma tandem aliquando corripiat, & in sempiternum torqueat.

Math. 6.

Vide ergo, quàm infelix & perniciosum sit nimium pecuniarum studium. Eius namque acquisitio laboriosissima est, possessio inconstantissima, amissio tristissima, & auara retentio penitus damnabilis & exitiosa. Sanctissimè igitur Dominus noster admonuit:

Math. 6.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c. Et diuitias comparauit cum spinis, quæ tangentibus pungunt, lacerant, cruentant. Denique exclamauit: *Quàm difficile qui pecunias habent, intrabunt in regnum celorum! facilius est camelum per foramen acus transire, &c.* Et Sapiens ait, *Auaro nihil est scelestius. Nihil est iniquius, quàm amare pecuniam.*

Proemio
in lib. 33. &
c. 1. eiusdem
lib. 21.

Placet & hanc auri cupidorum Plinij viri ethnici grauem addere infectationem. Tellurem intus exquirimus cura multiplici, quærente vita aurum, argentum, æs, electrum. Persequimur omnes eius fibras, videmúsque super excauatos montes minantes dehiscere aliquando. Hoc exemplum indignationis sacrae parentis (i. terræ.) Imus in viscera eius, & in sede Manium opes quærimus. Illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atque demersit. Quis futurus finis est, sæculis omnibus exhauriendi eam? Quousque penetrabit auaritia? Heu prodigiosa ingenia! Quot modis auximus pretia rerum? Quàm innocens, quàm beata, imò verò & delicata esset vita, si nihil aliud de ea, nisi quod supra terras concupisceret, haberétque non nisi quod se-

cum est! Vtinam posset è vita in totum abdicari aurum, sacra fames, vt celeberrimi authores dixère, profcissum conuitiis ab optimis quibusque, & ad perniciem vitæ repertum, &c. Qui plura ex humanis auctoribus sitierit, habet ex Valerio, l. 9. c. 4. & Baptista Fulgoso, l. 9. c. 6. vnde sitim abundè restinguat.

Attende etiam ex Apostolo, ipsam delictorum nostrorum materiam, suo quodam modo, nos coram Deo accusaturam & conuicturam esse de peccatis per eam admissis. Vnde BEDA, Ærugo pecuniæ vertetur in testimonium nequitia, & augmentum pœnæ. Propheta quoque scribit: *Lapis de pariete clamabit: & lignum quod inter iuncturas parietum est, respondebit.* Id est, ipsa marmora, tabulata, lignaque palatiorum, rapinas superbiàmque tyrannorum accusabit: vt testes contra impios nunquam sint defuturi. Eadem emphasi Christus dixit ad Iudæos: *Si paruuli tacuerint, lapides clamabunt.*

Animaduerte quoque, omnium impiorum carnes, membra, corpora, eadem numero, in extremo sæculi die resurrectura, vt vero, corporeo, ac inextinguibili igne perpetuò crucientur, *Qui mala egerunt (ait Christus,) ibunt in resurrectionem iudicij.* Dicet his qui à sinistris erunt, cum corporibus & animis: *Itemaledisti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.* Hæc est series & causa iustitiæ, scribit Ambrosius, vt quoniam corporis animæque communis est actus, quæ animus cogitauit, corpus effecit:

Habacu. 2.

Math. 21.

Io. 5.

Math. 25.

Orat. de fide resurr.

Com. in e.
15 prioris
ad Corint.

utrunque in iudicium veniat: utrunque aut
pœnæ dedatur, aut gloriæ referuetur. Et idem
alibi, Impij corpora sua recipient iam non mori-
turi: sed passuri pœnam in eis sine fine, *Opòrret*
nos manifestari ante tribunal Christi, ut reportet unus-
quisque propria corporis sicut gessit, siue bonum, siue
malum. Plurima quæ hoc loco tractari possunt
de inferorum locis & tormentis, aduersus er-
rores Hugnosticorum, copiosè expediuius
secunda Dialogorum hebdomada, Dialogo se-
ptimo.

Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.

Hæc sententia continet amaram exprobra-
tionem, in auaros, quòd tum sibi ardètius com-
parant opes, cum hæc vita pònenda sit, & no-
uissimi dies instent. Quo minus viæ restat, eò
plus viatici quærent. Quid autem re ipsa illis la-
boribus vltèrius consequuntur? Iram & male-
dictionem Dei coaceruant in vltimum diem.
Ergo verborum iste sensus est, Egregiè factum
putatis, ò diuites auari, quòd auri cumulos con-
gesseritis, quòd frugum supersint ingètes acer-
ui: sed reapse thesaurum vltionis diuinæ vobis
cumulastis, carbones infernales in capita vestra
coaceruastis. Deus enim omnium scelerum vl-
tor supremus, omni vindicta auaritiæ & in-
humanitatem vestram persequetur, nisi tempe-
stiuè resipueritis.

Hinc conspiciamus quales sibi thesauros re-
condant raptores, auari, vsurarij, sacrilegi, im-
misericordes, nimirum iram Dei sempiternam,

Hoc & Paulus affirmat dicens, *Secundum duri-*
tiam tuam, & impænitens cor, thesaurizas tibi iram Rom. 2.
in die ire, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet
unicuique secundum opera sua. Huc pertinet etiam *Iudith 15.*
illud, *Dominus vindicabit, in die iudicij iudicabit il-*
los, Dabit ignem, & vermes, & carnes eorum ut com-
burantur, & sentiant in sempiternum. Et rursum, *Ecd. 7.*
Vindicta carnis impij, ignis & vermes.

Notandum insuper sanctos patres Ambro-
sium, Basilium, Chrysostrum, Homiliis con-
tra auaros, non solum furtorum & rapinarum,
sed & tot homicidiorum reos illos esse censere,
quot pauperes illorum tenacitate & inhumani-
tate fame moriuntur. Aiunt enim, Si non pa-
uisti, occidisti. Esurientium panis est, quem de-
tines: nudorum indumentum, quod abscondis:
tantorum te scias bona inuadere, quantis pos-
ses, nec vis præstare. Non minoris criminis est,
cum possis & habeas, indigentibus denegare,
quam habenti tollere. Tametsi æconomica ne-
gotia tractare non sit peccatum: imò & iuxta
Paulum, parentes non iniuste filiis suis thesau-
rizen: quia *qui suos negligit, fidem abnegauit, & est* *1. Tim. 5.*
infideli deterior: interim tamen memores simus
Domini commonentis, *Thesaurizate vobis the-* *Matth. 6.*
sauros in calo, &c. Facite vobis amicos de mammona *Luc.*
iniquitatis, &c. Nam melior est eleemosina, *Tob. 12.*
quam thesauros auri recondere.

Nec pigebit hic addere Authoris sermonum
ad fratres in eremo, apud Augustinũ, istas Aua-
rorum inceptationes. Væ illis, qui tales sunt.

Prov. 30.

Avarus misericordiam non habet. Cupidus similis est inferno. Infernus quantumcunque plus deuorat, tanto magis desiderat: sic & avarus nunquam satiabitur. Crescit vana potentia, crescit & pœna, *Potentes potentiora tormenta patientur.* Quanto maior honor datur, tanto maius periculum comparatur. Isti tales sunt elati, superbi, vanitate pleni, seipsum amantes magis quam Deum. Colligentes amicitias sæculares, perdentes æternales. Væ illis, quos tales rapuerit infernus, qui dum tempus habent, non corrigunt se. Cùm mors venerit, potentia illorum ubi remanebit: &c.

Sap. 6.

4. *Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.*

Hactenus perstrinxit dānauitque superbiam, insolentiam, immanitatemque Diuitum: nunc illorum fraudes, violentias, rapinæque exagitat, aperiens istiusmodi scelerum grauitatem, vt maturè serioque salutaribus pœnitentiæ fructibus ac remediis sibi consulere. Dicit ergo: Quid est hoc, Diuites, quod de vestra crudelitate & barbarie, fota, compita, agri, casæque rusticorum personant? Nimirum, vos non solum non esse benignos & liberales in fratres egenos: sed & seruos, agricolas, messorum agrorum vestrorum, debira mercede fraudare: At, istud scelus est maximum, immane, crudelissimum: quodque sua enormitate, quasi alto clamore cælos penetrat, à Deo vindictam exposcit, nec

vnquam impunitum manebit. Clamant quidem ad huius mundi Reges, & de miseris suis conqueruntur fraudati operarij: sed non audiuntur, satellitibus viam illis occludentibus. Vociferantur ad Iudices & Magistratus ab illis constitutos: sed hi habita tantum ratione diuitum ac munerum, aures habent plumbeas, & corda lapidea, ad pauperum eiulatus atque querelas. Nec possunt ipsi, nec debent proprias iniurias vlcisari: Deus vltionum Dominus pro ipsis stat, iudicat, retribuit. Suum fauorem illis nunquam defuturum promisit, dicens: *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam.* Et in lege fanciuit, *Non negabis mercedem indigentis fratris tui, sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi ad peccatum.* Rursumque districtè præscribit, *Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane.* Dant. 24.

Ex his porro, & quibusdam aliis Scripturæ sententiis colligunt Theologi, quatuor esse genera peccatorum, quæ propter sui grauitatem dicuntur clamare in cælos ad Dominum, & tam insignem & manifestam improbitatem habere, vt iram diuinam vltro experant, & cælestem vltionem quasi elatis vocibus accersant iis, à quibus committuntur. Primum est, innocentium voluntarium homicidium. De hoc enim contestatur Dominus ad Cain: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Et Christus ait in Euangelio, *Deus faciet vindictam electorum suorum* Luc 18.

4°, genera peccatorum, quæ in SS. Dnt ad Deum clamant - Gen. 4.

Apoc. 6.

clamantium ad se die ac nocte. Vnde in Apocalypsi, dicuntur martyrum animæ de sacrario diuino clamare, *Quare non vindicas sanguinem nostrum, de his qui sunt in terra?* Non quòd priuatæ vindictæ sancti martyres sint cupidi, qui pro persecutoribus suis, vt Stephanus, orauerunt: sed quòd iustitiam Dei exoptent, Deusque pro sua æquitate nunquam feruorum iniurias obliuiscatur aut negligat.

Gen. 18.

Secundum est peccatum Sodomiticum, seu venereum cõtra ordinem à natura cõstitutum.

Gen. 19.

De hoc ait Dominus, *Clamor Sodomorum multiplicatus est.* Et beati angeli illud execrantes & abominantes dixerunt ad Lot, *Delebimus hunc locum, eò quòd increuerit clamor eorum coram Domino.* Paulus non semel detestatur, reprobosque denunciat, *masculorum concubitores.* Reprobat etiam fœminas, quæ relicto vsu viri, exardescunt in inuicem, innominandam turpitudinem operantes.

1. Cor. 6.

Rom. 1.

1. Tim. 2.

De hoc scelere tractant Tertul. c. 34. apologetici: Chrysostr. Homil. 4. ad Rom. Augustinus l. 16. de ciuit. c. 30. l. 3. Confess. c. 8. ac Epistola 109.

Exod. 12.

Tertium est oppressio pauperum, viduarum, pupillorum, qui omni humano destituuntur auxilio. De his enim constituit Dominus: *Vidua, & pupillo non nocebitis. Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, percussiamque vos gladio, & erunt uxores vestrae viduae, & filij, pupilli.* Nec comminatio ista caret exemplo: quandoquidem audiuit Dominus clamorem Hebræorum ab Ægyptiis oppressorum, &

Exod. 2.

primogenitos istorum vna nocte deleuit: & ipsi cum Rege suo demersi sunt in profundum maris rubri quasi lapis. Discant ergo tyranni, & violenti omnes, ferociam ponere, & Iudicem pauperum viduarumque timere. Exod. 14. & 15.

Quartum est hoc, de quo nunc differit Apostolus, nempe, merces opificum & agricolarum vel fraudata, vel retenta vi. Sub quo etiam crimine comprehenduntur, qui minus æquo persoluunt, & qui corruptas merces, aut falsam monetam obrudunt incautis. Hæc enim omnia clamant ad Dominum exercituum, & vindictam ab eo postulant. Vos, inquit, nihil commouet pauperum esurientium & sitiētium calamitas. Alienus sudor vos alit. Aliena fames ac sitis vos saginat. Alieni labores horrea, & prouaria vestra replent. Rustici interea vobis spectantibus ringunt, argent, fame sitique enecantur. Vos autem suauiter & in deliciis vestris trāfigitis, agitis quotidiana conuiuia, & omni voluptatum genere pascitis animos vestros. Non permanebunt, mihi credite, non permanebunt hæc semper impunita. Est oculus in cælo conspiciens & diiudicans hæc omnia. Hæc autem quatuor criminum genera vno breui disticho complexi sunt,

Clamitat in cælum vox sanguinis, & Sodomorum, Vox oppressorum, merces detenta laborum.

Sunt igitur serui, agricolæ, messorum, operarij omnes, cum humanitate tractandi, atque pro fratribus, & vitæ æternæ cohæredibus à Dominis & diuitibus, habendi. Etenim cum curam

habeant equorum, atque canum suorum, prodigiosa crudelitas esset, erga proximos suos, quorum laboribus quiescunt atque dutescant, nulla tangi miseratione. Accedunt diuinæ pro his constitutæ leges atque in contemptores feruere comminationes, *Panis egentium, vita inquit, pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.* Item. *Qui auferit in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Hinc Tobias præcipit filio suo: *Merces mercenarij tui, apud te omnino non remaneat, &c.* Isthæc secum recogitent, quæso, principes, nobiles, magistratus, & alij qui operas à subditis, etiam indebitas durissimè exigunt: interim illis ne teruncium quidem numerant: ac ne quidem atrii panis frustum pro labore illis communicat. Hi profectò diuinam sententiam & ultionem aduersus se prouocant: *Ve qui aedificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio: amicum suum opprimit frustra, & mercedem eius non reddet ei.* De his abundantius differuimus Com. in lib. Ruth, c. 2. versu 4.

Animaduertendum quoque, nullatenus nos euitare posse supplicia peccatis nostris debita coram Deo, licet inter homines nemo sit, qui nos accuset vel condemnet. Nam ipsa peccata nos premunt, accusant, & velut ante Diuinum tribunal vel inuitos rapiunt, sistuntque plectendos. Dominus protestatur, *Nimius malitia ascendit coram me.* Et Israël post falsos deos aberrantè dicit, *Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te.* Adeò impossibile est peccantes nos subterfugere

terfugere posse faciem atque iudicium Dei. Piè itaque & iustè post Augustinum ait Boëthius, Nobis magna est indita necessitas piè recteque viuendi, qui cuncta facimus ante oculos Iudicis cuncta cernentis.

Hic obseruat denique venerabilis B E D A, Apostolum Dominum Sabaoth, id est, exercituum appellare, ad terrorem eorum, qui putant pauperes nullum habere tutorem ac vindicem. Attendant illi quocum sibi negotium sit, nimirum, cum supremo ac præpotenti Deo illo, qui innumerabilium angelorum exercitui præest, quique armat omnem creaturam in ultionem contra insensatos. Ille nec metuit opulentos, nec odia, nec minas, nec arma vllius reformidat, qui oppressi pauperis iniuriã ad se pertinere putat. Neque enim frustra Deus audiet (inquit Iob,) & omnipotens singulorum causas intuebitur, &c.

5. *Epulati estis super terram: & in luxurijs enutristis corda vestra, ut in die occisionis.*

Pergit Apostolus & alia improborum diuitum scelera coarguere atque damnare, quò melius perditionis suæ instans periculum sentientes, delictis suis vale renūcient, & ad salutarem penitentiam conuertantur. Obiurgat autem illos primò de peccato gulæ, ac temulentis, in quibus erant nimitum sumptuosi & superflui. Non solùm estis in mercenarios vestros ingrati & impij, inquit, sed etiam Deum ipsum contumeliis afficitis, quando diuitijs & opibus, quas largitate sua vobis concessit, scelere abutimini.

Ecl. 34.

Tob. 4.

Ierem. 22.

Iob. 1.

Ierem. 2. 8.

Soliloq. c.

14.
l. 5. de cons.
prosa. 6.

Iob 31.

ni ad immodicas lautitias, gulæ delicias, & immoderatas profusiones. Toti estis in voluptatibus, Agitatis quotidiana conuiuia, in his nullis sumptibus parcitis: cælum, mare, siluas, abrupta montium, concaua vallium, venationibus, fatigatis, vt delicatioribus auium & leporû carnis carnes vestras saginetis. Vina exquisita sine temperantia inferuntur, nec quicquam omittitur, quod carni volupe sit. Interea, nullam curam habetis pauperum, fame sitique miserè pereunt operarij vestri, opprimuntur viduæ atque pupilli, ridentur senes, negliguntur infirmi, in carceribus squalore pedoreque conficiuntur captiui: & qui mendicare compelluntur, nudi, famelicique in plateis simisque vestris intereunt. Verùm enim credite mihi, breues & momentaneæ sunt hæ deliciæ. Breui descensuri estis ad inferos: nisi maturè serioque pœnitentiam egeritis. Equum est enim, vt hi qui nunc cum aliorum iniurijs, tam suauiter suam tantùm curant cuticulam, in inferis iustissimas pœnas exsoluant.

Quid verò? Damnantur ab Apostolis moderata inter amicos, etiam lætis ac festis diebus conuiuia? Aut diuitibus omnino prohibetur de suis facultatibus liberaliter viuere? Absit. Nam sanctissimi serui Dei Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Dauid, Tobias, aliquoties cum amicis suis epulis sese oblectarunt, & amicitias fouentes, Deo benedixerunt. Et lamentis plangoribusque se affligenti populo Israëlitarum, præcipit Esdras, *Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, noli-*

2. Esdre 8.

te lugere, & nolite flere. Ite, comedite pinguia, & bibite mulsam; & mittite partes his, qui non præparauerunt sibi, &c. Et Christus totiùs moderationis exemplar, nuptiarum in Cana, Simonis, Matthæi, Zachæi, & Marthæ religiosi conuiujs interesse non abnuuit. Christianis epulis has præscribit leges Chrysostomus, Conuiuium honestate decoretur, lætitia mensæ pertingat ad pauperes Christi, familia innocentia tripudiet disciplina. Absit ebrietas, luxus absistat, fugetur effusio saltatricum pestis, lenocinia cantorum, voluptatum fomenta, vètris onera, naufragium mentis, cum Herodiadis conuiuio abscindantur, vt præsens gaudium vestrum ad lætitiã veniat sempiternam. Et idem iterum ait, Conuiuium quod à precatione captum, in precationem definit, nunquam deficiet: sed quouis fonte vberius nobis omnia adferet bona.

Homilia
16. in diuers.

Hom. de fide
de Annæ.

Reprobantur ergo intempestiua conuiuia, in quibus bonis à Deo concessis abutuntur profusionibus superfluis, ebrietatibus opera datur, laceratur fama proximorum, sanctissimũ nomen Dei assumitur in vanum, garritur, saltatur: more Lapitharum ac Centaurorum rixatur, pugnatur, sanguis humanus funditur: & alia sine numero scelera designantur. Huiusmodi funesta fuerunt conuiuia Absalonis, Prolomæi, Herodis ac Herodiadis, in quibus proditoria ac horrenda cædes designatæ sunt & commissæ, vt in factis refertur. Danantur enim à Domino, qui dormiunt in lectulis eburneis, comedunt agnos de grege, vitulos de medio armentis; &

Amos 8.

Ephes. 5.

Pson. 13.

Ecccl. 7.

Luc 21.

bibunt vinum in phialis, optimis vnguentis delibuti. Paulus quoque prohibet comestiones ac ebrietates, ex quibus nascuntur cubilia & impudicitia. Bonum esse docet, non inebriari vino, in quo est luxuria. Sapiens quoque ait, *Noli esse in conuiuiis potitorum, nec in comestitionibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus, & dantes symbola consumuntur.* Et rursus, *Melius est (inquit) ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonemur hominum, & viuens cogitat quid futurum sit.* Christus denique cunctorum salutis sitiētissimus, quantum edendum sit & bibendum præscribens, ait, *Attendite vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis huius vite: & superueniat in vos repentina illa dies, &c.*

Et in luxurijs enutristis corda vestra, vt in die occisionis.

Secundò arguit Diuites non solum de nimia opum profusione: verum; & de appetitu inordinato rerum venerearum, cui post epulas indulgebant. Cùm igitur tunc essent, (atque vtinam, nulli nunc tales superessent) qui corda & corpora sua lasciuiis, locis dissolutis, choreis, osculis, tactibus impudicis, lenocinijs, fornicationibus, adulterijs, & reliquis carnalis luxuriæ speciebus contaminarent, & diabolo animas & conscientias suas prostituerent, illos sibi corripiendos assumens dicit, Non modò ad naturæ satietatem gulæ indulgetis: sed etiam quantum ferre potest infana cupiditas. Imò vereor ne etiam inter vos sint, qui cum Sardanapalo & Heliogabalo nouas & prodigiosas artes luxu-

riandi reperire cupiant atque lasciuiendi. Addit autem *ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς*, vt in die mactationis, nimirum, vel cùm in festo solemnī, mactata victima, publicum & opimum celebratur epulum: vel sicut saginantur ad tempus animalia, vt tandem rapiantur ad lanienam: sic vos corpora & corda vestra impinguatis ad mortem, ad vermes, ad putredinem ante postremum iudicium: ex actō illo, ad diabolicam crudelitatem & rabiem in inferis sariandam. In præsentī sæculo viuitis, vt Epicuri de grege porci, in futuro eritis immūdiissimi hirci, & sues diaboli. Quātū vos glorificaueritis, & in delicijs vestris fueritis, tantum dabunt vobis tormentum & luctum.

Ex hoc loco b. DAMASCENVS contendit ingluuiem multis mortem accerere: quod & confirmat ex eo quod scribit Moyses de Israël: *Sedit populus manducare & bibere: & surrexerunt ludere: & continuò cæsa sunt ex illis viginti tria hominum millia.* Item Ieremias, *Qui vesebantur voluptuose, interierunt in vijs: qui nutricebantur in croceis, amplexati sunt stercorea.* Coniungit & hæc D. Basilij verba, *Supra modum cibo & potu ebulliente sanguine, ex obesitate atque corpulentia peccandi occasio contrahitur. Caue igitur ne corpori tuo blandiaris, somnis videlicet ac balneis, & mollibus stragulis ipsam dilinens: quin potius istud semper accine: Quia vitulus in sanguine meo, dum descendit in corruptionem?*

D. Hieronymus sobrietatis & continentie magnus assertor, vt hæc integra illibataque feruetur, illam continuò prædicat & suadet. Etiam

Apoc. 18.
1. i. paral.
c. 77.
Exod. 32.
1. Cor. 10.

Thren. 4.
In Psa. 29.

Psal. 39.

Terent. in
Eunucho.

Comicus, cui⁹ finis est, inquit, humanos mores nosse atque describere, dixit: Sine Cerere & Libero friget Venus. Et ut quod sentio loquar, nihil sic inflammat corpora, & titillat mēbra genitalia, sicut indigestus cibus, ructūsque cōuulsus. Et idem alibi, Sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adoleſcētiam prima arma sunt dæmonum. Vinum & adoleſcentia, duplex est incendium voluptatis. Quid ergo oleum flāmæ adiicimus? Quid ardēti corpusculo, fomēta igniū ministramus? Filix Loth sciebant, patrē non nisi ebrīū incestū esse facturum.

Epist. ad
Eustochiū.

Gen. 19.

D. Bernardus porrō istos luxui & cārni deditos sic alloquitur: Quid ad hæc dicitis, quorum Deus vēter est, quorum omnis vsus, aut in ventre, aut sub ventre est: qui in luxuriis enutristis corda & corpora vestra? Audite Apostolū, *Quia esca ventri, & venter escis. Deus autem & hunc, & has destruet.* Væ vobis, qui lasciuitis in stratis vestris. Filij hominum, vsquequod graui corde, ut quid diligitis vanitatem, & veritatē negligitis? Pinguedo carnis, saturitas ventris, delicia corporis, aut ante mortem vos deserent, aut vos in mortē illa relinquetis. Diues cūm interierit, nō sumet secum omnia. Sicut oues in inferno positi mors depascet vos. Quā bene sicut oues: quia detracto vellere mundialium diuitiarum, durē presseque detronsi, sēpiternis incendiis nudi deputabuntur. Mors depascet eos, quia semper viuet ad mortem, & semper morientur ad vitam.

Scr. 2. in il-
lud, Non est
regnū Dei
esca & po-
tus.
1. Cor. 6.
Amos 6.

Obserua denique, Diuites iniustos, luxuriis & voluptatib⁹ deditos, esse animalia altilia, quæ ad tempus humanis deliciis saginantur, donec eos

Dominus tradat Satanæ mactandos, & in igne infernali vstulandos, veluti Epulonis exēplum planè manifestat & cōfirmat. Mirū certè, quod istud agnouit, credidit, & quondā palā cōfessus sit Dionysius tyrannus Siculorū, dicens, ut Eusebi⁹ refert: Illis animalib⁹ similes sum⁹, quibus comedēdi bibēdiq^{ue} nō ad aliud, quàm ad perniciē suam copia solet offerri: & idem nec audire, nec credere volunt Christiani plurimi.

Luc. 16.

1.8. prepar.
Euang. c. 5.

6. *Addixistis, & occidistis iustū, & non restitit vobis.*

Tertio arguit Diuites tyrānidis & crudelitatis in proximos infirmiores, quos violentia sua opprimebāt, & falsis criminationibus & fraudibus ad mortē adigebāt. Hos execratur Dominus dicens: *Man⁹ vestra plena sūt sāguine.* Et in lege, omne genus homicidij prohibet, cūm dicit, *Nō occides.* Item, *Non oderis fratrem tuū in corde tuo.* Nam is qui odit fratrem suū homicidia est. Insuper, ut cuncti parcerent humano sanguini, omni tempore & lege voluit Dominus homines etiā à brutorū sanguine abstinere. Gen. 9. Leu. 17. Deut. 12. Act. 15. Viros autem violētos percussores, & pusillorū oppressores, velut homicidas morti adiudicauit. Leu. 24. Deu. 19. Matt. 24. Quinetiā si bos esset cornupeta, qui cornibus hominē necasset, obruendus erat lapidibus, ut illius supplicio exemploque, à fundendo sanguine humano homines penitus abstinerent.

Isa. 1.

Exod. 20.

Deut. 5.

1. 10. 3.

Exod. 21.

Nec manu tantūm homicidiū cōmitti rectè pronunciat Author oper. imperf. apud Chryſostomū, verū etiam voluntatē. Nā sicut vidēs mulierē ad concupiscendū eam, iam mœchus est in

Hom. 12. in
Matth.

De pœnit.
dist. 1. c. Pe-
riculosè.

Io. 19.

Psal. 56.

corde suo, ita etiã qui odio flagrat proximi, reus cēsetur homicidij. Ad hæc, ecclesiã quoque decreta canūt eos periculosè decipi, qui existimāt illos tātum homicidas esse, qui manibus hominē occidūt, & nō potius eos per quorū consiliū, & fraudem, & exhortationem homines extinguunt. Nam Iudæi nequaquam manibus propriis Christū occiderūt: sed tamē illis mors Domini imputatur, quia ipsi lingua eum interfecerunt, dicentes, *Crucifige, crucifige eum.* Qui ergo hominem tradit, illum occidit, dicente Domino: *Qui me tradidit tibi, manus peccatum habet.* Vnde Psalmus, *Filij hominum, dentes eorum arma & sagitta, & lingua eorum, gladius acutus.*

Ibidē quoque refertur ex nomine b. Clemētis, Homicidiorum tria genera dicebat esse beatus Petrus, & pœnam eorum parilē fore. Sicut enim homicidas interfectores fratrum, ita detractores quoque eorum, eosque odiētes. Quia & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit, pariter homicida esse demonstratur. Ibidem rursū ex Hieronymo, Omnis iniquitas, & oppressio, & iniustitia, iudicium sanguinis est: & licet gladio non occidas, voluntate tamē interficis. Et paulō post ex Augustino, Non putes te non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades. Si fratri tuo mala persuades, occidis, &c. Hæc secum recogitent, quæso, quicumque iudicii præfecti sunt, & prauos affectus suos in dicendis sententiis aduersus tenuiores sequuntur. Item, qui auctoritatem qua pollent, cōuertunt ad nocendum, corrumpunt iudicia, & varias artes excogitant

C. Homicidiorum.
Vide de
5 Petr. Avre

C. Omnis.

Tract. 42.
in Io.

ad perdendos innocentes. Qui tametsi propter imbecillitatem suam nequeant resistere, sed patienter ferāt iniurias deserti hominum auxilio, Dominum tamen pro certo tutorem habebunt & acerrimum vindicem.

Nec prætermittendum, quòd venerab. B. EDA, & reliqui interpretes Latini iudicauerunt, hīc B. Iacobum Iudæis exprobrare iniustissimā necem Domini nostri IESV Christi, quem morti addixerunt, dicentes: *Expedi ut vnus moriatur homo pro populo. Secundum legem nostram debet mori. Sanguis eius super nos, &c.* Quod princeps Apostolorum eis exprobat, inquires: *Hunc per manus iniquorum affligentes, interemistis. Et nunc IESVS VOS crucifixus. Auctorem vita interfecistis: & petistis virum homicidam donari vobis.* Illis autem iustus Christus non restitit, sed ad mortem se quærentibus occurrit, dicens: *Ego sum, & quæcunque voluerunt inferre tormenta sponte pertulit, velut de illo fuerant Propheta vaticinati: Tanquam ovis ad occisionem ducetur. Oblatus est, quia ipse voluit.* Ab iisdem quoque Stephanus vir insigni iustitia, lapidibus obrutus est: Iacobus iustus in eorum gratiam cæsus. Apostoli denique omnes propter iustitiam variè afflicti, & in fines orbis terræ dispersi. Dictum namque illis fuerat à Domino: *Si me persecuti sunt, & vos persequemur.* Calicem meum bibetis, &c. Multiplici itaque in vitis & culpis eorū dat Apostolus, quòd iustos occiderunt, illiq; furoribus eorū nō restiterunt. Sed tam accurata prolixaque Diuinitatis inuestigatio nos commouet, vt paulo fatus de Diuitiis hoc loco dicamus.

Io. 11. et 19.
Matth. 27.
Luc. 23.

Ast. 2. 23.
Et 36.
Ast. 3. 14.

Isa. 53.

Ast. 7.
Ast. 12.

Io. 16.
Matth. 20.

DE DIVITIIS ET DIVITIBVS.

HEbræi diuitem appellant *Haaschir*; diuitias, *Haascher*, ditatus est, locupletatus est: neutri generis. Item ditauit, actiuè: Pl. 65. In hiphil *Haaschir*, ditauit. Prouerb. 10. Et in neutro gen. ditatus est, eodem capite, & Pl. 49. Inde *Haaschir*, diues: 2. Reg. 12. In plurali *Haaschirim*, diuitiæ, opulentia. Eccl. 10. Prouerb. 22. Græcis *πλάτος*, diuitiæ; & confectus ab ethnicis Deus præfes diuitiarum. *πλάταξ*, valde diues. *πλάσιος*, locuplès, opulentus. *πλάτω*, diues sum, opulentus sum, diuitias possideo. Latini diuitem à diuo fieri putant, quòd qui diues est, quasi Deus nullo indigere videatur. Tullius discrimen facere videtur inter diuitias & opes. Sunt (inquit) diuitiæ ad necessarium vsus: opes verò ad magnificentiam.

Diuitem definiunt, cui tanta possessio est, vt ad liberaliter viuendum facile contentus sit. Alij dicunt: Sat diues, qui sanus, & suis contentus est. Lucretius ait: Diuitiæ grandes homini sunt viuere parcè, Equo animo. Et Seneca scribit, Magnæ diuitiæ sunt, lege naturæ composita paupertas. Cui cum paupertate bene conuenit diues est. Et idem rursus; Is maximè diuitiis affluit, qui minimè diuitiis indiget. Contrà verò: Non qui parum habet, sed qui plura cupit, pauper est.

3. Pauperes, atque consequenter diuites fecerunt in pauperes ac diuites spiritu, & pauperes

diuitesque rebus, facultatibusque sæculi. Pauperes spiritu sunt abiecti, contempti, quique de seipfis nihil altum sapiunt. Diuites contrà, inflati, superbi, arrogantes, qui de se ac viribus suis præsumunt, deque virtutibus vt propriis gloriantur. Facultatibus autem ac opibus huius mundi destitutos, pauperes: qui abundant, Diuites appellant. De vtrisque cecinit beata Deipara: *Esurientes impleuit bonis*; quòd alibi dicitur, *Luc. 1.*
Humilibus dat gratiam: & diuites, tumentes de propria iustitia, *dimisit inanes*. Et in Euangelio Christus affirmat pauperes, sitientes, ac esurientes fore beatos: è contrario, diuites esse miseros. *Luc. 6.*
Et Lazarus, vlceribus plenus, ac esuriens dicitur *πρωχός mendicus*, Epulo autem *πλουσιός diues*. *Matth. 5.*
Luc. 16.

4. Diuidit rursus magnus Augustinus Diuitias, in veras & falsas. Veras dicit, quas cum habuerimus, perdere non possumus, thesauros nimirum repositos in celo, quòd fur non accedit: falsas verò, quæ semper sunt obnoxia casibus, propter quas latronem times, propter quas times seruum tuum, ne te occiso auferat & fugiat. Falsas item diuitias appellat, quæ cum habentur, falsam lætitiã tribuunt: & cum perduntur, veram tristitiã derelinquunt. Veras autem, quia bonis meritis iustisque tribuuntur, & quisquis eas habuerit, non egebit, vt potè castitatem & iustitiã, pacem & misericordiam.

5. Alibi quoque scribit, quasdam esse terrenas, quas Deus non damnauit: & alias spiri-

Lib. 5.

Epist. 5.

L. de paupertate.

Ser. 35. de verb. Dom. Matth. 6.

Ser. 10. de Sanctis.

L. 2. cōs. ad tales & cælestes, quas illis præposuit. Iterum, alias esse exteriores, vt fuerunt illæ, quas Satan sancto Iob ademit: alias interiores, fidem, spem, caritatem, quas Deus dedit, & diabolus diripere non potuit.

Rom. 2. 6. Transfertur etiam diuitiarum nomen ad quamuis copiam bonarum rerum, præsertim spiritualium. Hoc enim tropo Paulus infinitam Dei bonitatem significat, cum dicit: *An diuitias bonitatis eius contemnis?* Sic sæpe dicit, *Diuitias gratiæ*, pro inexhausta ac immensa gratia. Et alibi exclamat: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei*, pro abyſſo, & inexhausta copia Diuinæ sapientiæ. Et rursum: *Inuestigabiles*, i. innumeras, *Diuitias Christi, Diuitias gloriæ*, i. immensam gloriæ, &c.

Rom. 10. 7. Diues interdum liberalem significat: quia illi soli possunt, & nonnunquam solent liberales esse. Hoc sensu scribitur: *Deus est diues in omnes qui inuocant illum*, id est, tum potest, tum vult quoque bene facere egentibus implorantibus illum.

8. Diues rursum non tantum pro opulento ac locuplete sumitur, sed & simul pro iniusto. Hunc Christus appellat *Mammonam iniquitatis*. Et Hieronymus scribit: *Omnis diues aut iniquus, aut iniqui hæres*. De hoc Psalmista: *Sedet in insidiis cum diuitibus in occulto*. Et in Euangelio: *Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cælorum*.

9. Frequentius verò tam in sacris quam in profanis litteris, *Diuitia* sunt amplæ fortunæ, ma-

gnæ opes atque copiæ, omnium rerum abundantia. Diuesque dicitur, vir locuples, copiosus, opibus & copiis præditus, &c. & de huiuscemodi diuitiis ac diuitibus præsertim hîc agitur. In primis autem pro certo credendum est has diuitias Deum opt. & max. authorem & conditorê habere: atque sic præclara dona Dei esse cui-cunque contigerint. Creauit enim cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. Moyses refert Abraham valdè diuitem fuisse in possessione auri & argenti: sed horum authorem Deum Eliezer œconomus eius his fatetur verbis: *Dominus benedixit Domino meo valdè, & dedit ei oves & boues, argentum & aurum, seruos & ancillas, camelos & asinos, &c.* Et Iacob aiebat ad Laban socerum suum, *Modicum habuisti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es, benedixitque tibi Dominus ad introitum meum*: Et ad Salomonem Dominus, *Diuitias, & substantiam, & gloriam dabo tibi*: Et de cunctis facultatibus suis Iob dixit: *Dominus dixit, &c.* Sapientissima quoque Anna profitetur, Dominum pauperem facere, & ditare. Ecquid enim Reges, Pontifices, Nobiles, Ditiore huius sæculi secum nascendo in hunc mundum præ cæteris attulerunt? Num etiam nudi egressi sunt de vteris matrum, vt quique pauperes & abiecti? Nemo certè filiorum hominum vnquam natus est cum diademate, sceptro, purpura, infula, vel pedo. Sunt itaque ista, & quæcunque alia quæ adiici possunt, dona Dei descendencia à Patre luminum: atq; etiam hoc noscere & profiteri, donum Dei, & fidei

Gen. 13.

Gen. 24.

Gen. 30.

2. Par. 1.

Iob. 1.

1. Reg. 2.

Iob. 2.

officium est.

1° Ps. 66.

10. Sunt autem dona (ait Augustinus) quæ Deus dat non tantum amicis, sed etiam inimicis suis. Non enim soli boni plenas habent domos rebus necessariis, aut soli boni salui facti sunt ab ægritudine, aut soli boni filios habent, soli boni pecuniâ, soli boni cætera apta huic vitæ temporali. Habent hæc & mali, & aliquando defunt bonis, sed defunt & malis: & plerumque istis magis quam illis: aliquando illis quam istis potius abundant. Permixa ista temporalia Deus esse voluit, quia si bonis solis ea daret, putarent & mali propter hæc colendum Deum. Rursum, si ea solis malis daret, timerent boni infirmi conuerti, ne ista illis fortè deessent. Quod ergo dat ea bonis, consolatur itinerantes: quod dat ea & malis, admonet bonos, vt alia desiderarent, quæ non habent cum malis communia. Quæ præparauit diligentibus se, nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c.

Dent. 28.

Isa. 1.

Prov. 8.

11. Quinetiam piis, ac diuinæ legis obseruatoribus in partem præmiorum suorum opes terrenæ ac temporariæ à Deo sæpissime promittuntur. Si audieris vocem Domini Dei tui, faciet te excelsiorem cunctis gentibus quæ versantur in terra. Venient super te omnes benedictiones istæ. Benedictus in ciuitate, benedictus in agro, &c. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Et per Sapientem ait, In viis iustitiæ ambulo in medio semitarum iudicij, vt ditem diligentes me, & thesauros eorū repleam. Cuius exploratum & certum est, A-

braham, Isaac, Iacob, Ioseph, Dauidis, Ezechia, Iosia, Mardochei, & aliorum plurimorum sanctorum virtutibus, magnas mundi opes & glorias velut pignora, & diuinarum promissionum quasdam arrhas redditas esse in terris, tantisper dum cælestes ac æternas reciperent in cælis.

12. Orationibus quoque sanctorum, victum & amictum, prosperam valetudinem, vxorem liberósque morigeros, copiam frugum, ac cæterarum rerum corpori necessariarum abundantiam datam esse, ostendunt in primis exempla Mosis & Aaron, in solitudine impetrantium panes, & carnes de cælo, aqua de petra, & quod vestes calceique Hebræis in deserto per quadraginta annos non deessent. Deinde, Abrahæ, Isaac, & Iacob, qui vxoribus suis liberos & opes impetrauerunt: & Tobia, cui cum piissima coniuge, amplissima bona accesserunt. Postremò & hæc certissima Dei promissiones: *Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & reple-* Exod. 16. Num. 20. Ps. 104.
bimini eis. Et per Oseã. *Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram. Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum.* Gen. 17. 22. 30. Iob. 6. Ose. 2. Elia denique orationibus clausum est cælum, ne pluuiis terram sæcundaret, sicque fame contabescerent decem tribus apostatrices: & eiusdem precibus apertum est, vt, (sublatis è medio Baaliticæ impietatis assertoribus) terræ bonis fruerentur.

13. Nec omittendum, opes non ita esse dona Dei, quin pij viri laboribus variis ad eas conquirendas opus habeant. Necessè est enim vt vel

3. Reg. 19. Iac. 5.

agricolationi, vel pastoritæ, vel mercaturæ, vel alicui alteri arti mechanicæ diligentem nauent operam: Deumque precentur, vt suis benedicat laboribus, ac felicem iisdem donet incrementum: vel aliis iustis negotiationibus & artificijs iuxta cuiusque sortem & vocationem vacent: si opes quibus se & familiam possint alere, sibi parare voluerint. Præceptum est enim omnium nostrum parenti: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Cain fuit agricola, Abel pastor ouium, Iabel scenofactorius, Iubal pater canentium in cithara & organo, Tubalcain malleator & faber in cuncta opera æris & ferri, Noë faber & viticola, cunctique primi patres illi iustis laboribus & sese exercuerunt, & diuitias sibi comparauerunt. Seminavit namque Isaac in terra Chanaam, & inuenit in ipso anno centuplum, *Benedixit ei Dominus, & locupletatus est, & ibat proficiens atque succrescens. Habuit quoque possessiones ouium & armentorum, & familie plurimum.* Nec diuitiæ Jacob partem sunt absque labore, vt indicant ista eius ad vxores suas verba: *Ipsa noctis quod totis viribus meis seruijerim patri vestro.* Et ad Laban socerum suum, *Die noctuque astu vrebar, & gelu, fugiebátque somnus ab oculis meis: sicque per viginti annos in domo tua seruiui tibi.* Et ad quid quinquaginta illa iuga bouum in beati Iobi familia, nisi ad agriculturam, qua nil melius, nil vberius, nil libero homine dignius omnium rerum ex quibus aliquid exquiritur, à magnis viris iudicatum est? Aut tria millia camelorum, nisi ad merces in vicinas regiones transferendas? Nec

abs

abs re pigrum hominem remittit Spiritus sanctus ad exemplum formicæ, congregantis sibi in ætate, quibus in hyeme viuatur. Sunt & aureæ de laboribus prouerbia ista: *Egestatem operata est manus remissa; manus autem sortium diuitias parat. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit ætate, filius confusionis. In omni opere erit abundantia; vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas, &c.* Apostoli piscationibus victum sibi parauerunt. Tamen si Paulo liceret de Euangelio viuere, laboribus manuum nihilominus operam dedit. Hortatur quoque Thessalonicenses ad laborandum, quod non tantum habeant, vnde se & familiam suam alant, sed vt etiam illis suppeditent vnde pauperibus subueniant. Et inter Ephesios ordinat, vt qui furabatur, iam non furetur: sed potius labore manibus, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti, &c.

14. Alium etiam ab istis laboribus ditescendi modum, eundemque præcellentissimum & sanctissimum reuelat consultique diuinus Spiritus, videlicet, Pietatem in Deum, & Misericordiam erga pauperes. Ait enim per Salomonem Dominus. *Honora dominum de tua substantia, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt.* Et per alium Prophetam: *Inserte omnem decimam in horreum, & probate me super hoc: si non aperuero vobis catarrhas cali, & effundero vobis benedictionem vsque ad abundantiam.* Et legis suæ obseruatoribus pollicetur, *Benedictus erit fructus terra tue, & immen-*

K k

Prou. 28.

Prou. 31.

mentorū tuorum. *Benedicta horrea tua, & benedicta reliquia tua, &c.* Et de beneficiis in pauperes ait, *Qui dat pauperi, non indigebit.* Optimamque matrem familias describens ait: *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperes.* Sequitur retributio in omnium bonorum copia, *Non timebit domus sua à frigoribus nimis. Stragulatam vestem fecit sibi. Nobilis in portis vir eius, &c.* *Multa congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas, &c.* An non ergo penitus increduli ac desperati filij hominum, qui tot Dei omnipotentis monitis atque promissis aut non credunt, aut non confidunt; sed contrarias ditescendi artes commentantur & sectantur?

Psal. 61.

Eccl. 5.

1. Tim. 6.

15. Hactenus de diuitiis multa: superest vt quomodo his bene vtendum sit, etiam dicamus. Primò autem in his non est confidendum, nec harum ratione superbiendum, aut aduersus eos qui tenuioris fortunæ sunt insolescendum est. Ait enim per Psalmistam Spiritus Dei; *Diuitia si affluant, nolite cor apponere.* Et per filium Sirach, *Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis,* Hæc Paulus paucis verbis comprehendit & docet: *Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum.* Nihil enim illis instabilius ac incertius, quando & innumeris modis pereant: & velis nolis, illas omnes moriendo relinquant. *Dives cum interierit, non sumet secum omnia. Nudus in uterum matris reuertetur.* Ter qua-

terque igitur miseri sunt, qui ob eas res ferociunt, arrogantisque & fastuosi contemnunt pauperes, quæ nec à vulgari morbo mortæque possessores suos seruare non possunt.

16. Hinc seipfos, liberos & familiam curæ suæ traditam pro conditionis statu & ratione moderatè foueant, vestiant, nutriant. Hiram etenim Tyri Rex multa pollicitus Salomoni, ab eodem vicissim petit: *Præbebis necessaria mihi, vt detur cibis domui meæ, &c.* Et mulier fortis dicitur dare prædā domesticis suis, cibaria ancillis, & domesticos suos vestire dupplicibus. Et Paulus apertè dicit; Si quis suorum; & maxime domesticorum curam non habet; fidem negauit, & est infideli deterior.

17. Inde, pauperes, exules, peregrinos humano colligat hospitio, memores quod & ipsi sint hospites & peregrini super terram. Abraham & Ioth huic officio incumbentes placuerunt Deo, *Angelis hospitio receptis.* Laban Eliezerum seruum Abrahamæ suscepit liberatissimè. Raguel iuniorem Tobiam, cum viæ duce, quem hominem putabat.

18. Pauperibus gratiosè mutuo præbeant, nihil vi mutui, præter sortem expectantes, vel recipientes. Moses namque dicit, *Si vnus de fratribus tuis ad paupertatem venerit, non obturabis cor tuum, sed aperies manum tuam, & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris,* Et in Euangelio Dominus: *Date mutuum, nihil inde sperantes.*

19. In caritate & angustiis annonæ recondita doni frumenta moderato vendantur pretio, ne

pauperes opprimantur. Sic Ioseph tempore famis apperuit vniuersa horrea Pharaonis, & vendebat frumenta populis, aliàs innumeri periissent. Nam qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.

20. Reliqua Diuitum officia Iob præclare in seipso exprimens, ait: *Liberabam pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor: Cor vidua consolatus sum. Oculus sui ceco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & flebam super eo qui afflictus erat, & compatiiebatur anima mea pauperi: Non negavi quod volebant, pauperibus: & oculos vidua expectare non feci. Non comedi buccellâ meam solus: comedit pupillus ex ea. Non despecti percuntem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem. De Velleribus ouium mearum calefactus est. Foris non mansit peregrinus: ostium meum viatori patuit, &c. Eadem Paulus vocat, Diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, &c. Ad Apostolum redeundum.*

7. *Patientes igitur estote Fratres, vsque ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum.*

Hæc secunda pars huius capituli, qua suauissimis consolationibus innocentes afflictos recreat, hortaturque ad omnem Christianam patientiam. Suadet autem in primis moderato & forti animo ferre hoc quicquid est crucis & afflictionis genus vsque ad finem, pa-

tienter expectando iudicium Domini, qui breui post tempore omnia diiudicaturus est, & iniurias seruorum suorum acerrimè vindicaturus. Ait ergo; Ne despondeatis animos fratres mei, si hoc in mundo semper sub onere crucis sit vobis agendum. Non vos pœniteat fortis vestræ, nec diuitum fortunæ inuideatis. *Nolite emulari in malignantibus, neque zelaueritis facientes iniquitatem. Nolite moliri vindictam in tyrannos & oppressores pauperum: sed omnem ultionem Deo committite: ipse enim curâ est de vobis.* Adhuc paululum sustinete, & qui venturus est, veniet. Tolerate igitur forti presentique animo, & confidite. Diuinis promissis. Pollicitus est enim Deus unicuique vestrum; *Cum ipso sum in tribulatione, &c.* Ille est refugium & virtus, adiutor in tribulationibus. Ille, ille mox aderit, amplissima æternaque patientiæ vestræ præmia redditurus. Nec vestra, mihi credite, miseria, nec impiorum crudelitas erit perpetua, &c.

Hic autem primùm aduerte, aduentum Domini duplicem designari; nimirum, particularem, quo vnumquemque ad se mortè aduocatum quotidie diiudicat; & secundum merita operum aut pœnis subiicit, aut præmiis iuxta animum, beatum reddit. De hoc Paulus ait: *Sciatum est hominem semel mori post hoc autem iudicium.* Eiusdem quoque meminit Ioannes, quando istam aduersus angelum, id est pastorem Ecclesiæ Ephesinæ, Domini com-

Gen. 41.
& 42.

Prou. 11.

Iob. 29.

Cap. 30.

Cap. 31.

I. Tim. 6.

I. Petr. 5.

Ps. 90.

Ps. 45.

Heb. 9.

Apoc. 2. minationem refert: *Renio tibi, & mouebo candela-
brum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.*
Et Pergamentis Ecclesiæ Episcopo idem dicit,
*Similiter pœnitentiam age; si quo minus veniam tibi
citò.* Et doctori Sardenſium dicitur, *si non
vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies
qua hora veniam ad te: quæ omnia singularem
& particularem Christi aduentum significant.*
Hoc autem iam iam accessit ad omnes qui à
sæculo defuncti sunt, accedit ad cunctos qui
quotidie ex hac vita recedunt, & ad nos qui re-
linquimur, *nescimus qua hora venturus sit.*

Matth. 25. Erit & communis vniuersalisque aduen-
tus Domini ad finem sæculi, quando specta-
bilis omnibus veniet cum maiestate sua, &
congregabuntur ante eum omnes gentes, &
separabit eos ab inuicem, &c. Tunc reuela-
1. Cor. 4. buntur abscondita tenebrarum, & manifesta
erunt consilia cordium. Tunc referet vnus-
Rom. 2. quisque prout gessit, siue bonum, siue malum.
Tunc reddet vnique secundum opera sua.
1o. 5. Tunc qui bona egerunt ibunt in vitam æter-
nam: qui verò mala egerunt in resurrectionem
iudicij, & perditionis æternæ.

Iacobus itaque post recensitas afflictiones
pauperum, ad hos orationem conuertit, præ-
senti que animo esse iubet, vsque ad illud vel istud
aduentum Domini, qui oppressores suos iustis
afficiet suppliciis, & labores eorum vita & glo-
ria coronabit sempiterna. *Triticum suum colliget
in horreum suum, paleam autem tradet igni inextingui-
bili: Oves suas separabit ab hædis: & illas in re-*

*Matth. 3.
& 13.*

gnum suum secum abducat, reprobis in sempiterna gehennæ supplicia coniectis. Tunc appa-
rebit quòd vtique est fructus iusto, & Deus iu-
dicans orbem terræ in æquitate & veritate sua. *Matth. 25.
Ps. 51.*
Tunc exultabunt sancti in gloria, & facient vindictam in nationibus, increpationes in populis.
Alligabunt Reges eorum in compedibus, & nobiles in manicis ferreis, vt faciant in eis iudiciũ
conscriptum. Tunc meritò dicent: *Latati sumus
pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus
mala.* Tunc habentes citharas Dei, cantabunt
canticum Moysi serui Dei, & canticum agni
dicentes: *Magna, & mirabilia sunt opera tua, Do-
mine Deus omnipotens: iusta & vera sunt via tua,
&c.*

Ecce agricola expectat, &c.

Exhortationem suam ad patientiam confir-
mat aliquot argumentis, quorum hoc primum
est, sumptum à rusticis rebus, adeoque ipsa a-
gricultura, hoc pacto; Animos vestros ad ex-
emplum agricolæ, bona spe confirmate & con-
stanter in cruce pro nomine Christi ferenda
perseuerate. Durate, & vosmet rebus seruate se-
cundis. Qui terram colit, prius sudat, friget &
alget, à mane in vespërâ arando, stercorendo, ter-
ras aliquoties vomere profcindendo & versan-
do, runcando, & nouo semini aptando. Postea,
diebus multis patienter expectat, vt cum fœnore
recipiat, quod seminauit: tametsi de terræ
prouentu non sit omnino certus. Etenim nisi
cælum faueat, Deusque desuper iusserit nubibus
vt tempestiua pluuia arentem faciem terræ hu-

meētent, fœcudent agros, granum germinet, in herban & culmos crescat: atque serotina pluuiā ad maturitatem vsque perueniat, omnes operas agricola perdet atque labores. Quod autem agricolæ sunt agri terrarum, aratra, vomeres, dentalia, ligones, seruis Dei sunt aduersitates, exilia, bonorum direptiones, cruces, & cætera id genus martyria. Quod illi semen est, vobis est verbum & præcepta Dei. Quod eidem messis, piis omnibus est resurrectio corporum, animorūque glorificatio, & vita æterna. Ergo si spe fructuum temporalium tam longos durōsque labores perferunt agricolæ; neque graui ferunt animo, si non protinus apparet expectatus prouentus: æquissimum est vos propter gloriæ æternæ perceptionem patienter ferre huius mundi varia incommoda. Nunc operandi & seminandi tempus est, tunc metendi & colligēdi. Nondum apparent præmia vestra, sed in tuto reposita sunt apud Deum, qui illa suis rependet temporibus.

Ex his autem primò notandum est, Patientiā inter omnes virtutes hominibus Christianis summopere necessariam esse. Eam porrò definiunt Oratores sæculi: Honestatis & vtilitatis causa, rerū arduarum & difficilium voluntariā, ac diuturnā perpeffionem esse. Quid si addere nouissent, Vt hac virtute Diuinę voluntati subsint, & vitæ cælestis homines fiant participes? Necessariam porrò, Christianis præsertim, diximus, quādoquidem conditio sorsque illorū qui piē volunt viuere in Christo, tribulationes pati;

Tull. l.
Rhet.

2. Tim. 3.
Rom. 6.

conformes fieri imaginis patientis Christi: & per multas tribulationes intrare in regnum cœlorum: ad has calamitates æquanimiter perferendas, maximā & excellentissimā patientiā illis opus est. Hæc attendens Paulus dicit: *Patientia vobis necessaria est, vt finem promissionum reporteris.* Et omnes ad hanc virtutem adhortās, postea scribit: *Per patientiam currāmus, ad propositum nobis certamen aspicientes in auit horem fidei nostræ & consummatorem IESVM, &c.* Christus denique Apostolos ad cuncta aduersa pro nomine eius fortiter tolleranda communiens, ait illis: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* His longē fufiora petat Lector à Tertulliano, li. de patientia: & Cypriano, li. de bono patientiæ.

Meditandum secundò, tempus præsentis sæculi ac mortalis vitæ nostræ eleganter comparari cum hyeme, variisq; agrorum laboribus: futurum autem sæculum, cū ætate & messe. Hic enim multis laboribus & virtutibus, quę circa res difficiles versantur, colendi sunt agri consciētiarum nostrarū, plurimæ sentes, lappæ, vrticæ, & vitiorum herbæ noxiæ ex cordibus corporibusque vellendæ sunt: & in his theologicæ, moralésque virtutes seminandæ & continuo fouendæ, si fructus suaues & desiderabiles ex illis metere desideram⁹. Eadē metaphora ad bonorū operū studia cunctos excitans Apostol⁹ ait, *Qui parce seminat, parce & metet: & qui semināt in benedictionibus, i. copiosè & abundanter, de benedictionibus & metet.* Et rursum, *Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Qui seminat in carne sua,*

Act. 14.

Heb. 10.

Heb. 11.

Luc. 21.

Gal. 6.

2. Cor. 9.

Gal. 6.

de carne metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. Frequentes sunt etiam in Euangelio de agricolatione parabolæ.

Considerandum etiam, ad excolendos pietate & virtutibus animos, non minus necessarium esse influxum cælestis gratiæ, quàm tempestiuam agris pluuiam. Ait namque Christus: *Sine me nihil potestis facere, &c.* Hoc ipsum eximius doctor AUGUSTINUS plurimis Scripturæ testimoniis aduersus summam Pelagianorum in gratiam Dei ingratitude confirmat & docet, *Deus est, inquit, qui operatur in vobis velle & perficere.* Et alio loco: *Non est volentis, neque currentis: sed miserentis Dei:* quia ipsa voluntas nostra, sicut scriptum est, *à Deo preparatur.* Idem rursus alibi, Puto propter regnum cælorum esse dictum, *Inclina cor meum in testimonia tua. A Domino gressus hominis dirigentur. Dabo eis cor cognoscendi me, & aures audientes. Dabo eis cor aliud, & spiritum novum dabo eis. Faciam ut in iustificacionibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis, &c.* Audiant hæc (Pelagiani) quibus ostenditur, Deum ad regnum cælorum & ad vitam æternam parare & conuertere hominum voluntates. Et magnus Gregorius scribit, Nemo ut Diuina illum gratia subsequatur, prius aliquid contulit Deo. Nam si nos Deum bene operando præuenimus, vbi est quod Propheta ait: *Misericordia eius præueniet me?* Si quid nos bonæ operationis dedimus, vt eius gratiam mereremur, vbi est quod Aposto-

Io. 15.

Ench. c. 32.

Philip. 2.
Rom. 9.
Prou. 8.

1. de præde.

Sæcl. c. 20.

Psal. 118.

Psal. 36.

Jerem. 24.

Ezech. 36.

1. 33. Mor. c.

25.

Psal. 58.

lus dicit, *Gratia saluati estis per fidem: & hoc non ex vobis?*

Attende postremò, agricolam non à se, sed à Deo, expectare & accipere tempestiuam pluuiam, ac proinde terræ fructus, & frugum augmenta: quandoquidem qui plantat, & qui rigat nihil sunt, nisi Deus det incrementum. Ait enim, *Si in præceptis meis ambulaueritis, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Et iterum, Dominus Deus dabit pluuiam terra vestra temporaneam & serotinam, &c.*

1. Cor. 3.
Leuit. 26.

Deut. 11.

8. Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam aduentus Domini appropinquauit.

Exhortationis propositionem repetit, & nouò, id est, secundo argumento confirmat, eodemque sumpto ab instante, iam iamque propinquo aduentu Domini, in quo illa, quæ in mundo est rerum omnium confusio, tolletur, & in futurum ordinem omnia restituentur. Sensus est, Amplissimam certè patientiæ causam habetis, Fratres, vel hac solùm contemplatione animos vestros pascetes & recreantes, quod Christus constitutus à Patre iudex viuorum & mortuorum, breui venturus sit. Non erit ergo perpetua seruorum eius miseria, nec improborum hominum tyrannis. Non relinquet semper virgam peccatorum super sortem iustorum. Virtutibus sua reddet præmia, & vitiis iusta supplicia. Iam iam instat dies, in qua reprobis sicut hædi à sinistris constituentur, audituri: *te maledicti in ignem æternum.* Vos contra, à dextris collocati, audie-

Act. 10.

Psal. 124.

Matt. 25.

ritis: *Venite benedicti Patri, &c.* Ponite ergo cordium vestrorum depravationem, quæ vos debilitat & frangit, ne sperando perseveretis vsque in finem. Ad exemplum agricolæ bona spe confirmate & obdurate animos vestros. Aderit pro certo, aderit breui Dominus, impios ulturus, & vos pro temporariis afflictionibus immortalitate donaturus. Si verò tempus illud longum videretur, hoc vestræ pusillanimitati & molliciei tribuite. Enimvero mille anni ante oculos Domini reputabuntur tanquam dies hesternæ quæ præterit. Imò verò, nouissima hora est, *Fam securis ad radicem posita est, &c.*

Hinc animaduerte præcipuam Christianorum aduersus huius vitæ miserias, ægritudinis, molestias, ipsam denique mortem, consolationem consistere in spe aduentantis, & velut iam apparentis Domini ad iudicium. Nam tum ab omni periculo, infirmitate, & violentorum hominum tyrannide pij serui Dei liberabuntur & glorificabuntur, hostibus eorum æterna vltione multatis. Quid quod etiam tot ante Christi aduentum sæculis, Iob hac contemplatione & spe semetipsum solatus est in fimo suo, dicens: *In nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Saluatorem meum?* Et septem fratres Machabæi inter horrendas mortes eadem fiducia se sustentabant? Quantomagis id Christianos facere decet, quibus Iudex & Dominus proprio ore dixit: *Venit hora, & nunc est, quando qui in monumentis sunt audient vocem Filij, & uiuent?* *Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non gustat*

Psal. 89.

Luc 3.

Iob 19.

2. Mach. 7.

Io 5.

Io 8.

bit in aeternum? Leuate capita vestra, ecce enim appropinquat redemptio vestra? Ecce venio cito, & merces mea, mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. Quoties igitur iniuste vexamur, aduentum Domini piis suspiriis expectamus, qui omnibus miseris nostris gloriosum finem imponet. Dicamúsque cum beato Ioanne, *Veni, Domine IESU.*

Inde etiam crede, quod quantumcunque aduentum suum postremum tardare videatur Dominus, veniet; tamen, & citius forsitan quam putamus. Patienter quidem agit propter nos, *noles aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reuertit.* *Adueniet autem ut fur, id est, repente, cum non sperabitur, cumque omnia in tuto esse arbitrabimur.* Quod si ante aliquot annorum ceteris prædicatum est ab Apostolis, *Nouissima hora est,* quantomagis propinquam eam nunc credere debemus? Et licet non omnes tandiu viuamus donec Dominus glorioso aduentu suo cuncta corrigat, iisque finem imponat: non cessat tamen toties nos interea ab omnibus malis liberare, quoties per felicem ex hac vita exitum, ad beatam immortalitatem introducit. Sic enim iam liberavit Apostolos, martyres, confessores, virgines, patres, &c.

9. *Nolite ingemiscere, Fratres, in alterutrum, ut non iudicemini. Ecce Iudex ante ianuam assistit.*

Tertium argumentum est pro tolerantia, sumptum ab effectis impatiētiae. Qui enim impatientes sunt, facile contra proximos suos indignantur, suspirant, irascuntur, & intra semet ipsos ingemiscunt: & si nocere nō possunt, apud

Luc 21.

Apo. 22.

Apo. 22.

2. Petr. 3.

1. Theff. 5.

Apo. 3. &

16.

1. Io. 2.

Deum de illis expostulare non formidant. Ingemiscere quidem licet, quoties nos aliquid mali angit: sed hinc Apostolus gemitum accusatorium intelligit, quo alij de aliis apud Dominum iniuste conqueruntur. Quid ergo futurum est, nisi ut quod quisque iudicium in alios ferri cupit, in caput suum accersat? An non ergo ita ingemiscendo, merentur exaudiri in suam perniciem? Cauete, inquit, Fratres carissimi, ab omni impatientia, quæ varias & damnabiles parit æmulationes & querelas. Nemo vestrum quando aduersis probatur, inuideat aliis qui melius & tranquillius habent. Nec enim illi qui grauiora patitur, à Deo derelictus est: sed exercetur ad maiora præmia: nec is Deo carior, quod rebus utatur mitioribus. Non sit igitur inter vos impius ille gemitus, non sint improba suspiria, quæ liuidi & impatientis animi certissima sunt argumenta. Alias condemnabimini, ut inuidentes proximorum felicitati, donis Dei detrahentes, & occulta eius iudicia reprehendentes iniustitiæ. Vos potius consolentur & calamitosi temporis breuitas, & Redemptoris iamiam cum sua mercede instantis aduentus.

Ex his patet, impatientes homines ut plurimum bonis proximorum inuidere, beneficiis Dei detrahere, ac postremo, quasi in Deum insurgere & fremere: quod graue planeque diabolicum scelus est. Pari namque delicto diabolus cecidit, inuidens & Diuinæ maiestati, cui similis esse voluit: & humanæ quam præiudicium exaltationi. Etenim *inuidiâ diaboli mors intravit in*

orbem. Hinc Tertullianus, Natales impatientiæ *l. de patientia.* in ipso diabolo deprehendo. Iam tunc cum Deus vniuersa opera sua homini subiecit, impatienter tulit. Decepit hominem, quia inuiderat: inuidit, quia doluerat: doluit, quia non patienter tulerat. Postea plurimis, iisdemque grauissimis exemplis Caini, fratrum Ioseph, Pharaonis, Saulis, Iudæ, atque Iudæorum, docet, inuidiam, quæ est impatientiæ filia, fontem & primariam causam esse omnium scelerum. Quod etiam b. Cyprianus martyr cõfirmat, *l. de bono patientiæ*: & Sermone lectissimo de zelo & liuore.

Et ne temerè passimque ad huiusmodi querelas homines profiliant, Iudicem denunciat stare pro foribus, cuius saltem timore & reuerentia, quisque in officio cum proximis se continere debeat. Hinc beatus EFFREM, Curemus *Ser. ad Monachos.* omnes pariter, *dum tempus habemus*, Deum sanctum placare, nobisque propitium facere. Ecce *Gal. 6.* enim adest in ianuis Dominus, ut faciat consummationem huius vanissimi sæculi. Item, omnes ad puritatem animorum, studium bonorum operum, & salutarem pœnitentiam, huius Apostolicæ sententiæ consideratione excitans, idem ipse scribit, Aduentus Domini in ianuis appropinquauit: & nos cogitationes verisamus ambiguas? Cælestis tuba sonitum dare parata est ad imperiũ Domini, ut excitet mortuos, ut recipiat vnusquisque secundum opus suum. Virtutes cœlorum paratæ assistunt, ut præcedant faciem Sponsi venientis cum gloria

Ibidem.

*1. Cor. 15.
1. Thess. 4.
Rom. 2.
Luc 21.*

in nubibus cæli, ad iudicandos vivos & mortuos: & nos increduli sumus? Quid ergo fiet in illa hora tremenda, Fratres mei, Quomodo illic rationem Deo pro salutis nostræ negligentia reddaturi sumus, nisi pœnitentiam agentes idoneam, in humilitate cordis, & mansuetudine animæ?

Matth. 5. Itaque huius sententiæ memores, *Fudex ante*
Matth. 6. *ianuam assistu*, oremus pro perlequentibus & calumniantibus nos: & dimittamus hominibus peccata eorum: vt Pater noster cælestis dimittat nobis peccata nostra. Non dubitemus Iudicem viuorum & mortuorum breui adfuturum, imò iamiam in ianuis esse, qui de improbis vltionem sumet: & quidem citius & acrius nostra opinione: quandoquidem tarditatem supplicij grauitate compensabit. Illi tranquillatis & sedatis animis, omnem vltionem comittamus: & caueamus ne proximos vllis, quacūque ex causa, afficiamus iniuriis. Ait enim, *Mihi vindictam,*

Deut. 32. *Rom. 12.* *& ego retribuam.*

10. *Exemplum accipite, Fratres exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini.*

Quartum est argumentum, quo patientiam suadet ab exemplo Prophetarum in generali. Hos etenim imitari, non est miserū: sed eorum numero aggregari optabile & gloriosum est. Vult autem dicere, Nolite frangi animis, Fratres mei, quando huiusmodi aduersis vos colluctari contigerit. Sanctorum potius patrum exemplis fulcite corda vestra in sancto pietatis

Chri-

Christianæ proposito. Si vobis solummodo aduersa contingerent, esset fortè quod iure miraremini: sed longè grauiora iam dudum passi sunt Prophetæ, qui, ab initio mundi & deinceps, Diuina præcepta & oracula mortalibus proposuerunt. In hos conuertite oculos, & animi cogitationes. Vt enim tum non tulerunt impij diuites vaticinia, correptiones, redargutiones illorum: ita nunc non ferunt prædicationes de amplexandis virtutibus nec de vitiiis, quibus iræ Dei, & inferorum æterna supplicia sibi promercentur: quod hæc ipsorum moribus & studiis aduersentur. Nemo tamen Prophetarum sortem deplorat, nemo iudicat illos infelices, quod carceres, vincula, compedes perpassi sint, quod variis cruciatibus enecti: sed è contrario, illos felices ducimus, Deoque caros, quod propter iustitiam occisi sint. Cur vos igitur huius mundi in maligno positi, minas, odia, irrisiones, tormenta impatienter ferretis?

Ex his attende, Apostolicum, illudque optimum & valentissimum genus docendi esse, ab exemplis Sanctorum, qui iam Deo grati & probati conregnât Christo filio eius. Nam segraius irritant animos demissa per aures, quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Plus enim mouent exempla, quam verba. Moses (Origenis sententiâ) exemplum Iobi ex Arabico sermone *Li. Comm.* in Hebraicum à se conuersum, popularibus suis *in Iob:* transmisit: vt instar illius, aduersa, quæ ab Egyptiis inferebantur, æquis animis tolerarent. Idem rursus tot virtutum exemplaria posteris

L1

imitanda proposuit, quot Patriarcharum vitas descripsit in Genesi. Christus patris Abrahamæ fidem, caritatem, pietatem Iudeis imitandam non semel obiecit. Item, Regine Sabbæ diligentiam piissimumque studium. Davidis, Eliæ, Elisæique productis exemplis, doctrinam & innocentiam suam aduersus hostes suos asseruit. Paulus omnium ferè Sanctorum veteris Testamenti catalogum, resque ab illis præclare gestas, paucis comprehendens, illorum exemplis fidem, spem, patientiam vrget vehementissimè, B. Ephrem ad imitationem Sanctorum auditores suos incitans, ait, Obscuro vos Fratres, imitatores estote beatissimorum Patrum qui sanctissima sua institutione templum Dei purissimum extiterunt. Horum conuersationem diligite, horum exempla sectamini. Festinemus fieri imitatores institutionis eorum. Ambula Frater, in viis eorum, viue sicut illi vixerunt, &c. Errant igitur turpiter Hugnostici, qui Sanctorum virtutes, fidem, mores, ne quidem prædicari sustinent.

Animaduerte quoque sæculis vniuersis annuntiatum fuisse verbum Dei: sed nunquam tyrannos defuisse, qui præcones eius affligerent & occiderent: atque illud quidem Diuinam erga hunc mundum prouidentiam & beneuolentiam, istud verò diaboli malitiam, & hominum magnam ingratitude nobis patefacere. Considerate, inquit, exitum malum, id est, crudeles & indignas mortes, quibus secti sunt, lapidati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Sancti Dei homines Isaias, Ieremias, Zacharias, &c. Hinc

labores, quibus circuiturunt in melotis, in pellibus caprinis, angustiati, afflicti, quibus indignus erat mundus, Elias, Elisæus, Præcursor, &c. Inde patientiam illorum, per quam in aduersis forti & æquo animo perstiterunt in functione muneris sui, vt Michæas alapis cæsus, Daniel leonum expositus furoribus, & tres focij voracissimis flammis adiudicati. Qui licet negotium Domini (à quo missi erant) tantum agerent, tamen mudo expositi, persecutionem & afflictionem passi sunt. Quid ergo miramur, si nos peccatores afflictamur? Vos igitur ne deficiatis obscuro, sanctam fidem, & pium opus sanctorum imitati.

Causam afflictionum Sanctorum exprimens, nimirum, quod loquuti sunt in nomine Domini, ostendit, quod non omnes qui patiuntur, gloriam ex tormentis referunt: sed tantum, qui premuntur & affliguntur propter iustitiam. Hoc & Christus manifestat dicens, *Beati qui patiuntur propter iustitiam. Beati estis cum maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum, mentientes. Et princeps Apostolorum, Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphi lati sufferitis? Sed si bene facientes, patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. Et postea, Si quid patimini propter iustitiam, beati. Iterumque, Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis, &c.* Ergo qui à legitimo magistratu extremis suppliciis adiudicantur propter seditiones, blasphemias, sacrilegia, hæreses, & cætera id genus scelera, non est martyr Christi, sed diaboli. Hinc Augustinus, Martyres non facit pœna, sed causa. Nam si pœna martyres faceret, omnia metala

Matth. 50

1. Petr. 2.

1. Petr. 3.

1. Petr. 4.

Conc. 2. in

Psalm. 34. &

1. 3. contra

Iesum. c. 44

la martyribus plena essent, omnes catenæ martyres traherent, omnes qui gladio feriuntur; coronarentur, &c.

II. *Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt.*

Quintum est ad suadendam patientiam argumentum, sumprum à cōmuni iudicio & consensu omnium eorū ad quos scribit. Sēsus verborum est, Celebramus in terris cū omni honore ac reuerētia nomina, famam corpora, reliquias, & cætera omnia quæ ad beatorum martyrum Christi memoriam pertinent: quorū Deus animas gloria & honore coronat in cœlis. Igitur ut eiusdem gloriæ & beatitudinis possimus aliquando esse participes, eorū consortes & conciuēs, oportet illorū exēplis, cuncta huius mundi aduersa æquanimiter & alacriter sustinere.

Hic autem amplissimum locū de cultu Sanctorum martyrum aperit D. Iacobus, quem & nos alibi diffusè persecuti sumus aduersus Hæreticos: eucismūsque illorum colendas esse memorias, publicis pro concione laudibus & sermonibus, imaginibus, sanctarum reliquiarum veneratione, beatissimarum animarum inuocatione, & clarissimarum virtutum admiratione & imitatione, gratiarū denique actione, quod pro cælestis doctrinæ ad nos vsque propagatione & conseruatione tanta passi sint. Ne ergo actum agamus, quædam solum hoc loco ex b. AVGVSTINI adiiciemus doctrina.

Primum, impudētissimas esse Manichæorū, imo & Paganorū calūnias, quod vertamus idola in martyres, ipsosque pro diis colamus, & sū-

Secunda
hebdomada,
Dial. 1.
2. & 3.

1. 10. cont.
Faust. c. 21.

mo cultu veneremur. Nulli enim martyrum constituimus altaria, sed ipsi Deo martyrum, in eorum memoriam. Quis enim assistēs altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit apud memorias eorum quos coronauit: Honoramus sanè memorias eorum, tanquam sanctorum hominum Dei, qui vsque ad mortem suorum corporum pro veritate certarunt, ut innotesceret vera religio. Apud eorum autem memorias offerimus Deo, qui eos & homines & martyres fecit, & sanctis suis Angelis cælesti honore sociavit: ut ea celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad illorum imitationem adhortemur. Quæcunque igitur adhibentur obsequia in martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum: non sacrificia mortuorum tanquam deorum, &c. Habes depulsas Paganorum, Manichæorum, addo & Hugnosticorum, calumnias: accipe religiosi cultus martyrum ex eodem eximio Doctore confirmationem.

Reddere debem⁹ illis honorificentiam, qui nobis salutē (doctrinā salutis) effusione sanguinis sui pepererunt, qui tā sacratā hostiā pro nostra propitiatione Domino se obrulerūt, præsertim cū dicat ad Sanctos suos Dominus: *Qui vos honorat, me honorat: & qui vos spernit, me spernit.* Quisquis ergo honorat martyres, honorat & Christum: & qui spernit Sanctos, spernit Christum Dominum nostrum. Et piissimorum imp. Theodosij, Honorij, Archadij religionē, Paganorum impietatibus obiciēs, scribit, Imperij nobilissimi eminentissi-

l. 8. de ciu. s.

27.

Tom. 10.

Serm. 16. de

Sanct.

Luc 10.

Ep. 42. que
est ad Ma-
daurens.

num culmen nunc videtis ad sepulchrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare. Sed neque à verbo adorationis, (i. honoris & reuerentiæ religiosæ) abstinens, rursus scribit, Nā beatissimum Petrum piscatorem, modò genibus prouolutis, adorat gentium credentium multitudo, &c. Hęc de colēdis martyribus. De illorum pro nobis ad Deum effusis orationibus rantum doctorem differentem andiamus.

Omnes martyres (inquit) qui cum Christo sunt interpellant pro nobis. Non transeunt interpellationes ipsorum, nisi cū transferit gemitus noster. Et idem rursus, Natalitia Sāctorum celebrate, vt imitemini eos, qui nos præcesserunt: & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis, vt benedictio Domini in æternum maneat super vos, fiat, fiat. Rursusque, ratione & exemplo idem comprobans scribit, Exauditus est sanctus Stephanus, vt eius orationibus deleteretur peccatum, quod cōmiserat Saulus. Comēdem^o ergo nos orationib^o eius. Multo magis enim nunc exauditur pro bene orantibus se, &c. Sed fortasse, nec inuocandos illos docuit, nec ipsemet ad illorum preces & suffragia confugit. Imò verò illum eundem exaudit, conteraneum suum b. Cyprianum sic inuocantem, etiam hiis in libris, quibus aduersus hæreticos configit.

Adiuuet nos orationibus suis in istius carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quātum possumus, bona eius, imitemur. Itē, Orationibus (D. Cy-

Tom. 10.
Serm. 25.
de Sanct.

In Psal. 85.

Conc. 2. in
Psal. 88.

Ser. 2. in
festo S. Ste-
phani.
Act. 7.

l. 7. de Bap.
cont. Don.
c. 1.
l. 5. de Bap.
c. 17.

priani) adiutus, discam si potero per literas eius, quāta pace per eum Ecclesiam suam Dominus, & quanto silentio gubernauerit.

Ad beatissimæ Deiparæ opem sic confugit: Sancta Maria, succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu. Sentiant omnes tuum iuuamē, quicumque celebrāt tuā cōmemorationē. Assiste parata votis poscentium, & repēde omnibus optatū effectum. Iterū sic eā alloquitur, Sācta & immaculata, virgo Dei genitrix Maria, interuenire pro me digneris apud illum, cuius meruisti effici tēplum, &c. Continuòque omnibus aliis sanctorum ordinibus, sic se suāque commendat, Sancte Michaël, sancte Gabriel, sancte Raphaël, sancti Chori Angelorum atque Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Euangelistarum, Martyrum, Confessorum Sacerdotum, Leuitarum, Monachorum, Virginum omniumque iustorum, per illum qui vos elegit, & de cuius contemplatione gaudeatis, vos rogare præsumo, vt pro me supplicate dignemini, quatenus de faucibus diaboli, & de morte perpetua merear liberari.

Quanta porrò beneficia horum inuocationibus & suffragiis Dominus humano generi contulerit, quanta miracula effecerit in terris, quot ægros sanauerit, & mortuos ad contactum sacrorum ossium & vestimentorum eorumdē in hac vitā reuocauerit, diligēter & copiosè idem sanctissimus & doctiss. Antistes refert, l. 22. de

Tom. 10.
Ser. 18. de
Sanct.

l. Meditat.
c. 40.

ciu. c. 8. Libro de cura pro mortuis agenda, c. 15. 16. & 17. Libro nono Conf. c. 7. Epistola 137. & c. quæ qui attentè legerit, & piè vixerit, mirabor si non mirabilia Dei in Sanctis suis suspexerit: eos qui pro Christi nomine innumera sustinuerunt tormenta, beatos dixerit: & veteres Manichæos, Vigilantianos, Eustathianos, nunc in Hugnosticis renatos, non toto pectore horruerit & reiecerit. Ad Apostolum redeamus.

II. *Sufferentiam Job audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator.*

Sextum & postremum est pro tolerantia argumentum, sumptum ab exemplo sancti Iob, qui omnibus, omnium sæculorum & gentium linguis, propter inuictam animi fortitudinem, singularèmq; in Deum pietatem, vt nobilissimum patientiæ exemplum meritò celebratur. Vult autem dicere B. Iacobus, Possẽm vobis plurima veterum sanctorum exempla ad imitandum recitare, vt Abelis, Enoch, Noë, Abrahæ, Isaac, Iacob, Ioseph, Dauidis, Isaie, Ieremię, & c. sed his prætermisiss, vnicum beati Iob pro innumeris accipite. Quis enim huius historiã legēs vel audiēs, nõ omnia aduersa tràquillo animo se perlaturũ, ad eius exẽplum parabit? Quis nõ se totũ Deo cõmissurũ ad regẽdũ & frãnãdũ cõponet? Initio enim cum oues, boues, camelos, deinde fidelissimos seruos, postea carissimos liberos amisisset: tandẽq; proprio corpore percussus vlcere pessimo in fimo iaceret, & omniũ ludibrio expositus, Satãq; licetiosè nimis in

eũ grassaretur: videbatur Deus non tantũ procul esse à seruo suo, sed & armata ultione sua manu eundem persequi. At vir sanctus, quo magis Satanas in eum furebat, vt ad blasphemandum Deum illum impelleret, eo religiosius eũdem laudabat & colebat. Dominus itaque pro sua clementia, ac effusa in totum hominum genus beneuolẽtia, cruentissimam viri iusti tragicomœdiam lætissimo & gloriosissimo fine conclusit. Satanas enim princeps tenebrarũ vnus homunculi constantia victus, prostratus, confusus recessit in tartari sui gurgitem: Iob autem omnibus modis examinatus & probatus, in terris recepit duplicia, & nunc in cælis cum Christo, Angelis, & Sanctis omnibus, gloria & honore coronatur. Sic Dominus rabiẽ alienæ crudelitatis vertit in commodum & lucrũ felicitatis.

Hinc primũ habemus historiam beati Iob veram & certam esse: non confictam quandam tragœdiam (quales quondã Euripides, Seneca, & alij poëtæ finxerũt) vt quidã olim Hebræi, nunc autem Anabaptistæ delirantes mentiuntur. Nã & ab Ezechiele, & hĩc ab Apostolo, vt certa probatque laudatur & proponitur.

Inde colligimus, tam illius, quàm alias patrum veteres & sacras historias, eo fine conscriptas esse, vt illarum lectioe & contemplatione discamus verum Deum colere, timere, inuocare, & in finem vsque in eius promissis acquiescere. Ideo & Paulus ait: *Quaecumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt.* Et recensitis Rom. 15.

Ezech. 14.

1. Cor. 10. aliquot veteris Testamenti historiis subdit, *Hæc scripta sunt ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum deuenerunt.*

Præterea, discimus afflictiones calamitatésque piorum à fine semper æstimandas esse. Initio enim videtur carnis & mundi iudicio, illis iratus esse Deus, & hos vel despiciere, vel penitus obliuisci: verum finis aperit, illas ad diuinam gloriam, & hominis summam vtilitatem pertinere. Ideoque cum Christus de crucis ignominia locutus esset, hoc de morte sua dixit (ait Euangelista) qua clarificaturus erat Deum. Annon Petri, Pauli, coapostolorum, & martyrum persecutionibus, carceribus, vinculis, tormentis, mortibus; vnus & veri Dei, eiusdemque coætérni filij gloria totum peruasit mundum? *Et nunc, & semper magnificabitur Christus in corpore meo*, scribit Apostolus, *sive per vitam, sive per mortem.* Ideo D. Iacobus hîc iubet attendere in Iob *finem Domini*, id est, quid ei Dominus in fine præstiterit: quando non est passus illum opprimi, sed ex malorum abyssu profundissima eundem extraxit gloriosissimè, amissa cumulatissimè reddidit, & cunctis gentibus ac sæculis vt clarissimum virtutis exemplar erexit in sublime.

Lib. 1. de Symb. ad catech. c. 3. Tom. 9. D. AVGVSTINVM & alia ex hoc loco obseruantem audiamus. Iob quanta pertulerit, legitur & horretur, expauescitur & contremiscitur. Et quid recepit? Dupla quàm perdiderat. Ergone homo propter temporalia præmia velit habere patientiam? Ne quis dicat, Feram ma-

la, & reddet mihi Deus quemadmodum reddidit Iob: vt iam non sit patientia, sed auaritia. &c. Ergo quia Iob humiliatus erat, exaltandus erat: & fecit hoc Dominus, vt ostenderet hominibus, quod maiora seruo suo in cælo serua-ret. Humiliatum Iob exaltauit, & elatum diabolum humiliauit: quia *hunc humiliat, & hunc exultat.* Si quis ergo damna patiat, ne eo animo dicat, *Dominus dedit, &c.* vt dupla recipiat. Etenim patientia Deum laudat, non auaritia. Si ea quæ perdidisti, dupla quæris recipere, & ideo Deum laudas: de cupiditate Deum laudas, non de caritate, &c. Ideo Scriptura diuina nos exhortando ad patientiam & spem futurorum, nõ mercedem præsentium, ait: *Patientiam Iob audistis & finem Domini vidistis.*

S. MAXIMVS Abbas & martyr, ex eodem D. Iacobi loco, omnes hortatur ad patientiam & lenitatem, adiiciens istam D. Basilij similitudinè, Præparata mente, tanquam scopulus quidam mari vicinus, turò & constanter violentorum ventorum, & fluctuum impetus sustine. Subiicit & hoc memorabile Solonis exemplum. Solon in se despuentem quendam ferebat. Cum autem alter quidam eum propterea accusaret: Atqui, inquit, piscatores vt gobium vnũ capiant, patiuntur se aqua conspergi. Ego idè ferre nõ sustineam, vt hominè capiam? Non tamen desunt, qui pronunciatum illud, *Finem Domini vidistis*, non ad beatum Iob, sed ad Christum pro nobis in cruce patientem & morientem referunt: quod & D. Augustinus

Lib. I. de
Symb. c. 3.

Io. 19.

1. Pet. 2.

Luc. 23.

non improbat. Tunc autem septimum esset ad persuadendam patientiam argumentum, sumptū à perfectissimo omnium exemplo Domini nostri IESU Christi. Alloquitur autem Iudæorum non paucos, qui paulo antea Christum propriis oculis in prætorio Pilati, flagra, coronam spineam, innumeras iniurias patientem; deinde, crucem propriis humeris in vicis Ierosolymorum Caluariam vsque ferentem; demum & ligno affigi, exaltari, ab omnibus irrideri, mori-que conspexerant. Hoc autem spectaculo nihil vnquam magis tolerans, magis constans, magis-que patiens mundus viderat. *Cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur.* Imò pro his à quibus patiebatur, toto pectore Patrem inuocabat: *Pater ignosce illis, &c.* Participes igitur eius patientiæ & moderationis sumus, si resurrectionis & regni eius consortes esse volumus,

12. *Ante omnia autem, Fratres nolite iurare, neque per calum, neque per terram, neque quodcumque iuramentum. Sit autem sermo vester, Est, Est: Non, non: ut non sub iudicio decidatis.*

Quoniam ad æmulationes, detractiones, ac impatientiam, de quibus supra disseruit Apostolus, vt plurimum sequuntur diræ imprecationes & horrenda iuramenta, rectè hoc tertio loco communi, seu tertia huius capituli parte, iurare prohibet, ne sacro Dei nomine quis abutatur, & in periuria demum incidat. Dicit autè, Sit animus vester, fratres, purus ac simplex, & animo respondeat oratio. Nemo fucatis verbis

imponat proximo, nemo iuret: ne paulatim assuefcatis peierare. Inter Christianos, qui nec diffidere debent cuiquam, neque alium fallere, superuacaneum est iusiurandum. Neque vobis solum religiosum sit iurare per Deum in negotiis humanis & leuiculis: verum etiam ab omni genere iurisiurandi temperate, &c.

Notandum autem in primis iuxta DAMASCENVM, CHRYSOSTOMVM, & magnum BASILIVM, iurare, esse Deum in testem inuocare, eundemque veluti fidei iussorem constituere. Id autem fit multis modis, Primò, per graues imprecationes & execrationes, siue in seipsum, siue in proximos & caros suos. Sic Petrus cepit detestari, & iurare, quia non nouisset Christum. Hebræis vulgata fuit hæc iurandi & imprecandi forma: *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat.* Secundò, fit per simplices contestationes Dei, quales sunt: *Viuu Dominus: Deus testis est: Deum testor: Deus scit: Nouit Deus: Ita me Deus seruet, &c.* Tertio, per contactum rerum sanctarum, vt euangeliorum, sanctæ crucis, altaris, sacrarum imaginum, reliquiarum, &c. vt videre est in secundo Concilio Niceno, & concilio sexto Constantinopolino. Quarto, per sanctissima Ecclesiæ sacramenta, vt Baptismi, Eucharistiæ, sanctorum ordinum. Quintò, per virtutes Christianas, vt per fidem, spem, caritatem. Sextò, per mysteria & instrumenta redemptionis humanæ, vt per corpus, sanguinem, passionem, vulnera, & mortem Christi. Postremò, iuratur per sanctissimas & nobilissimas creaturas, in quibus Deus est

L. 2. parall.
Hom. 9. in
Acta.
In Ps. 14.

Matt. 26.

Act. 4.
Act. 14. &
16.

laudādus & glorificādus, vt per angelos, per beatissimam Deiparam, per Apostolos, martyres, confessores, virgines, cælos, elementa, &c.

Deinde, signandum, duplex esse genus iuramenti: Primum, quod ab ipso met Deo non solum concessum, sed & constitutum & mandatum est hominibus, tanquam rebus humanis vtile ac necessarium. Est enim opus huius diuini præcepti: *Dominum Deum tuum timebis; ac per nomen illius iurabis.* Huiusmodi iuramentum, in certis causis, à subditis iure Magistratus exigit, vt veritas cognoscatur, & recta iudicia decernantur, improbi subiiciantur pœnis, & humana pacta rata sint & firma. Sic rectè exiguntur iuramenta publica ab Imperatoribus, Regibus, Pontificibus, quando inauguratur: licitèque illis iurant subiecti se omnem fidelitatem, honorem, & obedientiam præstituros. In lege iussit Dominus, suspectos de furto, se ipsos coram iudicibus iuramenti purgare. Augustinus quoque obseruat, Dominum Deum frequenter iurasse vt nos omnino certos securósque de promissis redderet: atque ideo aliquod iurifurandi genus esse permissum. Insuper sanctos viros, vt Abraham, Gen. 14. 21. & 24. Iacob, Gen. 25. 26. 31. & 47. Ioseph, Gen. 42. & 43. Moyses, Exod. 2. & 13. &c. iuramenti proposita sua confirmasse.

Alterum iuramenti genus est leue, spontaneū, & contumeliosum, quo peruersi Diuinæ maiestatis contemptores, illius nomen sponte, passimque, in rebus leuissimis assumunt, idque in vanum, & frequenter in falsum: sicque ex iu-

Deut. 6.

Exod. 22

Ser. 29. 28/
30. de verb.
Apost.

rantibus fiunt periuri. Hoc autem peccatum est grauissimum, sub quacunque formula fiat: quoniam opponitur huic præcepto Decalogi: *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Neque enim Dominus habebit infontem, qui assumpsit frustra nomen suum. Prohibet rursum: *Non iurabis; Vniuit Dominus.* Et Sapiens scribit, *Jurationi non assuescat os tuum:* Item, *Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga.* Et Christus legem perficiens, vt omnium periuriorum feminaria radicitus euelleret & extirparet, adhuc districtius vetat, *Dico vobis: non iurate omnino, neque per calum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est: neque per Ierosolymam, quia ciuitas magni Regis est: neque per caput tuum, quia non potes facere capillum album aut nigrum. Sic autem sermo vester, Est, Est: Non, Non.* Optimi præceptoris doctrinam fartam tectamque cupiens optimus Discipulus, docet, *Ante omnia,* ab isto cauendum esse, quoniam per illud Deus magna contumelia afficitur: de cuius maiestate, nomine, virtute ac cunctis operibus, non nisi cum timore, tremore summæque reuerentia cogitandum ac loquendum est. Aliàs, graue iudicium, & seuera condemnatio imminet iurantibus.

D. A. V. G. inquit, *Quare ante omnia?* Si magnum facinus est peierare; nulla autem culpa est, verum iurare: quare *ante omnia nolite iurare?* Debit enim dicere: *Ante omnia nolite peierare.* An iurare peius est quàm furari? quàm adulterare? quàm hominem occidere? Absit. Iurare non est peccatum, sed falsum iurare, peccatum

Exod. 20.

Ose. 4.

Ecc. 23.

Matth. 5.

Ser. 30. de
verb. Apo.

est. Isto verbo quod ait, *Ante omnia*, cautos nos facit aduersus linguam nostram. *Ante omnia*, ait, vt attendatis præ cæteris, vt vigiletis ne surrepat vobis consuetudo iurandi, &c. Aliud habet humana consuetudo. Et cum tibi creditur, iuras: & cum nemo exigit, iuras: & horrentibus hominibus, iuras: vix es sanus non peierando. Istam ergo consuetudinem quotidianam, crebram iurandi, auertite à vobis, amputate à linguis vestris; circuncidite ab ore vestro.

Pandect.
hom. 63.

S. ANTI OCHVS, hunc D. Iacobi locum & alios similes expendens, scribit: Quæ à nobis vel fiunt vel dicuntur citra iuramentum accessionem, fidem apud homines multo maiorem impetrat, suntque Deo longè gratiora. Sed vel sola locutio viri iuramenti affueti, non solum capillos furrigit, verum aures insuper infensè & pugnaciter vellicat audientium. Lex quoque dicit: *Non iures per nomen meum in re iniusta*. Propheta item Zacharias: *Iuramentum mendax ne diligatis*. Dicit & Osee: *Ne iuretis viuentem Dominum*. Et Michæas: *Ero testis velox aduersus eos, qui iurant in nomine meo mendaciter*.

Leu. 19.

L. 3. paral.
c. 16.

S. DAMASCENVS ex eadem D. Iacobi sententia, reprehendit eos, qui libenter iurant: eisdemque hortatur, vt iuramenti caueant. Additque NILI veteris scriptoris istam de iuramenti censuram; Iurare vtile non est, verum admodum perniciosum, execrabile, atque abominandum. Quocirca deinceps finem iurandi fac, nec committè vt lingua tua iuramenti affuescat. MAXIMVS subnectit & istud

Serm. 33.

Solonis:

Solonis: Morum probitatem, iureiurando firmorem habere decet.

Sed quorsum *per caelum*, & *per terram* iurare prohibitum? Nū in his hæret quædam diuinitas? Minimè gentium. Sed quia in his clarissimè relucet Diuinæ potentia, sapientia, prouidentiaque aperta vestigia. Ideo Concilium 4. Carthaginense constituit, Clericum per creaturas iurantem grauius obiurgandum esse: & si in his vitiis perstiterit, excommunicandum. Hoc autem decretum desumptum videtur ab Aug. ser. 3. de verbis Apostoli.

Cap. 61.

Quanto magis execrandæ & abominandæ sunt, eorum quotidianæ blasphemia, qui vel Deum apertè negant, vel illi caput, ventrem, & alia membra affingunt, per quæ nullâ de causâ iurent atque peierent? Omnipotentem creatorem & patrem suum contumelia afficiunt horribili & pusillis maximo sunt scandalo? Certè Deus per Moysen iussit blasphemos efferre extra castra, velut humana indignos conuersatione, & lapidibus obrui. Propter vnus Rab-facis blasphemias voces de Deo, centum octoginta quinque millia hominum occisione delati sunt. Et miramur si Christianos milites, innumeris blasphemis irretitos, Turcæ proculcent, mactent, proterant? Non minùs peccant, ait sapiens August. qui blasphemant Christum regnantem in cælis quàm qui crucifixerunt ambulatè in terris. Videat curiosus Lector Chrysostomum, homil. 13. & 25. ad pop. Antiocheum.

Leuit. 24.

4. Reg. 19.

13. *Tristatur aliquis vestrum? Oret. Aequo animo est? Psallar.*

Ista est quarta pars præcipua huius capituli, qua paucis docet Apostolus, quid Christiani agere debeant cum in aduersis tum in prosperis. In aduersis ad orationes confugiant, quibus patientiam & constantiam possint impetrare. In prosperis, hymnis & canticis spiritualibus animum oblectent, seipsosque exercent in Diuinis laudibus. Ergo Christianis aduersa, stimuli sunt ad orationes: prospera verò inuitant illos ad laudandum Deum. Sicque nullum est tempus, nullus rerum nostrarum status, quo non ad se Deus nos inuitet.

Peccant ergo, idque grauissimè, quotquot in calamitatibus & aduersis suis franguntur animis, & in verba blasphemia irruentes, Diuinam iram vltionemque in capita & familias suas magis magisque prouocant. Denique Satanæ locum vimque præbentes, desperati, ad præcipitia currunt, vel laqueos, vel gladios: qualiter fecerunt insanissimi homines Cain, vel Achitophel, Saul, Iudas, Caiphas, Pilatus, Nero, &c. His enim artificijs non seipsos consolantur, nullum rebus suis afflictis remedium adferunt: sed sempiternis miserijs seipsos inuoluunt, & in inferorum tormenta præcipitant atque demergunt.

Confugiant itaque pij viri in afflictione positi ad opem diuinam, ad eum leuent oculos suos qui habitat in cælis, adeant cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam

consequantur, & gratiam inueniant in auxilio opportuno. Promisit enim qui non mentitur Deus cunctis afflictis: *Cum ipso sum in tribulatione.* Ergo iuxta est his, qui tribulati sunt corde. Eisdem suauissimis promissis ad se inuitat, dicens: *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Clarissimis & certissimis confirmauit exemplis Noe, Iacob, Ioseph, Tobix, Hebræorum, de quibus aliquoties dicitur in Psalmis: *Clamauerunt ad Dominum cum tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.* Christus homo terrore mortis confternatus ad humillimas & feruentissimas preces confugiens, ab angelo visitatur & confortatur, &c.

Hi verò quibus res sunt prosperæ, fluuntque ex animo, ne essent femetipsos insolenter, non insultent miseris, non ineptè gestiant: sed pijs & religiosis hymnis odiisque celebrent Dei summam in se clementiam atque beneuolentiam, quibus tantam eis felicitatem elargitus est. Hoc enim sacrificio laudis, plusquam omnium brutorum sanguine ac nidore delectatur: *sacrificium laudis*, ait, *honorificabis me.* Dauid post mirabiles victorias, & relatos de populi Diuini hostibus triumphos, Psalmis Deo gratias reddebat, dicens, *Immolabo sacrificium laudis. Hostiam vociferationis cantabo, & Psalmum dicam Domino.* Maria soror Moïsi, videns cunctos hostes Egyptios cum Rege suo in mari deuersos, sumpto tympano, cum

Exod. 14.
& 15.

cæteris piis fœminis choreas ducens, cecinit: *Cantemus Domino glorioso, &c.* Eodem modo ac spiritu grates Deo rependentes, seipfos canticis oblectauerunt Debora, Iudith, Ezechias, Tobias, tres pueri, Anna Samuelis: & sub nouo testamento, Zacharias, Deipara, Simeon senex, &c.

Hom. 105.

Ps. 102. &
148.

Diuus ANTIQCHVS Pſalmodiam iure cenſet eſſe, opus incorporearum virtutum Deo miniſtrantium: ſpeciali prærogatiua conſeſſum hominibus: ſacrificium laudis Deo iugiter offerendum: dæmones ſummouens ac proſtigans: canon clericorum & monachorum non omittendus: & omnium laborum dulce lenimen. Ait enim Iacobus: *Triftatur quis in vobis? Oret.*

Serm. 46.

ANTONIUS MELISSA ex eodem loco ſuadet perfeuerandum eſſe in precibus: adiungitque iſtud Chryſoſtomi, Oratio cuſtodia eſt temperantiæ, virginitatis ſigillum, iræ caſtigatio, ſuperbiæ moderatio, animæ memoris iniuriarum expiatio, inuidiæ demolitio, & pacis confirmatio, &c.

14. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:*

15. *Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & allembit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.*

Hac parte quinta capitis præſcribit Apoſtolus, quid Chriſtianis agendum ſit, quando

aduerſa corripuntur valetudine, & ſoli cum mortis agone & horrore colluctantur. Primum quia tunc ignorant an ſit illa vitæ ſuæ poſtrema dies, caueant omnino confugere ad magos, ariolos, incantatores, maleficos, qui cum diabolis paciſcuntur. Saul enim breui moriturus, confugit ad Pythoniſſam, & malè periit. Ochozias decumbens, conſilium & auxilium petiit à Beelzebub: & ideo morti ad-^{1. Reg. 28.} iudicatus fuit. Aſa rex Iuda coarguitur, quòd ^{4. Reg. 1.} infirmus Deum non requiſierit, ſed ſpem ^{2. Paral. 16} ſuam in medicos, ſecundâſque cauſas repoſuerit. Denique; mulier Emorroiffa omnes facultates ſuas fruſtrâ per duodecim annos conſumpſit in medicos, &c. Non ſunt equidem medicorum, chirurgorum, pharmacopolarum artes negligendæ, cum ad humanam neceſſitatem illas creauerit & reuelauerit Altiffimus: ſed primam totâque vitæ ſuæ ſeruandæ ſpem in iſtis cauſis ſecundis collocare, impium eſt.

Quid ergo faciet? Cùm ſit membrum viuum corporis, & ouis Eccleſiæ Chriſtianæ, Inducat illius Presbyteros, id eſt rectores, pastores, Sacramentorum ex officio miniſtros, ad ſe curet accerſendos: quippe qui autoritate, doctrina, rerum ſacrarum peritia cæteros præcellere, & adminiſtrationi ſuæ commiſſorum Sacramentorum præſidio ſubditorum ſaluti providere debent. Illi itaque depromptis ex verbo Dei conſolationibus infirmum erigent, in bona ſpe & patientia confirmabunt, atque

Inducat
Presbyteros
Eccleſiæ.

vt de æterna salute sua seridè recogitet, & matu-
rè disponat, commonebunt. Et quoniam
tunc acrius furit & bacchatur in homines dia-
bolus, illòsque grauissimis de obmurmuratione
in Deum, de dubitationibus in fide; de opum,
vxoris, liberorum, & huius vitæ desiderijs,
tentationibus vt valentissimis machinis pul-
sat: quinetiam, vt ad desperandum impel-
lar, frequenter in horrendis formis apparet
morituris, firmissimis & amplissimis profectò
consolationibus & auxilijs agrotantes indi-
gent.

Dauidis certè quidem graui morbo corre-
pti, & de animi sui exitu è corpore valdè sol-
liciti timores, terrores, & ad Deum clamo-
res, id in primis comprobant, quod postremò
de cacodæmonum terrificis spectris morientibus
nonnunquam obiectis proponimus. Non
tam enim de Absalonis aut Chusi persequen-
tium timore, quàm de diaboli in morte oc-
currentis formidine ac furore liberari cupit,
& supplex rogat dicens: *Saluum me fac ex om-
nibus persequentibus me, & libera me. Nequando
rapiat vt leo animam meam, dum non est qui re-
dimat, neque qui saluum faciat.* Etenim Hie-
ronymus & Augustinus hæc volunt dicta esse
de diabolo, qui vt leo rugiens circuit qua-
rens quem deuoret. Paulo supra eadem con-
sternatione motus dixerat: *Miserere mei Do-
mine, quoniam infirmus sum. Et anima mea tur-
bata est valdè, &c.* Et postea, *Insidiatur in abs-
condito, quasi leo in spelunca sua. Insidiatur vt ra-*

Ps. 7.

1. Pet. 5.
Ps. 6.

piat pauperem, &c.

Frequens certè fuit hæc sanctorum patrum ^{Ps. 9.}
sententia. Nam Iustinus martyr docet exemplo
Dauidis & Christi, dicentium, *In manus tuas
commendo spiritum meum*, animas nostras Deo
sollicitè commendandas esse, ne malus spiritus ^{Ps. 30.}
eis in exitu noceat: Eusebius non dubitat eun-
dem Christum morientem exclamasse, *Erue*

*me a frænea Deum animam meam. Libera me de ore
leonis, &c.* propter cacodæmones eidem in-
sidentes & occurrentes. Quod & D. Grego-
rius postmodum comprobauit ex his eiusdem
Domini nostri verbis: *Veni in me princeps mun-
di huius, & in me non habet quicquam.* De ea-
dem re & Basilius magnus sic concionatur,

Eos qui multa perperam in vita admiserunt,
horrendi quidam ac tristes circumbunt an-
geli, ignem paratum continentes, ignem expi-
rantes, &c. Subscribit Cyrillus adfirmans ca-
codæmones ignitis oculis, ignemque ore vo-
mentes egredientibus animis nostris occur-
rere, vt eas perterrefaciant, & secum abdu-
cant. Chrysostomus id ipsum ex rerum euentu
sic adfirmat: Terribiles visiones narrare solent
morituri, quarum speciem nullo modo ferent-
es, & lectulos plerumque ipsos magno impetu
concurtiunt, & toruis eos qui adsunt oculis con-
spiciunt: vel quia vi à corpore rescinditur re-
luctans anima, vel quia spirituum visiones fer-
re non possunt. Eadem rursus alibi confirmat
ex eo, quòd boni angeli animam Lazari exeuntè
è corpore deduxerunt in sinum Abraham: alterius

Salua me
in iudicio Soc
Dialogo. Verum
esseL. 8. demon
strat. c. 8.
Ps. 21.Hom. 39. in
Euang.Hom. in
Ps. 33.Ora. de exi
tu anime.Hom. 54.
in Matth.Conc. 2. de
Lazaro.
Luc. 16.

autem diuitis metuendæ quædam virtutes ad supplicia repetierunt.

Nec alia fuit patrum Latinorum sententia, vt iam ex D. Gregorio probauimus: cui adiicimus hæc D. Augustini verba; Attende misera peccatoris anima, quâdo de mundo exitura es, aderunt mox ministri maligni, maledicti diaboli, tartarea monstra, spiritus terribiles ac pessimi, velut leones rugientes vt rapiant prædam, scilicet tuâ peccatricem & miseram animam, &c. Hoc Paulo post astruit ex eo, quod etiam Seuerus Sulpitius antea scripserat, nimirum, Satanam ausum fuisse impetum facere in sanctissimam B. Martini animam, quam præsentibus bonis angelis, euntem in cælum curabat impedire. Extat quoque ad finem operum D. Hieronymi & Augustini, cuiuscunque sit, pia tamen ac utilis narratio de miraculis D. Hieronymi post mortem eius editis. In hac fertur quod Eusebius Vercellensis presbyter, B. Hieronymi discipulus, moriturus, per triduum voce visûque priuatus in lectulo iacebat: Duabus horis ante exitum anime, tam terribiles actus cœpit peragere, vt circumstantes territi in terra iacerent. Nam quandoque trâsuersis oculis, manibus iunctis, facie terribili, vocêque dira clamabat: Non faciam, non faciam: Mentiris, mentiris. Post hæc, ad terrâ rediês, faciê firmabat in terram quâtum poterat. Petentibus circumstantibus; quid pater, habes? respondit; Non videris dæmonum agmina, quæ me debellare cupiunt? Conantur vt Diuini nominis blasphemus inueniar: & ideo hoc me

Tom. 9. lib.
de speculo
peccatoris,
c. 7.

L. 2. de vita
D. Martini

Hier. to 9.
coll 689.
Aug. to. 2.

non facturum clamabam. Et circûstantes aiunt, Quare faciem abscondebas in terram? Et ille, Ne illius aspectum cernerem, qui tam turpis & terribilis est, vt omnes mûdi formidines respectu eius nihil sint, &c. His autem id apertè efficitur, quod isto loco contendimus, nimirum, cacodæmones præsertim sub mortis articulo hominibus spectris suis infestos esse: ac proinde cum mortis horroribus colluctantes multis magnisque consolationibus adiuuandos esse. In eum ergo finem inducant ad se presbyteros & rectores ecclesiæ. Atque hæc de primo.

Secundò, in domum ægrotantis inducti, & priuatis & communibus precibus incumbent, *Orent. super supplicabuntque vt sanitas ei restitatur, si ad per eum.* gloriam nominis Diuini, salutem propriam, & proximorum vtilitatem Deo videtur expedire. Sin minus, veniam omnium peccatorum, constantiam in fide, & in gratia perseuerantiam vsque ad vltimum huius vitæ terminum illi postulabunt. Hoc autem officium non dumtaxat sacerdotum, sed & omnium Christianorum est. Christus namque morti proximus Apostolis suis dicebat, *Vigilate, & sustinete mecum,* aliquam *Matth. 26.* consolationiunculam ab eis, si adhibuissent, non *Luc 22.* reculaturus. Idem & in horto & in cruce, quærebat *qui consolaretur, & non fuit.* Confugit ergo *Psal 68.* ad feruentissimas preces, *& cum clamore valido* *Heb. 5.* *& lachrymis,* animam suam Patri commendauit: nobis relinquens exemplum, vt in his angustiis sequamur vestigia eius. Ezechias monitus vt de domo sua disponderet, statim moriturus,

auerfa facie à cunctis aule pompis, eam conuertit ad parietem, & cum lachrymis recogitans omnes annos præteritos in amaritudine animæ suæ, precibus se dedit. Tobias, Elias, Simeon, mortem sentientes vicinam, supplicationibus ad Deum sese sustentarunt. Sorores Lazari pro fratre infirmante ad Christum miserunt. Ergo pro fratribus ægotantibus ab omnibus est orandum: maximè à presbyteris & sacerdotibus, quorum officium est, vt Apostolus ait, *offerre preces & sacrificia pro populo.*

Tertiò, præstò debent habere oleum oliuarum, ab Episcopo priùs benedictum & orationibus sacratum. Apostolus namque docet, *omnem creaturam sanctificari per verbum & orationem.*

Et Christus panes & pisces aliquoties benedixit: Apostolicæque exemplo fuit, vt oleum istiusmodi benedicerent, & eam benedicendi formã seruari, ac Ecclesiæ traderent, quàm b. Clemens horum auditor & successor scriptis tradidit. Hoc itaque Diuini nominis inuocatione benedicto oleo, vngere debent præcipuas corporis ægotatis partes, & organa sensuum, quibus contigit in Deum peccasse, vt oculos, nares, aures, labra, pedes, manus, lumbos: & ad singulas vnctiones inuocare nomen, id est, misericordiam, gratiam, & opem Domini. Hæc autem est verborum forma, Ecclesiæ tradita. Per istam sanctam vnctionem, & suam misericordiam, parcat tibi Deus quicquid oculorum, narium, &c. vitio deliquisti. Necessè est enim his vnctionibus coniungere verbum Dei, vt ratio

4 Reg. 10.
1 Sa. 38.
Io. 11.

Heb. 5.

Vngentes
cum oleo.
1 Tim. 4.
Io. 6.

18. Const.
c. 35. & 36.

constet Sacramenti, sicut in ablutione aquæ Baptisinalis, consecratione panis & vini Eucharistiæ, impositione manuum, &c. Accedit verbum ad elementum, doctore D. Augustino, & fit Sacramentum.

Quartò, tres effectus huius vnctionis ab Apostolo recitantur, Primus est promptior & facilius salus infirmi, quando per orationem prodeuntem ex recta in Deum fide, coniuncta cum exteriori applicatione olei benedicti, interior gratia spiritalis, ægotanti confertur. Enimuerò sic adaugetur præcedens in animo gratia Dei, conscientia nouis auxiliis roboratur, & ad superandos mortis terrores & horrores, reuincendisque dæmonum tentationes & insidias eludendas confirmatur. Confortaturque in fide, spe, caritate, cæterisque virtutibus: securiorque redditur de proxima sibi salute per merita Christi redemptoris sui, cuius sacramento fulcitur & communitur.

Secundus huius Sacramenti effectus est alienatio dolorum corporis ac ægritudinum animi, quando infirmus nouis viribus receptis, seipsum in Deo consolatur, & alacriore animo, maioræque patientia & constantia perfert acerrimos infirmitatum dolores, hosque iudicat de manu Dei patris humanissimi, ad salutem suam immisos: quinetiam cum Deo id expedire videtur, & aliquoties contingit, etiam à morbis corporeis omnino sanatur. Hoc initio nascentis Ecclesiæ frequentius accidisse legitur, tum vt Christi nominis inuocatio, sacramentique

Tract. 80.
in Io.

Oratio fidei alienabit infirmum.

efficacitas commendaretur, tum vt maior fides & pietas Christianorum tunc etiam miraculis cōpensaretur. Testatur enim Euangelista, Apostolos oleo infirmos vnxisse, & curasse. Tertulianus refert Proculum quendam Christianum Seuerum imp. Antonini patrem olei vnctione curasse. Hieronymus testatur Agricolas à serpentibus, & venenatis animalibus percussos, olei à b. Hilarione benedicti vnctione, pristinae sanitati restitutos esse. Sulpitius Seuerus adfirmat mulierem cæcam & paralyticam, oleo per b. Martinum benedicto curatam. Rufinus idem propemodum factitatum esse à discipulis b. Antonij. Item Palladius de duobus Macariis, &c.

Tertius huius sacræ vnctionis effectus est remissio præcedentium peccatorum. Quod potissimum de venialibus est intelligendum: deinde, de pœnis temporariis debitis mortalibus: quinetiam ipsa forsitan mortalia, quæ ex humana ignorantia obliuioni data, in confessione detecta non fuerant, quantum fidei feruor, spei constantia, deprecationis & pietatis infirmorum magnitudo promeruerit. His ergo spiritu confortatus infirmus, confidentiùs erigitur in Deum, dolores feret mitiùs, & quasi salutem suam iam complecteretur, diabolicas illusiones fortiter despiciet, longèque profligabit, lætus denique aduentum Domini & angelorum eius præstolabitur. Magno affectu aut voce aut mente dicet, *In manus tuas Domine, commendo spiritum meum. Tolle animam meam. Iube in pace suscipi spiri-*

Mar. 16.
l. ad Scap.

In vita Hilarionis.

l. 2. hist.
Ecc.

Et si in peccatis sit, remittentur ei.

Psal. 30.
3. Reg. 19.

um meum. Educ de custodia animam meam. Cupio dissolui, & esse cum Christo, &c.

Tob. 4.
Psal. 142.
Philip. 1.

QVOD VNCTIO INFIRMORVM VERE SIT SACRAMENTVM.

IAm superest, vt hâc vnctionem verè sempèr-
que sacramentum fuisse, aduersus recentes hæreticos probemus: deinde, illius vsum perpetuum in Christianismo, ab Apostolis ad nos vique seruatum ostendamus. Ac primò quidem, si Caluini autoritas apud Caluianos & Bezanos alicuius ponderis est, iam negotium conficim⁹. Scribit enim ille in Com. & refert in rhapsodiis Marloratus: *fatentur quidem pro Sacramento usurpatam fuisse à Christi discipulis, Mar. 6. v. 13. 4. c. 19. Neque enim medicamentum tantummodo erat, vt quidam existimant. His consentit tota Geneuano- rum ministrorum colluies, Annotationibus Gallicis ad marginem à se æditorū Bibliorum. Quinetiam inter illos furores, quibus in Babylonica captiuitate sua Lutherus agitur, quædam habens lucida interualla, concedit hanc vnctionem Sacramentum esse, Habent Theologi (inquit) quod in os mihi retundant, nempe, quòd auctoritate Iacobi Apostoli, hîc promissio & signum sit, quibus ego Sacramentum constitui hæcenus dixi. Et postea, Igitur hoc vnctionis extrema nostrum Sacramentum non damno. Neque enim negare possumus, Creaturam quamlibet per verbum & orationem sanctificari: ita non negamus per extremam vnctionem dari remissionem & pacem, &c. Quid apertius? An*

Et instit. l.
4. c. 19.
& 18.

Tom. 2.
Pag. 91.

Pagina 92.

non propriis sententiis causa omnino cadunt hæretici, & nos omni ex parte superiores obtinemus Vnctionem istam esse Sacramentum? Nec enim, ut iste fatetur, hoc negare potuisset, cum materia seu elementum externum, *oleum* videlicet, designetur. Hinc, forma verborum, quæ dicitur, *oratio fidei*. Inde minister idoneus, *Presbyter Ecclesia*. Præterea effectus mirabiles subsequantur, ægrotantis *salus, alienatio, & remissio peccatorum*. Postremò, author huius Sacramenti Christus satis indicatur, cum locus Euangelij signatur, & praxis sanctorum Apostolorum commemoratur.

Mar. 6.
Iac. 5.

Iam itaque per Deum vos rogo, noui Apostoli, noui reformatores Ecclesiæ, nouique veritatis olim reconditæ ac ignotæ, scilicet, instauratores & vindices: quis primus huiusmodi sacrosanctum Sacramentum à Christo institutum, & ab Apostolis seruatum ausus est abrogare? Qua fretus autoritate & potestate? quo nixus expresso Dei verbo? In qua parte orbis terrarum? In quo Concilio? Qui huic abrogationi ante vos consenserunt, & subscripserunt? Quis unquam *fictitium sacramentum, putidum oleum, pinguedinem semimortua cadauera inficientem, oleum multo habitu calefactum, multo murmure incatatum, & abominabilem vnctionem*, ante vnum naturam maleuolam, maledicum, & blasphemum Caluinum, istud Sacramentum appellauit? Cum itaque nemini mortalium vnquam licuerit, quod ab æterno Dei filio in salutem generis humani semel constitutum fuit, & ab eius Apostolis vsu

Inst. l. 4. l.
19.

receptum, ac Ecclesiæ Christianæ traditum, tollere & abrogare: nemo mentis compos dubitare potest, Extremæ vnctionis ritum, velut legitimum ac proprium Sacramentum omni ætate in eadem Ecclesia perseuerasse. Sed id firmissimis sanctorum patrum Græcorum testimoniis primùm euincamus.

1. S. CLEMENS RO. ipforum Apostolorum auditor & successor inter sacras illorum Constitutiones refert benedictionem olei ab Episcopo faciendam, cum his precibus: Domine Sabaoth, Deus virtutum, creator aquarum, & largitor olei, sanctifica per Christum hoc oleum, & tribue ei vim sanandi, & depellendi morbum, fugandi dæmones, expellendi insidias per Christum Dominum nostrum. Duo autem impellunt me, ut hæc de oleo vnctionis infirmorum dicta esse sentiam. Primum, quod antea diffusè satis de vnctione quæ fit in Baptismo, disseruerat. Secundum, quod in huius olei benedictione, petatur vis sanandi, & morbos depellendi, quæ ad ægrotos maximè pertinent.

l. 8. Consti.
c. 29. tract.
Turr.

2. S. IRENÆVS martyr, & vir Apostolicus, coarguens Gnosticos, quod ista vnctione abuterentur, aquam oleo commiscuentes, impiorum verborum formam adhibentes, & mortuos vngentes: è contrario certè probat illius inter Catholicos vsum legitimum.

l. 1. c. 18.

3. ORIGENES, primus post Apostolos, D. Hieronymi testimonio, Ecclesiarum magister, septem enumerans remissiones peccatorum, adfirmat septimam fieri per poenitentiam, quan-

Homil. 2. in
Leuit.

Eadem ex-
tant apud
Cyrill. l. 2.
in Leuit.

do peccator non erubescit Sacerdoti Domini
indicare peccatum, & quærere medicinam: &
impletur illud, quod Iacobus Apostolus dicit:
Si quis infirmatur, vocet presbyteros Ecclesiæ,
&c.

Can. 69. ex
Arabico.

4. TRECENTI DECEM ET OCTO patres, qui
ex toto orbe ad primum Concilium Nicænum
conuenerunt, & huius olei, & benedictionis, &
linitionis eius, ut rei vtitatæ meminerunt: ap-
pellantque illud *Oleum* infirmorum, & ab oleo,
chrismatæque Baptisimi omnino fecerunt.

l. 3. de Sa-
cerdotio.

5. S. IO. CHRYSOSTOMVS Constantinopoli-
tanus Patriarcha, inter Sacerdotum munera re-
fert, quod nos Deo regenerant: & postea, con-
donandorum nobis peccatorum facultatem
obtinent, quoniam scribitur: Infirmatur inter
vos aliquis? Accersat presbyteros Ecclesiæ, &
orent pro eo, &c.

Iac. 5.

6. S. CYRILLVS & ipse patriarcha Alexãdriæ,
ac vniuersarum Ægyptij Africæ, Æthiopiæ, &
Arabicarum Ecclesiarum inspector, post descri-
ptas animæ ex corpore excedentis tentationes,
angustias, & à cacodæmonibus obiecta pericu-
la: omnes hortatur, ut viuentes salutis suæ con-
sulant, non erubescentes Sacerdoti Domini
peccata sua indicare, & quærere medicinam, se-
cundum quod scriptum est: Dixi confitebor
aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti
impietatem peccati mei. In quo impletur & il-
lud, quod Iacobus Apostolus dicit: *Si quis infir-*
matur, vocet presbyteros Ecclesiæ, &c.

Orat. de exi-
ta anima.

Psal. 31.

Iac. 5.

7. S. VICTOR, ipse quoque in patriarchatu An-
tiocheno

tiocheno Sacerdos, ait, Solum Marcum inter
Euāgelistas, de mystica vnctione, & vsu olei isti
meminisse: illa verò quæ Apostolus Iacobus
narrat, ab his non dissentire. *Infirmatur quis in*
vobis, &c. Oleum autem inter alia (inquit,) &
laborum molestias mitigat, & lumen fouet, &
hilaritatem conciliat. Oleum igitur, quod in sa-
cra vnctione adhibetur, & Dei misericordiam,
& morbi sanationem, & cordis illuminatio-
nem denotat.

8. S. IO. DAMASCENVS, semel & iterum huius
olei, & vnctionis meminit, videlicet, cum de
Oratione, & de his quæ ipsius opera perficiun-
tur, differit: quando item, De morbo & imbecil-
litate laborantibus, & quod eos visitare opor-
teat, scriptis disputat. Tertio quoque recorda-
tur eiusdem, & appellat Vnguentum, & oleum
sanctum, quod ægroto à Sacerdote admouetur,
Orat, quod hi qui cum fide ex hac vita excesserunt,
viuorum Misericordiam, ac beneficiis inueniunt.

Parall. lib.
2. c. 15. §
99.

9. THEOPHYLACTVS Bulgariæ Archiepiscopus,
scribit. Quod vnixerint oleo Apostoli, solus
Marcus narrat: quod & frater Domini Iacobus
in epistola Catholica dicit, *Infirmatur quis, &c.*
Est igitur & oleum ad labores vtile, & lucis fo-
mentum, & hilaritatis effectiuum, significatque
misericordiam Dei, & gratiam Spiritus, per
quam à labore liberamur: & lucem, ac gau-
dium, hilaritatemque spirituales accipimus.

Com. in
Marc.

10. EUTHYMIUS ZIGABONVS Commentariis
ex veterum patrum Græcorum monumentis
collectis, post b. Marci, & b. Iacobi de hoc oleo

In Mar. c.
6.

laudatas sententias, subiūgit: Verisimile est autem Dominum etiam docuisse Apostolos (vt nimirum infernos vngerent.) Erat autē oleum signū hilaritatis corporis, & alacritatis animæ.

Com. in Ep.
Iacob c. 5.

11. OECUMENIVS, & ipse acceptis à veteribus sententiis Commentaria sua conficiens, eadem adfert & adfirmat, quæ supra ex Origene, Chrysof. & Theophylacto electa sunt.

l. 18. c. 14.

12. THEODORVS natione Græcus, Archiepiscopus autem Cantuariensis, circa annum Domini 690. scripsit opus de qualitate pœnitentiæ in iungendæ his, qui multis criminibus deliquissent, cuius titulus est, *pœnitentiale Theodori*. In hoc continentur hæc verba, quæ etiam à Burchardo referuntur. Ab infirmis in periculo mortis positis, per Presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum, &c. Et ne illis ianua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus ecclesiasticis, sacra cum vnctione animati secundum statuta sanctorum patrum, communionem viatici reficiantur.

Interpret.
Liturgie, c.
29.

13. NICOLAUS Cabasilas posteaquam confirmavit sanctissimum oleum oratione perfici & sanctificari, de eodem subiicit: Peccatorū quoque remissio pœnitentibus datur per orationem sacerdotum: & vltimum olei sacramentum similiter perficit Sacerdotum oratio, quod etiam corporalis morbi medelam, & peccatorum remissionem dat his, quibus peragitur, vt habet Apostolica traditio, *Infirmatur quis in vobis, &c.*

14. SIMEON, Thessalonicensis, libro de septem

Sacramentis, & hanc quoque sacri olei delibutionem inter illa connumerat.

15. HIEREMIAS nouissimus Græcorum Patriarcha, Responione prima ad scriptum Lutheranorum Wirtembergensium, ipsis etiam interpretibus: primò inter Septem Ecclesiæ Christianæ Sacramenta, numerat, Sacrum oleum. Paulò post ait, Illis qui post Baptisma peccauerunt, conducunt, Pœnitentia, & consecrati olei Vnctio: Hæc aut remissionem peccatorum largiuntur: aut sordes animæ inhærentes expurgant. Et aliquantò post, De sacro oleo, Et hoc traditum est, vt sacer ritus, & Diuinæ misericordiæ typus, ad redimendos & sanctificandos pœnitentes adhiberi solitum. Ideo & animos à peccatis soluit, & ab infirmitate corpora excitar: & sanctificatione homines implet. Item postea, Olei vsum verisimile est, ab aliquo etiam alio Apostolo traditum esse. Manifestè certè à sancto Apostolo Iacobo in Catholica Epistola perhibetur. Hæc illius traditio est, quæ ab illo inde tempore, ad nos vsque obseruatur.

Acta The.
Wirtemberg.
Wirtemberg.
Anno 1583
Pagina 77.

Pagina 79

Pag. 81.

Ad hæc cum Lutherani Ministri suo more rescripissent, idem Patriarcha secundò respondit: Sacrum oleum inter Sacramenta traditum est, vt Diuinæ misericordiæ signum: quod redemptionis & sanctificationis causa, homini se à delictis & peccatis conuertenti, impertitur. Ideo etiam remissionem affert peccatorum: & ex infirmitatibus corporis erigit. De eo enim Iacobus frater Domini, sic scriptum reliquit *Infirmatur aliquis, &c.*

Pag. 242.

Pag. 350.
Tit. 3.

Cum verò huic quoque responsioni & secundæ adhortationi Patriarchæ sese opponerent Lutherani ministri, idem tertio scripto illos valere iussit, dicente Paulo: *Hæreticum hominem post unam atque alteram admonitionem reice, &c.* Hæc ipsimet de Patriarcha, & de seipsis scripserunt, & typis suis excusa per orbem sparserunt, quibus ut & superioribus testimoniis manifestum est, Sacramentum extremæ vñctionis à Christo constitutum ab Apostolis seruatum & ab horum temporibus in hunc vsque diem, per vniuersas Græcorum Ecclesias sanctissimè fuisse vsurpatum.

l. 18. Decr. BIO exordium capiemus. Is circa annum Do. 310. referentē Burchardo, decreuit: Si quis pœnitentiam petens, dum Sacerdos venerit fuerit officio linguæ priuatus, constitutum est, ut si idonea testimonia habuerit, quod ipse pœnitentiam petiisset, Sacerdos impleat omnia sicut supra circa ægrotantem pœnitentem scriptum est. Id est, orationes dicat, & vngat eum sancto oleo, & Eucharistiam ei donet, &c.

Prima epi.
ad Decen-
tium c. 8.

2. INNOCENTIVS, & ipse supremus Antistes Ecclesiæ, & à summis viris Augustino, Hieronymo, Chrysostomo plurimum celebratus, cōsultus de hoc D. Iacobi loco, responder: Non esse dubium de fidelibus ægrotantibus accipi & intelligi debere, qui sancto oleo perungi possunt, ab Episcopo cōfecto, quo omnibus Chri-

stianis vti licet in sua aut suorum necessitate. Huius autem vñctionis ministros ordinarios esse Sacerdotes: ac etiam Episcopos, cum dignum duxerint aliquem à se visitandum, quorum est ipsum chrisma conficere.

3. AVGVSTINVS, non vnus solum Africanæ, sed & totius Latinæ Ecclesiæ præclarum lumen, Christiano decumbenti districtè prohibet incantatores, diuinos, aut forti legos quærere: contra verò, in sola Dei misericordia eundem fidere iubet, Eucharistiam cum fide ac deuotione suscipere, oleumque benedictum ab Ecclesia petere, &c. IDEM quoque sic vnumquemque infirmum alibi conuenit, Sic roges de te, & pro te fieri, sicut dicit Apostolus Iacobus, imò per Apostolum suum Dominus, *Inducat presbyteros Ecclesiæ, &c.* Ipsa olei sacra delibutio intelligitur Spiritus sancti typica vñctio. Illud etiam viuificum Dominici corporis supplementum suscipere, Fili mi, ne renuas, &c. IDEM rursus de eodem sic ad populum suum conacionabatur. Quotiens aliqua infirmitas superuenerit, Corpus & sanguinem Christi ille qui ægrotat, accipiat: & inde corpusculum suum vngat (passiue, nimirum,) ut illud impleatur in eo, *Inducat presbyteros ecclesiæ, &c.*

AVTHOR vitæ Caroli magni, quem V. C. P. Pithæus, cuius anima pace fruatur, cum aliis aliquot historiæ Francorum scriptoribus edidit in lucem, quemque putat vixisse ante septingentos annos, excessum eiusdem magni Regis

l. de rectitudine
catholice
conuersationis.

l. 2. de visit.
in fir. c. 4.

Ser. 215. de
tempore.

Fragmento
de maiori-
bus domus
reg. Pag. 81

& Imperatoris describēs ait: Oleo sancto inunctus ab Episcopis, & viatico sumpto, & omnibus suis dispositis, commendans Domino spiritum suum, obiit in pace anno octingentesimo quartodecimo ab incarnatione Domini nostri IESU CHRISTI. Ex quibus liquet, infirmorum vntionem in vsu & sacra præceptione etiam tempore habitam.

5. BEDA ille (etiam hæreticis scribentibus,) qui pretiosas opes Augustini primum eruit & effodit in Anglia: & ob singularem eruditionis famam, venerabilis est appellatus, & in lucem atque vsu Ecclesiæ ante Caroli magni imperium euocatus: is inquam, hunc locum b. Marci, *Apostoli ungebant oleo ægros*, & sanabantur, cum hoc b. Iacobi connectens, colligit, Patet, ab ipsis Apostolis hunc sanctum Ecclesiæ morem esse traditum, vt ægroti vngatur oleo, pontificali benedictione consecrato. IDEM refert puellam sanctimoniam, & à dæmone quo infestabatur, & à vulnere lethali quod dæmon infixerat, olei pro infirmis consecrati adspersione sanitati restitutam esse. IDEM rursus, & decreto Innocentij superius allato, & testimoniis b. Marci, & b. Iacobi comprobata Ecclesiæ consuetudinem, vt infirmi vngantur oleo consecrato.

6. GREGORIUS circa annum à Christo sexcentimum Turonensem Antistes, litteris mandauit, S. Hospitium anachoretam, in vrbe Nicensi, assumpto oleo benedictione sanctifi-

Dane præfat. in Enchiri. Aug.

Com. in c. 6. Marci.

Com. in c. 8. Luca.

Com. in c. 5. Iacobi.

l. 6. hist. Franc. c. 6.

cato, infirmum surdum & mutum liniendo sanasse. Rursum, eundem olei sancti vntione in modum crucis super mulierem, quæ à tribus dæmoniis ad mortem vexabatur, peracta, mirabiliter liberasse. Rursumque, hominem à natiuitate cæcum, ægrotantem, per oleum benedictum ab eodem curatum.

7. HAYMO quem obiisse ferunt anno post Christum natum 853. Commentariis in c. 6. d. Marci, & in hunc D. Iacobi locum, constanter adfirmat, istum infirmos vngendi ritum, vniuersis Christianorum Ecclesiis ab ipsis Apostolis Christi traditum fuisse.

ORDINARIUM Romanum, quod etiam ante tempora Caroli magni conscriptum ex Hilduino Vvalafrido, & Sigeberto colligitur, continet Ambrosianam benedictionem olei, ad vngendos tam infirmos, quàm energumenos, in qua dicitur: Domine, infunde sancti tificationem tuam huic oleo, vt ab his quæ vnixerit membra, fugatis insidiis aduersariæ potestatis, susceptione presentis olei, sancti Spiritus gratia salutaris debilitatem expellat, & plenam conferat sospitatem.

8. ALCVINUS Caroli magni præceptor, Libro de Diuinis officiis scribit, In cæna Domini benedicatur oleum infirmorum, quia passio Christi authorem mortis destruxit: gratia eius quæ significatur per olei vntionem arma eius quæ sunt peccata quotidiana destruxit, Iacobo attestante: *Oratio fidei saluabit infirmum, & si in peccatis sit, dimittentur ei*, cuius signum est olei vntio.

pag. 72. IDEM, Presbiteri potestatem dicit esse, Catechizandi, baptizandi, infirmos benedicti olei vnguine perungendi, &c. IDEM rursus, verba Innocentij repetens, & D. Iacobi auctoritatem laudans, palam profitetur Vnctionem istam verè Sacramentum esse & dici.

l. 1. de Eccl. offic. c. 12. 9. AMALARIVS Treurenensis, & Alcuini discipulus, quæ paulo supra ex Bedæ in Marcum commentariis attulimus, scriptis suis inserit, & eiusdem vnctionis vsus, Sacramentumque confirmat.

l. de inst. cleric. c. 55. 10. RABANVS MAVRVS, & ipse auditor Alcuini, à præceptoris doctrina non recedens, scribit, Benedicetur oleum ex Apostolica auctoritate, ad infirmorum medicamentum, Iacobo Apostolo hoc præcipiente, *Infirmatur quis in vobis? &c.*

l. 13. c. 2. 11. CALIXTVS Papa, Burchardo referente, producta D. Iacobi auctoritate, Marci rursus testimonio, cum b. Innocentio concludit, Infirmos oleo consecrato vngendos esse à Presbyteris Ecclesiæ. Quod ait verò, *Oleo in nomine Domini*, significat in nomine Domini consecrato: vel certè, quia etiam cum vngunt infirmum, nomen Domini super eum inuocare debent.

Admonit. in synodo. 12. BURCHARDVS ipse, quem ferunt obiisse anno Dom. M. XXIIII. in synodo Vvormaciensi, Sacerdotibus præcepit, Infirmos visitate, eos reconciliate, & iuxta Apostolum, oleo sancto inungite, & propria manu cõmunicate, IDEM rursus, Post preces, & symbolum, infirmus à Sacerdote vngatur. Post cõfessionem, & fidem

Argumento libri 18.

redditam, & vnctionem, dicatur, In veritate tua exaudi me Domine, &c.

YVO Carnotensis, circa annum Domini M. x. c. ad Radulfum Abbatem sancti Fusciani extremo morbo laborantem scribebat, Vnctionem quam semel accepisti, non æstimo repetendam, quia genus est sacramenti. Qui autem sacramenta Christi, & Ecclesiæ repetit, (in eodem morbo,) iniuriam ipsis sacramentis ingerit, &c.

14. PETRVS DAMIANVS, quem Trithemius scribit floruisse anno M. L. laudatis verbis B. Iacobi, ait: Solennis vnctio, liquor excellens, quo sanitas redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Vnde & sancti patres hanc vnctionem sacramentum esse sanxerunt.

15. BERNARDVS, testificatur B. Malachiam vocatum, vt fœminam infirmam vngeret oleo. Rogantibus amicis vt in crastinum differret, acquieuit. Interea, mortua est. Hanc cum suscitasset, vnxit eam nihilominus, sciens in hoc sacramento remitti peccata, & quòd oratio fidei saluet infirmum. TANDEM, ipsemet B. Malachias sibi mortem imminere cognoscens, iubet se sacro oleo vngi. Vngitur, & sumpto viatico, fratrum se orationibus, & fratres commendavit Deo.

16. PETRVS cognomento Venerabilis, multis ostendit, istud Vnctionis sacramentum succedentibus pluribus morbis, reiterari posse & debere: tametsi vnctiones baptismi, confirmationis, sacerdotum, & pontificum, nunquam

Epist. 257.

Ser. 1. in dedicatione eccles.

In vita S. Malachia Episcopi.

L. 6. Epist. 1.

reperantur.

Constit. 83. 17. INNOCENTIUS tertius qui vniuersæ
ad patriar. Ecclesiæ prædedit ante annos ccccl. docet,
Cōstātinop. Vnctionem exteriorem seu materiale, qua vi-

sibiliter inungitur corpus, à Iacobo Apostolo designari, dicens, *Infirmatur quis in vobis? &c.* si-
gnum esse interioris & inuisibilis vnctionis.

*Speculi ec-
clesiæ, c. 14.* 18. EDMUNDVS Cantuariensis, quem Tri-
themius vixisse putat anno m. c. xx. in scriptis reliquit, Septimum sacramentum est Extrema
vnctio, quæ alleniat infirmos in periculo mortis
à pœna corporali & spirituali. Et ideo postquam
accepit aliquis sacram vnctionem, magis debet
esse assiduus in Diuina contemplatione, &c.

*Cent. 10.
col. 328.* 19. Et vt veritas etiam ab infestissimis hosti-
bus suis firmissimum habeat testimonium, Cē-
turiatores Magdeburgenses fatentur, sæculo
post Christum natum millesimo, in veteri Agē-
da mentionem fieri de ægrotantium vnctione
per oleum à Pontifice consecratum, iuxta au-
thoritatem Apostolicam. Subiiciunt illico: Vn-
gebantur infirmi, postquam ab onere peccato-
rum per confessionem liberati essent, teste Re-
ginone, lib. i. de disciplina Ecclesiast. c. 115.

*Cent. 11.
col. 297.* 20. Idem postea scribunt: Vvilhelmus Hir-
saugiensis præsul, morti vicinus, oleo sacro in-
unctus, dicitur in Chronico Hirsaugiensi. Epif-
copus Catalaunensis iam moriens & inunctus,
concessit Drogoni sedem. Yuo in epist. ad Pas-
chalem Papam, ait: Episcopi qui Vvoldardum
Magdeburgensem visendi gratia accesserant,
diligenter pro eo orabant: Timarus verò Episc.

Marspurgenfis, eum oleo vngebat: ægrotus se
signabat cruce.

21. Et iidem ipsi postmodum referunt Ot-
thonem Friginsensem Episc. lecto decumben-
tem, pro more, sacro olei liquore perunctum. *Cent. 12. col
920. & 921*
Idem officium Guillelmo Viceliacensi Abbati
præstitum. Fratres hospitalis domus Ieroly-
mæ, ægrotis, viaticum & extremam vnctionem
non negasse. Ludolfum Sacerdotem, & Geral-
dum Lubecensem, in extremis vnctos. Nec dif-
feruntur hunc morem per cunctas Ecclesias fer-
uatam, Cent. 13. col. 406. 475. 637. 945. Ad eò to-
tus orbis Christianos perpetuò tenuit, quod ab
Apostolis de hoc doctrinæ & fidei suæ capite
semel recepit.

Atque hæc de Vnctionis infirmorum sa-
cramento, patres tam Græci quàm Latini. Qui-
bus si addas omnes illos, qui adfuerunt Floren-
rentino, Constantiensi, ac Tridentino generali-
bus conciliis: insuper, eos qui interfuerunt Vvor-
maciensi, Cabilonensi 2. Meldensi, Aquisgra-
nensi, Moguntinensi 4. Coloniensi 4. Augu-
stenfi, Senonensi, prouincialibus synodis, quan-
tam habebis nubem testium? Quàm grauem se-
natum? Qualem huius loci D. Iacobi, quem
tractamus, sanctorum interpretum chorum? Si
tot patrum venerandam caniciem non fuerint
reueriti Hugnostici; an non vt degeneres, im-
manesque parricidæ, omnibus illis Diuinis ma-
ledictionibus subiacebunt, quas in filios immo-
rgeros voces Scripturæ pronunciant? Sin verò
Lutheri, Caluini, Chemmitij, & aliorum aliquor-

improbiorum ac recentiorum apostatarum insulsa pugnancia & blasphema commenta; tot veterum, & à Spiritu diuino inspiratorum sanctorum Dei hominum caelesti planè & concordii interpretationi, præferre non erubuerint; Diabolicam certè malitiam, cæcitatem, & rabiem suam cunctis mortalibus manifestabunt. Argumenta quibus se niti causantur, nona responsione non dignabor: quandoquidem iam satis superque soluta fuerint à Catholicis & perdoctis viris, Alphonso, Horantio, Clingio, Ekio, Lindano, Tappero, Galleno, Bellarmino, Valentiano, &c. Ad intermissos igitur commentarios calamum reflectimus.

16. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra & orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.*

Hac sexta parte capituli tractat Apostolus de confessione peccatorum, mutua inter Christianos oratione, & multiplici eiusdem fructu ac efficacitate. Duplicem porrò confessionis speciem ex sacris literis constituunt, & de vtraque hîc Apostolum loqui constanter tradunt Theologi; Primam appellant consultricem & reconciliatricem. Fit autem vel quando peccata, imperfectiones, infirmitates, & conscientiarum angustias & scrupulos fratribus nostris retegimus, vt suis nos consiliis iuuent atque consoletur: vel quando mutuas offensiones libenter fatemur, vt inuicem pro Christi amore reuerentiæque condonemus atque in pacem redeamus. Hac confessionis specie vsus est magister

pincernarum Pharaonis, quando post tres annos recordatus Ioseph interpretis sui, exclamauit: *Confiteor peccatum meum*, id est, summam ingrati tudinem, & turpissimam obliuionem. Item fratres eiusdem Ioseph, quâdo post obitum patris venerunt ad eum, & prostrati in terram dixerunt: *Serui tui sumus. Non sis memor iniuria fratrum tuorum*. Dauid coram Gad, Nathan prophetis Domini non semel delicta sua recognoscens. De hac scribitur: *Non confundaris pro anima tua dicere verum, & confiteri peccata tua. Item. Itè, Narra si quid habes, vt iustificeris. Et in Prouerbiis, Qui abscondit scelera sua non dirigitur: qui autem confessus fuerit, misericordiam consequetur, &c.*

Pertinet quoque ad hanc confessionis speciem Correctio fraterna, de qua dicitur: *Si peccauerit in te frater tuus, &c. Domine, quoties dimittam? Non dico, septies, &c.*

Huiusmodi autem confessio nec pertinet ad sacramentum, nec solis fit Sacerdotibus: sed ad omnes spectat, vt hîc docet Iacobus, dicens: *Confitemini alterutrum peccata vestra, &c. q. d. Quoniam vita humana vix ac ne vix quidem sine leuibus ac quotidianis offensis transigi potest, vti quotidiano remedio necessum est. Illud autem erit, si vnusquisque imperfectiones atque delicta sua cognoscat, fateatur, veniãque postulet à proximis suis. Infirmos autem præsertim de hac re officiosè moneant Presbyteri ecclesiæ: nimirum, vt & his qui se læserunt, ex animo remittant: & ab iis quos offenderunt veniam rogent & impetrent antequam de hac vita*

Gen. 41.

Gen. 50.

2. Reg. 12.

& 24.

Ecc. 4.

1b. 43.

Prou. 28.

Matt. 18.

Math. 18. exeant. Decretum est enim Filij Dei: *Nec Pater meus caelestis dimittet vobis peccata vestra, nisi dimiseritis fratribus vestris.* Viderint ergo qui in duellis peierantes, spumantes, & furentes in naturæ suæ consortes occumbunt, &c.

Secunda species confessionis peccatorum, quæ pars est sacramenti pœnitentiæ, est omnium peccatorum de quibus recordamur, ad aurem Sacerdotis enumeratio, cum debita contritione cordis, & spe remissionis per absolutionem consequendæ. Et de hac quoque hunc Apostoli locum rectè intelligendam esse, aduersus Caietani, Erasmi, Caluini, & gregalium errores confirmandum est. Primo etenim D. A. V. G. V. S. T. I. N. V. S., contendit, confessionem peccatorum soli Deo factam, non sufficere ad salutem, quia & sub lege, & sub gratia, infirmis præceptum est, ire ad Sacerdotes, & lepram (quæ peccatum significat) ostendere, vt de illius contagione vel curatione sententiam ferant. Secundò, quia obediendum Apostolo Iacobo dicenti & præcipienti: *Confitemini alterutrum, &c.*

Tertiò quia eius humiliter subeundum est iudicium, quem Dominus non dedignatus est habere in terris vicarium. Dixit enim Ecclesiæ pastoribus: *Quorum remisistis peccata, remissa erunt, &c.* Cõcludit autè doctissimus Antistes, Cur erubescis cõfiteri, quod facere nõ erubuiisti? Melius est corâ vno aliquantulû ruboris tollerare, quàm in die iudicii corâ tot millibus hominû & angelorû, graui depulsa denotatum tabescere.

Consentit ven. B. E. D. A. his verbis: Quoti-

diana leuiâque peccata alterutrum coequalibus confiteamur. Grauioris autem lepræ immunditiam iuxta legem, Sacerdoti pendamus, atque ad eius arbitrium, qualiter, & quanto tempore iusserit purificari curemus. Subscribit B. E. R. N. A. R. D. V. S., dicentibus, Sufficit mihi soli Deo confiteri, ita occurrens: Non ego, sed Beatus Iacobus respondet: *Confitemini alterutrum.* Conueniens namque valdè est, vt nos qui peccando, Deo contumaces fuimus, pœnitendo supplices Sacerdotibus eius simus: vt homo qui ad gratiâ conseruandam mediatore non eguit, iam eam recuperare nisi per mediatorem hominem possit.

M. E. L. I. S. S. A. hanc quoque sententiam D. Iacobi connectens cum aliis, quæ ad pœnitentiam & confessionem pertinent, iis istud ex D. Basilio subiungit: Necessarium est peccata illis confiteri, quibus administratio mysteriorum Dei concredita fuerit. Sic enim antiqui pœnitentiam agètes, sanctis fecisse reperiuntur. Scribitur enim in Euangelio, quòd Ioanni Baptistæ peccata sua confessi sint: & in Actis, quòd Apostolis, à quibus etiam omnes baptizabantur.

C. A. L. I. X. T. V. S. Papa per Burchardum laudatus, de eadem quoque scribit: Si infirmi in peccatis sint, & hæc Presbyteris ecclesiæ confessi fuerint, ac perfecto corde ea dereliquerint, dimittentur eis. Neque enim sine confessione emendationis queunt dimitti. Vnde rectè subiungitur: *Confitemini alterutrum peccata vestra, &c.*

Com. in.
hunc. loc.

L. Medic.

Ser. 17. &
Damas. l.
2. Paral. c.

Math. 3.

Act. 19.

Li. 18. decr.

c. 1.

L. 2. de vi-
si. infr. c.
4. 5. & 7.

Leuit. 13.
Luc. 17.
Math. 8.

Iac. 5.

Io. 20.

2

Accedit, quod Apostolus præmittit: *Et oratio fidei saluabit infirmum*, quæ verba non ad solas preces quæ fiunt à presbyteris vngētibus, referenda sunt: sed etiam ad istas quas absolutioni præmittunt: Dominus noster I E S V S Christus te absoluat, &c. Meminit etiam Apostolus remissionis peccatorum, quæ virtute præsertim pœnitentiæ confertur. Insuper, Presbyterorum ecclesiæ, quorum ministerio, & à Christo eis tradita potestate, soluuntur peccata. Addendum postremò, quod hæc confessionis species iam à Christo fuerat instituta, & inter Christianos vsitata, vt patet ex libris Clementis, Dionysij, Irenæi, Tertulliani, &c.

Io. 20.

Act. 19.

Quod autem obiiciunt, *alterutrum non significare Sacerdotem*, ante quingentos annos acutè dissolutum est ab Hugone à S. Victore, dicente, Confitemini alterutrum, id est, non solum Deo: sed homo homini confiteatur, inter vos alter alteri, oues pastoribus, subiecti prælatis, laici sacerdotibus; hi qui peccata habet, his qui peccata dimittendi potestatem habent.

Li. 2. de sacram. parte
14 c. 1.

Orate pro inuicem, vt saluemini, &c.

Ser. 22.

Hic hortatur Christianos ad mutuas preces, quarum prædicat maximam esse vim ac vtilitatem. Illud autem & Deus omnipotens iubet & mutua caritas requirit. Hunc autem locum, sic explicat Author ser. ad fratres in eremo, Valde seruis Dei necessaria est oratio, per quam placatur Deus, & ad nos inclinatur. Adorauerat populus Iudaicus vitulū, & ait Dominus Moysi: *Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos.*

Exod. 32.

Cui